Termelési-regény

(kisssregény)

Ha, akkor az véletlen.

I. (vagy Rövid) Fejezet,

melyben

a vezérigazgató elvtárs toppan a színre, amint épp meghasonlik önmagával, amire bő tér kínálkozik, lévén ő egy hármasiker, mely tény csak felületes pillantásra mulatságos, ám az elkerülhetetlen ingek, nyakkendők, nyakkendőtűk, pantallók, pecsétgyűrűk és az elbeszélőmód száma már jelzi is a tömör szomorúságot, mely az Olvasóra háramol

Nem találunk szavakat.[1] Meg vagyunk kövülve. Ijedten pislantunk: ennyire ki lennénk szolgáltatva kényünknek-kedvünknek? A levegő kevés, pedig van. Gyomrunk remeg a fölindultságtól; ettől úgy érezzük: nadrágunk bő. Már-már a szíj (öv) után nyúltunk. Zakónk szélét megemelve kezünket a zsebünkbe mélyesztjük, matatunk. Lábujjhegyre állunk, majd a sarkunkra ejtjük magunkat. Fejünk megrebben; a matatás fölvesz minden található ütemet: hintázásunkat, a fejét, a szívét.[2] Mi már eztán bármit gondolhatunk? Ennyire ki lennénk szolgáltatva a viszonyainknak?

Szívesen haladnánk abba az irányba, melybe elindultunk, és szívesen lépnénk vissza. Kétség és remény közt hányódunk. Kezdjünk üvölteni, nyugodtan, felelősen? Dehát vagyunk mi a számviteli gondolkodásmód megcsontosodott képviselője?… Ahhoz már túl régen látjuk a különböző színű telefonokat és mappákat meg hátul a sarokban a fikuszt, hogy ez megnyugtasson minket. Nem is nyugszunk meg.

Míg kinézünk az ablakon, kezünk a zsebünkben, és ingunk; ez olyan „fiatalos”. Fiatalosak vagyunk. Szemünk körül most már nemcsak akkor van szarkaláb, ha nevetünk. Az udvaron az embereink valamelyes kicsinyítésben[3] látszanak. Mozognak; ez jó.

Túl sok mindenre gondolunk. Lassacskán nem tudjuk, merre hány centi. Gondolkozzunk partikulárisan. Veszítsünk távlatokat. Mi nem vagyunk a vállalat, mi eleven személy vagyunk, és a vállalat nem az. Középeurópaiak vagyunk: az idegrendszerünk elrongyolt, a vécépapírunk kemény.

Nem reszketünk, mint a nyárfa; függünk. Mi nem szeretjük magunkat. Van ilyen. Valaki meglát valakit és a fülében egy szőrszálat, és vége! Pedig arról a szőrszálról még akár pozitíve is hajlandó lenne – az a valaki – nyilatkozni! Fülünkben egy fija szőrszál sincs: az emberi lélek gazdag. Akár a nagyság, e lélek egyszerű is: mi fúrjuk minket a minisztériumban. Ha akarjuk, tudhatjuk: mi vagyunk a minisztérium embere. Mi inkább a tervhivatalé vagyunk. Ellenünk elkövetett akcióink inkább csak arra lennének jók, hogy saját erőnket megmutassuk, de arra nem jók.

Hidegen tesszük le az újságot: mindig akad egy gyerekkori jóbarát, aki bizonyítani tudja – aki szívesen emlékszik arra –, hogy a pók lábait sínbe tettük vagy – jujj! – egyenként kihúzgáltuk. Megfontoltan elfordulunk az ablaktól: humánusak vagyunk, osztályharcosak vagyunk, öntudatosak vagyunk, a nap minden percében gondolunk a fogyasztók igényeire, a népgazdaság igényeire, a devizamérlegre és a KGST-re, a nemzetközi szocializmus problémáira és eredményeire, a hatékonyságot ösztönző törekvésekre és ezzel mintegy szemben a munkások érdekeire, és külön kell gondolnunk „a munkások érdekeire”, gondolunk a vállalati nyereségre és nem vagyunk nyereségcentrikusak, gondolunk a presztízsünkre, a hiúságunkra, önmegvalósítási törekvéseinkre, a szerepre, amit játszunk[4], amit kiválasztunk és ami minket kiválaszt, oh és gondolunk a területi pártvezetőségre, reájuk mindenképpen gondolunk, és gondolunk mindazon társadalmi rétegeknek, csoportoknak, szervezeteknek a hatására, melyekből származunk, melyeknek tagja vagyunk, melyekbe bejutni szeretnénk vagy melyeknek véleményét fontosnak tudni hinnünk érdemes, és utoljára, de nem utolsósorban, gondolunk arra is, hogy a lánchengerszerelésnél az azonos termékek egyforma gépre kerüljenek, miáltal – itt a belépő, rémült arcú titkárnőre pillantunk – a fűzési idő, a láncfonalaknak a nyüstön és a lamellákon való átvezetése, csökken.

A titkárnő vét a szokások ellen, ezért kiküldjük. Kedvtelve nézünk utána: egyszerűen van a comboknak bizonyos, nehezen megfogalmazható ívelése, mellyel szemben tehetetlenek vagyunk, és van a comboknak bizonyos mennyisége (kettő), mely rabul ejt.

A „megengedettséget” – a kerekítési hibák miatt – bizonyos toleranciával tekintjük (pl.: 10^{-6}), csöngetünk. Félfenékkel az íróasztalunkon ülünk, *melyet* csontig lelegeltek a delegációk.[5] Szórakozottan lapozgatunk egy tanulmányban: dejszen a pontosvessző után – hacsak nem „Lajos” követi – kicsi a betű. Mi ez, kérdezzük feddőn az újólag belépő titkárnőt. A kisasszonyka arcvonásai most rendezettek, ajka rúzsozva, tompora riszálva, tekintete kemény: demokrácia van. Mi kéne, ha vóna, vezérigazgató elvtárs? Fölveti a fejét dacosan, magyar módra, vérében ősi pásztortüzek lobogásával forogni kezd, egyre gyorsabban, derekát hátrafeszíti, haja leng a huzatban, toppantgat. Szép. Halkan beszélünk, hogy figyeljen. Elégedetlenek vagyunk, mert azt olvassuk, hogy – és éppen mi – kitüntetjük azt, akinek 100 anyajuh után 136 báránya van. Pedig lehetne kétszer is elletni; a mi viszonyaink között. És ugyanez áll a kocák kétszeri búgatására, meg a rábúgatásra. Elrévedünk. Őszintén úgy érezzük, jaj annak a báránynak, melyet megpillant a farkas, ez a gaz fenevad. Minél szebb a bárány, annál inkább. A farkas, jól tudjuk, egyetlen érvet ismer csak el igazán: a tagbaszakadt pásztor izmos markában lengő fütyköst.

A farkast úgy hívjuk: félelem az újtól, maradiság, szervezetlenség, lustaság, nemtörődömség.

A juhászt úgy hívjuk: fegyelem (szocialista).

A fütyköst úgy hívjuk: folyamatos anyagellátás, állásidőcsökkentés, a munkaidő *pozitív* kihasználása, integrált termelésirányítás, processzográfos folyamatszabályozás.

A bárányt úgy hívjuk: népgazdaság, fejlődő, növekvő, gazdagodó, szívünknek drága szocialista haza.

A titkárnő hirtelen befejezi táncát, felénk fordul, pupillája kissé kitágul. Hónaljának bozontját vizsgáljuk. A kapitalista éhes disznó makkal álmodik: mi virrasztunk. A titkárnőt lefejtjük magunkról: nem tettünk ajánlatot. Még és már: most. Kezünk sok női fart markolt, de vér nem tapad hozzá. Elvárás, mint a pelyva. Van stratégiánk, de nincs legjobb stratégiánk, kiváló

kompromisszumaink vannak, ezek között van legjobb, s ezt hívjuk legjobb stratégiának, mely – így – lett! Az égiek közül Engelst hívjuk segítségül: azt, amit minden egyes akar, mindenki más megakadályozza, ami lett, senki sem akarta. A titkárnő a rúzs ellenére újfent rémül. És vajon lehetnek-e tájékozódásunk alapvető forrása a különböző hivatalos és félhivatalos anyagok, jelentések, jegyzőkönyvek, mérlegbeszámolók, még ha mi készítjük is őket? Ezek igen sok adatot nem, és sok olyat igen, melyek nem. Tálalunk.

Hát igen: nem.

Vezérigazgató elvtárs, kedves vezérigazgató elvtárs, oly nagy a baj, segedelmedet kérjük. Élénkülünk. Csak nem Tomcsányi elvtársék? A titkárnő némán bólint. Időt fogunk szakítani, intézkedni fogunk, odahatunk, cselekszünk, fűt-fát ígérünk, érdeklődésünket személyekre bontjuk le majd, a kulacsban friss víz lesz, a lódingban a puskapor száraz, és minden fényeskedni fog. Íróasztalunk mögé vetjük magunkat, szuszogunk. Logarlécet kérünk és P. J. Proby[*] Bányaműveléstanát. Megmenekülnek, édes jó vezérigazgató elvtárs? Meg.

Tollunkat, hogy a várható zűrzavarban is megismerjük, kettétörjük. Óránk, mely egyre pontosabb, mutat.

II. Fejezet,

melyben

megjelenik a hoes[*6]*, Tomcsányi Imre, valamint győz az igazság; a többi Fejezetben is győz az igazság, de itt különösen*

Tomcsányi izgatottan járkál az intézeti folyosón, hol csak az imént szállt föl a köd és a kávészag. A folyosó végén halk nesz hallik. Mi az? Közelebb megy. A hangok egy nyitott ajtó mögül valók. Imre megáll. A keservit. Behajol az ajtó megé: valaki küszködik a pulóverjével: rángatja épp a fején keresztül. Imre fölismeri a sok áruló rekvizitumból: a takarítóasszony. Csókolom, köszönt rá tisztelettel. Az ijedtében lerántja magáról a pulóvert. Ezt akarta. Ja, maga az, Imruskám. De halkan jár, valami baj van? Á, mond nemet a fiatal számítástechnikai szakember. Az asszony nem firtatja. Forduljon el, mondja nyúlván a kék köpenyéért. A fiú elfordul. Az asszony rekedten fölnevet. Úgy mondtam ezt magának, mintha egy nő lennék. Pedig egy vénasszony vagyok. Imre nem tud mit válaszolni, de mivel háttal van, úgy érzi, nem is kell. Képzelje, Imruskám, az a részeg temetőőr tegnap este egész a kútkáváig beesett. A kertajtó bepörgette. Az asszony begombolja a köpenyét. Na, megfordulhat. Az a kövér dög, pedig hogy szeret ugatni, még csak nem is ugatott. Arra ébredtem, hogy ott áll az ágyam véginél az az ember. Na, gondolta volna? Ezt csak a vénasszonyra mondom. És? Esés. A takarítónő legyint. Irtó hamisan énekelt valamit a Csárdáskirálynőből. A Miska belépőjét. Aztán abbahagyta az éneklést, és fölette az összes kenyeremet. Képzelheti. Az asszony leül egy hokedlira. Lábai kissé szétfelé, mint a férfiaknak. Megy be?, bök a fejével a Tanácsterem felé. Na, csak vigyázzon… A Horváth Nikiben megbízhat. Együtt osztottam vele röplapot a Weiss úrnál. Kis tacskó volt még, baromi vagány. Nagy franc. Nevet, csóválja a fejét. Nincs ennek az én temetőőrömnek szerencséje velem. Úgy emlékszem, mintha tegnap lett volna. Jött egy katonai levlap, ez volt rajta: A Kovács Sári írjon már Bertinek, mert egész tönkrement a butulástól. Ki az a Berti? Hát a temetőőr. Na elég annyi, hogy hazajött. Megbeszéltük a randevút. Életem első randevúja. Egy kisvárosban. El tudja Imruskám képzelni. Dehogy tudja. De vállaltam. Valahogy megszerettem, hogy el fog butulni. Hát aztán el is butult istenesen. Ott ültünk a presszóban, két fagylalt, két konyak. Jól emlékszem a

fényes asztallapon azokra a ragacsos körökre a poharak miatt. Na akkor odaszállt két légy, tudja hogy… és kész, egyszerre vége lett. Lehet, hogy még gyerek voltam, de rám olyan röhöghetnék jött… Persze talán zavaromban. De az a mamlasz, az még jobban. Emeletes légy, mondta, hogy vegyük viccnek. De nekem akkor már olyan nevetséges lett az egész. Szegény temetőőr. És mintha a történetet folytatná, mondja: Bent meg vigyázzon. Maga még fiatal, nagyon megértő. Én, ahogy így öregszem, egyre gonoszabb leszek, egyre kevésbé vagyok elnéző. Főleg, tudja, fiam, a hülyeség… Mennem kell, Sári néni.[7] Az asszony lenyúl ültében egy ADIDAS sporttáskába. A Tanácsterem ajtaja elől a fiú visszanéz. Ennyit hagyott, most képzelje, kiáltja oda az asszony, s fölmutat egy jókora serclit. Tomcsányi figyel is, hallgatódzik is. Mi történik a Tanácsteremben? Ott most dal szól.

A mi hazánkban kék a mennybolt,
Kövér a fű és dús a rét,
A föld s a gyár ezernyi kincsét
A dolgozóknak osztja szét,
A föld s a gyár ezernyi kincsét
A dolgozóknak osztja szét.

Erős, nyugodt hang hallatszik az ének végeztével. No, no elvtikéim, verekszi át magát a párnás ajtón ez a hang; Tomcsányi nem is tudja megállapítani, kié. Horváthé? Vagy Baittrok Péteré? No, no elvtikéim! Túl rózsásan látjátok a világot. Pedig a mi színünk: nem a rózsaszín. Az ugye egy hígított változat. Imre keze a kilincsen. Sári néni[8] még megkérdi. Aztán hozzak-e egy kis *savanyát?* De Imre már bent.

Mennyi, látnivaló, mennyi érdekes és kitűnő ember! Itt van rögtön két roppant érdekes személyiség, Giacomo és Beverly pajtás, a két gazdasági tanácsadó a Peck elvtársnál, a két aranyhörcsög. Fazékban tartják őket, melyet újságpapírral béleltek, rendszerint Népszabadsággal[9]; nem is bírt a két kis hörcsög onnét nagyon kimászni. Most nyiffognak, murrognak, mocorognak, zavarja őket ez a nagy füst. Bármilyen szintű értekezleten érthetően vonzónak tűnt Beverly pajtás tartózkodó, bár kissé szögletes okossága; Giacomo pedig varázslatosan tudott vigyorogni. Az elvtársak, ha a sokmindenféle elfoglaltság mellett volt idejük, szerették őket. (Imre hálával gondolt reájuk. Jól észbevéste Beverly pajtás hajdani szavait. Akkor még nem régen volt alkalmazásban az Intézetnél, és mindig elvörösödött, ha beszélnie kellett. Egy ízben lengyeleknek – lengyel elvtársaknak – kellett számára szokatlan témáról előadni. Gazdasági csere-akció. Nem tudta, mit tegyen. A kis aranyhörcsög azt mondta: Dobjál föl kettős integrálokat. Na most lehet, hogy visszakérdeznek. Mindig akad ilyen izgága fickó. Beverly pajtás áttolta a magocskákat a másik pofazacskójába. Ha tehát elhangzik a kérdés, *sietve* megvárod a fordítást, és azt mondod: NEM. DEHOGY. HISZ EZ IMPROPRIUS. Nem kell nevetned. Komolyan, de némi megütközéssel. Nem. Dehogy. Hisz ez improprius.)

Imre tekintete ösvényt vág a kékes cigaretta füstben, s e takaros, bár remegő hiány Gregory Peck elvtársig, Imre osztályvezetőjéig vezet. Gregory Peck mintegy két hüvelyk magas; ezüstflitterrel díszített, karcsú, svejfolt zakójához elegáns, kockás nadrágot visel, s ahogy ott ül szokott helyén, az asztal tetején, hátát az üveghamutartónak dűtve, naptól cserzett arcbőrén vidám, férfias ráncok futnak, őszbe hajló fürtjei szinte kergetődznek a fején. Kis nadrágocskája felcsúszott a vádliján, fejecskéjét a kósza kezek már felelőtlenül lehamuzták, az izzadsággal elkeveredett síkos massza becsúszott a homlokára.

Int fiatal beosztottjának, foglalna helyet. Imre leül, kisujját szakszerűen Gregory Peck talpai elé helyezi, hogy az abba megtámaszkodhassék. Amikor majd később, a vita hevében, Imre felugrik, Peck elvtárs előreszánkázik, és beveri majd a kobakját szegény; de addig semmi baj. Most

még csak fészkelődés hallatszik; a szövet apró, bizalmas zajai és a szuszogás oly emberi, hogy megbocsátható. Imrém, hatoljunk a könnyebbik ellenállás irányába. Tomcsányi úgy véli, főnöke tréfál, s azt válaszolja halkan, hogy váltsák a tehetségüket aprópénzre. Gregory Peck egy félsikeres ember minden bújával és kikerülhetetlen humorával mondja: Mi az egység?

De nincs úgy, ahogy a takarítóasszony gondolta-jósolta. Tomcsányi Imre bizalmatlan. Még Horváth Miklós, a párttitkár iránt is. Az pedig zengő hangján üdvözölte a fiatalembert. Örülünk, fiam, hogy itt vagy. Tomcsányi nem ismeri föl érdekeit. De majd fölismeri. Így gondolkodik. Sok minden nem szeretnék lenni. De *legszívesebben* a te fiad. Ejnye, fiam, pirít rá a nagy életű férfi, amit gondolsz, igaztalan. Bár érthető. Tomcsányi elvörösödik. Igaztalan?, gondolja tovább élesen Imre, és a szovjet turbinák? A szovjet turbinák esete a következő: önerőből gyártunk 200 MW-os turbinát 144 mFt-ért. Igenám – holott – de a Szovjetunió már bevált turbinákat adna el 86 mFt-ért. A minisztérium azonban elfogadta és továbbadta azt az indoklást, amely a turbina kérdését a gazdaságossági szempontok rovására, minőségi és iparpolitikai szempontok alapján döntötte el. Horváth keze ebben benne volt.

Horváth elneveti magát. Nagyon tetszetős, hogy épp nekem, a párttitkárnak gondolod ezt. Dehát nem is itt van az eb elhantolva, hanemhát mi szél hozott erre. Tomcsányi lassan kezdi belátni előbbi elhamarkodott ítéletét: kicsit elfogódottan kezd hozzá: Hegyet hágék… Hohó, barátocskám, nem addig a! Szűk tekintetű férfi, aki közbeszólt. Brandhuber József elvtárs. Sápadt. Nehezen türtőzteti indulatait. Rendben van: más *idők* járnak, más idők jöttek el. De hogy egy ilyen hosszúhajú mamlasszal ennyi időt töltsünk! Nem mondom, hogy likvidálni, de azt azért megtanulhatná, hogy hol lakik az úristen! Oppardon.

Giacomo, amint meghallja Brandhubert, ökölbeszorítja kis virágtappancsait, majd elernyeszti, de már hiába: mancsát utálatos izzadság fényesíti. Ejnye-bejnye, elvtársak, szuszog, mint egy ripacs, ejnye-bejnye! Ne feledjétek, elvtársak: *segédigével tagadunk!* Nemdebárrr?! Nyugodj meg, Józsikám, fordul kezét felemelvén Horváth Brandhuber felé. Tenyerén hosszú sebhely húzódik: 50-ben kilépett a pártból. Brandhuber ezt látja meg, lehajtja a fejét.

Az emlékezés nehéz, fájdalmas perceit Giacomo oldja föl, kiugrik a Népszabadságból, és egy (marha) nagy, de kissé megrágicsált káposztalevelet rajzszögel a falra. A falnak is füle van, kiáltja. Horváth Miklós derűsen szól Tomcsányihoz. Még a turbinákhoz kapcsolódik. A kérdés, barátom, talán mondanom se kell, jó. De hadd ne válaszoljak *most rá.* Add elő, édes egykomám, az érveidet; melyek legyenek tetszetősek és hatoljanak velőkig.

A termen kis moraj fut át. Nem, ugrik fel indulatosan Brandhuber elvtárs; toporzékol. Ellenzem. Támogatom. Ellenzem. Üsd, vágd, nem apád, cincogja Giacomo. Beverly pajtás elmosolyodik bajuszkája alatt. Pontosítok. Üsd anyád, üsd vágd: nem apád! Az erővonalak, melyek bonyolultak és önellentmondásosak, azonnal felrajzolódnak. Szervácpongrácbonifác elvtárs megfontolt. (Hármasiker volta pszichológiailag és szociológiailag hitelesíti szelíden vagy erőszakosan ellentmondó, zseniális és katasztrofális döntéseit és hallgatásait.) A politika!, kiáltja. (Derültség, taps.) A termelés!, kiáltja. (Derültség, taps.) A gazdaságosság!, kiáltja. (Derültség, taps.)

Baittrok Péter lassan, ahogy a *guano,* föláll. Tekintete Horváth Miklóséval összevillan. Történetünk idején szerencsére ők ketten, e régivágású, pazar szakember, aki pedig hisz Istenben, és az új idők új, igaz és szikár embere, már vállt vállnak vetve harcolnak. (Parttalanul.) Leginkább dolgozni szeretnek, de néha harcolnak.

Kard ki kard, süvölti az európahírű fahmann. A kisasszonykák betódulnak, elébb egy kör konyakot hoznak – csinn-csinn! –, majd a fegyvereket: lándzsát, kopját, katagánt (mely nem azonos a *buzánnyal*), fejszét, láncos golyót, egyenes kardot és törökösen görbét, mellvérteket, karvasat, combvasat, sisakot, vaskesztyűt és a lábvasakat a lógó szíjakkal. Amint Horváth Miklósnak odanyújtják az aranyos sisakot, ő azt válaszolja: A másikat hozd, az acélsisakot.

Sebtiben asztalt bontanak, kettőt egymásra hánynak, az lesz a vár. Enyém a lekvár, tied a vár, mormog Beverly pajtás bölcsen, és kesernyésen, mint a mandola. Megint megértett valamit, szegény. A vár előtti (keletkezett) hatalmas síkságon sorakoznak a „tervhivatal emberei". (*Persze*

ez nem ilyen egyszerű.) Mintha a föld rögei mozdulnának. Fekete hullámokban mozog a föld felszíne, az egyre hangoskodó morajlásba egy-egy csengettyűszó is belekeveredik, egy-egy halk sípszó is. Brandhuber elvtárs fején pajzs, egyik kezében szakállas lándzsa, szájában keresztbe fogott görbe kard. A létrát, kiáltja. Gregory Peck, aki pedig szintén a várbeliek ellenfele, sajnálkozva vonja meg keskeny, kecses vállait, búva a hamutálca mögé. Szervácpongrácbonifác elvtárs megfelelő részlete sem segíthet, mert ő külön viadalt folytat egy nem megfelelő részletével. Több sebből vérzik mihamar; ebcsont beforr.

A várban csend honol. Horváth Miklós, Baittrok Péter, a kis Tomcsányi és mindazok, akik inkább a minisztérium bűvkörébe tartoznak, ott van: szavuk, hatásuk és függőségük, nyugodtan készülnek. De amint az ostromlétrák belecsattannak a kőbe, vasba, gerendába, és fölhangzik a bőszült *Allah akbár! Normarendezés! Ja fettah!* ordítás, megelevenednek ők is. Tomcsányi elkiáltja magát: Huj, huj, hajrá. Nyílik az ajtó, három gépírólány perdül be rajta, piros-fehér-zöld főkötőben. Sírnak (vagy siratnak), csípi szemüket a lőporfüst. Meghajolnak, távol a zűrzavartól, és (ősi) pentaton dallamvezetéssel éneklik:

Jajj, jajj, jajj, jajj ra
nem alkalmas
parametrikus
programozásra.

Meghajolnak, kicsi, kemény, hatalmas, lógó, puha, alma, körte mellük felső hajlata izgatóan kilátszik. A férfiak egy pillanatra csöndben. Voilá, hajol meg fáradtan, szerényen Tomcsányi. Horváth idegesen megigazítja magán a vértjét. Fiam, hogy tegyem a milóit a füledbe! Konkrétan, lineárisan! Giacomo hátrébb, a fazék védelmében, felcincog: Grünkrétan. Beverly pajtás elvicsorítja magát. A nive*au,* nive*au,* és szemrehányóan rázza a fejét. A fő most a tüzes lapta meg a kopja. A lapták nagy gúlákban állnak a romlások közelében. Tomcsányi egy belső töltést is rakatott beléjük. A módszer, kiáltja túl a fiatal szakember a bődületes harci zajt, a módszer a valóságot – Giacomo felröhög, és bizony Beverly pajtás is nyíltan bólint, öregesen –, a gazdasági viszonyokat visszatükröző modellel dolgozik, ilyeténképpen szükségszerűen egyszerűsít: a modell csak a lineáris kapcsolatokat veszi figyelembe, a korlátokat (piac, kapacitás stb.) konstansként kezeli, a modell statikus, csak adott időpontra vonatkozó összefüggéseket tartalmaz: a végzendő számítás szélsőérték számítás, ami instabilitáshoz vezet, azaz: előfordulhat, hogy a bemenő (input) adatok csekély változása nagy eltérést okozhat – vagy okoz! – az optimális megoldásban; körültekintően kell tehát eljárni.

A lapták kétszeres erejűvé válnak. Ezért, folytatja kíméletlenül a fiatalember, elkerülhetetlenek az ún. *érzékenységi* vizsgálatok. A lapták először akkor sülnek el, mikor a várfokról levetik őket; másodszor mikor kiesett a magvuk. Az érzékenységi vizsgálatok nélkülözhetetlen eszköze a parametrikus programozás. Baittrok kaszabol hatalmasakat Imre mellett. Kis bajuszkája fölényesen izeg-mozog. Kardja csurom vér. Tomcsányi lendületesen folytatja. És az intézetünkben alkalmazásra kerülő programcsomag ez idő szerint nem, ismétlem: nem alkalmas parametrikus programozásra. S hogy kiesett a mag, percekig égő, nagy fehér szikrák szökellnek belőle széjjel, s akinek a ruhájára, arcára pattannak, bezzeg ugrik tőle. Látlak, fiam, Tomcsányi Imre, kiáltja örömmel egy távoli birkózásból Horváth Miklós.

És akkor mi van?! Eddig ment, eztán is fog. Kell a tudományos elemzés, persze hogy kell. De mi – Brandhuber elvtárs itt kihúzza magát, a Vörös Október Ruhagyár által legyártott zakóján a gombok nagy hirtelen vörös csillagokká válnak, s mint a könnyű pihe, hullnak alá, pattogva le a széles mellkasról –, de mi anélkül is pontosan tudjuk, hogy mit kell ebben az országban csinálni. Ki van ez nekünk dolgozva. Tomcsányi megtörli izzadt homlokát. Kérdezhetnék valamit, kiáltja.

Nem, de nem ám. Ezt nem lehet így *kapásból.* Ezt elő kell *készíteni.* Mert ha nem készítjük *elő,* esetleg, ha-ha-ha, mást mondok, mint ami a *véleményem.* Mindent én sem tudhatok mindig. És tudja, fiatal kartársam, és csípősen Tomcsányira néz Brandhuber, tudja, a feleségének annak mondhat *mást.*

Hi-hi, röhög fel Giacomo. Na, nem kell a pofát lebecsülni, sziszegi a fogai közt Beverly pajtás. Rágicsálnak.

Fel a gerendákat, kiáltja Fólya Tamás osztályvezető (akinek a húga a minisztériumban satöbbi, sőt állítólag satöbbi). A várbéliek némán állnak. Félnek. Nagy a lövöldözés. Ne féljetek, kiáltja Fólya, és lép a helyre. Ropog a kalapács, és zörög, csattog a lánc, amellyel összecsatolják a gerendákat. Ne féljetek, kiáltja a Fólya fiú. S nem mer félni senki. Egy golyó elcsattan az ov. sisakján, s leüti róla a tolltartó ezüstöt. Tamás, gyere onnan. Azonnal. S még lehajol egy gerendáért, hogy fölsegítse. Marad meghajoltan, mintha kővé vált volna. Tamás, kiáltja Baittrok megrendülten. Tamás féltérden. A sisak lehullik a fejéről, hosszú, szürke haja előreomlik. Baittrok felrohan, s leöleli Tamást a romladék nyílásából. Lefekteti egy belső szögletbe. Lámpást ide. Fólya Tamásnak viaszszín fehér az arca. A szakállán vér csordul végig, s csöpög le az asztalra, s átitatván a terítőt, tovább le a padlóra, a terítővel (színben) harmonizáló szőnyegre. Tamás, kiáltja Baittrok, tudsz-e szólni, s könnyesen nézett rá. Tudok, rebegi Tamás. Küzdjetek a… lecsuklik, felbukik.

Mi ez itt, kiáltja Horváth. Elvtárs, mondja remegő hangon valaki, ebben a percben lőtték el Fólya osztályvezető elvtársat. Épp hozzák egy kőhordó saroglyán. A lába lelóg. Két keze kesztyűtlenül összekulcsoltan a mellvérten. Baittrok a sisakját viszi utána. Vége?, kérdezi Horváth. Vége, mondja amaz szomorúan. Víjjatok tovább, kiáltja a párttitkár. Leveszi az acélsisakját. Odalép az ov.-hez, és szótlanul, búsan néz rá. Isten veled, Fólya Tamás! Állj meg az Úr előtt: mutass rá vérző sebedre, és mutass le erre a várra is! Hajadonfővel, búsan néz utánuk, míg csak a lámpás el nem tűnik egy szeglet megett. Tomcsányi épp egy köteltekerccsel bajlódik. Elvtársak! Ez előnyös. A 903-as szobában állítólag van egy szekrény, illetve van egy szekrény, melyben állítólag igen értékes, a parametrikus programozásra vonatkozó anyagok *rejtőznek.* Rejtőzne-ek? Rejtőznek. Peck elvtárs megkapaszkodik a hamutárcába. Imrém. Ha ci*cc*a volnék, kergetném a farkamat örömömben. Horváth nézi, nézi, aztán odaszól a bajlódó fiúnak. Ne féltsd a kötelet: nem kolbász! Fogd meg, Imre, az irgalmát! Úgy húzd, mintha a…a török császárt húznád akasztófára. Beverly pajtás becincog. (Picit provokál.) Higgyék el az elvtársak, a Carter is csak azt csinálja, amit a nagytőke neki diktál.

A várbeliek kipirult arccal, rohamra sietnek a zúgó zivatarba. Az ostromlétrák már iszamósak a vértől, a létrák körületén bíborszínű a fal. Lent a halottak és a haldoklók vonagló, véres darabjai. Az öldöklő küzdelemben nehéz a kiigazodás, a viszonyrendszerek elbonyolódnak, és megtörténik például, hogy két egy táborba tartozó egymásnak esik, hogy míg Baittrok üti, vágja, kaszabolja az átkozottját, addig baljának fokosával Horváth felé vág; vajon itt egy politikai és egy gazdasági vezető szükségszerű harcocskáját látjuk, vagy csak szűk magánkonfliktus? (Nők?) És miként az együvé tartozók egymásra is figyelmeznek, akképp az egymással szembenállók is barátkoznak. Brandhuber elvtárs most nádból font, könnyű, kerek pajzzsal rúgtat fölfelé, s a pajzs mögül ki-kivillantja a szeme fehérjét. Amint egy ölnyire ér, golyóként összeguborodva halad tovább. Gyere csak, egyem azt a szép bornyúszájú pofádat, biztatja Horváth. Hát szökdécsel fölfelé a párduc. A párttitkár lerántja a sisakrostélyát. Éppen jókor. Brandhuber egyenesre rugódva döfi fel a lándzsát, s beletöri a hegyét a sisak álladzógombjába. Most mi lesz? Csattan a csákány, a támadó a létráról a levegőbe dőlve, fejjel – vagy anélkül – alá hull?

Egységben az erő, Miklós, súgja Brandhuber elvtárs. Ne kövessük el újra ugyanazt a hibát, s a párttitkár tenyerén levő sebhelyre mutat, *kenés bő húszkor!* A párttitkár lehajtja a fejét; ő ne tudná, hogy politikai összeköttetéssel mindazt el lehet érni, amit a gazdasági összeköttetésekkel; hogy nincs olyan vezető, aki ne venné figyelembe a politikai *összetevőket.* Távolabb a kénbűz gomolygó füstje terjedez. Horváth fölemeli a fejét. Tekintete tiszta, egyenes. Előre a

tehetségekkel, kiáltja, akik bíznak bennünk, felhasználnak minket, de nem függnek tőlünk, önállóak, és mégis a mi embereink. Arcán alvadt vércsík. Még hogy ne függjenek, álmélkodik Brandhuber József. Eredj, taszajtja egyik vitéz mellbe a másikat, aminek értelmezése a baráti boxtól az életveszélyes fenyegetésig terjedhet.

De új meg új csoport hág üvöltve az elesettekre. Szólnak a kürtök, ropognak a dobok, a harci rikoltozásba parancsszavak vegyülnek, ágyúbömbölés, puskadörgés, bombaropogás, paripák nyerítése, haldoklók hörgése, létrák recsegése. A csillárt füst homályosítja el. Giacomo és bizony később Beverly pajtás is össze-vissza üvöltöznek. A palotánál kiszakadt a tömés! A termelés biztonsága! Manager-system! Csak a fejére, fiúk. Ja kerim! A volumen biztosítása! Ja rahim! Fejlesztés! Maximális nyereség! Kalmárszellem! Levantei! Tiszteltetem a prófétádat! A szabályozók! Adjátok meg a várat! Megöllek. Voluntaristák! Kapitalisták! Pattantyúsok, csak a sűrűjébe lőjjetek.

A csata döntő szakaszához ért. A beszéd viszonylag egyenes lett, a farba előkerült, ki-ki elismerte hatalmát és befolyásolhatóságát mint befolyásosságot, mindenki ahhoz a szerephez kívánt igazodni, melyet reá osztottak, a harc a státusz-küzdelmeknek abba a kiélezett stádiumába ért, ahol minden gazdasági kérdés: politikai kérdés. Beverly pajtás felhúzódzkodik a fazék széléig, okosan kipislog. A vezetők között folyó küzdelmeknek a gazdaságosság, a népgazdasági érdek, a politika, a műszaki fejlesztés, a termelés biztonsága, a kapacitás-kihasználás inkább *ürügyei,* mint *tárgyai.* A kis aranyhörcsög szuszog. Fáradtan esik vissza Giacomo mellé. Az a kópé épp ürít.

Brandhuber elvtárs foga közt nagy, lengő piros zászlót visz, hogy azt a torony ormára kitűzze. Szájában a zászlórúd, így kissé pösze. A munkászok éjdekei, süvölti. A munkászok éjdekei! Optimajizálás?! Még mit nem. Ejvtásak! Mi nem optimajizálunk, mi dojgozunk, ejvtásak. Már majdnem eléri a bástyát. Az arcok elsápadnak, a levegőben rémült moraj fut át. Tűz, kiált a párttitkár. Ezernyi hulló-dörgő-pattogó villám. Rikoltások, ordítások, füst, durrogás, kénbűz. A létrák horogvasán csattog a szekerce, a csákány, a fejsze. A torony meginog, nagy robajjal ledől. A mészpor fellegként csapódik fel az omladékból; s a kövekből csordul a vér, mint szüreti sajtóból a bor.

Lassanként az asztal minden pontján megszűnik a harc. Kormos-véres emberdarabok mindenütt, szakadatlan *ej vá!* és *meded!* kiáltásoktól reszket a levegő. A Tanácsterem tele sebesültekkel. Borbélyok s asszonyok forgolódnak ott vizes tállal, gyolccsal, tépéssel, timsóval és árnikával. Dorogi Janka nyújtja kendőjét Tomcsányinak. De rossz felől áll, a fiú nem látja. Istenem, istenem, sír föl Tomcsányi, a fél szemem kilőtték.[10] S véres arcára szorítja égett szélű inge ujját. Horváth ott ül egy parasztszűrrel letakart szalmaszéken a többiek közt. A lábikráján akkora a seb, hogy tócsába gyűlik a szék alatt a vére. Ne óbégass, Tomi, kiált rá. Inkább fél szemmel elvhűen, mintsem két szemmel… S fogát összeszorítva állja, hogy a borbély árnikájával mossa az iszonyú sebet a lábán.

Külföldi utak, vidéki lehelyezések, fölfelé bukások, presztízsveszteségek, prémiumok és kis prémiumok – a hatalom szerény átrendeződése; akár korom, sár, tégla, kő és a halottak: véresen, rongyosan, kormosan, mozdulatlanul. Te toklyó, kiáltja Peck elvtárs egy segítő, de ügyetlen kézre. Gregory Peck termeténél fogva nehézkesen vett részt a csatában. Kerített ugyan magának szablyát, sarkantyút, ezt-azt, de néhányat a levegőbe suhintván, jellegzetesen félre és előre tartott fejjel, a fal mellett, azt majdnem súrolva, bebújt a Népszabadságba, két hű hörcsöge mellé, hogy megszívlelje az okos tanácsokat. Látván az öldöklés apadását, ruháját kicsit megszaggatta (le a flitterekkel!), és az ajkába harapott, hogy vére serkenjen. Ám azért mégis látszott rajta ez a „kívüliség". Úgy szeretnék egyszer poncolt gallérral valami szekértáborhoz csatlakozni. Jó is az, majszog Giacomo.

A kisasszonykák újabb kör repi konyakot hoznak. (Néhányukat a vitézek felszántották.) A vezérigazgató elvtárs szólásra emelkedik. Több, egymásnak szögesen ellentmondó sebből vérzik. Természetesen mindegyikre jut *ír* is – bizonyos szint fölött ez már így megyen. Szemhéja remeg, látszik: a harc kemény volt, férfias, létére nézvést szükség-, kimenetelére nézvést véletlenszerű.

Engedélyezem, sóhajt. Brandhuber elvtárs elájul. Tomcsányi hálával telt szívvel zokog. Csiba, te, szól rá valaki, aki tapasztalt.

III. Fejezet,

melyben

jelentkeznek a nehézségek, melyek átmenetiek[11]

Tomcsányi Imre karcsú, izmos teste merészen kihajol az Intézet szürke tömbjéből. Félkézzel fogja a panoráma ablak szélét, a másikkal egyensúlyoz. Nem néz le, felnéz. A korai Nap sápadtan ismétlődik az ablaksoron. Már éppen húzódna vissza a szobácskába, hol nap nap után bajban, viharban, örömben, eredményben, múló kudarcban együtt élt a szakmai kollektíva, amikor rézsút fent moccan valami. Elébb csak a fény mozdulását észlelhetni, aztán jól látni: kinyitottak egy ablakot. A párkányon könnyű, kicsi kéz jelenik meg. Jön, kiált Tomcsányi maga mögé, vissza a szobába. De fölösleges volt kiáltania, mindahányan ott állnak a szűk karéjban az ablak körül.

Tomcsányi figyel, mintha az életéről lenne szó. A kéz – amott fent – eltűnik, majd megjelenik újra: egy galambot tart. Egy galamb! Felmorajlanak. Izgatottan és kissé gyerekesen találgatják: lüttichi? bagdetta? Biset-Fuyard? A kéz végigsimít a galambon, mintha azt mondaná: Eredj pajtás, járj szerencsével. Az járt közel az igazsághoz, aki a Biset-Fuyard fajtára adta a voksát, a galamb, mely most nyugodt, biztos szárnycsapásokkal elhagyja az ablak biztonságát, antwerpeni postagalamb, és mint ilyen, bár dragon típusú, de felismerhető rajta a Biset-Fuyard jellegzetesség is; első pillantásra mutatta az erőt, a teljesítőképességet; testtartása büszke, nyaka felfelé tartott, faroktartása mérlegegyenes vonalú; egész megjelenésében élénk, tüzes tekintetű állat; kifejezésre jut a nemek jellege is. A hím ne tojónak lóssék és a tojó ne tűnjék hímnek – ez az alapkövetelmény itt teljesül. A tollszín kék, kovácsolt.

Ott van, kiált Tomcsányi, aki eddig hallgatott. A mikroszkópi-fotográfiai úton megkisebbített sürgöny egy tollorsóba lett elhelyezve, és az egyik középső faroktoll ékje alatt viasszal átitatott selyem cérnafonállal lett megerősítve – ez fénylett föl. Az emberek összeölelkeznek. Nem mintha Tomcsányi lenne a legtapasztaltabb, hisz ott van Tóth Tibi bácsi, aki már 45-ben számítástechnikus volt, ott Békési Andris, a KISZ-titkár, de talán ő, aki leginkább hisz a dologban, talán ő szeretné a legvehemensebben, hogy ebből a bizonyos tanulmányból legyen is valami, ne maradjon írott malaszt, így a legóvatosabb, ő az, aki – ahogy mondani szokás – nem iszik a medve bőrére, csitt-et int, mutatóujját figyelmeztetőül a levegőben hagyja.

Az állat fent még köröz egyet, „búcsút int". Elindul feléjük. Imre feszülten figyel, de mögötte már osztódik a társaság. Gyerekek, kész a kávé! Igen: hogy az álomból valóság lett, megszűnt a varázs is. Sőt: Ádám Lajos, ez a köpcös, mindig-elégedetlen ember, aki azért ha kell, meg tudja fogni a munka végét, s azt is tudja, hol kell azt megfogni, még szkeptikus kijelentést is tesz. Mi majd melózunk, a lé meg… Félreérthetetlen mozdulatot végez, mely azonban többféleképpen értelmezhető.

A galamb közeledik. – Hazatérésük pontos magyarázatát még ma sem tudjuk. Talán az otthon szeretete. (Ez fontos.) Mindenesetre *Thausies* bebizonyította, hogy a tájképre emlékezés nem lehet a postagalamb hazatevésének vezérlője. Már pontosan kivehető a hosszú, ívelt vonalú fej, a hosszú, fekete csőr.

Jaj, sikít fel a fiatal számítástechnikus. A szoba megdermed. Magabiztos csattanással nyílt valahol egy ablak, s Imre látja, ahogy az épületen – a vasbeton-üveg csodán – félelmes iramban végigfut egy árny. Bizony: egy vadászsólyom árnya. Mint a nehézbombázók vagy már mint maga a bomba, zúdult a vad madár az áldozatra. Az megsejti a leselkedő veszélyt; megbillen, oda a harmonikus mozgás, kapkodó, görcsös szárnycsapások következnek, mintha egy fuldokló utolsó mozdulatait lehetne látni, olyanét, akit még éltet a remény.

Tomcsányi elengedi az ablakkeretet – nem szükséges nagy aggódás: e kiélezett helyzetben sem követ el meggondolatlanságot –, kezét bentről fogja Békési András, ő pedig annyira hajol ki, amennyire lehet és mer, kezét nyújtja segítőn a galamb felé, melyet már-már betemet a kegyetlen sólyom árnya. Megmenekült, sóhajt föl bent a szobában Marilyn Monroe. Szőke, attraktív valaki, közgazdasági egyetemet végzett; híres a kávéjáról. A galamb piros szeme, széles fehér szemgyűrűi mellett föltűnik az orrhártya erősen fejlett volta – már csak tényleg néhány „lépés"!

De nem. Mint valami lavina zúdul a ragadozó állat a kis hírvivőre. A rémületes jelenet ott játszódik le az Osztály szeme előtt. (Tanulnak belőle.) Imre még mindig az előző pozitúrában: egyik keze a KISZ-titkáréban, a másik segítőkészen nyúl előre. A pörgő-kavargó tollhalmazatból éles vijjanások és szinte emberi sóhajtáshoz hasonlítható hangok válnak ki; a *levált* tollak kezdenek hullani. Az állat kettős *pedig,* akár egy kő, tűnik el a kilencemeletes mélységben, nincs, ki utánanézzen. Tomcsányi megfog egy tolldarabot. Sima, selymes, puha, bársonyos, és nem durva, kemény, száraz tapintatú. Kellően porozott. A tollazatnak ez a tökéletessége most érthető módon groteszk. A kikovácsolt színben vér maszatolódik barnán. Tomcsányi nézi, nem mozdul. Nem mozdul. Csönd van, távolról kattog csak egy írógép. Kinek lehet határideje? Vagy csupán egy ünnepi beszámoló? Annak is van határideje.

Gyere be, mondja valaki, gyere be, öregem. A fiú bólint, visszahúzódik a kinti térből. Most érzi csak, micsoda szél fútt odakint, most, hogy megcsapja a benti, álmos meleg, a kellemes reggel. Arca pirospozsgás lesz (ami pedig a vidámság, az egészségesség jele). Kicsit csüggedt a társaság. Marilyn Monroe fintorog; állandóan fintorog. A kávéfőző gép mélyen természeti hangjai töltik be a szobát. (Imre édesanyja harmadosztályúból főz kitünő kávét: a fiú erre gondol.)

Tomcsányi leül az asztala mögé. A fénylő politúron néhány rajzolat: csészéké, vázáké, karcolások. Lehajol, literes tejeszacskót vesz elő. Megmarkolja, körbeforgatja, vizsgálja a sarkokat. Ám egyik sarok olyan, mint a másik. Véletlenszerűen kiválaszt egyet, melyet rágcsálni kezd. Nem tudja elszakítani, csak kilyukasztgatja éles fogaival. (Mint a menyét a tyúktojást, mondta egy alkalommal az egyik munkatárs. Nevetett, és csóválta a fejét.) Tibor bácsinak elfogy a türelme, fölényesen a zakójába nyúl, ahonnét szemrevaló bicskát húz elő, levágja a kérdéses sarkot, azt, amelyiket a fiatalember előzőleg oly brutálisan megrágcsált. Ez megjárta velem a Don-kanyart, kattintja be a bicskát az öreg.

Imruska, a kávé, mondja a szöszke Marilyn. Pulóverjének hegy-halmain elidőzik a szem. Ne tegyél bele cukrot, van benne. Kettő van benne. Úgy tudom, kettővel iszod. Annyival. Tomcsányi még mindig nincs egészen megnyugodva, nincs rendben, sápadtan tartja a tejeszacskót. Tóbiás Jancsika némi éllel magyarázza meg Imrének, hogyan helyezze le a zacskót (hosszában, kissé „megtörve"). Tomcsányi figyelmetlenül megköszöni. (Nem szereti Tóbiást; „megvan benne a hajlandóság", gondolja róla elítélőleg.) A kávét issza. A tejből töltöget utána, a keverék egyre hígabb, a szabályos kapucinertől a kissé zavaros (és főként édes!) tejig.

Ideadnád a Sportot, fordul Ádámhoz, aki készségesen és hangosan válaszol. Parancsolj. Az újság nem gyűrött; használt. Egy-egy lap derekán az összehajtás nyomán elkenődött a nyomdafesték. Épp egy ilyen hajtásnál olvassa – még az asztal fölött, ahogy nyújtja a kolléga –: A finn partjelző jelezte. Az újságlapok meglehetősen rendszertelenül követik egymást; például: az első oldal hátrébb került, és az utolsó előtti lett, a harmadik oldal lett az első. Vajon minden oldal megváltoztatta a helyét? Vagy van konstans? Lapozgat. A porcgyanús Gubányi. Palotai nagy feladatok előtt. Jeck, az öreg harcos. A lesértődött beállós.

Leteszi a kávéscsészét, a kanál, mint kificamodott végtag lóg ki belőle. Marilyn Monroe megigazítja a szoknyáját, eközben behúzza a hasát. Az osztályvezető elvtársnak készül vinni egy kávét. A Peck elvtárs kaffája, mondja fintorogva magyarázatképp, mert a hangulat olyan volt (olyan egészséges), hogy ezt kellett tennie. Kimegy. Langyos az már, mondja Békési, és nevetnek mind. Imre a táskájába nyúl. Érzi belül a nyirkosságot, melyet a tej okozott. Pontosabban: a zacskó. Nem folyott, és mégis. Tollat vesz elő, egy könyvet (P. J. Proby Bányaműveléstanát), papírlapokat.

Tomcsányi Imre, a fiatal szakember, munkája fölé hajol. Elmélyülten dolgozik, fejét csak akkor emeli föl,

amikor nagy sebbel-lobbal belép a kis Dorogi Janka, az adminisztrátor lány. Megkaptátok, kérdi. Tomcsányi lehajtja a fejét, nem, válaszol az öreg Tibi bá. Az lehetetlen, néz a keszeg kislány az órájára. Ez, ez a galamb 85 kilométer per órát tud. Tudott, motyogja maga elé – mindenki más számári érthetetlenül – Imre. A lány arca szigorú, egyszerű. Talán csak az enyhe pír jelzi a bizonytalanságát, melyet nem a sebességadatok miatt érez, inkább a sok férfi miatt. Egyszer már a minisztériumból is „hazajött”, teszi még hozzá. Az American Pigeon Journal című folyóirat szerint a távrepülés világrekordja 1685 mérföld, azaz 2700 km, mondja Jancsika. Tájékoztatásul, az Ajacciótól Párizsig terjedő nagy távolság 1100 kilométer. Békési megelégeli az egy helyben topogást. A sólyom megfogta, mondja köntörfalazás nélkül, s rámutat az Imre asztalán fekvő, véres, megszaggatott tollra. Dorogi Janka megijed. Mért nem hoztad le, kérdi Tomcsányi barátságtalanul. Janka épp válaszolna, Békési legyint. Be kell tartani az ügymenetet, aláírás, iktatás, aláírás, galamb. Janka bólint, hálával tekint a KISZ-titkárra, a bizonylati fegyelem, sóhajtja. Küldök még egyet, mondja rögtön lelkesen. Tomcsányi szúrósan a lányra néz, az ezt félreérti, és keresett könnyedséggel beszédbe elegyedik. A kávéscsészére mutat, mely mosatlanul áll Imre asztalának a sarkán. (Csak a nap végén mossa el; hosszasan áztatja meleg vízben.) Ne nevessetek ki, de biz én 6 cukorral iszom. Imre dühösen veszi észre, hogy a lány hozzá beszél. Hattal, bizony. Zavartan nevetgél. A többiek már nem figyelnek. És a cukrokból tornyot építek, és szerintem az egész kávézásból egyedül az ér valamit, ahogy az a torony ledől. Tomcsányi indulatosan fölemeli tollát. A béka. Beomlik, mint az idő, mondja még a lányka, mint egy kis filozófus. Tomcsányi tehetetlenül krákog, majd hogy valami személyeset is mondjon, így szól: ne rágd a körmöd;

amikor (háromnegyed tízkor) megkérdezi: Hány óra? Háromnegyed tíz múlt két perccel, válaszolja Tóth Tibor. Imre az órájára tekint. Pontos, kérdezi. Ma reggel állítottam be. Igen, ezt értem; de pontos-e? Pontos. Erre a mutatókat 3 perccel előbbre állítja. Inkább siessen, mint késsen, mormolja;

amikor megkéri Lajost, legyen szíves állítsa be a rádiót, azaz kapcsolja be, és a keresőt a Petőfire irányítsa. Ki játszik? Semmi, csak a Zene hullámhosszán kezdődik. A pontos idő bemondásakor, tíz órakor, szemrehányón Tibi bácsira néz (kissé hisztérikusan vagy színpadiasan), visszaigazítja két perccel az órát; a kicsiny, de meghízható szovjet készülék, a Szokol, megkezdi a mondott műsor sugárzását;

amikor a Stefanovits[12]-kvartett kerül sorra. Stefanovits a jövő embere. Ádám Lajos azt mondja: Alattam járt két osztállyal az általánosba. Aztán hárommal, aztán néggyel. Értitek. Kedves fickó, egyáltalán nem nagyképű. Most a brigádmozgalomról énekel, friss, ritmusos gitárkísérettel. Istenem, velem egykorú, mondja Tomcsányi. Csak tyúkmelle van, folytatja Lajos. Mi az a tyúkmell? Ne aggódj, Monroe, mondja a KISZ-titkár;

amikor Tóbiás Jancsi magas hangon mondja vagy válaszolja: Az öt lenini ismérv. Mi az az *ismérv?* Csak meg ne emeld magad. Marilyn gügyögve Fordul az öreghez. Látja, Tibi bácsi, látja, milyenek. Pedig nincs is rajtam melltartó. Duzzog, fintorog. Tenger bajod van, azzal foglalkozz, mondja Békési;

amikor egy bandzsa nő (ki ez? hogy kerül ide?) a szoba közepén állva izgatottan azt mondja: Hallottátok? Fólya Tamás fajtalankodott. És már ott sincs;

amikor fölemelvén a telefonkagylót, abból hang szűrődik ki. Hétfőn megyek az ezredeshez. A hang női, és inkább úgy hallatszik: Hétfőn megyek az Ezredeshez;

amikor Tóbiás Jancsi ezt mondja: Értelek, Miklóskám. E szerint fogok cselekedni. (T. J. után jó telefonozni. Olyan friss a kagyló.) Értelek. De én amúgy is (nevetés) diszkrét ember hírében állok. A férje, hát az egy szakbarbár, Miklóskám kérlek. Jó szakember, de semmi más. Egy szakmai problémáról, arról vitázik napestig… persze, hogyne, igazad van, ez fontos, végül is, he-he-he, ezért kapja a fizetését… de ha szólunk neki az épp aktuális évfordulóról, akkor rögtön nincs ideje. Nem. Semmi. *Semmi* ideje nincs akkor. Szervusz;

amikor Marilyn Monroe éles hangján fölvijjog: Zoli! A tekercsnek mi a kódja? (Kit hívhatnak itt élő embert Zolinak?);

amikor több apró jelből (neszből és más töredékből) arra következtet, hogy Ádám Lajos véle beszélgetést akar kezdeményezni. Erre formális okot a sportújság szolgáltat. Tomcsányi érzi, hogy Ádám tekintete az övét keresi, s ha nem ügyel, hamar megtudhatja: mit nem tud Baróti, miért, s mennyiben hibázott egyik vagy másik összekötő, mennyi pénzt markoltak

föl a győzelemért

a vereségért

kik álltak a háttérben mert egy percig se gondolja Tomcsányi hogy nem volt ez kicsinálva mint például az oroszok ellen mert itt addig nem lesz semmi vésse ezt eszébe Tomcsányi és azt is hogy ezt ő Ádám mondta semmi nem lesz ameddig nem a Puskás Öcsi a kapitány ki milyen hülye milyen mértékben és arányban milyen hülye volt a bíró vezetne kecskét áramot ne meccset milyen hülye Picasso mikor pedig tud festeni rendesen is ő látta milyen hülye a társosztályon az új főnöknő aki tuti *azért* olyan utálat amit ő tökéletesen megért még ha megfizetnék ő akkor se már csak a fülei miatt se átsüt rajtuk a nap és állítólag terpentint iszik mert az állítólag elveszi a vizelet szagát ki zsidó jó ez nekünk vagy rossz de nem is biztos hogy az és jó-e ez nekünk vagy rossz és tomcsányi ne feledje a frézer irtóra bírja az ütéseket nem úgy a sztivenzon akinek üvegálla van az ali ellen sehol apám sehol nem lenne a lengyelek szeretik a magyarokat mi testvérnép vagyunk és ki van a kávépénzzel elmaradva és mennyivel és az mennyivel több a múlt havival persze a Peck elvtárs aki ebben elöljár de még meg lesz neki a szemébe mondva a havi hatosával ki buzi annak ellenére hogy nagy művész de csak meg kell nézni hogyan tartja a kezét a kézfejét és lehet ugyan hogy Thomas Mann nem buzi bár na mindegy de káposztafejű dajcs és kultúrpojáca a fizetésemelésről meg kifejezetten jobb ha nem is beszélünk 60 forint húspénzzel szúrják ki a szemünket 5 millió vakbottyán ezt add össze kész röhej… Tomcsányi érzi a veszélyt, fölugrik. (Nyilván lehetne pojáca, nyújtózkodhatnék. Álmos vagyok. Öregem, tegnap Sándor-nap volt. Ne haragudj. Valamilyen nap minden nap van. De vajon meddig húzható ez?) Sebesen a táblához ugrik, melyről majd úgyis az ő nyakába hullik a krétapor, és fölrajzolja: A halmaz, B halmaz. Ádám ajkai szinte öntudatlanul szétnyílnak, halkan susogja: A halmaz, B halmaz. Imre nyeregben érzi magát. Fölveszi az újságot, hogy (hangsúlytalanul, mégsem észrevétlenül) visszaadja. Itt azonban hiba történik. A kisujj – megszabadulván a fogás kötöttségeitől – elfordul, s így, kiragadva a többi ujj összefüggéséből, úgy tűnik, mintha valamire mutatna (amit ti, kommentálni kellene). Lajos felhorkan;

amikor Marilyn Monroe ezt mondja: az öt ismérv. Naná, a lenini. Aztán vagy férjhez megyek a volt vőlegényemhez, vagy nem. Tomcsányira néz, eltartja a szájától a kagylót. Csak vicc, súgja a fiú felé, s pillanatra lezárja szempilláit. Nem, nem, senki, folytatja. Szóval épp azt az esetet vettük, hogy én jövök balról, és nem tudom már merre, nagy ívben kanyarodok, jobbról meg egy kamion áll, megrakva fontos külkereskedelmi áruval, erre ő felállt, ekkor láttam, hogy van egy kis hasa, nem nagy, és tudod, inkább az az izmosfajta, és lassan, mintha minden szó után gondolkodna, azt mondta, hogy feltéve, de meg nem engedve, igen, isteni volt, tényleg így, feltéve, de meg nem engedve, hogy szükséges a tanfolyam hallgatói számára ez az információ, mit értsünk azon: külkereskedelmi áruval. Isteni volt. A kezét az előtte levő szék támlájára tette. A nyakkendőjét a nadrágjába tűrte. Ez volt az egyetlen meredek;

amikor ismét éktelen, elemi erejű hangok hallatszanak kintről, ők az ablakhoz tódulnak, s látják a tovasuhanó sólymot s a véres, zilált tollcsomót ereszkedni alá. Pont a 33-as megállójába esik, mondja Tibi bácsi. Kisvártatva megjelenik Dorogi Janka. Rögtön ért mindent. Nem tehetek semmit, tördeli a kezét; ujjai idegesítően roppannak. Ádám nem tesz lakatot a szájára. A moszkvai szürke keringővel kéne próbálkozni. Tomcsányi legyint. Keringőgalamb az, mint a neve is mutatja; kitartóan egyhuzamban, kör alakú pályán 2-8 órán át is képes repülni, de… Lajos közbevág. Lehet. Lehet, hogy szem elől veszítjük, lehet hogy a földön peregnének testük hossztengelye körül jobbról balra vagy balról jobbra igen nagy gyorsasággal. Mindez meglehet. De hogy a moszkvai szürke keringőre nem mernék ráengedni a sólymot, az is zihher. Ezen gátlásosan és szomorúan nevetnek;

amikor Tibor bácsi suttogni kezd. Nekem semmi bajom Marilynnel. Helyes lány, jó programozó. Bár PL/1-ben… De nem is az. András közbeszól. Hagyjuk ezt[13], Tibor bátyám. Semmi értelme. Folytassuk, ha Marilyn visszajön, indítványozza Imre. De fönn vagytok, mondja az öreg élesen. De fönn vagytok. Ha engem most fölvesznek, akkor nyugdíj előtt még megemelik a fizetésemet. És? És, és! Engem ott nyaggatnak vagy félórát, így lenin, úgy lenin, sőt egészen megijedtem, még sztalinról is kérdeztek, a másik asztalhoz meg odalibeg a Marilyn Monroe, előtte persze csókolom Tibi bácsi, hogy tetszik lenni Tibi bácsi, mintha nem látná… Dialektikusan, röhög közbe Lajos. A másik asztalnál[*] meg így elvtársnő, amúgy elvtársnő a Monrócskának, bírod-e a munkád mellett, elvtársnő, reméljük jól hasznosítod. Az elvtársnő. Mintha én nem lennék elvtárs. Fölvesznek téged is, ha tudtad az anyagot, szól közbe Jancsika. Egyszerre ugrik föl Tomcsányi és Békési. Az öreg meg énekel, kicsit recsegve bár, de tempósan.

Ej Jancsika, Jancsika,
mé nem nőtté nagyobbra,
nőtté vóna nagyobbra,
letté vóna.

A fiúk szuszogva ülnek, Tóbiás János sértődötten hallgat. A kapitalizmust tudtam, csak a szocializmust nem. Az marha nehéz. Ezen jóízűt nevet a két nyitott szellemű fiatal. Ádám Lajos szokásos tréfáinak egyikére készül. Ezek a tréfák faragatlanok, de nem tagadható meg tőlük némi durva egyenesség; egyképp rokonai az ártatlanságnak és bárdolatlanságnak. Először a nevetéshez fűzi a megjegyzést. Á, á, Tibi bácsi. Nocsak. Neked slejmos a nevetésed. Lehetséges, mózsno, hogy te köpsz az egészre? És vajon jó dolog így ugrálni, nyugdíj elött? A nevetés abbamarad, de az öreg asztalán meglobogtak már a papírok. Mozgásuk most disszonáns. (Tibi bácsi asztala mindig tele: papírlapokkal, tablótervekkel, írásképekkel. Nem mintha a fiúktól függne és nem mintha a fiúk függenének őtőle; nem: ők függetlenek egymástól, mindazonáltal Tibi bácsi szereti, ha mindenki tudja. ő már hétkor bent van, és asztalán fröcsög a munka. Tudjátok, fiúk, mondta egy ízben bizalommal, a repülősöknél megszokja az ember a korai kelést. Ott ez a mondás járta: korai lóra! Ló alatt, mondanom se kell, nem igazi ló értődött, hanem a gép. A masina, ahogy hívtuk. Szegény kishorti.) Lajos lehalkítja a hangját, mint aki meghitt, engesztelő szóra készül. (Ez már a tréfa.) Nem szeretném, ha félreértenél, Tibor bátyám. Én még fiatal vagyok, sok mindent hallomásból ismerek csak. Én öreg vagyok, és sok mindent én is csak hallomásból ismerek, nevet Tibi bá. Barna bőre egészségesen fénylik. (A sízés szerelmese.) Nézd, nem szeretném, ha félreértenél, de mondd, nem lehetséges, hogy mi *most* kissé egyoldalúan ítéljük meg a németeket? És elmondja, hogy Hitlerre gondol jelesül, fölemlíti az autobahnokat, melyek még mindig autobahnok, az NDK-ban is!, elismeri, hogy azért az csúnya dolog volt a zs…-kal, úriemberhez méltatlan, nem kellett volna abból *egyáltalán* ügyet csinálni, pedig aztán azok katonák voltak, ha nincs az amerikaiak benzinje, sehol sincsenek a Grisáék, igazi katonák, hidegvérű szakemberek, és őszintén, mit lehetett várni azután a béke után, amit a franciák összehoztak, teszi föl a fiú végül a

kérdést, majd elhatárolja magát Trianontól, hogy arról ne is beszéljenek, mert ő nem akar politizálni, de visszatérve a németekre, azok még tudták, mi a fegyelem, lenne itt rend, hu-hú, de lenne ám. Elhallgat. Nem tudom, jól látom-e Tibor bátyám! Tóth Tibor megindul az ajtó felé. Mintha bólintana. Keze végigsúrolja Lajos vállát. Amint kiment, Lajos kegyetlenül felröhög. A vén fasiszta! Ha izgalomba jön, mindig vécére megy, mondja tárgyilagosan Tomcsányi;

amikor Ádám Lajos felkiált: Az anyagkivételezésnél a homogenizálást még a pofájukba vágom!;

amikor fölemeli a telefonkagylót, és abból kénköves mennykő csap ki, dörög és villámlik. A kollégák bebújnak az asztal alá. Ej, te kölök, te kölök, hát szabad egy *ilyen* szép kisjányt megríkatni? Az öreg parizeres zsömlével kínálja Marilynt, aki egy zacskó nápolyit nyújt a férfinak. A zacskó barna papírján átüt a zsír. A kagylóból sistergéseken át szép férfihang szűrődik ki. Lelki fürdőzés volt ez nékem, levegőkúra, magaslat-levegő élvezése a napi politika fülledt légkörének folytonos magambaszívása után. Külön ki kell emelnem a Parsifal-előadásokat, mely műnek onnan nem lett volna szabad kimennie. Már elébb, a 76-os esztendőben megismerkedtem a magasztos költemény vázlatával; később elküldte nékem a mester a kész szöveget is, néhány ajánló sorral. Be kell vallanom, hogy az első előadáson az oly idegenszerűen hatott rám, hogy nem tudtam rögtön a megértésig jutni. Visszavonulván páholyomba, a keszkenők és parfümériák közé, mondogattam magamnak: Albert, Albert, de buta vagy. Ám a második adásra föllebbent a fátyol, letört minden gát. Példátlan ihletettség uralkodott a lelkeken. Füle a kagylón: reményteljes kattogásokat követnek reményteljes kattogások;

amikor belép Gregory Peck, szemüvegben, keze maszatos a tintától. Értelmiségi benyomást tesz. Egy tanult főnökét. Kézbe veszi a Jelenléti Ívet, megnézi (reggel már látta), leteszi, kimegy;

amikor azt mormogja Andrásnak: valahogy olyan *polgári humanista* ez a tanulmány. Nézd ezt például: *ha a szükséges anyagigény biztosítható*; vagy ezt: *ily módon elképzelhető, hogy a termelési terv*. Békési Andris nevetgél, nem egészen érti;

amikor belép Tánya, a daruslány. Macskapofi. Rúzsozása friss, hivalkodó. Mit néz, Imriske? Magát, suttogja a fiú ügyesen úgy, hogy mindenki nevet, csak Tánya nem. Annak orrcimpái megremegnek. Valaki fogat mosott. (Tóbiás. Csillog-villog a foga, mint az usztasáké.) Igen, így a szellemes válasz. Így hát ha valamikor, úgy most lehet vele csókolódzni. A lány pufajkáján van egy luk;

amikor Jancsika megkérdezi tőle, olvasta-e A bátyám, a klarinétos című kisregényt? Nem.

Mielőtt lemennének közösen ebédelni – eljött az ideje –, tréfát űznek Imrével. Mi van, öreg, mutatnak rá a hosszú, zilált, véres galambtollra, ez az új Parker? Nincs ebben semmi vicc, mondja Tomcsányi leverten. A KISZ-titkárral se lehetne madarat fogatni. Az ebédlőben hosszú a sor. A kanyarban Tomcsányi észreveszi, hogy az előtte álló kolléganő köpenyén egy gomb, a hastájon, hiányzik, miáltal a fehér vászon elemelkedik a párjától, rés keletkezik. Imre oldalthajtja a fejét, de nem tudja megállapítani, hogy a hasat látja-e vagy a kombinét. Figyelmét később a menü köti le, az A menü és a B menü. A köpenyes nő azt mondja a kis ablakon át az izzadó arcú, mindigdühös szakácsnőnek: Icukám, mély részvétem. Köszönöm, mondja a szakácsnő. A szeme kisírt. Icukám, nincs mit tenni, ne a rántott húsból drágám, ilyen szörnyű az élet. Imre felbátorodik, és zöld jegyre rántott húst kér. Nem lehet, rendnek kell lenni. Mérgében nem visz kovászos uborkát, pedig az jár.

A férje halt meg; öngyilkos lett, mert kirúgta az a rüfke. Az Icuka? Jaj, dehogy. Tomcsányi a csőtésztával küszködik; megszívná, mint a makarónit, de a levegő áthúz a csőtésztán – ahogy a neve is mutatja. A szeretője rúgta ki. Ja. Nincs ember, aki elítélné Icut, hogy feladta *emberi* méltóságát. Van benne logika, mondja a kövér nő, miközben a sótlan karalábé leves egy csöppje elindul a szája szögletéből. De itt nincs tovább: fönnakad egy anyajegyen. Van benne logika, ismétli; tányért cserél. Dorogi Janka szerencsétlenkedik arra, bájos-ügyetlen egyensúlyoz a tálcával. Nincs hely, mordul Imre. A lány önérzetében elpirul. A faroktollakra, mondja,

sípocskákat erősítettem, és erősen szagos folyadékot is használtam. Tomcsányi legyint. Hatásosabbnak bizonyul a ragadozó madarak állandó lövetése, mondja hangosan, némiképp kihívóan. Brandhuber elvtárs int oda távolról, teli szájjal. Szép a hangod, fiatal barátom. Békési megragadja a felugrani készülő Tomcsányi karját. Ne hülyéskedj. Nem vagyunk az erdőben. Dorogi Janka szemei a fiún. Marilyn Monroe nyájasan szemrevételezi. Nem konkurrencia ez a nyeszlett copfos kis lányka. Talán csak a szemei. Azok villognak, élesen, tüzesen. Várj egy kicsit, mondja Jankának, miközben az evőeszközöket látszólag logikátlanul egymáshoz közelíti, várj egy picurkát, átadom a helyem. Köszönöm, találok én másutt helyet. Milyen harcias *teremtés,* mondja Monroe, s learatja a hódoló pillantásokat. De Tomcsányi Imre szájában már keserű a linzer mindenképp (A menü).

Visszamennek kis szobácskájukba, a pozitívumok és negatívumok színterére. Imre kis kitérőt tesz elébb. Az első helyiségben nincs szerencséje. Ott a piszoárból kolumbácsi legyek törnek elő. E piszoárnál küzdött meg a heiliche Georg a höllisch Drachennal még a koalíciós vagy dualista időkben, a fejét levágta és a kagylóba dobta. A szörnyeteg fejéből erednek aztán az ártalmas legyek.

Kérdőn néz a mellette álló idősb kollégára. Ugyanazt csinálják. Nézd, te nemrégen vagy vállalatunknál. Már persze most jó lenne, ha te és a hozzád hasonlók mind többet és többet tudnátok a kolumbácsi legyekről satöbbi. Csak tudod, és paradox módon épp ezért volna jó a beszélgetés, a mi korosztályunk erről ugyanúgy nem tud beszélni, ahogy nem tud egy szerelmes éjszakáról.[14] (A szétszaggatott *ló*dögből darazsak, *marha*dögből méhek kelnek életre.) Majd le kell szólni a Gondnokságra, mondja már bent, míg a kezét mossa. Valaki lopja a papírt, kérdi Lajos. (Tóthra gondol.) Nem. Imruska, a kávé. Ne tegyen bele cukrot, van benne. Kettő van benne. Köszönöm. De ekkor már ott áll szigorú-tréfásan Ádám Lajos, hogy „bekasszírozza" a kávépénzt. Tomcsányi kiguberálja, kicsit rájátszik, az ebéd és a kávé oldotta a hangulatát –; a kapott pénzt a „pénztáros" hatalmas, bumfordi fémládácskába teszi. A festőlapon egy katonát meg egy zászlót ábrázoló dombormű van; a fölirata: Kiváló Zászlóalj. (A zászló diadalittasan lebeg, a katona primitív ábrázolású, arca még így is elszánt.)

Marilyn Monroe visz Peck elvtársnak egy adagot. Alamuszi nyuszi nagyot toppant. Tomcsányi nézi az asztalán a véres mementót. Megfontoltan kavargatja a kávéját. Belibben Marilyn, igazgatja a haját. Imre, raportra. A fiú felugrik, mint akit megütöttek. Nehogy valami ostobaságot csinálj. Békési Andris melegen néz. Ádám a pénzt számolja. Az ajtóból Tomcsányi visszapillant. Mi lesz?

Szervusz, köszön bent keményen. Szervusz, válaszol Gregory Peck, s megigazít egy lapot maga előtt. Matat. Kedvemre való, hogy hívattál, mondja Tomcsányi támadón. Gregory Peck szeme kikerekül, egy ötvenéves ember mélabújával szól: Hogy nőjjön köröm a kedvedre!

IV. Fejezet,

melyben

kettős intermezzóval nézünk farkasszemet

Tomcsányi összehúzódik, mint az acél. Szellemi izmai ugrásra készek! Helyből kontráz bármit! Bármit, ami a tanulmány ellen szól, bármit, ami igazolhatná a sólymokat. Engedd el magad. Olyan feszes vagy, mint egy elsőbálos kislány. Nem igaz?! Peck elvtárs barátságosan hunyorít. Nem igaz, foglal Tomcsányi állást. Gregory Peck végigzongorázik az asztalon.

(Megszólal? Nem. Se Beethoven, se Bartók [magyar!], se Haydn.) *Tudomásomra jutott,* mondja. Aztán megenyhül. Beszól a telefonba. Kedves Marilyn. Legyen szíves, két kávét. Igen, megint. Kedves, értelmes lány. Tomcsányi bólint. Gregory Peck köszörüli a torkát, aztán mint kósza ötletet, sajnálatos véletlent mondja: Nem láttalak a május elsejei fölvonuláson. Tomcsányi elpirul. Nem erre számított. Giacomo hangosan felröhög, Beverly pajtás sokatmondóan bólogat. Ha én főnök lennék, cincog Giacomo felelőtlenül. Ha én főnök lennék, mondja Beverly pajtás is, és a kis hörcsög pofazacskója úgy leapad, szinte behorpad, mint az aszkéták orcája vagy a szenteké. Igen, válaszol Imre körmönfontan a „nem láttalak a május elsejei fölvonuláson – kérdésre. Gregory Peck bólint – nem csap patáliát, a patáliák ideje lejárt –; megjegyzi, amit akart, és ez az, amit kellett.

Ohó, barátocskám, mondja magában Imre, azt szeretnéd, ha letenném a tervről. Nézd, öregem. Hát engedj. Engedj ebben az apróságban. Ettől még nem lesz kevesebb semmi. Vagy több, ugye a ló másik oldaláról nézve, he-he-he. És hát látod, a sólymok… Ezek már nem tőlünk függő erők. Ohó, barátocskám, mondanám én erre, de miért engedjek? Semmi nem indokolja ezt a körülményeskedést! Érted, semmi! Nézd, fiatal barátom, mindenki lépik egyet. Én is lépek, te is lépjél!

Belép Marilyn Monroe! Pahhh! A Peck és a Monroe! Tomcsányi nem reagálja ezt le, folytatja izzó párbeszédjét a bensejében, néha bólogat, rázza a fejét; ha lenne, aki figyelje, az igencsak csóválná a fejét. (Érdekes gondolati kísérlet elgondolni valakit, aki ez utóbbi figyelőt figyelné… De hagyjuk ezt.) Hűha, haver, súgja Giacomo, ha én főnök lennék, tudnám, mi az izgatás, s tudnák a női beosztottak is! Meglehetős látvány, ismeri el a visszafogottabb Beverly pajtás: Marilyn piros szoknyája, mint valami győzelmes zászló tekereg a pompás altest körül; feszül és lanyhul ravaszan. Mit akar, szuszogja Marilyn, s íves combja neki tolul az íróasztalnak. Egy papír elmozdul. Gregory Peck utánakap. Kezecskéje a szoknya szöveténél. Eléri? Nem éri el? A gazdasági tanácsadók csámcsognak, Tomcsányi küszködik. Te lennél a csoportvezető. A *csopvez.* Ez természetesen a fizetésben is meghozná a maga változásait. Ne próbálj megvesztegetni, kérlek szépen! Tévedsz, fiatal barátom. Ennyire nem vagy fontos ember! A pénz nem ajándék és nem korrupció! Ezt kikérem magamnak. Ha kedvem lenne, megsértődnék. Azt a pénzt te megszolgálnád!! Tehetségedre nagy szükségünk van. A kávé kilöttyen. Az idegek megfeszülnek. Gregory Peck kis kezecskéjét indulatosan az asztallaphoz nyomja. Lüktet a vére: piros és halovány csíkok váltakoznak a tenyerén. Marilyn *ül.* Sóhajt; Peck két kézzel kapaszkodik már: el ne vigye a szél, ez a mentolos, meleg, állottan-meleg fuvallat. Viszont Monroet is eléri a súlyos férfiparfüm. Önkínzón beszívja. Szíjja, szíjja, szíjja. Peck elvtárs dühösen nézi a kávéfoltot. Türtőzteti magát. Marilyn lábai egymáson átvetve. Lóbálja azokat. A feltámasztási ponton újra és újra meggyűrődik a bőr. Ott kicsit izzad is. A tűsarok föl-le. Mint egy tőr. Ki töri meg ezt a csendet. A hörcsögök szöszmötölnek. Nincsenek zavarban, és nem is játsszák el azt, mintha zavarban lennének. Tehetségedre nagy szükségünk van. Rövidtávú, *kvázi* két esztendős kutatási munkával leszel megbízva. Ennek befejeztével prezentáljátok a tanulmányt. Milyen tanulmányt. Ne tréfálj; hát a tanulmányt. De hisz az kész! Kész, kész. Lárifári. Ezek azok a fiatalos túlzások, hogy kész. Hogy gyerünk! Tedd a szívedre a kezed: nem lehet ezen a tanulmányon javítani? Nem lehetne ezt *fejleszteni?* Gondoljunk csak a tárkapacitás kihasználásának renyheségére. Olyan ez, hogy egy hasonlattal világítsam meg neked, fiatal barátom, a helyzetet, olyan ez, mint amikor egy konfekció ruhából télor kabát lesz. Mar megbocsáss, de hasonlatokat én is tudok mondani.[15] A *fejlesztés* mellett még valami szól az óvatosság mellett. Ez nem óvatosság, ez elodázás. Ne nyergeljünk a szavakon. Egyszerű és szükségszerű határidőmódosításról lenne szó. Halasztás. Szabotázs. Ugyan, ugyan, drága barátom. Ja igen. És még egy kis „apróság". Figyelj. Evvel a többlet árbevétellel átlépjük a plafonunkat, és így már egy másik *százalékba* esünk. A több itt tehát kevesebb. Vállalati szinten értve. Imre mormolászik: érvre érv jön és arra ellenérv.

A Peck és a Monroe! Talán már, mint vadállatok marcangolják egymást? Nem. Nem oldódik semmi. Gregory Peck barna arcéle fényes. Szemvinklije csepp táncba kezd: látszik, döntött. Ajkai erotikusan megduzzadnak. Ekkor azonban Marilyn felugrik. A szék sikongva

csúszik hátra. Tomcsányi térdének. Hi-hi, röhög Giacomo, ha én főnök lennék, szövi álmait Beverly pajtás bebugyolálva a Népszabadságba.

Kié ez a melltartócska?, kérdi az egyik hörcsög. És kié ez a bugyika?, fintorog a másik. A falról, aranykeretből Buñuel néz szigorúan és szikáran, és Szervácpongrácbonifác elvtárs egy fiatalabb kori képe. Mit akar tőlem? Pfuj, jaj vén kecske. Gregory Peck vészterhesen fölemelkedik. A gazdasági vezető küzd benne a férfiemberrel. Parányi nyakkendője szabadon leng. Na, na kezdi fenyegetően, de a lány, mint egy (karakán) forgószél! már sehol! Még ilyet, mondja a férfi zavartan. Ne haragudj, kérlek, és sebesen rakosgatni kezdi a dossziékat az asztalán. Rendben A-val, B-vel illetőleg C-vel jelölve az egyes dossziékat (ahol A, B, C közt nincs semmi néven nevezhető rendezés), villámgyorsan a következő helyzetek állanak elő az asztalon:

A	B	C	alaphelyzet
A	B^C	–	BC: Balul, C (ti: rajta)
–	A	B^C	
–	A	C^B	
B	A	C	
ꓭ	A	Ɔ	véghelyzet; ꓭ, Ɔ : B és C 180°-os elfordítása

Amint beállt a véghelyzet, Gregory Peck leugrott speciál székecskéjéről. Ne haragudj, elnézésedet, láthatod, tüstént jövök. És már se híre, se hamva.

Tomcsányi egyedül marad. Ha nem vesznek is rajta erőt a kétségek, de… Fáradt. Nem úgy a két gazdasági tanácsadó! (Alig sejtik kudarcukat.[16]) Cincognak, murrognak, karmolásznak, csocsognak. Az újságpapír fenyegetően zizeg alattuk. Összenéznek, Beverly pajtás bólint. Megadja a jelet. Nyiff-nyiff, bánatos nyöszörgésünk sajátos színfolt. Bemelegííítééés, süvölt Giacomo. Bemelegítés. Kaparásznak a salátalevelek közt; Beverly pajtás beleakaszkodik a fazék peremébe. Körmei kreccsenve az újságba hatolnak. Meghajtja a fejét. Hófehérke és a hét törpe. Átdolgozás, súgja Giacomo. Átdolgozás. És ki vitte el a népszabadságocskámat?

Jesszusom. Hol tanulsz te efféléket, sikolt a kis Giacomo. Munkára föl, huppan vissza amaz. Ha én. Giacomo pironkodva visszabújik a maradék cafatok közé. Ne félj, kezdjed. Ha én, szól lentről egy bátortalan hang. Beverly pajtás sejteni kezd már valamit, szegény. Ha én. Tovább ő sem jut. Giacomo tiszteletlenül vihog. Nyiff-nyiff, biztatják közösen magukat, hajoljunk meg, köpjük ki pofazacskónkból a magokat, legyünk merészek, hangunk legyen érthető, tiszta, nyiff. Ha én. Ha én! Ha én!! Kellemetlen kis szünet. Giacomót elfogja a tudásvágy. Kedves Beverly pajtás! Miért nem vezetjük elő, mondd, a tudásunkat? Miért nincs egyszerűen az a szánkon, ami a szívünkön? Így Giacomo. Beverly pajtás válasza szomorú, a látszólagos „kioktató" jelleg ellenére. Azért Giacomo elvtárs, mert az információk ugyan rendelkezésünkre állnak, de mi nem élünk vissza vélük. Nem ám. Meg mert ugyan néha van megfeneklés az előrehaladásban, de ez nem vezet konfliktusokhoz. Konfliktusok nincsenek. Vannak alkotó viták, vannak véleménykülönbségek vagy véleményeltérések, ezek vannak. Közös nevező is van. A hivatkozás helye*Befelé* vitázunk Giacomo elvtárs, nem adjuk ki a nézeteket, A hivatkozás helye*kifelé* egységes álláspontony vagyunk. Giacomo mondja: Igen. Istenem. Ha én főnök volnék, kötényem is honnan volna.

Tomcsányi nehezen emelkedik föl a ragadós székből, a műbőr undorító hangot ad. Az ajtóban összeütközik a nagy sebbel-lobbal érkező Gregory Peckkel. Üdvözlik egymást, és mindketten hátralépnek, majd felismervén a helyzet humorát, elnevetik magukat, és előrelépnek. Imre hirtelen ötlettel terpeszbe vágja magát, szűk farmerje feszül a comboknál, ott, hol az anyag is megtört már, lassan-lassan stoppolni kell. Gregory Peck boldogan fut át a széttárt lábak alatt, mint egy diadalív alatt. Imre menne.

Kérlek, Imrém, amíg *rendeződik* az *ügyed,* ami miatt *cseppet sem* kell aggódnod, én melletted állok a lehetőségeim szerint, és láthattad a Tanácsteremben, Miklós is rokonszenvvel gondol a problémára, addig meg szeretnélek bízni egy kis különmunkával. Elsőre talán bizarrnak tűnhet, de tudom, tévedsz, ha fanyalogsz. A munka ügyességet igényei, fürgeséget, bátorságot, lélekjelenlétet, mindmegannyi + tulajdonságot. Ezeknek az embert próbáló helyzeteknek a ti nemzedéketek úgyis híján van. Peck elvtárs a hörcsögök felé bök, úgy hogy azok ezt ne vegyék észre; még megsértődnének. Vonzzák a legyeket, suttogja. Imre bólint, zzzz, bólint. Ha ezeket összefogdosnád. A fiatalember fegyelmezetten válaszol. Nem szorosan vett szakmai feladat. Nem, mondja Gregory Peck szélesvásznún, s dossziéit kezdi rakosgatni.

ꓭ	B	A	
A	A	B	
Ɔ	C[17]	C	véghelyzet.

V. Fejezet,

melyben
a két aranyhörcsög – eldöntvén, mi a: befelé,[*] *mi a:* kifelé[*]
– váratlan ajándékkal lepi meg az Olvasót

Ha a világ rigó lenne
kötényembe ő fütyülne,
éjjel nappal szépen szólna,
ha a világ rigó volna.

De ha a világ rigó lenne,
be se férne kötényembe,
kötényem is honnan volna,
ha egész világ rigó volna.

(Weöres Sándor)

Ha én főnök lennék
– a kakasokkal kelnék,
– egész nap dalolnék,
– aranyat lelnék,
– és ½ 8 előtt 5 perccel magamhoz kéretném a Jelenléti Ívet,
– peckesen járnék,
– peckesen járnék-kelnék,
– kérnék kávét,
– a nőket becsülném, és becsülés közben (ha-ha-ha) vigyáznék,

– lenne pénzem, paripám, fegyverem,

– igazam lenne,

– nyakkendőm lenne és magam kötném,

– a hajamat megigazíttatnám, a nadrágomat vasaltatnám, pulóverem semleges lenne, de drága holmi, frizurám hagyományos, de makulátlan,

– *orrocskámat* kifújnám, és

– nagy, vörös kérdőjeleket rajzolnék a hiányzó aláírásokhoz,

– sorakozót fúvatnék, és a távközt és a takarást személyesen ellenőrizném. (Az „igazodás" akkor történt meg, ha a beosztott az iránybeosztott felé eső szemével csak a szomszédját látja, másik szemével pedig csak az arcvonal *képzelt* vonalát, kivéve Hahn-Hahn grófnőt, aki félszemű.)

Ha én főnök lennék

– időkutyákat tartanék véres húson,

– és a későn jövők békaügetésben ugrálnának a folyosón,

– örülhetne az, aki „öreganyám"-nak szólítana, mindazonáltal

– sem a viselkedés, sem a nyelvtan szabályait nem szegném meg, de ez csak bizonyos merevség árán sikerülne,

– díjaznék, pikkelnék, rossz fényt vetnék,

– lopnék, csalnék, hazudnék,

– mindenkit megfingatnék. (Úgy lenne táncolva, ahogy fütyülve lenne; és: szépen lenne fütyülve.)

Ha én főnök lennék, kérlelhetetlen lennék azzal szemben,

– aki kijelent, felkiált, óhajt, felszólít, kérd,

– aki alárendelt, mellérendelt,

– aki személyes, aki birtokos, aki visszaható, aki kölcsönös, aki mutató, vonatkozó, határozatlan és általános,

– aki valóságos, módosító, egyalakú, többalakú, aki hely, idő, állapot, mód, állandó, aki részes, aki összetett, aki rendhagyó, aki hiányos,

– aki egyéb vitás kérdés; mert a sértés kérdés alakjában éppúgy elkövethető, mint állító vagy másféle *mondat* alakjában.

Ha én főnök lennék

– a krétakört, amelyet az íróasztalom köré rajzolnék, nem léphetné át senki, csak én és a takarítónő,

– nem szólíttatnám magam „elvtárs"-nak, hanem „Főnök úrnak", és jelenlétében mindenkit elvtársnak szólítanék, csak Sári[18] nénit nem, a takarítónőt,

– 7 babám lenne, 7 × 7 főnököm, 7 testület tagja lennék: Szot plénum, a szakszervezet központi vezetősége, a szakszervezet elnöksége, szakszervezeti bizottság, szakszervezeti végrehajtó bizottság stb.,

– de és már hajnalok hajnalán, még mielőtt a reggeli kávémat meginnám, fölhívnám telefonozó készülékemen a hatalmi szervezet titkárát[*], aki a húgom lenne, a barátom, akivel kart karba öltve füstöltük ki annak idején a fondorlatos bandákat, melyek megkísérelték visszagurgatni a történelem kerekét, aki a nagybátyám lenne, a sógorom, felmenőm, fiam, ápolóm, takaróm, én édes mindenem, de higgadt maradhatnék,

– kenés bő húszkor,

– és ha a kemény sors úgy hozná, hallgatnék és beszélnék, bátor lennék, mint a miska-medve, ellenvéleményemet nem hallgatnám el, ha a kemény sors úgy hozná.

Ha én főnök lennék

– csizmaszáramban kést tartanék,

– sikanéroznék, vadászati kihágást követnék el, „kihasítással” és „besózással” fenyegetőznék,

– a raktárossal lekenyereztetném magam, néhány számítógép (computer!) üresen maradt szállítóládájában nyulakat tartanék, csincsillákat,

– óvadékot adnék dosztig,

– hűtlenül kezelnék, célzatosan hallgatnék, hiányoznék a pecsét,

– fennforognék, cipót sütnék,

– hatásköri állapotban leledzenék,

– jogtalanul legeltetnék,

– könyveket égetnék és tűzilármát csapnék,

– vaspályára akadályt helyeznék, villamoskocsi kerekei alá kockakövet dobnék, a gépkocsivezető gázpedálon tartott lábára lépnék, Matuska Szilvesztert, hátul a pihéknél, hol aranyosan fölszikrázik a napfény, nyakoncsókolnám,

– szökött fogolynak vajaskenyeret adnék,

– paprikával,

– ratatatatatata,

– a bélyegeket leáztatnám, az ügyeket befolyásolnám,

– kezem kezet mosna,

– kicsikarnék,

– szöknék, zendülnék, bujtogatnék,

– ellenségeskedés alkalmával csüggeteg szavakat ejtenék,

– kovácsolnék, vészhírt koholnék, díszjelet viselnék,

– kapafogú nyulaimnak füvet vágnék (a futó nyulat fejbe lőném, nem bíbelődnék a sok rohadt söréttel),

– szánalmat éreznék.

Én, ha főnök lennék,

tudnám, mi az izgatás. A női beosztottak is, ha-ha-ha. Méltányos lennék, selymes és jóltáplált, mert ha valamely alárendeltem sajtóközlemény útján egy néven nevezhető termelési rendszert és azzal kapcsolatban az államhatalomnak a rendszerrel szemben tanúsított magatartását tenné bírálat tárgyává, és ugyan a közlemény hangja nemcsak nem lenne tárgyilagos, hanem eléggé éles is lenne, mindazonáltal nem annyira a mondott rendszert fenntartó osztály ellen irányulna, hanem inkább a kormányzatnak a helytelen munkás- (vagy tőkés-) politikáját támadná, megemlítvén, hogy némelyek mely nagy összegeket kidobnak egy doboz szivarért vagy egy éjszakai „muri” kedvéért – ezek fölött szemet hunynék, mert szemem be lenne csukva: a szemhéjak érintkeznének!

Ej, ha én főnök lennék

– ruhakivágásokba rejteném magam,

– a gombok nem fityeghetnének, a nők gombjai sem fityeghetnének, de szabadon ki lehetnének gombolva,

– mindazonáltal a szabadságot nem tipranám sem lábbal, sem szavakkal: a deszkamellűek – meghatározásuk szép föladat – állig begombolkozhatnának,

– szépségemet legyűrném,

– és ha egy elvtársnő azt állítaná, hogy egy elvtárs vagy elvtársnő a kezeit lefogta, és ellenkezésére neki azt mondta: „ennek meg kell lenni, mint a meghalásnak”, e körülménytől, még ha én

mondtam is, nem hatódom meg, ebből sem erőszak, sem fenyegetés meg nem állapítható, ebből félelem nem gerjeszthető,

– a bordélyház is üzlethelyiség, öt ember nem gyülekezet, három ember nem csoport, két gyújtogatás nem „több” gyújtogatás, egy tanú nem tanú,

– apaságomat elismerném, malackodnék,

– feleségem lánykorában tett tiltakozását a népszokásra való tekintettel színlegesnek vélném, hátulról átkarolnám a derekát, és a helyszínen várakozó homokfutóra dobva elhajtanék,

– kocsisomnak azt az utasítást adnám, hogy „keményen hajtson”, ha ő ezáltal kibúvik a köteles gondosság és a netalán felmerülő akadályok és veszélyek kikerülése végett szükséges figyelem alól, akkor kocsisom nem részesülne homlokcsókban,

– 5 éves kisfiam külön-oroszra járna, németre járna, franciára és szolfézsra, és svédgombára járna, és tűrhetően verselne az ún. „nyugatosok” modorában (pl. Kosztolányi Dezső, Füst Milán stb.),

– később aztán a nejemre, miután elűzném, az ablakhoz támasztott létra segítségével rátörnék, s ott együtt találván levetkezve babájával, hasba rúgnám, hogy a vér azonnal elöntse, majd folytonos bántalmazások közepette az új párt egy megszaggatott melltartóval összekötném, és éjfél után a téli hidegben egy ingben, mezítláb kényszeríteném őket a tanácsi kezelésű lakás elhagyására; nem tartanám kizártnak, hogy a nő, nejem, a szenvedett hasbántalmazások folytán hashártyalobban elhalna, ha főnök volnék,

– de amúgy vele jól megérteném magam, névnapjára terpentinnel kedveskednék, együtt járnánk légótanfolyamra, segítenék a vasárnap délelőtti nagymosásban, s míg ő délután hosszan áztatná meggyötört végtagjait stb. (ehhez 20 éve, minden körülmények közt ragaszkodna), a Népsportot olvasgatnám,

– szeretném a szépirodalmat, lefekvés előtt 15–20 oldal szépirodalmat olvasnék (Afganisztán fátyol nélkül, pl.), a strapát jól bírnám, egészséges lennék, kedélyemmel nem lenne baj, az utolsó 15 évben csak náthám lett volna.

Ha én főnök lennék

– a csőfarhoz ütköznék, de nem csak a csappantyúra ütnék, hanem beleakadnék a hüvely peremébe, ill. hornyába,

– beosztottaimat félóránként raportra hívatnám, a nők lábtempóját *csapnivalónak* találnám,

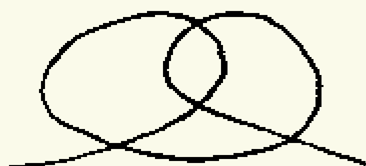
– szolidáris lennék és

– jóhiszeműen vitatható lennék,

– de és nem mondhatná senki: „hideg volt”, csak azt: „fasza fiúk voltunk”,

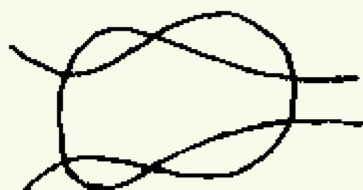
– ellágyulnék néha és megsimogatnám a kezem,

– nem kényeztetném el magam, tejben-vajban nem fürdőznék, de aki a kedvemben akar járni, az tudja, mi a: farkashurok (1. ábr.), és mi a: takácscsomó (2. ábr.),

kötött vég   szabad vég

1. ábra

k. v.   sz. v.
sz. v.   k. v.

2. ábra

– ha pedig mikor egész éjszaka lelkesedésből, azaz ingyen, szenet lapátolna valaki, hátán csorogna az izzadság (mely izzadság fölvehetné a Duna, az Ob vagy más folyók rajzolatát), miközben a kezét a hidegtől kőből levőnek érezné, a kesztyű hámló szövete keverednék a felhorzsolt bőrrel, és mindenünnét a gázolaj émelyítő szaga áramolnék, orrlyukainak peremén mintha korom ülne napokig, és a szemealja kékesfeketevolna, mint a szépasszonyoké, akkor tessék mindenkinek röhögni, neki magának is, ha megy,

– ha pedig mikor valaki kúszna-mászna, mint a Volán SC jobbhátvédje, és ajkán fű lenne és sár, akkor az ne káromoljon engem, inkább viselkedjék harmonikusan, látszódjék rajta a magyar beosztott büszkesége,

– mert egyébiránt meghajtom, ha főnök volnék, mint zinger a varrógépet, mint tót a vadkörtét, zsidó az anyját,

– te tetűfészek,

– csitt,

– ha pedig mikor miután valaki a témavezető megkerülésével engem megtalálna, és én a témavezető megkerülésével arcpirítóan konkrét munkát és prémiumot tűznék ki számára, és miután a témavezető mérges lenne arra, aki őt megkerülte és mindazokra, akik őt megkerülték, én is mérges lennék arra, aki engem megtalált.

Ha én főnök lennék

– humorérzékem kiismerhetetlen lenne,

– szemöldököm dús, legelőmön fű kövér és *használt*

– 60-as áremelésünket levinném 20-ra, ezáltal megkapnánk a 4-es bérszorzót,

– na és itt lennének a szabályozók,

– és lennének kádergondjaim, de néhány műszaki állományút fizikainak minősítenék, és kapva-kapnék utána,

– nyulaim vidám kedvűek lennének,

– lenne munkásigazolványom, vadászati jegyem, marhalevelem, gyorsárurovatlapom, külalakszerűségem, részmentességi záradékom, vasúti díjkedvezményem,

– az ügyeket befolyásolnám,

– szolgálati minőségem kihatna,

– G. G.-vel sértett információk alapján valótlan tartalmú német levelet íratnék, mely szerint néki virágzó üzlete van, és saját házában lakik (+2037 Schilling),

– a padlódeszkát felszaggatnám, és az eliramló százlábúak után vetném magam,

– a fatolvajokkal kiegyeznék, és szolidan magam alatt vágnám a fát,

– unokaöcsém kinevezése érdekében levelet írnék, melyben azzal fenyegetőznék, hogy ha nem teljesítik a kérésemet, tájékoztatom a miniszterelnököt arról, hogy mindent fölfuvalkodott léhűtőkkel és azok degenerált ivadékaival tömnek agyon,

– kihasználnám a falusi nép lelkét, valamint képzelőtehetségét,

– áthárítanék, visszaesnék, vétség lennék, mezőrendőri kihágás és folytonosság, ásó, kapa, bűnpártolás, jogi egység.

Ha én főnök lennék

– természetesen emlékeznék azokra az időkre, amikor még nem voltam főnök,

– emlékeznék leállított beruházásokra, melyeket akkoriban mindenki jónak és fontosnak tartott volna, s ha lett volna is valami gigantománia a vezetésben, a hangulat jó lett volna akkor, még téliszalámit is lehetett volna kapni,

– emlékeznék, hogy mennyire szerettem dolgozni,

– szép idők lettek volna azok,

– emlékeznék kora KISZ-tagságomra; ma viszont túl komolyak, felnőttesek a kiszesek, az inú játékos hév hiányzik belőlük,

– emlékeznék, de emlékekből nem lehet megélni, így

– érdeklődésemet személyekre lebontanám,

– időt szakítanék,

– tettlegesen lenyűgöznék,

– néhány erősítő, vérpezsdítő, üdítő mozdulatot tennék és tétetnék, ettől se hó, se sár, se permetező eső nem riasztana vissza; a bajtársias együttérzést olyan játékokkal növelném, mint a méta, a bakugrás, a csalogató, a lovasroham, a fülelőgyakorlat, a kötélugrás, a kézilabda, a röplabda (de mi csak „röpiznénk"), a füles labda; gondom lenne a derűsségre, de kerülném a naivságot; kedvelném a „Térdemelés! Szökdécseléssel!"-t.

Ha én főnök lennék

– megértést tanúsítanék a lét szélső dolgai iránt,

– de ha valaki tréfából folytatott birkózás során, miközben száll az átütőpapír, lebben az indigó, csattan az írógép, robban a telefon, a másik nyakát úgy megszorítaná, hogy az agyhűdéses fulladás folytán nyomban meghalna, azt homlokcsókban nem részesíthetném,

– miképpen azt sem, aki *döfős természetű* tehenét a csordába kihajtja,

– lennének problémáim, komoly problémáim lennének: úgymint: belső problémák és külső problémák, előbbiek úgymint objektív problémák és szubjektív problémák,

– noha nem érezném vesztemet, nem örülnék, ha beosztottaim az általuk összeszurkált és eszméletét vesztett testemet az alig két öles Sajó vizébe dobnák, ám én a hideg víz hatása folytán azonnal magamhoz jönnék, és lenne annyi testi erőm és lelki összeszedettségem, hogy a folyam árjából magamat kiszabadítani ne legyek rest; erre azért beosztottaim nem számítanának, én pedig duzzognék,

De bizony ha én főnök lennék

– előbb-utóbb a helyzet javulna vagy rosszabbodna,

– még mielőtt azonban istentelenül félni kezdenék,

ndash; és a leveleket fogvacogva elkoboznám,

– előbb, kérem, napernyők oltalmába menekülnék,

– füleimben aranykarikák függnének, kettő-kettő, melyek lépéseimre csengenének-bonganának,

– detektoros rádiómon a Zene hullámhosszán című adást hallgatnám, örülnék, ha Salánki Hédi lenne a szerkesztője, s főleg a Stefanovits-kvartett melódiáiból merítenék erőt,

– dúskálnék,

– égre-földre esküdöznék (túlóra, plafonfelszabadítás, bértömeg, célfeladat, kommunista szombat, kommunista vasárnap, dob-szerda),

– ko

– hol

– nék,

– de teljesíteném az éves tervet a mutatók szerint (beleértve a deviza egyenleget is).

Ha mikor elérkeznék a nap, és mondanom sem kell, főnök lennék

– a látogatáskor díszelegnénk,

– a kemény, beosztottas, lelkesítő megjelenésre vetnénk a fő súlyt,

– de aztán félelmetes „hurrá"-kiáltással egymásra törnénk (itt csak győzni lehetne vagy meghalni lehetne),

ndash; a kulacsban friss víz lenne s a lódingban a puskapor száraz,

– miközben én fagyos telefonokat bonyolítanék, és a büszke sólymok röptét figyelném,

– egy test lennénk és egy lélek, és aki velünk lenne, nem lenne ellenünk, aki nem lenne velünk, az ellenünk lenne, nix pardon für jozef veverka (a magyar embert verekedésre tanítani nem kell, az vele született!),

– állásrendszereink zegzugos árkaiba rőzsét cipelnék, és ott kiismerném magam,

– feltűnően már nem tarolnék,

– a magyarokat sértő *nyers* kifejezéseket kerülném,

– csitt,

– az árnyékszéket naponta földdel behinteném, hetenként fertőtleníteném,

– futólagosan burkolnék, félrevezetően ravaszkodnék (egy oldalt kitett sapka! fej nélkül!),

– a rejtőzésre való törekvés lenne a vérünkben, a terephez simulnánk (ez: idő és fáradság, de: *busásan kamatozik*),

– éjjel a vakrémület keltésében látnám a siker titkát, ilyenkor nem köhögnénk, de ha hó lenne, hóköpenyt viselnénk, mely fehér, mint a hó,

– a „felgöngyölítést” „elreteszeléssel” akadályoznám meg,

– én lennék a főosztály lelke, legelszántabb harcosa, hangosan buzdítanék, a hazámra jellemző virtussal verekednék, szív- és haldöfésre, valamint fejvágásra specializálnám magam („specialista” lennék, és ez lenne a „specialitásom”), fürgén mozognék, ráugranék, visszaugranék, hárítanék, félreugranék, lábaimat megvetném, az éjt nappallá téve gyakorolnék: fedetlen nyílt állásból, fedezékből stb.,

– szakcsoport értekezletet tartanék,

– de ha biz megbokrosodott lovamon látótávolságon túl távoznék, megsebesülnék, neadjisten elesnék, azt beosztottaira haladéktalanul odakiáltanák helyettesemnek, aki hangos szóval átvenné a helyem, és megnevezné az ő helyettesét.

Ha én főnök lennék

– bizonyos szint fölött nem süllyednék bizonyos szint alá,

– de ha arcom kipirulna és lenne szederjes, akkor fejemet és felsőtestemet magasra pócolnák,

– legyezgetnének,

– ütögetnének,

– körmömet szépen ráspolyoznák,

– csapkodnának vizes ruhával,

ndash; csiklandoznák az orromat, talpamat ecettel dörzsölnék,

– bibi ujja,

– idegileg kiborulnék, először trombózis gyanú, de nem: „csak ideg”,

– magamhoz kéretném a dobost, az eufonistát, a szárnykürtösöket, a síposokat („Esz” sípos, „B” sípos), a helikonistát, a tubást, a pusanosokat, a basstrombitást, a harsonást, játszanák el a nótámat, a Gyerebodrikutyámat,

– halk, erélytelen patáliát csapnék a célból, hogy a zászló csúcsa rézsut fölfelé és előre nézzen,

– feküdnék szigorú ágyamon, melyhez csak „lépés”-ben vagy „futás”-ban lehetne közelíteni (a „lépés” hossza: 75 cm, a „futás-lépés” hossza: 90 cm),

– és vigasztaltatnám magam, megérteném magam, megbecsültetném magam,

– örülnék az újságoknak, a jó könyveknek, a befőttnek,

– szívemet erőszakoskodás nélkül megnyerném a jónak, szeretettel bánnék magammal, az apostoli lelkek szemefénye lennék,

– mellőzném a világi hiúságot,

– erős kézzel megtisztítanám az ízléstelen búcsúztatókat az elfajulástól, a rokonok dicséretétől, az érdemek sorakoztatásától; erre a népet lassan, de fokozatosan nevelném,

– két dolog jutna még eszembe: az, hogy a Számítástechnikai Főosztálytól ajándékba kapott lovak állása a vízlevezetés céljából hátrafelé lejtsen, és valamint megtiltanám, hogy akár patkány módjára való meneküléskor, akár mert lejárt a munkaidő, a beosztottak igénybe vegyék a Páternoszetert, megkövetelném, hogy kerékpárral közlekedjenek, jobbkézzel *madárfogással* átfogván a kormányrúd közepét, a fesztelen ülés közben puhán tartott kezekkel és hátgerinccel fölfogván a kerékpár ingásait, fejüket karakteresen föltartanák,

– „Imához!" szómra kuss lenne, ha én főnök volnék,

– és az örök világosság fényeskednék nekem …

Igen. Istenem. Ha én főnök volnék,

kötényem is honnan volna.[19]

VI. Fejezet,

melyben

A tekintet, ha nem szégyenlős (és ezt a luxust nem lehetne megengedni), elsőre a megroggyant hús gödreibe hullik. A rózsaszín pamutharisnya, mely helyenként koszosan mállott, a comb középig ér föl; az erős gumírozás körbe vékony vágatot eredményezett. Ez azonban csak az egyik lábra áll. A másikon a harisnya legyűrve, látszik a térdhajlatban a két erős, jellegzetes ín és a visszerek hálózata.

A lábak feljebb, iszonyatos méretű fenékbe torkolltak. Sári[20] néni az. A takarítónő előre hajolva, egyenletes ütemben mossa a követ. Tomcsányi ott támaszkodik, enyhe lelkiismeretfurdalást érez a folyosó miatt; mert az bizony lucskos a vértől, korom keveredett a téglaporral a kis vérpatakokban, melyeknek a hibás csempézés adott medret, mint a papírhajók az Andersen-mesében, emberi végtagok úsznak, egy orr, szempilla, hüvelykujj. Az asszony mormog, de teszi a dolgát. Összeugrottak, mint a Samu gatyája, bök a fejével a Tanácsterem felé, s közben a bő vízben hosszasan öblögeti a felmosórongyot. Össze, mondja Tomcsányi Imre kesernyésen. Aztán emelik-e a fizetést? Mér emelnék, lepi meg a fiút a kérdés. Az asszony fölemelkedik, megropogtatja a derekát. Mer alacsony, aranyoskám. A fiú nagyot szív a fecskéből. De látom, küszködtek szépen, mutat Sári[21] néni egy tovalibbenő fülcimpára. Elvtárs elvtárson nem maradt. Tessék csak figyelni, ellenkezik a fiú. Ha megtaláljuk a tanulmányt és használható és bevezetik, akkor itt jövőre akkora prémium lesz, hogy csuda.

Az idős asszony kicsit, jelzésszerűen félrefordul, megvakarja elöl a combját. Kinek, aranyoskám. Az a kérdés, hogy kinek. Mielőtt folytatná a munkát, hosszan a fiúra néz. Az elpirul. Látja, Imruskám. Ne gondolja, hogy a kübli mellől nem látni. De látni. (A sólymokra céloz…) Ráhajol a rongyra, súlyával ráereszkedik, a rongy szélein koszos, véres lé buggyan.

Ekkor odalép Tomcsányi Imréhez gróf Apponyi Albert[22], és megkérdezi, hány óra van.[23] Pontosabban azt kérdezi, van-e már egy óra. Tegnap előtt tíz óra húsz perckor igazítottam meg az órámat a politechnikum órájához, de már tegnap déli tizenegy órakor kilenc perc differencia mutatkozott. A templomi csöndben, mint a harang kondul szép, öblös hangja. Feje, mely egy neves angol lóéhoz hasonlatos, méltóságteljesen, nyugodtan nyúlik fel hosszú nyakán. Tessék már arrébb állni, mondja a takarítóasszony, közben nagyokat nyög. A gróf vékony, szilfid alakja

finoman elmozdul. Tomcsányi, noha az ominózus tanulmány felkutatásának lehetőségei nem a legjobbak, elmosolyodik, látva a takarítónő és a gróf az emberek egyenlőségén nyugvó kapcsolatát, cselekedeteit. Eszébe jut egy emlékezetes pártcsoport értekezlet. Ő korához mérten hallgatott és figyelt. A nagy csöndben egyszerre csak Horváth Miklós elkiáltotta magát magos fejhangon: Az üzemi demokrácia nem a párttitkár műve, az Isten áldjon meg benneteket!

Tomcsányi megszívja fecskéjét, a cigaretta utolszor felparázslik. Hová dobjam, kérdi ravaszkodva a takarítónőtől. Mit érdekel engem, mondja mogorván az asszony, és védelmezőn a vödre fölé hajol. A gróf megsejt valamit a két ember közti feszültségből, mely az érdekek ellentétéből adódott, és méltányosan visszahúzódik. Szép magas ember, mint általában az ellenzékiek. Marilyn Monroe lép ki a 903-as szobából, hona alatt iratcsomó, majd feldönti a grófot. A szemöldje – csudálkozik a férfi. És mily dús a hónalj szőrzete. Valóban: az iratok felső éle el-eltűnik ott, ami bizonyos munkaköri fegyelmezetlenség jele; nem valószínű, hogy az a csatak jót tesz a papírlapoknak. Marilyn mosolytalanul kerüli ki a férfit, az ellenzék vezérét. Az tesz egy bizonytalan lépést a szőke nő után. Még nőtlen. A hölgykarzat kis fejecskéi kíváncsian hajlanak alá, ha finom, nem szép, de megbízható arca emelkedik föl. A nők, hiába, mind ellenzékiek. Gyönyörű kép keveredik ott fent néha-néha. A gazdag színpompa, vidorság, elevenég, a beszédes legyezők, melyek örökös mozgásban vannak, s mozgásukra egész kis szélvihar keveredik. Azonkívül, hogy herceg Odescalchy Gyula – a rózsák barátja – és pártja nagy gyönyörűségét találja a hölgykarzatban, megvan a praktikus haszna. Egy-egy hosszú beszéd alatt meg lehet bátran házasodni. (Évtizedek óta gyönyörű menyecske járt rendesen a karzatra. Szép, magas, délceg asszony volt, méltóságteljes nemes arccal. Pajkos képviselők elnevezték Hungáriának. Húsz év óta természetesen megöregedett a szép asszony, sokat veszített bájaiból, de a karzaton még most is ott van rendesen. Még pajkosabb képviselők most már hozzáteszik a nevéhez: Hungária, de a tatárjárás után.)

A lány elérte Peck elvtárs ajtaját, fintorogva, cinkosan visszanéz Tomcsányi Imrére, aki még nem találta meg, hogy beszélgetését Sári[24] nénivel befejezze. Sári [25]néni meg fogja találni: Menjen, Imruska, nyugodtan a dolgára. Nem kell itt strázsálni. Tomcsányi indokolatlanul zavarba jön, amit a tapasztalt asszony is félreért majd: Vagy az ellenőrzéstől van?

Marilyn Monroe megigazítja a szoknyáját, megforgatja mintegy a derekán, levegőt vesz, és tenyerével végigsimít a bordákon. Vizit, gondolja Apponyi, többé-kevésbé helyesen. Elég közel áll Tomcsányihoz: a lány pillantását magára érti. Nagy, imbolygó lépteivel, mint egy elgáns naszád, végigsiet a folyosón.

Marilyn az asztalra ejti az iratcsomót; óvatosan, nehogy meglebbentse a keletkezett szellő az egész Gregory Pecket. Újra kezdődik kettejük súlyos viadala. Marilyn térdét főnöke alkarjához nyomja. Madame, suttogja Giacomo rágicsálás közben védett kosárkájából, madame, az ön segge, mint a havasi gyopár. Marilyn idegesen belelapoz az anyagba. Tessék, Peck elvtárs. Köszönöm, Marilyn, és szőrös karját a térdkalácshoz nyomja. Szusszanások, cincogások.

Apponyi Albert ekkor nyit be. Mit akar, süvölt elvörösödve Peck elvtárs. Pardon, *uraim,* mondja a gróf évszázadok tapintatával, és kihátrál a folyosóra. Nálatok a szél csapkodja az ajtót, kishaver, kiált utána Giacomo. Bajuszkája remeg a mímelt indulattól, a ripők.

A gróf, mint akinek az orrára csaptak, hökkenten áll. De az élet megy tovább.[26] A gróf orrcimpái megremegnek. A tekintet szabad, száll, akár a keselymadár, és picurkát meg van manipulálva. Quelle finesse![*]

Ki, ki, kifelé! A Duna. Az öreg Dunán esténként s reggeltájban szinte harapni lehet a ködöt. Hajót nem látunk a nagy, fejedelmi folyón, csak hallunk. Zakatol, fütyöl a sok propeller, vidítja a publikumot. Gyönge napsugár szárogatja Isten e keserű, szürke, nagy fátyolát. A napsugár: egy csillám, egy ígéret, egy előre szálló hírnök, mely dermedt mezőkre lehel rá, dermedt szíveket ébresztget, és elenyészik, mint egy álom.

No a Duna megvan a régi állapotában, még a krach sem változtatott rajta. Lassan, méltóságosan hömpölyög, mint az „örök óra”, melynek csak „inasa az idő”. Hogy két új

lánchíddal nyergelik meg, s hogy a magyar gőzhajózási társulat lemaradt hátáról, nem törődik vele. A víz érzéketlen elem. Kétfelől gyönyörű paloták nézik magukat a folyó tükrében, és messze-messze, amerre csak a *szem* ellát, mindenütt tornyok, kupolák és kastélyok.

Nagy a zsibongás, és robogás, amit itt visz végbe az emberiség, ez örökké siető raj, mely idegenül keresztezi egymást, suhan el egymás mellett, mint megannyi megfejthetetlen talány. Hová siet, merre megy, mire igyekszik, ki tudná megmondani. Komfortábli zöppen az osztrák államvasutak indóháza elé, a Sugár út faburkolatán büszkén dobognak a lovak patái, Holzer Simon női felöltők áruháza már nyitva, kutyák tűnnek el egy-egy rejtélyes udvarban, forog a paraplé, forog a paraplé…

A Petőfi utca sarkán egy öreg koldus ül ázsiai kényelemben a földön, kalapját jobb kezében tartva a járkáló t. c. közönség elé, úgyhogy az a benne levő következő tartalmú nyomtatott cédulát messziről is elolvashassa: EIN ARMER TAUBER MANN BITTET 1 KR. (Egy szegény siket ember kér 1 kr.); úgy látszik ez a nyomtatvány elég jövedelmező. Szép és vigasztaló dolog ez nagyon, hogy ez a „nagy falu” olyan gyorsan növi ki magát New Yorkká – legalább a humbug terén.

De már bizony legjobb dolga a női suszternak van. Amiről ábrándos költők, rajongó szerelmesek csak öntudatlanul képzelegnek: a parányi, piskóta nagyságú lábacskákról – őelőttök ez az isteni valóság saisi fátyol nélkül mutatja magát. Elnézhetik, gyönyörködhetnek benne, keskeny hosszú papiros szalagokkal mérecskélhetik hosszát, szélét, gömbölydedségét. Rendszerint az öreg májszter simogatja a finom harisnyákat, míg a fiatal legénynek csak a nézéssel kell beérnie – akkor is csak úgy, ha hozzájut. Szeretné, hogy maga konstatálhassa a $2r\pi$-jét annak a kecses lábnak (a lábfej kerülete: a rádius kétszerese szorozva a Ludolf-féle számmal), mellyel az öreg olyan közömbösen bánik, s melyet tulajdonosa mégis oly félve takargat! Hej, ha majd ő is majszter lesz!

A budapesti kirakatok valóságos óramutatói a jövőnek (a kereskedővilág reprezentálja a jelent mindig a leghívebben): kolcsagok, sastollak tünedeznek elő a virágkereskedésekben, fényes boglárok, gyémántos csatok, antik mentekötő-láncok ragyognak az ékszerészek auslagjaiban!

Monaszterly kirakata előtt valóságos népcsődület van, hol a Károlyi grófnék nagy vagyont érő toalettjét bámulja a közönség.

A legjobb nadrágtartó az **Argosy-braces.** A szt. *Rókus kórházi* statisztika szerint a csúz, köszvény, csúzos fej-, fog- és fülszaggatások, ficam és ütési daganatok esetében rendkívüli hatású *Reparátor* gyógyszerrel való kezelés folytán 136 beteg közül 129 gyógyulva és 7 javulva bocsáttatott ki. **Dr. Leitner** minden segélyeszközökkel ellátott rendelő helyiségében (Dob utca 18 sz.) *titkos betegségek,* az önfertőzésnek minden következményeit, *tehetetlenség,* struktúrákat, fehérfolyás és minden női betegségek levélileg is biztosan, alaposan és gyorsan gyógyíttatnak, anélkül, hogy a beteg hivatásában akadályozva volna. GUMMI! Jótállás mellett valódi párisi *„különlegességek”* gummi és halhólyag tucatja 3 frt-6 frt. **Bouts americains** (Capottes) 3-5 frt-ig. Új! Pely porus **női óvszer** 2 frt. Párisi hölgyszivacskák, 2-5 frt-ig. *Discretio!!!*

Lám: tréfa, vidámság, elevenség. Mindnyájan egy nagy család, amelyik csak egy házi állatot szuteníroz. Nem a kétfejű sast, hanem a „Kék macskát”. Lassan – azonban – változni kezd minden (csak Beöthy Aldzsi nem változik). A jóízű patriarchális alakok közé modern bélésű kis urak kezdenek szállingózni, akik nem érnek rá a fehér asztalnál ülni, akik Spencert, Bluntschilt olvasnak éjjel odahaza szelíd lámpafény mellett, vagy olyanok, kik lótnak, futnak, gseftet hajszolnak, vasutakat építenek. Ezek nem tudnak mulatni, tele van a fejük számokkal. Azután jönnek a stréberek mindenféle formában és zsánerben. A stréber pedig csak kapaszkodik, de nem nevet. A strébernek csukott szája van és nyitott marka. Mindenütt nyüzsgés-forgás, a nyomdákban az albumok szövegét szedik, a poéták celláikba zárkózva ünnepi ódákat faragnak, a küldöttségek vezetői szónoklataikat komponálják, a hölgyek nyelvöket élesítik.

Ott önöknél pedig mindezen idő alatt szedik az adót keservesen a Szápáry emberei.

Hahh: de föl siklón a várba! Fütyörészni, gondtalanul ballagni a vár csendes kövezetén, s szemet behunyni, nehogy a Hentzi szoborra essen a tekintet… Na de félre a politikával; ne csináljunk magunknak kellemetlenséget; fölösleges arról sokat írni, unalmas sokat róla beszélni, s fejfájós dolog felőle sokat gondolkozni. Sóvárogva emlékezünk azokra az időkre, amikor a politika és az irodalom egy ugyanazon tűzben sült, azonegy tűznél. Csodálatosan volt akkor politikus és író megalkotva – úgyszólván egy anyagból, mint az akkori hatos és húszas, mindenikben volt réz is, ezüst is, csakhogy egyikben az ezüst a túlnyomó, a másikban a réz… Ami súly volt egykor, ma teher. S a jelenlegi generációt az emlékek nyomják le a tespedésbe. Ma már a szakállas emberek nem keverednek gyanúba, hogy Kossuthtal éreznek, a zsandárok nem állítanak meg az utcán, és nem kísérnek be a rendőrségre (néha Thaisz Elek főkapitány úr „hordárjai"; de hiszen szegénynek magának neki több a főfájása ebből, mint annak, akit bekísértet), végre is enyhült a gonosz idő: megállunk magunk, a kirakatok pedig, mondatott, fényesek… Az az egy szó, amit seregek élén villámló karddal mennydörögtek, az az egy szó – az „előre!" – ma már csak békés haladást jelent. A hajdani zászlót szabadon, kibontva lengeti a szél, a hajdani ellen puskaropogása pedig csak akkor hangzik, mikor vadászat van. De most már ettől bizony nem fél senki! Legfeljebb azt a megjegyzést teszi rá, ha hallja a szántó-vető gödöllői paraszt: – A király megint „itthon" van.

Nekünk most már nem szabad vesztenünk semmit, nehogy lassanként a viszonyok egyesülve saját hebehurgyaságunkkal, kirántsák alólunk végképp a gyékényt. A nemzetnek megjött az esze, megunta az elérhetetlen pillanatok fogdosását, alighogy egy kicsit engedni kezd a pénzügyi fagy, már rakásra keletkeznek az új gründolások. A nép ismeri az ő igazi barátait, ha nem is minden időben, de válságos pillanatokban mindig. A nemzet újra ura saját akaratának. Mondja ki nyíltan, szabadon. Éljen a közvélemény!

Iparosainknak, kereskedőinknek kívánunk kitartást és buzgó törekvést, így az idő meghozandja nekik kitartásuk és buzgó törekvésük jutalmát.

Magyar hazánk összes lakóinak pedig adja meg az Isten az egyetértés és összetartás áldását, mert csak ez leend képes szeretett hazánkat kiemelni békével megáldott, alkotmányos életünk ideje alatt bekövetkezett zavarokból.

S végül szállja meg az Isten azoknak szívét, kik hazánk kormányzását intézik, hogy ne csak azt kívánják, hogy adjuk meg a császárnak, ami a császáré, hanem ők is megadják a népnek, ami a népé. Így aztán elmúlik rólunk a visszavonás keserű pohara, s boldog lesz és az alkotmányos szabadságban virulni fog szép, magyar hazánk!

Adja Isten, hogy úgy legyen.

(Természetes, hogy a párttal tartunk. Ahhoz vagyunk kapcsolva, az évek múlása által. Azt akarjuk, amit ez tűzött zászlójára. S lehet-e oly magyar a föld hátán, aki szintén nem ezt akarja? – Nekünk semmi közünk a személyekkel. Mi csak a tetteket fogjuk látni és azok után ítélni. Sorakozzunk egy zászló alá; a tréfák és könnyelműsködések ideje lejárt, ellenzékeskedni csak a német ellen volt virtus; ma nagyot fordult a világ, s az legyen a virtus, hogy ki-ki folytassa becsületesen azt, amit polgári állása kijelölt: a tanító tanítson, az iparos vezesse üzletét, az ügyvéd védelmezze a jogokat, a bíró ossza az igazságot, és ne avatkozzék senki a másik hatáskörébe.

Az előfizetési ár 1/4 évre 1 frt 50, 1/2 évre 3 frt. Az előfizetési díj mentől előbbi megújítását kérjük, hogy a szétküldésben késedelem ne álljon be.)

A napsugárral együtt lépjünk vissza folyosóra. A napfény széles sávokban szűrődik be a nagy üveglemezeken át, pajkosan táncol a vastag szürke szőnyegen, egy-egy arany pántlikával keresztül szeli a magasban kóválygó füstfelhőt is több helyen. Víg élet volt itt régen. (Mikor még nem fáradtak bele az emberek annyira az alkotmányba.) Kevesebb hiúság volt és több kedély. Valaha nagy volt a különbség a bal és jobb folyosórész között. „Tigris" a világért sem ment volna át a túlsó oldali folyosóra, mert azt mindjárt gyanú alá vették, hogy disszidenskedik, a mameluk is nagyritkán vetődék a baltájékra, csak ha kénytelen volt a „piros szoba" miatt. (Mert a piros szoba,

hová a miniszterek a cilindereiket és felső öltönyeiket lerakják, hol hevenyészett audienciákat adnak és tanácskozásokat tartanak, a bal folyosón van.)

Az emberek nem tudnak sem haragudni, sem örülni annyira, mint régen, sem melegek, sem hidegek, bent a jóbarátok is ellenségek, künn az ellenségek is jóbarátok; sőt itt a barátságos füstfelhők között, a nyájas zsibongásban még az újságírók, ezek a kócos, torzonborz alakok, akik állítólag a közvéleményt szolgálják innen, még ők is összebújnak bizalmas suttogásra. Mondja is nekik az arramenő Csernátony: Úgy, úgy! Szeressétek egymást fiúk, mert más úgysem szeret benneteket!

Vidám kacaj csendül innen-onnan. Viháncolás hallatszik a buffetból is. Az vagy Odescalchy Gyula lesz, vagy az Aldzsi. Ni, itt gurul Göndöcs apó is. Nosza meg kell a kezét nézni, ha rajta van a nagy gyémánt gyűrű, akkor az annak jele, hogy beszélni fog. – Még a kiváló szónokok közt is nagyon szigorú az osztályzat: garasos cigarettát el lehet dobni Horánszkyért is, Istóczy megér egy kabanost, Grünwald egy kubát, Szilágyiért akárhányszor láttam félig szítt brittanikákat eldobva. Apponyiért, Tiszáért, Jókaiért elhajítanak pompásan szelelő regalitásokat, de egy *bock erejéig* terjedő orátort nem szült a mostoha kor. – Amott Jókai Mór évelődik az ellenzékiekkel. Könnyű nektek, nyugodt lelkiismerettel feküsztök le mindig; ha jót indítványoztok, azért mert jót találtok ki, ha rosszat azért, mert úgysem lesz belőle semmi.

Pázmándy Dénes különös régiséget, egy botot hozott, tele csodálatos ákom-bákom faragásokkal! Pulszky papa megnézi műértő arccal. Ez bambusz! Nem ez sáfrányfa, válaszolja a tulajdonos. Igen, igen, valóban sáfrányfa, hagyja rá Pulszky, ez azonban rajta indus faragás. Nem, ezek chinai betűk! Eközben odalép Hoitsy Pál s kérdi: Mit csinál, Feri bácsi? Ezt a botot határoztam meg ezeknek, mondja fölénnyel az öreg.

A piros bársonnyal bevont keskeny lócák fölött pedig kedvükre szőtték hálójukat a pókok a plafonról. Egy ilyen póknak a munkájába szeretett gyönyörködni a természetkedvelő Paczolay János, s mikor egyszer a szolga letalálta valahogy söpörni, volt nagy förmedés: Hogy merte kend bántani azt a pókot? A Paczolay pókját! Már most aztán mit mondjak én a Paczolaynak, hogy hová lett?

Elismerem, nevetgél *Apponyi,* hogy mind az Egyesült Ellenzék, mind a Mérsékelt Ellenzék elnevezések nyilvánvalóan hibásak, nemcsak mert színtelenek, hanem mert nem jelölnek elvet és irányt, csak helyzetet. Egy komoly pártot nem lehet természeténél fogva *kormánypárt* vagy *ellenzék,* hanem hol az egyik, hol a másik, aszerint, amint elvei a kormányzatban érvényesülnek vagy sem.

A jelenlévők apró csoportokra oszlanak fel, vagy kettesben, a termek valamelyik szögletében. Aki ide leült teljesen tájékozatlanul, egy óra múlva aufait lesz mindenben, ami a színházakban, a bureauxkban, a klubokban, szerkesztőségekben, boudoirokban és a „Kék macskában" történt. De a régi kedélyességnek, vidámságnak, őszinteségnek, melyről az aggastyán képviselők mesélnek, vége van: nem maradt meg abból más, csak a „pertu". De milyen üres és sivár szó ez most! Hajh a modern idők, ezek a gonosz modern idők! – Minden vegyelemeire oszlik. Olyanná lesz, mint amilyen a Koronaherceg utca délben, hol mindenki megfordul, de nem kell mindenkit meglátni. Apró kottériák képződnek, melyek összetartanak, s nemlétezőnek tekintik a többieket. Külön bújnak össze a nagyurak, és külön diskurál a lateiner had, szőve a maga gyermekálmait a jogállamról.

A volt nemzetipártiak megható gyöngédséggel simulnak egymáshoz, mint a tyúk által vezetett kacsafiókok a csirketáborban. A régi mameluk-gárda szinte csak egymást közt vált őszinte szót – ha elébb körülnéz. *Soha még ennyi öreget együtt!* De volt is olyan köhögés esténként, hogy az ember a saját szavait sem értette. Ehh! A mai generáció azt hiszi, mindig így volt. Pedig mennyi zátonyhoz jutottunk! Milyen félő gonddal kellett ápolni a király és a nemzet közötti jóviszonyt, kivált eleinte, mikor még minden friss volt, úgyszólván kocsonyaszerű. Hej, nagy körültekintés kell addig, míg az kővé tömörödik! A mai generáció már nem tud erről, s nem tudja meghálálni azoknak a férfiaknak a haza sorsa fölött virrasztó éberségét, messze figyelő óvatosságát, akik e törékeny kísérletnek látszó alapon babráltak a közügyekben.

Ej, micsoda szemfényvesztő komédiázás! Minden ember két emberből állt. Ünnepi pózban modern emberek, kiket egy szent idealizmus hevít, kik a szabadelvűség eszméivel impregnálva, a szabad sajtó, a humanizmus világító fáklyájával kezökben, képesek életüket és vérüket feláldozni, hogy az isteni tanokat diadalra segítsék; és otthon hálókabátban a régi táblabírák vérei! A Klauzálok, a Gorovek, a Mikók és mind, mind, ahányan csak voltak! Egy nagy öncsalás volt a zászló, melyet lobogtattak. De egy szent hazugság, melyben mindenki hitt! – Valahol Páduában, mesélik, volt egy torony, amelyen négy galamb volt kifaragva. A babona azt tartja, hogy aki az ő apjának igazi fia, az öt galambot lát. Ennélfogva Pádua minden olyan lakosa, aki valamit adott magára, makacsul ragaszkodott ahhoz az állításhoz, hogy ő öt galambot lát.

Egy fél emberi élet: sok idő; az emlékezet is megpihen, míg annyira visszamegy; a gyermekekből, akik még azt nem értették akkor, férfiak lettek azóta, a férfiakból vagy csendes, semmivel nem törődő halottak vagy elaggott öregemberek, akik meg mármost nem értik azt, ami annak idején megdobogtatta szíveiket. Aztán a megváltozott hazaszeretet is kigondolt azóta egy új divatot, s betakarta saját megvérzett testét a „feledés fátyolával". Ha szeméremből tette, akkor ugyan vékony ruha rajta az a fátyol, ha pedig azért tette, hogy ne emlékezzék többé vissza arra az időre, mikor a „legszerencsétlenebb" volt, akkor könnyen elfelejtheti azt az időt is, mikor a „legnagyobb" volt.

A homályos keresztúton, hol a könyvszekrények között vezet az út az egyik folyosóról a másikra, örökös gáz ég piszkos, vörhenyes lánggal. Innen nyílik a többnyire néptelen olvasószoba. A homályos sikátor a suttogóknak jó. (Titkok nincsenek. Mindent egyformán tudunk, mert egyikőnk sincs beavatva semmibe.) Ha ugyan itt is meg nem zavarják őket közelgő léptek, tip-top, tip-top. A derék Kőrössy sántikál nagy előszeretettel ezen a tájon. Vannak megrögzött kombinátorok, akik még a jámbor Cseh Ervin szavairól is azt hiszik, hogy a jövő leselkedik mögöttük. Nagyban folyik a találgatás: ki lesz? mi lesz? (Ki kinek farkasa?) Szolgálatkész galoppinok ijedten rohannak. A lapok tele vannak kombinációkkal. Az „erős kéz" készül a választásokra, mondogatják, és sokszorosítja magát. Annyi név lanszíroztatik. Láttam ma Wlasszicsot, s mondhatom, sötét volt a homloka. Hm. Szapriszti, ez érdekes. Nem vagyunk veled egy nézeten. A generálist *ebben a kérdésben* nem áll módomban támogatni. *Szilágyi…!* Szilágyi beszélni fog. Szilágyi letörültette magát. Hol van Szilágyi. A generális haragszik. Nagy dolog készülődik, a generális ágyúit tömi… tömi erősen. Nem vagyunk veled egy nézeten. Nem fogom megszavazni. Klappol, ez klappol!

Soha, kiáltják némelyek, soha, soha. (Jaj, mi rémesen kong, mintha a Poe hollója mondaná.) Fülünkhöz, mint a Thaly Kálmánéhoz, Bercsényi hajol, hogy oda nyers igazságokat sugdoljon (s ha látjuk Kolonicsot a túlsó oldalon, vérbe borul szemünk a dühtől). Kossuth apánk mellett toasztírozni igazán tudunk. Kurucok vagyunk az utolsó vérünkig, és hiába kiált valaki: lyukas a gatyád! – azt labanc-folttal sose lehet béfoltozni! Polgártársak! Szomorú napok, amelyek ránk virradtak, szégyenteljes idők, melyeket meg kellett érnünk; megfogyatkozánk számban, meg az egymás iránti hitben, szeretetben, reménységben, de azért ne csüggedjünk! Ó, volt „balközép" „derék vezére"![*] Fegyverlerakás akkor és most, a tény ugyanaz, csak a személyek változának! Szégyenteljes látvány, melyföl pirulva fordul el minden igaz magyar, ki az adott szó szentségét nem *à la mode* szokta értelmezni.

Kevés tenorunk van, mondja valaki gondterhelten.

No, no, no, no. Nem eszik olyan forrón a kását. Hiszen mi is azt mondjuk, hogy a hazaszeretet szép dolog. Szép, jó az mind, mit a 48-asok akarnak. De ha nem érhető el! Azon anya, ki gyermekét a nagy szeretettől megfolytja, ha kimenthető is az Isten előtt, ki az érzelmeket ismeri, de bűnös az emberek előtt.

Mi emberek vagyunk.

Ha szeretik a hazát, ne kapcáskodjanak azokba, kik annak jólétéért áldozták föl álláspontjukat: hagyják őket munkálkodni, és ne tegyék még keserűbbé a nehéz munkát, melyre ők magok képtelenek.

Egy cégnek vagyunk „stille Gesellschafter”-jei.

Méltóztassanak elhinni, hogy ami nálunk a politikai személyes szabadságot illeti, nagyobb szabadság már nem is képzelhető, mint amilyen nálunk van. Hát mit nem szabad itten? Mindent. Össze lehet gazemberezni akármely kormányférfit, nem kell még csak kurázsi sem, ott minden ember henceghet, ahol tudja, hogy a kutya sem ugatja meg!

Hát bizony, azt mondja erre, aki gondolkodik, hogy ahol az ilyen logikával bíró ember is szabadon jár, ott igazan nagy szabadság van.

Láttam ma Szilágyit, s mondhatom, borús volt a homloka. Beszélni fog. Szilágyi trikot-ban van, szokták ilyenkor mondani. – Kevés lesz benne a lendület, a kolorit; de veszedelmes lesz, ki nagy hatalommal rendelkezik, mert a szofizmákból tetszés szerinti következtetéseket von le. Fölingerli a pártját, összetöri az ellenfélt; mint a kánya. Egyet csíp vagy koppant a csőrével minduntalan. Fölkap egy mameluk csirkét a levegőbe s a magasból leereszti. Hej, a hatalmas alakja, domború melle, oroszlán feje! Nagy, független, merész és szabad ő, aminőnek illik lenni a nemzet lelkiismeretének. És ha esténként kifáradva, baráti társaságban,* midőn elfogy a téma, s beáll az ismeretes nyomasztó csend, amely a fehér asztalnál gyakori, mint egy prédára váró sas, odaszól Darányihoz: *Náczikám, állíts valamit.* (Ami annyit jelent, hogy állíthatsz Náczikám mindent a világon, amit akarsz, nekem az egészen mindegy, én az állításodat össze fogom törni egy óráig tartó érdekes, élvezetes diskurzusban.)

Fent a magasban Apponyi gondolkodik. Magatartásom, nyugodt, mozdulataim kimértek és plasztikusak, előadásom folyékony és átlátszó, mester vagyok a modulációkban, s gondolataimat változatos módon gruppírozom. Előkelő, finom, bár egy kissé magyartalan nyelvet formáltam ki magamnak. Csillogó vagyok, kesztyűs, disztingvált és ünnepélyes; divatban is vagyok, varázsló szavamra virágerdő támad a karzaton, beszédemet gondosan előkészítettem és kicsiszoltam – *ellenzéken van idő az ilyesmire* –, a tetszészaj cseppet sem látszik engem melegíteni, nyugodt, hideg maradok végig, halavány hosszú arcomon nem gyúl pír, szemeim nem csillognak tüzesen, csak nagy orrcimpáim látszanak gyorsabban lüktetni és a ceruza jár sebesebben a kezemben – a szónoki generáció mégis nagy és tehetséges ellenfelemet, Tiszát utánozza… Megfoghatatlan.

Mert könnyű elképzelni, hogy a legbájosabb, legfinomabb asszonyka piperéjét, mozdulatait, hanghordozását, fejtartását utánozza egy nagy társaság, hiszen ez nem is csoda, de ha egy nem eléggé csinos, sőt meglehetősen slampet nő kelti föl általánosan a vágyakat ő hozzá hasonlíthatni, akkor annak rendkívüli temperamentummal és más nagy tulajdonokkal kell bírnia.

A napfény az egyik ablakon csilingelve be, a másikon sietve, mint a boszorkányok, huss, ki, s mi, társaként, kint sem vagyunk, bent sem vagyunk; billenvén, az Ábrányi Kornél hangja hallatszik: A múlt nem tud meghalni, a jövő nem tud megszületni. Féllábbal már az Erzsébet sétány padjait körülömlő utacskákat tapodjuk, midőn még elér odáig egy kicsi izgésmozgás, suttogás. Szilágyi intrikál. Szilágyi a vezérségre tör. Apponyi tiszta-kék, catholicus tekintete megrebben, de tárgyilagosan mondja: Ó, nem. A fény benne erősebb az árnynál, a nagy tulajdonságok túlnyomóak a kicsinyességekkel szemben. A gróf végighúzza hosszú „zongorás” ujjait a falon. Nézi, mintha por lenne rajta. Élénk szemjátékkal keres hallgató-közönséget. Tudja, mondja visszafogottan, bennem ő megtalálta volna az igazi, mély, tartós barátot. Kevéssel halála előtt egészen elérzékenyülve mondta, hogy sajnálja életének mindazon éveit, melyek alatt velem nem jó lábon állt. Bizony én is sajnálom. Fertőzött levegőben szükségszerűen tenyész az alaptalan gyanúsítás és rágalom. A vélt vagy valódi por miatt hüvelykujját a mutatóval összedörzsöli, mint mikor „pénzt” mutat az ember. Tisza a nemzet rossz tulajdonságaira spekulál, azért olyan erős, én a jó tulajdonságait szeretném fölkorbácsolni.

De már az Erzsébet sétányon lelkesülünk! Az a sok dada! Ám több granatéros, mint dada! Ej piha bizony a lelkesülésre Prileszky Tádé alkalmasabb: nagy homloka megtelik ragyogással, és szemeiben fény gyullad ki – amikor akarja.

A falak befestve nemzeti színűre, a terem közepén Magyar-és Erdélyország címere, mely mellé a Kossuth, másik oldalon Deák arcképe van függesztve; az utóbbi talán azért, hogy ebben a

szerencsésen keresztülvitt dualizmusban gyönyörködjék. Az asztaloknál magyar kellnerek szolgálnak fel magyar ételeket, az aer megtelik magyar kurjantásokkal. – A legszebb kivilágítási készületek a Hungária szálloda, a városháza és a Dohány utcai Zsinagógán láthatók, hol héberül és magyarul „ÉLJEN A HAZA!" látható. A templomból zsidó asszony lép ki. Ojvé, nyomja a míder. Moritzel, du bist übertroffen. Hová? Hová? A pénzpiacra. Ilyenkor? No igen: az izraelita nőegylet báljára… Gardiosi somót küssenek o te nyokodbo! Háram húnapig sztrájkoljon o te feleséged, és hósz órai szórakozást követeljen te tóled! Kopjál ed nemességt és o prédikatomod ledjen: néhoi.

Hiába a „saison morte", a holtidény! Hiába vannak az hautecréme szép hölgyei pusztán a vizitekre szorítva! Mihelyt az éj gázcsillagokkal kirakott toalettje borul az iker fővárosokra, mindjárt levetik magukról a nappali feszt, s megmutatják valódi arcukat, mely oly tündéri, olyan igéző, a vérmes honfi-kebelnek. Van mulatság és múlandóság elég.

Vígan folyik a polka, a galopp, a filiszterek, honatyák és demi-monde-ok egy nagy gomolyaggá tömörülve járják őrületes sebességgel. Ó, a demi-monde-ok! Ott van Miss Turtin, Mányoki Lillancs, ott van Pepita Anne, Fehér Tilli, kiket bonton akármi áron *egyszer* megcsókolni! Takarjátok el szemeteket szemérmetes szüzek, és ne nézzetek ezekre a sorokra. A nőkről írok, de nem a nőknek.

Hanem mert mi történt? A szép barna Vilma ugyanis kivágta oldalt a ruháját, a szoknyákat, a jó egek tudnák, hogy meddig, s az, aki a jegyét néki adta (mert a belépti jegyhez minden férfi kapott egy szavazójegyet), annak joga lett benyúlni a bűvös zsebbe. E leleményes dolognak csakhamar híre futott a nemes férfiúi sereg között, sugdosások támadtak. Hogyan, a Vilma? Tehát egészen be lehet nyúlni? Aranyos ötlet. S a férfiak, kik tapasztaltak voltak, mint Balzac asszonyai, siettek Vilmához térni. Valóságos tolongás támadt körülte. Fi donc, milyen ízlés ezen a Pesten.

Az öreg Andrássy szokott akadozó modorában mondá féltréfásan: Sokszor többet ér egy szőke szobaleány, mint egy barna királyné, s megveregeté a csinos nőcseléd arcát. Gyula, Gyula, intünk hódolattal.

Az angyalarcú démonok ott ugrálnak körülötted, ott rumoznak, boroznak, a tüzes szem reád kacsint, az élvet ígérő, pirosra festett ajk csókot hány feléd, bent a táncteremben megharsan egy frivol zenedarab, a hölgyek felugrálnak helyeikről, és rohannak a lelket-szemet szédítő táncba. Hajrá! Éljen a kéjmámor és a kárhozat! Táncosnéd odatapad hozzád, a nagy forgásban felvágódik a szoknya a válladra, és táncosnéd lábszárai sokat ígérően beszélnek azokról az örömökről, melyeknek rabszolgájává szegődtél. Még egy szorítás, aztán lankadtan ereszted el akárhol, anélkül, hogy helyére vezetnéd. Tu balek, tu Mistvieh! Legalább már azt a festéket fizetné meg, amit a képemről lenyalt!

Na és a Renz cirkusz! (Járom is szorgalmasan.) Itt nagy a zaj és lódobogás. Szól a zene és harsognak a kürtök, – s csak meztelenül szépek az asszonyok. Fölhangzik a taps és a rivalgás, szilaj paripán nyargal *Flóra,* mint egy istennő a porondon. A tömeg szeme kéjittasan függ az idomain. Mennyi inger, mennyi kellem! Amint paripája nyakára hajlik, s aranyszín szoknyája fölnyílva szárnnyá válik, tudom, szeretnének vele cserélni külalakra az angyalok. A pazar pompa, melyet a balett személyzet kifejt, még a párizsiakat is elragadná! Hát mi, igénytelen budapestiek? Nekünk az eszünket veszi el.

A szép Renz Katinka – fájdalom – nincs többé, s Óceánia sem került vissza. Pedig szép napokat élt itt valaha. B. E. gróf húszezer forintos ékszert küldött neki egy mosolyáért. S mondják, a mosolynál maradt a dolog. A gróf kevés volt neki. Hercegre várt. Megkapta a herceget is. Természetesen orosz herceg volt. Elhagyta. Ilyenek az orosz hercegek. Szegény Óceánia. Most valami szegény kereskedőnek a szeretője Amerikában, s talmi karpereceket visel.

De ugorjunk egy másik nevezetességre: a négymázsás, elszászi születésű leányra, kit Budán mutogatnak két hatos entrée- és ugyanannyi borravalóért. Igazi ékes példány. Lábikrája megvan akkora, mint a Sramkó bácsi dereka. Kitűnő parti! Mindennap lehet vele keresni 50 frt-ot. Ajánlom a Béla gyereknek! Ugyan mennyi személyadója lehet? Megmondom Bakcsinak, hogy

interpellálja meg a pénzügyminisztert. Most úgyis, benne van a „tour”-ban. Már tudniillik nem a pénzügyminiszter, hanem Bakcsi.

Ami pedig a Sáfrány hivatalát illeti, az Úri utcában, az mindig kedvenc bámészkodási helye volt az olyan félelegáns közönségnek, mint aminők mink vagyunk. Un bon mot! Charmant! Ez a Pepi szellemes. Van tolongás a kirakat előtt, hol a legszebb arcú hölgyek állanak közszemlére kitéve – persze, nem eredetiben, hanem csak lefényképezve. Komolyabb ember persze nemigen talál mulatságot az ilyenekben. (Én például akár egy millió arcot láthatok, mégiscsak Helvey Laurát tartom a legszebbnek.[27])

Ah, charmant! nekem a népiesek tetszenek… ez a kettő, hogy is csak, micsoda nevek, barátom, micsoda nevek! Ahá, Fluck Erzsike, Kelemen Malvin, Abafi Gizella… Éljenek a népiesek! Oh, ah! Hiszen ezek is csak lányok! Des yeux de Szegedin![*] Pikáns zulu-dolgok. Ah kedves barátim… mon dieu!, A század legnagyobb találmánya a babos kendő és a pettyes harisnya! Ma vettem egy tucatot Brachfeldnél…

A Sramkó fiskális meg egy meztelen nőt ábrázoló nagy olajfestményt függesztett ki az irodájába (megbotránkozására minden hanyatló erkölcsnek, mert a hanyatló erkölcs a szüzesség mantillájába szeret takaródzni mások előtt).

Láthatjuk – ha nem is épp Sramkó bácsinál – az új Zichy-képet. A kormány valóban derék dolgot művelt, midőn egy ily kép létrehozását vette célba. Ezt saját pártunknak felróni, elég függetlenek vagyunk. E szomorú, de mégis lélekemelő hatású jelenet bizonyára sohasem fog veszíteni érdekéből, míg magyar lesz a magyar…, de Zichytől azt hisszük, nagy hiba volt az igazság rovására a művészi felfogásnak hódolni, mert nem annyira a művészi koncepcióra, mint inkább a magában is elég, nagyszerű valóságra kellett volna a kép hatását fektetni.

E meggyőződésünk dacára, nem tartozunk azok közé, kik a művészi licencia határainak megszorítását helyénvalónak találják, mert hisz ha az egész száraz valóságot kellett volna lefestenie Zichynek, akkor a két angyal helyett két szelíd (!) drabant alakja készült volna adalékul a díszes csoportozathoz.

De azért legyen szabad fájlalnunk az egész irodalom érdekében, hogy ifjabb írók röpiratai nem képviselnek egyebet, mint hangjuk és kíméletlenségük által „süllyedést a mocsarak felé”. (Grimm és Horovicz.)

Bár volna a nemzet egyetlen fül és szív. S én lennék az a hang, mely e szívbe és fülbe lopódzik, és gyökeret ver. Ne kerteljünk: ösztönszerű vonzódás fűzi a magyart Tisza Kálmánhoz,[28] még akkor is, mikor azt hiszi róla, hogy föladta az elveit, megszegte adott ígéretét, s kiegyezése Ausztriával érzékeny csapás az ország anyagi jólétére. Szidja, tán gyűlöli is, és mégis – ragaszkodik hozzá.

Ragaszkodik hozzá. És a nemzet inkább megmarad közönyös visszavonultságában; tartózkodik a politikai élet mozgalmaiba magát belésodorni, hallgat, csak otthon, övéi körében vagy a kaszinóban szórja szidalmait a kormányelnökre és pártjára. Olvassa az újságokat, egyet-egyet bólint, mikor a „Napló”, a „Közvélemény” vagy a „Kelet Népe” foszlányokra szaggatják Tisza Kálmán böcsületét vagy mikor Róth Samu „A tengerek eloszlásának változásáról” ír egy szakcikket; mégsem lép föl azzal a nyíltsággal, mellyel a nemzet kárhoztató ítéletét meghozni szokta. Ebben nyilatkozik meg a magyar nemzet józan politikai ösztöne, amit tőle elvitatni nem lehet.

Mi érzelmi politikát csinálunk: mi hiszünk vakon és gyanúsítjuk azokat vakon, akiknek hiszünk. Mert a mi lelkünk olyan, mint a tengerszem.[29] Bizalmunk a feneketlen mélység, könnyen támadó gyanúnk a tó viharos háborgása, amely azután elcsendesül, és sima lesz a víz tüköre, és mélysége újra beláthatatlan.

Ma a rágalom hullámai elcsitultak, a tengerszem újra tiszta. Mert ez a sorsa minden érzelmi politikának. Sokszor egy frázis elég arra, hogy vészbe, viharba sodorjon. Igaz, idő múlva elalszik a gyanú, visszatér a régi bizalom, s aki a gyanúban hitt, *még csak nem is pirul el,* mert rádisputálja

magára, hogy csak azt mondja tovább, amit mástól hallott, anélkül, hogy amit mondott, elhitte volna.

Senki nem dobja ki Tiszát a nemzet szívéből, mint ahogy ő sem dobja ki a szívéből a nemzetet soha. Azért a Tisza Kálmán politikája mégis csak a magyar nemzet politikája, s ha vannak, akik nem tudnának vele haladni egy úton, azok nem tudnának a létező ellenzékek egyikéhez sem csatlakozni, mert a magyar nemzet politikájának ellenzéket csak a magyar nemzet politikája képezhet.

A sok frázisnak és üres, csillogó beszédnek nem vagyunk barátai, még a szabadságot is csak úgy szeretjük, ha az a maga komoly medrében halad, nem csapongva szerte, mint a háborgó folyam, melynek hullámai merészen és felségesen hömpölyögnek ugyan, de minden pillanatban széttéphetik a gátat. A nemzetekben, ha nem szabad is elbizakodónak lenni, de kell hogy legyen önérzet, méltóság és bizonyos *mérséklet:* mert ezek összetételéből támad az erő. Igaz, hogy az ily nemzeti erő gyakran, hogy úgy mondjuk, optikai csalódás, látszat: de a látszat sem megvetendő bizonyos körülmények közt, mert a *valóságnak árnyéka.* S ahol az árnyékot látjuk sokan, ott kell hogy legyen hitök szerint a *test* is.

A kálvinista pápa, a hajmeresztő logika nagymestere, a szfinx, a nagy mogul, a Tartuffe, a furfangos deák, a magyar Mefisztó, a komédiás, kinek „lelkiismerete posvány”, kijövet a tanácsteremből, az ajtóban veszi ki cigarettatárcájából a cigaretlijét, s siet a legelső szivarozó emberhez tüzet kérni, útközben is az ország dolgát intézi; meglátja Csávolszkyt. Honnan vette szerkesztő úr azt a hírt, hogy Budapestet erősítik, mondhatom egészen alaptalan.

A sziporkázó cigaretlivel biceg a folyosón, szemeivel keresi Csernátonyt. És amint átsétál,[*] hat-hét emberrel beszélt útközben, aki mind akcióba látszik lépni, miután a miniszterelnökkel szólott. Mintha amerre végigmegy, mindenütt megakadt ügyeket és csomókat gurított volna egy-egy szavával odébb. Mindenre ráér, mindent észrevesz. Egy-egy megéhezett öreg mameluk óvatosan oson a ruhatár felé. Hát csak nem akarsz még elmenni, Pali?, mondja Tisza az egyszerű, száraz nyájasságával (föltéve persze, hogy Palinak hívják a mamelukot). A mameluk erre a nyájasságra szót fogad, s azzal az eltökéléssel ül le egy-egy folyosói karszékbe, hogy ha kell, húsvétig se mozdul ki onnan. Kezet szorít Helfyvel, csipkelődik gondmentes perceiben még Szalay Imrével is, a gavalléroktól kérdezi a tegnapi operabál sikerét, Wahrmanntól a börze mai állását.

Horváth Boldizsár („Bódi kisasszony”, ahogy nevezte annak idején a cinikus Lónyai), Horváth Boldizsár, akit képzelnénk inkább szomorú, ünnepélyes embernek, kinek lelke folyton a magas régiókban jár, meg lehet hát lepve lenni, hogy ő a legszeretetreméltóbb causeur, akit csak képzelni lehet, s nincs az a dévaj vén franczia márki, aki finomabban és pikánsabban tudná a férfivendégeit mulattatni, Horváth Boldizsár, kinek pályája egyébiránt egy szép harmonikus egészet képez, miközben akkor még tiszta kék szemeiből egy könnycsepp hasad ki, azt mondja többször is egymás után: A liberális levegő a fő. A liberális levegő a fő. A liberális levegő a fő. Az, amit az ember belélegzik. A többi mellékesebb. Tisza végre addig keresi Csernátonyt, hogy egyszerre csak megtalálja, annyival is inkább, mert Csernátony is keresi. A két cilinderes fej eltűnik egymás mellett bizalmas közelben…

Irányi beszélni fog (erényegyletet szervez és elszavalja nemes chriait), Ugron beszélni fog (vehemens kirohanást tesz, egészségügyi szempontból, hogy egy kicsit megizzadjon), *Szilágyi* beszélni fog (analizál, kihámoz, okadatol, egybekapcsol, tör, zúz), *Apponyi* beszélni fog (komolyan, méltóságteljesen, erős léptekkel, simán hatol előre az ő „angol sétányán”, virág is van az útban, de módjával, tüske is van, de csak a dekoráció végett), Tisza beszél, összetöri az ellenfél tojásait, de nem süt belőle rántottát vagy omlettet, hogy a pecsenyéjét azzal garnírozza. Csak összetöri. (Kaas Ivor azt mondta: hazugság. Mi is azt mondjuk, amit Kaas Ivor. És az egész Ház apraja-nagyja, mind jól tudja, hogy hazugság… de azért megszavazta. És nem pirult el senki…senki. Mit tehetünk? Tegyük le a tollat.)

Tisztelt Ház! (Halljuk! Halljuk!) Midőn a szőnyegen levő fontos kérdéshez a lefolyt kimerítő tárgyalások és a minden oldalról jött megtámadások után felszólalok, mindenekelőtt két megjegyzést tartok szükségesnek előre bocsátani.

Egyik az, hogy nem fogadhatom el azon vádat, melyet azok ellenében, kik a javaslatokat a házban védelmezik, több oldalról is felhoztak, hogy azt, amit itten a javaslatok védelmében elmondanak, elmondani nem helyes, mert az nem magyar, hanem osztrák érdekeket szolgál. Nem fogadhatom el ezt pedig azért, mert egyfelől a szövetség megkötése szempontjából az érdeket mindkét félen fönnállónak tartom, de nem fogadhatom el azért sem, mert lehetetlenség méltányosan követelni, hogy ha valamely javaslatok megtámadtatnak: most már, midőn azok a ház előtt feküsznek, azoknak védelmében azt, ami elmondandó és elmondható, elmondani ne lehessen; sőt azt tartom, hogy bármik legyenek is az elmondandók, a nemzetnek magának teljes joga van hozzá, hogy a kérdés minden oldala megvilágíttassék. S a kormánynak is jogának kell lenni hozzá, hogy ezt megtehesse, mert hogy ha a javaslatok elvettetvén az ország netalán kellemetlen helyzetek közé jutna, éppen a kormányt fognák azzal vádolni, hogy ő volt ennek az oka, mert elmulasztotta figyelmeztetni a házat és a nemzetet a következményekre. (Helyeslés a középen.)

S éppen mert ezen meggyőződésben vagyok, nem fogadhatom el azt sem, hogy ha részünkről rámutatunk a javaslatok elvetésének lehető következményeire, ez fenyegetésnek, intimidatiónak mondassék, mert ha nem fenyegetés, nem intimidatio, de a véleménynek jogos indoklása az, amit önök, bár tévesen, de hiszem: meggyőződésük szerint, mindennap hallatnak, hogy Magyarország ezen javaslatok mellett anyagilag, szellemileg, politikailag tönkremegy (Mozgás a baloldalon), akkor csakugyan a más nézetűek részéről is, kik az önök nézetét nem tudják elfogadni, nem fenyegetés, nem presszió, de a jogos indoklásnak a fegyvere rámutatni viszont azon veszélyekre, melyeket mi az el nem fogadás esetében bekövetkezendőnek hiszünk. (Mozgás a baloldalon.)

Tovább menve t. ház, megfosztom magam egy igen kényelmes és igen mulatságos feladattól (Halljuk!), megfosztom magamat mondom azon örömtől, hogy az egyik kisebbségi vélemény egyik tételét szembe állítsam a másikkal (Halljuk! balfelől). Pedig méltóztassanak elhinni, ez könnyű, háládatos és mulatságos dolog volna (Halljuk! balfelől), merthogy egy és ugyanazon napon beadott munkában annyi ellentmondás legyen együtt, nem hiszem, hogy egyhamar megesnék (Halljuk! balfelől). Ha tetszeni fog, megteszem máskor; most másról kívánok beszélni.

Ami a személyes támadásokat illeti, azokra nem felelek. (Élénk tetszés a középen.) Megjegyzem azonban azoknak, kik e személyes támadásuk folyamán már ismételten emlegették, hogy mennyivel jobb volt az absolutizmus, az ún. Bach-rendszer, hogy én remélem, sőt meg vagyok győződve, hogy ezen időpont és talán ők is csak azért sóhajtanak rá vissza, mert ők is ezt hiszik – hazánkba bekövetkezni többé soha nem fog; de ha bekövetkeznék, igen furcsa változásokat látnánk az álláspontokban! (Derültség és tetszés középen.) 1850-ben s azon évek alatt legnagyobb része azoknak, kiknek ma semmi szabadság nem elég – vannak egyes kivételek – vagy a külföld numerosicherében vagy itt a hazában, de úgy elrejtve tartózkodtak, hogy nevöket se lehetett hallani (Tetszés a középen, mozgás a baloldalon), míg igenis mások, kik ma mérsékletet, a fejlemények lehető fokának megfelelő szabadsággal való megelégedést hirdetjük, mi igenis azon időkben, mikor az veszedelemmel járt, nem éltünk oly csendesen elrejtve (Igaz! úgy van! a középen), és higgyék el, hogy ha visszajőnének ezen idők, melyek ne jöjjenek és nem fognak jőni, ismét ugyanaz fogna önökkel és velünk történni. (Mozgás a baloldalon, helyeslés a középen.)

Annak is megvan az ára, hogy békés viszonyok között építünk. Könnyen, szinte síneken haladtunk előre. Ebből a talajból hajtott ki az az elmélet, hogy minden úgy megy nálunk, mint a karikacsapás. Ezeket a sikereket mi magunk nem egyszer túlságosan aláhúztuk, eldicsekedtünk vele, s ezzel mi is hozzájárultunk ahhoz, hogy az a benyomás keletkezzék, hogy most már hegyen-

völgyön lakodalom, hogy most már nálunk úgy megy minden, mint a karikacsapás, és ezentúl élhetünk, mint Marci Hevesen. (Taps.) Miért veszélyesek az ilyen hangulatok? Az ilyen hangulatok azért veszélyesek, mert elhomályosítják a nép látását, megakadályozzák abban, hogy felismerje ellenségeit, álomba ringatják hivalkodó beszédekkel ellenségeink gyengeségéről, és aláássák a nép harckészségét. Keményen ostorozom az önelégültség, a szájtátás, a látszateredményekkel való parádézás minden megjelenését! (Ütemes taps.)

Én a democratiának, a fokozatos democratikus haladásnak vagyok a barátja, s ezen útról le nem téríthet engem még az sem, mit tegnap egy képviselő úrtól hallottam, amire visszatérek még, s amit én a democratia következményei kifejtésének nem, hanem a democratia rágalmazásának tartok (élénk helyeslés). Nem fogok eszmék felett theoretikus vitákba bocsátkozni, csak egyetlenegy idézetet fogok a képviselő úrnak a figyelmébe ajánlani, oly idézetet, melyet egy világszerte ismert nagy politikai író: Tocqueville leveléből veszek: Barátom – írja egy barátjának Tocqueville –, ne vitázzunk mi afelett, veszélyes lehet-e a democratia a szabadságra vagy kívánatos-e? Ez többé már nem theoreticus eszme, e fölött vitatkozni nincs miért, ez tény; a feladat most már nem az, hogy megvizsgáljuk: vajjon a szabadság és államiság érdekében jobb-e, hogy bejött a democratia vagy nem, hanem a feladat az, hogy a democratiát úgy vezetni, hogy az a szabadság és államiságnak hasznára váljék. (Hosszas, élénk tetszés.)

Ami mármost tárgyunkat érinti: én nem tartanám jó cserének a remélt nyereségért reszkírozni egy pozitív financiális hátrányt. De hogy a dolgok közt logikai összefüggés van, erről azon képviselő urak beszéde tanúskodik, akik ismerve az előzményeket, ismerve a viszonyokat maga a logika által oda lettek vezetve, hogy a 30% quóta helyett 40–42%-ot provokáltak.

És mi jön ki ebből?

Az jön ki ebből, hogy a compensatio reánk nézve nem teljes, de részben azon általam most említett viszonyban megvan egyfelől, és másfelől azt is kimondom egész határozottan, kijön az is, hogy igen alaptalan azon ismét a túlsó oldalon véghez vitt lárma, hogy Magyarország 30%-ot fizet és 50% jogot élvez, mert Magyarország készpénzben 30%-ot fizet, a többit fizeti a közös vámterület által nyújtott előnyökben.

Mindjárt hozzátehetem, hogy mi a rendszabályoknál hasonlíthatatlanul fontosabbnak tartjuk, hogy kifejlődjék és megerősödjék az öntudatnak, a fegyelemnek az a légköre, amely a hanyagokat, a lustákat, a lógósokat magától megbélyegzi, amelyben a fegyelem megsértése, igazolatlan kimaradás, selejtgyártás szégyen és gyalázat.

Horánszky Nándor képviselő úr szíves volt még azt is mondani, hogy a miniszterelnök a megaláztatásban meghurcolta a nemzetet. Valóban számvetésünk nem lenne teljes, ha hallgatnánk nehézségeinkről. A győzelemhez vezető utat nemcsak sikerek, de nehézségek is szegélyezik. Nálunk a tavalyi szárazság következtében rossz volt a takarmánytermés, ami egész élelmezésünkre kihatott. Az osztályellenesség[30], a kulák, a spekuláns azonnal támadásra indult ezen a téren (tapasztalhattuk ezt akkor például, amikor a kenyér egy részének a színe barnább lett – anélkül, hogy a minősége megromlott volna…), és mert idejekorán nem voltunk elég éberek, fokozta nehézségeinket, melyek, mi tudjuk, átmenetiek, és hamarosan és tartósan meg fogjuk oldani. Ahogy a siker nem szédített meg bennünket, úgy a nehézségek sem rettentenek meg.

Elmondok egy konkrét esetet, mely megtörtént velem. Néhány nappal ezelőtt Dorogon egy illető azt mondta nekem, hogy ha kétszer annyi zsírt és szalonnát kapnának, megdupláznák a termést, vagyis az is kétszeres lenne. Mindjárt arra gondoltam, hogy szaván kéne fogni (derültség) azt az elvtársat (derültség).

Az elvtársak már tudják tapasztalatból, hogy ha mi az erőinket valamilyen feladatra összpontosítjuk, azt a feladatot meg is fogjuk oldani. Ez vonatkozik a tavalyi szárazság következtében előállott hús- és zsírhiányra. Az elvtársak e kérdés megoldásának megvalósításához azzal járulhatnak, ha fegyelmezetten bevárják azt a nem hosszú időt, ami után ezt a kérdést is megoldjuk.

Ezek átmeneti nehézségek. Olyanok, mint amikor valaki régi, rossz lakásból az új, jó lakásba költözik. Bár az új lakás feltétlenül jobb, de addig, míg a lakója beleszokik vagy a bútorokat elrendezi, megszokja, hogy az új küszöb más, mint a régi – egypárszor megbotlik (derültség), meg könnyebben törik el az edény. Ezt mindenki megérti. Vigyétek előre az ingadozókat, kevesebbet fecsegjetek, többet dolgozzatok, és ügyeteket biztos siker koronázza (ütemes viharos taps, éljen kannibál, vesszen nyúúl!).

Néhány nappal ezelőtt Zalában egy fiatal traktorista lány elmondotta, hogy mivel akarták őt elijeszteni attól, hogy traktorra üljön. Leesel róla és összetöröd magad, mondta neki az anyja. Megszakadsz a nehéz munkában, jövendölték neki. Ő maga pedig azt mondta: Azelőtt ha marokszedő voltam vagy kapáltam, este majd leszakadt a derekam, most pedig, ha munka után leszállok a traktoromról, alig érzek fáradtságot. A szocializmusban, ismétlem, végre a gép nem kizsákmányolója, hanem segítője, szolgája a dolgozónak.

Hozzátehetem, hogy ez világszerte így van ott, ahol a szocializmust építik. Elolvastam Bortkevicsnek, a Sztálin-díjas ifjúmunkás gyorsvágó vasesztergályosnak a történetét. Amikor az ő gyárukba új esztergapad érkezett, a fiatal munkások csillogó szemmel állták körül, és úgy nézték, mint a művész az új hangszert, amelyből új hangokat és új dallamokat fog kicsalni… Mikor Bortkevics első gyorsvágási sikereit elérte, rögtön segítségére jöttek gyárának legjobb mérnökei. Segítettek neki megállapítani, hogy milyen szög alatt állítsa be a kést, tanácsokat adtak a köszörülésre, kikeresték számára a megfelelő szakirodalmat, bevonták a tanácskozásba a leningrádi műegyetem tanárait. Ők maguk is tanultak tőle.

Nem egy elvtárs fölvetette itt azt a kérdést, hogy a mostani kötelező átlagot 80-ról ne 120-ra, hanem 150-re emeljük fel. Bármennyire jó a szándék, amely ezt a javaslatot sugallja, az elvtársaknak mégis szem előtt kell tartaniok, hogy nemcsak erősek vannak, hanem gyengék is. Ezért azt javasolnám, hogy egyelőre maradjunk meg 120-nál, illetve menjünk át 120-ra. Ez természetesen nem zárja ki, hogy ott, ahol a fegyelem, a közösségi szellem jó, ott akár 180 is legyen az átlag, de kötelezőnek maradjunk csak 120-nál. Azt hiszem, ez egészségesebb.

Iparunk fejlődése azt mutatja, hogy felemelt tervünk reális, és ellenségeink minden kétkedése és gáncsoskodása ellenére végrehajtható. De nem szabad elfeledkezni a 0,7 százalékos lemaradásról, és arról sem, hogy decemberben hét ünnepnap van és 24 munkanap.

Az elvtársak egyetértenek velem.

E rendszabályok helyes végrehajtása tovább fogja szilárdítani, még szorosabbra fűzi népi demokráciánkon belül a munkás-paraszt szövetséget, tovább fogja szilárdítani a békefrontot, melynek hű katonái vagyunk, s melynek minden sikerünk újabb erőt kölcsönöz. (Taps.)

Ami már – (zaj balfelől) nem fog már sokáig tartani – (Halljuk! Halljuk!) – a politikai következményeket illeti, én arról igen keveset szándékozom szólani. Azonban azon igen csodálkozni kell, hogy midőn Jókai t. képviselőtársam rámutatott arra, hogy ha e kérdések meg nem oldatnak, tehát bizonytalan helyzet idéztetik elő, ez akkor a monarchia népeinek egymás iránti érzületére minő hatással lehet, – mondom igen csudálkoztam, midőn arra az mondatott, hogy ez poesis.

Szilágyi Dezső: Nem erre mondtam, másra mondtam azt! (Ellenmondás a középen.)

Engedelmet kérek, megjegyeztem, erre mondta. Meglehet egyébiránt, hogy rosszul emlékszem, tehát nem poesis, csak hogy nem tartja valószínűnek és nem tartja, hogy igaza van.

Egyébiránt mellékesen megjegyzem, hogy a kereskedelmi bilánczнак passzivitásából vagy activitásából magából az ország elszegényedésére vagy gazdagodására következtetést vonni nem lehet (Helyeslés középen), hanem ebbe még igen sok factor belejátszik, s lehetséges az országnak vagyonosodása passzív kereskedelmi bilánczmellett, és lehetséges elszegényedése látszólag actív kereskedelmi bilánczmellett.

Apponyi Albert gr. képviselő úr – beismerem teljes őszinteséggel: igen szép és igen nagyhatású beszédében kimondotta azt – és ebben tökéletesen egyetértek vele –, hogy nagyon

bajos theoretice határvonalat húzni. De ha önök szabadkereskedelmi irányt (Paczolay János közbeszól: Nem azt!) engedelmet kérek, ezt hangoztatja önöknek egy része, megengedem, hogy Paczolay János képviselő úr nem azt kívánja. (Derültség.)

Nemcsak Horánszky Nándor, hanem ha jól emlékszem, Szilágyi Dezső úr is beszélt, bár nem ezen irányban a törvényhozásnak factorairól itt és ott.

Szilágyi Dezső: Minden factoráról!

Tehát minden factoráról. Épp e szóra „minden” nagy szükségem van. (Derültség.) A törvényhozásnak van itt 3 factora, van ott 3 factora. A mathesis szerint 2-szer 3 = 6; de nálunk történetesen ez a 2-szer 3 = 5; ha mármost a magyar törvényhozásnak három factora elfogadta, akkor elfogadta a másik törvényhozásnak egyik factora. Nem fejtegetem tovább, de ebből látható, hogy ez irányban politikailag előnyben vagyunk. (Élénk helyeslés és tetszés középen.)

T. ház! A dolog kellően meg van vitatva, minden ember, azt hiszem, megalkothatta a véleményét.

Hanem akkor a némelyek által tagadott, általam látott bajok ha bekövetkeznének, amelyek hogy be ne következzenek, ha egyszer az ország ezen útra lépett, senki nálunk melegebben ne kívánja, de ha mégis bekövetkeznének, közös lesz velük a szenvedés; fontolják meg hát, mi volt a sorsa minden testvéri küzdelemnek a hazában, gondolják meg, hogy az ki e hazában nekünk árt, az a szabadságnak magának árt, és aki a mi láncunkat kovácsolja, az önmagát veri vasra. (Tisza Kálmán befejező szavait dübörgő tapsvihar fogadja. A gyűlés minden résztvevője feláll. Éljenzés hallatszik a terem minden részéből. Egy ifjúmunkás elkiáltja magát: Tisza Kálmánnak hurrá! A gyűlés valamennyi résztvevője háromszor kiáltja vele együtt ököllel a lelkes hurrát. Éljen kannibál, vesszen nyúúúl!)

Ül Tisza a folyosóra szűrődő napfényben. Csak úgy pislog ott hátradőlve székén, mint egy óriás csörgőkígyó, amely emészt. Kissé féloldalt hajolva örökös ugrásra látszik készen, s ha hirtelen feláll vagy leül, olyan mint egy kinyílódó vagy beesukódó bicska. Friss pápaszemét* leveszi, orrnyergét – mint az értelmiségiek – megdörzsöli. Ül. (Üljön le avval a rossz lábával, lieber Tisza, mondotta egy ízben neki a császár és király.) Mint sűrű vadkan, robban kifelé egy nyájas ajtó tárulkozásából a jeles Szilágyi. Apponyi megtorpan. Az ellenzék kettős vezércsillaga egymást hevesen üdvözli.

Dezső. M!

Albert. Om!

Furcsa két csuklanás; abba a pillanatnyi szünetbe, melyben levegő és a következő betű kerestetik, befurakszik a kétely is, a bizalmatlanság is. De semmi látható baj, a tenyerek a vállakon puffannak.

Tiszakálmán fontos és nélkülözhetetlen hozzászólása után hozzászólásom sajnos teljesen hibás bizonytalan homályos áltudományos levitézlett az ő zseniális perdöntő korszakalkotó és bölcs meglátása mely hatalmas fényszóróként világítja meg az utakat kétségtelenül új és energikus munkára serkenti ezreinket az ő vezérlő útmutatásainak állhatatos követése az egyetlen mód mely kivezet a jámbor pangásból (fortwursteln, miként Taaffe mondja).

A két férfi, midőn egybehajol, szakálla kunkori, göndör, pajkos szőröcskéi – az Apponyi selymese és a Szilágyi drótszőrűje – meghitten összegabalyodnak, hogy majd az arcok elválásakor esendőn és fájdalmasan megcibálják az arcbőrt. Jujj, mondják. A gróf szelíden mosolyog. A folyosón Brandhuber elvtárs szalad végig. Fekete szél kerekedik. Apponyi testvéri ölelésre indul; barátkozó természet, mint az ellenzékiek általában. Szicsasz, veti oda Brandhuber. (Vajon kivel téveszti össze a gróf Brandhuber elvtársat? Talán Hódossy Imrével vagy gr. Károlyi Sándorral?) Keze a levegőben, félúton, hangját suttogóra fogja: Vannak egyéniségek, amelyek annyira átérzik a kormányzat nehézségeit, hogy ebből folyólag nem tudnak az azokkal küszködő férfiakkal szemben szigorúak lenni, hanem állandóan valami titkos vonzódással viseltetnek irántuk; vannak viszont, akik csak ellenzékiek bírnak lenni; mind a két típus egyéni fogyatkozást jelent. Apponyi a lift felé megy, keresi a kápolnát. Sári[31] néni Tomcsányira néz. Vagy az ellenőrzéstől van? A fiatal

szakember nem érti a kérdést, tapasztalatlan hebehurgyasággal mondja, amit mond; az asszonynak is, a kóválygó grófnak is: Rossz a lift.

Szilágyi Dezső lendületesen átugorja a felmosórongyot, becsörtet a Peck elvtárs szobájába. Ej, a Peck elvtárs kezecskéje épp az imént bontott meg egy gombot a Marilyn Monroe ingén, és feszített tenyérkéje már túl haladt a meglazított szoknya derékvonalán. Beverly pajtás felnéz a saláták közül. Igen, bólogat öregesen, látszik, szegény megint megértett valamit. Igen. A francia asszonyok divatja, kik idomukat, hol némi hiány mutatkozik, mesterséges cikkekkel pótolják. Giacomo foga között harsog a saláta levél. Bizony kinek azok az igéző idomai a természettől megvannak, az magasan fölötte áll a mesterkélt gömbölyűnek és a természetesen laposnak.

Az ujjacskák már lapítva kúsznak előre, s még nem érik el a bugyi peremét, mikor csiklandós előőrsbe botlanak, néhány kemény, egyedi – kunkori, göndör, pajkos – szőrszálba. Míg tekintetük szigorúan a szakmai anyagon időzik és lihegésük erősbödik, az ujjvégek apró, de célszerű hullámzásától a Marilyn nadrágocskája elemelkedik a nem éppen lapos hastól. A keletkezett résen, a meglett férfiak pánikjával, zsupsz, beugrik a kezecske. Ráborul az ott talált dombocskára. Mint egy sírhalom, találja ki Giacomo. És a Beverly pajtás ízléstelen szakszerűsége: De és hol a keresztfa? A tenyér érzi a kissé állott, ám forró nyirkosságot. Vajon Gregory Peck végre annyit forgatja Marilyn Monroet, hogy lehull a lepel: s ott a tompor, e vad forrongás, áttétel nélkül? És Marilyn talán megteszi – a nagyságviszonyok engedte egyetlen módon – azt, amit oly kevés férfinak…

Ekkor be Szilágyi. Szilágyi in floribus. Marilyn lustán rebben, Gregory Peck torkára akad a szó; húzná ki, de keze fennakad a hurokként feszülő bugyigumiba. Rángatja. Róka fogta csuka, mondja az egyik gazdasági tanácsadó. Csuka fogta róka, folytatja a másik. Szamárság, toppant Szilágyi, s eltűnik.

És az ajtó, kishaver?, dörren Szilágyi Dezső (1840–1901) politikus, büntetőjogász, kiváló szónok után Giacomo. A kis aranyhörcsög a fejét csóválva elégedetlenkedik. Jaj, ha csak egyszer eltalálnám a VIRTUST. Nyilván már a legelején is tudta a folytatást, a ripők. No, de fordítsuk meg: amit eltalálok, legyen az a virtus …

Az idő megy, csak a Wekerle ajkán játszik a letéphetetlen mosoly.[32]

VII. Fejezet,

melyben

haj, haj[33], megtörténik a baj

Érkezik a fess Marilyn Monroe. Közgazdasági diplomája most nem kandikál ki; szája kipirult: rúzs és vérbőség. Tomcsányi körbebástyázva szakirodalommal, két könyökkel az íróasztalán, búsan danol. Még ő sem sejti, hogy a lány útjai másfelé vezetnek? Fölfelé. A fiú apatikusan rajzolgatni kezd egy blokkdiagramot. Kint a délutáni levegő megremeg a Nyugati pu. fölött. A felszabadult, hazáját építő nép megtanult és szeret énekelni. Imre hangja ércesen száll. A természet leírásával kezdte:

A folyóra már a lusta köd lehull,
Harmatban csillognak mind a levelek

A csillogó alapszínben szép kép jelenik meg most:

Piros kendőm a vállamra rásimul,
Piros a kendőm, s piros málnát szedek.

Az Osztály elcsendesedik. A várakozásban átérzik a fiatalember őszinte fájdalmát. Kicsit unatkoznak. (Vajon elkerülhető-e, hogy a pangás pillanatai ily erőszakosan váltakozzanak a rohammunkáéival, s mindez: az anyaghiány fenyegető lavinájának pánikhangulatában?) De mindez csak a kép háttere, melyből előlép a munkájára büszke munkásnő:

Derűs szívvel, vígan, hetykén járok én,
Elszáll a bú, vissza többé sose jő!
Büszke vagyok a munkámra, büszke én,
Én egy munkás vagyok, egy munkás nő.

Marilyn Monroe lélegzetvisszafojtva áll. Nohát! Tomcsányi, ez a kizárólag a munkájának élő személy, akinek élete, úgymond, két üres utasítás s egy végtelen ciklus közt pergett, ez a Tomcsányi most kinyitotta volna a szemét? És őt látta volna meg, Marilynt? Az énekben pedig megjelennek, akik az új életet megteremtették:

A faluban végesvégig fut az út,
Ragyog, csillog, hogy nézni is élvezet,
Virágok közt egyenesen messze fut,
És a végső győzelemhez elvezet.

A fiú csak énekel, énekel magában, egyedül, szinte kiszolgáltatottan.

A vállalat büszke útját ki törte,
Messzevivő utunkat ki taposta?
Buñuel törte ezt az utat, ő törte!
És szélesre maga Bezerédj taposta!

A dal egy mély kezdő hangból kiindulva magas, benső feszültséggel telt hangig emelkedett, a nyugodt, kimért mozgástól – a gyors szárnyalásig. Az akkordok egyre teltebben hangzanak, hogy a versszak végén – dúsan kiteljesedjenek. A dalt valóban úgy kell énekelni, ahogy a kotta elején áll: „Méltósággal."

Marilyn térül-fordul, s egy jókora almáspitét nyújt oda Imrének. Édesanyám készítette. A fiú erős, fiatal, fehéres fogai gúnyosan villannak. Szumma i megy egytől ennig, mondja halkan marcangolva a pitét. (Valaki, éles ésszel, közbevethetné: minden maximum feladat visszavezethető minimum feladatra! Igaz. De hát szerelem és gyűlölet egy tőről fakad, akár Stan és Pan. I megy egytől… Brrr! Lúdbőröznek a női gerincek.) Fel is út, le is út, mondja a fiú, hogy

tiszta vizet öntsön a pohárba. A lány azt hiszi, a fiú tréfál, és meglibbente egy csípőmozdulattal a szoknya szélét, kacéran válaszol. Kössünk, fiúka, útilaput egymás sarkára. De mutatja, hogy hová gondolja. Imre úgy tesz, mint aki azt hiszi, Marilyn tréfál.

Miközben így tesz, *épp* belép Dorogi Janka. Kis copfocskái sértődötten lígnek-lógnak. A szeme Imrén. Marilyn felugrik. Ó, édesem! A kis vakarcs, gondolja. De Imrében hirtelen világosság támad. Már nem az a tétovázó, búsongó, ernyedt alak, akinek látszott elébb. Mi válthatta ezt ki? Valami összetett dolog. Hangja száll.

Fel brigád, fel munkabrigád,
Feszülő izmok most feszüljetek,
Jó terv építi proletárhazánk,
Fel brigád, rajta álld meg a helyed!

Lassan fölemelkednek a fejek. Jó terv, jó terv, dörmögi Tóth Tibi bácsi, de az engedély megvan-e. Dorogi Janka némán rázza a fejét. De Tomcsányit már nem lehet megállítani! Akár egy valóságos ördögfióka! Kullogjon lassan, aki epret szed! Mi azonban a szocializmust építjük. Már a tábla előtt áll, kezében kréta. Időnként – hogy oldja a feszültséget, melyet az öröm és bizakodás s a nyomukban fellépő irigykedés keltett – a szájához emeli a krétát, s nagyot szív belőle, mint egy szivarból, kubaiból. Hangja ünnepélyes.

A mi országunk, a mi népgazdaságunk egyre szebb, egyre gazdagabb. Terebélyesebb. Ahol eddig mocsár volt, szik vagy homok, ott ma búza sárgul, kukorica zöldell, napraforgó nyújtózik és gyapot fehérlik. Betonút szalagja kígyózik. Ahol régen szomorú, rongyos, beteg és éhes volt a nép, ott ma nevetés, vidámság hangja veri fel a hajnali csendet, gömbölyödnek, színesednek az arcok, és vidámak az emberek.

De konkrétan, mondja Békési András, a KISZ-titkár, türelmetlenül, konkrétan, Imruskám. Imre tökéletesen bólint, és máris ott táncolnak a táblán a nyilak, szumma jelek, szánkáznak pluszok és mínuszok, epszilonok és béták. Ádám Lajos kétkedőn súgja Tóth Tibornak: Ehhez 20.000 kártyát kell lelyukasztani. Ha ettől nem állnak fejre, akkor nem tudom mitől. Bodzán bing a Buñuel, fűzi még hozzá (ideiglenes) cinizmussal (mert, kis számban, akad ilyen is). Azt még megvárom, mondja az öreg bólogatva.

Tomcsányi felvázolja a jövőt. És ha ez a jövő, akkor a jövő csodaszép! Memóriák, konverterek, perifériák, melyek glédában állanak a patikatisztaságú gépteremben. A vakító világítás – mintha valamilyen táncteremben lennénk. Marilyn Monroe meghatottan néz körül a férfiakon. Életének egy szakasza véget ért. Békési félreérti, és elmondja néki, hogy mily szép és sokszínű az élet! Ám mindhiába a KISZ-titkár okos szavai: a könnyes szem könnyes szem maradt… De vigyázat! Az elábrándozás veszélyes. Az SL K4 telex egy kocsija elszabadul a vágatban. Eselkánégy keze, feje, lába! – így a véres dal. És elöl Marilyn! A baleset elkerülhetetlennek látszik. De előtoppan Tóbiás Jancsika, fehér köpenye meglódul, nekifeszül a telexírógép kocsijának, rettenetesen megállítja. (Tomcsányi örülhet: ő járt a legjobban: neki csak a pite jutott!)

Tóbiás úgy néz a lányra, mint Rómeó nézett a Capulet-ek estélyén az ifjú Júliára. Dorogi Janka is vet egy pillantást Tomcsányira, aki azonban a krétaporos levegőben lelkesen hadonászik. Jancsika észreveszi, hogy a kocsi mégis felsértette a lány hüvelykjét. Nem nagy dolog – egy karcolás –, de ments isten, hogy az ottani vöröskeresztes dobozból kötözzék be! Itt lakik a Jancsika édesanyja pár lépésre az Intézet bejáratától, jöjjön vele Marilyn, s tesz rá a mama olyan kötést… S a kedvesen szabódó Marilynt már ragadná is el a társaságtól, vinné egy szoba összkomfortos (+4 szoba) piciny házukba, mutatni meg édesanyjának. Tóbiás Jancsika egészen izgatott, ott susmorog a lány fülcimpájánál, aki nagy boci-szemekkel néz a világba. Tomcsányi

már kettős-integrálokat (!) rajzol. Megládd, Marilyn, majd a kedves édesanyám mellett, a szeretet légkörében, mellyel a család körülvesz, a szakmai dicsőség és hírnév légkörében, melyet a falra függesztett oklevelek, szocialista-brigád kitüntetések garmadája, valamint boldogult apám mártír-igazolványa mutat, meglődd boldog leszel. Ez az élet: szép. Marilyn Monroe boldog. Te! Te…, fúj oda Békési, aki nem szíveli Tóbiást, s talán Marilyn is fáj neki. De hát – Tomcsányit bizonyos értelemben kivéve – kinek nem fáj Marilyn Monroe?

Tomcsányi gondolati ívének leszálló ágába ért. Egy számtan feladat megoldása rendszerint egyszerű dolog. Dolgozatot írni a táborozás élményeiről komoly, de szintén nem nehéz feladat. Ha azonban elfocizod, eltrécseled az idődet, akkor – csodák csodája – a legegyszerűbb számtanpélda is megoldatlan, a legkönnyebb „doli" is megíratlan marad. Nem megy magától. Magától semmi sem megy. Egy életem: egy halálom. Én pedig megpróbálom. Elismerő moraj fut át a kollektíván, sebesen, mint nyírfaligeten a kozákok. Írásos engedélyeztetés nélkül? Tomcsányi arca komoly. Gyerünk! Tóbiás Jancsika keze Marilynen, úgy kántálja:

Ó hajnal, hajnal,
Piros szép hajnal,
Engem vendégségbe hívnak.
De én nem megyek,
Elküldöm az én hideglelésemet.

Te! Te… másodgenerációs kommunista! fúj megint a KISZ-titkár puritánul. Imre bólint. Rendben. Ez tiszta beszéd. Akkor hát rajta! Megy a két barát, Imre és András hátra a sötétbe, a szakirodalom felé. A szoba ajtaja tárva. Híre ment a nagy próbának. Itt van Békési várandós felesége is a Béreiből. Mintha fájdalmai lettek volna, kendőt kapott magára, s jött, amerre a férje van most. Most aztán ő is ott van, ahol a férje van most.

Megtorpan Tomcsányi egy szekrény előtt, mely olyan, mint a többi. Itt fúrjatok, int. Az idő telik, még mindig értéktelen anyagban járnak. Hadd ne nevezzük egyszer a nevükön őket. Pedig itt kell lennie! Kétségbeesetten dolgoznak…

És akkor hirtelen megcsikkan a fúró – egy reménytelenül előrenyúló, keresgélő kéz – hegye, kiált is Tomcsányi olyan állj-t, hogy a fúró megáll. Behajol a szekrénybe! Jól érezte! Ott a kezében! Gyönyörű, famentes papíron karcsú betűk: A TANULMÁNY. Kapja Tomcsányi az első lapot, szalad az előtérbe. Az ácsorgók megnézik, forgatják. Őszintén meg kell mondani: hiszik is, nem is. A TANULMÁNY. Marilyn szégyenlősen belekezd a dalolásba, de aztán van, ki kapcsolódjék, hogyne lenne!

Jaj de szép, jaj de szép a hajnali zsálya,
Serkenj fel ifjú nép boldog virradásra.
Munkás népnek nincsen gondja,
Van már néki pártfogója,
Jaj de szép, jaj de szép a hajnali zsálya.

Imi fut vissza, Békési megfordul, meglátja a feleségét. A fiatalasszony meglátja a férjét. Tomcsányi most tol arrébb egy meddő tanulmányt, már robbantószert dugott a lyukba, s meggyújtotta a zsinórt is.

Most fog csak omlani a gyönyörű tudás!

De addig – addig nem szabad a robbantás közelébe jőni. Vigyázzatok, robbantás!!! Ekkor azonban megremeg a felső polcon egy iratcsomó!

Vigyázzatok!, üvölt Tomcsányi, aki látja a bajt.

De késő.

Hatalmas papírsugár buzog elő. Tomcsányit és a várandós asszonyt kifelé sodorja az ár, másokat – így a KISZ-titkárt, Tibi bácsit stb. – befelé. A zuhogó papírár pillanatok tört része alatt elválaszt férjet feleségtől stb. A papír bőgve ömlik, nő, kavarog.

Odakint Tomcsányi újból és újból nekirohan az árnak. Vissza akarják tartani. Nem lehet. Számítástechnikai-lámpását magasra tartva, derékig, majd nyakig a papírban áll. Még látja bent az embereket! Talán éppen Marilyn Monroe vagy Békési. De aztán a papír még magasabbra csap, eléri a mennyezetet. A lámpát tartó Tomcsányi keze lehanyatlik.

Elvégeztetett …[34]

VIII. Fejezet,[35]

melyben

úgy teszünk, mint mikor valakit magunkhoz csalogatunk azon ürügy alatt, hogy valami titkot súgunk a fülébe, s mikor a füléhez fértünk, akkor a fülébe fújunk: mindeközben helytelenül azt gondoljuk, hogy a magyar publikum kapva kap minden után, ami nyers, vastag, furkós

Az elemek háborognak; a papírtömeg csak növekszik, növekszik. Leiratok buknak elő, feliratok, feljegyzések, kérelmek könnyű másodpéldányai mint tarajló hullámok, tanulmányok, engedélyek, tervezetek, tervezetek. Majd felállnak a székekre, majd az asztalra, majd a nyakukat fogják nyújtogatni (a csigolyák távolodnak egymástól – miként a csillagok a világegyetemben). Menekvés nincs. Szólni nem szól most senki. Egyszerre valaki kimondja sokaknak a ki nem mondott gondolatát. El fogunk pusztulni.

Nincs válasz. De látszik az arcokon, a sok öreg és fiatal számítástechnikai arcon, hogy bizony ettől félnek jónéhányan.

Békésire néznek.

A KISZ-titkárra. Békési azonban most nem KISZ-titkár – egy fájdalomsújtotta, párját ritkító-vesztő férfi. Lassan lehajtja a fejét. Nem tud mit mondani, nem tud mit tenni. El innét. Egyedül tölteni az élet utolsó perceit …

Marilyn Monroeban tombol az életvágy. És ezek itt a halálról beszélnek. Nem, ez nem lehet igaz.[36] Az élet vár odakint. Nem halhatnak meg, élniök kell! Utánaered a titkárnak. Látja görbedt hátát, szomorúságát. A titkár szomorú? Lám, erre nem is gondolt Marilyn… Hogy a titkár is ember… Férj – barát – érző lélek.

Eléri a *férfit.* (Brrr: Marilyn Monroe eléri a férfit.) S most mát vissza nem tartva félelmét, bánatát, aggodalmát, Békési vállára borul, és sírni kezd. Békési meglepődik. Odaérnek a fenyegető papír-ár partjára. Mikor a lány szemtől-szembe látja a papírt, felsikolt: Hogy a kis Túr siessen beléjjed, titkár elvtárs. Nagyon jó, hogy most titkár elvtársnak szólította a Monroe Békésit, aki lassan kezdi összeszedni magát. (Erőt merít abból a bizalomból, amely a lányból feléje sugárzik.)

Leülnek. Holnap, kezdi könnyedén… De a lány belevág. Hol leszünk holnap? Ha okosak leszünk: kint leszünk. Csak okosaknak kell lennünk. Érted-e kislány?… Okosaknak…

Okosaknak?

Okosaknak. Okosan kell „politizálnunk”. Szerettem volna neked ezt az egészet… más körülmények között… De úgy látom… Nohát … Hogyan is kezdjem…

S beszélni kezd. (Tenyere, ez a végtelen jószág, komorul, domborul.)

Tibi bácsi jön. Ahogy meglátja a nyitott szekrényt, felordít. Jézusom, végünk van! Marilyn ügyetlenül csitítja. Mér lenne már végünk? Hallgass! Jön felénk! Tudod, mi jön felénk? A halál jön felénk. Kimentenek bennünket. Bennünket? Azt se tudják, élünk vagy halunk. Megfulladunk, mint a patkányok.

És én úgy nem akarok.

Békési. Azonnal ideadod a dinamitos-kamra kulcsát. Tibi bácsi, Tibi bácsi kedves…, sírdogál Marilyn. Békési csendet int. Pszt, pszt. Fülelnek. Azt hallani, mint eddig: papírzúgást és távolról A beat kedvelőinek című zenei műsort. Békési mosolyog. Marilyn, hallod? Marilyn nem hall semmit. I… Igen. Hallom. Pszt. Tisztán hallatszik. Pszt, Igen. Tisztán, titkár elvtárs. Mi? Miről beszéltek? Mi? Janis Joplin? Pszt, mondja ismét Békési, A szivattyúk. És… pszt… a fúrók?… pszt… a fúrók? A fúrók, kiáltja Marilyn Monroe boldogan. Szőke haja villám: Az öreg számítástechnikus (is) kétség s remény közt hánykódik. Gyanút fog. Nem hallok semmit.

A lány kétségbeesésében nagyot nevet. Hát persze hogy nem. Tibi bácsi mindig is *nagyot* hallott egy *kicsit*. Mi? Hm… Hát aztán? Nagyothallok… Azért számítástechnikus a számítástechnikus. Hallok én, ha kell. Békési. Igaz lelkedre. Hallod? Hallom. Puh-si, puh-si, így tesz a szivattyú. A fúró meg így tesz: iu, iu, iu. Így valahogy, ugye, Marilyn? Nem. Inkább így: fu-fu-fu. Tibi bácsi most már nevet. Békési odacsippent a szemével a „fehérnépnek”. Egész jól „politizálsz” kislány.

Emberek, megkezdődött a mentés, csörtet az öreg. A remény első, félénk sugarai költöznek az arcokra. Nem létezik. Nem-e?! Tibi bácsi hevesen mutogat. A fúró az így tesz: srrr! srrr! Ádám Lajos kajánul összenéz. De hisz Tibi bá’ tök süket! Mindenki Békésire néz. Mit mond a titkár. Én pedig azt mondom, mondja, hogy Tibi bácsinak van itt a legjobb füle mindannyiunk közt. Mozgolódás támad.

A legjobb?

A legjobb. Lajos nehezeket lélegzik. Az ő apja is számítástechnikus volt. És egyszer, még régen… de hagyjuk ezt, lejárt történet. Akkor, az akkori tulajdonos – pro forma a nép hagyta az apát, hagyta… És Ádám Lajost ez kétkedővé tette. Odalép Békésihez. Üt. Hazudtatok, kiáltja Békési arcába. Hazudtatok!! Ömlik minden szerteszét. Ádám megragadja Békési kabátja hajtókáját.

Elég a meséből!

De evvel betelt a mérték. Marilyn Monroe egy rántással letépi az egyik *férfit* a másik *férfi testéről,* és egy rántással maga felé fordítván, zúgó pofont ad Ádámnak.

El akarsz pusztulni? De mi nem! Az emberekből felszabadult kiáltás tör elő. Élni… Élni akarunk! Ámberek. Ééni fogunk, mondja Békési.

Szervácpongrácbonifác vezérigazgató elvtárs arca nyugodt, kiegyensúlyozott. Öles lépteivel siet föl az intézeti lapos tetőre, hogy ott majd annál hatásosabban intézkedhessék. Ismert folyosók jól kitaposott ösvényein halad, mögötte a slepp: a párt-s gazdasági vezetők, az ismerős hierarchia; a dolgozók – a fizikai állomány, a műszaki állomány, az adminisztratív állomány, valamint a sok fahmann – levetett kalappal szegélyezik az utat. Üdvözlésre lebegnek a pelerinek, puha, széles kalapok, néhány borzalinó.

Látják, érzik a felelős erőt. Sipirc be dolgozni, kiált oda a sleppből Baittrok Péter, akinek régivágásúsága ilyenkor mutatkozik meg. Hajt, mint egy kapitalista, járja róla a mondás. A kettős sorfal – kis túlzással szólva: mintegy dafke – dalra fakad.

(szájhagyomány)	Megy Bercsényi a tanácsba, Körülötte fia, lánya, Lába között zörg a haraszt, Jobbján munkás, balján paraszt, Hangja, mint a lélekharang, Feje fölött békegalamb.	

Ténylegesen ott körözik egy orlovi keringőgalamb (hosszú, nyújtott, karcsú testű, alacsony állású). Egy tájékozottabb mag külön is utánaszól a folyosó kanyaróban eltűnni szándékozó vezetőrétegnek.

Parancsold a nyavaláknak
Hogy meg ne akadhasson se húsába,
Se csontjába,
Semmiféle tetemeibe mög ne akadhasson!

Szervácpongrácbonifác elvtárs visszafordul. A menet megtorpan. A sorfalból szűk káromkodás hallik… szájba!

Föld szülte Annát,
Anna szülte Máriát,
Mária szülte világ megváltóját,
aki ettül nagyobbat szül,
az árthasson nékünk.

Az emberek föllélegeznek, behátrálnak szobáikba, szokás szerint emelt fővel. A felvonulás előtt a folyosó megöblösödik, amolyan előtér vagy méginkább belső udvar keletkezik. A homályos sarkokban fölös göngyöleg: néhány számítógép (computer!) szállítódoboza, hatalmas, szálkás falécek, bennük ez idő szerint csincsillák népes csoportja muszog. Fentebb a körfolyosók nyílt, szép arányaikkal tüntetnek. Néhány antik kőkorsó. A lendületes lépcső egy helyütt fölrepedt, a belekerült televény termőnek bizonyult: ágas-bogas cserje darabolja fel a szikár geometriát. A társaság szuszogva ér a rozsdás csapóajtóhoz. Brandhuber elvtárs előretolakszik, s előzékenyen feltolja a homlokával a vaslemezt, majd félreáll, s homlokát kicsiny, meggypiros zsebkendőjével megszabadítja a vasreszeléktől. A feljáró környékét eperszagú, fagyálló jázminok díszítik. Fent megcsapja őket a nehéz, fűszeres levegő. Tomcsányi Imre szerényen áll a lapostető szélén. Kihajol a tömött, szép buxus-sövény fölött, látja, lent a 33-as villamos begurul az Élmunkás-hídi megállóba. Kürtjel rivall.

De hiába a lelkesedés, ha kevés a levegő, vagy nem kevés, de rossz minőségű! Ám ez majd még csak később derül ki. Egyelőre az óvatosság jellemzi őket. Lefekszenek a hűs és ragacsos linóleumpadlóra, hogy fegyelmezett légvétellel javítsák lehetőségeiket. Nekiszorultak a nagy panoráma ablaknak.

Most nagyon nehéz az élet. Fekszik mindenki, szövik ébren álmaikat. Békési viszi a szót. Aztán… úgy lesz, hogy… Megmondom. Ahogy az már lenni szokott. Odaállunk köréje szépen… aztán… megszólít bennünket… Na ti… ezt mondja majd… szép szolgálatot tettetek… azt mondja… a hazának.

Marilyn Monroe izgatottan közbeszól. (Hol van már a kis piros szoknyácska pirosa és frissesége?) Erre mi azt mondjuk, hogy… semmi az… Szervácpongrácbonifác elvtárs… semmi… kötelességünk volt… Szervácpongrácbonifác elvtárs. Nem, nem, ezt mondja majd Szervácpongrácbonifác elvtárs… Evvel, hogy megtaláltátok és kiemeltétek papírsírjából… evvel sok jót tettetek… a néppel. Akkor aztán búcsúzni kezd, és… Várj csak. Még előbb, amit az evésről mond… Igen, igen. Egyszóval azt mondja Szervácpongrácbonifác elvtárs, hogy… jól kitartottatok étlen …

Ezt egyáltalán nem biztos, hogy mondja… Ő a börtönben… két hétig is… kitartott éhen. (Bizony: itt előbb-utóbb mindenki ült: csak kommunistának kellett lenni, vagy nemkommunistának kellett lenni. Vagy nem is: elég volt kommunistának lenni.)

De azért mondhatja.

Mondhatja… az őzpaté, jó urak, az őzpaté… ezt fogja mondani a vezérigazgató elvtárs, szól Békési. Na látod, mondja Marilyn. És akkor utána mindenkivel kezet fog… Szervácpongrácbonifác elvtárs. Legelőször Tibi bácsival, próbál nevetni a lány, és az öreg próbál visszanevetni. Meghat, ahogy a Monroe-lány figyeli, mikor jön ő sorra. Hát velem? Hát velem? Veled is, Marilyn. Sorban… mindenkivel. A lány szégyenlősen elfordul. Ekkor zihál föl csurompapíron Ádám. A fene aki megeszi… Nem akarok megfulladni. Úgysem válaszol senki …

Békési föláll. Nem rajtad a sor, ami a telefonügyeletet illeti. Ha megengeditek, mondja szerényen, én most… soron kívül… Odamegy. Belegázol a papírba, egy kemény, bordás irattartó a sípcsontjának vágódik. Fáj. Megtalálja a mélyben a kagylót, megrázza, hallózik. Halló, halló, halló. Hirtelen kővémered. Igen!! Élünk, ordítja. Aztán összeszedi magát. A kagylóból elegáns hang szól. *Ár ju Kovács elvtárs?* Békési boldogságában azt sem tudja, mit beszél. *Jeeszájem.* Pedig ő nem is Kovács elvtárs! Áló, Kovácskám? Hallasz? Áló, itt vagyok Visegrádon, tanfolyás! Keresem a szegedi Dómot… Nyugodj meg, Kovácskám, nem találom…

Most már mind itt bukdácsol a készülék körül. Derékig a papírban, összeölelkeznek, zokognak. Könny és remény még soha nem fért így össze a Kárpát-medencében. Sír Békési is, nézi az embereit. Ámberek. Mi lesz a levegővel. Marilyn Monroe így válaszol. Megszavazunk egy légköbmétert erre az örömre!

Az idő, most, ideális. Nem mondható a legszebb, legmelegebb őszi napok egyikének, dehát száraz, meleg időben nincsen is jó szimat; és nincsen az az erős köd vagy deres harmat, mely esetén a hirtelen kisütő Nap nagyon hamar elpárologtatja a legfelső nedvességet és vele a szimatot is. Az a bizonyos legjobb 4-10 foknyi mérsékelten hűvös és szélcsendes[38] idő van, nyirkos talaj mellett, milyenkor „forró” a szimat, úgy megy rajta a falka, mintha zsinóron húznák, alig fordul elő, hogy nyomot tévesztene, és a legtöbb *kill* ilyen időben érhető el.

Remélni lehet a legjobbakat.

A falka 15[*] „kopli”-ból áll. Ami ismét ideális. A 10-nél kevesebb pár szegényes, a 20-nál több nehezen vezethető. A falkanagy Baittrok Péter, ez a nagyhírű mérnök. Nagy tekintélyű és független úriember: ez szükséges föltétel, hogy valaki *master* legyen. Baittrok az elegendő

kondíciók birtokosa is: kitűnő lovas, ismeri a falkavadászat minden fortélyát. Higgadt ember, de véleményét nem rejti véka alá.

Egy ízben vesztette el az önkontrollját. A főmérnöki kinevezése alkalmából rendezett kis, bensőséges összejövetelen Tóbiás János súgva fölemlítette, hogy miért kellett a főmérnök elvtársnak lemondania az új *szekrénysort* és a *könnyező pálmát,* mikor mindkettő beszerzése szükséges volt és körülményes. Baittrok ebben az ártatlannak tetsző, *mellékes* helyzetben megpödörte a bajuszát, üvölteni kezdett, szeme villámlott, arca kivörösödött, arányos feje remegett. Te, istenek alkonya, te! Te pofázol nekem, hogy mi illik, mi nem, te kis nyavalyás nyikhaj, hogy mi kell a hatalomhoz, nekem, akinek a te korodban őrnagyi beosztásom volt, egy kis lukban, még kereszt se volt a falon, mert református vagyok?! Baittrok mérnök úr bömbölt. Te öregem, mesélte unokaöccsének, az *elvtik* szégyénlenek engem; topis vagyok nekik. A falkanagy jobbkeze a falkamester, aki úgyszólván éjjel-nappal együtt él a kopókkal, mindegyiket név szerint ismeri – ezek is őt. (No, a kutyák dolga könnyebb!) Tisztában van a vad természetével, szokásaival is; értelmes, fürge ember, emellett könnyű és jó lovas. A két, három ostorász, kik szintúgy a verőcénél tartózkodnak, ismerik a falkát és értenek a kutyához-lóhoz, ők majd itt is gondoskodni fognak, hogy egyes kopók ne rendetlenkedjenek, ne maradozzanak el stb. stb.

Közbevetőleg: világos, hogy mindezek a szakemberek meglehetősen igényesek mind fizetés, mind életmód tekintetében, ezáltal a személyi kiadások rendszerint töményebbek, mint a falka élelmezése, a kása, a lóhús.

Kürtjelre megindul a falkamester az egyik ostorásszal; a másik kissé kitart a sűrűségnek, hogy az elmaradt kopókat hozza, ezután indul csak a falkanagy, Baittrok elvtárs – és csupán emögött a többi lovasok: tehát semmi száguldozás és versenyzés, kérem!

Itt senki nem neveletlen: nincs, ki a falkanagy elébe lovagolna; senki nem követ el olyan bűnt, aminek méltó következménye a vadászatból való kizárás: nincs, ki kopóra rálovagolna; senki nem udvariatlan: nincs „lekeresztezés", mindenkinek a lova a hatalmában van (csúnya kép, mikor a lovast paripája viszi, mint a fene a malacot).

Odabent néma, halálos csend[39] váltja fel a dübörgő zajt. Vége? Hiszen most már lélegzeni sem lehet. Jancsika, aki eddig csöndesen ült a fal tövében, most felhördül. Nem… Nem bírom tovább. Békési odalép őhozzá. Nincs itt már mit beszélni – szavakkal nem lehet ebbe az emberbe hitet önteni. Önt – nyugodt, nem reszkető kézzel – egy fél fedő szép, tiszta, friss, iható, gyönyörű vizet. Odanyújtja. Tóbiás János elfordul, úgy issza meg a vizet. Békési András is elfordul, amikor Tóbiás iszik.

A vadnak jókora az egérútja, melyet alaposan ki is használ; de az e célra edzett falka kitartóbb, és a lassanként fáradó, kifulladó vadhoz fokozatosan közelebbre jut. Ám a kopók most elvesztik a szimatot, ami rövid *check*-et eredményez. Szegény lovak ezt nagyon szívesen veszik. Hátuk gőzölög, az orrlikak feszülten remegnek.

Szervácpongrácbonifác elvtárs szerencsés és sokat ígérő gesztusa, hogy mint egyszerű lovas indul. Itt nincsenek előjogok (nemesi címer, hitbizomány stb.); valamiféle rendeződés azért persze óhatatlanul kialakul. Gregory Peck parányi pónijához odasunyít a Brandhuber elvtárs hatalmas, sárga kancája. A lovak topognak, nyihognak. Gratulálok, sziszeg oda Brandhuber Peckhez. Mondhatom, nagyszerűen megy minden. Néhány óra és kint vannak. Peck elvtárs mosolyog. Néhány óra, az azért túlzás. De szünet nélkül javul a helyzet. A mosoly megmarad Pecknél. A szünet nélkül is túlzás. A másik az osztályvezető arcába néz.

Te megijedtél!

De csak másodsorban! Úgy ám! Csak másodsorban, hadonászik a napbarnította kedves ember. Tisztelhetnéd. Brandhuber elvtárs, jobban a tudományt. Olyan akadályt készítettem… Akadályt? Peck elvtárs nevet. A falkanagy furcsánhosszan végignézi e duót.

A vezérkopó elnyiffantja magát, s a kopók hirtelen fölerősülő hangversennyel üdvözlik az ismét meglátott róka komát. Koppannak a kengyelek. Tomcsányi újból felülve, szinte felfrissült lovat érez maga alatt. – Lovát idejekorán és alaposan szoktatta, hogy a felülésnél olyankor is nyugodtan álljon, ha körülötte mozgás, vágtatás van, ami persze nem is olyan egyszerű, mint ide leírni: gondoljunk a Marx térre csúcsforgalomban! Tomcsányi Imrus tudja, hogy ha a kill-hez az elsők közt akar érkezni, akkor a hajsza elején az erővel takarékoskodva, szerényen a „hátvéd"-ben kell lovagolni, amikor is a fordulók jó részét le lehet vágni, ki lehet válogatni a könnyebb talajokat (pl. a szántás helyett a mellette lévő tarlósávot). Baittrok lova indulna a Tomcsányié mellől. A fiatalember lesütött szemmel kérdezi. Meglesz? Baittrok tapasztaltan hallgat. Muszáj fúrni? Megindulnak. Dombnak fel nem nagyon nyomja a lovat, az emelkedés úgyis sokat kivesz a szuszából.

Muszáj. Emlékezz a sólymokra, fiatal barátom. És az amúgy is ellenfúrás lesz. Tomcsányi fölemeli tiszta tekintetét. A napsugarak táncolnak, ő keményen fogja a kantárt. De egy *ellenfúrás* ellenfúrása – az sima fúrás, mondja. Ne tilózz annyit, öregem; életről, halálról van szó, gyerünk. Megy lefelé Tomcsányi bátran: jó a talaj, jó a ló lába, az ő szíve Pedig a helyén van, tudja jól, hogy dicsőség ugyan folyton a falka nyomában („up to hounds") lovagolni, de magában ezt gondolja: Ehhez egészen elsőrendű, esetleg hajsza közben váltott ló kell: ha erre nincsen módom, jobban szeretek a hajsza végén lenni elöl, mint a legelején szedni ki lovam erejének a javát.

Vágta közben Gregory Peck kis könyvecskét vesz elő csizmaszárából. Nem akármilyen nehézségi fokú jelenet. Peck megint mosolyog. Valamit följegyez a könyvre. Ez az én kis bibliám. P. J. Proby Bányaműveléstana. Magabiztosan mosolyog. Brandhuber[40] elvtárs megvetéssel nézi a *könyv* fölé hajló gazdasági vezetőt. Tudós úr, szűri a fogai közt, milyen furcsák is vagytok… Brr. A falkanagy pillantása végigsöpör a faíjon. Bajusza jellegzetes.

A talaj nem fagyos, de a lópatanyomok meglátszódnak. Vadászember birtokán vágtatva nincsen is semmi panasz. Ma te, holnap én. De már mikor a szocialista brigádok kis veteményesein, a bors, bab, paprika, a pozdor és nadálytő soron, a tengeri tátorján palántákon, a porcsin sárga levelein megy a trapp, ott már nem ritka a (néha túl hangos és nem egészen méltányos) kártérítési igény. A szocialista brigádok lópatanyomonként 1 forintot kapnak. Az így szerzett pénzen szocialista módon élnek s tanulnak: moziba mennek, színházjegyet vesznek, és megajándékozzák egymást könyvvel (pl.: Vasarely – magyar származású). Magunk is gazdaember vagyunk, szokta mondani Szervácpongrácbonifác elvtárs baráti körben, és a dolgozó nép mellett állunk, persze, de ezen az alapon őszönként szíves örömest egész lovasezredekkel összevissza lovagoltatnám a vetéseimet; biztosabb jövedelmi forrás, mint a mai aratások, a mai viszonyokkal fűszerezve. (Az őszi patanyomokat tavaszra meg se lehet látni.)

A falka végez a vaddal: *kill!* A megfojtott rókát a falkamester egy pillanatra elveszi a kutyáktól, levágja nagy, vörös, lompos farkát, azután magasra feldobva „kapzsira adja" a komát a falkának, ez pedig pillanatok alatt szétszedi és elfogyasztja.

Lassan beérkezik mindenki, fújtat ló és lovas.

Szép volt. Szép. Tölgyfa asztalok kerülnek elő és rusztikus lócák; ízléses teríték – s nem utolsósorban: kiváló könnyű, kerti borocska. Tomcsányi szorongásosan ül a lóca szélén. Brandhuberelvtárs mesél. És tudjátok, hol lőttem meg? Kíváncsi erre mindenki. Baittrok elvtárs megsimítja szívtipró bajuszát, s rosszul leplezett ellenszenvvel fordul a mesélőhöz. Hát mondjad már ki, hogy pont ott, ahol a Tányának van a lencséje! Akkor legalább mindenki tudja! Még csapkodják a hátukat a dülöngölő szomszédok, amikor Tomcsányi felpattan a lócára, már nagyon izgatott, mint a fiatalok általában, ostorát maga elé helyezi, hogy beszéljen. Ekkor egy nagyon nyugodt hang, a Horváth Miklósé, közbeszól. Beszélj, fiam. Szükségünk van a szűz hang tisztánlátására. Ez hahotát vált ki újból, de Tomcsányit már nem lehet megállítani.

Elvtársak! A rénszarvasra mondják a messzi Északon, hogy a leghasznosabb állat, mert minden porcikáját fel lehet használni valamire: a húsát, a bőrét, a csontjait egyaránt. Elvtársak! *A lineáris programozás: a számítástechnika rénszarvasa.* – Szervácpongrácbonifác elvtárs turbulensen

feláll, néhány határozott, helyes és helytelen, utasítást ad. A személyzet serényen tevékenykedik, tagjai fején aranybojtos sapja (aranykoszorús brigádtag mind), már csak a kalács maradványai morzsáltnak az asztal hatalmas repedéseiben. Tomcsányi plasztikusan körvonalazza a mentés szükségességét és erkölcsi magasait. Ami a kalácsot illeti, ennél jobb kalácsot még ama bizonyos Wendler sem süthetett soha. Finom omlós a tésztája és nagyszerű a tölteléke[41], különösen a diósé, melyben remek együttest alkot a dió, a citronát, a datolya, alma, mazsola, csokoládé, birsalmasajt, baracklekvár, vanília, tojáshab s a cukros vagy mézes tej. Kissé drága, az igaz, de verhetetlen.

Elvtársak! A mentés hatalmas ütemben, szervezetten, erőnk megfeszítésével történnék. A mentésről szóló adatok – a papírok helyzete, a légkör az osztályon, a fúrások, személyre lebontva stb. – a vezérigazgató elvtárshoz futnának be, *display-n.* Ne displayn, suttogja valaki. A vezérigazgató elvtárs virrasztana, s gondterhelten járna fel s alá dolgozószobájában. Asztalán sok könyv, papír, logarléc. Legfelül P. J. Proby Bányaművelèstana. A rádióból zene szólna, áradna, lágyan, mint a szellő a hazai rónákon, és erőteljesen, mint a vér a forró magyar munkásszívekben. Szervácpongrácbonifác elvtárs dolgoznék…

A lócákról taps csattan, fütty sivít. Horváth Miklós bátorítón bólogat. Elvtársak! Azután Horváth elvtárs robogna a lépcsőkön. Teherautókkal, dzsippekkel találkoznék, bőgne a motor a „terepjáratban". Sáros, maszatos fiatal lány állna az egyik fordulóban – ott, ahol mi, KISZ-fiatalok, persze szigorúan munkaidő után, pingpongozni szoktunk –, és öklét rázva szidna valakit. Nem látok a dipától, mondaná nehéz helyzetében is leleményesen az adminisztrátor lány; elmondaná, azért mérges, mert egy semmirevaló, gyengécske kis olasz gépet visznek a mentésre. Miért nem viszik az ő hatalmas szovjet gépét? Pedig ő öt óra leforgása alatt meg tudná csinálni. Hát négy óra leforgása alatt? Tudna? A lány meglepetten nézne Horváth elvtársra. Már bocsánat. Elgondolkoznék. Tudnék, kiáltana végül. Legyen készenlétben. A lány csudálkozva nézne a lépcsőket most már két-hármasával átugráló Horváth elvtárs után.

Ne, te, ne! Meg ne ríkass már minket, kipróbált embereit a rendszernek. Ennek ellenére sötét tekintetű férfi emelkedik szólásra. Arcát sebhely vágja ketté, de beszéde síkos, selymes, akár a kígyók hóna alja. A zavarosban halászni, halászengedély nélkül: ez Brandhuber elvtárs. Hó-hó, barátocskám. Ugye. Csak folyjék a veríték, vagy folyjék a vér, egyre megy. Csak minél többet kisajtolni a munkásból! Csak kopjon az ember, a munkásember?! Eb, aki bánja?

Nyugi, Józsikám. Gregory Peck szokásos helyén, háttal a hamutartónak. Nyugi, súgja nyugodtan Brandhubernak. 240 kimutatás áll a fővágatban. Összeborulva, összeiszapolódva – áthatolhatatlanul. És ezt nem tudja más: csak te és én. Ja pardon: és a „haladó tudomány könyve", a P. J. Proby. Brandhuber elvtárs, megpercenő térddel, visszaül a lócára. Biztos? Több tiszteletet a tudománynak, Brandhuber elvtárs! Tudomány?! Brrr.

Horváth Miklós int a fiatalembernek, folytassa. A vezérigazgató elvtárs is int. (Egyikője szokás szerint ellenkezik egy rövid intervallumon át.) Elvtársak! Azoknak bent a helyzete egyre nehezebb lenne. *Néma, halálos csend*[42] váltaná fel a *dübörgő zajt. Vége lenne a reménynek? Vége lenne?* Nagy erővel folyna a mentés. Nem lenne idő a málé szájra! Itt lenne a szovjet gép! Brandhuber elvtárs visszahőköl. A szívem, és mutatja. Gregory Peck ráteszi a tenyerét a másiknak a gyűrűsujjára. Csigavér. Baittrok figyelmét nem kerüli el a közjáték. Elvtársak! Horváth elvtárs telefonozna a bentieknek. Elmondaná. hogy megkezdődött a szabadulás utolsó fejezete. Az egész nem lesz más, mint egy rossz álom, az élet folytatódni fog ott, ahol oly fájdalmasan s félelmetesen megszakadt. Mindenkivel beszélne. Marilyn Monroeval is. Elmondaná neki, hogy sokat gondolt rá. Egy lány – nagy dolog, dicső dolog. Vajon hogy néz ki? Szép is? Fiatal is? A szeme milyen színű? Kék? S a haja? A bentiek nagy bajban lennének. A légkör miatt; s ők is csevegnének. Ne higgye ez a derék, önfeláldozó vezető, hogy ők most, a halál óráján, türelmetlenkednek. Marilyn megmondaná a haja színét: szőke lenne. Én hihetetlenül izgulnék. szinte letépném Horváth elvtárs füliről a kagylót. De ő csak beszélne, mosolyogna. Mosolyogna, mint egy aprócska színésznő. Majd eltakarna a kagylót. Menj az óriásventillátorhoz! Mennék. Kislány, nem éreznek valami furcsa szagot? Marilyn elköhögné magát. Valamit… egy parányit. Sebaj, mondaná Horváth

elvtárs, vidámságot erőltetve a hangjába. Semmi baj. Nyicsevo. Számításaim szerint 2 perc alatt végigrobog a szél a vágatban. 2 perc és 1 másodperc múlva orkán fogja tépni a ruhácskáját, szép, szőke haját összekócolja. Két perc. Szóljon, amikor, itt fölnevetne Horváth elvtárs, amikor kitört az orkán.

Elvtársak! Most mindenki, aki csak élne: figyelne és várna. Várna Horváth elvtárs: homlokán sűrű redőkben ülne a gond, szemében remény tüzelne. Várnék én is, mint egy összeszorított acélrugó. És várna Gregory Peck irtózatos izgalommal. És várakoznék még valaki, egy furcsa, nagyon ismerős arcú „mentő”. Nem Brandhuber[43] elvtárs lenne ez, ez a kormos arcú férfi? Teee! De, mondja tiszta elszántsággal a fiú. És még valaki várakoznék itt. Feszülten figyelne. Baittruk elvtárs. Látna mindenkit – mindenkit megnézne. Úgy látszanék, nemcsak a telefonozás érdekli. Még valami más is.

Izgés-mozgás támad, néhány arc veres, néhány sápadt. Mindenki, aki csak él,[44] figyel és vár. Vár Horváth: homlokán sűrű redőkben ül a gond, szemében remény tüzel. Vár Tomcsányi, mint egy összeszorított acélrugó. És vár Gregory Peck – irtózatos nyugalommal. És vár Brandhuber elvtárs, aki szemét le nem veszi *sem* Gregory Peckről, *sem* Tomcsányiról. Baittrok elvtárson leheletnyi zavar látszik; de ő is vár persze.

Ej, vej, ugrik föl Szervácpongrácbonifác elvtárs. Kezében a róka farka, a *brush;* lóbálja. Barátaim! Nekünk magyar vadászoknak van mire visszaemlékeznünk. A magam nemzedékét értem, az ötven év körülieket… „Bácsik” vagyunk már, de még nem öregek; ha a meredek gerinc tetején bőg a szarvasbika, bizony még egy-kettőre fenn vagyunk, a jóvérű csikót is megüljük még – meg másképpen sem vetjük meg, ami jó van ebben az árnyékvilágban. De hiába, deresedik már a hajunk, felnőtt már az új vadásznemzedék, és néha, különösen sötét, nyirkos novemberi napokon bizony eszünkbe jut, hogy vajon meddig bírjuk még. Az idők, barátim, változnak, s mi változunk őbenne.

Gregory Peck elvtárs elhúzódik a hamutartó túloldalára. Csizmaszárából kiveszi a könyvészeti ritkaságot, a mini P. J. Probyt. S most mi lesz? Ekkor zajongás hallatszik a följárattól. Engedjenek föl! Azonnal! Pfujj! És már repül is egy aranybojtos sapja. Áll ott a fagyálló jázminok közt harciasan, félveijedten, varkocsában a Dorogi Janka. Tomcsányi Imre ránéz. Nyugodt, de valami mégis megsajdul benne. Miért? Bocsánat, és felugrik. Baittrok tekintete nem engedi Gregory Pecket. Tévedett volna gyanújával? És a becsületességről van szó? Az osztályvezető lázas gyorsasággal lapoz a „pídzséjprobi”-ban. Megtalálja a keresett oldalt, melyet egyetlen mozdulattal…

Baittrok megragadja a kezét. Mit akarsz tőlem?! Nem tudom még, mit akarok… De hogy valamit akarok, az bizonyos.

A lány szeme lesütve, hallgat. Imre áthatóan nézi. Vak volt eddig, úgy ám! A lány napsugártól aranyozott, lenszínű haja lobog, söpri a vállát. Arca sápatag és sovány, de kék szemei bátran csillognak. Hófehéren szikrázik a napban a köpenye, amelyet vékony öv fog át. Janka komoly és korához egyáltalán nem illőn gondterhelt. Lám, hát ilyen ez a lány, ez a Janka, gondolja Imre. Ilyennel kellene barátkoznom. Sokat látott, sokat tud. Nézi a leány arcát, melyen a fagyások nyomai látszódnak, nézi a bal halántékának aranyszínű pelyhecskéi alól elősötétlő eret, és pillantásában tisztelet és gyengédség tükröződik. Annyi új érzés és gondolat rajzik a fiú fejében, hogy nehéz kiválasztani a legfontosabbat. Mint annyiszor, most is a zene, a dal, a muzsika segít, az érzések e szemérmesebb műfaja.

(tangó)	Boldog az az ember, aki téged szeretheet, aki feléd nevethet,	

aki veled lehet het.
Boldog az az ember,
aki melletted élheet,
aki dolgozhat érted,
kit a szíved szeret ret.
Én már az életemben sok mindent megértem,[45]

amíg a boldogságot sikerült elérnem.

Ne haragudj énrám,
hogy most annyit beszélteem,
de a szívembe néztem,
és téged láttalak én.

A kéz a kézben. A magasban lassan, alig észrevehetőn úsznak tova a ritkás, fehér bárányfelhők, fénylőn, tisztán, mint kibontott gyolcscsomók, és finoman elkendőzik a napot. A remegő, ritka ködben kanyarogva csillog a Váci út és Lehel út. A templom előtti kis rétecskén tengerként hullámzik a gyermekláncfű. Könnyű szellő hozza füvek mézes illatát. A halmok és völgyecskék, mintha álomba merültek volna, úgy terültek el. A távolban mozdonyok füstjéből képződött szürkésfehér sapkát ölt a Nyugati pu. A széles pályatestet, mint valami csipkés öv fogja át az Élmunkás-híd.

Imre hirtelen úgy érzi, mindent szeret itt, mindennek örül: Janka közelségének, a füveknek, a térnek, a kopott zebráknak, a koszos vécélejáróknak, a fakó tűzoltóknak, a mohácsi vésznek, *a kápolnai csatának, a* magányos telefonfülkéknek, gyakorlatok mogorvaságának és fehér bárányfelhőnek a láthatáron.[46]

Janka tapintatosan figyelmezteti a fiút. Dolog vár rájuk, ezért jött. A fiú úgy érzi, itt fent megtette a dolgát, élesztő szerepe befejeződött. Rohannak is lélekszakadva, le a vasajtón, az emlékezetes lépcsőkön. A folyosón Sári[47] nénivel futnak össze. Borzalmas pamutharisnyái kivilágítanak. Sietek, fiam. Meg kell fejni, és megy a vonatom. A savanyát, amit ígértem, majd behozom, amikor leszerelek. A befőttes üveget megtarthatja. Hát elmegy, Sári[48] néni? El.[49] 300-zal többet kapok, és mindig délelőttös leszek. És egy SzTK az mégis tiszta hely. Odamegy? Oda. Az asszony megkéri a fiút, akasztaná föl majd a portán a kulcsokat, s kezébe nyom néhány kulcsot. Az alumínium lapocskák borzongatóan zsírosak. Ott van köztük a 906-os és 609-es kulcs is. Fejre kell állni, mondja viccből Tomcsányi a lánynak. Gyerünk!

Máris ott állnak zihálva, légszomjban, az apadó papír előtt. Nézik az apadást. Valaki azt mondja, hogy 12 centi apadás kell, és lehet bemenni. Imre odasúgja Jankának: Elég lesz nekem öt centi… (De a lánynak, annak elég lesz-e?) Tomcsányi optimistán nevet: fiatal, erős. Janka nem nevet, csendesen mosolyog, nézi Imrét. Sohasem foglak elfeledni, súgja halkan. Én sem. Mi ketten…

Tomcsányi berobog a papír közé. Menj, szól vissza a lánynak, viseld gondját Békési feleségének. Szüksége van rá. Fut Janka a Bérelbe, két kezét tördelve, álmodozva. Mielőtt benyitna, nyugalmat erőltet az arcára. Még mosolyogni is tud! A vajúdó asszony ott fekszik, indigó a párnája, átütő papír a takarója, RADEX a csemegéje; ő is tud még mosolyogni, visszamosolyog így. Janka odaugrik az ismeretlen, szenvedő elvtársnő mellé, kisimítja arcából a csapzott hajat, s kimondja azt a szót, amely ellenállhatatlanul feszíti ajkait már hosszú ideje:

Kedvesem… (Ezt a szót szánta Imrének régóta.) Békésiné – mosolyogni igyekszik tovább. Janka – simogatja. Kedvesem… Néhány perc már… csak néhány perc…

De már csak néhány perc a többiek élete is. Tomcsányi nagy sebességgel közeledik. Sikerül? Sikerülnie kell!!! Szótlanul tovább. Ekkor meglát valamit, valami furcsa, sötét tömeget. Dehiszen ezek a kimutatások! Mindenki a gátra! Húzza, vonja a kimutatásokat, a szélsőket könnyedén, beljebb nehezebb. Egy hosszú rúd segítségéve) pattintja le a GEM-kapcsokat. Három-négy marad ott, össze-vissza borulva. Ide nem fér bot. Mi a teendő? Közé kell bújni. Tomcsányi bújik. Már ott is van a sok kimutatás közt, számok, szavak, diagramok, képletek, emberekről, gépekről – rólunk. Nyúl. De a kéztávolság, az emberi kéztávolság rövid. A kapocs – messze van. Tomcsányi megtoldja rövid kezét egy végzetes, fölemelő lépéssel.[50] Eléri a legfelső dossziét, ledönti.

Baittrok elvtárs elfordul Peck elvtárstól, és odalép Horváth elvtárshoz. Horváth elvtárs komótosan kezébe veszi a mini P, J. Probyt. Nézi az odafirkált számokat. 240… 240… De hisz ezek a kimutatások, csap a homlokára. A fővágatban! Gregory Peck reszket, mint a nyárfa. Baittrok két ujjal, mintha kávéscsésze fülét csippentené, megragadja Peck elvtárs nyakán az inget. Te nyomorult fajzat! Szervácpongrácbonifác elvtárs támogatja a jelenetet. Egy megtartó erőből, kérlek szépen, áruló![51] Mégis megkérdi az osztályvezetőt az inge felől, melyet épp megmarkoltak: Indiai? És hol vetted?

Ám Horváth nem engedi más mederbe a felelősséget. Órájára néz, neheztelően csóválja a fejét, amit lassan átvesz mindenki, a csóválást. Fölemeli a kezét, kezéből fény árad, a homályosság átadja helyét a világosságnak. Ez a világítás *helyes,* mert:

– kellően erős,

– káprázatmentes,

– a fényáram megfelelően oszlik el a térben (helyes fényirányítás, jó árnyékhatás),

– jó a színhatás,

– gazdaságos,

– az esztétikai követelményeket kielégíti,

– üzembiztos.[52]

Horváth Miklós változatlanul ingatja a fejét, úgy mesél: A láb fontos testrész. Vigyázni kell rá. Nehogy kificamodjék satöbbi. De ha a láb fontos, mennyire fontos a szem? Johann Sebastian Bach, a világ egyik legnagyobb zenei zsenije, élete alkonyán egészen megvakult. De ha Bachnak és kortársainak vakoskodniok kellett is, nekünk ma már nem kell. Az egyik barátomnak ajánlottam, vegyen 6,50-ért egy homályos üvegernyőt, jobban lát majd. Miért látnék jobban, mondja a barátom. Mert így a szemedbe süt a fény, mondom én. Az nem jelent semmit, mondja a barátom. Ha szabad érdeklődnöm, mondom kissé élesen, miért árnyékolod be a szemedet a tenyereddel, ha erős napsütésben jársz?

Barátom nem felelt, hanem azonnal kicserélte a lámpaernyőt.

Fény árad. A lehajtott fők fölemelkednek, boldog zaj hallatszik. Barátaink fölkelnek a ragacsos linóleum padlóról, Tomcsányi kikászálódik a dossziék mögül: A KISZ-titkár megköszöni mindenkinek a segítőkészséget, a számos új ötletet, spontán kezdeményezést, mely lehetőséget nyújtott a környezetformáló és önnevelő tevékenységre, és az önzéssel, az anyagiassággal, a befelé fordulással szemben a sz. gondolkodásmód példáját adta. Tomcsányi az íróasztala fölé hajol.

Valamit keres a Software tájékoztatóban. Háromnegyednégy![54] Indul is mindenki: ki a gyerekért az óvodába, ki kártyázni, ki a babájához, ki a Régi idők rock zenéje című filmhez váltott jegyet, ki pedig egyszerűen csak elindul, és aztán (egy) késő este, mikor holtfáradtan vetődik haza, s ledől nagy foteljába (melyből a málnaszörpfolt már *régesrég* kijött), és whiskyt kortyolgat jég nélkül, mert képtelen a frizsiderig elvergődni, a szomszédban halkan duruzsol a tv, valaki fölnevet, ő pedig a cipőjét lerúgta, s épp a lábujját tornáztatja, amikor, a jelentős sötétség ellenére, észreveszi, hogy lyukas a zoknija, és ettől egyszerre kiborul, és megkérdezvén magát: jól van ez így? – nemmel válaszol, s magát hibáztatja ezért.

Tóbiás Jancsi fogat mos, Tóth Tibi bácsi fölsegíti Marilyn Monroera a kabátot. A lány friss kávészagot áraszt. Music Boy vagy Konzert Boy, folytat kitartóan valamit Ádám Lajos. Nagyon pofásak; biztos, hogy Music Boy vagy Konzert Boy. Tibi bácsi beleszippant Monroe hajába. Fintorog. mint egy selyemfiú: elölről persze Marilyn fintorog. Erre mondja egy pótisi haverom, mondja Tibi bácsi Lajosnak, egyébként a Lusitánián született, nem is magyar állampolgárságú, lemaradtak a Titanicról, ezt a mazulát, ő mondja erre, hogy micsoda sarkaiból kifordult világ ez[55], amiben a zsidók harcolnak és a németek seftelnek. Hitler elvesztette a háborút, de megnyerte a békét. Sorban aláírják a Jelenléti Ívet. Az ív egy *edelweiss* tövéhez van bújtatva, ergonómiai okokból. (Emeli a dolgozók hangulatát. Az *edelweiss* mesterséges beporzását Marilyn Monroe végzi, kislányos pirulással.) Gyermekeim, a munkahely nem kocsma, hogy örökké itt legyünk, mondja Ádám, és már ki is fordult az ajtón. Siet a lányaiért az óvodába; egypetéjű ikrek. Egészen egyformán öltözteti őket. Békési András Imre elé tolja az ívet. Gyerünk már. Tomcsányi ránéz a papírra, majd András barátságos arcára, és indulatosan azt mondja, hogy azonnal csukja be Békési az átkozott Jelenléti Ívet, mert az olyan, mint a kifordult has, és mikor a KISZ-titkár magyarázatért felhúzza jóindulatú, aszimmetrikus szemöldökét, magyarázólag hozzáteszi: Az aláírások a belek. [56] [57] [58]

IX. (vagy Utolsó) Fejezet,

melyben

a vezérigazgató elvtárs végighordozza a tekintetét

Helyzetünk rózsás. (Helyzetünk rózsás. Helyzetünk rózsás.) Van előtér, és van háttér. Azonfelül, tudomásunkra jutott, a mellékhelyiségek csempézete kiváló, légtere tiszta, egészséges; a víz zubog, a finom szemekből összeálló lánc céljának, tehát, megfelel, zörgése kialakult kötélidegzetünket nem zavarhatja. Csokornyakkendőnk mozgása élénkíti megjelenésünket: tokánk váratlanul tűnik el vagy bukkan elő, akár egy ipari kém. Nem csoda hát, ha mellénk sodródik a pincérek egyike, egy pincér. Könnyű futással érkezik. (Nem próbál „jobban" lihegni.) Elküldjük őt az anyjába, és azonnyomban bocsánatot kérünk s nyerünk.

Mulatságos, hogy ő is csokornyakkendőben van. Ezt megmondjuk neki, fesztelenül. Ó, uram, sóhajt komolyan, fegyelmezetlenül. Vörösbort igyék, pompás évjárat. A gránátpíros vágújhelyi veri Burgundia minden borát. Vért csinál, mondjuk semlegesen. A pincér félreérti félreérthető tartózkodásunkat. Ne féljen attól, és legyint. Van annak helye. 73-as *Volnay Clos des Chênes*-t kérünk. Díszzsebkendőnk helyéről elővesszük a hőmérőnket. 20 fokot mutat az. 16 foknak kellene lennie, visszautasítjuk hát. Próbálkozunk. A pezsgőből *Moët Chandon*-t szervírozzák, a halványzöld *Chabby* fölséges zamatja tündérködbe von mindent, a szőke *Château Yquem* úgy hat, mintha parazsat inna az ember.

Visszatesszük az utolsó üres poharat a nagy, ezüst tálcára. A szög, melyet kisujjunk a gyűrűsujjunkkal bezár, megnyugtató. Megnyugvásunk mosolyt fakaszt. Szerencsénk van: a mosolyhoz nem található arc. – A hatalom egy másik szintjén ezt úgy fogalmazzák, hogy szerencséje van annak az arcnak, ujjunkkal csettintünk: micsoda szerencséje! De ha ekkor a kezünkre, a hüvelykről épp lecsorgó gyűrűsre tekintünk, elfelejtjük, hogy miről is volt szó, csak az indok hiánya, az ingerület marad. Meggondolandó; amivel nem sokat mondtunk.

Ünnepre gyűlünk össze. Hurrá. Az előkészítés[59] lélekemelő munkáját magunk vettük kézbe. Szerzünk bort, búzát, békességet, és csapunk egy kis murit. Már ebben a fázisban szerettük volna, ha a színhelyen a vállalat színe-java megjelennék, párt- és gazdasági vezetők mind egy szálig, leróva elismerésük adóját. Szerettük volna, ha az üdvözlő beszédek könnyeket csalnak majd a jelen leendők szemeibe, ezt követően pedig valami jól sikerült mellszobrot lelepleznének. Koszorúzás is lehetne. Azt szerettük volna, ha a lepel lehullását egyszerű, elvtársias, baráti légkörben lezajló bőséges lakoma követné, hol a felköszöntőkben nem lenne hiány, miközben akkor a barna fiúk a szebbnél szebb nótákat húznák el.

Farára csapván vonuló titkárnőnknek, Marilyn Monroenak, magunkhoz kérettük Peck elvtársat. Nézd, Peck elvtárs. Mi tehozzád úgy beszélünk, mint elvtárs az elvtárshoz. Mint elvtárs az elvtárshoz? Úgy. Marilyn felkaccant. Vidáman énekelt:

Elvtárs, elvtárs,
Forduljon ki elvtárs.

Ejnye, de elnézünk. Gregory Peck cserzett arcán figyelem időzött. Én az egyenes beszéd híve vagyok, Peck elvtárs.

Te leszel a mixer! Peck elvtárs felugrott, egyik tenyerünkre vettük, a másik kéz mutatóujjával derekát átöleltük, így perdültünk táncra!

Ó a mixer,
minő gikszer.
csodaszer,
csodaszer!

Gregory Peck elvtárs kikelt magából. Felállt, zsebre rakta a kezét, és hozzátámaszkodott az íróasztalon a hamutálcának. Egy pillanatra lehajtotta a fejét, aztán felemelve, egészen más hangon, csendesen és nagyon komolyan azt mondta: Nem tudom, ki találta ki, és főleg azt nem tudom, hogy kinek van és kinek lesz haszna belőle! Különösen azt nem, hogy kinek lesz! Csak azt tudom… földet osztani jó voltam, pártot szervezni jó voltam, téeszt szervezni, békekölcsönt jegyeztetni, hóban, sárban gyalogolni, gyomorbajt kapni a sok hideg ételtől – jó voltam. Most – nem vagyok jó.[60]

Mi megértünk téged, Peck elvtárs. De változnak az idők, s mi változunk benne. Peck elvtárs, kérlek, ne gondold, hogy feladatod nem fontos. De fontos. Lábujjhegyre álltunk, majd a sarkunkra ejtettük magunkat. Félelmetes szánkat elbiggyesztettük: hatalmunk érzete néha utat tör, tudjuk. És különben se ugrálj a történtek után! Ne sírj. No, no, nem szabad, na: édes kicsikém.

Peck elvtárs. Ne húzódozz. A forradalom nemcsak abból áll, hogy elhessegessük az urakat, sokkal inkább, hogy kizavarjuk magunkból a lustaságot, az igénytelenséget, a patópáli örökséget. Te majd, édes egy komám, a pult jobb vagy bal szárnyán fogod teljesíteni a pincérek rendeléseit, céltudatos leszel abban a kis piros nyakkendőben! Munkádat biztonságosan fogod elvégezni. A

bárpulton, mely esetében *lényegesen fontos* az impozáns, tetszetős külső, a legnagyobb rend fog uralkodni. Sminkelésed diszkrét lesz, barátom, hamis ékszerek viselését mellőzöd majd. Reméljük, hogy a vendégekből jó benyomást vált ki disztingvált fellépésed, szellemes társalgásod. Minden mondatodat figyelemmel kísérik, vigyázz. Türelemmel, higgadtsággal kell elviselned a vendég *jogos* reklamációját, *mert* sokféle ember van.

Meglesz a kézilány. És lesz szájjég, háromrészes rázóhenger, keverőpohár, hosszúnyelű keverőkanál, drótszita szűrő, perforált szűrő, jégfogó, jégszűrő, jéglapát, jégtörő kalapács, citromnyomó, vékony pengéjű saválló kés, vágódeszka, cseppentő üveg, hitelesítő mérő poharak, borsörlő, paprikaszóró, olajtartó, porcukortartó, szájjégtartó, komplett (!) dugóhúzó, zárható kiöntő dugók, tölcsér, habkeverő, turmix gép, autószifon, árlap, műsorfüzet.

Egyelőre feltűnés nélkül lépdelünk intézetünk „lapostetején". Nagyot szívunk a nehéz, fűszeres levegőből. Ünnepségünk nagyszabású. Fölemeljük tekintetünket. A ligetes vidék teraszos kiképzéseivel, a buja aljnövényzetben kanyargó ösvényeivel, a hosszúkás ciprusokkal s a tölgyekkel, mely tölgyek a természetességet képviselik, a kaktuszokkal és tamariszkuszokkal, a zsíros, húsos levelekkel – olyan, mint mindig. Nagy a sürgés-forgás, bódék lettek fölállítva, hosszú asztalok, ringlispíl, lövölde.

A rendőrök kedvesen szalutálnak. Nevetgélnek, napszemüvegjeiket a nőkre csillantják. Ha valaki eltéved, segítenek megmondani, hogy hol van; vagy ha az illető azt tudja, de azt nem, hogy merre kell mennie, akkor azt. A kaputosoknak fejét fogják, hogy azok magokon könnyítsenek, s ha látják, hogy valaki nem jól érzi magát – megmondjuk az igazat a magyar népnek, ahogy van: van ilyen; de kevés az ilyen, aki van –, ahhoz odamennek, s kellemesen elszórakoztatják. Így rendeltük el. Tréfából visszaszalutálunk.

Itt van mindenki; itt vannak a munkások, parasztok, értelmiségiek, ahogy illik. Itt van – last but not least – rögtön elsőre Gregory Peck elvtárs. Az italok pompásak, a pult dominál. A megvilágosítás barátságos. Talpraesetten a hideg fényhatást teljesen mellőzte, mert az kellemetlenül befolyásolja a kedélyállapotot, és előnytelenül megváltoztatja a jelenlévők arcának színét és karakterét.

Itt van Tóbiás János, aki élt s nem visszaélt a bizalommal, aki oly otthonosan mozog farmeröltönyében. A mi ízlésünkhöz mérten nadrágja kicsit szűk, mi az ő helyében fájlalnánk a heréinket. Dehát ez az ő dolga. Nem kell beleszólnunk minden részkérdésbe. Ránk köszön, s mi vissza rá, kivel bizonyos mutatók teljesítve lettek. A fiatalok! Övék a jövő, és övék a szívünk! Nem szégyelljük!

Itt van Horváth elvtárs, szervusz, kérlek. Colát fakaszt épp a sziklakertből valamely szomjúhozónak. Közvetlen munkatársaink s az ünnepelt osztály, Tóbiáséké, lassan körénk gyűl.

Ünnepségünkbe szervesen illeszkednek bele a gyászszertartás eseményei. Mi nem titkoljuk el, hogy veszteségeink is vannak. Mindannyiunk veresége ez. (Erős kézzel megtisztítottuk az ízléstelen búcsúztatókat az elfajulástól, a rokonok dicséretétől, az érdemek sorakoztatásától, minden sallangtól.) Föl-fölzokog a kis adminisztrátor lány. Dorogi? Bátran… meg, mondja. A többiek ölelik, vigasztalják. A jelenet kicsit húzódik. Odalépünk a ravatalhoz. Ott fékszik hát Tomcsányi Imre. Vére a napfényben világos bíborszín foltokat fest. A zakója zsebében két rügyező ágacska: egy topolya meg egy nyárfa. Megszagoljuk az illatozó topolya rügyeket, és a nyárfa ezüstös rügyére nézve tompán mondjuk: Tomcsányi elvtárs szerette az életet. Az adminisztrátor lányka hangja kellemetlen, éles. Legyen ő Kossuth Lajos számítástechnikusa. Úgy legyen, zúg a brigád. Nézzen le ránk onnan, ahol ő vigyáz a nemzetére. Ha tíz szerelmem volna, kiáltja, egynek se kívánnék szebbet. Énekeljünk. A lábak vigyázzállásban, a kezek a nadrágvarráson. Cseng dalunk.

Petrovkám, Petrovkám,

de jó a Volgán
egy kis trojkán
szállni ó,
ha esik a hó,
hej Brodszky, Csajkovszky
az élet itten pompásovszky,
három szó,
oda haza jó.

KISZ-titkárunk arcán patakzanak a könnyek. Az öröm és bánat közös könnyei ezek. Magasba tartja parányi gyermekét. Ő is számítástechnikus lesz! Békési rekedt, bizonytalan hangja kezdi az új strófát.

Nem járok én sehova se,
én se, meg a Csehova se,
otthon játszunk mink a balalajkán.
Míg forr, forr, forr a szamovár,
hozzád bújik a Csehova már,
s el is csattan egy csók a bal ajkán.
Ha bennem van egy kis vodki,
ej, ej uhnyem,
Két karomból nő nem jut ki,
ej, ej uhnyem,
Nem járok én stb.

A kis adminisztrátor lány sajnos-sajnos nem tud uralkodni gyászán. Odaborul Miklós elé. Hallik csuklásos sírása; ízléstelen. Horváth elvtárs, menj és mondd rája:

Hús húshoz
Vér vérhez
Csont csonthoz
Forrjon vissza.

Rátekintünk a párttitkárra. Komor arca nem nekünk kedvez. Nem lehet, simítja meg az ócska kis szöszke hajat.

Tesszük a dolgunkat, mutatók szorításában. Ünnepre gyűltünk össze. Lehetnek veszteségek, de vállalatunk nyereséges. Hangunk határozott lesz és határozattá lesz. Gratulálunk; emberek. A KISZ-titkár válaszol keményen. Nincs mihez, nem találtuk meg az aranybányát. Az emberek helyeselnek. Elmosolyodunk, de nem örülünk annyira, amennyire mutatjuk. Hümm. Azt mondják, nem találták. Mi pedig azt mondjuk, hogy üsse kő azt a „csoda-tanulmányt”. Értékesebb kincset találtak ott bent maguk ez idő alatt. Felfedezték sajátmagukban a bátorságot, a

hitet – újfajta magyar számítástechnikusok lettek, jövő emberei. Ilyen kincsek kellenek nekünk, ezek a mi legdrágább kincseink, ez a mi igazi aranybanyánk.

Embereink a megfelelő meghatódottsággal tekintenek ránk. Egymás mellett állnak, s most megfogják egymás kezét. Egy kollektíva. Elégedettek vagyunk. Milyenek is maguk, fiatalok, mondjuk derűsen s tűnődve. Benyúlunk zakónk belső zsebébe, gyűrődött papírt veszünk elő. Várjuk a hatást. Látják, ezt egy másik szekrényben találtuk. Egy tanulmány. Ezek az emberek nem most jöttek a 6.20-assal, nézik, forgatják a papírt, némelyikben még a gyanakvás is felmerül. De a KISZ-titkár, mutató ujjunk nyomán, megtalálja a kis „áruló" jelet. A lap alján ez áll: 57. oldal.

Békési kezébe veszi, szórakozottan s szenvedéllyel morzsolja. Merész, vággyal és győzelemmel teli arca dombon, villamos megállón, füstön és felhőn is túl, tekint a messze láthatárra. Rendben van, mondjuk, további kellemes szórakozást kívánunk, egyenek-igyanak – az őzpaté, jóurak, az őzpaté –, és reméljük, hogy Tomcsányi barátunk új helyzetében megállja a helyét is. A ravatal helyett vattacukor-árusító kerül, léggömbök iramodnak a munkáskerület fölé. Elvtársak, elvtársnők, rákospalotai asszonyok! Mi nem látványos eredményeket akarunk, mutatós statisztikákat, bár nem állítjuk, hogy nem létezik nálunk ilyen, hanem mi a kemény hétköznapokra alapozzuk a sikert. Ifjakat hát ide! Kemény öklű, feszülő izmú, bátor, tettrekész ifjakat és lányokat. Az ő kezükben csattogjon diadalmasan a terminál, a számítástechnikus fegyvere, ők hajoljanak féltő gonddal a sornyomtatók fölé, lendületes, lelkes munkájuk nyomán roskadásig húzza a tengersok információ súlyos terhe a fáradhatatlanul szaladó lyukszalagokat.

Teljék a dosszié és teljék az irattartó, sebesen áramoljon az adat az épülő, erősödő haza minden sarkába, a béke muníciójának ezer és ezer tonnáival. Elvtársak, elvtársnők, rákospalotai asszonyok! Ma sok helyen ég a föld és elhamvad az élet! Fogjunk össze és ne engedjük terjedni a pusztító lángot, húzzuk eléje a szeretet árkát, és bízzunk abban, hogy az Isten ezt a tüzet is eloltja!

Újra indul a forgatag, s mi demokratikusan elvegyülünk. (A demokráciát forszírozzuk.) Van, aki sült malacot enne, van, aki svédgombát s majonézes borsót; van, aki mind a kettőt, mi pedig nem vagyunk éhesek. Felpántlikázott fogatok gördülnek, virágcsokrok röpülnek, mint a madarak; nehéz elképzelni, hogy a kocsin álló farmerruhás fiatalok egyike lesz az, akinek kése pengéje mellől zubog majd az állati vér. Nehéz. Pedig így van. Bárány, ökör, disznó sül roston, nyárson, fehér mészárosok forgatnak.

A ringlispíl mellett nagy a tülekedés. *Felkérjük Csáki Miklós szegedi betanított munkást, húzza ki az első számot.* A szerencsekerék mellett zongora áll, páncéltőkés. A két gazdasági tanácsadó tevékenykedik, Giacomo négykezest játszik Beverly pajtással. Pocsékul. A művirághangok és a pókhasú ritmus! Mi hol volt? A zongorán két nagy ezüsttálca: az egyiken szendvicsek – szalámis, lazacos, fehérhúsos, vesepecsenyés, kaviáros, szardíniás, tojásos, sonkás és vajas –, a másikon meg az üres poharak. Beverly pajtás kihajol a dallamból, szakmunkások felvételéről számol be. Rendben, nyélbe fogják őket ütni. Köszi, köszi. Munkaidőnk kötetlen, lám.

Érdeklődéssel szaglászunk az ételek közé. Serceg a zsír, ugrálnak a szalonnadarabok. Örömmel látjuk, a zónapörkölt: zónapörkölt. Mert sokszor zónának éppen zóna, de már pörköltnek semmiképpen sem pörkölt. Combhúsból – hiába ez a legdrágább – sosem lesz ízes, tartalmas pörkölt, hacsak nem siet segítségére egy kis bőnyeges, mócsingos, porcogós, csontos, szegye-, feje-, lábahúsa, egy darab szíve meg a szíve gyökere. [61]

Mert már például a fűszerek közül sok visszaélés történik konyháinkon. Tüneményes[62], hogy mennyi hagymát tudnak egy-egy lábas pörköltbe belevetni. Tüneményes.

Itt van az a vékony zsírerekkel gazdagon átszőtt, világospiros, ruganyos tapintású göbölyhús, melyet nem sajnálnak áruba bocsátás előtt 5–6 napig jégen tartani, hogy porhanyós legyen, mikor a villánkra tűzzük és vágyakozó szájúak felé visszük.

Valaki fölkiált nagy entuziazmussal. Vezérigazgató elvtárs, mit eszel? Ilyet bizony nem eszel! Nyelünk szívélyesen nagyot: a mutatott rántott csirke magyar parlagi, nem stájer. Mert a stájer csirke mint stíriai sült kappan remek, ellenben rántva: csak sületlen véres, kemény, ízetlen

paródiája az igazinak. Jót nevetünk a tréfán: mi, a munkásból lett értelmiségi, s ők, a munkásból lett munkások. Mi azt gondoljuk, mutatunk egy fácánra, mely közismerten a legostobább madarak egyike, azt gondoljuk, s ennek a különböző társadalmi fórumokon hangot is adunk, hogy ízlésbeli tévedés lenne a fácánnal a feloszlásig várni: erre felé hajlik ma már a legrafinérebb francia ínyenc is (Marchais stb.); elegendő, ha a fácán szaga *(a haut goût)* erősebb lesz egy kicsit, és a mellehúsa elszíneződik egy kissé.

A zöld, dús lugasok felől fut valaki. Nagy hahota kíséri. Feje fölé a minap lőtt szarvasbikánk agancsát tartja. Ejnye. Torkaszakadtából kiabál. Ezt is kikötötték a vén fasznak! Ezt kis kikötötték a vén fasznak! Ez mi volnánk. Környezetünkben sokan megijednek, hogy most mi lesz, olajos-piszkos munkástestvéreim a bodegák közt röhögnek. Mi együtt röhögünk velük, de azért magunkhoz hívjuk a mókamestert. Pirospozsgás munkásarcára barátságosan rátesszük a kezűnket, vigyázva, hogy pecsétgyűrűink az akaratos járomcsontokon ne koppanjanak: vér vagyunk a véretekből!

Egy mahagóni[63]-skatulya van felnyitva az almafa melletti konzolasztalkán, s abban néhány virginia kuporog, szomorú társaságban egy pár olcsó specialitás szivarral. Nem felelnek meg a követelményeknek. Mi, akik nagy barátja voltunk a virginiának, míg orvosaink engedték, most egy gyenge portorikóra gyújtunk rá, s megkezdjük a félkörben álló társasággal a *cercle*-t. Nehéz mesterség. (Önnek az édesanyja, nemde, szerecsen volt? Igenis elnök úr, én mulat vagyok. Igen helyes, uram; csak folytassa.) De mi bölcsek vagyunk. Körülbástyázzuk magunkat kitapasztalt sablonokkal, s azokból, mint erős várakból, nem hagyjuk magunkat kicsalogatni, bármilyen ügyesen keverje is a szavakat, akivel szóba állunk.

A szelíd, méla fény, a nyájasság az arcunkon, a barátságosan gomolygó kékes füst, mely a tér-rész virágillatába vegyül, úgyszólván betöltik azt a rettenetes űrt, mely köztünk s köztük tátong, úgyhogy a beszélgetés meglehetősen fesztelen, bátor; de rendesen mégsem az, ami másnap a lapokban reprodukáltatik. Színes bókocskák, kihegyezett epigrammok, politikai bölcs mondások születnek a fejekben – utólag! Pedig a valódi kérdések, de főképp a válaszok: nem érdekesek. Mert mi óvatosak vagyunk.

Ha mégis akad valaki, aki felvillanyozva a rózsaszínű ködben, mely az alkalom varázsából kipárolog, az incselkedő koboldok hatása alatt, melyek a Noé csodálatos venyigéiből jönnek elő, olyan ügyesen viszi feleleteit a politika vagy valamely érdekes dilemma felé, hogy diskurzusunknak most már át kellene mennie a lényeges térre – akkor mi odább lépünk a következő alakhoz, és ezzel végét szakítjuk.

Á, á, Brandhuber elvtárs, lépünk jobb híján a következő alakhoz. Sokat próbált, tiszta lelkű, kemény lelkiismeretű elvtárs Brandhuber elvtárs. Az ötvenes évek visszaélései – néhány halálesettől eltekintve – őt magát viselték meg a legjobban. Brandhuber elvtárs vacog a megtiszteltetésföl. Einen Mantel für Tisza, vetjük oda foghegyről. A személyzet szakszerűen ólálkodik. Csupa jól táplált, izmos, marcona vén szolgák, termetre, arcra gondosan megválogatva, mint a Fridrik hosszú fickói.

Hangunkat öblösítjük. A mi korunk a fény s világosság kora. A mai magyar vezető a jövő magaslatáról nézhet a mába: mindenütt látja az új nagyszerűségét, legyőzhetetlen erejét. Mennyivel szenvedélyesebben kell hát harcbaszállnia minden idejétmúlttal ezért a megtervelt jövőért. Mennyivel szenvedélyesebben kell ostromolni a gátakat, melyek a történelem sodrát fékezni szeretnék. Mennyivel jobban kell tudnia, hogy az igazi gazdasági vezető nem megtörtént dolgok leltározója, hanem segít nagy feladatokra felnevelni népét.

Népét, suttogja Brandhuber elvtárs. Erről – logikusan! – eszünkbe jut nevezett néhány viselt dolga. Meghúzzuk a fülét.[64]

Kibontakozik a jókedv a bucskai bortól. Színpompás felvonulás részesei vagyunk. Az adminisztratív dolgozónők hajfonata és ruhája ezüstpénzzel van kirakva, s egyszerű – népi – hangszereken nagy zaj csapatik. Aztán a Stefanovits-kvartett polbeat (mai dal) számokat játszik, igen közéletiesen. Stefanovits a jövő embere. Tüneményes[65] fehér karimájú kalapok rezzennek,

gyönyörűséges műmargarétákkal ékesítve. Túllépünk néhány a mai napra felállított kocsmán, pihenésül a természethez fordulunk, az ősi, romlatlan természethez. Míg a szem ellát, sorakoznak a szocialista brigádok veteményesei. Van, aki a szabadszombatját is rááldozza.

És a sok évelő! Ahogy a Luis Buñuel aranykoszorús szocialista brigád kökörcsinjének lilakék csillaga meglepetésszerűen bújik ki a nyuszi fülszerű szőrös levelek közül! A kardvirág lilakék akkordokkal kíséri a hóvirág fehér csengettyűinek zenéjét; a páfrányok álmatag levélfodrai is kinyílnak a csigaforma kezdeményekből, s mint valami délszaki növény robban elő a földből a Kleopátra lándzsájának öklömnyi levélrügye: ki hinné, hogy ez a csodálatos alkotás a hideg Szibéria szülötte. A zergevirágok messziről kifeszített sárga abrosznak látszanak. A zergeboglár aranygömbjei állnak mellettük őrt. A pompás, nyílt tányérú japán harangvirágok bókolnak, a félárnyékban pedig a sisakvirágok felelnek rá.

A tér egy részletét személlyel kombináljuk: nini a kertész. Köszörüli a torkát, lassan veselkedik neki.

Ebben az időben a sarabolónak van *igazán* nagy böcsülete, mondja óvatosan. A sarabolónak és a kalapácsnak, válaszoljuk derűsen. Most már mondja, mi fekszik a szívén. Jaj, nagy a baj, édes vezérigazgató elvtárs?

Ó fiam, fiam, fényes csillagom. Mé' álltá glédának ágára?[66]

Nem is az, vezérigazgató elvtárs, hanem a répabarkó. Fülig szalad a szánk. A lisztes répabarkó leküzdésére egy igen egyszerű, de mély elméleti alapokon nyugvó módszert ajánlunk, mely az állatfajták közötti bonyolult antagonisztikus viszony felismerésében gyökerezik. Használjunk csirkéket. A csirkék *ugyanis,* mutatóujjunk leng, mint a nádszál, ugyanis megeszik a lisztes répabarkót. A kertész hálálkodó kézcsókját fejcsóválva fogadjuk el.

Lacipecsenyések integetnek a bódék felől. Piros feliratot látunk:

Habár fölül a gálya, alul a víznek árja,
azért a Côte d'Azur.

Erre mondjuk mi, nagy nevetést okozva, hogy ha nincs 100 rubeled, legyen 100 barátod. A céllövölde vezetője egy olaszképű elvtárs, *atletában.* Egyszerű széken ül, trombitázik, az ilszilenciót. Úgy játszik, mondja valaki, mint akiben nincs ott az Isten. Erre ölre mennek, de a viadalnak nincs tétje. Érdekes versengést láthatunk amott. Szoc. brig.-k versenyeznek. Csak folyevást, csak folyevást. A kikiáltó arca piros. A nagy verseny! Az első helyezett 2 nap jutalomszabadság! Tessék próbálni! Ne tessék félni! Ön mit? Ön mit főz? Ön mit főzne?

Ön mit főzne pártunk és kormányunk vezetőinek, ha estebédre vendégül láthatná?

Nagy a tolongás, sokan próbálnak szerencsét, az olíva bogyó könnyű keserűsége terjeng, articsókás sampinyonok görögnek a besamel bázisban. Csak folyevást. Akki mer, az nyerr. De. Fölhívjuk versenyzőink figyelmét, hogy a Hatalom humorérzéke lábbbilis és kiismerhetetlen, tartózkodni szíveskedjenek ekként a nyegele élcektől! Süssenek, főzzenek, de ne viccelődjenek. Van munka elég! Tehát például *versenymegoldásaikban ne támaszkodjanak a* ——————————[*] *konyha eredményeire!*

Szaglásszuk a variánsokat épp, amikor Baittrok pajzán kedvvel odajárul az udvaron egy leányhoz, derékon fogja, és elkezdi ropni a csárdást fiatalosan, daliásan, úgy, ahogy az „Isten tudni adta". Kerekedik is tüstént nagy kavarodás, melyben valakit tökön rúgunk. Milpardon.

Intünk Marilyn Monroenak, hogy levetnénk a cipőnket. Tábori széket tolnak alánk, egyik lábunkat fölemeljük, Marilyn Monroe feszes combjai közé kapja, fogja a cipőt, a szokás olajozza a műveletet, mi nagyot taszajtunk másik lábunkkal tomporán, ahogy ez századok óta szokás. A cart kis nő a gyepen, megszaggatva, ölében lábbelinkkel. Köszönjük, angyalka.

De Marilyn Monroe fintorog. Vigasztalódni a daruslánnyal, Tányával vagyunk kénytelenek. Tánya bája, élénk okos szeme nemcsak a barátok tetszését nyerte meg, de az ellenségét is. E forróvérű menyecske gyakran összeszűrte a levet az osztályvezetőkkel, esztergályosokkal, mérnökökkel, pásztorokkal. A feleresztett kútgém, az ablakba kitett tejesköcsög, a kerítésre tett indigópapír vagy alsószoknya jelezte a szabad utat. Az óvatos osztályvezető előbb a kúthoz ment. A szomjas ember senkinek sem tűnt föl. Ivóvizet bárkinek jószívvel szokás adni. Az ajtóba szakajtóval, seprűvel kiálló-menyecske nyomatékozta az egyedüllétet. Az induló ember ennyit mondott a társának: Bémennék egy kis jó vizet inni a *tunya Tánya tanyájára.* A másik csak huncutul kacsintott a szemével ilyenkor; kenyés bő húszkor! Csalfa asszony darázsderékkal!

Mikor mi megpillantjuk, zabot szállít sátorlapon, s időről időre ustorral zavarja széjjel a megveszekedett gyöngytyúkokat. Mennyi inger, mennyi kellem! A tömeg szeme kéjittasan függ az idomain. Fölhangzik a taps és a sivalgás. Szól a zene és harsognak a kürtök – s csak meztelenül szépek az asszonyok! Hogy tud ez rezegni, riszálódni, szent isten! Minden izma mozog, csiklandozza a férfiszemet. Magas egyenes, mint a liliom, s mégis kerek formás, mintha piktor pingálta volna. Hajlik a dereka, mint a kígyóé, még talán sziszeg is; piheg a kebele, hogy szinte reszket rajta az a feltűzött piros szekfű, a két alma között.

De nem soká reszket, kihúzza onnan, s odatűzi kacéran a gomblyukunkba. Aztán eleresztve hamiskásan illegeti-billegeti magát a csípőin, nekiszilajodik, forog, mint egy karika, s olyankor a sustorgó selyemrokolyája olyan szelet csap, hogy akit az megérint, megbódul, megittasodik tőle; az aranyos papucsait pedig fölhajigálja a levegőbe, amik azért valami szemfényvesztéssel estükben megint rácsúsznak a picike lábára.

A hideg tálakhoz vezetjük őt, s magunk köré gyűjtvén az összes táncosokat s táncosnőket, jelt adunk a Stefanovits-kvartettnek, s a társaságot egy „farandole”-ban hódoló menettel vezetjük Tánya elé. Veszünk a szarvasgombából és a vesepecsenyéből. Ördögi tervet eszelünk ki. A szarvasgomba önmagáért is megérdemelne egyet s mást, de számunkra most a két egymáson fekvő villa az értékes. Látja, mondjuk a daruslánynak az ezüstökre mutatva, ami onnét nézve tompaszög, innét hegyesszög. Igen, mosolyog Tánya fáradtan, igen, és egymást 180 fokra egészítik ki.

Egyszerű tréfába bonyolódunk: kezet csókolunk neki:

: örül neki.

Szervünk meredt.[67] Derekak vagyunk.[68]

E.[*] följegyzései

Buddy Glass természetesen csak az álnevem. *Valódi* nevem: George Fielding Anti-Climax őrnagy.

(Salinger: Seymour: bemutatás)

A hivatkozás helye

[1] Egy tavaszi „mosolygós kedd reggelen" Esterházy Péter hosszasan kereste a tornanadrágját, majd kissé ingerült hangon azt mondta: „Nem találom." Mind Esterházy, mind Esterházy felesége számára világos volt, ezt úgy érti: „Hová a túróba tetted már megint?" „Vak vagy?" – válaszolt egy kérdéssel a kérdésre az asszony sallangmentesen. Másnap Esterházy így replikázott: „Szavakat vezet világtalan." – Ebből az életszeletből párolta le a mester e nevezetes nyitómondatot, melyet reprezentatív voltáért mégegyszer rögzítek: Nem találunk szavakat. (Reménylem a mester nem ró meg merészségemért. Mert bizony már előfordult, hogy ő haragos arccal dúlt-fúlt, mintha bizony „belezném" a regényét, és főként, itt, „mindenki szeme láttára". De én még ezt is vállalom: az ő indulatát irányomba.)

A hivatkozás helye

[2] Látván e sorok írójának serény igyekezetét, ő elnéző mosolygásba kezdett. Selyem író-köntösének széles, elegáns röverjét piszkálgatva dünyörészte: „Mi ez az ötlet, mon ami?! Hát nem volt elég?!" De aztán belecsapott a levegőbe, s jól megválaszolt. „Ehh! Az ötlet! Az ötletek végesek. De a szív, mely bennök dobog, az végtelen!" Bölcsen folytatta: „Minden okos dolgot kigondoltak már; csak meg kell kísérelni megint kigondolni azt." Nagy és átható szemét fölemelte. „Vajon mi ez? Tojásmaradék ez, barátom, vagy enyv?" (Hogy miért: enyv? Nos ezek azok az irracionális nüanszok, melyek megkülönböztetik a kiválasztottat a magunkfajtától.) Avval tovább tisztogatta a gyönyörű selymet. Csucsu úr (aki aznap, sovány megítélésem szerint, csodálatos volt: ahogy a 16-osnál „vékonyan" elhúzta a labdát…! A csel, mint mindig, most is több volt a kelleténél… és mégis!) és a Beállós (ez egy *poszt*) türelmetlenül biztatta őt, ne *povedálna* annyit, hanem játszanék. „Tudja, barátom – mondta ő minimálisan zavartatva magát, miközben a vendéglátóipari egység rút asztalának lapjára állította a gyufaskatulyát –, tudja olyan itt a humor, hogy nem is »vitriolos«, nem is »gemütlich«." Pöckölt ő. Passz. De most, hogy teljes fényében kerüljenek az alábbiak elénk, be kell számolnom egy bizonyos Péter úrral (ld. rajz) történt beszélgetésről, amely időben máskor volt. Egy korai órában. A mester előzetes értesítés nélkül kereste föl Péter urat; Péter úr nagyon álmos benyomást keltett. Neszkafét ittak, iszonyatost. A lassan elinduló beszélgetést telefonhívás zavarta meg. (A mester nagyon szerette a Péter úrral való találkozásainak *lassúságát*.) A telefonvonal túloldalán valaki öngyilkos akart lenni. A mester hallgatódzott: „Természetesen, barátom, a legtermészetesebben." Igen felizgatta magát ő, nem úgy Péter úr, aki némileg beletörődötten válaszolgatott. „Már három hete folyik" mondta utóbb a mesternek. Később aztán – elfogyasztván egy *vajaméz*es (a mester szava) kenyeret és fecsegvén néhány pletykaízű „dologról" – Péter úr azt mondta a mester munkájáról: „Kicsit kacifánt." „Tudom. Sajnos kicsit igen… Ilyen lett. Betódulnak a bohócok, szól a zene, a gyerekeket kupán vágják, ha pisszennek, és jönnek a sok perecesek. Érted?" „Értem" – bólintott szeretettel Péter úr, mely bólintásból az elismerés is kiolvasható volt az elébb negatív összefüggésben szereplő kacifánt iránt.

Kedélyes, jegyeztem meg ott az antipatikus kocsmai asztalnál. „Ó, igen, igen – így ő sebesen –, de a gemütlichnek van valami filozófiai stihje." Ollalá, mondta volna helyemben egy szabadabb szellem. „*Merített* ötös!" – kiáltott fel Esterházy, aki evvel átvette a vezetést, s ettől felélénkülve, folytatta. „Az lenne a jó, ha olyan lenne az egész, mint egy bohóctréfa. És látja, barátom, van pillanat, amikor azt hisszük: a bohóc: ember: és szeretjük. Nahát itt a trükk: a bohóc: bohóc: és szeretjük." Icsi úr (aki aznap, sovány megítélésem szerint, nem állt feladata magaslatán, mert volt ugyan néhány parádés védése, dehát a kifutások!… Még szerencse…) ún. *sós, merített* tízest érvén el, a játszma véget ért. „Ugye, ami, másfelől, ezeket a lapozgatásokat illeti, hogy hátra, vissza satöbbi, ezt úgy kell képzelni, mint kies ösvényeket, ahol kart karba fűzve sétáltatjuk… no igen… azt, aki sétál. Leágazások, betorkollások, egy-egy hangyaboly, távolról szarvasbőgés és fürdőző lányok neszezése és egy gyári sziréna; a kilátásra ügyelünk, s általában: szívünkön viseljük a sétáló sorsát. Igyekszünk, ennyi, amit tehetünk." Úgy beszélt ő, ahogy csak az emberek közelségét nagyon is vágyni szándékozó emberek tudnak. Itt aztán fölnevetett ő. „És még valami: a könyvjelzők száma. Erről még gondoskodunk." Legyintett. „Dehát szürke minden elmélet, barátom." Majd: „Ohó, az elmélet szürke, barátom, de a borító! az *pispeklila*!"

A mester körbekínálta a bort. Icsi úr a fejét csóválta, de a szeme már neki is csillogott. Csucsu úr kezébe vette a skatulyát. Valamivel kapcsolatban azt mondta: „Az idő tájt igen jó formát *árultam el*."

Ekkor lépett be Kacsok Gábor, a gyár KISZ-titkára, oldalán egy-egy nővel. Széles mosollyal mondta: „Azaz: te áruló" – és letelepedett az asztalhoz. Csucsu úr villámló szemekkel felugrott. Igen fel volt zaklatva: „Ülj le" – mondta Icsi úr. A levegő megfagyott. Pedig kicsinyég elébb még hogy örült ez a kis sportkollektíva! (Nyertek a selejtezőn. Május 1. Kupa. „Vé per egy" – ahogy a mester mondja.)

Esterházy így adta magyarázatát e hirtelen változásnak: „Tudja, mon ami, ez a KISZ-titkár egy pondró. Átkozott kártevő, giliszta, nadragulya, beléndek, egy ócska kis eszes karrierista, aki meglovagolja a KISZ-t, azon kapaszkodik ide s oda, még a nőkre is." Vigyázva a mester labilis lélekegyensúlyára (a nemzeti érték s érdek!), bátorkodtam megjegyezni, hogy a Kacsoh Gábor tevékenysége biztosítja a csapat financiális bázisát, amelyet a mester is élvez. Ő lehajtotta a fejét. „Élvezem." Aztán miként egy fúria: „Evvel maga ne törődjék. Ez nem őt minősíti; hanem engem. Ez az én vereségem. Nincs bennem büszkeség – elmosolyodott ő –, ezt leszámítva; elfogadom a

pénzt akár tőle is, hogy lehessünk.” (Cipő, mez, üdítőital, ilyesmik.) „Pénzért árulta a Ki tud többet a Szovjetunióról kérdéseit ” – tette még hozzá rosszindulatúan. Dehát ez vicc. „Az – mondta ő komolyan –, és mindenki, miképp az arcáért, felelős a vicceiért.” Nahát! Itt azért volna mit tamáskodni. Ott állt ő egy alkalommal a 16-oson belül, épp nem történt semmi, de ezt nem mindenki tudta. „Látja, barátom, minden tizenhatoson-belül egyben tizenhatoson-kívül. De nem minden, és erre nyomatékosan felhívom a figyelmét, nem minden tizenhatoson-kívül tizenhatoson-belül.” Ezernyi ilyen állítást lehet csinálni. „Valóban. És?” A bíró öles léptekkel közeledett. A mester lehalkította a hangját, borostás állát simogatva. „Tudja, nagyon érdekes. Hogy mindenki kötelességének érzi, hogy a rossz reakciós vicceit nekem mondja el.” A bíró odaért. „Még egy ilyen – és mutatta, mire gondol – és beállíthatja a zuhanyt.” „Jól van, jól van ” – nyugtatta ő szokás szerint a síp gazdáját, aki – kollégáihoz hasonlóan – nem nyugodott meg.

„Látom, csak egy történet nyugtatja meg magát” – szólt ő. Tiszta vizet akart önteni a pohárba a KISZ-titkárt illetően. Mély, meleg hangján mesélni kezdett.

„Hosszú, esti, bánatos sétáim egyikére készültem, egész délután süvített a kellemetlen, északi szél, az ablakkeretek sírtak, és én hiába burkolóztam a jóságos plédekbe: *hidegen* szidtam Icsit (Icsi urat – E.), elmondtam mindennek, miért kell ilyen időre meccset lekötni. De fegyelmezett ember vagyok (micsoda híradás! micsoda egyenes híradás!), magamhoz vettem a tornazsákomat, s nekiindultam. Nem szaporítom a szót. Az út egy kies kanyaróban Kacsoh gyömöszkölt egy anyagot. Ők nem vettek észre, én nem éreztem késztetést az üdvözlésre. Elmenvén mellettük siklott egy kéz egy pulóver alá, s ugyanekkor ezt hallottam: *Horváth elvtárs szerint szolidárisak vagyunk velük*. Mikor ott bögyöríszi.” Kiabált ő nagy emóciókkal: „Mindenhol ez a kurva mesterkéltség! Mint egy elfuserált prédikáció!” De evvel már odavolt a lendület. Mély keserűséggel mondotta: „Én már eztán mindent meg fogok hallani? Ennyire ki lennék szolgáltatva a viszonyainknak? Kényemnek-kedvemnek?”

A hivatkozás helye

[3] Esterházy hosszú – miként a fáma tartja róla: „éneklő” – lépteivel lesietett a lépcsőkön. A ház előtt egy plakátragasztó végezte napi munkáját. A mester sosem szalasztotta el az alkalmat, ha megérinthette őt a „sokszínű” valóság. (Ahogy ő mondja: „Mint Mátyás király.” És mily finom önirónia ez az ismert arcéllel!) Mint már oly sokszor rövid, de zajos és zajló életében, így szólt egyszerűen: „Jó reggelt!” Pahh! Gondolt volna valaki erre! Erre a tárgyszerűségre satöbbi. És jellemző, hogy a „világ mennyire a kezére játszik” a mesternek (egyike kedvenc gondolatainak ez), hogy éppen… Bizonyára kitalálták már. A munkás visszafordult és kicsit oldalt lépett, miáltal föltárult a plakát látványa. A mestert megdöbbentette a méretek játéka. A plakáton a Luis Buñuel-alak – mert egy Luis Buñuel-alak volt a plakáton – valamelyes nagyításban rajzoltatott. „Kábé öt a négyhez… Félelmetes. Minden éppen csak annyival nagyobb, hogy az ember ne gyanakodjék; még éppen igaznak látszódhatik minden. Lehengerlő.” A mester valósággal frappírozva volt; néhány keresetlen szóval megdicsérte a munkás munkáját, majd tornazsákját elgondolkodón himbálva a buszmegállóhoz ment (mozgott).

A hivatkozás helye

[4] ________

A hivatkozás helye

[5] „Látja, barátom, olyan ez a mondat – én csináltam! –, mint a szivárvány. Szép kétszínű.” A szivárvány nem kétszínű. Ez az ún. művészi túlzás, mely, mint látjuk, sokszor kicsinyítés formájában jelentkezik.

Kicsinykét előreugrom az időben, mely köröttünk múlik, mert kell; de talán ettől még nem leszek „modern”, és talán még elkerülhetem a nemzedéki divat veszélyeit is. Mert nagyon nem szeretném, ha valaminő játékosságot, a tárgyhoz – maga Esterházy! – nem illő komolytalanságot tulajdonítanának nekem (ld. még alant)… A két férfi közül, aki egy nyári este becsöngetett a mesterék ajtaján, csak az egyik volt rokonszenves, az őszülő vékony. Mikor bemutatkoztak, az ő neve hallatán a mester tisztelettel bólintott (de a rokonszenvezés már előbb!). „Hogyne. Névről hogyne.” A mester felesége, a cs*u*dás Gitti asszony, gyanakodva fogadta őket, és megkérdezte, kérnek-e kávét. „Ha nem fárasztjuk, csókolom” – mondta a kevésbé rokonszenves. Mikor az asszony a két kávéval belépett a szobába, az őszhajú épp azt mondta: „És ne feledje, Péterkém, hogy mi mindent, politikai vonalon mindent el tudunk intézni.” A vonalon szóra tenyerével félkörösen előre mutatott, mintha kenyeret szelne. („Na, barátom. Tudja, hogy mutatják: Odaát, Nyugoton. Na. Most ez van a térben leforgatva függőlegesre.” – Azt kellett volna látni: ahogy ő töprengve ül jegyzetei fölött, és csöndesen mutogat vagy egy félóra hosszat, hogy aztán elbizonytalanodva önmagában – veszvén a spontaneitás –, zíláltan rohanjon a hű nőhöz kérdezni, hogy ő hogy mutatná: Odaát Nyugoton. De a válasszal messzemenően elégedetlen volt: Gitti asszony hátrabökött a hüvelykjével, mintha autóstoppozna. Piff neki, Dongó Miticcsel szólva.) „Politikai vonalon” – bólintott a mester. „Ez aztán a kávé, csókolom” – harsogott a másik. Nem

sokkal eztán a látogatók távoztak. Frau Gitti fölindultan rámolt össze. „Lelegeltek mindent. Csak a csont maradt meg az asztalból." Hirtelen fölsikoltott: „Nézd! Ott a nyelvének a nyoma a csésze falán!" „Ne finnyáskodj" – válaszolta a férfi higgadtan, s még sokáig szinte mozdulat nélkül gubbasztott óriáskarosszékében (melyet a felesége negyven forintért vett a bizományiban), és sebes kezét tűnődve nyalogatta. –

Engem igen megvisel ez a dolog, hogy így töredezve, az időben előrehorkanva és vissza, mint egy kerge pók járunk a történetek csillogó cserepei között. Főmentségem: ő. Őt szolgálom teljes szeretetemmel és ami van, eszemmel. Én tisztában vagyok az értékeimmel, mely a szorgalom, és végességemmel, mely végtelen, s talán az olvasót sem téveszti meg hunyász irályom: én is, akár csak a mázos olvasó („Mázos, mázos, mázos…" – mondta ezerszer a mester András kapitánynak, aki „magas, mint egy vendégfogadó".), tehát azt hiszem, mi egyformán vágyunk a teljességre; mi még emlékszünk, amikor a történetek az elején (sőt: az elejükön!) kezdődtek, a végén befejeződtek – és óh, *hát a közepük!* De ne tovább! Elébb láttuk valaminek a közepét, illesztem tehát most az elejét. Micsoda világ, istenem, istenem! „Barátom, a forma épp annyira megemésztendő, mint az anyag, sőt sokkal nehezebben emésztődik meg" – böffentene ő bölcsen, s szólna hálásan: „Gittuskám, micsoda lencse. Utánozhatatlan" – mert mindez ebédkor lenne, jól tudom. „És még valami – hajol ő vissza abból a képből, hol nemrég egy púpozott tál lencse állt tarjával –, barátom, ne feledje: a kínált bonyodalmakért, megfejtési nehézségekért, főként én, olykor pimasz fiatalságommal, máskor felszínes bölcselmeimmel s könnyed világképemmel kárpótlom az olvasót. Van még egy kis lencse? Parányi?!" „Almáspite" – válaszolna triviálisan az asszony.

(Itt most nem térek ki aggályaimra, melyek bizonyos dolgok elmondásakor – vagy elhallgatásakor – támadnak bennem. Az igazság fáklya, mégpedig roppant méretű; ezért mindnyájan csak hunyorítva igyekszünk elsuhanni mellette, még attól is rettegve, hogy megperzselődünk. Dehát… Az ember sose látja be, hogy mennyire antropomorph természetű.) Szedjük össze magunkat, egy lejtő alján, melynek hajlásszöge – érzékletes a kép, fájdalom – maga a mester. Icsi úr kemény szeretettel nézte az ő halottfehér arcát. Megdőlve ő erősen, két keze csempék jótékony hidegségében. „Látod, öreg – mondta avval az esztétikai elrévedezéssel, mely őt még a kemény időkben is jellemzi (és ez aztán kemény idő volt, a »mosolygós kedd reggel«-t követő nap: mind közösségileg, mind perszonalisan: az elődöntő elvesztve, pontosabban 8:1-re, azaz nem a kellő arányban megnyerve, a mester pedig, enyhe szóval, zilálva) –, látod, de szép habos." Egyik kezét elvette a csempékről. Feljebb a veszprémi viadukt művészi fotója: „Nagyon szép habos. Mint egy virág, valami hörgő-virág." Icsi úr alkalmasint amolyan bűntudatra ébredésre számított a mesterrel kapcsolatosan; hogy az morálisan közelítsen, ne szépészileg. Dehát ő…! Tudhatjuk. A kapus válasza sem volt ment a szakmai elfogultságtól (számtan), s egy éberebb mester erre minden bizonnyal lecsapott volna. De ő ekkor halovány volt. „Megkérhetlek – mondta a tigrisreflexű egyén kimérten –, hogy a hányás-kép centrálszimmetrikus legyen?" Sajnos ez a mélypont *volt.* A mester értetlenül felpillantott: sértődötten és tanácstalanul. Icsi úr a barátja segítségére sietett. Bocsánat, igazad van. Természetesen a lefolyóra vonatkoztatva."

De távolodjunk a természeti burjánzástól, pedig tudom, ő úgy gondolja: vannak elemi egységek, melyekben közösek vagyunk (mi emberek, úgy értve), s ezek megragadása a művészi föladat. Tetszetős. Én amúgyse ilyen föladatot tűztem ki. És a savanykás, „másodlagos frissességű" (!) tejszag lassan már a bőrbe, hajba itta be magát. Kisvártatva kint ült a csapat a pálya melletti lankán, a vert nyerő csapat. A köd felszakadt, a nap ereje megérkezett, mindez a fű, a pálya és az ég színeivel kombinálva igen egészségesnek mutatkozott. Hogy Icsi úr a mester dús hajába hajolt – mert arcát a nap felé fordítva, dőlt –, fintorgott. „Na tudod" – mondta a csatárnak szemrehányón, de utolszor. „Jó közönség." A mester bólintott, hogy ő is látja a lányokat.

A Jobbhátvéd, aki tengernyi gyermeke, nagy étvágya és kardos felesége miatt sokszor lehetett céltábla, abbahagyta a szomorú *blues*-t, amit előadott (fütyülve). „Jó közönség, de nem a miénk."

Szép volt a felesége, hosszú fekete a haja, s az arca olyan, mint egy madonnáé. „Egy madonnáé, akit hónapokig éheztettek." Bőre fehér, kontúrjai élesek, kemények. „Pengeszájú." Egy ízben a Középcsatár, magas, nagy lövőerejű dalia, a meccs után természetesen azt mondta: „Igyunk egy sört. Snecikém, adj egy bélást." A Jobbhátvéd, miután a zsebeit végigtapogatta, a feleségétől kért két forintot. Az asszony kikattintotta a ritiküljét, kikattintotta az aprópénzes pénztárcát, és átadta a két egységnyi pénzdarabot. „De talán inkább nekem egy Tonicot" – mondta, miközben a pénz még a levegőben volt. A Középcsatár rengett a röhögéstől, ahogy ezt mesélte. (Jelzem: mennyi áttétel. Egy esemény, egy megfigyelő, elmondó, továbbmondó, lejegyző, elgondoló, elolvasó. Lehet itt mindent mondani: 1. Sok bába közt elvész a gyermek. 2. Micsoda letisztulás. Ahogy elmarad sorra a sallang, hogy csak a legbelső tartalom csillogjon! Mint egy gyémánt. Vagy ne is csillogjon. Mint egy cseresznyemag. „Hol vagyunk ettől, ugyan!") Akkor tehát a Középcsatár remegős nevetése: „Látni kellett volna a Sneci arcát: Ahogy csücsörítve kunyorált! Csü-hü-csörítve!…" Törölgette a szemét. „És közben elpirult." „A Sneci?! Nem hiszem." „De." „Biztos tréfált." „Á. Egy az egyben volt." A mester csak csóválta a fejét, és szomorú gondolatokat lődözött a süket Mindenségbe a házasság intézményéről. „Tudja, barátom – csapongott ő e tárgykörben tovább –, a középpályás-sor minden tagjának az első gyermeke koraszülött volt. Csenevész, 4 kilós koraszülött" – s humorosan kacsintott. „Jozef Veverka tud így kacsintani" – mondta egyszer máskor. „Kissé, he-he-he, koraszülött, érted nemdebár." Iszonyatosan szigorú asszony volt tehát ez a fekete fából faragott Madonna, de: „Petikém, a pénzt jól beosztja, pedig nem annyira dúskálunk, és úgy főz! Apám! Én nagyon szeretek kajázni. Főleg húst." Van az arcán a nőnek egy dühös keserű vonás; ott kezdődik, ahol egy közepes bajusz végződik, s tart lefelé a száj magasságáig, enyhe ívben, a vége felé a szájhoz kanyarodva. A mester nem sokszor találkozott evvel a nővel, de úgy érezte, ez neki is szól, ez a fáradt

mérgesség. A férfiaknak szól, mondhattam én egy kettős morál jólértesültségével, a férfiaknak, merthogy a nő annakelőtte… És elrebegtem azt a szót, mely e szép, új világban megszűnt foglalkozást jelöl, pedig „ősi foglalkozás", „egyike a legrégebbieknek". „Hogy ez a szigorú madonna kurva lenne?" – rázogatta hitetlenül a fejét. (Ami a szívén, a száján a mesternek, lehet majd látni.) Megfigyeltem, az elkövetkezendő ritka találkozásaikkor oly finom tapintattal, megkülönböztetett udvariassággal, és „babusgató" szeretettel övezte az asszonyt ő – hogy az egyenest hátborzoló volt. Nicht mein Kaffee.

A Jobbhátvéd tehát felhagyott a szomorú blúzzal, visszatért úgymond a csapattársak közé, és kimondta: „Nem a mi közönségünk." Ami messzemenően igaz volt, mert – elenyésző kivétellel – a közönség a győzteseké. Hirtelen nagyon idegenek lettek ők ott, s a mester is azt érezte, amit nem sokszor, de akkor annál szerencsétlenebbül, hogy most miért van itt? Mert éppenséggel azért futballozik ő, mert a kérdés föl sem merül; annál nagyobb aztán a baj, ha fölmerül. „Egy kicsike indok …"

Hogy gyorsabban múljék az idő, föleleveníttették a tragikus meccs izgalmasabb pillanatait (gólok, egy-egy különösen szép vagy botor lépés stb.). A mester ilyenkor sok érdekes dolgot tud meg. „Kiállították?" – rökönyödött meg most is érdeklődve. „Te melyik meccsen játszottál, galambocska?" – kérdezte epésen Csucsu úr. Igen: a mester az ő koncentrációs-képességeivel csak a játékkal él, mellékes dolgokra figyelmetlen. Természetesen azt észleli, ha például valahol űr támad, mert például kiállítottak valakit – de ez szakmai ügy. Én azt hiszem, hogy a vérében van neki ez a játék, ez a mozgásforma. Ő nem beszélget a rá állított őrzővel, megannyi kíméletlen gyilkossal, és szándékosan nemigen rúg meg senkit. Szerényen ezt így kommentálja ő: „Buta vagyok hozzá. Nem tudok figyelni erre is, meg arra is." Aztán koboldarcán felcsillan a „régi derű". „Elég lelkesedni; lelkesedésében az ember hibázik elégszer… „ Már megbocsát a világ, de ez azért… „Barátocskám, csak a szöveget figyelje, úgy stimmel… Ami az arckifejezésemet illeti, az csak azért, hogy ne tartson teljesen balféknek… „ Kicsit tűnődött ő, karcosabb lett a folyomány. „Illetve nem is így egészen. Én már túl régen focizom ahhoz, hogy széplélek legyek. Két pont az két pont. Ha ért engem." Tetszetős. (így hárította el ő magától a homo aestheticus és sapiens gyanúját.)

„És miért állították ki?" Persze azt sem tudta, kiről van szó. „Azt mondta a gyerek a Malának, hogy menjen az anyjába." A mester legyintett. „Ezért állították ki?" „Ezért." „Szegény." Majd a gondolatok rajzását követően: „Hülyeség. A Mala úgyse ment volna el oda." „Szellemes" – mondta a Jobbhátvéd kimérten – pedighát a mester mégiscsak univerzitást végzett ember –, s szőke fejét elfordítva folytatta a szomorúszép blúzt.

Csüggedt madarak, gubbasztottak ők. Jött egy lelkes lány, kosár almával. „Ti vagytok a legjobbak." Fogaik alatt harsogott az alma. A lány úgy nézte a vad evést – mert az volt: csorgott a lé a szájszéleken, s még nem jött el a következő harapás ideje, midőn eljött a következő harapás (a tett, a tett, a tett!), a pofák teltek a torlódástól –, a lány úgy nézte sárga trikóban, majdhogynem a melle alatt összefűzött karokkal, klasszikusan, mint anya falánk gyerekeit, akik mellesleg kukucskálva nézik őt zuhanyozás közben. „Ki ez?" – kérdezte tapintatlanul a mester. „Egy tisztelőnk." „Este disco" – csaccsant távoztában az almás hölgy. Csucsu úr lehajtotta tetszetős, vékony fejét. A mester nagyon szerette benne a rámenősség teljes hiányát, nagyon.

Felkászálódtak, hogy melegítsenek. De nem. Nem ment. Álltak az edzőpályán, arccal a főpálya felé (nem vicc: mögötte magas töltés, rajta egy mozdony, mely füstöl, füstöl a sportbarátok bosszúságára; mozgásban még nem látta a mester), ahol a döntő folyt. „Micsoda hülyeség, hogy előbb van a döntő." A Jobbszélső dohogott. „Nagyon bír dohogni, barátom." „Ki fog minket nézni a döntő után." Na azok a tekintetek, amit erre learatott! Ő jó szokása szerint az állát sercegtette. „Amatőrök" – mondotta igazságtalanul a döntő résztvevőire vonatkoztatva.

Ekkor fojtott hangon megszólalt valaki mellette. Mély férfihang volt, a halkságán érződött, hogy nagy erőfeszítéssel tartják kordában. „Mint a bernáthegyi egy *saloonban*, lehet képzelni." „Bocsánat, ön az Esterházy Péter?" „Az vagyok" – mondotta a nagy emberek egyszerűségével ő. A férfi (mert mondanom sem kell: csodák nincsenek: a mély férfi hang férfi torokból tört elő, s e férfi torok férfi nyak által öveztetett, és így tovább, megnyugtatóan) konspiratívan előre nézett, lenne mintha egyszerű szurker. „Elnézést – mozgott a tekintete ide-oda, le, föl és oldalra, »mintha egy *pityókás verebet* követett volna szem« –, elnézést a *csatár* Esterházy Péter?" „Most mondja, barátom, magának mindenre van magyarázata, árulja már el, hogy miért kell azt a szegény verebet leitatni?! Na?!" Nekem csak egy volt a gondom: hogyan lehet *azt* az italt elszámolni? Mindmegannyi kérdés, de a csillagok némák.

„Hohó, barátocskám, a bibi! Elég a parányi figyelmetlenség, amely jócskán megvolt, abban a mondhatni, sokkos állapotban, amelybe bemerevedtünk a két meccs közé, ennyi elég, és az ember – aki pedig ő maga –, a fogai közt préseli félre a szót, s figyelme rémülten elidőz azon a verében. El." „Péterkém, legyen nyugodt, figyeljük magát. A konkrétumokról majd később." Ahogy a mester oldalt fordult, most már teljes egyéniségével, nyíltan, sebezhetően, hogy félig haragosan, a megaláztatás miatt, félig segítőkészen, a neveltetés miatt, ezt mondja: „Micsoda?!", akkor… akkor azt kellett tapasztalnia, hogy ott nem áll senki; hirtelen visszafordult, mint egy körmönfont tanár, de ott se…! „Icsi, Icsikém" – szaladt ő lóhalálában a kapuvédőhöz, hogy igénybe vegye annak kifogástalan látását. („Emlékszik, barátom, még kezdő író voltam – itt megigazítja ő a haját, miként egy népszerű Honthy Hanna –, s ettől függetlenül, jöttünk Erdélyből! Az a nagy verseny az *Autobianchi*val! Icsi meg permanensen földerítette a szembejövő szénásszekereket! Tátrusról ne essék most szó." [Ld. rajz] „Icsikém, édes – mondta ő a kapus fejének, mely öröm nélkül figyelte a meccset: olyan volt (mindig), mintha kőből faragták volna, valami fekete kőből (persze nem arra gondolunk: borostás; nem ily bagatell a szituáció), jelzem még egy valakinek ilyen a feje: a mester atyjáé, de az nem

fekete kő, hanem fehér kő –, Icsikém, nézzél már arrafelé, hogy mit látsz arra?" Icsi úr avval a higgadtsággal, melynek aranyfedezete van, letekintett a mesterre. „Mi?" Szemében annyi lemondás, kétségbeesés csillogott-villogott, hogy a csatár jócskán elszégyellte magát, amiért önös dolgaival zavargott. „Bocs." Aztán, hogy értse a nagyeszű kapus, hozzáfűzte: „Megkörnyékeztek."

A hármas – elkapkodott – bírói sípszó véget vetett a döntőnek. Valaki nyert. A közönség tetemes hányada hazafelé indult, vagy ha nem is haza, de el a sporttelepről. Álltak a pályán; az ellenfél lődözött, sprintelt, irányt változtatott: próbálgatta az izmait.

És vajon mit tesznek jó ismerőseink? Álldogáltak a tizenhatos környékén, ki belül, ki kívül, ki a vonalon, már ahogy az lenni szokott az ilyen osztályozásnál, bent a pályán álltak, a játéktéren, egymáshoz verődve, cipőjükkel a földet turkálva vagy azt a hegyével ütögetve, ki maga elé bámulva, ki valahová előre, mint az imént. Hohó, de most éppen más a helyzet!!! Mert más a kint, és más a bent! Kint elfogadható a nézgelődés, ha az még oly keserves is. (Tudjuk: az volt.) De mi lesz itt, most! Nem úgy látszott, hogy a helyzet megjavul. (A királynőt megölnötök stb.) A mester az egyik 19, a másik egy híján 20. Látta, hogyne látta volna ő a közelgő bajt; de írt nem talált rá. „Tudja, barátom, filozófiailag az a helyzet, hogy kilőtték előlünk, kérem, a romantikus magatartás lehetőségeit." Ej, ej, ej. Kérdezhetném, lennék ha olyan helyzetben, ki lőtte ki, mikor és miért, s egyáltalán a romantikus magatartás hiányozna nekünk a legjobban? De nem kérdezhetem, mert hogy jön ez össze.

Esterházy nagyon szereti azt a pillanatot, amikor fölsétálnak a pályára, szinte ahányan, annyi felől, kezük összekulcsolva maguk mögött, vagy ügyetlenül, akár egy rosszul kötött nyakkendő lebeg mellettük, és olyan szerencsétlenül, ügyetlenül festenek, hogy a néző képtelen elhallgatni egy részvéttel és bosszankodással kevert ó-t.

„Ó."

Mint a zenebohócok, akik egy ideig hagyják, hadd röhögjön a publikum, ügyes sasszélépéssel gáncsot vetvén önmaguknak, méltatlankodva huppannak a fűrészporba; egy ideig. De aztán pepita nadrágjuk buggyos zsebéből hangszert húznak elő, és játszani kezdenek, hogy mindenkinek könny szökik a szemébe, és a gyerekeket kupán vágják, ha pisszenni mernek. Nagyon kedvelték ezt az olcsó kis műsort, természetesen jól látták, hogy túlságosan „bírnak" focizni ahhoz, hogy szakadt lehessen a trikójuk, és látszólag csálé a lábuk. Dehát mióta világ a világ, szakadt a trikójuk, és látszólag csálé a lábuk. Nyilván a kérdés úgy vetődik fel, hogy világ-e a világ?! De a helyzet még ennél is szánalmasabb volt.

Szánalmasan próbálkozott ő, és ó mennyire tanulságos, épp ebből a silányságból született a megoldás. Mert lett megoldás, gyönyörű. Hogy megkezdje a ráhangolást az elkerülhetetlen eseményre („á; csak játék"), azt mondta ismerten: „Mik a hírek? Védekezünk vagy támadunk?" De mintha bábuknak beszélt volna: csak a turkálás, a nézés, mintha még…, befelé, kifelé.

Valaki megsajnálta őket, s meggurította a labdát, melyet a gondos rendezőség rendelkezésükre bocsátott; ám ők nem éltek vele; ott pihent köztük, halottan, mint egy *rozsdás kugligolyó*. Nincs annál leverőbb látvány, ha egy labda… De most megmozdult. A jó Jobbhátvéd, figyelmetlenül tovább pörgette, pont a mesterhez. És ekkor ő, mint egy meglassult gramofon, mély hanghatásokkal ezt mondta: „Táomaodouounk!" Lehet képzelni? Mintha 33-on menne 45 helyett.

És mint egy színes Coca-Cola reklám, nekilendült! Ez a smetterling, ez a smetterling! Izmai lazák voltak, mint a lepkéké, és – ígéretéhez híven – támadásba lendült; azt szőtt. Megtolta a labdát, s a kiugrással egyidőben a két szárnya felcsapódott, lassan ünnepélyesen, föl, föl az ég felé, hol csak az Isten van és az angyalok (vannak). Az ő lassú pantomimje ebből az égből hozott le valamicskét… Icsi úrra vezette ezekkel a nagy, álmos mozdulatokkal a labdát, és a lassú mozgáshoz illő, az elébb bemutatott felfogásban szólt: „Iöcsiökéoum, gólhelyzet." A kapus megfordult. Szemben a két barát! Hajszálfinom szituáció. Ha most lett volna a mesternek egy alteregója, az leborult volna a kapus elé: „Galambocskám. Figyelj. Segíts. Nem bírom egyedül, egyedül, semmit sem bírok." De az okos fiú alteregó nélkül is értette-érezte a dolgát, kétségbeesett grimaszt vágva, lassan, ahogy a kémények, eldőlt, épp az ellenkező irányba, mint amerre a mester elhúzott („megette a testcselt"), ő megfordult, s újra.

A lassított film pergett. Akkor aztán, lényeges nóvumként a Jobbhátvéd páros lábbal – épp a határán az íratlan méltányosságnak, amely az önként vállalt lassulásra vonatkozott – bedobta, illetőleg beejtette magát. És sorra a többiek: a Másik Összekötő, a Beállós, a Jobbszélső satöbbi; satöbbi; és legvégül Csucsu úr, aki igen precízen tudta megélni az élet kiürülését (innen az utolsó helyezése). Most aztán hosszú, indulatosan szólva: pipaszár lábaival, mint egy hatalmas, nagyeszű keresztespók bűvölte a labdát, gomolygatta, már-már elengedte, hogy aztán megforgassa, pörgesse és kavarintsa, „núdlizza", s a mesterék készségesen dőltek erre-arra, mint a viharvert gabona. A nézők kedvtelve nézték a cirkuszi jelenetnek is beillő jelenetet, s midőn harsant a hívó bírói sípszó, felcsattant a taps. (A maradékoké.) Ettől lehetett ugyan egyik-másik hősünknek rosszabb a kedve, de a lendületből – mely most, még ilyet! a lendülettelenség volt –, nem jöttek kifelé; olyannyira, hogy a mester, végezvén a csapatkapitányi teendőket, a már ábrázolt lassúsággal nyújtotta kézfogásra a kezét, így a bíró, aki rutinból számítgathatta az előreinduló kéz elhelyezkedését a térben, elsőre a levegőbe markolt. „A levegőbe szorított." Az egyik partjelző elnevette magát; a mester megijedt, hogy talán maga ellen hangolta a bírót; az azonban úgy meg volt kavarva az intermezzo által, hogy a kópé mester könnyűszerrel ellophatta a kezdés jogát eldöntő kétforintost. „Tahó" – mondta Csucsu úr a mester számára érthetetlen indulattal.

Persze a hepiendet nem adják ingyen, és nem lehet megúszni egy olyan szakmai balfogást, mint amilyen a bemelegítés hiánya volt. „Eléggé ostyák" – bökte oda a mester futtában Csucsu úrnak. A dolognak az a pikantériája, hogy az ellenfél 10 perc alatt 3:0-ra vezetett. De ideges nem volt senki nagyon. Ez egy ideig jó volt, mert jogos magabiztosságot tükrözött, egy idő (ugyanaz az idő!) után pedig nem volt jó, mert figyelmetlenség lett belőle. „Hajtani kell!" – Armand úr pontos meghatározásával élve, s ez hiányzott. Akkor aztán a mester ordibálva – melynek szószerinti idézésétől eddigi gyakorlatom szerint eltekintek – megjegyzést tett. A megjegyzés kritikai tárgyú volt; témáját tekintve a slendrián összjátékról szólt; a megoldásban, afféle szürrealista sziporkaként, fölvillantak a Jobbszélső szülei is, negatív szereposztásban. „Hibáztam. Ilyet csak olyannak lehet mondani, akit szeretünk." Komoly verzió volt. A Jobbszélső nem úgy fogadta a felszólítást, mint egy higgadt, felelős pozícióban levő valaki. Rövid viszontválaszában a mester küldőleg szerepelt. Ő gyors szavakkal bocsánatot kért („Sőt, az én jó édesanyámat!"), a Jobbszélső megbocsátott. Eztán erőiket a csapat felvirágoztatására ajánlották. – Ez a dolog humoros oldala.

Nyertek. A nyakukba akasztották a bronzérmet; hosszú, piros-fehér-zöld szalagon lógott. Megtapsolták őket, Csucsu úr lett a gólkirály, így a fiaskó már nem is tűnt fiaskónak.

Na de aztán besötétedett (eltelt a nap). Csucsu úr és a mester leszakadt a többiektől, valami sikátorszerűben. Nagy feketeség volt, a háttérben a gombamód szaporodó új házak. „Én, ami engem illet, ma magunkra adom a voksom" – törte meg a csendet Csucsu úr. A mester nem törte. „Pedig rendszerint nagy rudak vagyunk" – mondta még a másik csatár, miközben szép arca egy ócska lámpa lengő, el-elmozgó fénykörébe ért. Akár egy glória… „Bizony" – helyeselt eltűnődve ő. Közelebb értek a hatalmas épületkolosszusokhoz. „Iszonyatos" – mondta Csucsu úr finnyásan, ami azért jellemző volt rá. A mester zivataros hunyorgásba fogott. Az alsó emeleti lakásokat vette célba. „Hát tényleg nem valami… De azért az megnyugtató, hogy néhány lakásba így be lehet lesni." Felkaccantott. Csucsu úr ismét eggyé vált a sötéttel. Az egyik szemmel tartott lakásban egy család vacsorázott. Az apa és a hosszú kamasz ült, anya egy nagy tálat hozott be. „Olyan újházityúklevesestál… Szőke asszony volt. Mögötte lépett be egy ugyanolyan nő. De teljesen ugyanolyan. A férfi felugrott. Mondott valamit, mérgesen vagy izgatottan. Anya letette a levest. A másik nő mosolygott a kamaszra, (mire) az kelletlenül behúzta a függönyt. „Voila" – hajolt meg fáradtan a mester.

A hivatkozás helye

[6] Egy délelőtt a mester átlovagolt Banga úrhoz, az ügyes kezű illusztrátorhoz ld. rajz. A Nagy Lajos király útján a szédületes forgalom lassította a mestert célja elérésében, de végül is elérte a célt: Banga urat. Valami nyomdai ügyben jutottak nagy nehezen dűlőre. A mester azt mondta Banga úrnak, hatoljanak a könnyebbik ellenállás irányába. Banga úr úgy vélhette, a mester tréfál, és azt válaszolta, hogy váltsák (ők ketten) a tehetségüket aprópénzre. A mester úgy tett, mint aki azt hiszi, Banga úr tréfál, és azt mondta búsan: „Mi az egység?" (A püspöklila úgy jött a mesternek, mint egy látomás. „Legyen a borító püspöklila" – mondotta ő pyrrhusi egyszerűséggel, s aztán nem győzte feltúrni Banga úrral az emlékek televényét; főként a temetési ministrálásokra összpontosítván – „nemritkán egy húszas!" –, fölidézendő a színeket. Mígnem ő rájött, hogy az biztos, hogy az nem püspök volt a temetőben. „Te banga." – Mindenesetre nem lopták ők be magukat a könyvi szakemberek szívébe. „Az ügyek aztán simulnak.")

Felhörpintette Banga úr híres kávéinak egyikét, közben elismeréssel adózott a képzőművészeti alkotásként fölerősített citromoknak, melyeket Banga úr felesége fogyasztott el (C vitamin!) a szülésekor, s melyek „gyönyörűek voltak és tragikusak, mint a kisdedektől meggyötört asszonyi mellek", kutyafuttában megtekintett egy lábszárcsontokból összeálló csillárt („tréfa"), aztán: illabereknádakerek, s máris ott állt hű paripája mellett ő. A lóban – mert az volt a paripa! – kiváló orlovi fajtát tisztelhetünk, jóállású, pompás jószágot. Színe a jellegzetes szürke szín; keskeny csípője, erős szügye és erős csontozata rögtön föltűnik az értő szemnek. Ha szalmát eszik, akkor is jó erőben marad, jól értékesíti a takarmányt, és nemcsak versenyfutásra, hanem teherhúzásra is igen alkalmas.

Ezért kedvelte ő ezt a fajta lovat.

A ló mögött gőzölgő kupac jelezte az idő múlását. Ezt valaki (egy járókelő) szóvátette. Ő szótlanul a nyeregbe pattant, és egyenes derékkal elvágtatott. (Hányszor érezte már ő azt a bizonyos görcsöt a gyomorban, mikor kilépvén az intézet kapuján, hol ő biztos állású értelmiségi, havi 2700-ért, lát egy motorháztetőt, szinte beroskadva „az édes tehertől", és ha az eső is esik: az enyhén lefelé hajló felületen sárga csíkokban csordul valami, maga a *kupac* már pépesre ázott, néhány darab leszakadt az eredettől, sodródik lefele; a háttérben a fel-felnyerítő ló arcátlanul „boldog" képe – s ha ekkor valaki *rúzsosan* őhozzá lép, és azt mondja: „Péter, kérem jöjjön. Van ernyőm. A Marx térig tarthatja" –, az az arcába nézve riadtan tovább áll!)

A hídra érve gondban volt. Mert a hídra menet mindig gondot jelent, hogy melyik sávba soroljon az ember, illetve a mester. Mert igaz ugyan, hogy gyorsabb a külső a végén, miképpen a belső az elején gyorsabb, de hol kezdődik – nap mint nap – a végének az eleje, és hol végződik az elejének a vége; és ha a belső elejének a végének vége van, vajon ott kezdődik-e a külső végének az eleje, nem inkább ott kezdődik a, tréfásan szólva, a közepének az eleje, ahol vagy totyog egy csuklós autóbusz időtlen idők óta, vagy nem. Nem könnyű ez.

A mester a külső sávot választotta a hepiend végett. „Ilyenkor sajnálhatni, barátom, hogy nincs légy a közelben – a ló farán vagy másutt –, egy legyet ütnék egy csapásra.” Sokat büszkélkedett ő légyfogó tudományával, melyre gyerekkorában, egy falusi tartózkodása során tett szert. Egy ízben az angol királynőnek mesélte el nagy kedvvel és színesen, miként fogott egy másik ízben 54 darab legyet. „Tudja, majesztét – mondta a királynőnek Esterházy; szegről-végről rokonok is voltak –, tudja két dolgot kell itt megjegyezni. Az egyik, hogy nem szabad csapni.” A királynő hitetlenkedve bámult. „Ütni. Nem bizony. Túrót nem ér akkor az egész, majesztét, mert a tenyér által keltett légmozgás már maga elviszi a legyet; légymozgás. Tehát – és itt a mester arca megkeményedett – a hódító a saját áldozatának lesz fölszabadítója.” A királynő kegyesen bólintott, így gutírozta a mondást. „És az egész a felülettel arányos, úgyhogy reménytelen. A legyet lágyan, csuklóból kell megfogni, mintha csak mellesleg intenénk neki. Gyere, légy komám, gyere.” A királynő a mesterre nézett. „Gjere legj komám gjere?!” „Úgy, úgy” – tapicskolt nagy örömmel ő. „Inkább te is gyakorolnál – szólt kipirultan a trónörökösre Erzsébet –, ne pedig itt züfecolj!” – mert az züfecolt.

A hídon, szokatlan kíméletességgel, leelőzte őt egy fekete Mercedes. A mester félkézzel a kantárszárat fogta, a másikkal pedig a nyeregkápára rosszul fölerősített aktatáskáját csillapította. Úgy látta, az autóban Kádár János ül. Pengő sarkantyújával megnógatta orlovi csodaménjét ő, s fölzárkózván úgy tett, mintha meg akarná igazítani a táskából valóban veszélyesen kileffegő sexmagazint (A hongkongi rossz lányok ügyes kezei; Hogyan emelje felesége szexuális érdeklődését? Kéj lámpafénynél; Lányok, kis hibával; Nyolcvan százalékos orgasmushiány), ezért lehajolt, arcát a sörény szálai birizgálták; benézett az autóba, de az autóban nem Kádár János ült. A mester nem érzett szomorúságot, mint ahogy nem is volt miért.

A hivatkozás helye

[7] Kedves Péterem!

Szépen köszönöm az utóbbi szép megemlékezést. Igen kedves magától Péter, hogy rólam megemlékezett. Mondhatom, sose volt az én születésnapom ilyen ünnepélyes keretekben megünnepelve, mint a mostani 75-iki. Az énekkör ezt kedves húsvéti öröm-estéllyel egybefűzte. Virágokkal, gyertyákkal késszé tett asztalok telerakva italokkal és kaláccsal. Az énekkar tiszteletemre elénekelte kedvencz dalomat, és utána egymás után egyenkint gratuláltak nekem – egyesek megölelvén – megcsókolván. Külön kaptam egy palack pezsgőt, a nyakára bújtatva egy gratuláció és egy nagy csokor virág! Le vagyok fényképezve. Külön gratulált a minisztériumi államtitkár, a megyei főispán (Landsrat) és a Helyi Polgármester. Szerettem volna, ha ezt az én családom láthatta volna, sokat tanultak volna belőle. De én már egyedül vagyok, csak legföljebb maga van nekem, kedves Péter.

De Maga sincs. – Rengeteg a vendég. Ez a Rubinstein megígérte, hogy este átjön és Rahmaninovot játszik majd. De Chopin etűdöket játszott, és mondhatom: hamisan. Azonkívül fölette az összes szendvicseimet. Ezer szerencse, hogy volt bőven, képzelheti, kedves Péter. Látja, látja, ahogy öregszem, úgy leszek egyre rosszindulatúbb. Lekopik rólam a jóság és türelem, egyre vékonyabb öregasszony leszek.

Édesapjának adja át üdvözletemet. Írhatna már ő is egyszer, nemcsak a jó Mama.

Sokszor öleli magát

a vén Jolánkája

P. S. Megküldöm magának ezt az érdekes családfát. A „kedves rokon” most nagy bajban van a sok sztrájker miatt. Egyébként itt volt ebédre ez a ti (vagy mi? látja, látja…) nagy költőtök. Eszterházi-kockás zakóban és pipacspíros nyakkendőben érkezett. Talán hogy bosszantson? Vagy azt gondolta, így forradalmi? Jó társalgó.

J.

A hivatkozás helye

[8] Kedves Péter!

Köszönöm mulatságos beszámolóját a Fottball Muriról – nem mondom, hogy így tovább. Roppant jól szórakoztam rajta. Van itt egy Apponyi, nagyon büszke a 18-as bikájára. Nutriák már nincsenek, megszöktek; de több vadkacsa úszkál a tavakon. Ágon kutya még létezik, borzasztó kövér s szívesen ugat.

Írja meg küldjek-e tárkonyt. És szárítsam vagy zölden? Ti, a kedves mamája sózva szokta eltenni, én pedig szárítva. –

De most édes Péterem szívből ölelem s várom híreit. Sokszor üdvözlöm becses családját.

Jolánka.

P. S. Kérem, ügyeljen a címzésre. Nem 1010, hanem 1100, 2/III, nem pedig 2/IV. Küldöm ezt az iratot.

FÖLJEGYZÉS AZ IRÓASZTAL FÖLÉ
NE TÉVESSZÜK EL AZ IRÁNYÍTÓSZÁMOT!
KÖNNYÍTSÜK MEG A KÉZBEÍTŐ-POSTÁS MUNKÁJÁT!
TÉVES CÍMZÉS ÁLTAL ELKALLÓDIK A KÜLDEMÉNY!
VILÁGSZERTE ÍGY VAN.

A hivatkozás helye

9 „Ne aggódjék, mon ami, grammatikai bája van, és kész. És egyáltalán: mit kushad maga mindig a dolgok mögé?! Tudja, cica, a legfőbb volna: belátni azt, hogy minden tény már elmélet… Mit sem kell a jelenségek mögött keresnünk; ezek magukban véve a tanulságot jelentik. Ne sündörögjön hát."

A hivatkozás helye

10 „Tudja, barátom, az egész tavaszi idény *laza* volt. Laza-baza. Néha nyertünk, néha vesztettünk." Igen: a tétek leszállítódtak; vereség esetén rövid bánat, győzelem esetén ugyanily öröm keletkezett. „Tudja, barátom, ez még rendjén való. Csak a gombóc, a torokban, az hiányzik… „ (Jól emlékszem arra a napra – arra a csúfos napra, ami lett belőle –, midőn ott könyökölt ő a meccs előtt a korláton, a nézők már gyülekeztek, ment a „fakó", s oda-odaszóltak neki: „Petikém, nyertek?" „Nem nyilatkozhatom" – válaszolta tréfásan ő és figyelmetlenül; mindenki bízott mindenkiben; a mellette téblábolό, a rideg vascsövet markolászó Csucsu úr arcára tekintvén, ott ugyanazt a feszességet találta, mint a magáén, s gyengéden így szólt: „Csucsuka, mondd, itt neked is az nyomja, ami nekem?!" – és mutatott valahová a szív és a gyomorszáj közé. Csucsu úr kicsit nevetett, kicsit.)

Az volt a helyzet, hogy már sütött a nap melegen, a fény az arcba csapott, mint a törülköző („Nos, mon ami, erről lehetne beszélni, a törülközőkről, a *vízhatlan* és nyúlfarknyi kis *anyagokról.*" „Impregnálva van" – mondja a Beállós nehezen forgó nyelvvel.), nem fújtak a szelek, de a légáram hűs volt, élénk, friss: lehetett hajtani. A szemlélőnek úgy tetszhetett: nincs miért. Ki nem esnek, föl nem jutnak. „Derekak vagytok" – mondták mellékesen a szurkolók, és megkérdezték egymástól: „Kolega, van szotyija?" „Csak frutti." „Jöhet. Még jó, hogy nem karamella. Az *teljesen* odaragad a fog közé."

Ha hiányzott is a mesternek a gombóc az ő torkából, azért nagy kedvvel vetette bele magát a küzdelmekbe. „A munkába" – ahogy ő mondja; jelezve… – bár nyilván tisztában van a nem-futball tevékenysége társadalmi hasznosságával. „Nem kell ez a görögtűz, haver. Inkább: tudja, barátom, amolyan tipikusan döntetlen meccsek. Ezeket lehet könnyen megnyerni vagy elveszíteni." De a tétnek ez a nyüzsgő hiánya sosem szólította őt fel az igénytelenségre; vagy ha igen – mert ki tudja, mi zajlik a szív és a lélek sötét magán-kanyarulataiban –: ő ellenállt.

A nap tehát sütött, a szél tehát nem fújt. Hogy leszállt ő a helyiérdekű vasútról – azon a körülményes, udvarias módon, mely annyira bosszantó mások számára; „s tudja, barátom, ha én vagyok a *más*, akkor én ugyanígy" –, leszegte a fejét, s jól eligazodván az így keletkezett szűk látókörben – mily groteszk tréfa ez, ismerve az ő általános érvényét a világ dolgait illetően! – egyenest a pályára sietett, edzésre. (Mit jelentett az eligazodás a szűk látókörben? Jelentette a talaj egyenetlenségeit, az ismerős földtúrásokat, buckákat, tócsákat, meg- és beszáradt cipőtalpnyomokat, recéket különösen, jelentett fákat, azon írásokat, egy fölemelkedő pillantáskor fölvillanó szélesebb látképet, jelentett hangokat, egy iskola, egy óvoda, a rikácsoló kövérség, tüstént utána a hisztis kismama, s a nyugodtnak és férjnek látszó férfi a köszörűvel. Satöbbi. „Az esetlen geometria, barátom, az ember szeme sarkában. Másodlagosan, de örökké." A mester jó hazafi.)

Vajon öncélúan hajtotta le Esterházy a fejét? Dehogy. Merő gyakorlati okokból. De ne rejtélyeskedjem: a mester csekélyke rövidlátásossága sok átmeneti bosszúság előtt nyitott zsilipet. Egy szabadon kószáló tekintet aztán nehezen tudná eldönteni a távolról felcsapódó kézről, hogy az – a felcsapódás – köszönés-e, és ha köszönés, kinek szól. Az út a hév-megállótól a pályáig olyan része volt a világnak, ahol a veszély fönnáll; egy-egy győzelem, vereség vagy döntetlen után ki-kinyílik egy kertkapu, s ott áll valaki – a mester számára –, akár egy Renoir-festmény, s ő nem tudja, mihez tartsa magát. Lehet ez ismeretlen tisztelő, de lehet maga Pék úr személyesen, a legkitartóbb ősszurkoló („Barátom, a Pék-közép! Még sose hallotta? A Pék-közép?"), aki minden mérkőzésen ott van (nemritkán ki kell vezettetni a pályáról; ilyenkor a játékosok, a mester is, mérgesek reá), a nehéznek ígérkező összecsapások előtt sörprémiumot ígér, amit aztán, tapintatosan, említeni kell neki, ami elől a bölcs öreg somolyogva kitér, és „dupla vagy semmi" ajánlattal él a következő sorsdöntő meccsre vonatkoztatva; lehet a jó Holubka úr, aki hosszú ideig ingyen-szotyolával látta el a mestert, valami parádés vagy parádés hírű labdarúgó alakítása után, ám ahogy elébb György úr, majd pediglen Marci úr (szintén igazi Esterházyk) sport-karrierje magasra ívelt, úgy tevődött át a szotyola-jog a

testvérekre, s noha azok részint jószívűek lévén, részint a mag keserű lévén, néki nem voltak restek adni a potyából, annak íze már mégiscsak más volt (a közös – a múltat s jelent egybeívelő – keserűségen túl) – lehet tehát akárki, aki egy ilyen távoli mozdulattal jóindulatáról vagy rosszindulatáról biztosítja a mestert, ő csak, szegény, báván hunyorog. Már bocsánat.

De most szerencséje volt. Mire a sarokra ért, ott ment mellette az egész csatársor! Úgy ám. A sarok persze nem erről nevezetes. Itt árulta az öreg Malatinszky Benjamin néni a tökmagot és a szotyolát, ha fütt, ha esett. A kis tűzfekete Jobbszélső köpködött. „Gyerekek, gyerekek!" Hangja izgatottan vacogott. („Hanyadszor, te jó ég, hanyadszor!") „Gyerekek, az nem lehet. A Benjamin az férfi név." Csucsu úr az arcát az égnek emelte és jellegzetesen fölnevetett (amely közelítőleg így írható le: hi-hi-hi; de a vicc az, hogy közben a levegő be és nem ki!), mely nevetésről sosem lehetett tudni, mire vonatkozik; azt lehetett tudni, hogy a csatár lelkében valami rezonált valamire, valamire, amit mindenki láthatott, s ez az új dolog aztán ellenállhatatlanul mulatságos. „Tudja, barátom, elgondolkodtatóan, sőt üdvösen idegesítő nevetés ez." Csucsu úr pedig így szólt: „Komoly verzió."

A Legjobb Tartalék szkeptikusan rázta göndör fürtjeit. Az utóbbi néhány idő megemberesítette, „az öve nagyobb kanyarban érte el önmagát"; megbékélt a világgal – és ez nemcsak annyit tett, hogy meghízott, hanem hogy feladta intrikusi szerepkörét. A mester érdeklődve észlelte ezeket a negatív és pozitív változásokat. „Szép a felesége." (Unter uns gesagt: Kinek nem szép a felesége. „Na azért van. Akinek a békáé, olyan a pillantása." –???) A régi idők! Amikor még az illető ellenfél edzője külön felhívta reá a figyelmet. „Az a göndörhajú. Gyors, kemény, jól cselez. Te fogod, Nagyhalál." „Ez az illető aztán, barátom, mondanom se kell, csak forog szombat este az ágyában, felugrik sovány felesége mellől, kinéz az ablakon. Lakótelepi ablak. Lebontották őket és ezt kapták cserébe, meg 60 ezret, amin vett egy Moszkvicsot, de becsapták *lényegileg*, és elúszott a pénz. Kinéz az ablakon. Lent részegek verik a kukásbödönök tetejét. Ő sportszerűen készül. Ő a hátvéd, aki fogni fogja a (mostani) Legjobb Tartalékot. Nem lehet mondani, hogy az életmódja *ilyen* (látni kell az arcán kavargó emelvényeket és lemélyedéseket), de szombaton *készül.* Mit csinálsz, kérdi a vékonyka feleség *álomittasan.* Te jó isten, gondolja a lelkiismeretes hátvéd, hogy *ezt* sose, seholse lehet megmarkolni. Nem lehet már sose *belékapaszkodni.* – Elvonulnak lelki szemei előtt, mon ami, az eddigvaló nők. De a színpompásra tervezett parádé, elöl a szőke trafikosnővel, leghátul a nagyon kövér, de azért kemény konyhalánnyal, nem szolgál örömére. A nők közé bekígyózik újra s újra a Legjobb Tartalék, egy testcsellel eldönti a Trafikosnőt, az ott fekszik a földön, haja szétterül, fátyolosan, mint egy régi legyező, a poros-olajos út átlátszik, sőt abba préselődik a haj, átitatódik olajjal; nevet, a Legjobb Tartalék lassít, lazán alányes a labdának, úgy ahogy azt… ö… kevesen tudják, a labda begörög a kuncorgó trafikosnő mellei közé, a Legjobb Tartalék a lábát a labdára teszi, ő is nevet. Mi van, Nagyhalál. Öreg vagy. A hátvéd nem mozdul, s a csatár már a konyhalány combját súrolva vágtat tovább, amikor ő végre felocsúdik, és kétségbeesve integetni kezd. Les! Méteres les! Fújjon már. Azt mondja az ablak előtt: Kanári! Az asszony felkönyököl az ágyban. Feküdj le vagy menj a rohadt cimboráiddal, de ne álldogálj ott az istenit. Kuss." Ezt csak úgy kigondolta ő virtuózan. De gyönyörűszép. (Ami rám, azaz a tényekre és az adatokra tartozik – az a mester és a mondott hátvéd kapcsán még előjön. „Barátom: az adatok higgadtsága: nevetséges. Az adat, ezt tudhatnám, evvel keresem a kenyerem, az adat: amellyel *valamit* el akarunk végezni egy általunk kitűzött cél érdekében. Szervezési Ismeretek III-IV. SZÁMOK 1972." Na tessék. Piffneki; csetleti-botlatja.)

Mai napság már nyugodtan alhatik az illető védőjátékos, a Legjobb Tartalék a tartalékok keserű kenyerét eszi, igen arányosan. „*Bravo,* mon ami, magánál a szavak elnyerik jutalmukat." Író-sétapálcáját szélsebesen pörgette. „Elmondok egy esetet, mely tanulságos. A két éves lányom mindenre azt mondta: hülye. Például: Papaka hülye. Ekkor azt mondtam neki: Nem hülye: galamb. Hogy ne *azt* mondja, hanem *emezt.* Így emeltem gátat. Ekkor egy vígjátéki fordulat következett be, sok időt nem érdemes rá facérolni. Papaka nem hülye, hanem galamb. Ami nem csökkentette a hülye előfordulásait. Mondom neki, sőt nem is galamb, hanem aranyos, és összedörzsöltem a kezem. Vártam büszkén. Papaka aranyos, mondta a lányom; és arcomra fagyott a mosoly. Mert láttam rajta, a szája rándulásából, abból, hogy félt egy kicsit – Papaka, nem kell Dórát megver, nem, nem! –, láttam, hogy az *aranyos* annyit jelentett: hülye. Ahogy ezt várni lehetett előre. Megálljt parancsoltam hát, ismét hülye lett a hülye, satöbbi. Így *ma már* viszonylagos örömmel hallom: Papaka hülye, és rövid szabódás után, mely alatt fölületesen elgondolkodom leányom állításán, körmömszakadtáig védekezem. Mitovics Kázmér, mondom tehát neki, nem vagyok hülye. Nem és nem." Jó kis történet. A védőjátékos pedig nyugodtan alhatik, hacsak ő is nem került a tartalékok közé.

De túl sok a „ha"… Ami sokszoros („azaz egyszeres! elég, ho-hó, de még mennyire, hogy elég") tény, az a bizonytalan álldogálás a Malatinszky Benjamin néni bódéja előtt. Ott állt az egész csatársor! Egymás mellett, sorban, mintha középkezdés lenne. A Jobbszélső, a mester, Csucsu úr, a Másik Összekötő, a Szúnyogcsődör; és: a Sérült Balszélső (kis undorító patkány, a szőke bajuszkájával, a lecsapolt térdeivel és zseniális labdaérzékkel, mindenki örült, hogy ő a Sérült Balszélső; – „á, dehogy, széplélekduma; hiányzott") és a Legjobb Tartalék, lába egy kilométerkőn, a szövetnadrág felgyűrve, s alóla, mint giliszták az aranyat érő eső után, kúsztak elő a visszerek, félelmetesen. „Azok a visszerek! Nahát tudja…! De azt mondja, nem fáj. Akkor meg…"

Szóval ez a fölállás. Mert az lehet, hogy olykor fa a láb, setye a tartás, zihál a tüdő, nulláról fölé vágatik, állóból mellé találtatik, gurulóba fejelődik, lehet: de a legszebb csapatrész, az kétségkívül a csatársor. A csapatra, láttuk, sok mindent lehet mondani, de ez a szépség, ez megdönthetetlen. A Legjobb Tartalék római göndörsége, a kis Jobbszélső egyszerű, lobbanásos feketesége, Csucsu úr „etikus soványsága", a Másik Összekötő cigányos vehemenciája, a Szúnyogcsődör törékeny sziluettje, a Sérült Balszélső bajsza… És ő.

„A Benjamin az férfi név." A Legjobb Tartalék kötötte az ebet a karóhoz. Benjamin néni töpörödött anyóka volt, arcán ezernyi ránc (mint a zsák nyaka, ha már megszorította a madzag). Kártérítést kapott az államtól. Mert, azt mondják, „az állam valami bakit csinált a Benya néni férjével". A mester megfontoltan mondta: „Benjamin? De bizony az nő!" Ezt aztán nem vitatta senki; mindenki *vásárolt* már.

Ő szokása szerint *két* papírzacskót süllyesztett zakója zsebébe, halszálkás zakója zsebébe. (Egy asszony egy ízben azt mondotta: „Farmerhez zakó?" Nevetgélt ezen akkor ott ő, de aztán Frau Gittit sokáig nyaggatta: „Mire gondolhatott, mit gondolsz?!") Ez a szokása – a zacskó tudniillik – nem tette őt vonzóvá a szotyolások körében. S az ok erre az extravaganciára nem valami finnyásságban keresendő, mert ez őt sosem jellemezte (már a szülők esetében is tetten lehet érni ennek a tulajdonságnak a hiányát, a dolgosságukban), nem is valami ínyenc-különcség volt ez, hisz mily nemes meglepetés az, ha *később* az önfeledten matató kéz, a kulcs és a ragacsos zsebkendő szimbiózisából váratlanul kibogoz egy ropogós, barnára pirult tökmagot, hogy miután a fog által ügyesen szétpattintva a héj, a test, a tökmagtest, szinte magától kibukjon, s pihenjen meg hosszasan az érzéki nyelven. („Pfujj.") Ilyen váratlanság papírzacskó esetében nincs: vagy van, vagy nincs mag. (Esetleg kiszakadhat: de akkor bosszúság néz farkasszemet az elébb leírt örömmel.) Akkor hát mi az, ami a negatívum vállalására készteti őt, pozitívum nélkül?

A lyuk.

Gitti asszony jó asszony, tühtig. De bizony ezek a zakók, felöltők idestova egy évtizedesek! A mester hozta még a zárolása előtt a Monarchia másik feléből, de aztán ugye a sorozás, a Mihály úr elhatározása: maradt a szocialista blokk! Zakót persze ott is, beleértve hazánkat, kapott volna! De ő nem kért. Így hát a zsebek fosztottak, mállottak, szegény asszony nem győzte toldozni-foldozni őket. Lyuk, a maga teljességében, bizonyíthatóságában nem sokszor esett meg, sőt kevésszer. De a veszély állandóan ott legeltette sárkány-fejét. („A bélésből kihalászott aprópénz! Az tiszta ügy… És vajon miért legtöbbször kétforintos?!") Ezért kellett fölvállalnia a hátrányt, az állandó sansz miatt. Nem tett ő ezért szemrehányást a nőnek, nem, nem, soha. „Zsebesnek áll a világ" – mondta inkább harag nélkül, megforgatván mutatóujját „erotikusan" a lyukban, amitől az kitágult: ekkor már biztos, hogy lyuk. Mert ez folytonosan kérdéses: hátha csak a varrás omlott be egy kicsit? Hátha. E pirított magokról szólva sokkalta inkább fájlalta azt a maszatoló ügyetlenséget, amit az asszony nyelvével és ajkaival szotyolázás címszó alatt néhanapján művelt. „Ne csócsáld, az isten szerelmére" – mondotta a mester kétségbeesetten. Dehát egy házasság csupa meglepetés, átvészelés, ívelés, homorítás és persze görnyedés, görnyedés („körbe a saját gyomrunkat")…

A kanyar után tömzsi árny zuhant szinte melléjük: Armand úr, az edző. „Jó napot, urak!" Sorban lekezelt mindenkivel. A mester volt az egyetlen ez idő szerint, aki tegezte: „Szervusz, nagyfőnök" – mondta ő, ahogy azt már máshonnét is ismerhetjük. „Szotyoláznak az urak?" Hunyorgott, mintha örökké jókedvű lett volna; pedig ennek inkább az ellenkezője igaz; nyomta a felelősség. „Ma edzés van!" mondta kissé kekken a Jobbszélső. Armand úr ugyanis nem egyszer lelkükre kötötte a korai, könnyű ebédet, s határozottan tiltotta a meccs előtti szotyolázást, mondván, hogy ez teljesen kiszárítja az embert. „Az illóolajok" – fenyegetőzött fél komolyan. „De a feszültség" – mondta akkor a többiek nevében talán épp a mester. „Ha ideges vagy, fiam, eredj gittelni – mondta szeretettel az edző, akinek hajába már, komor idegenekként ősz hajszálak tolultak, majd órájára nézett, és kimondta, mint mindig, ha egészkor kezdődött a meccs: – Kenés bő húszkor." Armand úrban megvolt a „lélek melege"*. Az a kíméletlenség, konok következetesség, ahogy például végighajszoltatta azokat a bizonyos „nazális négyszázakat"! (Aki valamely játékos nevének nazális hangzóját *slendriánul* ejtette, annak futnia kellett egy közepes kört. Híres eset a környéken.) Szigorú, de igazságos ember hírében állt; nem mindenki szerette. „Ez nem az Ajax! Mit akar?!"

Armand úr régi bútordarab volt a pályán. Alakja összenőtt avval. A mesterék nem tudtak előbb érkezni (rendszerint már kapura lődözött az ifikapusnak; „na gyerek! ez még a régiből!"), s ők már loholtak elfele a halaszthatatlan dolgaik után, amikor Armand úr még megtörölte egy friss (zöld) sörösüveg „csókos száját". „És mit szól feleségecske?" – kérdezte a mester akkor, mikor ezt már kérdezhette (gyerek, katonaság, hírnév, szakmai tudás és szituáció). „Dörmög. Jó asszony… Csak az öregfiúk meccsét nyeli le nehezen. Vén öreg rozzant egy alak vagy, még bajod lesz, ezt mondja. De *hasztalan.* Tudod, hogy van. Én már a pályáról megyek nyugdíjba."

„Persze" – mondta a mester, s eszébe ötlött neki az a szezon, melynek végén Armand úr elbúcsúzott az aktív pályafutástól. Armand úr mindent tudott: a labda kezelése, a lövése satöbbi. És az izomzata is. Csak valahogy a labdák elpörögtek előle. Peche volt, illetve az lett neki *mindig.* „Nagyon érdekes volt ez. Mindent jobban tudott még, mint mi. És már mindenkinél kevesebb hasznot hozott." Az egy szomorú szezon volt. Armand úr kapott egy labdát emlékbe; a mester is ráírta akkor a nevét. Mondták is neki: „Hogy írsz? Tessék. Tanult ember és micsoda macskakaparás." Akkor még nem volt, nem lehetett annyi szava, hogy azt mondja: „Haver. Írásképem pedig nem csúnya, hanem *érdekes.*" (Mint ahogy ha manapság egy gyakorlat szerint az edzésen jobbal a *hosszúba* kell lőni, ám a kapusok eltrehányodva már eleve oda állnak, s ő ekkor, igaz véletlenül, bebombázza a *rövidbe,* s ezt őtőle számon kérik, akkor nyugodt szívvel mondhatja magyarázatul: „Didaktikus!" Hogy aztán ezt követően, ha valaki a rövid fölsőbe, védhetetlenül, az felkiáltson: „Ezt vedd ki, apám, *didaktika!*„)

„De hát akkor még nagy kuss volt", az öltöző-pad csücskén egyensúlyozott ő, miközben gátlásosan két térde közé fogta a kezeit. Armand úr igen jószándékú volt vele szemben már akkor is. „Hajts, az istenedet!" Erre nagyon emlékszik ő: „Hajts, az istenedet!" Pedig úgy érezte: mindent megtett. Később már tudta, mire volt itt gondolva: a minden triviális kevésségére! És az Armand úr nagy feje, ahogy még nagyobbodik és pirosodik Little red balloon, dudorászhatnánk, ha lenne erkölcsi alapunk.

Az első *elhajlás* megszervezése is Armand úr nevéhez fűződött. „Talán a Makkhetesben. Az volt az első meccsem az egyben." Tény az, hogy nagyon elanyátlanodott ő. „Na gondolhatja. Egy kör sör, egy kör pezsgő. Illetve habzóbor. Ez egy *periódus,* gondolhatja." Armand arca vörösen pompázott ismét az érzésektől. Dalolt keményen: „Nem lehet a nem lehet a kiku kori cázni!" A mester olyan állapotban volt, hogy még tudott nevetni ezen-azon, „szegény csak majd később lesz szomorú" (Csucsu úr szava). Ami valóban bekövetkezett egy csuklós 55-ös hátsórészi rázkódása következtében. (Pedig úgy tűnt, hogy igen jól meg sikerült kapaszkodnia az akkor még ifikorú és korengedéllyel játszó mesternek! De aztán hirtelen elszomorodott ő. Feri úrnak, aki úriember tetőtől talpig, a védelem akkori oszlopának ez húsz forintjába került. – A mester azóta is hiába próbálja revanzsálni. „De majd most, barátom, most majd nem *térhet* ki!" – Hogy kalauznak vagy rendőrnek kellett-e fizetnie, arra már nem lehetséges emlékezni. De nem felejthető el az a megkönnyebbült rázkódás egy új – ha az előző volt: a „régi" – csuklóson, ahol újólag jól meg lehetett kapaszkodnia a „fiatal sportolónak"; az a könnyű *kis* rázkódás, mely mégis avval emlékezetes, hogy nem akart véget érni. „Ment a nagy csuklós, csak ment és nyiforgott, miközben a harmonikaszerű csuklórész szakadásán át látszott az ég újra és újra.")

Armand úr ott a kocsmai asztalon át intett a mesternek. A lombokon átsütött a nap, a megrezzenő levelekkel együtt mozdultak az árnyékok a nagy faasztalon, s változtak a sör aranyszeletei a korsókban. „Na fiú. Gyere. Ülj ide az öreg fa árnyékába." Feri úrnak ezek után félévenként egyszer, mindig valami bíráló apropóból, csak annyit kellett mondania: „Huhú, az öreg fa árnyéka, hu-hú." És dőlés volt a nevetéstől.

Armand úr nagy tehetségnek indult, 17 évesen hívták a Honvédhez, de pont akkor azon a nyáron, illetve annak a nyárnak az elején, mert a hívás szeptemberre eshetett, de pont akkor, eltörött a lába. A Puskás Öcsi rátartott a próbajátékon. „De nem akarta az Öcsi. Rendes krapek volt. Nyeste nekem a zsugákat az első felesben, én meg mentem, mint a száraz villám. A második felesben egymás ellen játszottunk. És akkor. Nagyon sajnálta az Öcsi." „Meglátogatott?" „Á, hát azért az nem volt olyan nagy szám. Meg talán már kimentek az olimpiára. De frankón sajnálta. Ő vitt le a pálya szélére, odaintett két drukkert. Na papa, vigyék a gyereket az öltözőbe. Mint egy király. Hát az Öcsi az egy király volt."

De meg akkor azért más volt. Hát már csak az: azok a meccsek. Egy százas. Ennyi a beugrópénz. „Nagyon szar idők voltak azok, apám, de lelkesedni azt nagyon tudtunk." „Azt igen" – mondta szkeptikusan ő. „Ha csak feleannyi szorult volna belétek, akkor nincs az a küszködés vasárnap se a Goli ellen." „Nyertünk." „Á, nem erről beszélek. Tudod te, mi hogy együtt voltunk?! Nem hogy meccs előtt fél órával, mint ti, utána meg tűz arra a sok randira… Apám, mi ellógtunk az utolsó óráról a haverekkel, hogy jó helyünk legyen a piacon *ládázni,* a lét be a közösbe, aztán ki a Betonba spilázni estig pénzbe. Két tűzfal között, négyen-négyen. Nagy harakiri meccsek voltak. A falakon meg a bazi nagy föliratok, tudod, hogy éljena, meg lea, ami épp kellett." A mesternek – miközben keser nosztalgiával gondolt az akkori közösségiségre – eszébe jutott egy álma. A gyárfalra, amely mellett, ha a pályáról a kocsma felé *tart* az ember, elmegy, oda piros betűkkel az van írva: ÉLJEN A MUNKÁSOSZTÁLY, s a mester álmában e felirat alatt ez állt: A SZOMORÚSÁGTÓL KEDVES TIRI MEGALVADT A VÉREM. „De tudja, barátom, én nem szeretem, hogy egy tejbolt vagy *efféle* mellett az áll: Halál erre-arra! Főként az az undorító, ahogy néhány betű *elcsorog."*Igen, sokkal jobban szereti ő, ha óriási nemi szervek vannak a falra rajzolva, TE HÜLYE ERZSI A PISTI SZERELMETES, hullik a vakolat, s a téglák oly „disznón vöröslenek", mintha a rajzok része lennének.

Armand úrék egyszer még a Puskásékat is megverték! „Biztos lelazázták" – mondta a mester kajánul. „Azok? Te azok úgy hajtottak, mint egy vébédöntőben. Ott nem volt különbség a meccsek közt, ott a *játék szeretete* volt." „No, no – huncutkodott ő életelemeként (mely mint, jól láthatni, társadalmi haszon öltött testet) továbbra is –, és a kis pénz kis foci?" „Az megint más" – mondta Armand úr, s nem nevette el magát, annak ellenére, hogy a mester ezt várta. Pedig Armand úrból nem hiányzott az önirónia. „A futball az kivétel."

De ahogy azután tanulságosan elővezette azt a nagyétkű suhancot, aki volt ő hajdanán, a falu bikáját, akinek gondolta magát hajdanán, akié az egész világ, az igazán pazar emberi momentum! „Mennyit kajáztam! Csak ültem és ettem." És a 33-as, végig a Sztálin-hídon! Fújt a hideg szél. „Na de a kis vagány ki a peronra, kezet zsebbe, föl a hajtókát, cidri!" Mindezt arra mondotta Armand úr, hogy *alapozáskor* tessék sapkát húzni a futáshoz. „Olyan homloküreggyulladást kaptok, hogy arról kódultok." Mert a sapka – régi sportszárból eszkabált: egyik végén elvarrt – nem jól állt a népszerűségi listán. („A listavezető? Mi lehet a *listavezető?„*) A többséget az ABC-beli eladólányok vihogása késztette a felelőtlenségre. A mester, némiképp ezzel szemben, azt állítja, s nincs okunk kételkedni, hogy őt idegesíti a *bóbita.* „A bojt. Ahogy leffeg." Kérem: azért a homloküreg az homloküreg.

Az edző és a csatársor a Keleti-pu. felől eső kapunál jött be. „Tudja, barátom, az ember minden pályát a Népstadionhoz hasonlít. És mindegyiknek van irányulása; egyértelműen megmondható, hogy melyik kapu a Verseny utcai s melyik a Földtani Intézeti… Bár van néhány, kevés, de van, amelyik *ferde.* (A Gamma pálya ilyen. -- E.) …Bár és az is előfordul, hogy a meccs közben megfordul az irányulás. Ekkor csak nagyon kis szeletét láthatni a pályának. A rutinos jobbösszekötőt nem zavarja meg ez, de kissé, hm, elidegenedik, mintha egy idegen pályára pottyant volna, s némiképpen egyedül van. Lényegileg nem zavar; *csak az emlékezést* nehezíti." A verőfényes tavaszi nap egy elégedetlen embert ölelhetett. A fogak közé szotyola szorult. „Helytelen állapot, barátom, az olyan, mely napról napra

bosszúságot okoz” – mondta, s letört egy ágacskát valamely virágzó fáról érthető durvasággal, hogy azzal piszkálja ki, amit ki kell.

Már bent az öltözőben a Legjobb Tartalék büszkélkedve mutatta az öltöző falait. „Kimeszeltem.” A mester mintegy szemrehányással a melegítőkre tekintett, melyeken ezer meg ezer kis pettyecske fehérlett. A Legjobb Tartalék jókedvűen megvonta a vállát. „De a meszelés, Petikém, a meszelés!” „Nézd – mondta a nagy hírű 8-as komolyan –, ez nem egyszerű. Egy ilyen festés. Mert nyilván – és itt szakértő képpel körbenézett – ezt unser Adolf jobban megcsinálta volna. Fórral indul, tény – bólogat ő –, ez a szakmája. Másrészt – emelte ő fel tanító ujját, és erre (!) a mutatóujjára valaki durva tréfából rádobott egy alsógatyát, hopp!, de ő frappánsan kivágta magát, megpörgette a gatyát (»Barátom, egy *horgolt* alsógatya! Utána kell járni.«), majd ravaszul, mint egy pöcköt, az ujját kihúzta a gumírozásból, hej és akkor már csak a centripetális erő dívott! –, másrészt a konkurrensed számláját más események terhelik. Nehéz ezt megítélni.” (Konzervatív ízlésemnek ez sok. És egyáltalán a mester ízléséről regényeket, bizony regényeket lehetne írni… Nagy és átható tekintetét úgy emelte ő fel, ahogy gondolom évszázadok óta emelik föl tekintetüket az Esterházyk egy lovászfiúra, ajtónállóra vagy Haydnra, ha az olyast tesz, mit nem kellett volna. „Tudod, haver, nem karmolom én ezt a humánus agy-járatást, nem én.”) Az öltözőben csönd lett, zavartan vihorászott némelyik. Maga a mester is zavarba jött. De aztán meglátszódott, hogy mire ment ki a játék, miért kellett neki behoznia ezt a fájdalmas történelmi szálat ilyen frivolul. „Minek ezt kifesteni? Mindjárt összedől.” Ez aztán, az ő szándékának megfelelően, rosszkedvet csempészett közéjük. Túlontúl sok apró és úgynevezett: külső jegy tudatosította helyüket s helyzetüket. „Tudja, barátom, egyre nehezebb csalás nélkül csak arra gondolni: a labda itt is ugyanúgy gömbölyű. Itt. Is. Ugyanúgy. Gömbölyű. – Fontos.”

Lassan szállingóztak már ki a fiúk, csak ő „döfölődött” szokása szerint. „Hol a túróba a bokagumi.” De itt megint fontos fordulatot provokál a lélek. Megkérdeztem, úgymond, tőle, olvasta-e, mit mondott Joyce úr? Joyce úr azt mondta, hogy 300 évnyi munkát ad a kritikusoknak… És hát ugye, ami azt illeti, a mester is ad. Mert hát az utalások, ollózások, ezek felderítése, s ez az egész hóbelevanc mint műfaj… „Ad. Két napnyit. A túróba! Megvan!” Úgy örült ő a megtalált guminak, mintha nem lenne a zsákban öt, mely közül választhatott volna. De ő ezt a régit szereti; mert ez *tart,* de nem *szorít.* Végighúzta a hüvelykujját körbe a nadrágon; a szokásos mozdulat ez, mintha tágítaná az ember a gumit. Elöl kitartotta ő, s belenézett a lett alagútba, mert az lett, s abba mondta: „Persze, két nap is idő.” Hohó, de még mennyire az. Két nap az két nap. Ilyen vallomásokat kell elcsípnünk mi többet, áz árgyélusát. (Írás közben ő, megtiszteltetés, fölém hajol: hosszú írói arcéle árnyékot vet a papírra, haja belecsüng a nyakamba. Sapienti sat. „Kezdőknek és elméleti szakembereknek tovább.” Elmondja ő, hogy neki kell egy ún. grammatikai-tér [kedves, szép szava ez], és akkor már csak élnie kell. „Az életemet.” E sorok írója *szomorúan* lehajtja a fejét, s finom átkötéssel azt mondja: A grammatikai-tér én vagyok.)

De ki a szabadba, friss ég alá egészségben. Emelgetett egy labdával ő, s közben sétált a pályára. Armand úr szigorúan várt. Néhányan pászolgattak, volt, aki alattomban megpróbált kapura rúgni, de itt Armand úr tiltása gyeplőzte a kitörni készülő jókedvet. („A kapurarúgás mindig jókedvet szül.” „Látja, barátom, ilyenféle laposságokkal kárpótlom az igazi katarzistól óckodó művelt réteget.” Aztán hogy kis falsot adott a labdának: „Hi-hi-hi – kacagott fel mefisztósan, s összedörzsölte kis virágkezecskéit –, hi-hi-hi, jól megadtam.”)

A mester ott ődöngött Armand úr körül. Smúzolt volna? Nem, erre neki semmi szüksége sincs az adott erő-helyzetben! Hanem nagyon megszerette ő ezt a szögletes, igaz embert. Armand úrnak négy gyereke volt. Ez is valahogy fonta a mestert hozzá, a mestert ért hasonló helyzet miatt – csak épp a gyerekek szemszögéből. „Ma bebetonozom a rötyit.” „Ma fölásom a hátsókertet.” „Ma lebontom a sufnit.” „Ma.” Úgy repkedtek az ilyen mondatok egy-egy edzés előtt, mint a színes pillangók, melyeket döglegyeknek látni. „Vagy fordítva. Sokkal nyugodtabban, barátom.” Ilyenekről inkább pénteken, mint szerdán esett szó, mert szerdán még túl friss a vasárnapi vereség vagy győzelem stb. sebének a hege. Ott álltak a bűvös, zöld négyszögben.

„Ma megyek csattozni.” A mester megállította a mintegy önmagától mozgó labdáját, röviden egyensúlyozta, majd az mint egy halott – lefordult a rüsztről, szégyenletesen. („Könnyű nekem – mondta még régebben egy ízben Armand úr, mert neki *nem* esett le –, könnyű nekem: ragasztós a labda.”) „Nem ragasztós” – dörmögte a mester, és kérdőleg nézett a taktikák és stratégiák kovácsára: „Csattokat táskához.” „Milyen csattokat milyen táskákhoz?” – kérdezte a nagy ember logikusan. „Szép kérdés volt. A *leg*érdektelenebb. Azért ehhez is érzék kell, csimotám.” Aztán még bölcsen hozzápasszintotta: „Sokkal könnyebb felismerni a tévedést, mint az igazságot megtalálni.” „Ilyen ritikül-csattok.” „Jó randák, mi?” „Nem. Nagyon veszik. Én is vettem az asszonynak, illetve én kaptam a Martinkótól, mert annak dolgozom. A Martinkónak; ott van üzlete a pékség mellett, ahol régen az öreg Farkasnak volt az istállója.” „Olyan kifliket, barátom, még *egy* helyen lehetett kapni. A szanálások előtt, a Harrer Pál utcában, a tüdőgondozó előtt. Vagy után, ha a város felől… Kellett járni valami *mantu* oltásra. Ez a kiflik miatt *szinte* kész öröm volt… Sokat kérdeztem atyámat, aki tanult ember, mert nem értettem, hogy hogy lehet, hogy ha a lelet *negatív,* akkor *jó.*”

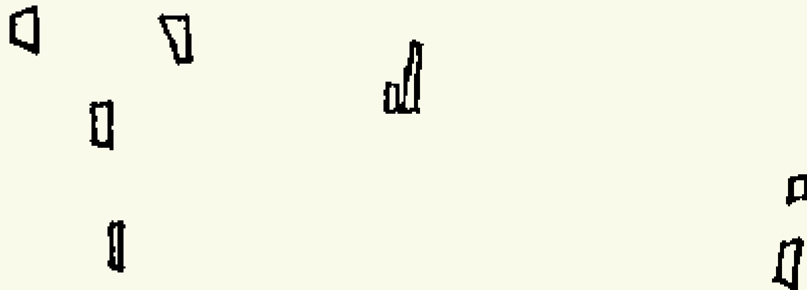
„És jól fizet?” Ez volt a helyénvaló kérdés: hogy jól fizet-e. „Jól. Ott vagyok négy este. Néha ötöt. Az már jó kiegészítés. Csak nagyon elfáradok.” A mester bizonytalan mozdulatot tett. „Tudja, barátom, amoly aszabadidőértelmesfelhasználása-mozdulat volt.” Kissé túl szaladtak ők. Ezt akkor lehetett tudni bizonyosan, amikor Armand úr udvariasan visszakérdezett: „Te hogy keresel?” Ő meghökkent ettől a gesztustól, önfeledtebb beszélgetésnek gondolta beszélgetésüket, hogysem Armand úrnak ilyen *viszonzással* kellene élnie. Álltak a nagy vonzalmukkal a taccszászlónál – mert bízvást mondhatom, hogy Armand úr is rokonszenvezett övéle: szerethette

nyílt, egyenes jellemét, lelkesedését, technikás jobbját; s tisztelettel merevítve a hírnevéért –, mégis a szavaik egyre ünnepélyesebbek lettek. Feszengtek. Bár talán „elmenekülhetett” volna, kapura lődözni ő. Ja nem: azért Armand úr fegyelmez. És kivétel: a mester sem volt.

„Tudja, barátom, barátság csak gyakorlatilag jöhet létre, gyakorlatilag válhatik tartóssá. Vonzalom, sőt szeretet a barátságot egyáltalán nem segíti elő. Az igazi, tevékeny, termékeny barátság abban áll, hogy életünk folyamán egymással lépést tartunk, kölcsönösen helyeseljük egymás céljait és így folytatjuk együtt utunkat tántoríthatatlanul, bármily eltérő is különben életünk és gondolkodásunk módja.” És ekkor ő egy nagyon szép költői látomással így folytatta: „Tudja, barátom, nekem nincs *baráti köröm.* Hanem én úgy látom a barátaimat, mint a félig besüppedt kilométerköveket az árokparton… Van itt figyelés egyáltalán?!” Legyintett. „Van hát. Maga, mon ami, úgy ír, mint a nők. Miként Heine mondja, hogy ha egy nő ír, csak egyik szemével néz a papírra, a másikkal egy férfit figyel; kivéve Hahn-Hahn grófnőt, aki félszemű.”

Itt csatolom az ő rajzát a barátairól vagy a kilométerkövekről? hogy is?

A hivatkozás helye

„Te hogy keresel?” „Tudod, engem nem nagyon érdekel a pénz.” Ekkor aztán végérvényesen folytatódott az, ami az elébb elkezdődött: állt a két férfi szótlanul: mert nem volt egymásnak mit mondaniok. Az Armand úr feje kettészelte az égboltot, a gyönyörű-kék égboltot (az Isten sátrát). Homlokán izzadság gyöngyölt, a boltozaton egy fecske húzott át. A mester, hogy enyhítsen, valami olyasmit mondott, hogy számára csak eszköz a pénz, és hogy csak épp annyi kell belőle, amennyi okvetlenül kell. „Puftili.” Látszik, hogy e tiszta szellem igen nyugtalan volt. „Még este is szívtam magam. Hogy ilyen *diákosan* fogtam a kérdéshez.” Bizony: úgy érezte ő akkor, hogy még gyerek ő (katonaság, gyerek, hírnév dacára). „Igen amatőr viszonyulás volt” – s ennél keményebb szóval nem illethette magát az, akinek foglalkozása: az élet ismerete.

A sok idő véget ért: a későn jövők megérkeztek, a lomhán öltözők elkészültek, a tilalom ellenére elrúgott labdák megkerültek. Futották a bemelegítő köröket. „Hányat?” De Armand úr *titokzatosan* hallgatott, kis füzetecskéjébe vezette be a jelenlétet. Már zihált a mester jócskán, mikor társaihoz szólt: „A pálya egyik sarka vissza van hajtogatva, és írva oda: TITOK.” Ziháltak tovább. Jelezvén, hogy nem a levegőbe beszél ő, a célegyenes előtt még kibökte: „Ott. Az.” Mondjam meg egyenesen, ez nem volt igaz; abban az értelemben, hogy a pálya csücske nem volt visszahajtogatva, és nem volt odaírva: TITOK; nem is egészen érthető, hogyan gondolta ezt technikailag ő, talán hogy gyep*szőnyeg*? – de akárhogy is: részéről ez megint amolyan költői elem volt, egy részletecske abból az egységes költői világképből, mely az ő sajátja. Én azt hiszem, nagyon becsületes dolog ez.

Felálltak ők, kezdődött a gyakorlás. A játék – akár csak a tét-mérkőzéseken – hullámzott, hol ezen, hol azon a térfélen pattogott a labda. De többnyire a „vegyes” térfelén, mert az első csapat játékosai – az edzői utasításnak megfelelően – gyorsan kihozták a labdát saját kapujuk előteréből. A védők pedig meredek indításokkal vagy a középpályásokat vagy a szélsőket keresték. A labda gyakran jó helyre szállt. Ilyenkor meg is szólalt az edző. „Szép volt, Lajos…” „Jól csináltad, Sanyi.” Ha viszont célt tévesztett, a vezető edző azt mondta: „Nem baj, a legközelebbi már jó lesz.” „Nem az elgondolásban, hanem a kivitelezésben van a hiba.” Különösen a légtérben maradtak Armand úr fiai alul. „Bátran ütközzetek, persze úgy, hogy a kezeteket ne használjátok” – pattogott az edző hangja. Az idő olyan gyorsan telt, észre sem lehetett venni, csak azt, amikor Armand úr az órájára tekintett, és hármat sípolt. „Egy mindenkiért, mindenki egyért.” (Mint a drej muszketire.) (Istenem, mennyi kalandozás egymás hegyén. Dehát ilyen ő: egyik lépést teszi a másik után a lábával.)

A mester ellopta az Icsi úr *papucsát,* remélve, hogy annak bosszúja kíméletes lesz. Ott ült a padon ő, lábát az összegyűrt mezre helyezte. Minő látvány! Talán nem kell tágasan ecsetelnem, hogy a futballjátékban micsoda előnyöket jelent egy (vagy: a) harmadik láb! Nos Esterházy rendelkezett evvel! Engem ez igen közel hozott a mesterhez: hányszor ültünk elhagyott öltözők koszos, homályos zugolyaiban, miközben ő elragadtatottan szemlélt egy jobb- és egy ballábas cipőt. „Vajon…?” – és tanácstalanul felhúzta a vállát. Nagy megtisztelés. (Isten óvjon a pletykálkodástól, megjegyezvén, a mesternek ez a vacillálása igen népszerűvé tette őt a nők körében.)

A fürdőben a mester szappanozott éppen – valaki hozott hazulról *szagos szappant,* és ő lecsapott rá, pedig… –, amikor a rezege baloldali középpályás, innét a Szúnyogcsődör név, azt mondta, hogy megáll… az ember esze. (A

három pontról itt *nem* valaminek a hiányát akartam evvel jelölni, *nem* vagyok annyira félvilági, noha a hiátus irodalma *nem* csekély, és gyarapszik. Dehát én róla írok, és célom *nem* lehet irodalmi. A kurzív: önirónia. – Mindazonáltal ha nem akarom a hölgyolvasók és érzékenyebb „kedélyek" megszolgált jóindulatát elveszíteni, illetve egyáltalában azokét, akikből még nem halt ki az igazi értékek iránti tisztelet, a tekintély és a többi; és vállalt módszerem, a hűségesség iránt is – hogy egy szójátékkal éljek – hű kívánok maradni, *nos* [!] ez esetben konfliktus szikrázik föl. Hogy miről van szó? Kérem: ott, akkor a fürdőben egy magnetofon a következőket rögzítette volna: MEGÁLL, BAZMEG, AZ EMBER ESZE. Jesszusom… Dehát nem hiába a rutin, a tapasztalat, a kedvező környék – a mester –, ezeknek kerékvágásában mindig elrendeződnek a bajok. Nem akarok elvi alapvetést, nem az én asztalom, hanem hát álljon „csupán" alant a megvalósulás, az eredmény, mely esetében a művészi igazság lesz alkalmazva.)

Elölről mégegyszer: a mester tehát, miután lecsapott a szélső (a legjobb) tusolóra, kitúrva onnan minden tekintélyével egy, az ifiből ez évben fölkerült ifistát, magához ragadott egy magán-szappant, lassú kéjjel vakargatta a hátát, s már hozzálátott elöl a mellkasának a szappanozásához. „Tudja, barátom, hány s hány olyan *személy* van, akinek itt elöl, tudja, az a szép *bekecse* van?" Báránybecsecs, mondjuk kulturáltan. Ekkor a Szúnyogcsődör azt mondta a Jobbszélsőnek: „Megáll, fűzfa, az ember esze." (Látható tehát. Ha a „fűzfa" a fentitől eltérő értelemben szerepel, jelezzük.)

Csorgott-csobogott a mester mértani arányokat tükröző testén a víz, és ő közben fülelt. (Legjobban a Zeneakadémián tud ő fülelni, szünetben. Térül-fordul, őszintén érdeklődik a veszekedő, fegyelmezett házaspárok iránt, mimikával biztosítja őket tájékozatlanságáról, s a hallott anyagot már szövi is hallatlan fortéllyal tovább; de a legkedvesebbek számára a művelt körök. Itt nem sokat teketóriázik, átkiált Gittusnak, mert úgy intézi ő, hogy átkiálthasson Gittusnak: „Anyukám, ez a Mozart elég fű", vagy efféle, s eltrappol büszkeséggel.) „Hát, fűzfa, a Rómát egyikszre vettem." „Fűzfa, a múltkor a Juvét is ledöntötte, jogos, fűzfa, az egyes." „Na de fűzfa, hogy az Inter, fűzfa: az Inter, nem ám az Egyesült Izzó, fűzfa: az Inter…" A Szúnyogcsődör már törülközött, nagyon föl volt izgulva. Éktelenül hadonászott, főleg a Fűzfa, az Inter, nem ám a stb. szavaknál, s noha mozdulatai lehettek egy „igaz felindult hadonászás" eleme, egyszersmind megjárták törülközésnek is, amin a mester jót mulatott. „Sehr praktisch." „Hogy, fűzfa, az Inter *hetek óta* ne tudjon nyerni…!" A mester őszinte csudálkozására, ez a mondat, mely lényegileg új hírt nem tartalmazott, mozgósította a gyorslábú jobbszélsőt. Az lekapta a törülközőt a fejéről; a mozdulat, a fényviszonyok e hirtelen változása, kissé megrogyasztotta a szélsőt, megtántorult és előrelépett, s úgy mintha acsarkodnék, mondta a másik arcába: „Fűzfa, a Kómó meg jön előre. Fűzfa, ha ezt nekem a múlt héten mondják… De, fűzfa, hogy ezt az Inter ne tudná…" „Fűzfa?!" „Fűzfa!?"

Ekkor a mester kilépett a zuhanyzó alól, szétfeszítette a sűrű párafüggönyt, s mint egy látomás, előállt. „Na fűzfa – mondotta egy vízzuhatag robajaként ő, mert a kis fürdőben fölerősödnek a hangok –, na fűzfa, hogy itt Magyarországon, ennyi futás után, a tusoló alatt, blasz 28-ban, 13,20-as órabér mellett a Kómó reménykeltő szereplése fájjon…" „Tudja, barátom, egy pillanatig attól tartottam, nem történik semmi, és csak állunk majd az idők végezetéig, mert már a tusolóhoz sem léphettem vissza. De aztán jót röhögtünk hárman."

Jót kacagtak ők hárman ott bent, sőt, hogy jelezzem a szerencse pártolását, a mester még egy orvul kitámasztott partvist is elkerült. Megfordult még az ajtóban, s aztán ahogy így hátrált, elsodorta a veszélyes tárgyat. „Barátom – szerveiben magány és egyedüllét –, lehet, hogy már akkor is ezen nevettek volna? Előre. Jaj." Lám, már a jaj-t is tudja ő; a fájdalmak és csalódások-csalások így teljesítik ki a művészetjét. „Ó, barátom, hogy mindazt teljesíthessük, amit elvárnak tőlünk, kelleténél többre, illetőleg kevesebbre kell tartanunk magunkat."

– *Pedig* az a partvis hogy orrba fűzfázta volna őt …

(Az ajtóban ezt mondta: „Megnyerjük a kupát?" „Meg" – válaszolta komolyan a Szúnyogcsődör, úgy, mintha visszakérdezne: „Hülye vagy?")

A hivatkozás helye

-kat

11 Hogy sorra veszek bizonyos …-ket örülhetek annak a kettős szamárvezetőnek, mely ha szorít is, ha kék-zöld foltokkal pettyezi is ütközéseinket: eligazít. „Sajátosság, barátom, sajátosságot idéz elő." A mester és *kisssregénye* ez a Nagy Eligazító. Hisz még így is hányszor látom magamat, e megbízható, lappadt krónikást, csillogó-villogó tükörnek, melyről – elég egy rossz vagy egy jó (nem rossz) mozdulat és máris… Talán nem ismeretlenek az Olvasótól azok a külföldi (nyugati) képeslapok, melyekről, billentve meg őket, egy nő, amolyan hetéra, kacsint vissza a fényutak mássága folytán… Nehéz óráimban, miket e jegyzetek szereznek, sokszor gondolom: nem vagyunk más, mint e kacsintás örökkön örökké…

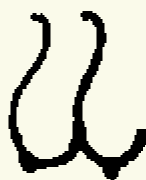
„Húsvét az első időpont." Vasárnap reggel a mester fölpakolta kis családját lovára, s kivágtatott a szülői házba. A kis girbegurba utcák, melyek úgy billegtek a hegyoldalon, mint háton az izmok, próbára tették lót és lovast. Nagyon kicentizte az időt ő, így épp csak leszórta a famíliát, megcsókolta édesanyja öreg, fonnyadt-gyönyörű nyakát, majd érzelmesen kézbe fogta az anyai kezet. Az ujjak vékony, csontoktól barázdált felületbe torkolltak. Az a rész, amelyik a

visszkézből kapott pofonok *idején* éri az arcot, erek által rajzoltatott ijesztő térképpé. Májfoltok és vörös, sőt lilás elszíneződések tették ez utóbbi elképzelést valószerűbbé. A bőr, mint egy nem egészen pászentos kesztyű. A hüvelykujj tövéhez egy kis hús lopakodott, itt fényesebb a tenyér. Az elébb említett kesztyű finom munka, selymes, könnyed, de a hajlatokat (itt-ott) repedések súlyosították.

(Egy korábbi terminusban Icsi úr kétségbevonta e leírás valósághűségét és bizonyos irodalmi pátoszt tulajdonított neki. – Ez úgy történik, hogy a rendelkezésére bocsátott kézirat lapjainak szélére, kemény, H-s ceruzával, a bírálandó helyekre hullámos rajzolatot készített. „Álmomba ne jöjjenek elő azok a rohadt kígyócskák" – mert ezeket mindig kemény munka követte. – A mester ez esetben frappáns ötlethez folyamodott. Udvariasan bekérette a szilfid kapus édesanyját, akinek kezei sorsa hasonlóságot mutatott a mester édesanyjáéival. Ő kézbe fogta azokat, majd a kéziratba sandítva olvasott, s amit olvasott, azt mutatta. „Az ujjak, íme – mutatott az ujjakra –, vékony, tessék nézni: vékony, csontoktól barázdált felületbe – mutatott a vékony, csontoktól barázdált felületre – torkollnak." Stb. Hátborzaló jelenet volt. A két labdarúgó szégyenkezve egymásra pillantott; az anya visszament a konyhába. Egyébként lehet próbálni. Kell: legalább négy gyerek és némi sanyarúság az életvitelben; a próbáló látni fogja a mester szóinak megdicsőülését.)

Anyja kezét fogva újból a nyakba hajolt ő, és ezt súgta „Tyúkanyó, ma nagyon szép vagy. Szép vagy, mint egy kuplerosné!" A szent asszony hozzászokva fiai lehetetlenségeihez, nyakon legyintette a mestert, aki azonban ekkorra már szinte ott sem volt; negyedre legkésőbb a pályán kellett lennie.

Hogy hazaért, már sorakoztak az ebédhez a résztvevők. De ő még kicsalta a gyülekezetből Frau Gittit, hogy kiöntse neki a szívét. Dohogott ő erősen, miközben a fontos kitérőt tették a kertben. Ment a vasárnapi ösvényen asszonyával, s egy-egy hangsúlyosabb lépésnél combjuk is összeért szikrázva. (E célból a mester kissé úgy lépdelt, mintha angolkóros lett volna. De én biztos vagyok, hogyha valaki egy jegenyefa fedezékéből vagy egy ideiglenes buszmegálló zavarosságából váratlanul előugrana, és neki szegezné a kérdést, amit ilyenkor szokás, annak jól megválaszolna. „Kiújult, haver, a *makacs* sérülésem" – vagy effélét.) „Édes Gittis, kérlek szépen én még ilyen buta hátvédet nem láttam." Itt megköszörülte a torkát a dohogás közepette. „Pedig, mondhatom, néhányat láttam már hányatott életemben." Frau Gitti ott volt egy kérdőjel. „Barátom! Két kérdőjel!" Aha:

(tréfa)

„Annyira buta volt, hogy nem észlelte a cselt." „A cselt?" „Azt." „És mi történt?" – simult a nő. „Mi történt, mi történt. Lecseréltek." Ritkán esik ez meg vele; nem szokott örülni az *ilyesminek*. „Az az üres öltöző! És hogy az ember ott turkáljon a sok papucsban és törülközőben! Viszolyogtató az a bőség, becsületemre legyen mondva!"

A kertbe ekkor már bemásztak a zöldfülű levelek, és a fákra fölmásztak a rügyek és a pilleszárnyú virágok. Senki nem egyensúlyozott egy százszorszép sárgáján, és senki a fűben nem hasalt, hogy fürkéssze a lányok combjait. „De mon cher ami! Ott a Gittusé! Sőt: Gittuséi!" Hát ez igaz: Frau Gitti combjai *elsőosztályúak;* a psziché felől támadva az asszonyra: a mester legelszántabb kamaszkori képeinek betöltője!

A húsvét súlyosan terült a kerten: már a feltámadás után ugyan, de még oly közelien a nagypéntek. A mesterben – mindenek ellenére – meghosszabbodott a százszorszép (ekkor természetesen megszűnt százszorszépnek lenni), és ő nem mondott semmit. Keze jó kezekben volt. Olyanok voltak ők ketten, tapodva a kerti növényzetet, mint egy hálaadó ima. Az ebédelés felől érkező hívó hangokra a mester legördült (sziklák robajával – Tu es Petrus stb.) Gitti mellé. A százszorszép lassan, mintha izmai lennének, a környező egyszerű, de mindazonáltal semmivel kevésbé rejtélyes fűszálakkal együtt fölemelkedett, eltűntén a talpaknak. „Tudja, olyan szakaszosan; mintha egy film lenne; tudja, azok a természetrajzi filmek." A százszorszép lett.

De az ünnepi ebéd előtt még micsoda *vaudeville* keletkezett a mester öccseinek a rovásából! Gitti asszony előresietett, hogy segédkezzék, ő pedig lassúdan kószált a ház felé, gondolataiban tallózva; „mikor a Totó elindult a szélen", neki mégis cseleznie kellett volna, hopp, elkerülve a rúgó lábát, még egy, aztán a lövőcsel, a csontos, kellemetlen centerhalf a földön, *arca a füvön,* onnét néz föl, „tekintetük találkozik", a kapus mellett is el, a gólvonal előtt lassítani, pöcc, hogy ne is menjen el a hálóig. „Áááá." Torokból jövő, szívet szaggató, velőt rémítő ordítás járta át a házat, minden zegzugát; a mestert, merthogy az ordítás a közvetlen közelében fakadt; szinte széthasította a félelem. „Rám ijesztettek" – mondta ő egy kései terminusban a levelei közt lapozgatva. „Igen ám – rázott meg ő akkor egy *tűrhető borítékot –,* igen ám, de ez el is érte a célját."

Ütött. „Ennyire megijedtem." Mert a lélek tájain mászkált, és a sietség onnét vissza! Az előtte magasodó árny megfordult a tengelye körül, miután a mester apró, gyors ökle, mint a pörölycsapás lezúdult. Hús és csont találkozását érezte az öklével. György úr – mert ő volt a magasodó árny – felnyökkent a gerincére mért ütéstől, majd a nagy barom test, mint akit letaglóztak, előrezuhant a fűtőtest tövéhez. A mester, aki időközben lelkileg összeszedte

magát, miután látta, hogy az öccse; pillantásra sem méltatta azt, dúlva-fúlva ment be a belső szobába. Igen felizgatta magát. „A marhája."

A belső szoba titokzatos, mély színei, a beszűrődő napfény aranycsíkjai nagyon megnyugtató hatást fejtettek ki; a barnák, a zöldek, a tompa sárgák – hevenyészett felsorolásban. Az asztal felé szivárgó közeli és távoli rokonoknak köszönt ő, majd elrohant a fürdőbe, mondván, kezet mos. Még hallotta, ahogy Jozef Veverka negédesen utánaszólt: „Csak alkoss, Péterkém, szépeket, nemeseket." Mindig ezt szokta mondani, és kicsit meg van sértődve. „Tudod, Gittuskám, olyan férfias bánat *lengi be."* Az asszony megvonta a vállát. (Jozef Veverkát Frau Gittihez erősebb rokoni szálak fűzik, mint a mesterhez.) Jozef Veverka mondhatni nap mint nap belegázolt a mesterék (a kis család) „jelenidejébe", hozott egy szakajtó tojást, időnként retket, bár mondta a mester, hogy „van nekik is dögivel", hát ha van, adjál fiam, háztartásunkban a retek nagy szerepet játszhatik, megigazította a terítőt az asztalon, és belevette magát a mester kedvenc foteljába, onnét tájékoztatta őket a család ügyes-bajos dolgairól, vagy szivarzsebéből rögvest csavarhúzót kotort elő, és szerelni kezdett valamit, ami vagy rossz volt, vagy véleménye szerint éppen ráfért egy szakértő kéz figyelme; eleinte büdös cigarettákat szívott, később – ún. önkéntelen köhögésekkel, krákogásokkal kísért – felolvasást tartott szaklapokból, melyeket gyűrve, mint egy Népsportot húzott elő fényes műbőr zakójából, a gégerákról, a tünetekről, esélyekről stb. „Gittuskám, fűzfa, jó, hogy nem kérdezi vissza!" „Ne beszélj így az…-ról." Amikor szedelőzködni kezdett – hamar –, minden alkalommal szemrehányással illette az ország vezetőit és Gitti asszonyt, előbbieket, mert *bagóért* adták el az országot, utóbbit, hogy locsolja végre meg a pandánusz vejcsit.

„De valójában nem kezet mostam, hanem pisiltem." A fürdőből kifelé jőve összefutott ő az édesanyjával, aki épp keresésére indult. „Mostál kezet?" – kérdezte az őszbe hajló matróna aggódással spriccelt gyanakvással. Hát igen: sok minden élettapasztalatot át volt képes adni e nemes asszony fiainak, de biz' a kézmosás, a mai bacillusos világban, nem tartozott közéje. (Néha, ha a mester már *ragacsosnak* érzi a kezét, vagy nem érzi annak, de ujjainak határozott dörzsölésével a tenyérről vagy magukról az ujjakról *fekete sodralék* válik le, akkor igen. – Ez is oly emberivé tévő kis momentum.) „Természetesen mostam" – válaszolt a felnőtt fiú, és anyjába karolt. „Képzeld, fiam hozakodott elő az anya avval, ami a begyében volt –, itt járt ez a te tróger focista barátod." „A Franc?" Az asszony bólintott; felindultságot okozott a rágondolás. „Bejön, mert kértem ugye a segítségét, alig köszön, és mire utánatotyogok ezekkel a vén, rozoga lábaimmal, már ott áll a csempe előtt, lóbálja a fejét, és azt mondja nekem: *Csókolom, itt vésni kell!" A* mester felzökkent, és előadott egy adomát. „Az iká vénál dolgozott. Tudod, mennyit keresett evvel a csókolom-itt-vésni-kellel? Végigment egy tízemeletes házon, föl a tizedikre, csókolom a lenti lakó, csókolom, és fölmutatott valami indigós papírt, jelezve, hogy hivatalos, hopp, és máris ott állt bánatosan a csempék előtt, mérte már be a mozdulatot. Csókolom, itt vésni kell. A háziasszony megigazította a stünci kis slafrokot, mélyen Franc szemeibe nézett, s kérdezte, nem lehetne-e. Lehetne, mondta Franc várakozva. Minimum egy húszas." „Nahát én rögtön mondtam neki, hogy menjen onnét, a csap a rossz." „A tömítés?" „Miket tudsz te. Azelőtt ilyet nem tudtál… Hanem, fiam, ez a te barátod! Megcsinálja, ahogy mondod, a tömítést, aztán leülünk, hozok neki egy pohár bort, s akkor ez a te barátod el kezd arról beszélni, hogy ő mindig az öregebb nőket kedvelte; én nyilván nem gondoltam semmire, csak, tudod, elkezdte nézni *úgy* a mellemet, nevetséges." A csodás nő elpirult. „Aztán benyúlt a nadrágja… te én még ilyen koszos nadrágot nem láttam… be a zsebébe, és kivett onnét valami ócskaságot, hogy az egy igazgyöngy, amit egy vécélefolyóban talált volna ő." Avval váratlanul kinyújtotta az asszony a tenyerét – s benne a gyöngy! A mester hangosan kacagott, fogta, átölelte kezével az anyjáét, s kívülről a sajátjával, héjként, ökölbe szorította. Tehát sorban kívülről befelé: az ő keze, az édesanyja keze s legbévül a lefolyóban talált gyöngy. Az emberek, kik Frau Gitti és a mester szorgos atyjának intenciói szerint, készülődtek, tulajdonképpen már csak rájuk vártak: anyára, fiára; kivéve Jozef Veverkát, aki hallgatag karvaly orrával már ott snaufolt az asztal körül. De ők még súgtak-búgtak.

„Ezt hallgasd meg, fiam, mit álmodtam. Itt voltunk, ebben a szobában. Mintha nappal lett volna, de minden lámpa égett. – Mutatta a lámpákat. – És nagyon sok ágy volt. Mind rézágy. Csillogó rézágyak, közbezsúfolva a karosszékek. De mind fehér lepellel letakarva." „Hogy ne koszolódjék!" – sziszegte ő váratlan indulattal. „Akárcsak Jozef Veverka. Az is. Letakarja mindig." „De olyan zsúfolva, úgy értsd, hogy menni alig lehetett. Csak úgy tuszakodva, oldalt. Az egyik karosszékben ült Rákosi Mátyás. Csillogott a feje, beszélgettünk. Ön is olyan sokat fordít, Mátyás kérem, mint az én Mátyásom, kérdeztem tőle. Én egy rézágyon ültem, összeszorított térdekkel. Ó igen, válaszolt Rákosi, csak ugye én…, és megvonta a vállait. Igen, hogyne, olvassuk az újságban. Fázom, mondta Rákosi, és magára terített egy barna, zizegő orkánkabátot. Ekkor én észbekaptam, kisurrantam az ágyak között. Mindjárt hozom a feketét, kiáltottam vissza. Addig maguk csak beszélgessenek, férfiak." „Mér, a fater is ott volt?" „Ott. És ne mondd azt, hogy fater. Na és akkor bementem a fürdőszobába, hogy begyújtsak, mert fázik a vendég. De a farakás előtt feküdt egy nagy fekete kutya, és a hátán meg egy kis bárány. Ahogy én beléptem, a kutya kisurrant, a két Mátyás meg rögtön *torlaszt* épített az ágyakból, és alábújtak. Olyan jó lett a torlasz, hogy a bátorságuk is megnőtt, és viccből ugattak az ágy alól. Én meg még a báránytól is féltem! De ahogy aztán az ingeik kinéztek! Apádé még hagyján, dehát a szegény Rákosié!"

„Én meg azt álmodtam – tört brutálisan a várakozó anyára ő –, hogy a Nádai Laci mutatja a vállra akasztható táskáját. Rá van írva: Moszkva 1980. Nevetve mutat benne egy csodálatos pagodát, Märklin építőelemekből. Mi ez? Nevet, mint egy gyerek. Mert ezt mindig odaadom a *ház asszonyának,* mondja, és meghajol, mint herceg Kerouac, ezt

a pagodát, és ha *eztán* szállást kérek, jó szívvel adnak, tudják nem állok időnek előtte tovább, itt a pagoda. Lacikám, édesem, micsod *rúd*ság ez? – Ezt álmodtam."

Az asszony kissé sértődötten hallgatott, hogy ily ütemben tovaugrottak az álmáról. Ő kapcsolt (többszörösen). „Édes Lilkóm – mondta egy olyan ember szigorúságával, aki valamit elhatározott –, elég a henye élettempóból (itt az asszony keserű grimaszt vágott), minden reggel írjad föl, hogy mit álmodtál." „De van, hogy nem álmodom, és van, hogy elfelejtem." „Tyúkanyóm, akkor ne írd föl. De semmi hozzátétel, semmi elvétel. Mit szólsz? Írunk belőle egy könyvet, majd én művészi formába öntöm, és dől a pénz!" A mester átkarolta anyját, és egy fiktív valcer ritmusára épp forgatta volna, mikor az édesanya épp nem hagyta. „Bolond vagy te, kicsi fiam" – nevetgélt szégyenkezve, büszkeséggel. „Látja, barátom, én már csak irodalomban gondolkozom. Valaki mond valamit ártatlanul, én meg mint a keresztespók: adj neki! Micsoda bicebócaság!" De én nagyon is jól tudom, mit takargat ő ezzel az önkritikus fordulattal.

A szívét! Mert bizony ekkortájt a mester édesanyja igen rossz bőrben volt. Nem is a konkrét baja, hanem inkább az, hogy nem volt kedve neki meggyógyulni. „Olyan jól állnak *most* a dolgok, én már semmit nem tudok *még* elviselni" – mondta a sok párnától feltámasztva, és gyönyörű macskás szemei könnyel teltek meg. „Jól van, anyácska" – mondták a fiúk, és simogatták a meggyengült kezet, s mentek a dolgukra. Mikor aztán az orvos már, mint férfi a férfival akart a mesterrel beszélni, valamit tenni kellett: ekkor következett a mester bizarr ajánlata a társszerzőségre. Így kell ezt tehát látni.

„Jól nézel ki, cicám" – paskolta meg anyját Esterházy, ott, hol a rosszlányokat szokás; az asszony legyintett, s fiára támaszkodva az ünnepi asztalhoz bicegett (érszűkület?), mely roskadozott a sok földi jótól. Az édesatya – az ősi hírlapíró kiáltott: „György!" Marci úr, aki előkerült álmos pofával, megbökte a legidősebb bátyját: „Mozog a pofacsont." Ismert jelzés volt ez az atyai nervozitásra, melyet annak idején hány s hány jó útra terelő pofon követett, *pofont,* Mihály úr szavával (mert talán a praxisban mindig tárgyesettel bukkant fel a főnév?). Azóta átrendeződtek az erőviszonyok, de még most is súlyos tisztelet lepi el a lelkeket, ha meglátják atyjuk arcának izmait, melyeket csak olyankor lehetett, ha a rostok megfeszültek, és megemelték az arcbőr borostás felszínét (ami, okát tekintve, a fogsorok erőszakos egymásra feszítését jelentette), mintha titkos huzalok bolyonganának körbe a fejen; a düh furatai (más szóval). A mester édesapjának és György úrnak a viszonya nem volt felhőtlen, ahogy én látom, és kéretlen prókátorként („akinek, mon ami, az apja fűzfáját") meg tudom ítélni, ennek oka György úr jellemének szuverenitásából és valamint az atya auktoritás-igényének összeszikrázásából fakad.

Für alle Fälle ebben az ingerült György!-kiáltásban „sok év marcangolásai rejtőztek". „Mozog a pofacsont" – ismételte Marci úr a régi idők veszély-szavát. Ekkor a mester egy belső érzéstől indítva elrúgtatott az ünnepi társaságtól. „Jesszus" – kiáltott fel már jóelőre. Valóban, ahogy kinyitott egy ajtót – vissza a tett színhelyére –, egy kinyúló lábat látott meg ő. „Barátom, egy *zokogó lábat!"* György úr ott térdelt a fűtőtestnél, keze lassan, nagyon lassan csúszott lefelé a bordázaton, s az egész óriást rázta a sírás. A fűtőtest poros felszínén az ujjak végzetes csíkjai zuhantak alá. „Mi van, öregem?!" – hajolt le a mester ijedten, s nagy szuszogva magához vonta s fölemelte a súlyt. „Ne hülyülj, hát én igazán…, de *Györgyöcske,* ne sírj, no, no, nem szabad, na: édes kicsikém." „Te teljesen hülye vagy" – hüppögte György úr. A mester ott támogatta zokogó öccsét, arcát egész közel hajtotta a másikéhoz, melyet valódi könnyek áztattak pocsolyásra. „Istenem, de nagy a fejed" – mondta a mester öntudatlanul, és simogatta György urat. (Sajnos a mester abban a rémületben, melybe őt az állati üvöltés kényszerítette, megfeledkezett a György úr gerincfájdalmairól. Már volt a szerencsétlen ember a csontkovácsnál is Szlovákiában). A nagy test – kikerülve az ebédelőket – a fürdőszobába vonszolta magát. Ő mindvégig ott toporgott a nyomiban; igyekezte magát hasznosítani; de nem sikerült.

György úr hideg vízzel locsolta hosszan pirosra pacsuli arcát. De a mestert lassan elfogta a kétség: György úr levéve arcáról a törülközőt, a tükör elé állt, kinyomott egy mitesszert, kérte a fésűt, amit ő szolgálatkészen megszerzett. Ne kerteljek, ott páváskodott a testvér a tükör előtt, sőt, amint – a tenyérrel – utánaigazított a frizurájának, azt mondta: „Hogy tegyem a milóit a füledbe, művészkém!" „Te szemét!" – sziszegte a mester a felismeréstől, hogy öccse így levetette az elébbi énjét, de György úr azonnal feljajdult, és a mosdókagyló fölé görnyedt. A mester így nem tudta, mit gondoljon: „Menjünk" – mondta a hétrétgörnyedt György úrnak, összekavarva, aki aztán – egy utolsó pillantást vetvén a tükörbe – ruganyosan megindult ővele. György úr igen tudod lenni, mint egy bájgúnár. A többiek nem várták be az elkószálókat, a levesnél tartottak. „Hülye ez" mutatott György úr a mesterre, s gyors jajj-jal leült, hogy behozza a lemaradást.

De a *vaudeville,* amit ígértem, lám, nem így ért véget, miként egy gyors tavaszi eső, hanem szépen kifutotta magát, igaz, már nem vágtában. A „tantik" és „onklik" pihegtek a gyönyörűségtől. Ödönbácsi, aki öregségére is megőrizte bajuszának és szakállának kiváló voltát, Jozef Veverkával felváltva dicsért: „Lilkóm, ez a levesköltemény remek." Veverka rövid beszédet mondott, s Veverkáné, e csöpp, vékony kis asszony, meglökte: „Jól mondtad, apa." Ekkor – a nagy sietségben vélhetőleg – a György úr kezében megbicsaklott a kanál, s koppant a tányéron és tovább. Marci úr felcsattant: „Mi van, haver? Vedd már ki a szöcskét az eszcájgból." Hogy ebből mi lett! Még elöljáróban azt hozzá kell tenni, hogy valami gyönyörű leves locsogott ott előttük! „Valami maradék, barátom, valami maradék. De nagyon profin föl lett hozva!" És hogy mivel a barna lé tompa síkján zsírfoltok mozdultak homályos tükrökként, a mester a tányér fölé hajolva piperkőcködött (egy kicsit). Így eshetett meg aztán, hogy a szöcskés-élcre a mester

beleprüszkölt a levesbe, melynek elemei (köménymag? borsó? vagy bors?) rokonszenves legyek gyanánt, csak úgy zizegtek az asztal fölött.

(Pedig milyen nagy óvatossággal viselkedett ő a levesekkel szemben. Ennek története van. Az irodalombarátok jól tudják, hogy a mester s a pincérek viszonya mily felhőtlen; tucatnyi honorárium a bizonyíték. – Az első honoráriumát kiutaló szelvényen ez állt: horrorárium. Piff. – Nos de azért volt egy eset. A Kiskakukkban konesszőrködött épp ő. „Mon ami, ezt figyelje, ahogy állnak a konessz*őrök,* állig fölfegyverkezve, minden gyanús mozgásra lőni fognak, s közben decensen csipegetnek a beefsteak á la chateaubriand-ból." Húsleves galuskával, ez volt a döntvény első fele, szempontunkból az említésre méltó. A galuskát a kanalával kettévágta keresztben [fontos: hogy keresztben!], és lenyelte oly módon, hogy a kúpos, azaz nem vágott vég esett a mozgás irányába [ajak, szájüreg, nyeldeklő és így tovább]. De lent! Lent hirtelen, mikor már senki, de senki nem számított rá, lent szétömlött a forróság, mely ott tárolódott a hatalmas grízgaluska bensejében; szétömlött, szétáradt, s ő azt hitte, menten meghal. A forróság csak jött, ő *semmit* nem tudott tenni. Szó szorosan: köpni-nyelni nem tudott. Ekkor lépett oda a pincér – igen szolgálatkészen –, de ő a vörös fejével most igazán nem tudott mit kezdeni vele, sőt: szégyellte a galuska általi kiszolgáltatottságát. És így intett a kezével: „El." A pincér – a vendég kívánságának megfelelően – kotródott; a végén aztán a mester az indokolatlanul magas borravalóval akarta helyreütni a dolgot, amivel még jobban elrontotta persze azt.)

A vendégek tapintatosan kanalaztak, a mester édesanyja dühöngött. „Azért ez mégiscsak több a soknál. Felnőtt emberek!" György úr – a megtalált kanál iránt érzett örömében – kajánul mondta: „Sőt a Péterkének még diplomája is van." „Mozog a pofacsont" – súgta a nagy figyelmű Marci úr, de aztán rendre utasította a lelkesülni kezdő mestert. „Nem tudsz uralkodni magadon?! Hogy csókoljon meg a *mádám Sósav!*„ A mester elismerőleg csettintett, és felugrott, hogy lejegyzetelje ezt; látható. „Látja. barátom, jelentkeznek a nehézségek (a regényíráséi – E.), melyek átmenetiek." „Micsoda *unformok* ezek, felugrálni az asztaltól" – talált újabb kivetnivalót az anya. „Ne duruzsolj annyit, tyúkanyó!" „Na, na" – dörmögött a család feje.

Megcserélődtek a tányérok (a háttérben mozgó Gitti asszony jóvoltából, aki mint egy becsületbéli SZTK-orvos, rajta tartotta kezét a dolgok ütőerén), és már ott is díszelgett a Lili-kotlett: omlón, puhán, alig hihetőn. „De édes Lilkóm! Hogy csinálod?" Titokzatosan mosolygott a készítő. „Egyetek csak." Ekkor a mester édesapja célzatosan felröhögött: „Azt látni kellett volna, barátom, ahogy az anyám az apámra nézett! Mint mikor egy gyerek éktelenül mérges! És dühében mindjárt toporzékolni fog." Nem csigázok; a megoldása e villanásnak az, hogy a kotlett egyszerűen: darált hús!!! „De jól fel van hozva." Ezért a vajas omlóssága stb. „Lilkóm! Ez omlós!" „Kedves Lili, kérem, ezt nem is kell rágni, ez mintegy rágódik magától, hogy úgy mondjam!"

A Marci úr tányérján még volt egy kis darabka, utolsó hírmondó, az enyhén égettebb válfajból, melyet a mester amúgyis előnyben részesít haloványabb rokonainál. Megpróbálta ő elcsenni azt. „Oblák!" – kiáltott fel hevesen Marci úr („ami annyit tesz, tudható a szakirodalomból, hogy: Mb. Hmp"), és óriásit ütött az élet jelentős részében tollat tarló kézre. A mester bánatosan visszahúzódott volna már, amidőn Marci úr vonásai megenyhültek, s villájára applikálván a húsdarabot, odamutatta a mesternek, úgy félúton. „Jelentős verzió volt." „Öreg – mondta lágyan –, itt a hús" – és a mester felé mozdította a villát. Ő az örömtől kúszott-mászott. („Ennyi kell.") Szolgálatkészen rácsapott a csalira ő; a közeli távolság miatt a szájával nyúlt a húsért. Marci úr parányit visszahőkölt. „Itt a hús, haver. – Arca megkeményedett. – És itt is marad." Azzal hamm, bekapta. A mester pedig ekképp megaláztatva csúsztatta az üres tányérját az azokat összegyűjtő Gitti asszony felé, aki egy vigasztaló kézsimításban részesítette.

„A kávét bent isszuk meg" – mondotta a ház asszonya, és nevetve hozzátette: „Majd szólunk a szobalánynak." Ami természetszerűleg önironikusan volt értve, ám most visszafelé sült el, ott lévén Gitti asszony, akire ez vonatkoztatható volt, és ez amolyan klasszikus anyós-meny helyzetet teremtett, pedig ha valaki anyós és meny jól megvan: az a mester felesége és a mester édesanyja. A gyönyörhes kapocs miatt, nyilván! A kávézás fő attrakciója: Marci úr, aki 6 cukorral issza az eredetileg kesernyés lét, azt állítván, hogy a 6 cukorból tornyot kell építeni, és a legszebb az egész kávézásban, ahogy a torony eldől. Senki nem vonhatta ki magát a hatás alól, lélegzetvisszafojtva várták a különböző generációk, ahogy a kávé „erőszakosan beleeszi" magát az építménybe, egy kocka megroppan, a torony meginog, és belesüllyed a feketeségbe… „Figyeled, mint egy részeg, ahogy lassan lecsúszik a salétromos fal *irányításával.*" Marci úr csészéjéből a kanál, mint egy kificamodott végtag lógott ki. Az édesanya feltűnés nélkül (fejcsóválva) tette a kistányérra.

Jozef Veverka hangtalanul osonta a szobákat, és ha talált – egyet talált – egy pandánusz vejcsit, azt a nap felé fordította. A mester követte őt tekintetével. Ödönbácsi belekarolt a mester atyjába. „Kérlek szépen, egy bizalmas dologról kell szólnom tenéked." Szakállkáját simogatta. A mester igen kedvelte a humorát: „Tudja, barátom, ezt lehetett követni, ezt a folyamatot, az Ödönbácsi öregedésével. Szép ember volt, döngtek a nők. Der schöne Ödön. Na most a rámenős, ösztövér humora úgy mélyült, ahogy egyre inkább iránytalan lett." Indulattal: „Pfuj, didaktika." (Történt egy ízben, hogy együtt utazván a kézilabdaválogatottal Bécsbe a véletlen műveként, s fölismervén az „attraktív átlövőt", azt mondta a nőnek: „Tudja, Amálka, hacsak én önt meglátom, *kifejezetten* gólszagot érzek." „Ó nagyon kedves" – mondta volna pirulva a nő. Ödönbácsi ingyenjegyet is kapott.) „Kérlek szépen, egy bizalmas dologról kell szólnom tenéked." Ödönbácsi úriember volt. „Parancsolj, kérlek szépen" – szívott az ősz hírlapíró a szivarjából megadóan. A mester édesapját – a mesternek úgy tűnt – fárasztotta az osztálya. De ne is folytassuk: „Az

apák javára annyi minden írható, hisz oly régóta élnek már." „Nézd, kérlek, az ügy szerfölött kényes." A mester fülelt, hasmánt a függöny mögé kúszott, felmászott a politúros asztalra („mely oly szépen hólyagozik"), s észrevétlenül „lett ott egy teríték, egy gábli". Szokása szerint megtett mindent, ami áldozatot a szakma követelt; *igyekvő volt.*

„Rendelkezz velem, Ödön bátyám." De a mosolyát a dolgos ember ismét a szivarfüst fátyolával borította. „Kérlek szépen, Jolánka írt egy lapot, melyben beszámol, hogy odakint milyen nagy port kavart fel a bretagne-i utunk." A két szemöldök aszimmetrikusan – apai örökség – felmozdult, kérdőn. „Nézd, közös barátunk, nevét nem akarom hangosan mondani – és itt a telefonra pillantott –, a francia gróf, ugye visszavonult a bretagne-i birtokaira, kérlek." A mester édesapja bólintott. „Nyilvánvalóan halvány dunsztja se volt, hogy miről beszél a jó Ödön. Tudja, barátom, egyszer végighallgattam egy vitáját egy könyvről, melyet igen erőszakosan védett, és ellenfele aztán föl is adta a szorító érvek béklyójában. És akkor az öreg, nem szigorúan a fair play szerint, beledöfte a tőrt, hogy nem is olvasta a könyvet. Also, weißt du, Matthias…! Alig kapott levegőt az illető. Valóban frech fordulat, nemde?"

„Kérlek, midőn feleségemmel ott meglátogattuk, nagy számú, hogy úgy mondjam: royalista társaságot találtunk ott a környékből, szép kerti ünnepélyre összegyűlve, melyen a »tábornok« az ő eleven, szellemes modorával a legszeretetreméltóbb házigazdának mutatkozott." Az atya fáradtan bólintott. „Amint estefelé az utolsó hegedűszó elhangzott, fölvezette feleségemet egy magaslatra, mely a nagy kastélyréten állt, maga köré gyűjtötte az összes táncosokat és táncosnőket, jelt adott a Zenekarnak, és a 75 éves aggastyán a társaságot egy »farandole«-ban hódoló menettel vezette feleségem elé."

„Ez kitűnő" – mondta a mester édesapja, s hogy tortaszelet jelent meg a fajansz kistányéron, a villáért nyúlt. (Félve kucorodott ő, lehet gondolni.) „Hogyne, kérlek szépen, csak tudod a gróf híre!" „Hát igen" – mondta az ősz hírlapíró, egyre tájékozottabban. „Kérlek, például a gróf a bretagne-i kastélyának kápolnájában nagy kegyelettel őrizte azt a kendőt, melybe állítólag – itt halkult a mesélő hang (a mester pedig majdnem sírva fakadt; minden ilyes »elhalkulás«-kor) –, állítólag a mozgalom vezére a homlokát törülte." Ödönbácsi felvihogott. „Tudja, barátom, az ember kevésszer hallhat *férfit* vihogni." Értékes élménye volt ez néki, kár, hogy Ödönbácsi már leszálló ágban helyezkedett el s nem ereje teljében. „Ez tudod, kérlek, afféle, hi-hi-hi, kommunista Veronika-kendő." A mester édesapja felhahotázott. „Nagyon jó, Ödön bácsi, ez remek." De rögtön elkomorult, akár egy tréfás némafilmben. („Biztosra ment a vén kujon.") „És mi a baj?" „Mégis, kérlek, neked ugye van *betekintésed…*" Ödönbácsi elhallgatott, és kérlelőn a mester atyjára tekintett. Az hosszan tartotta a pillanatot. „A gazfickó." A hosszú csönd után – már ami e két beszélgetőt illeti, mert távolabb a fecsegés szótalan hangjai ugyancsak peregtek – komolyan szólt. Kezét a másik vállára tette. „Köszönöm, Ödön bátyám, hogy szóltál. Sőt tovább megyek." A tortás villa lefordult az asztal alá. „Tovább megyek és köszönöm és megkérlek, hogy ha bármikor számodra talán érdektelennek tetsző részlet birtokába jutsz, úgy azt velem feltétlenül közöld. Az ilyen mozaikokból áll össze, lesz tisztább az összkép." Erői határán lehetett, nagy ütemben hagyta faképnél Ödönbácsit.

György úr kavarta fel a Népsportra vonatkozó ordenáré keresési módozattal az állóvizet. „Az embernek nem marad más élvezete, mint ebéd után a *sport,* és akkor azt is *elteszik.*„ A kritika nyila az édesanyára szegeződött nyilván. A mester édesapja elfáradva és felfrissülve az elébbi családi beszélgetéstől, valamint természetének alapvonásától űzve, melybe keveredett némi lelkiismeretfurdalás is, feleségének a segítségére sietett, amennyiben keresni kezdte az újságot. „Nincs a pandánusz vejcsi*nál*" – szólt közbe Jozef Veverka. „Tudja, kedves Lilikém – folytatta a megkezdett konverzációt –, az a sokféle hús!" A mester édesatyja elment a virágok közé keresni, de ez csak még felfokozta György urat. „Jó, hogy nem a padláson keresed, öreg *lombroso!*„ – így a tiszteletlen hang. Az ősz atya fölemelte a kezét, és kimondta azon szentenciák egyikét, melytől György úr, úgymond, kiütéseket kap. „Fiam, ha egyszer ott nincs, ahol van, akkor ott kell keresni, ahol nincs." A fiúk egyszerre legyintettek, mint egy női tánckar (csak azok a lábukkal). „Jó embernek jó utat sugalmas ösztöne mutat" – mondotta a mester.

„Az a sokféle hús!" „Maga még emlékszik a *Látka* J. P.-re?" Jozef Veverka megbízhatóan bólintott. „Istenem: látkajépé!" A mester édesanyja talán most nézett először tisztelettel Veverkára. Nem mondott soha semmi rosszat róla, sőt néha meg is sajnálta. „Te, Péter, ez a szegény Jozef Veverka olyan szerencsétlen… Olyan fáradtnak látszik szegény!" De most talán a látkajépé jó irányba terelte a két ember viszonyát. Jozef Veverka azonban szokás szerint vérszemet kapott. „És akkor a *Sztajics*! A Sztajicsnál 25 féle felvágott volt. Zsírbetétes, májbetétes." Az asszony válaszolgatott. „Volt a Kígyó utcában is egy remek húsos, a neve már…" „A vesepecsenye az 96 fillér volt, nem ám 100 forint! 96 fillér! Egy pár választási malac 3 pengő volt, egy jó bakancs 4 pengő volt, és egy kubikus megkapta az egy pengőt! Tessék ezt most! És akkor még ezek…" Jozef Veverka elhallgatott, s hirtelen nagy csönd támadt. „Nyilván senki sem figyelt" – mondta a mester rosszindulatúan. „Na mi van, nincs téma?" – kiáltott be Marci úr a kinti szobából, ahol nassolt a jóképességű, bár kissé mackós mozgású center. (Marci úr többet eszik, mint GyA nagy öcs (György úr, aki nem tudná örgy úr, bármily hihetetlenül is hangozzék ez.)

) kezében egy rövid Marlboróval, társaságot lejsztolt. Nagy kékes füstöt bodorított maga köré. György úr szeret és tud fecsegni, kvaterkázni. Már kiskorában is jól érezte magát a felnőttek között ez a kitűnő, szellemes társalgó. „Nem kis dolog, barátom. Én néha egyszerűen képtelen vagyok beszélni." Igen: hát ő más. Az a nagy tisztelete a nyelv iránt, amely neki a munkaeszköze, könnyen hoz föl hemmungokat. És hát most is: „halálos gubbasztását" csak egyszer törte meg. Megkérdezett egy „rúzsos nőt", hogy *tényleg úgy gondolja,* hogy a sasszilvia *olyan* jó? Pedig amennyit a mester a zenéhez ért…! (Bár: a mester és a zene! Az a sok hatás rá! „Műveletlen vagyok, mon ami. De ez ne tévessze meg magát. Hallgatni bírok.") „Jó. És nagyon jó a megjelenése. Az színpadon nem egy utolsó

szempont." „Hogy lassan elérkezett az esti tv-film ideje", a vendégek szedelődzködni kezdtek. A mester az órájára tekintett, erre a fortélyos kis masinára, hogy kezdődik-e az esteli mise már.

Ekkor betoppant Kisteleki úr, egy középpályás, barátságosan hátbaveregették egymást; a sarokból előgurult a kis sárga gumilabda; „a lottyadt". („Talán mert hogy mindannyian egy oldalon álltunk, megdőlt a ház?") Kisteleki úr fölemelte a váratlan ajándékot, szép lófogai elővillantak az örömtől, és emelgetni kezdett, „dekázni", néhány hibátlan föl-le után áttette György úrnak (aki hátvéd létére kiválóan dekázott, adott idő alatt ő bírta a testvérek között a legtöbbet, a nagy lábfelület miatt talán; egy ízben a mester mesélte a társaknak, hogy egy bizonyos trükköt – futtából a fej fölött hátulról előre – György úr sörösüveggel is meg tud csinálni. „Üressel?" „Persze. Nem hülye: virtuóz." Volt nagy nevetés.), majd az Marci úrnak és a láncolat végén a mester. Ez adott is aztán egy ötletet, egyre több helyről hangzott az izgatott kiáltás: „Dekaverseny! Tessék! Deka!" Lefektették sebtiben a szabályokat. „Csó! Lötti! Sodik! Ső!" – és megvolt a sorrend is. A három testvér holtversenyben állt, amikor következett a Kisteleki úr. Nagy önbizalommal látott munkához, fogain visszatükröződött a sok húsvéti fény. Ám amikor elérte az Esterházyk eredményét, azok – anélkül, hogy összebeszéltek volna – nagy hahota közepette „lezúzták" Kisteleki urat. „Tudja, közben mindhárman jól *odasunyiztunk*.„ „Döntetlen" – kiáltott fel gyorsan a mester. „Iksz!" „Négyes holtverseny" – volt a hivatalos eredményhirdetés. De Kisteleki úr duzzogott. (Bizony, személyes, kicsinyes magán szempontok szerinti érthetőséggel!) „Ti nem vagytok úriemberek" – szólt súllyal. A rövid derültség után azonban egyértelműen letorkolták a szegény fiút. „Kishaver, itt nem úriemberségről van szó, hanem dekázásról." És összekacsintottak. Szép példája volt ez a testvéri összetartásnak és kapcsolatnak.

A szokásos, vasárnapi hálaadó miséjét a helyi katedrálisban tartatta meg ő. Az időt ott meglehetősen trehányul töltötte, figyelme kalandozó volt; néhány emlékezetes pontba koncentrálódott, melyből ismét akadt méltatlan. Rögtön az első. Ismét ott tartott, hogy amikor beindult a Totó… talán mégis oda kellett volna gurítani neki, ha a Totó ekkor visszateszi: nyert ügye van: ajtó-ablak nyitva; ha elmegy, talán jól beadja, s ő érkezik, és nulláról a szeme közé!

Hirtelen megérezte a csöndet ő. Papírlapok egyre hangosbodó recsegése: a plébános lapozott. „De nagyon lapozott." Előre, hátra, már látszott, hogy nincs szisztémája, a jószerencsére bízta magát. Az azonban késni tetszett. A mester lesett. (Volt egy korszaka, mikoron igen kemény ítéletű volt a szertartásokon esett bakik iránt; no most sem örül nekik, de nem rendül meg!) Hirtelen megállt a lapozás. „Megvan" – mondta a plébános, s noha a mester is tudta, hogy ez *felolvasva van,* és folytatva lesz így: (megvan) írva, mégis a jelenet kiállhatatlan humora, mely a szent szövegnek ez a civil aktualizálhatóságából fakadt, őt is elérte; „rugdosta is a Gittus lábát".

Előtte férfi és fiú ült. „Apa és fia." Az apa volt az alacsonyabb; mindkettőjüknek ugyanaz a szép, hátracsapott füle volt, s mindkettőnek frissen („barátom, undorítóan") vágva a haja: hirtelen a nyakközépnél abbamaradt, még szinte érezni lehetett az olló fémes suhogását, „mint egy ördögangyal szárnyat", hogy azután a meggyötört bőr vörös foltjai következzenek. Midőn a fiú egy ízben az apja felé fordult, a mester fölfigyelt a szigorú arcélre, az erős szemüvegre – úgy ült a fiú, hogy a mester is időnként ezen a szemüvegen át nézett –, a csapott vállakra, mely mind-mind azt a konokságot tükrözte, melyet ismert ő a kamasz éveiből: az önpusztító keménységet, riadalmat, bizalmat és bizalmatlanságot. Ezt az erőt látva a felelős embernek az eszébe jutott: „Hogy értek majd szót *ekkor* a fiammal?!" És: „Azt a tekintetet kell állni, akkor talán rendben van."

És akkor döbbenetes esemény következett. A fiú fölemelkedett – volt ebben valami önmagában is félelmetes, ami nemcsak utólagos belemagyarázás –, arrébb rukkolt az apja felé, majd váratlanul, de akkora gyengédséggel, mely még a mestert is meghatotta, az apja vállára hajtotta a fejét. A mester ezt már jó előre látta, ahogy a fiú óvatosan megkezdi a fej fektetését, volt így ideje magát az érzésbe belehelyezni-ringatni. Annál sokírozóbb volt, amikor a fej – egyszerre érve el a vállat és a nyakat vagy a fület, ezt megállapíthatni egy előrecsappanó hajtincs miatt nehézkes volt – megérintette az apát, az, mint aki megijed, összerezzent, s ingerülten a fiúra morrant: „Na." A mester kompozíciós érzéke érteni vélte a konfliktust. „Szomorú, egyszerű eset." De ez még nem volt minden. Ez semmi volt még. A fiú meghökkent, álla erőszakosan előreugrott – az első áruló jel –, a feje szinte besüppedt azokba a csapott vállakba. és mély, brummanó hangján, miközben a szája kikerekedett, mintha luftbalont fújt volna éppen, szemei pedig ijedten húzódtak egymás felé, valami artikulálatlan suttogást hallatott, mely azonban olyan hangos volt, hogy beleremegtek a szívek. A mesteré mindenképpen. A fiú szemében oly gyorsan váltakozott a rémület s a boldogság, hogy szinte egybefolyt. Mert jött a sekrestyés, az apa, kinek a mester már régesrég megbocsátott, előkotort egy kétforintost, s hogy a fiú remegő kézzel, harmadszori próbálásra, nyelvét kinyújtva betalált, akkor a fiú maga volt a hála és az öröm. Hosszan, lelkesen nézett az apjára. „Jól van, jól van" – mondta az gyorsan.

És ekkor – látva ő az elébb még jelkép erejével őt magát önvizsgálatra késztető ős-kamaszi örök tisztaságot, melyről most kijött, hogy mi –, ekkor neki könny szökött a szemébe; és letérdelt, hogy imádkozzék a fiúért. „Kicsi öcsém, kicsi öcsém, kicsi öcsém."

Így telt az idő egészen az áldásig, mely nagy, áhítatos pillanata volt a mesternek. Kevés ehhez a szó. „Menjetek békével!"

A hivatkozás helye

[12] Ferenc úr, a temesi prózaíró, azt javasolta a mesternek, és a mester Ferenc úrnak, hogy írjanak ikernovellát. „Néhány paramétert megadunk, és kész" – mondta vigyorogva a mester. „És kész" – bólintott a temesi. „Stefanovits a jövő embere" – fűzte még hozzá, és ránézett Esterházyra, érti-e. Most a mesteren volt a bólintás sora. „A tér egy részletét személlyel kombináljuk." „Feri bátyám – mondta ő egy kései alkalommal, mert a mester mindig ügyel arra, hogy az idősebb pályatársakat mély és tisztelettudó tisztelettel köszöntse –, Feri bátyám, belenyestem egy hosszabb szövegbe, úgyhogy most alszik az ügy." „Alszik" – bólintott Ferenc úr, s óriás hajkoronája bánattal hullott vállaira.

A hivatkozás helye

[13] A mester a „fölényesen birtokolt írói eszköztárából" itt a komplementer-jellemzés eszközéhez nyúlt (megtörtént vele ugyebár egy élet-jelenség, s aztán azt tükrözte az origóra – ezt így azoknak, akik felhasználni akarják őt a gyakorlatukban – E.). „Tudja, barátom" – és sóhajtván belepöckölt a gyufaskatulyába. Az föl a kocsma kevéssé esztétikus légkörébe, majd le. Passz. Icsi úr nyert. Felvihogott a kapus elégedetten. Ám ekkor Csucsu úr váratlanul és tőle szokatlan határozottsággal (a makacsság inkább jellemző e technikás sportolóra) kijelentette, hogy ez elébbi verseny volt az őszi forduló, és 1. most jön a tavaszi; 2. ő kezd; 3. és átrendezi a korsókat (és poharakat – E.). A korsók és egyáltalán az ivóalkalmatosságok elmés elhelyezésével ugyanis el lehetett érni, hogy a gyufaskatulya a statisztikailag szavatolhatónál többször maradjon „értékes felületen", mintegy a korsók közé szorítva. („Merített" volt az eredmény, ha korsó alján lötyögő lében landolva „állt talpára" a dobozka; a „sós, merített" értelemszerűen. Itt emlékeztetünk arra is, hogy tizenhárom egyenlő nagyságú gömb a lehető legkisebb halmazban úgy helyezkedik el, hogy 12 éppen körülfogja és elrejti a tizenharmadikat. A tizenharmadik, központi gömböt érintő 12 gömb középpontjai egybeesnek egy *ikozaéder* csúcsaival. Vö.: Jézus és a tizenkét apostol, Jákob és Izráel 12 törzse, a Nap és a 12 állatövi jegy, a „mennyei Jeruzsálem" és a 12 angyal, a kereszt és annak 12 derékszöge stb. – Az ikozaéder jelkép művészi ábrázolását találjuk Sulamith Wülfing egészen tiszta szellemiségben ihlett rézkarcai között.)

Hogy a mester suttogóra fogta gondolatait, a világ is megérzett valamit e belső csendből. A kocsma elhalkult, egyedül Csucsu úr korsói csengtek-bongtak. Valami új, remek szisztémát talált. A kocsmáros, kezében félig elmosott pohár, keze fején töppedt hab, intett az újonnan belépőknek, hogy csendben legyenek; ő gondolkozik. „Tudja, barátom – a vendégek: munkások, parasztok, értelmiségiek, feszülten figyeltek –, tudja, arra nagy súlyt vetettem, hogy a műben a KISZ-titkár rokonszenves legyen. És azt hiszem, ez a legény (Békési András) rokonszenves." Földerült erre a kocsma arca, az emberek ugrabugráltak, idegenek borultak egymás nyakába. A mester fölugrott a mocskos asztalra az ő tisztaságával, s vezényelt. Író és olvasó csodás összeforrottságban énekelt.

Egy dzsók, és más semmi,
a vágyam csak ennyi,
és csöndben ellenni
továááább.

(„Cicafül, cicafül, miket hord össze!" – mosolyog ártatlanul ő. Hát ami igaz, igaz: illúziói nincsenek ezen összeforrottságról. Nosztalgia, na ja, igen. Bár egy ízben… Valakit épp elporoltak, ő könnyedén s okosan játszott. „igyekezett" – mondta tusoláskor Icsi úr Csucsu úrnak, s a hideg víz alá lökték őt. No és akkor, az ellenfél kapusa tisztelettől körmönfont hangon megkérdezte a mestertől, hogy ő az az Esterházy-e. Mondta a mester, ismervén a világi hiúságok rendjét, hogy nem, ő annak a bátyja. Hogy ti. Marci úr bátyja ő. Akkor Marci úr talán még Budafokon volt gólgyáros. És az igazságszolgáltatás a művelt ellenfél részéről: „igen? Az író bátyja?" „Tetszetős.")

Csucsu úr tolt egyet az egyik kacsón, hátradőlt elégedetten. „Én, ami engem illet, a középpályás sorra adom a voksomat." A mester lehajtotta a fejét: ami jelenthetett egyetértést is, fájdalmas ellenkezést is. Csucsu úr mégegyszer végigjáratta tekintetét a konstrukción. Bólintott, és intett Icsi úrnak: kezdje. Icsi úr ravaszkásan hunyorított, fölismerte: aki kezd, veszít, intett Csucsu úrnak: kezdje. Csucsu úr tüstént a mesterhez fordult („nagy sunyizás!"), miközben a kezéből, mint valami állatot, kicsúsztatta Icsi úr felé a skatulát. „Még a kölyökben történt." A mester a szemével jelezte: figyel. A vörösbort körbekínálta ő. Icsi úr a fejét csóválta, de a szeme már neki is csillogott. „Még a kölyökben történt. Ezt csak arra mondom, hogy milyen sok ismeretlen *gigász van."* (Csucsu úr az ismeretlen nagy kedvelője. Ott támaszkodnak ők mondjuk megint a vaskorlátnak. Pereghet a rozsda. „Bent a fakó játszik vagy az ifi." Ekkor Csucsu úr pátosszal a mesterhez fordul – mely őket oly kiszolgáltatottá teszi –, s így szól: „Az Ismeretlen nagy kedvelője vagyok én." A mester bebök valakire: „Bír. Penge." Csucsu úr folytatja „Lapoztál már te *be* a Filatéliai Közlönybe vagy a Nimródba?" Igazi kérdés. „A múltkor késett egy hónapot – mondja a tájékozott mester –, a főszerkesztő elhagyta a buszon vagy hol." „Vagy voltál már cselgáncs versenyen?" A mester most vonja el először tekintetét a bűvös, zöld téglalapról. „Én a múltkor voltam" – osztja meg titkát Csucsu úr. „És milyen?" „*Érdekes*. Olyan, mint amikor belelapoztam a Nimródba.")

„A kölyökben a Satya volt az edző. Minden edzésen elmondta ugyanazt a két viccet, és mindig nagyokat nevetett a vicceken." „Minden viccen?" „Minden. A rövid, *ám alapos* (felröhögtek ők) bemelegítés után, két részre osztotta a csapatot, és minthogy egyformák voltak a dresszek, azt mondta az egyik csoportnak: Úgy. Ti meg kócoljátok össze magatokat. Ez volt az első vicc. És rögtön utána a második; még volt, aki nevetett, amikor azt mondta: A győztes dupla buborékkal kapja a szódát." Látszik, Csucsu úrnak nagyon fontos volt, hogy ne ő kezdjen, ha ilyen silány mókák bemutatója lett. Ám a mester azt mondta, hogy neki tetszik ez a vicc. Csapkodta a térdét derültében. „Satya igazi gigász volt, pezsgőt ivott anyám cipőjéből, miközben azt kiáltozta: Én vagyok a legjobb balfedezet az etóban. Az apám megveregette a vállát. A legjobb balfék." „Ez is jó – derült ő –: hogy a legjobb balfék." Csucsu úr szemrehányón a kapusra nézett, undorodva fölemelte a skatulyát. „Az idő tájt igen jó formát *árultam el*." Komolyan bólintott, és senki nem kételkedett.

Ekkor lépett be Kacsoh Gábor, a gyári KISZ-titkár, oldalán egy-egy nővel (az egyik szemüveges). Széles mosollyal mondta „Azaz: te áruló." Amint letelepedett az asztalhoz, Csucsu úr felugrott. „Ülj le" – mondta Icsi úr, de a szemét nem vette le a söröskorsókról. „Tudja, barátom, ez a Kacsoh igen ártékony állat volt." Oly fura az ő egyoldalú indulata, hisz a KISZ-titkár üdvös hatása oly szembeötlő: az üdítő italok, tornacipők, labdák. És többé-kevésbé önzetlenül, a mozgalom adta lendületből. Én így látom. „Barátom. Ó, hány és hány összejövetel, tanácskozás, megbeszélés, gyűlés, toborzó, értekezlet ment át üres pöntyögésbe, s lett a demokrácia lelkes látszata, vagy ha eszesebbek a résztvevők, lett a praktikus cinizmus, ó hány, e fickó miatt?! S az ilyen grammatikai puhítások után – mert ez az! és az kurvul! az! – ó hányan legyintettek fáradtan: ezt is megkajáltuk. Mit számít emellett, hogy a számlák ügyes csoportosításával az üdítő ital problematikája… Igazságtalan vagyok." Igen; bocsánat, bocsánat.

Dehát a hangulat megfagyott, az este széttörött. Kicsinyég később bandukoltak az iskola felé, hol a csapat felütötte a tanyáját. Mentek (haza) nagy búsan, lelkük nehéz volt, mint (maga) az éjszaka. Csucsu úr tehetetlenül acsarkodott. „Nem vetted észre, hogy ez a szemét nadragúlya, beléndek, bolondgomba, irtáspuszta, átkozott kártevő hogy vigyorog, mikor szemeztél a nőjével." A mester rezignáltan válaszolt: „Nem szemeztem." (Az *igazság* az, hogy a mester rátekintett a szemüveges lányra, az visszatekintett, majd ugyanúgy, csak fordított sorrendben, mosolyt cseréltek. Ettől szabadult el a pokol.) A Jobbhátvéd támogatta a mestert s viszont. Amaz meg-megcsukló hangon egy blúzt fütyült. Aztán sokáig csak a cipők zajai hallhatódtak. „Azért a szemüveges helyes volt." „Helyes" – mondta Csucsu úr békülésre készen. A mester igencsak darvadozott.

E sorok írója zavart érez; vajon helyesen cselekszik-e, amidőn *fölfed?* „Tudja, barátom, bajos dolog állást foglalni a kor tévedéseivel szemben; ha ezeket ellenezzük, magunkra maradunk; ha pedig nekik behódolunk, ez sem becsületünkre, sem örömünkre nem válik." Ha-ha-ha: de most épp az van, hogy ő a „kor"… Senkiből ne csináljunk pirosított ajkú, flitteres operett katonát, de vajon helyes-e a tárgyszerűség, ha az nem tipikus? Mégis: leírom a dolgokat, ahogy *voltak,* talán nem most válik az szégyenire senkinek se. Na és a mester esetében amúgyis homlokegyenest másról van szó: hisz ki tudja, hogy egy átmulatott ordenáre éjszaka esetleg milyen hajszálfinom hasonlatot kölykez. De a mester esetében amúgyis nem is erről volt szó: egyszerűen barátaival este örültek a győzelemnek (majd másnap nem örültek a reggelnek).

Az iskola épületében megcsapta őket a bent rekedt meleg. A fűtőtestek időnkint titokkal telten kattantak, hogy úgy mondjam szolgálatban voltak, még tartott, fölöslegesen, a fűtési szezon. A sportolók szétszéledtek szobáikba. A hű jegyzetelő megtelvén az élmények hadával, nem bírt aludni. Letévedt a tornaterembe, hol döbbenetes látvány fogadta. Fokozatosan elhullajtott ruhadarabok és egy okádék-tócsa (melynek szó nélkül való eltakarítása 20 forintot jelentett a takarítónőnél) mutatta az utat. A termet a halál roppant illata töltötte meg. Egy ugrózsámoly leemelt fedelében bukkantam rá. Hanyattfekve pihent, mint aki alszik; mélységes nyugalom és szilárdság (istenem, lehet képzelni!) ömlött fennkölt, nemes arcvonásain. A hatalmas homlok mögött még mintha gondolatok rajzanának. Vágyam támadt, hogy emlékül levágjam egy hajfürtjét, de a tisztelet érzése meggátolt, hogy megtegyem. Teste mezítelenül, ágylepedőbe burkolva nyúlt el. Fölhajtottam a leplet, s elbámultam e testrészek isteni pompáján. A mellkas hatalmasan, szélesen domborul; a karok és combok izomzata enyhén telt; a lábak tökéletes alkatúak; és sehol az egész testen semmi hájasság (talán csupán a családi toka…) vagy leromlottság. Egy hibátlan szépségű férfitest feküdt előttem és a gyönyörködéstől pillanatokra elfeledkeztem, hogy a halhatatlan szellem elhagyta – a bor, a vörös! – ezt a porhüvelyt. Kezemet szívére tettem – körös-körül mély csend volt –, és félrefordultam, hogy szabad utat engedjek elfojtott könnyeimnek.

A reggel szomorú volt; érthető. Esterházy Péter savanyú arccal s égő gyomorral kanyarodott ki valamilyen széles utcára, melyet keresztül-kasul fölástak, új gázvezetékeket fektettek le. (Jellemző a mester akkori állapotára, hogy ő, akiben oly nagy a szociális érzékenység és überhaupt a felelősségtudat, ő ezen csillogó-szép csöveknek, melyek annyira odaadóan kanyarogtak az új házak felé, csak igen áttételesen tudott örülni, dörmögvén: „Micsoda kupleráj.") Nagy, kényes dombokra mászott fel ő, majd át az árkokon átvezető pallókon! Remegő szemhéját lehunyta és vissza. „Nem bírom a sötétséget" mondta Icsi úrnak. Icsi úr bólintott, és feddően így szólt: „Adtam a takarítónőnek egy húszast." A mester bűnbánattal telve ránézett, Icsi úr kemény, tiszta tekintete fölfrissítette őt. De a gyomra reszketett. Hideg volt, szürke reggel. Betért a közértbe ő, vegyen hogy tejet s egy óriáskiflit. Fontolóra vette: fél liter? egy liter? A közértes nő kedvesen fogadta, és a mester azonmód észlelte, hogy a nő köpenyén egy gomb, a hastájon, hiányzott. A fehér vászon elemelkedett a párjától, afféle kukucskálásra alkalmas rés képződött. A mester oldalthajtotta a fejét, de nem tudta megállapítani, hogy a hasat látja-e vagy a kombinét. „Itt a nagy kifli és a tejecske,

és még valamit?" Amikor azután a mester a kirakatüvegen át, két sörösüveg közt visszanézett, a nő már nem mosolygott; számolt. „Tudja, barátom, két sörösüveg közt keresztül nézni, anélkül, hogy azok eldőlnének – nem egyszerű dolog." Megkérte ő a tigrisreflexű kapust, lenne szíves kinyitni a tejeszacskót, ő ugyanis mégoly éles fogacskáival is hiába rágcsált immár két sarkot. Icsi úr fölényesen a zakójába nyúlt, és szemrevaló bicskájával, nyissz! Lenyisszantotta a zacskónak azt a sarkát, melyet a mester brutálisan megrágcsált. Ő ezek után lépésenként kortyolt a tejből (egy-egy csepp néha elszabadult az ajkakon át le az állra és tovább), úgy érezte, gyomrát selymes kezek simogatják.

Elmentek ők a sporttelepre, és lejátszották a mérkőzést a döntőbe jutásért. A pályán undorító „hentesmunka" folyt, csak úgy fröcsögött minden a góloktól; 8 góllal kellett nyerni, s az eredmény 8:1 lett. „Micsoda perverzió! Még örülni se volt idő!" A mester már mérkőzés közben egyre gyakrabban gondolt a kis csempézett falú tér-részre, melynek két átellenes falát képek díszítették: a veszprémi viadukt és a fertődi kastély. (Két művészi fotó.)

„Elhányom magam, annyi gólt rúgtunk" – mondta a mester az öltözőben, ahol az állott levegő szinte pofoncsapta őt, s nem kellett sokat várni ahhoz, hogy kifusson ő a mellékhelyiségbe, gyomra tartalma – a tej – onnét eltávozzék, s fejét ő a hideg csempének nyomja, mely csempe érintése, akár az orvosság, akár az orvosság! – s összeszedvén magát, a kagylóba nézve, fölkiáltson: „De szép fehér habos! Mint a jégvirág!" „Azért ne feledkezzünk meg a vörösborról sem" – mondta Csucsu úr csípősen. Kacsoh Gábor – aki mert érezte, hogy nem szeretik őt a csatárok igazán, ő sem szerette azokat – azt sziszogta: „Kevés. (Ti, kevés a 8 rúgott gól!) Nem díjazzák!" Csucsu úr szokás szerint „bekancsult", elküldte a KISZ-titkárt az anyjába. A mester is elsápadt (bár nála ezen intervallum alatt az okok legalábbis kettősek), de annyi lélekjelenléte még maradt, hogy átkarolja Csucsu urat, s egy olyan mozdulattal, melyhez találni embert, aki viszolyog, megsimította a Csucsu úr arcát: „Nyugi, galambocska. Tényleg kevés." Icsi úr sötéten hallgatott.

– – – – – –

Elhagyva a gombamód szaporodó házakat, jócskán alkonyodott; mint valami árvíz, alattomosan és feltartóztathatatlanul terjedt a sötétség, s ő, kezében tornazsákjával, szívében lassan oldódó szomorúsággal leszállt az autóbuszról (egy megállóval előbb, mint „kell" és „ajánlatos" – ha geometriailag közelítek), és elindult fölfelé az Á. úton, amikor összetalálkozott Sándor úrral, a költővel. A költő cigarettázott, és szokott szívélyességével szovjet cukorkával kínálta a mestert, *karamell szeverjanká*-val, melyet azonban a fiatal mester, hivatkozva fogai állapotára, köszönettel visszautasított. (Micsoda fogfájás lett! Mintha bizony a mester orra fájt volna. Napokon át ődöngött a szobában, akár egy *őszi* légy. Pedig tavasz volt, csodás tavasz: zöldek keletkeztek, sárgák hatoltak közibük, és lilák, pirosak. Mindez oly költői. [Szerintem legalábbis. – E.] De ő csak ődöngött napokon át. Sőt. Leült egy székre, előrehajolt, fél orcáját a tenyerébe temette, és olvasott. És mennyit! Három nap alatt 17 oldalt a Csáth úr hírlapi cikkeiből. 17-et! De az aztán úgy tetszett néki…!) Együtt bandukoltak fölfelé! A mester elgondolkodó, szenzibilis állapotában lévén, nem esett szó köztük; ami rendkívül sajnálatos, ha szűkös írod, tört, szempontból nézzük; sajnáltam is. Ám nemsokára vad kutyaugatás rázta föl őket báva sétájukból. A mester megijedt, ezzel szemben Sándor úr szembefordult a két fenevaddal. Pompás állatok voltak, izmosak, erősek, fiatalok, foguk fehérje kihívóan csillogott. A mester ingerültségbe ojtott *melancholiával* azt mondta: „Micsoda poroszok!" Sándor úr nézte a kutyákat, azok lassan elhallgattak; mozogni mozogtak, de a pofájuk csukva maradt. Sándor úr a szipkájával babrált, azt nézte földöntúli tekintetével, úgy mondta: „Vajon mikor leszünk mi ilyen szép kutyák?" A mester ekkor jól megnézte a kutyákat, s erre neki is eszébe jutott: „Vajon mikor leszünk mi ilyen szép kutyák?" Egymást hallgatva tovább mentek, és mikor egy útkereszteződéshez értek – az Á. utca torkollott az épp kanyarát végző T. útba –, Sándor úr jobbra ment, a mester meg balra.

Természetesen el szeretnénk, vagyis én, kerülni a „nagy ember papucsban" leírások otromba idilljét, hazugságait; de ahogy a mester fáradtan az ajtófélfának dőlve becsöngetett, és Frau Gitti kinyitotta az ajtót, és a benti lámpafény valószínűtlen, de mélységesen igaz ragyogásba fonta őket, s az asszony átölelve a maestrót gyönyörű alt hangján azt mondta: „Te drága" – az nem hallgatható el.

De a mester tényleg fáradt volt. „Van sör?" Ledőlt a hatalmas, barna fotelba, mely elfoglalta a fél szobát, tornazsákját nem is dobta el, csak leejtette, lábait kinyújtotta, kezét a karfán átvetve lógatta a parkett irányába. Ekkor azt mondta: „Te drága." Az asszony arca kifényesedett, bőre kisimult, ő maga leguggolt, megfogta a mester kezét, s orcáját ráfektette. „Te drága" – mondta, de ahogy a mester szemébe nézett, hozzátette: „Nem vagy itt." Ő felkapta a fejét, zavartan mormogott. (Lám, innét is kitűnik, bizony, a művészek nem mindennapi emberek. Az a mozdulat, ahogy a fej föl! És a tekintet! Mely ijedt kis dalmadár módjára rebben ide s oda! Mily fedetlenség!) Az asszony nem haragudott, de elszomorodott. „Kikaptatok?" kérdezte végül. „Zúzó volt" – mondta nemes kétértelműséggel a szó mestere, és hozzátette: „Megjelentek a *táskás emberek*„ – azzal felugrott, minden magyarázat nélkül a fürdőszobába rontott, és egy arra alkalmatlan ollóval nyiszálni kezdte nagy lábujjának a körmét, mely bizony eléggé belenőtt a húsba, azonfelül itt-ott letöredezett is már. („Szavakat vezet világtalan.")

A hivatkozás helye

14 „Barátom! Mindannyian a múltból élünk és a múlton megyünk tönkre" – mondta ő bölcsen s lendítve. A tárgyi feltételek sokat változtak: a bőséges ebéd meglankasztotta a húsvét délutánt. A mester feledve a nap szentségét (de megóva magát a megelégedett pilledéstől), úgy mászkált az idősebb generáció ott levő tagjai között (Jozef Veverka, Ödön bácsi, az apa), mint valami éhes kopó. „Barátom; ahol megszűnik a részvét, ott megszűnik az emlékezés" – bólogatott ő nyugtatásul az aggódó lelkeknek. Azután némi kivagyisággal így fűzte a szót: „Látja, barátom, a fecsegés kőszikláit? Tu es Petrus, és én erre a kősziklára építem egyházamat." Csendben somolygott ő.

„Tudod, Péterkém – fordult a kitartó olálkodás után Ödönbácsi feléje –, én kérlek szépen *sokkalta szeretem* a zenés misét. Mert az olyan lelki állapotba hoz." Az öreg úr tekintete hol eltompult, hol élesedett: valamiről elfeledkezett, és valami az eszébe jutott. A mester, amilyen kiváló lélek- és emberismerő, ezt rögvest észlelte (nem ment bele abba a durva zsákutcába, hogy az „öreg szunyókál" vagy „szunyókálni szeretne"), s lévén fahmann az emberekben és a velük történtekben: a történetekben, akcióba lépett. Halkan azt mondta: „Nem lehetett könnyű."

Ödönbácsi fölkapta a fejét, s ránézvén tisztán a mesterre, úgy tűnt, a lehetőség összeomlott, s az öreg mindjárt rákérdez, kis megrökönyödéssel: „Micsoda? Micsodát beszélsz? Mi nem lehetett könnyű?" – de egy pillanat múltán, mely egyszerre tűnt túl rövidnek s túl hosszúnak, laposat pislantott, miként egy lusta béka, a szemhéján egy jókora szemölcs mintegy végiggördült, „megtorpanván" a szempillák sűrű sövényében: „Nem volt könnyű." „Mi már ezt nem is tudjuk" – mondta a mester arcátlanul. „Hát bizony ma már az elképzelhetetlen. Hogy mondjuk 1000 km gyalog." „Egy befuccsolt autóstop" – mondta György úr, kezében rövid Marlboróval, azzal az illúziótlan nyegleséggel, mely ugyan tiszta és – hangsúlyozzuk, hangsúlyozzuk, hangsúlyozzuk – jószándékú, ám szükségszerű egyoldalúságaival és túlzásaival a generációk szembeállítását, a válaszfalak építését segíti, ilyképp problémás. A mester meg a maga halk totalitás-igényével épp a kapcsolódáson fáradozott. „Ne béleljen körbe, mon ami, ne." A nagy öcs nagy kékes füstöt bodorított maga köré. György úr szeret és tud kvaterkázni. A mester jól emlékezik arra, hogy György úr már kiskorában is jól érezte magát a felnőttek között.

„1000 kilométer, de úgy, hogy nem lehetett megpihenned. Aki egyszer megállt, annak vége. Ott mentünk el a megfagyott emberek mellett. Volt még, kérlek, aki élt. De ott már nem volt segedelem. Elég a magunk cipelése. Az élet-feladat volt, kérlek, lehet *bízvást* mondani. A fák kérgét ettük; nyírfa, platán, ákác. A nyírfa a legjobb, az ákác száraz. Ahogy így vonulunk vissza, elfogtunk egy partizánt. Ott állok a nagy rónában egy szál partizánnal." Ödönbácsi kecskésen fölnevetett. „Úgy kellett az ott nekünk, mint, neked ugye ezt már bátran mondhatom, végtére is apa vagy már, férfiemberek vagyunk, mint Julisnak a lapos. (Megint a »kecske«.) Odalép hozzám a parancsnokom, kemény, somogyi fiú. Zászlós úr! Ki ez? Mondom neki, hogy partizán. Partizáhán?! És még él? Él. Azonnal likvidáld, kérlek." Ödönbácsi előrenyúlt. A mester szolgálatkészen emelte a borospoharat neki, melynek tartalmáról György úr gondoskodott nagyúrian. (Igen, igen!) A bajusz vége borban ázott. „A partizán, egészségetekre, jó kis vinó! budafoki?, a partizán tudta, miről van szó. Mélyen a szemébe néztem, nem volt benne semmi gyűlölet, és ő is érezte, hogy meg akarom menteni." „És… – fészkelődött ő a *puha* széken –, sikerült?" „Tudja, barátom, nagyon biztattam az öreget. Tudtam én… Én a helyében hazudtam volna magamnak, illetve hát… neki." Ödönbácsi nagyon emberien legyintett. „Kérlek, ugye, ott egy ilyet elengedni, az lehetetlen volt. És ne feledjük: ha elengedem, *kisvártatva* ismét *magyarokat* lő… Nézett rám, bízott bennem. Én is tiszteltem a bátorságát. Katonák voltunk. Jön arra az őrmester, kérdezem tőle, vállalja-e. Vállalja, hogyne. Lementek néhány lépést az útról. Lőtt. A partizán állt a hóban tovább egyenesen. Maga marha, üvöltöttem magamból kikelve. Kérlek szépen, ilyenkor, ilyen helyzetben, hibázni: főbenjáró vétek a halálfélelemmel szemben." Most tette vissza a poharat; György úr rögtön pótolta a hiányt. „Odaadtam a pisztolyomat, azzal aztán sikerült végeznie vele."

A mester besüppedt a fotelba, most nagyon érezte: ő és a világ – ez kettő. Odaért Jozef Veverka, sötéten, titokzatosan. „Mint egy döglött pandánusz vejcsi, ha-ha-ha" – kacagott ő egy másik terminusban. Nem volt megállás. A mesterhez távolról érkeztek hangok, nagyon távolról. Jozef Veverka rövid bevezetőjében emlékezni vélt a mester édesanyjára, akivel talán együtt volt a fogságban, valamelyik számmal jelölt világégés után („Micsod *gáff,* Péterkém! Ez a szegény Veverka! Múltkor meg azt meséli, hogy homok van a vizeletében, nekem van-e?"), majdan a mestert választva reprezentatív hallgatóul, így folytatta („így überolt"): „Az a hideg, fiam, az hideg volt, boldogult Lexi öcsém, láthattad talán a fotót, nagyapa is rajta még, nohát akkora volt a bajsza ott is, aztán, hogy állunk sorba a reggeliért, a konyhalány szemet vetett Lexire, az meg, amúgy snájdig fiú, láthattad a képen, pödrinti a bajuszát, a lány meg nevetteti magát éktelenül, bizony a bajusz ottmaradt a Lexi kezében, letört, olyan hideg volt, később persze a Lexi kikapta a lányt a sűrűből, mert hát nem a bajusz számít, volt is plusz kenyér, alig győztük dugdosni, de hát hideg volt, amolyan farkasordító, a ruszkik meg jöttek, mint az oroszok, plusz a tetvek, még ma is fölriadok a párom mellől, és látom, ahogy vonulnak lassan a szobában, és rendesen viszket is, talán valami ekcéma, a Lexi persze nem kapott ekcémát, mert a konyhalány elbújtatta magánál…" „De apa" sopánkodott közbe Veverkáné. Jozef Veverka meg sem reccent. „…csak hát visszajött a régi parancsnok, akinek szintúgy szívügye volt a lány, aztán pont rájuk nyitott, mérges lett, ez, ugye, érthető, el is zavarta a Lexit, ez még nem lett volna baj, mert ismered a mondást, ugye: ön rövidesen elhuny, de ez önt ne aggassza, kedvese hű, csak hát mivel a lány jóban volt a raktárossal, szerzett pálinkát, aztán a Lexi így kapatosan azt találta mondani a parancsnoknak, hogy a zilber medália is szépen csillog, főnökeim, mire az lelőtte, pedig hát jó fiú volt a Lexi, én meg megszöktem, sokat segítettek az öreg Pedró szavai, aki ott halt meg a kezeim közt, mert lelőttem, ilyen kegyetlen a háború, de hát vagy én, vagy egyikőnk se, mert akkor még így ment, mi még tudtuk, ha egy parasztház ajtaját ágydeszkának használtuk, akkor vissza is kell akasztanunk az ajtót a helyére, mielőtt elhagynánk a falut, nem ám dugipénz, hanem igen és nem, nem is haragudott így igazán rám a kedves

öreg, nohát ő mondta: Jegyezze meg, fiam, bárhol áll a honvéd, előtte van észak!, meg is jöttem, a csajkám a mái napig megvan, az életemet mentette meg, a hazaérkezésem évfordulóikor ma is ott áll az asztalon, ételt már nem lehet enni belőle, mert a golyó átütötte, de a süteményféléket abban tartjuk, ha jöttök lesz sajtos rolád, amit úgy szeretsz."

Jozef Veverka kicsit kirítt. „Nem egy életművész" – mormogta György úr, és töltött. „Jó volt, apa" – simogatta meg Veverkáné a párja kezét. „Ettől, barátom, sírva lehetett volna fakadni. Csak akkor már érzéketlen voltam." Ödönbácsi sértődötten hallgatott, röviden. „A repülősöknél, mert áthelyeztek a repülősökhöz, az a mondás járta: korai óra: lóra! Ló alatt mondanom sem kell, nem igazi ló értődött, hanem a gép. A masina, kérlek szépen. Szegény kishorti. Kérlek szépen, a kerek századik éles fölszállásom volt." Ödönbácsi kortyolt. „Kétségtelen, nagy csatát vívtam az angollal. Hol ő sturcolt meg engem, hol én sturcoltam meg őt. Kérlek szépen, nyomom a gépfegyver gombját, hát semmi, ott döngicselek az angol fölött és semmi. Az meg kérlek fölnéz, az arca egész meglepett, hogy mi van. Mutatom neki, hogy kifogyott a lőszer. Kérlek szépen ott vonogattuk a vállunkat, amikor aztán fogtam a szerszámos ládát és avval aztán…! A hegyibe!" Veverka már csak annyit mondott: „Én Santelli mesternél tanultam annakidején…" A két frontharcos *jó magyar szokás* szerint elébb egymás ellen volt érzelmileg, később egyeztették a helyszíneket (pl. Dobrudzsa), az időpontokat, a közös parancsnokokat (pl. a fiatal Mányoky százados), majd együttes erővel kiverték az oroszokat az országból, mindenesetre a Budai Várból, visszafoglalták a Felvidéket és Erdély tetemes részét is, hál' Istennek.

Közben Lilanéni, ez a fonnyadt, elegáns nő is gazdagította a palettát. Jozef Veverkához beszélt, kissé fölényesen. „Egészen biztos, hogy a kertész fel akarta őt falni." Veverka hatalmasan figyelt. „Soha nem figyel, ha hozzá beszélek" – panaszolta a mester több ízben asszonyának. „Amikor ugyanis a Városi Parkban sétált, hogy kissé kiszellőztesse a fejét, azt hiszem épp magának (??? – E.) nem kell magyaráznom, mit jelent egy egész délelőtt sok ostoba férfi között abban a *tömény* cigarettafüstben, épp befordult a halastó melletti ösvényre, jaj oly szépen tudja elmesélni azt, ami vele történt, például nekem úgy mesélte, hogy *csinos* ösvény, kérdem is tőle, miért nem írod le, de csak legyint, de ez, Péterkém, ne befolyásoljon, bár a te dolgaidat nem értem mindig első olvasásra, szóval elmegy a halastó mellett, élvezi a *kövek neszét* a talpa alatt, amikor de igazán a közvetlen közelében becsapódott egy *kertészeti serszám,* ő visszahőkölt, és akkor észrevette, hogy a bokorban, ezen *délies* bozótot kell képzelnünk, ott a kertész, és *vadul* néz rá… Nagyon nehéz ettől függetlenül is a helyzete. Még a fiú, akit segítőnek adtak, az is néger! És a klíma! *Nos* és egyedül… egy nőnek… ért engem *bizonnyal!*„

"Na és a ti Ödön bátyátok. Megérte a pénzét." „Az ember nem is gondolná" – mondta a mester szelíden. „Hogy a pénzét?" – kérdezte György úr, mint aki tényleg nem tud valamit. „Bizony. Egy frászban voltunk. Az történt, hogy a német vezérkari tisztek nálunk találkoztak… hogy megbeszéljék a *részleteket* Horthyval. Az öregúr, megjegyzem, nagyon karakánul viselkedett. Persze. Dehát mit tudtok ti erről. Nos a vezérkari tisztek… hiába próbáltam oldani a hangulatot, *Bacardi,* egy lemez, de hát azok a *steif* pofák… volt akkoriban nékem egy pákász öreg Feri bácsim, Ráckevéről, gyönyörű pontyot és harcsát hozott, de olyan felségeset… ugye Ödön?" „Mi?!" „A harcsák!" „Ja igen. Azok a kis vacak harcsák és még potykák is, azt hiszem." Lilanéni legyintett. „Amúgy magas, kulturált férfiak." „És katonák! Azok azért tisztek voltak, azt lehetett látni." „Folytatnám akkor… visszafogottan társalogtunk, amikor a fürdőszobából, hangsúlyozom: a fürdőszobából, kilépett a Führer, Hitler. Döbbenetes volt, és nem kell mondanom, mennyire mondén! Heil! ugrott föl mindenki az eszelős üdvözlésre, én is, az ember be volt dresszírozva… később meg tapsolni… istenem, ha így eszembe jut, hogy nekünk micsoda reflexeink lettek! már ez megérte!… visszatérve a bolond férfiakra, a katonákra, sokáig álltunk fölemelt kézzel, én ott alatta visszasandítottam (»a hónalján át! micsoda bozótos, micsoda bozótos!«), s elkaptam a pillantásaikat, amit a fürdőszobámból kilépő Führerért kaptam: félelem, tisztelet, megvetés volt abban." A mestert nagyon foglalkoztatta: egy tekintetben a három, vagy elosztva? De hallgatott, már régóta. „Persze a bolond Ödön bátyátok maszkírozta el magát. Nagyon *peinlich* szituáció volt. Jelzem Hitlernek 7 dublőrje volt, 7 színész. Persze. Az egyiket személyesen ismertem, azt, amelyik megcsinálta az Anschlußt. Persze. A Berijának is dublőrje volt. A tárgyaláson már az volt ott. Hónapokig tanulta a szerepét, állítólag tüneményesen buta valaki volt. Persze. A színész… A németjeimnek, amúgyis nehezen értik a tréfát, alig lehetett megmagyarázni, hogy ez a férjem részéről nem a tiszteletlenség, hanem éppen ellenkezőleg a hódolat jele volt. A légkör teljes fagyos lett, próbálkozhattam én már Karádyval, Erdbeer-különlegességgel, hiába, sőt napokig féltünk, csöngetnek-e este." Marci úr naiv bájjal kérdezte: „Már akkor is volt *ávó?*„ Tetszetős; érdekes, hogy mi az, ami egy gyermeki lélekben lerakódik?! (Azt felhozni, ugye, mester? „Csitt.")

Gitti asszony áldott keze nyomán fekete kávé illatozott ingerlően. A mester édesanyja szerint – s Frau Gitti osztja a véleményét – harmadosztályú kávéból lehet a legjobb kávét főzni. „Jobb, mint a *Meinl!*„

A mester és ősz atyja egymás mellé kerültek. (Van ilyen.) Egy pillanatnyi csönd elkerítette őket a többiektől; így szólt a fiatalabb az öregebbhez: „Faterkám, majd belőled is motívumot csinálok." Nem folytatta. „Köszönöm, fiam. Mit iszol?" Intett György úrnak – aki vállalta civilben is a kocsmáros szerepét –, s az töltött mind a whiskyből, mind a Marci úr lábai szerezte vörösborból. (És milyen finoman kíméletlen – mindkettő a művészet privilégiuma, ha nem is kizárólagos – célzásláncolat!) „Ah, die guten, alten Familien" – pihegte valaki „púderbástyái" mögül. Ekkor a mester édesatyja felöltötte azt az arckifejezését, mely a nagy képéságok rejtésére van hivatva. „*Régi* família? Ez két dolgot jelent. – Körülményesen fészkelődött egy kicsit. Más ilyenkor dadogni kezd (hogy jobban figyeljék). – Két dolgot: a hadiesemények benignus voltát – az értetlen tekintetekre, inclusive mester, odasúgja: »hogy ne haljon ki a

család« –, valamint a mindenkori levéltári alkalmazott rátermettségét, lelkiismeretességét." És e cizellálás után a pörölycsapás: „Mert, drágáim, én még olyan emberrel nem találkoztam, akinek apja s anyja ne lett volna." Ezt mondta az öregedő édesapa, akiben igen erősek voltak a plebejus elemek (orrfúvás stb.). Persze most már könnyű plebejusnak lennie, mikor már oda a sok birtok és miegymás, nem hinném hát, hogy a mester atyja ledöntötte volna osztálya korlátait, igaz, nem valószínű, hogy erre reális igény lett volna.

Ó, a történelem, ez a nagy mókamester! A mester édesapja tudta: mi a: gazdagság, és mi a: szegénység. (Az ősz ember, ahogy szellemesen fogalmazta: ő a munkásmozgalom mártírja. De tévedés ne essék: Esterházyt nem ezért vették föl az egyetemre, nem.) „Minket egy kulákhoz szállásoltak" – fűzte a szót a mester édesatyja, miközben kavargatta a kávéját. („Igen hatásos, barátom" – mondta ő szájszéllel.) „Anyóka! Igazán kiváló a kaffa" – de a címzett, hogy a feladó ne lássa, fintorgott és legyintett, s talán joggal, mert a mester édesatyja minden főztöt gerinctelenül dicsér. „Öreg, te egy megtört valaki vagy" mondta egyik fia valami lehetetlenül lekozmált étel körül támadt purpárléban, mely ételt illetően épeszű ember vagy káromol, vagy – ha nagy jellem vagy jól van dresszírozva – hallgat.

„A legfájinabb embert a legfájinabb gazdához" – hirdette az öreg paraszt, már akkor, mikor még meglehetős ellenszenvvel lesték ott a *pestieket.* De a mester szülei, röviden szólva, *szimpatikus figurák,* és valamint a közös baj összehozta a különféle embereket… Ó, a mester gyermekkora: Nógrád: a „görbeország". A Kék patak lágy csobogása, a messze zúgó erdők, a selymes palócrétek s a lélek virágai: a dalok és a mesék! Tűz a nap, fátyolosra olvad minden a melegtől, a por föl s a törek! Hogy csíp! „A gépekre emlékszem! Tudja, ilyen nagy *áttételek* voltak. (Lehetséges, hogy az ő vonzódása az »áttételekhez« innét eredeztethető, ebből az egybizonyos cséplőgépből?!) Meg valami betonfelületre és a mázsálóra. És a betonon néhány elszórt sáros vagy, hm, szaros – ezt ebből a distanciából már tényleg. nehéz megmondani – *szalmacsomóra!„* A mester atyját korán keményre edzette a munkásosztály: még ma is látszódik neki a fűrész-izom, mely a cséplési munkálatokból fejlődött ily szépre. Hogy változik a világ és hogy ugyanaz: a mesternek is van fűrészizma, úgy értve, hogy látszódik: ezt a mester egy ifjúsági táborban szerezte, mert naponként megcsinált 100-150 fekvőtámaszt – 126 volt a napi átlag –, és hogy még pontosabb és egyszersmind a mesterhez méltón *vérbőn kusza* („felhasználható! pontos!") legyen a példa, azért így, mert a földmunka, melyre verbuválták őket, a beállott szerszámhiányban – nem is lapát, de lapátnyél! – tovacsúszott.

Csak egy exemplár a mester édesatyjának nagy eszére. A helyzet rusztikus. A fakó – barnából elszürkült – vékony ingben (mely ingek tapintását ő *mégegyszer* megismerhette hadköteles korában), *lobos* vászonnadrágban van ott a két doktorátusával a finomlelkű értelmiségi, és fáradt, napbarnított parasztarcát csak a szemüveg és az istentelenül elrugaszkodott homlok árulja el úgy-ahogy, s a drága ember, ez a bonyolult képlet, ott a végletekig leegyszerűsített szituációban: nincs kenyér (az amelyik a Vaterunserban szerepel).

A tanácsháza előtt álltak a fúvósok, a bolt előtt az emberek. A mester fogta az apja kezét, mely apa-kéz hatalmas volt. (Szolid apakomplexus a mester – mostani állapot! – pöttöm kis kezecskéjével. Egy érdekes dolog! – Jól jön ez a tisztázó szándékhoz. – A mester atyja, saját nemzedékével ellentétben, nem volt győztes, akárcsak a mester nemzedéke és valamint a mester is. Így az apákkal való örök, mitikus küzdelem esetünkben személyes jelleget öltött, borzolva a felszínt.) A hatalmas kéz kevés jót jelezve szorított. Soha nem volt izzadt ez a tenyér. Tessék: viszont a mester *lába* az, amely soha nem izzad. (Lehet nézni belül a cipőtalpakat! Ott aztán egy fija „barnásodás" se! És, pardőz, az illat, az se.)

Minden csillogott-villogott, csak a por nem. Az egyenruhás alakok szájából nagy, kacskaringós sárga csövek nőttek ki, amik aztán kiszélesedtek (mintegy kihajoltak önmagukból), akár a tökvirág. „Mjuzik" – mondta a mester édesapja fenyegetően. A sor lassan haladt előre. Akkor aztán, hogy ők is sorra kerültek, s a mester akkor még megjegyezhetetlen orrocskája megtelt a friss kenyér szagával és a szállongó liszttel, azt mondta a szomorú boltosnő: „A pestiek csak ha már…" Villant is a mester édesapja, „mozgott a pofacsont", de a két mozdulatlan rendőr megtette a magáét. (A Gyöngy-ikrek. A Feri és a Józska. Bivalyerős fiúk voltak. A szekeret a kátyúból satöbbi. A Feri az nagyon eszes volt, majdnem pap lett. A kora miatt lehetett is volna, csak megszerelmesedett, a távolsági busz kalauznőjébe. „Francos pesti nő." Ugrott a papság. A Józsi meg olyan buta volt, hogy az fantasztikus. De az arcuk egyforma volt teljesen. Ő vigyázott a Ferire, ne csináljon *butaságot.* „Amennyire lehet, szerette a falu őket. Mert nem akartak a bajból hasznot húzni; az egyik túl okos, a másik túl ostoba volt hozzá.") Mégis, hogyhogynem, ott állván vert seregként a katonazenekar előtt, a mester atyja kezében, a hatalmasban, két *domó* volt. (A serclit hívták így Palócország e szegletében.) A nép azért segít egymáson. „Na figyelj ide, pupák – dugott mindkét kézbe egy-egy domót az apa (és ez volt az az eszes momentum, máig szóló s ható példa: így tesz a mester is Mitocska lányával, most már mint apa; nem mintha mindenben követni akarná az édesapját, ó nem; »nem! nem! nem!« – dehát ez mindig ilyen kisszerűen kegyetlenül megy) –, figyelj csak, pupák, válassz a két kezem közül." A kis Péter – elfogadható ez korfestésként – gyermeki lendülettel rácsapott mindkét kézre. Talán megérezte a jótékony csalafintaságot („csalaPINTASÁG – ó, ó, ó")? Szomorú összekacsintás lett volna ez két nemzedék közt, hogy az élet nem mindig ilyen *fényesen* méltányos a bajban, mint ez a két domó. Ki tudhatja ezt most már. „Bizony mondom" (a mester szava), még a mester sem. Azután – s közben szólt a zene, a zene („pl. a vakpali") – az édesapa elmagyarázta a szabályokat, ő szabályosan választott – és nyert! „Na, pupák, te egy született mazlista vagy" – és láthatóan nagyon örült a fia szerencséjének.

A kenyérrel sokszor adódott aggodalom. (A mester még ma, a jólétében se dob el kenyeret. Belé lett ez verve. Rágicsálja, rágicsálja a száradt maradékokat, s üvölt a családjával, ha az hibázik a kenyér szentsége ügyében. Rokonszenves vonás ez benne.) Megint a sor! A mester most a nagyatyja kezébe kapaszkodik. Na az egy látvány, ahogy az öreg gróf sétál a fiatal, életerős, de az idő szerint kissé vehemens szocializmusban a bricseszében, fején az elmaradhatatlan svájci sapkával! Én azt hiszem a mester nagyatyja méltányos volt („Barátom! Csak nem fogunk avval kérkedni, hogy kizárták a Casinóból!"), de nem lett a nép fia, ami azért már a mester atyjáról mondható. Ennek meglett a következménye a kenyérnél is. A boltosnő mondta, hogy nincs kenyér, vigyenek kekszet. Az arisztokrata férfi megköszönte a felvilágosítást, s halkan fölnevetett: „Akárcsak Marie Antoinette idejében." (Hogy ti, ha nincs kenyér, egyenek kalácsot, így a királyné.)

De még sok más mulatságos párhuzamot tudott vonni jelen és múlt között a hajdani miniszterelnök (1917). Sok igaztalan támadás – a személyes szférában maradva persze, mert az a sok vér s veríték, melyet az Esterházy család okozott, betöltvén a feudális piramisban elfoglalt helyükből származó szerepüket, az nem egalizálható a család egyes vonulataiban és éveiben mutatkozó progresszív törekvésekkel (kurucok, művészet stb.), megérdemli a történelmi igazságszolgáltatást, tehát, ilyen értelemben, sok igaztalan támadás érte az öreg grófot, a reprezentatív arisztokratikussága miatt. – Baltaéles s némiképp konyhai gondolatmenettel „a jelenség érdemben összevethető a pályára lépő Benét, barátom, fogadó durva füttykoncerttel". Pedig nevezett labdarúgó ereje teljében kiváló csatár volt, rokonszenvesen hajtott, nem volt durva, nem színészkedett satöbbi. – Ami a mester atyjával soha nem történhetett volna meg, a nyílt utcán valami koholt ürüggyel, sok nép előtt, ráripakodott a kacskalábú Sánta Szabó. A magas szép ember, kezében unokája keze, csak állt az embergyűrűben, szólni se tudott, míg a Sánta Szabó káromkodott vele. A kis Péter úgy húzta el onnét, és az emberek szó nélkül utat engedtek a kettősnek; nemcsak persze mert megérezték a kisfiú hovatartozását – a mesterét –, hanem, mert ők is utálták Sánta Szabót. Na ő volt az, aki nem volt se okos, se buta, hanem rafinált volt.

Evvel a Sánta Szabóval lett aztán esete a mester atyjának. Egyszercsak ott állt az apa a már jelzett paraszti miliőben, bakancsban, zokni nélkül. Mennyi lehetett? Talán 34 éves. Egy éretlen fő. És mi elé állította a kor viharossága…! „Ma, barátom, a hajszárító viharos. De ez nem szükségképpen baj!" A mester persze könnyen beszél: avval a hosszú hajával! Ott volt tehát a fiatalember, hátán súlyos – lehet nézni! –, súlyos izomkötegekkel; mert akkor már évek óta felhagyott a henye, úri bitang élettel, s hol útkaparáson, hol a dinnyeföldön, hol cséplésen dolgozott, egyszerű népként, e helyeken kamatoztatva szerzett műveltségét, vele született intelligenciáját, doktorátusait. „A fortélyos útkaparó, fiam, kerített egy vaslemezt, szórják arra a követ." Odament hozzájuk egy töpörödött, szent anyóka. „Hatvanban, a nagytemplom mellett." Jobbra nézett, balra nézett, konspirált. „Tessik mán betérgyölni a második pádbá a gyóntatótól számítva, van ott válámi, egy miatyánkra." „Na pupák, annyi csirkét még nem ettetek, mint akkor."

A dinnyét a mai napig a mester édesatyja vásárolja a családnak. Kopogtatja, mint egy orvos, aztán választ. „A késfokával megkoppintani; ha buffog, az rossz." Kivétel a zardecki cirmos, az kisebb. Persze a nagyzardecki az nagyobb. „Két marokkal megfogni, ha recseg: a zardecki érett." Hűtve pompás eledel. „Az *ikrás,* az a jó." És ha György úr este nagy hangon ócsárolni kezdi a talán tényleg kissé lonyhadt gyümölcsöt, szerényen azt mondja: „Elhihetitek: még ez volt a legjobb." „Belepisált ebbe a lőrinc" – replikázza György úr, aki szereti, ha övé az utolsó szó. És ha az édesanya ekkor megelégeli az illetlen szavakat, türelmét vesztve ütlegelni kezdi György úr hatalmas felületét, aki egy ideig nevetve tűri a törékeny asszonyi kezek játékát, ám később megunja, ölbe kapja az ettől felsikoltó anyát. „Ne szívd magad, tyúkanyó" – harsolja a fiú, szándéka szerint kedveskedve, eredménye felől, mint annyiszor, túllőve a célon.

A mester atyja ott áll tehát a „legfájinabb gazda" udvarában. (A mellettük levő portára került Ödönbácsi. Egy volt kuplerosnéhoz, aki józsefvárosi dialektben szórakoztatta a mindig elegáns férfit. „Hogy jövök én, kérlek szépen, egy ilyen perszónához." Tündéri. Az asszony hangos, életteli *harákolásait* lényegében még akkor sem tudta neki megbocsátani, mikor az megmentette az életét. Valami tévedést korrigált az asszony egy bújtatással. Plusz hamistanúzás. Biztos szerelmes lett Ödönbácsiba, mint a nők többsége.) A kulák épp nem volt otthon, mert börtönben volt. („A voltok száma megnyugtató. A stílus szikrázik, a történelem halad. S a történetem." Tetszetős.) Bort rejtegetett. Korántsem hagyta ott a konyhában, a sparhelttal ellentétes oldalon, oda nem *dug* az ember semmit, szem előtt van, nem, hanem rendesen elrejtette a ganéjban. Így megtalálták. – Mikor aztán jött ki a börtönből, megállt a nagy, testes ember a mester atyja előtt. A fölindultságtól remegett a hangja: „Nézze, nézze meg, doktor úr, mit csináltak a kezemmel." És mutatta őket előre, és rázta a zokogás. „Vénségemre." A börtönben megfinomult a keze (a bütyök stb.), és ami a legfőbb, kifehéredett, merthogy rapszodikusan érte a nap. (Rabszódikusan; bocsánat.) „Nézze meg, doktor úr, hát micsoda ember vagyok én?!"

A mester atyjának lába izgatottan mozgott a kelleténél nagyobb bakancsban, pedig aztán jó nagy a lába. (És a György és Marci uraké! A szertárosok csak forgatják, forgatják csóválva a fejüket. „Gyurikám! Evező nincs hozzá?") Levette a szemüvegét, hogy megtisztítsa a portól, beletörölte a könyékig feltűrt vékony ingébe. Így már az izzadságtót is meg kellett tisztítania egy következő alkalomkor. Nagy homloka szinte világított az udvarban. A nyaka pedig barnás-vörös volt, mint a parasztoké. A nadrágja spárgával volt megkötve. A Sánta Szabó tanácselnök szerette volna őket kiakolbólítani a kuláktól, egy faluvégi vályogházba, hogy valakije (Sánta Szabónak) odaköltözhessen: ez volt a

helyzet. Pedig már az is volt egy lakásviszony! A nagyapa, a félelmetes dédmama, Jolánka, a mester atyja, anyja, hasában György úrral és a mester! Ez egy szoba.

„Oda én nem megyek." „Az egy nagyon jó ház." „Akkor menjen a maga embere oda." „Csak nem küldök abba egy *munkásembert?!„* Mint látjuk, elkottyantotta magát. „hát én mi az úristen vagyok?!" – ordított föl az apa, mert csak a látszat szerint volt nyugodt, valójában nagyon izgatott volt. „Faterkám, mozgott a pofacsont, mi?!" „Mozgott."

A Sánta Szabó mellett állt két tanácstag. De az egyik nem volt más, mint a mester atyjának a brigádvezetője. „Dani bátyám. Na. Hát mondja meg: hogy dolgozok én?" A mester atyja biztosra ment. De Fapina Dani hallgatott. „Faterkám, ez a csúcs, ez a Fapina." Ez volt a *rágádvány neve*; ő csinálta az esküvőkre, ünnepségekre a tortát. Az öreg ült a tornácon vagy az akácok alatt, térde közt a famozsár, és töri a diót, csak úgy reszket bele a füle. Na most ez a mozdulat, föl-le… talán érthető… De Fapina Dani hallgatott. A mester atyja elvörösödött. „Mi van, Dani bácsi?! Az istenfáját! Hát mondja meg! Mondja meg, hogy hogy *dógozok* én!" (A mester édesatyja nagyon bír dolgozni. „Te öreg, te egy nagy kapitalista vagy!" – mondja György úr, ha az apai szó valakinek a munkaintenzitását bírálja. „Egy kapitalista hajcsár." „A munka arra való, hogy megcsináljuk" – von vállat a rokon; de van ebben valami – természetesen megharcolt-szenvedett – büszkeség, ami idegesíti a fiatalabb korosztályt, a testvéreket.) „Már ne haragudj, fater, de mit reméltél ettől a definíciós vitától?" – Fiatalság, bolondság.

A Fapina Dani lesunyta a fejét. Elpirult, ami ritka az ilyen felnőtt, magyar ember esetében. „Ne izéljen már a doktor úr is." Ekkor csönd lett, csak az állatok neszeztek arrébb – s talán a kis mester kergetett egy tyúkot vagy más apróságot. De mert a mester atyjának tekintete nem csökkent, felkapta a kis öreg a fejét, keményen szembeszállt a tekintettel – nagy fülein átsütött a napfény. „A kurva rohadt életbe!" – kiáltotta, és kirohant az udvarból.

„Ha nem megy – vonta meg unottan a Sánta Szabó a vállát –, szétszóratom a kóceráját." „Na ahhoz próbáljon valaki hozzányúlni" – mondta a mester atyja halkan. „Megkapta a hivatalos papírt. Én raktam rá a pecsétet" – mondta a másik, de hátralépett. „Na idefigyeljen" – szólt a mester édesapja, és hátrafordult a mester édesanyjához (aki úgy állt ott, mint egy idegen; egy idegen, aki érdekelt a folyó ügyekben), és elkérte tőle a kitelepítési-papírt, azt a súlyos papírt. „Na idefigyeljen. Nyilván tud olvasni." Már-már túllőtt a grófból dolgozóvá avanzsálni készülő férfi. Odadugta egészen közel a Szabó orra alá. A mester jól emlékszik erre a (vagy egy: ilyen) hepehupás, vén orra. A színek kavalkádja! A piros, a rózsaszín, a lila! Ezernyi átmenet, bizonyosságok és bizonytalanságok! És a göcsörtök! „Rezes. Gyönyörű."

A Sánta Szabó úgy kapta vissza az orrát – a szerencsés fickó az arcával együtt! –, mintha darázs röpült volna zzzz, oda. A mester édesapja rábökött a pecsétre. „Na látja. Majd ha ilyen pecsétet hoz nekem, s nem olyat, amit maga lehel rá és küldet ide a Bálint gyerekkel, akkor majd elmegyek innét." Azt semmiképpen se lehetne állítani, hogy a mester családja és az ÁVÓ kenyerespajtások lettek volna, lám most mégis ez a pecsét hozott segítséget az elboronálásban. A Sánta Szabót már várta a kocsmában a többi kis nagykutya. „Na?!" „Hü, fűzfa, báj ván. Ennek a gerófnak az ávótól van papírja!"

A mester atyja miután keményen elverte a mestert, mert az megcupfolt egy kiskacsát (nem így György úr: ő, fájdalom, 12 kiskacsát dobott be a budi nyílásán; „olyan szépen *siválkodták„* – magyarázta nehezen felülmúlható érvvel), aztán leült az ámbit végébe, ült egyedül, nagyon soká.

„Öreg, hogy eszel" – támadt György úr elegánsan az apjára, aki valóban morzsált. Utánanézett a morzsáknak, haja, mintha szélben, rázuhant az arcára, meggyötört lett ettől és védtelen a férfi; pedig micsoda fotőjök, süppedősek, színekben dúsak – és az arc mégis, akár a csont. A csont. Félig fölemelkedve, meggörbedve söpörte le magáról a morzsákat, a férfiakra jellemző felelőtlenséggel – – – –

Ekekapázni az Andris-dombján – – – –

„Innyi egy kis *rézelejét.„* S hazatérni fehér palástban harmadnap. („Kicsi fiam, miért szűkölsz ott a mélyi sötétben? Miért túrod a fejedet párnával tele, s kaparod miért a lepedőt? Ökölben miért a kezed még reggel is, ütésrekészen, miért.")

– – – – –

„Csak így szépen, kíméletlenül, dúdolva – – – – "

– – – – –

(A tavaszi szezon a vége felé járt.) Megrántotta lova kantárszárát ő, fékezett. A mester a Rádióba igyekezett, fölvételre. „Valami fecsegés." A Madách téren óriási dugóba került. Úgy látszott, a Dohány utca felé gyorsabb a forgalom, és talán érdemesebb akár a hosszabb utat választania, de addig hányta-vetette a dolgot magában, míg elpáccolta a kereszteződést: túl ment rajta: így már nem volt választás. Ráadásul mind az ablaktörlő, mind az index elromlott, így a lanyh esőben újból és újból előrehajolt, hogy letörölje lovának homlokát, felszárítsa a szeme környékét és a szemellenzőt. (Nem lehetett valami kellemes – E.) A Múzeum előtt talált ugyan parkolóhelyet, de már hiába futott végig a Bródy Sándor utcán miközben a hűvös és igazán kellemetlen szél átfújt kedves, ám vékony, kék dzsekijén –, elkésett.

Miután a kapunál szigorúan és lelkiismeretesen, de a mester ízlése szerint kissé *ridegen* ellenőrizték, a Pagodába sietett, ahol már várta öt a Műsor Összeállítója, valamint Attila és Szabolcs urak, megannyi költő. Szót ejtettek erről, arról, majd beviharzott a Műsor Rendezője, zizegő, barna orkánkabátban. A mester kérte a Műsor

Összeállítóját, érje el a Műsor Rendezőjénél, legyen ő az első, mert neki 4 órakor futballmeccse van az Óbudai szigeten, ami legalább háromnegyedóra út, és már háromnegyed három van. „Maga a prózás?" – kérdezte a Stúdióban a Műsor Rendezője. „Igen." „És futballozni akar." „Igen." „Ilyen időben." „Ilyen időben." A Rendező most fölemelte a fejét. „Micsoda táskák" – gondolta a toll mestere, s elismerőleg bólintott az öregedő férfi meggyötört arcát látva. Az folytatta a sistergő dialógust. „Gratulálok." „Ezt én is mondhattam volna" – gondolta ő, de csak annyit mondott kedvesen: „Köszönöm."

A Stúdió nem volt üres, hárfa mellett nő, a hárfásnő ült. „Ó hárfa, igazi" – súgta ő a nő felé. „Tudja, barátom, és erről már esett szó, nagyon megnyugtató az, ha a hárfák mellett a hárfásnők ülnek. Nagyon." „Úristen, hárfát hozatott ilyen szövegekhez" szisszentette a Műsor Összeállítója. „Mér – mosolygott Attila úr, mint egy diák –, aeolhárfa, amelyet a huzat mozgat." „Itt be kell csukni az ajtókat." „Kár."

„Mondja, Esterházy úr – dörgött mindenhonnét az üvegfal mögött ülő Rendező hangja –, mondja, *kiválóan* fog felolvasni?" A mestert meglepte a hang ereje és áradása, kissé ijedten toporgott. „Hogyan?" „*Kiválóan* fog-e olvasni?" „Nem tudom." „Megismétlem. Látom, nem érti. Azt kérdezem, *kiválóan* fog-e olvasni?" „Nem válaszolok a kérdésre" – mondta a mester, és szemernyit mosolygott. Azt hihette, valami rádióstréfáról van szó. „Válaszoljon, kérem!" – hallatszott összevissza, mindenhonnét a hang: A mester megvonta a vállát. „Igen. *Kiválóan* olvasok majd." „Köszönöm. Ezt akartam hallani. És akkor rajta! Az Összeállító úr az egyik oldalra, Ön a másikra. Szembe babám, ha szeretsz, ugyebár. Kezdje, Összeállító úr!" A mester kedveszegetten álldogált. „Tudja, barátom, észre se vettem, és valahogy, *eközben,* a kedvem szegődött."

„Esterházy Pétertől is a…" „Állj. Összeállító úr azt mondta: tűl. Pétertűl. Nem hiszi? Játsszuk vissza?" „Nem, nem, dehogy." „Kész? Tessék!" „Esterházy Pétertől is a…" „Állj. Megint. Artikuláljon nyugodtan. Őőő. Ne űzze az őzet, ha-haha. Kész? Tessék!" „Esterházy Pétertől is a tájra kérdezek. Fontos-e néked a táj?" A mester levegőt vett. „Állj. Ne vegyen levegőt. Behallatszik. Önnek nyilván rossz a légzőtechnikája." „Nyilván." „Hogyan?! Mit mond?" „Nyilván rossz a légzőtechnikám." „No igen. Kész? Tessék!"

„Ha az ember valahol él, és erre azért van esély, akkor nem mondhatja: VALAHOL SZÉP. Olyan lenne ez, mintha azt mondaná: A FELESÉGEM SZÉP. Ami azt jelenti, hogy megnézetett a nő elölről, megnézetett…" „Állj. Lehetséges, hogy önnek egy másik példánya van? Hogy egy másik *verzió* áll a rendelkezésére?" „Mér?" A mester a hárfásnőre nézett. Az gyorsan elkapta a fejét. „Látom, szereti az egyszerű fordulatokat. Nálam ez áll, a rendezői példányon! Megnézetett a nő elölről, hátulról." „És?" „Kérem. Én ide dolgozni jöttem, és nem szórakozni. Ön beadott egy szöveget, melyet elfogadtak és jóváhagytak, nemde." A mester megint a hárfásnőre nézett. Hogy beadta volna? És hogy elfogadták volna? „Igen" – mondta a Műsor Összeállítója feltűnően gyorsan. „Ugye. Akkor tehát lenne szíves, Esterházy úr, bejelenteni, hol kívánja, most így, utólag, önhatalmúlag megváltoztatni a beadott és az eredeti formájában elfogadott szöveget?"

A mester megnyomta az orrtövét, mintha a szemüvegét igazította volna meg, noha a szemüvegét (12 forintos SZTK-keret) nem hordta ő sosem, „csak célnézéshez". „Lennék szíves." Hirtelen csönd lett. A Műsor Összeállítójának kezében megrezzent a papír. Ekkor a hárfásnő egy figyelmetlen vagy túlságosan is izgatott mozdulatától megrebbent a hárfa. Mindenki dühösén fordult arrafelé, a mester szomorúan, de hálásan bólintott – szikár lett, ajka keskeny, picinykét vértelen –, és fakó hangon mondani kezdte. „Az utolsó bekezdésben *helyzet* helyett *igazságot* mondanék, ennek megfelelően *a* helyett *az*-t; valamint az utolsó előtti sorban *egy trágyás* satöbbi elé: *emlékszem a kitelepítés éveiből, egy trágyás stb."* „Állj. Ehhez nem járulok hozzá." „Mihez?" „Hogy egy ilyen politikai felhangot, amely *tökéletesen* idegen az anyagtól, én ezt nem vállalom." „Én vállalom" – mondta csöndes meghatódottsággal a mester. „Maga nem vállal semmit. Nincs abban a helyzetben. Itt ezért én felelek. És én ezt a politikai…" „Ez nem politikai – mondta most kissé hangosabban ő –, hanem életrajzi. De ha politikai, akkor azt remélhetőleg ön is… ő… vállalja." „Ön számára annyira fontos ez?" A Műsor Rendezője magabiztosan elmosolyodott. „Tudja, barátom, okosat kérdezett… Csakhát… Olyan sokszor van kérdezve." A mester visszakérdezett, mert nem tudta, hogy a mondatról vagy a kitelepítésről van-e beszélve. „Hogy ez a mondat benne legyen? Nem különösebben. Pont annyira, mint a többi." Aztán még evilági szellemességgel hozzátette (mert a terjedelem után van a fizetés): „Mint a többi ilyen hosszúságú mondat." „Én nem vitatkozom önnel. Én nem akarom, hogy az a mondat bent legyen." „Én meg akarom. Úgyhogy, nagyfőnök, ez eddig iksz." „Tessék?" „Egy-egy" – és két hüvelykujját a mester fölmutatta. Egy másik terminusban erről azt mondta: „Tudja, barátom, és ebből a helyzetből, enyhe ívben, nem egyszerre, lefelé… mint a Zsiguli-ablaktörlő." (Később már csak ennyi: „Zsiguli-ablaktörlő." Persze, könnyű volt a mesternek: ő nem függött – ott – senkitől.) Elszabadult a pokol, óriási üvöltözés támadt, a helyiség legváratlanabb pontjaiból zúdult elő egy-egy kötőszó, mellékmondat („vagy más grammatikai egység"). Időközben árulás történt; a hárfázó (hárfázott és majdanlag hárfázó) kisasszony lábujjhegyen kiosont. „Nagy érvágás volt." A mester ott állt középen, és tippelt, de csak a legritkább esetben találta el a hangforrást. „Onnan!" Nem. „Onnan!" Nem. Stb. Aztán, miképpen nagy eső után is fölvirrad az Isten nyugalma, csönd lett. A Műsor Rendezője karját keresztbefonva nézett. A mester „jóságosan" azt mondta: „Rendben. Kihagyjuk." „Micsoda?!" – ordította a Műsor Rendezője friss erővel, haraggal és indulattal, majd miután ki-ki megértette, ami úgy tűnt, reá tartozik, folytatódott a felvétel.

„Megnézetett a nő elölről, hátulról, majd döntés született, és a döntés eredménye, szerencsére, ez: MEG LEHETEK ELÉGEDVE, A FELESÉGEM SZÉP. Dehát ezeket a dolgokat nem lehet az ízlés

szeszélyére bízni, nem lehet újra és újra fölülvizsgálni: tetszik-e nekem a Halászbástya vagy Kőbánya… Szerencsére ez nem gyakran jut az észbe: az ember itt él…” „Álljon meg kérem. Ezt a szép szöveget, hogy úgy mondjam, elrontja. Az ember *itt* él, és nem: *ítél.* Levegősebben, nyugodtabban. Kissé daliásabban, ha ért engem. Jó, indulhatunk? Tessék.” „Az ember itt él, és nem turista. A turista átkozott kötelessége, és innét látszik a züllés mértéke, a lelkesedés; én ha akarok, fanyaloghatok is… Most úgy gondolom, de gondolhatnék mást is, hogy nekem nincsenek *tájaim,* mint másnak az Alföld vagy a Teleki tér, hanem tárgyaim vannak. És számomra minden olyan tárgy érdekes, amely valamiképpen tüntet az anyagszerűségével. Egy templom például vagy egy villamossínváltó… *De az a helyzet,* hogy eléggé összevissza gondolkodom ezekről a dolgokról: mert ha egy tér-rész olyan, mintha valami hosszú, színes, amerikai filmből vágták volna ki, azt nagyon szeretem, másrészt meg… egy trágyás szalmacsomó se kutya. Ezek között a dolgok közt kell eligazodnom.”

„Köszönöm. Készen is lennénk. Mégegyszer köszönöm, a viszontlátásra.” „Köszönöm, a viszontlátásra” – mondta leszegett fejjel a mester, és, mögötte szorosan a Műsor Összeállítójával, az ajtó felé vette útját. Az ajtót másodszori próbálkozásra határozottan kinyitván, kiment. (Befelé nyílt, és Esterházy kifelé próbálkozott. Mely pech! Lehet képzelni a mester orcáját! No de, még így is vonulás volt ez a javából…!) A folyosóra érve, szeme nehezen szokta meg a félhomályt, jószerével csak foltokat látott, egyedül Attila úr magasan imbolygó alakja volt egyértelmű. Ez kissé jobb kedvre hangolta. „Hallom affér” – mondta Attila úr; a hír szellők szárnyán gyorsan jár. Bólintott ő.

Az idő mindeközben természetesen nem állt meg, múlt; már három óra is elmúlt. „Gyerünk, lovacskám” – súgta a ló fülébe a mester, és a Puskin (!) utcán át a Rákóczi útra kanyarodott. „Tudja, barátom – akasztotta meg a mester az elbeszélés széles, pazar lendületét –, tudja igen rossz hangulat lett úrrá rajtam. Persze az eső is esett; nagyon kellett figyelnem; azt hiszem, új szemüveg is kéne, talán 1,5 dioptriás… Tudja, savanyú falat kenyér, ha az embert arra fogadják fel, hogy a világ diszharmóniáját harmóniává alakítsa át.”

Végigvágtatott a Madách téren, trehányul váltogatva a sávokat (ne feledjük: az index!), a Bazilika előtt lassított, mert itt várt rá a Jobbhátvéd, aki aznap vizsgázott a kreszből, mert kellett a motorhoz a jogosítvány, mert motoros kézbesítő akart lenni, mert a szakmája kárpitos, de mert ott rosszul fizették, reggelente újságkihordást vállalt, és most átállt egészen erre. „Tudod, Petikém, így kétszer annyi a dudva.” A Jobbhátvéd most került a legjobb hátvéd-korba: ravasz lett és kemény maradt; bár elhízott egy kicsit. Neve annakidején nemcsak az ifjúsági válogatott szakvezetői előtt csengett jól, hanem a galambászok között is. Az egyik versenyen ő lett az első és a bátyja a második. „Tudod, mi az a standard tojó kategória?” – kérdezte tőle a mester az egyik edzés előtt. A félpályánál emelgettek mindketten egy-egy labdával: ő hivatalból, a Jobbhátvéd véletlenül volt technikás. „Persze hogy tudom.” „Jól van. Én is tudom” – bólintott a mester, azzal egy fölösleges vágtába kezdett (zavartan).

Nos, hiába lassított a Bazilikánál ő, és kár tagadni: mögötte néhányan türelmetlenül dudáltak, nem látta a Jobbhátvédet. A Sportbolt ajtajában többen is álltak, és nem mindegyikről állapíthatta meg a mester, hogy az nem a Jobbhátvéd, de oly feltűnően lassan lépdelt lovával az esőtől fényes járda mellett, hogy egy *várakozónak* okvetlenül észre kellett volna őt vennie. „Nyilván elment taxival.” (Már a pályán voltak, s melegítettek a zuhogó esőben, amikor a Jobbhátvéd megérkezett. „Kösz, Petikém” – vigyorgott, és bement a meleg öltözőbe a tartalékok közé.)

A Flórián téren rendőr állt. „A túróba – mondotta a mester –, most addig körözzek itt, míg le nem süti a szemét?!” Ugyanis a Flórián téren körforgalom van, és ne feledjük: az index! Benyargalt ő egy 55-ös mögé, úgy gondolta, hogy talán annak „árnyékában…” De amint leértek a hídról, az autóbusz mintegy elszökött – ő a zebrával bíbelődött –, és ahogy a mester ott *sunyizott* az elágazásnál – még a körben, de már hátsó szándékkal feltöltve –, a tekintete találkozott a rendőrével. Fiatal fiú volt, szinte kéklő, fekete hajjal, mely kilebbent néha a tányérsapka alól. „Nohát, szép a haja. Vagy egy holló a sapka alatt?” – mormogott ő. A rendőr kitartóan nézett, eközben a ló a kritikus ponthoz érkezett: kicsit fölkapta a fejét, várta a zabla rántását. „Hogy egy holló? Az azért túlzás. És mi akkor az a viszonylag hosszú pajesz, *azonos anyagból*? Túl hosszú, nem sokkal, de túl hosszú.” A rendőr apróságos mozdulatot tett, ami lehetett a *lekaszálás* induló momentuma, de lehetett a beletörődő elfordulásé is; így vagy úgy: vészterhes volt.

Erre a mozdulatra a mester automatikusan feltolta az indexkart, és kivágott jobbra, a Miklós tér felé. No de csodák csodája: az index működött. Ő mosolyogva visszafordult, a rendőr utánanézett, „arca, a hős”, nem árult el semmit. Amikor a mester egy 42-es busz előzésébe fogott, kiderült, hogy az index ismét nem működik. „Hát persze.”

A szigetre vezető útnak egyszerre csak végeszakadt. „Barátom, én ilyet még nem láttam! Hogy így se szó, se beszéd!” Itt leállította a lovat, majd átkecmergett szemétdombokon, és nem volt képes kikerülni néhány agyagos foltot, mivel csak a tócsákra ügyelt és a talajra nem. „Azt hiszem, ez természetes.” A pálya túlsó végén lévő öltözők a zuhogó esőben alig látszódtak. Egyre kevésbé figyelt a lába alá, sietett. *A fiúk* már öltöztek.

Megállt ő; hunyorgott; a szemüvegét a nyeregkápára erősített iszákban hagyta, szándékkal. Edzőjét vélte a távolban fölfedezni, s közelebb érve a föltételezés megerősítést nyert: Armand úr volt az, aki – onnét úgy tetszett – kihajol a falból, és integet neki, jól láthatóan vigyázva, hogy ne érje el az eresz vonalát, ahol kezdődött az eső birodalma. Mégis mikor odaért, Armand úr kilépett fedezékéből, keményen kezet nyújtott, majd így szólt: „Késtél. Öltözz.”

A kis öltözőcskében egymás hegyén-hátán voltak ők. A mestert nagyon lefoglalta a délutáni purpárlé. Nyilván csakis így fordulhatott elő, hogy a 8-as mez helyett, melyet már idestova 6-7 éve ő visel, a 2-est (!) öltötte magára. (Az Intéző úrnak ki kellett javítania a jegyzőkönyvet, merthisz a mester neve mellé gondolkodás nélkül 8-ast írt.)

Óvatoskodva, fázva, összekucorogva indultak a pályára. „Na, dolgozzunk” – sóhajtott még mindig „másfelé” figyelve ő, és rövid, de ügyes nekifutás után két lábbal „beletapsolt” egy tócsatagba. Aztán – a zuhogó esőben! a tócsákban! a sárban! – oda*sétált* a pálya mellett elhelyezkedő nagy tölgyfához, és pisilt. Csóválta a fejét. „Mit akarhatott tőlem ez a pofa? Hát rés vagyok vagy bástya én a szocialista kultúrán?… Ugyan” – és kicsit megrázta a nadrágját.

A bíró alig mert kijönni a kuckójából, de aztán kijött. Rögtön a kezdés után a mester *visszagurított,* majd *beindult.* A Fiatal Fedezet habozás nélkül a mester elé nyeste a labdát, *kiemelte,* amely elébb megpattanva a füvön felgyorsult, majd egy víztócsában teljességgel lelassult. Hatalmas és erőszakos versenyfutás kezdődött a középhátvéd és a mester között; előbbi közelebb, utóbbi lendületben. Már úgy látszott, Esterházy éri el a labdát – és akkor meg sem áll a kapuig! –, amikor a hátvéd messziről bedobta magát. (Önfeláldozón.)

A mester a tócsa közepén ült, és mesmeg ingatta a fejét. Szeme, szája tele sárral, mocsokkal, és egyre inkább érezte, ahogy a sáros nadrág a bőrét horzsolja. (A sár – a vizes föld – mintegy felszívódott a nadrágba, és így most már belülről támadott.) „Látja, barátom, nem hiába mondtam: Éltem, szerettem és sokat szenvedtem. Így volt.” Ekkor pajkos fény gyúlt éles tekintetében. „De a taccsot, azt mi dobtuk, pedig…”

A hivatkozás helye

15 „Már megbocsáss, Tibor bátyám – mert a mester nem csupán a pályatársakat, de a számítástechnikai szakembereket is tisztelettudó tisztelettel szólította –, hasonlatokat én is tudok mondani; sőt engem még fizetnek is ezért.”

A hivatkozás helye

16 Az utolsó tavaszi mérkőzés bonyolult lett. „Még a szünetje is! az még csak igazán!” Pedig a tavasz olyan szép igénytelen volt! – „Tudja, barátom, például azok a szeles napok! *Becsapós idő!* Hogy a gombocskák mereven…!” A nap süt, szikrázik a világ, de a hőmérséklet még hűvöses, „fázik a derék”! És a nők… azok egyszerűen becsapódnak! A könnyű ingek, vásznak, simulós trikók előkerülnek a mélyekből, s ahogy állnak körben a pályán, véletlenszerű elszórásban, hogy földerítésük legyen az izgalom, vagy elszakadva a sok kedves, fogatlan nyugdíjastól a „túl” oldalon, a széltől lobogó szoknyák időnként („remegő periódusban”) a combokra feszülnek, és a két comb közt méretére nézve apró, lanyha ívű horpadás keletkezik a szoknyán; hogy azután följebb, ellenkezőleg, dombocska domboruljon, mely vonzza a tekintetet, mint méhet a méz (hogy stílszerűek maradjunk – E.). *Nos:* ez a tavasz.

A fény és hőmérséklet játékának lassan végeszakadt: a levegő mormolászva fölmelegedett, a mérkőzések fárasztóbbakká váltak, a lányok izzadtak, vagy, ó, strandra mentek. „Emlékszik, barátom, az a kék ruhás lány, akit úgy megnéztem a bemelegítésnél… aki aztán olyan bájjal káromkodott, illetve káromolt engem… én meg ugye ott a 16-osnál…” (Én ekkor megjegyeztem, hogy már bocsánat, de mikor a mester tekintete összekunkorodott a kisasszonyéval, magam is jól emlékszem rá –15^h 53’ –, kék selyem ruhát viselt, s a lenge szél igen kihozta a mellek apróságait, de akkor a mester *bizonyosan* nem ólálkodott a 16-os környékén… Őt meglepte önmagának ez a figyelése, ami az én föladatom. Fölvonta nagyapai szemöldjeit. „Mondja, E., nem akarná rút nevét Egyhegymegyre *magyarosítani!* Azt is rövidíthetnénk így: E.” Rámenős utalás a Spionnovella bájos nyomozócskájára! Micsoda szégyen, micsoda szégyen! Aztán egy ötlettől felderülve és megnyugodva [no nem mintha az ötlet őt felderítené és megnyugtatná!] mormogta „Ahh! És minő mennyit lehet még E.-vel rövidíteni! Hümhüm. Önmagunknak lennénk Júdása?! Tetszetős.” Várt ő a skizofrén sanszra, mint egy pók. Jött is az, hogy megjegyeztem: nem tudom követni. „Próbálja meg, cicafül, próbálja meg!” – avval hidegen fölemelte a zakója hajtókáját. No de aztán feltört benne az élet – ez az ő nagy előnye, az élet! [Lehet felhasználni!] –, és vehemens nagystílűséggel huppant át az intermezzón, hosszasan mutatva-magyarázva a zakó hajtókájának „túloldalán” elhelyezkedő filc rejtelmeit, az odaragadó koszmó jelentőségét, a puha tapintást, a cérna-varrás feslő szálait, a határok érdektelenségét-fontosságát stb.)

Már indultak volna ők kifelé az öltözőből, mikor felhívták a hátvédek vagy csatárok figyelmét valakire, aki: gyors, kemény, jól cselez és köp. Ekkor ő kifakadt: „Én még ilyet nem fűzfáztam. Van egyáltalán olyan ellenfél – és mutatta ő az ujján: egy! kettő! három! négy! –, aki ne lenne gyors, mint a (száraz) villám, kemény, akár a vídia, ne cselezne ördöngösen és ne köpne pontosan, dúsan?!” „Nyugodj meg, Petikém, nem neked kell fogni.” És akkor már hiába legyintett ő, rajtamaradt, hogy nem szeret embert fogni, hogy reá nem lehet egy embert rábízni. (Keserű fintor!) „De, barátom, azt is tudja mindenki, hogy ez nem igaz.” (Az emberfogás ti.) Ez igaz. „Tudjátok – mondta ő egy kései terminusban, mikor már látszott, hogy terve »befuccsolt a 6 vagy 7 nagyorrú lányára vonatkozóan« –, tudjátok, a fiamból beállóst nevelek. Kemény lesz, kíméletlen, s lerúgja majd mindenkinek a szívét.” És a nevetve bólogatás azt jelezte: ez a lehetőség a mesterben, ebben a cizellált jobbösszekötőben, megvolt.

Már a meleg játszotta a főszerepet. Valami szél is elindult. Elébb lenge, hűs; majd fölerősödött és hihetetlenül forró lett. Főn. Rekkenővé vált az idő. Még nem volt „befűzve” ő. (A cipőfűzők hosszas, kígyós vagy méginkább beles bolyongása a vonuló játékosok után!) A szikrázó napsütésben az árnyékból az árnyékba igyekezett ő, nem

elkerülhetvén egy széles, naposan undor terepet: a pályát. Valahogy oldalról odaszisszent a Beállós: „Petikém.” De ő épp az utolsó még-árnyas lépéseket tette, így kiáltva: „Megérkezett a játékkedvem. – Mert nem volt meg akkor épp ez benne. – Küzdeni fogok, mint egy oroszlán.” (Micsoda intenzitás. Lehet majd látni. Egy megfelelő érzés és egy megfelelő reakció.) „Lépjél egyet” – mondta kajánul a Beállós már a napos részről, a gyakorlattal felvértezve. A mestert pedig épp ez a mondat torpantotta meg, nem pedig az első konspiratív odaszólás. „Feldobtak 5 láda sört” – mondta halkan a Beállós, és intett a klubház felé, mely az ellenfél tulajdonában volt. „Tudja, barátom, 5 láda sör, az ezen a szinten gavalléros ajánlat.” Gondolkodás nélkül mondta a nemet ő (szája biggyesztve, feje rázogatva). „Úgyis elveszítjük. A házi bírójuk vezeti a meccset.” „Tudom.” „Petikém, ha az utat befújta a hó…” – a tehetetlenség jelzésére széttárta a karját; idegesen legyintett: azt hitte már, tiszta az ügy, dehát a mester hozzájárulása nélkül nem volt lefolytatható az ajánlat. „Hó? Ebben a melegben?” – tréfált célzatosan a nagy ember. Értette ő az észjárást: ha már úgyis kikapnak – mert az ellenfél jó, és a bíró már ismeri a végeredményt –, akkor legalább ne legyenek balekok. De ő csak arra tudott gondolni, hogy „mi a túrónak” lovagolta át ő a fél várost, ha itt egy pszeudo-labdagúró mérkőzés színhelye van. „Nem” – mondta ő ismétlőn, majd látva, hogy a kedves Balhátvéd (aki komolyan csatlakozott a kupaktanácshoz a csapatban elfoglalt presztízse miatt, és váratlanul ő is a Beállós véleményét osztotta) egy bizonytalan fejcsóválással elpirult, gyorsan hozzátette. „De, Janika, nem azért, mert én tisztességesebb vagyok, hülyeség. Teljesen gyakorlati okokból: Egyszerűen nincs ok, hogy lelaufoljam a meccset. Tessék, fűzfa. Mondjatok egy okot.” Azok hallgattak. A mester nem örült ennek. „Na, egyet, cicáim. Még ha *susiért* játszanánk. Dehát ezen a szinten csalni… Nektek a 3 üveg sör: ok? Nem ok. Ha belemegyünk, pont olyan germók vagyunk, mint ők és a bíró. És aztán iszunk 3 üveg sört. Hülyeség.” Bandukoltak a pálya túloldalára. A Beállós kis kerülőt tett, ahol a fejével mutatta: nem. Akinek mondta, mérges volt. „Ez van” – mondta a Beállós. A mester egyáltalán nem győzte meg a másikakat, hogy ez a helyes döntés s amaz a helytelen. Ezt nem is akarta, rafináltabb ő ennél. „Tudja, barátom, csak azt akartam, hogy elismerjék az én lépésem jogosságát.” Na persze azt jól tudta ő, a nagy kópé, hogy ez mivel jár. Azt viszont ő sem tudta, hogy a mérkőzés milyen szerencsésen alakul majd, hogy micsoda erkölcsi példázatot sikerül neki ezen a délutánon prezentálnia. „A világ a kezemre játszik.” (A körmei! Botrány!)

Az előzetes baráti tárgyalások következtében a játék meglehetősen „pattintott” légkörben zajlott. Na, ahogy a mester a húshegyek közt siklott, és még mersze is maradt! Ahogy a földről feltápászkodva szemtelenül mondja: „Cica, nem kell ez a görögtűz!” „Te meg mér nem fűzfa anyádat” – hangzott a kérdés feléje. „Haver – szólt már futtában ő –, haver, gondolkodni fogok rajta.” Egy hajszállal innen a botrányon a mesternek ez a polgári humanista szövegkezelése érthetően ingerlő volt. Klasszikus esetnek számít az, amikor ő hátrahúzódván a védelembe (sima meccs volt), Icsi úrral hosszas purparlét folytatott valamely Vigilia-cikkel kapcsolatosan, valamely finomságról Ottlik úr és a Nyugat című irodalmi folyóirat – „megszűnt, mon ami” – viszonyában. „Azt Osvát mondta” – üvöltötte például a mester a 16-osról Icsi úrnak, s hozta ki a labdát a reá támadó ellenfelek között. (Szakmailag egyszerű feladat.) Hogy akkor mit kapott ő, a kétségkívüli nyegleségért! Hetekig járt a Sportkórházba fizikoterápiára. „Mint halottnak a beöntés…!” Szegény mester! Hogy Ottlik úrról már ne is…

„Jössz te még a darálóba, nagyorrú!” „Istenem, istenem – tűnődött el egy ízben szalonnasütéskor, már maszatos volt s zsíros a füléig, csúszott az 1974-es évjáratú Soproni Kékfrankos –, istenem, vajon én népi vagyok-e vagy urbánus?” Szerette volna tudni, tudniillik, hányadán áll. Aztán oda lyukadt ki ő, hogy családja ősi voltára tekintettel, nyilván népi ő, másfelől viszont silány bajusza (nemhogy magyaros, de semmilyen!), valamint az a tény, hogy úgy minden harmadik-negyedik futballmérkőzésen lezsidózzák, urbánus jellegére utal. „Ezt nem kell árnyaltabban látni.” – Jelzem György úr orra is történelmi tréfák martaléka lett. A kocsma előtt vesztegl ő Trabant piszkosságába bele volt írva: AZ ABC-BE FRISS MACESZ ÉRKEZETT.

„Jössz te még a darálóba!” „Nyuszi vagy te, nagyfőnök – lehelte ő a hátvéd-fiú felé –, azért állítottak ide! Hogy menjek a darálóba!” A kisgyerek a Kishalál volt, a gyilkosok fajtájából való hátvéd, csak még fiatal. „A bátyja jó zsugás, a Nagyhalál.” Hogy utálta a mester a Nagyhalált! Ha tudna ő gyűlölni, gyűlölné. A Kishalál egész közel hajolt a híres archoz. „Jöttök ti még megint hozzánk, nagyorrú, mi?!” „Hát, kedvesem – válaszolt ő egy márkinő kedélyével –, ha a sorsolás *szeszélye* úgy hozza.” „Ne játszd, fűzfa, az eszed, be leszel darálva!” Ekkor ő végre elfogadta a kihívást egy az egybe, s visszaszíszegte: „Próbáld meg, kicsike.” És megemelte a könyökét, hogy elősegítse annak találkozását bizonyos bordákkal; mint sűrű vadkan, robbant kifelé a mester a nyájas hátvéd szorításából.

Sok borsot törtek az ellenfél orra alá. Persze, ők sem maradhattak szenvtelenek, úgyhogy a pártatlan néző – mondjuk az az illető, aki a pályát övező új, hatalmas lakóházak egyikéből tekintett le, magasról – csupán két ritka durva csapat találkozását láthatta. A mester jó szokása szerint nem rugdosott, „csak” lelkes volt. „Megteszi.” Még a bírót is megrúgta valamelyikük – a labdával. (A Beállós.) A bíró megfordult, s villámló szemekkel kereste a tettest. Vészterhesen közeledett, amikor ő bölcsen eloszlatta a viharfelhőket: „Ugyan, ugyan. Ha valaki olyan messziről *szándékosan* eltalál – mert letegezte a zöldfülű, amorális játékvezetőt ő izgalmában; »istenem, velem egykorú« –, fűzfa, az már nem itt focizik!”

(1:0-ra kikaptak egy ordító leshelyzetből kapott góllal.) „Láttátok, hogy féltek” – nevetett fáradtan a mester levonultában. „Istenkém, hogy be voltak rezelve.” Aztán, amint a csapzott Beállós mellé ért, aki – noha az utóbbi időben hanyatló formát árult el, „kútban volt” – most csapata egyik legjobbjának bizonyult, hátára vert ő, vigyorgott: „Na, fűzfa?!” „Petikém – mondta a mérkőzés negatív majd pozitív hőse –, Petikém, kúsztak, másztak… Jövőre

megyek a Cosmosba.” Mire a korántsem agg, de nem is éppen friss, azaz afféle vasárnap délutáni, petyhüdt mester: „5 láda sörért, minimum.” Vereség még nem esett ilyen jól.

– – – –

Valahol valami megváltozott, kerekek csikordultak, az autólámpákból éles fények – mint a kések – pattantak elő, lábak dobogtak, kapu (!) szakadt szét, akár egy papírlap, gumibot suhan puhán, a kéz, mely markol, lehetne Karajáné, valakit föltűnés nélkül követni kezdenek, valaki – mert erre kifejezetten kérik – föltűnés nélkül követni kezd, jégkocka döndül diadalmasan, závár kattan, televízióbeszéd formálódik, valahol valami végérvényes lett.

Néhány furának ítélhető pillantástól eltekintve, melyet egy-egy mérkőzés után, rendszerint a játékoskijáróban fogott el ő, s melyből valami sajátos biztatást („Jól van, *fiú!*”) olvashatott ki, nem történt semmi: nem kapott semmi titkos jelet, sem levelet, sem véletlenül elejtett szót, nem hívta senki váratlanul kis beszélgetésre, se presszóba, se máshová, nem kapott semmi közvetett utalást ő (   ), fizetését nem csökkentették, sőt előírásszerűen emelték (2700 forintra), senki nem hívatta magához, és semmilyen más módon sem jelezték, hogy a mesternek valamit külön is meg kellene értenie, nem fonódott köré több pletyka, mint akármikor, helyzete sem a munkahelyén, sem a magánéletben nem vált lehetetlenné (   ), semmi nem történt: meccsek jöttek, meccsek múltak – *mégis* lassan, ahogy a hideg egy elhamarkodott hajnali ásítás után, át- meg átjárta a mester testét egyfajta biológiai magabiztosság, a rendnek és szervezettségnek a tudása, a hit: hogy nem van ő egyedül, lépései (sőt: a beadások, szöktetések, nyesések és hátrafutások) figyelhetők: figyelik, értékelhetők: értékelik, következésképp felelősséggel tartozik erre-arra ő. És ez jó.)

A hivatkozás helye

17 A mester kérdőre fogta Banga urat. Banga úr válasza kitérő volt. „Öreg” – mondta. Majd a mester sürgetésére megismételte: „Öreg.” De azért kiderült, hogy a neves illusztrátor érdemben nem végzett semmit. „Te öreg, ahogy beléptem, rakosgatni kezdte az asztalán a dossziékat, és azt mondta, hogy sajnos el kell mennie, mert sajnos szervizbe kell vinnie, sajnos, a kocsiját, de ne aggódjunk, rendben lesz.” A mester legyintett. De aztán cselekvő emberekké váltak (fejlődtek). A mester fölpattant fegyelmezetten várakozó paripájára, Banga úr mögé kucorodott, és két kézzel kapaszkodott, rémülten, miként a cerkófmajom az anyjába, a mesterbe. Sietésre fogta okos állatát ő. Lekirándultak a nyomdába. A mester európai felolvasó körutat vállalt – „ahh, a kötelezettségek, mon ami, a kötelezettségek!” –, s ahhoz kellett előbb a nyomdai termék. Banga úr haját paskolta a szél, kicsiny, barna, értelmes homloka szabadon világlott. Le-lekiabált a lóhátról az ő nyers, de valamilyen és szép dallamot követő hangján, le a járókelőknek, főleg, ha azok helyre leánykák voltak. „Kicsi csocsókáim, vihigyázzatok, mert jön a krahampusz és elvihisz hát.” De ez az énekben még jobban kijött; lehet képzelni. És ha Banga úr hallgat! Az is micsoda élmény és lelemény! Mert például hirtelen ilyenkor felkiált a képzőművész: „Tinédzser!” – s a mester már forgatja nagy, átható szemét a remélt látvány befogásához, ám ekkor például Banga úr visszakozik: „Nem. Nem tinédzser – ingatja a fejét –: korrupció!” „Döbbenetes, barátom!” És belekezd a jó másik valami gyalogszociológiába.

Mikor egy lengyel stoppos lánynak sikerült valahogy helyet szorítani – a mester nem szerette meg a lányt: az fogta, és szó nélkül ráült egy könyvre a nyergen; „barátom, a combjával, a combjával ült rá!” –, Banga úr úgy megörült, hogy majd táncra perdült. Nagy felindultságában, kopaszodó orosz nyelvtudásával egy történetet kezdett elmesélni a lánynak. Őt magát igen szórakoztatta a dolog, de a történet követése még a mesternek sem ment, pedig az ő affinitása a történetekhez s azok mondanivalójához: nagy; sőt a Banga úr beszédébe szíves-örömest keveredő magyar szavakat is jobban értette a lengyel lánynál, jobban. A történet alatt Banga úr néha megveregette a mester vállát (mintha ő lenne a paripa), s közben forogva hátra a lánynak azt mondta: „Tüske Pista. Tüske Pista i fasisztü.” „Mit meséltél” – kérdezte ő gyanakodva, hogy túladtak a nőn. „Már várták a bikusok a tábor bejáratánál.”

„Hogyhogy mit meséltem?! Hát a partizánokról és a fasisztákról. És a Tüske Pista, aki partizán, az szétcsapott köztük.” „És miért veregetted a vállam?” „Miért, miért. Hogy mutassam neki, hogy a Tüske Pista az egy név, hogy *akár* téged is hívhatnának így!” „Nem így hívnak.” „Tudom. Azt is mutattam neki.” „Fűzfa.”

Hipp-hopp máris ott álltak a nyomda előtt, de már visszafele, Jónás elvtárs integetett szeretetteljesen utánuk. Nehezen jutott a két művész *közös nevezőre* a tekintetben, hogy borravalót adjanak-e Jónás elvtársnak vagy se. Az ügyetlenség lett a megoldás, és az, hogy mindkettőjük olyan egyenesen nézett a felkínált szemekbe, s örömük oly valódi volt.

A város reszketett a nyári melegben, a kövek, aszfaltok, betonok sugározták a forrót, s a sok világos pasztell szín – egy modern városközponton caplattak át –, meg ez a reszketés igen valószerűtlenné tette e városi tájat (s a hunyorgástól mintha fátyol bolyongana a rideg kőtömbök közt enyhítésül), főleg úgy, hogy mindketten bódulva az új könyvet vizsgálták (Magvető Kiadó, Budapest), s minden mást – geometriát, farmert, kartonruhát és a hangokat, a hangokat – csupán mellékesként ízleltek. Hát a művészek! Se látnak, se hallanak ilyenkor. (Bizony, nagyon speciális térérzékelés tud ilyenkor kialakulni. „Éles, horpadt.”)

Vagy mégis? Mert „látták és hallották” a könyvet, és szívüket – szakmai igényességüket! – nem lágyította meg a nagy esemény. Banga úr, amennyire szép, szelíd lelkialkata engedte, tajtékzott. „Mondtam, hogy *kifutóra* csinálják! A

szájukba rágtam." És löködte a mestert, hogy nézze az is. „Ühüm" – mondta az anélkül, hogy fejét elmoccította volna a szövegről, ajkait szkeptikus mosoly fodrozta, az öröm és a bánat együttes jelenléte, mint mindig, ha a saját szövegét szítta, olvasztotta magába. „És a *raszter"* – sikoltott fel Banga úr. Erre már a mester sem maradhatott részvétlen barátja és munkatársa iránt. „Felháborító! Micsoda raszter!" – mondta kifogásolható együttérzéssel, miközben lapozott a friss, szagos könyvben, mert épp kellett. Hunyorgott a két neves művész a gazságként áradó fényben. (Nem volt elhanyagolható faktor!) De a mestert is utolérte a jogos végzet. „Mi az, hogy vajasmézes kenyér?" – sápadt el ő. Banga úrnak – akinek van érzéke az élet apró realitásai iránt, kis kezecskéjével megszelídíti a körülötte levő tárgyakat, teljesen önerőből küzdötte magát oda, ahol most áll – volt ereje megkérdeznie és valós érdeklődéssel: „Nem tudod? Kis csocsókám…" De a mester nem ismert tréfát: most az ő bőréről volt szó. „Az nem vajasmézes, az VAJAMÉZES kenyér. Ez a neve. Kétszer javítottam vissza a korrektúrában." „Kétszer?" – cihhegett hitetlenül a grafikus, belemélyedve a saját problematikájába. „Magányosan."

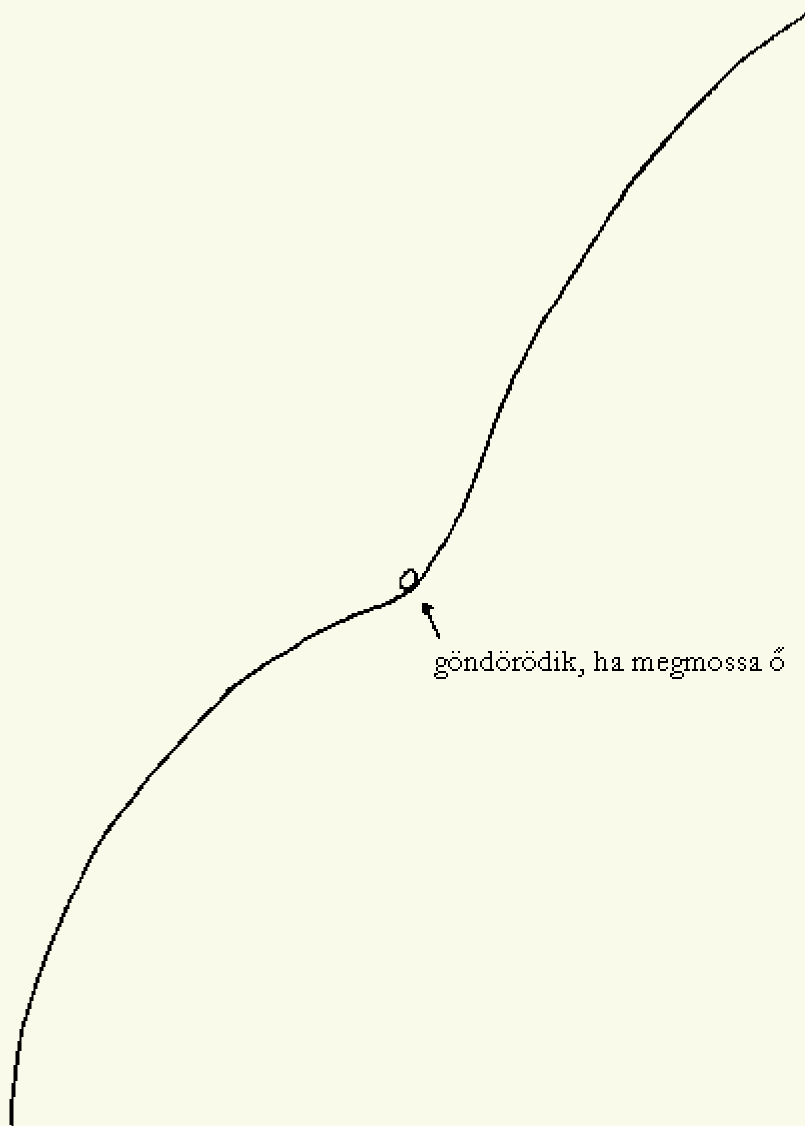
Ismét a vágtatáson volt a sor. „Hogy mész?" – vonta kérdőre a mestert Banga úr; ő megértette barátját: bizony a jó Banga úr, ha egy kanyar, melyet a mester vett, nem illeszkedett a harmóniába, melyet megbízható ízlése kijelölt, akkor azt szóvá tette, nem befolyásoltatván magát az út konkrét kanyarodásától. Pedig a mesternek végül erre kellett hivatkoznia, a praxisra.

De vajon mire hivatkozott Banga úr az általa főzött kávé esetében, midőn megérkezett a páros? Semmire. Nem vette föl a feléje nyújtott kritikát. A mester pediglen az újrakínálást. Ő egyszerre két dolgon bosszankodott. „Miért nem lehet egy zárójelet bezárni? Miért? – dohogott. – Ha embereket lehet" – fűzte hozzá Jimmy Carter jelmezében. De Banga úr villódzó szelleme már áttért a dicsérésre. „Te öreg. Azért elég jó lett." Ez a mestert – az arányérzéke révén – visszavezette a kávé szidásához. „Tudja, barátom, igen egyszerű dolog valamit szidni. – Igazságosan folytatta: – Vagy dicsérni. Primitíven egyszerű dolgok ezek." Orrocskájával felszippantott egy falásnyit a kényelmes házgyári lakás konyhájának levegő mennyiségéből. „Galambocskám, ez egérszagú. A kávéd egérszagú." És még mutatta is a fogaival, milyen egér. „Nyiff-nyiff, ilyen egér."

A hivatkozás helye

18 A mester felöltötte híres-hírhedt íróköntösét, és helyet foglalt a helyén; kezét – nem középiskolás fokon – Magyarország buksi fején tartotta játékosan. Megcsillant a selyem röver; jól kivehető volt egy hosszú hajszál, melyen, mint valami hullámtörőn, felbukott az esti belső fény. (A következő oldalra izgatottan mellékelem a jeles hajkorona egy elemének hiteles rajzát. Vélhetőleg nagy örömet okozván a rajongóknak.)

„Édes szerelmem – mondta Gittus asszony –, ne *hajazz*."

Vizsla tekintetét járatta. „Tessék, itt is egy hajcsomó! Mit vakarod ennyit a fejed?" „Az alkotó elégedetlenség" – hümmögte ő. „Én meg rámolhatok" – dohogott alibiből az asszony. A tea körül tüsténkedett. „Earl gray? nem earl gray?, vetődik fel a kérdés mindig." Ekkor fölsírt Dongó Mitics. „Mit csináljak?" – kérdezte a mester. „Mit, hát takard be" – vágott pofát az asszony. A mester lábujjhegyen a kiságyhoz tipegett. Mitocska álmos, királynőszemét csalódottan szegezte apjára. „Maci." „Rendben – bólintott az apai mester –, mert én tenéked jó apád vagyok, föladom a macit." Avval föladta volna a macit, de mikoron lehajolt, sarka a parketten megcsúszott, ő elvesztette egyensúlyát, a lábak kiszaladtak alóla, és ő teljes lendülettel rúgott a kiságyba, a kis lécek ropogva bedőltek, és a mester, mint valami balhátvéd egy lelkes összekötőbe, beletalpalt Dongó Mitics virágos angyalarcába. „Én barom" – mondta röviden ő. A berohanó anya fölkapta a dedet, az apa a padlón összetörve, többszörösen. A lányka szájából szivárgott a vér. „Én barom" – mondta ő most tünékenyen. A helyzet megnyugodott. A kislány hüppögése és a vízcsapok vészjósló szörcsögése („A tömítések, a Franc tömítései!") szolgált igen sajátos, démoni háttérül az Esterházy elkövetkezendő jelentős szavainak…

Ő szórakozottan kavargatta a teáját („earl gray – megint csak *csipetnyi,* ízesítésül"), miközben Dezső úr könyvét lapozgatta. „De jó, ha valakit Dezsőnek hívnak" – gondolta magában. Gitti asszony cukrot tett a teájába. A mestert e mozdulat megakasztotta hasznos és festői szárnyalásában. „Van benne cukor?" – kérdezte ő a magáéra vonatkoztatva. „Miért lenne?" – válaszolt az fáradtan, mert már este volt. „Nem szemrehányás, hanem kérdés" – engesztelte Esterházynét Esterházy. S aztán az engesztelés tovább folytatódott: Dezső úr könyve méltatlan puffanással a konyha kövén landolt, mert mivel a mester – félretolva vacsoráját – felállt, és nyakon csókolta asszonyát. „Még" – mondta egy kitalálható pillanatban a nő. „Te drága – ült vissza a mester –, te drága… Hol a só?"

„A helyén." Parányi szünet után, mely alatt az izmok megfeszülhettek és elernyedhettek, a mester felpattant, s hozta a sót. „Kérj bármit" – hajolt meg a felesége előtt. „Kérem a sót" – mondta az mosolyogva. „Derű költözött a két szemed közé. Jól van." „Tévedsz – válaszolta a mester kezdődő rosszkedvvel –, az az orrom."

„Szeretsz?" „Szeretlek."

A mester beült nagy és kedves, böhöm karosszékébe, s a tenyerét nyomogatta. Az idény elején a bőr felhasad – nem is jár érte szükségszerűen szabadrúgás! –, és a permanens *munka* biztosítja a seb időbeli elhúzódását, avval áltatva a tulajdonost: a seb egyre biztatóbb. Ami itt tény, az nem sok: a seb egyre biztatóbb. Nem minden salakot sikerült mindig kimosni, kis szigetek alakultak így spontán, melyek nyomásra „gennyt könnyeztek". (Minthogy a mestert olyannyira bántotta a konzervdobozként kiüresedő emberi kapcsolatok egyre növekvő tömegessége, bizony előfordult, akár a „szabad ég alatt", akár egy metró-lejárat *legelején,* hogy meglátván egy férfi kezén, a tenyerén, az ő stigmáihoz ördögien hasonlatos sebek területét, megszólította az illetőt: „Szintén kispálya?" És a válaszok annyira *különböző félék!*)

„Ne mosogass el – kiáltott ki a mester a konyhába –, majd én megcsinálom." „Alig van már" – kurjantott vissza az asszony. „Na jó" – engedékenyült ő, és nagy, átható szeme végigfutott egy az asztalon heverésző levélen. Az öreges, reszkető sorok és olyik lendületes betűből sugárzó tragikus erő rögtön elárulta a levél küldőjét. „Ez a Rubinstein megígérte, hogy este átjön – olvasta – és Rahmaninovot játszik majd. De Chopin-etűdöket játszott, és mondhatom: hamisan. Azonkívül fölette az összes szendvicsemet. Ezer szerencse, hogy volt bőven, képzelheti, kedves Péter." A mester elmosolyodott: „Ó, igen. A szalámis, lazacos, fehérhúsos, vesepecsenyés, kaviáros, szardíniás, tojásos, sonkás és vajas szendvicsek." „Látja, látja, ahogy öregszem – így tovább –, úgy leszek egyre rosszindulatúbb. Lekopik rólam a jóság és türelem, egyre vékonyabb öregasszony leszek."

Frau Gitti beóvakodott a konyhából, a kezét magától enyhén eltartva lógatta, a víz csöpögött az ujjbegyekről, majd fogta és a tenyerét a farmerszoknyába törülte: a szövet megfeszült, a mester örömmel ismerhette föl a comb lendületes vonalát, amely oly izgatóan torpan meg feljebb. „Szép vagy…" A rövid enyelgés után, melynek a részleteit a köteles tapintat hagyja fény nélkül, a mester irodalomtörténeti szempontból is értékes konverzációba bonyolódott hű társával. „A Jolánka néni levelét olvasgattam… Csodálatos öregasszony." „Kissé már érelmeszesedéses" – mondta a feleség kevés gondolkodás után. „Az." A mester fátyolos tekintetét végighordozta a horizonton (keze ismét a buksin, ott játszik, *moncsolja, moncsolja),* majd lassan, hogy a hűséges és rajongó jegyzetelő pontosan jegyzetelhessen, beszélni kezdett. (Pontosan! Minő botor szó! Hisz hogyan adhatnám vissza a szavakat kísérő szavak selymességét, a szavakat kísérő mozdulatok operettjét, a szavakat hordozó hang merész kanyarait, a csuklásokat, a szem hunyorgásait, melyek idézőjelekkel koronázzák a szavakat vagy épp detronizálnak. És hát az egész szituáció!… Nehéz mesterség. De szabadjon megpihennem: szééép.)

„Szellemi fejlődésem fontos állomása volt Jolánka néni." Gitti asszony a levélpapírt fogdosta. „Ez papír" – ismerte el. „Szép asszony volt hajdanán, hatalmas barna konttyal, lusta magabiztos tekintettel, amely, mint egy sirálykirálynő, szótagolom: si-rály-ki-rály-nő, minden új tárgyra és emberre egyforma nyugodtsággal szállt, mindent számba vett. Sokat ültem az ölében, háttal is, hátammal a mellének nyomakodva, és szemből is. Ez *utóbbit* azért nem szerettem, mert a combomat igen erőteljesen ki kellett tárnom." (Ezt ma sem szereti ő. Ha a Balhátvéd vagy a Jobbhátvéd – mindketten, más okból, szenvedélyes motorosok – felajánlja, hogy kiviszi őt a buszig, két sarok, sokat vacillál ő az elfogadásig, hogy aztán az út alatt nagyon féljen, „Janikám, fűzfa, lassabban, mert félek!", üvölt ő a surmoló szélben, s utána pedig hosszan tapogatja az ágyékát, a comb forgóit. „Haver, de szakadt vagy.") „Járnom?" Gitti asszony ironikusan hajtogatott egy pelenkát. „Tudja, barátom, ő már látta e hűvös megközelítés kudarcát. Azt, barátom, hogy ez önzés". Lendületesen folytatta ő: „Ugyancsak ez utóbbit azért szerettem szenvedélyesen…" „Derék dialektika!" „Kuss. Dolgozom." Hát igen: a művészet önzés, ahogy ezt valahol olvastam. (Ez persze nem ugyanaz az „önzés", mint feljebb.) „Nos, nos tehát én, azért szerettem e kényelmetlen, széttárt helyzetet, mert onnét leplezetlenül nézhettem szépséges arcát. Abból a helyzetből, az öl akkor még céltalan, de már akkor is izgalmas melegéből, főként az orr kínálkozott megfigyelésre… Az az út, melyet a szemöldök jelölt ki, s ahol a tekintet futhatott, mint a… mint a…" „A nyúúúl!" „Köszönöm, galambocska. Mint a nyúl, az az orrtőnél elbizonytalanodott. Az orr kezdete kissé szétterült, de nagyon finoman, áttetszően, ahogy egy kisvárosi tér, úgyhogy… ő… Joe Luis, a Barna Bombázó képe, csak akár egy repülőgép hihetetlen árnyéka röppent fel, el, a szemlélő előtt. Az amúgy klasszikus orrot ez valami bizonytalansággal oltotta be, valami izgalmas erőszakossággal, amelyet, de ez már csak az én akkori, kevesek számára adott helyzetemből állítható, amelyet fölerősítettek a sötét, árnyékos orrlyukak."

Ohó, de korántsem ily esztétikai az ő viszonyulása e tündérasszonyhoz. Az a töretlen hit („mindenek dacára!"), amely ebből a sugárzóan okos, deklasszált asszonyból sugárzott, nagy hatással volt-van a mesterre. Na és az asszonysága! „Jolánka drága – mondta ő egy kései ízben tapintatlanul –, maga most már lehet olyan öreg, amilyen akar, akkor is ún. vonzó nő marad." „Az ötvenes években üldözték." De nem úgy ám, ahogy a nép ellenségeit általában, hanem, mint egy színes filmben. Bujdokolt tanyáról tanyára. „Egy helyütt hónapokig blattolt esténte a helyi nyomozórendőrrel, a diófa alatt." Pedig a kezéről rögtön látni kellett volna a nem paraszti létformát! A mester ezt annak idején konstatálta: „Ná, mágá sé sokat dógozott." És forgatta a kis palóc – mert annak indult ő – a selymes kezet, mint valami holdbéli tárgyat. (Hasonló osztályjellegű megjegyzése hasonló témakörben: „Mondjá. Hogyán léhét ilyen kis láobáokon jáorni?!") Már javuló tendenciában élt a mester a családi körben („Kör: poharak nyoma eszpresszók ragacsos asztalain. Definíció."), amikor egy késő este csöngettek. A mesterben ugye meghatározó módon nincs meg az a reflex, amely az ő szüleit összegörcsöli egy ilyen effektusra („A jé-effektus, barátom, az! Jelzem, van abban igazság. Persze, miben nincs?!"), ekképp csupán a kíváncsiság hajtotta az üvegajtóhoz – hol a függönyrész okos kezelésével a tiltott filmek is nézhetők voltak –, de ahonnét, akkor, magyarázat nélkül elzavartatott.

A váratlan kései vendég Jolánka néni volt. Még épp bujdokolt. Hajnal előtt továbbállt. A mester nem aludt. Roppant izgalmas. Jolánka néni egyik lába nem volt, illetve műláb volt. A háborúban alapozta meg a hírnevét (+ és – irányba egyaránt), következetes keresztény magatartásával, amely az adott esetben zsidó gyermekek óvását (élelmezés, szeretet stb.) jelentette; ám emiatt kevesebbszer tartózkodott óvóhelyen (szójáték – E.), s a lába így… Mely felcsatolható volt! Innét eredeztethető a mester szüleinek későbbi hátborzaló aggódása. „Te, nem maradt itt a lába? Az egyik pót-lába." „El kéne tüzelni." „De a bőr! Tudod, milyen büdösen ég!" Hát ilyen frivol tud lenni a segítőkészség.

A falusi tartózkodás kezdetén egy szobában aludt a mester Jolánka nénivel. És még sokan mások. – A sanyarú gyermekkor edzette a mestert oly keménnyé, hogy a mai selymes időkben is lenni tud, mint a szikla. Tu es Petrus, mint már jeleztem… Bár a kis családi tokácska… „Tudja, barátom – említette meg ő a nagy emberek bölcs, megkapó fájdalmával –, tudja, én is csak az általam keletkezett űrt töltöm be." Hát bizony: íme, a végesség tragédiája, mindannyiunké, kik nem vagyunk a Mindenható. És *itt* egy ő mindenkivel! – Függönnyel elválasztva, ott volt a félelmetes dédmama is. A mester úgy félt tőle, mint a tűztől. Még a mester édesatyja is félt tőle. „Mindig azt mondta nekünk: Mangez du pain, mes enfants, sinon vous sentirez les renards! – azaz hogy együnk kenyeret is a húshoz, mert büdösek leszünk, mint a rókák!" No ez most, akkor, nem látszott problémakörnek! „Lornyonon át nézett! Hát már ez önmagában is!" Sárga volt a bőre, kemény az arca. Mindig csak azt hallotta róla a mester, hogy milyen nagy úr. Sokáig azt hitte: a dédmama a király! Csak valami okból most ott van velük. Nem szólt szinte semmit egész nap. Kezet kellett csókolni neki furtonfurt. És ha *meghallotta* a mester által realizált kézcsókot, márpedig valami halk cuppanás mindenfajta csókhoz hozzáképzelhető, fölkapta hideg, csontos kézfejét, mintegy szájba csapta a mestert. „Nagyon féltem." (Egyáltalán: a mester e korai időszakában a legváltozatosabb helyzetekben képes volt a félelemre! „Istenem.") Egy ízben súlyos, mély nyári meleg ülte meg a tájat. A tornác végében, az esővizes hordó mellett ült a dédmama a hintaszékben. Fekete, csipkével karéjozott magas, zárt ruháját nagy böglyök döngték körül. „Tudja, barátom, lehetett úgy nézni, hogy egyszerre látszódjék a csipke és hátrébb a ganéjdomb!" És e kettő közt a dédmama. A mester ott ólálkodott, midőn az idős asszony ún. altesti hangot hallatott. Ez az időpont volt a félelem vége! Most már akár fel is repedhetett a kis mester rózsás szájacskája egy kézcsók után! Szegény, öreg dédmama! („Barátom, ennél én árnyaltabban láttam akkor: Szegény, öreg dédmama! És: dögölj meg!")

A dédmama és Jolánka néni enyhén szólva utálták egymást. Amikor Jolánka néni lányát elvitték Kistarcsára, és az anya könnyes szemmel ült le a mester mellé szokásos német órájukhoz, a dédmama hihetetlen indulattal, szinte kegyetlenséggel vetette oda: „Kedves Jolán, maga jobb, ha hallgat, kedves Jolán!" Pedig Jolánka néni egy szót sem szólt! Ezt követően a két nő nem beszélt többé egymással. „Az egyik meghalt, a másik kivándorolt." „Tudja, kedves Péter, elhaltak mellőlem az embereim, és kicsit elfáradtam."

„Sokat verte Tibold bácsi" – szólt közbe afféle vox diaboliként a jó Gittus asszony, aki egyre inkább a háttérbe húzódott, onnan lövellt ilyen vagy amolyan pillantásokat. Volt tehát előtér és volt háttér. „Nem verte, csak pofozta." A mester kifeszítette a tenyerét, a megpiszkált sebek peremére, „mint a harmat a hajnali fűszálra", váladék ült ki: „a seb zaftlizott" (a mester ekvivalens szava). „Mennyit ültem a Jolánka ölében, s filmet néztünk, A sztálingrádi csata első részét. Hozzánk mindig csak az első részt hozták. De az is *klafa* volt. És hogy csak *egy* széken ültünk ketten, a pénz, amit én a mozira kaptam, megmaradt. Tisztán." És ő akkor azon a pénzen könyvet vett. A nyiladozó értelem habzsolta a világ 100 csodáját! Ó, azok az olcsókönyvtári könyvek! Szakadtak, rojtosak, piszkosak voltak, dehát mit számított akkor az!… Mint a rongylabda! „És a gyertyák, de csonkig leégve ám!" Aztán a mester úgy, mint aki azt akarja, azt higgyék, olyan halkan mondja, amit mond, hogy az senki „másra" (ez tréfa!) nem tartozik, még talán magára a mesterre sem, azt mondta: „Maxim forog a sírjában."

A mester újra a történetek virágosrétjére lépett, hát szagoljunk véle együtt, szagoljunk! És történt egyszer, mikor egyszer Jolánka nénivel hazajött a moziból, ahol ismét A sztálingrádi csata első részét látta, hogy egy sarokban otthon, ott ült Mihály úr, és a sírástól meg-megcsukló hangon, lassan-lassan, majd megállva, majd tovairamodva, beszélt: „Szegény Papi, úgy megverték, jobb lett volna, ha felakasztják, nem fájt volna annyira." A mester a feleségéhez fordult: „Sajnos, ebből is családi sztori lett. A következőképpen kell elmesélni: S akkor Mihályka leült a zongorához, de néhány futam után abbahagyta. Hát nem örültünk, az biztos, azt hittük, belesült. De ő, és képzeljétek, ott mindenki szemeláttára! fölállt és előrenyúlt egy szendvicsért, amit majszolni kezdett. A többi természetesen fújtatott. A vén dögök, így! fölzabálnak mindent, mondta mindig Györgyöcske. Marcikát még szoptatni kellett, sok volt a rohangászás, Mihályka meg is jegyezte: Nem volna *plaktikusabb* egy kecske? Hát nem édes?! Még hogy plaktikus. Persze Marcikát sem kell félteni, ő volt az, aki – *persze* már később – megkérdezte tőlem: Mondja, Mami, maga még szűz? Erre mit mondjak, a negyedik gyerekemnek? Nem akartam csalódást okozni… Visszatérve Mihálykára, az egyik kezében a szendvics, a másik még a klaviatúrán, és körben a vendégek, illetőleg ugye a vén dögök, amikor ilyen könnyed, oktató hangon azt mondja: Szegény Papi, úgy megverték ötvenhatban, jobb lett volna, ha fölakasztják, nem fájt volna annyira. Ott állt, abban a csöndben, és mosolygott, most képzeljétek…" A mester megnyalta a tenyerét (na korántsem a tíz ujját: annál ő sokkalta kíméletlenebb magamagával szemben!). „Valahogy így kell elmesélni."

A mestert már apró korától fogva „látogatták a fejfájás sötét angyalai". (Ahogy mondja, ilyenkor érzi ő, entellektüell ő.) Sőt ez apró kor fájdalmai migrénesek voltak! Akár egy felnőttnek! (Nem volt ő koravén, csak érett.)… *Az az év* („lám, tapintatos elefántok vagyunk mi, barátom, egy porcelánboltban"), az ötvenhetedik ebben az

évszázadban, a mester számára egy nagy, bonyolult emlék. Az ő csúfos veresége. Miért? Minden a papundekli-ötösre vezethető vissza. A mester lényegében mindig jótanuló volt, hovatovább unalmas musterkind, és kedves, jólnevelt fiú. Mármost, elsőosztályos nebulónak számított ő ekkor, három ötösért járt egy papundekli-ötös, amelyet maga Katona Mária tanító néni készített s adott át kinek-kinek. Namármost mondott év őszének rövid periódusában hirtelen az egyes lett a legjobb jegy (addig az ötös). A mester szorgalmánál és tehetségénél fogva szerzett is két papundekli egyest. Igenám, de az egyiket elveszítette, s az volt a szabály, mert sokszor fordult elő veszítés, hogy akkor az nem számít; még ha mindenki emlékezik is. De erre csalt ő, és a szomszéd segítségével, a szegkovácsok vezetőjével, csinált egy papundekli egyest. (Nem egyszerű munka.)

De hamarabb utolérni a sánta kutyát… Már a reggel! Katonák jöttek, és átnézték a lakást. Átfésülték. Papírlapok lobogtak. A mester ott állt a szüleivel, sorban, mint valami ünnepélyes tabló-képen. Ennek 100%-osan megfelelt az arcok feszessége. A mester nagy tisztelettel nézte a katonákat. Azok kérdezték, van-e fegyver. Mondták, nincs. György úr azonban azt mondta, van. „A pofacsont!" Kérték, mutatná meg nékik a fegyvert vagy fegyvereket a barna fiúcska. György úr szívélyesen eleget tett a kérésnek, s az ágy alól előbányászta a dugóspuskáját. Nagy frászt kapott. A mester, kis kárörömmel, elköszönt a felnőttektől, mert neki az iskolába kellett mennie. Egy géppisztolyos az udvarban levétette vele a cipőjét, hogy mit visz benne ő, de csak, úgymond, a lábát! A géppisztoly csövének lyukain látszott az ég újra és újra.

Az iskolában pedig az derült ki, hogy már megint az ötös a jó. Ez nagy hátrány volt a mesternek, mert a visszaélések elkerülése végett, nem volt „átváltás". (Mert esetleg úgy, valódi, a periódus előtti egyesért is lehetett volna valódi – nem periódusi – ötöst kapni.) A lelkiismeret által végzett felszántásokról most ne essék szó, csak a fejfájásról, amely a kisgyereket (őt!) kínozta. A „kitódulás a suliból" kitámolygás lett. Annyira el volt kínozva, hogy a főtéren meg kellett állnia. Sok ember állt ott, ő a hátuk mögött. Nagy, fekete hátakat látott; vagy ötféle kabátra, mind fekete, pontosan emlékezik ő. Aztán egy kabát megfordult, öreg arc, bajusszal, s látva a sápadt kisgyereket, arrébb terelte: „Menj, kisfiam, haza." Bekóválygott a POSTA kis udvarába. Nekitámaszkodott a falnak. Közelről látta a salétromos foltokat, amikor iszonyatos okádás (bocsánat! bocsánat!) jött reá. Úgy érezte, nem maradt benne semmi. Hosszantartó – mondhatni: visszatérő – emléke innen egy kis répadarab, mely igen nehezen mozdult el egy nem a számára fenntartott helyről! Plusz a szag. Fehéren hogy ismét kibukott a főtérre, kicsit megkönnyebbülve, de jócskán irtózatosan! oszlott a sok ember, s ő láthatta bent középen verve az édesatyját, mert akkor még jól működött a szeme, s lent, az édesapja lábánál a széttárt szárú (levert) szemüveget. De a hányás úgy lefoglalta, hogy fordult is, ment haza. Amikor aztán a mester édesapja harmadnap megérkezett a kockás ingben, a törött szemüveggel, az arcon és a gyönyörű homlokon néhány különösséggel – ezek a tárgyi jelek lehettek ismerősek máskorról is –, ő többet tudott, mint más, és nagyra értékelte az apai kéz férfikedveskedéseit a kobakján. György úr felszínes kérdésére kézbefogta a szemüveget, forgatta, arca idegen lett, főként a szemek húzódtak ismeretlenül össze, úgy mondta: „Leesett." Az elesettség volt ott a domináló elem. („Kimerült vonásait pedig keresztben három párhuzamos barázda szelte át.")

„Valahogy így kell elmesélni, s aztán ide tetszés szerint kapcsolható valami palócos történet, *válámi váskos.*„ (Hu-hú! Amikor például a György úr a mester lábára taposott, vagy fordítva, a templomban. És akkor a nagy, *áhítos* keresztyén csöndben a kis cérnahang, mint valami angyalé [ha György úr taposott, a mesteré, ha a mester, a György úré]: ÁZ ÁPÁOD FÁSZÁOT!! – Jaj, hát ez valami gyötrelem, általánosan szólva, ez a mondénság, amibe belekényszerülök.) Ekkor csöngettek.

„Ki az?" – kérdezte gondolkodás nélkül ő, azonban helytelenül Frau Gittitől, aki épp annyira tájékozatlan volt a csöngetést illetően, mint maga a mester. „Honnét tudjam, nyiss ajtót" – válaszolta ennek megfelelően a nő; de ahogy a férfi, már az ajtóból, sértődötten visszanézett, csókokat dobált a férjnek, mint egy primadonna, jelezve, hogy véletlenül állt össze ilyen keményre az elébbi mondat. A mester enyhültségét kifejezendő, enyhülten szólt, fittyet hányván a csöngetőre. „A szimmetria miatt mégis inkább egy Péterke-történettel kéne zárni, így: És ő már egész kis korában!! Szurtos volt, pöttöm, kis nadrágocskában, »a gandában«, állt a kertben és a slauggal üldözött egy beteg macskát, amely már napok óta *bujdokolt a bokrok védelmében.* Borzasztók ezek a macskák! És betegen egyenest undorítók. De Péterke, aki egyszerre volt igazi rosszcsont és érzékeny lelkű fiúcska, megsejtett valamit a macskák mulandóságából, ami nem akadályozta őt meg, hogy a vízsugár okos irányításával kiűzze a dögöt a területről. De mikor az kiugrott az utcára, és a bokrok közt feltűnt egy villanásra csapzott és silány alakja, és rögvest utána autócsikordulás hallatszott, akkor Péterke így szólt: Meghalok. Kötetemet *gondozza* a Magvető Kiadó, de aztán fölgyógyulok… Most szóljatok hozzá. És csak úgy tartotta maga előtt elfele a slaugot, a tócsa nőtt, ő nem mozdult, s lassan már maga is vízben állt." „Menj már" – suttogta Esterházyné. „Jövök" – kiáltotta a mester. Az ajtóban két férfi állt: egy őszülő vékony és egy fiatal „laza húsú". Az őszülő vékony rokonszenves volt (első látásra), a másik első látásra nem volt annyira rokonszenves.

A hivatkozás helye

19 (volna) „meccs után kifeszítve halványan felületre préselve megmoncsolva homorú mellkassal szakadtan zajosan feküdni a 16-oson lenni a vonal a párna és tenni a fáradtság és a hirtelen sörök tisztává a látást *élesre horpadtra* érezni a

környezet geometriáját és sőt annak részese lenni félni erősen hogy azt újra és újra elrontani feküdni hát a 16-oson fölemelt kézzel széjjelszedve elemekre és össze a felhők mozgását nézni s ez aktív bénaságban mindehhez megtörtént történeteket kitalálni naivan" A mesterhez, mint valami szegény kis viharfelhő, odahajolt az öreg. Az arca lett minden. Kancsi szeme nem tudni hova nézett, savanykás borszag vette körül és öreg-szag; a mester mégsem „védekezett". „Üdvözlöm, Pék úr." Amaz intett, hogy jól van, jól van, de nem erről van szó. Így intett. „Mi a baj?" – kérdezte ő, látva az aggódást. „Igaz?" – kérdezte rekedten a vezérdrukker, mint aki tudván tudja: igaz. „Mi?" A mester innentől kezdve hol az igazat mondta, hol nem, de mindvégig egyenletesen hazudott. „Hát hogy elmegy." „Kicsoda?!" A Pék úr a mesterre nézett. „Na, Petikém" – biztatta, hogy jönne meg a csatár esze. „Igaz, hogy megy a Kerületbe, Péterkém?" „Nem" – mondotta ő, s ez így igaz volt.

Mert bizony megjelentek a *táskás emberek,* s őbenne megvolt a hajlandóság. De mik is azok a táskás emberek? Mivel a mester vérszerinti öccsei – ellentétben a mester egy rövid, reményteljes korszakával – pénzt is kerestek labdaművészetükkel, könnyen rekonstruálhatni egy illő jelenetet: Mondjuk Marci úr felső fogait ráhúzza az alsó ajkára – lehet próbálni; olyan, mint aki „most harapja ki a pókot a sarokból" –, ujját zsidósan begörbíti, és vadul előrecsap. „Vumm – mondja ünnepélyesen –, és akkor jön a naaagy *sasmadár* – ekkor sunyin, mintha borravalóért tartaná a tenyerét, tartja a tenyerét –, és elhelyezi a soook, soook *sastojást."* Ez tehát a sastojás. Mármost ha a pálya környékén föltűnik egy idegen, szúrós tekintetű férfi, kezében errefelé ritka diplomata táskával („ez költészet"), akkor mi sem egyszerűbb, mint azt gondolni: „Ő az. A játékos-ügynök. És a táskában a soook, soook sastojás." És fog közt büszkén kiszűretik: „Megjelentek a táskás emberek." (Ez lényegében minden szezon végén így van. Vagy volt, mert az idő: nem áll meg.)

A táskás emberek megjelentek és becsöngettek. „Péterkém, mi csak lényegében puhatolódzunk." Gitti asszony gyanakodva fülelt. A rokonszenves, őszes vékony férfi nevét a mester tisztelőleg ismerte. „Péterkém, maga évekre megoldaná a gondjainkat." „Kérnek kávét?" – kérdezte Gittus asszony kevés bizalommal. „Ha nem fárasztjuk, csókolom" – mondta a másik, a fiatal kövérkés. „Nézze, Péterkém, mi jót akarunk magának." A fiatal beleheherészett. „És persze magunknak." Az őszes dühösen, a mester elismerően ránézett. „Péterkém, kérhet bármit." A mester elmosolyodott. Az ezüst hajú is elmosolyodott, finoman. „Hát már ami itt az alsóházban szokás." Kis szünet állt be. „És ne feledje, Péterkém, hogy mi mindent, politikai vonalon mindent el tudunk intézni." Gitti asszony belépett a kész kávéval. A mester tüstént látta, az egyikben kevesebb van, s tudta, az az övé. Kétszemélyes az aparát. „Politikai vonalon" – bólintott ő. Gitti asszony kérdőn nézett. Az őszhajú mesélni kezdett néhány hajdani nagy igazolásáról; a felröppenő nevek némileg feszélyezték a mestert. „Ez aztán a kávé, csókolom" – harsogott a fiatal. „Akkor, Péterkém – búcsúzott a táskás ember –, megtesszük a kellő lépéseket." „Jelentkezünk" – mondta már kívülről a kövéres; szinte rá lett csukva az ajtó.

„Azt mondták, hogy elmegy és hogy a Kerületbe" – mondta a Pék úr bizonytalanul, mert észrevette, hogy a mester igazat mondott. „Tudja, hogy van, Pék úr. Annyi mindent beszélnek…" „Petikém, az őszön hajtsák meg." „Meghajtjuk." No, ez most megint hazugság volt.

– – – – –

Beköszöntött hát a mézillatú nyár; európai turnéra indult ő, amolyan felolvasó körútra néhány kultúrcentrumba. Böll úr izgatottan toporgott, Handke úr tövig rágta a körmeit, Sartre úr cigarettáról cigarettára gyújtott, Mészöly úr végigsimított dróthaján kétszer is. Európa a mester lábainál hevert, és simogatta visszájáról a szőrt a sípcsontján néki. Mondhatom, Európa jól járt: kéne csak a Marci úr lábait simogatnia, s lenne keze szálkás tele…

Átrontván ligetes vidékek teraszos kiképzésein, át a buja aljnövényzetben kanyargó ösvényeken, a hosszúkás ciprusokon és tölgyeken, mely tölgyek a természetességet képviselik, át a kaktuszokon és tamariszkuszokon, át a zivataros századosokon, ott állt ő a nehéz, fűszeres levegőben – egy irtózatos nagy fogadáson. (A tiszteletére?)

Hej, sürgött a sisere-had, a csokornyakkendők csattantak, aperetif aperetif hátán. Ő nagy rutinra vallóan szerzett oranzsádot, abba töltötte a töményet, csinálván így amolyan *bólét.* „Nahát anyukám, egy igazi herceggel ihatsz." „Csak gróf – hárította ő el a kéretlen dicséretet avagy szidalmat, avval a megértést tanúsító kedélyességgel, amelyet olyannyira nem szeretett magában. (Ő ilyen kíméletlen kritikusa saját tetteinek, beszédjének, hallgatásainak.)

A szoba terem volt, hatalmas csillárok ontották hideg fényüket, mindenkit jól szemügyre lehetett venni, de aztán beljebb sarkok keletkeztek, szalonok, ahol állólámpák karmolásztak meleg színekben. Ekkor ő fölfedezte a háziasszonyt a csodás tunikában, soha nem látott make-uppal! Igen: Gina Lollobrigida!!! A mester ránézett a nőre, s mintha mély kútba zuhant volna; a környezetből nem maradt más, csak a kútkáva gyorsan pörgő körköre (a kör!), a morális tartalékok és az ő szemléletmódja nem lett más, mint a villogó zöld moha a zuhanás közepette, a síkos, nyálkás, csapongó moha. Látta a szarkalábakat és más idő-jeleket is rögtön; még szebb-elgyötörtebb volt ez az arc, mint a Bodnár Erikáé. (Egy ízben, ülve a televíziós készülék előtt, kritizálósan Gitti asszony a következőket találta mondani: „Nézd, édeske, van neki szarkalábja!" Ő hihetetlen indulatra fakadt. – Gitti asszony rosszindulata a nőkkel szemben közmondásos. Akár András úré a pályatársakra vonatkozóan. „Jó, jó, de fut a harisnyája." „Rendben van, szép nagy. De látnád *tartó* nélkül!" – ilyen kijelentések napirenden vannak. – Az indulatos kifakadás tartalma pedig az volt, hogy a Lolló legvacakabb ráncolata többet ér, mint a halandó asszonyok egészben, ahogy vannak.)

Úgy alakult, hogy midőn nyúltak egyszerre ők az olíva bogyóért, a kezük összekoccant. „Bocsánat" – szólt Gina. Mint 100 mélyhegedű. Ezer. Mosoly nem, csak a tekintet, mely hosszabb a kelleténél. A mester elejtette az olíva bogyót; az végigbucskázott a nadrágján. Hogy így ledisznózta magát, a világsztár fölajánlotta a segítségét. „Megtisztítom a nadrágját, Péter" – mondta Lollobrigida. „Hagyja, nem érdekes, csak egy farmer." Óckodott ő e trivialitástól. De még később is, át a sok meghívott fölött a mesterre nézett a nő – ő azonban titkosan megrázta a fejét… Egy belsőbb szobában ping-pong labda pattogott. Lollo a mesterrel akart. Ő sokáig hagyta vezetni, ám aztán kemény kézzel „cipóra verte" a kissé bizony elkényeztetett filmsztárt, 21:18-ra. A barátságos mérkőzés után Lollobrigida szemében könnyel fogadta a gratulációt, kicsit teátrálisan – ami csak egy későbbi elemzéskor tűnt föl a mesternek, de akkor annál erőszakosabban, szinte megrettent, mint egy nagynéni, *fölismervén:* egy színésznő! –, teátrálisan előrelépett, lehunyta egy pillanatra a szemét, hatalmas, seprős szempillái szinte belógtak az arcába (ez egyszerre volt lehengerlő és viszolyogtató), mellei hatalmasan megrezdültek, mintegy neki ütköztek a könnyű nyári anyagnak. („Egyszerű selyem" – mondta Gitti asszony később *sarf.*) „Vissza tudsz jönni, ha a többiek elmentek?" Ő forgatta az ütőt: backhand, forhand… „Gyere" – súgta-kérlelte Lollo. Néki a szíve majd meghasadt. Kicsit megzavarodott a morális lény, aki a mester. „Szép vagy" – nyögte ki végül. (Mert a vonzó női személyhez, már ahogy az lenni szokott, csatlakoztak a grammatika tehertételei: „Tudja, mon ami, az a feneség, hogy szeretem azt mondani, amit gondolok. Noha azt kéne gondolnom, amit mondani tudok." Komolyan még hozzátette: „Es ist kein Scherz." – azaz: Ez nem tréfadolog. [német]) Ekkor azonban feltárult az ajtó, és belépett – no nem a férj vagy ilyesmi – a kis Carlo, Lollo fia. Olyan szép volt, aranyhajú szöszkeség, hogy a mester úgy érezte, öklendeznie kell (Thomas Mann-effect). De a kiszaladást nem tudta volna magyarázattal ellátni, így maradt. „Mondd, kedvesem – nézett a fiúcska egyenest rá –, te szereted a mamát?" Ő elvörösödött, Gina lehajtotta a fejét. „Szeretem." A kis bíró tovább kérdezett: „A világon a legjobban?" Ő gondolkodás nélkül válaszolt: „A második legjobban". Carlo eltűnődött. „Hm. Az elég jó." De ő ekkor már rátalált a helyes morális lépésre. „A második? Az éppen semmi." „Takarodj ki a szobából!" – üvöltött Gina a fiára. Az büszkén távozott: „De mama, hogy nézel ki?" Gina ráborult a ping-pong asztalra. Zokogott. Rázkódott az isteni test a bő tunikában. A mestert ez most kicsit idegesítette. „Nem, galambocska" – mondta ő fölöslegesen. Gina fölemelkedett, belekapaszkodott a ping-pong hálóba, mely leszakadt. „Drága eszterháci" – hüppögte, s kifutott.

De micsoda bonyolító fordulat következett még! Egyszercsak döbbenten azt kellett látnia, hogy a rámenősségéről hírneves – szláv származású – filmrendező imbolyog kifelé az asszony szobájából, nézte a zavaros szemeket, hallgatta a fölényes nevetést. Ő ráült a küszöbre („mint egy hobó vagy hű házőrző"). Lollobrigida az ágyon feküdt, félkönyökre. A klasszikus póz összetörtebb, a test szögletesebb; a helyzet triviális volt: a kócolt haj s az arc pirosas foltossága. A mester nagy sajnálatot érzett önmaga iránt, de igyekezett nem úgy nézni a nőre, mint egy ledérségre. Viszont fölényes helyzete hamar elillant. Nem mert úgy érezte, az egyetlen erkölcsös tett – mert a nem-tett is lehet erkölcstelen, ohó, de még mennyire –, ha holdkórosan azonnal összehemperednek; nem; hanem mert monoton szóáradat formájában feltörtek az asszonyból a sok keserűségek, az életének nyomorultsága, a hazugságok („melyekben, barátom, mindannyian élünk"), a megalkuvások, a görcsös újrakezdések – mindezen nőies aránytalanság, az igazság színjátszása (amitől Lollo e válságos pillanatban sem bírt szabadulni) őt félelemmel és lelkiismeretfurdalással töltötte el, hogy mert felelőtlen volt a saját bizonytalansága, kétértelműsége által; ekképp szabadult rá egy asszonyi élet mélysége és sötétje. „Gyere, együnk valamit" – ugrott fel játékos könnyedséggel a küszöbről, és megsimította az asszony karját.

Így hánykolódott tehát ő, mindig e kettősségben: igazságban és falsságban.

(1. Lollobrigida – már leszámolva mindennel, azaz ővele – szomorú keservvel valaminő emléket kért tőle. Ő lehajolt, majd kisfiús bájjal átnyújtott egy szál gyönyörű, zöld fűszálat. – Abból az óriási kertből valami, melyért úgy sóvárog ő. A hatalmas zöld tér! A kora reggeli szél művésziesen sodorná az ember haját, miközben az, a gondtalan séta közben Spinozát olvasná! Majd egy kis jamm, friss zsömle, lágytojás! – De a nőnek e kis fűszál nem volt elegendő, valami kézzelfogható kellett. Végül, mint egzotikumot, egy 20 fillérest adott a színésznőnek ő, valahogy a zsebében maradt. – Mint az idők folyamán kiderült, Lollobrigida a pénzt átfúratta, s hordja azóta is amulettként. Lehet látni egy Stern-ben, hol Marlon Brando úrral áll egy hatalmas, piros műanyagtelefon mellett. Ott a 20 filléres az alabástrom nyakon!!!

2. Kedves Péter!

Visszarepülve Rómába, írom a gépen ezt. Fönt a Nap, lent a bárányfelhők. A gép néha rángat, ezért ronda az írás. Marlon Brando kérdi, hogy te ki vagy. Mondom neki, író. De hogy nekem ki vagy. Erre sírva fakadtam. Ezt nem tudom. De azt igen, hogy én neked nem sok lettem. Szegénykém! Azt hiszem, te nagyon megriadtál tőlem. [Most polkát jár a gép, várok.] Tudod, nekem olyan kis láthatatlan antennák vannak végig az egész testemen meg az agyamban; úgy is tudom, valaki mit érez vagy gondol, hogy ott sincs az illető. Hát még így…

Holott: az egyetlen furcsa vágy bennem annyi volt, hogy – köszönetképpen, azért, hogy *vagy* – egyszer magamhoz öleljelek. Semmi egyéb. De látva azonnali gyanakvásodat, megértettem, szándékom félreérteném. A vágy és a nyilvánvaló megvalósíthatatlanság közti feszültségből származott aztán, ott fekve a szobámban Igor távoztával az idétlen sompolygás és mellébeszélés, amit bemutattam. [Most megint rozog ez a szar gép!] Jó nektek, hogy mindannyian tartoztok valakihez, valahová…

Elmentem Marlonhoz [Brando], és másnap már jöttem is vissza, mint a megvert kutya. Ismét. Nem tanul az ember. De az idő lekoptat mindent…

Még a nem kivitelezett terveket, félúton, levegőben megállt, haszontalan mozdulatait is a gyáva szeretetnek.

Most leszállunk.

Szia: Gina)

A vacsora-asztalhoz lettek ők terelve. A keletkezett krejzlikben szokásos csevegés folyt. „Dúlt, barátom, a sekélyesség." Mint amolyan művészember, a mester, hátradőlve székén, élvezettel hallgatta ezt a konstrukciót, melyet senki nem rontott el, ahol senkinek nem volt őszinte vagy annak szánt mozdulata.

De aztán hirtelen belefáradt ő e permanens ugrásrakészségbe, elege lett a jólneveltségből. „Mindenki nagyon udvarias volt, halk, elegáns, fórném és tahó." Neki pedig ettől bedugult a füle, zúgott, mintha víz ment volna belé, noha nem ment belé. „Istenem, isten." „Mit motyogsz" – kérdezte a szomszédja, Miklós úr, egy irodalombarát. „Miklós bátyám, tűzzünk innét, az isten szerelmére." „Csiba te" – mondta a tapasztalt férfi. Ami aztán kavalkád ekkor kezdődött! Egy skandalum, majdnem. A mester benyúlt középre a kenyérkosár felé, visszafele irgalmatlanul lekaszabolt néhány boros poharat. „Oppalá" – kiáltott és rögtőn, későn, a poharak után kapott, de csak Miklós úr szalvétáját rántotta le, bocsánatot kért, lehajolt, bocsánatot kért, közben bevervén a fejét alulról az asztalba újabb valamiket döntött fel. Piros arccal kért elnézést a társaságtól, mely roppant tapintatosnak mutatkozott. Csak Miklós úr megértő s egyben rosszalló tekintete mutatta: ő tudja, miről van szó. Amikor az orly fogas körüli pihegés felerősödött, halkan súgta Miklós úrnak. „Hü, öregem – itt megemelte ő a hangját, bocsánat –, KÉRLEK SZÉPEN BÁZMEG most melyik eszcájggal?" Majd ismét körbe a bocsánat. (Pedig aztán nem sokan tudták rajta kívül: mi az a hal-kés.)

Ezt a felszínes tingli-tanglit beleágyazva abba a diplomatikus-politikus, szerényen demagóg alapzatba – ezt nehezen viselte ő; tört-zúzott reprezentatívan. „Elég primitív voltál" – mondta később András úr. Ő roskadva volt. „Mi mást lehetett volna" – dünnyögte még a fenti személy. Néhány lépcső, kapu és ajtó után kiértek a szabad ég alá. Hunyorgott ő; a világváros lüktetett. „Azt hiszem, én is nagyon világvárosiasan álltam ott."

– – – – –

Hozzácsapódott egy macska. Girhes satöbbi: szóval semmi selymesség, gömbölyködés, cicaság. Neve: Marcselló. Bánatosan ült ő egy szobában, a házinéni meleg plédet hozott és forró teát. Ekkor belépett a kis Carlo. „Szép a macskád." „Az." „Hogy hívják?" „Marcsellónak." „Nem hívhatnák Albertónak?" „De – válaszolta a mester –, csakhát ezt már Marcsellónak hívják." „Nézd. Egyezzünk meg." „Jó." „Legyen Marcselló-Albertó." Ő bólintott. A kisfiú kidugta a kezét az ablakon. „Még esik." Keze még kint volt, úgy fordult vissza. „Weißt du, mein Guter – tudod, kedvesem (német): azzal a macskára mutatott –, nagyon szívesen elvenném őt feleségül, de azt hiszem, nem menne egykönnyen." A tea, a pléd, az eső, a macska, a kisfiú – ezek voltak.

– – – – –

Titkosrendőrt megbökni, ne nevessen ⬇ viccen: „tudtommal 3 gyereke van".

– – – – –

„Tudja, kisbojtárom – hát persze hogy tudja, sőt! –, mi, kelet-európai Faust, arra a pillanatra mondjuk: »Maradj még!«, amikor épp nem buzerál a felsőbbség."

– – – – –

Az európai hajnal szomjasan találta őt. András úr csendesen szuszogott a másik ágyon. Ő gyűrött, bulldog pofával kitámolygott a folyosóra. „Parancsolsz egy kis cseresznyét" – lett mondva az arcába. A kínáló fölöltözött volt, nyakkendője pontos. A mester tekintete maradt, mint a húsklopfoló, hideg, közömbös és tárgy. „Bár egy kicsit féltem." „Fekete címkés." Hogy erre a mester reagálni látszott (szája kinyílt majd becsukódott, mint a potykáé, mint *némely* potykáé), lendületesen hozzátette: „Kutyaharapást a szőrével." A mester érezte a fal védelmét, amely mellett – de rögtön! – végig osonhat ő. „Köszönöm a jóságodat." (De ezt már ismerjük.) A másik férfi foga villant. „Ahogy gondolod, kérlek szépen." Barna bőre céltudatos napozót sejtetett.

– – – – –

olyan vágyakozás fogta őt el Gitti asszony iránt, oly kiszolgáltatott lett a hatalmas érzés hullámaitól, hogy forogni kezdett az ágyában („mint a nagyobb halottak lent"), s forgás közben is érezte az előbbit

– – – – –

(volna) (a metódus bemutatása) Európa a mester lábainál hevert, és simogatta visszájáról a szőrt a sípcsontján a mesternek. Mondhatom, Európa jól járt: kéne csak a Marci úr (Ferencvárosi Torna Club) lábait simogatnia, s lenne keze szálkás tele…!

Átrontván ligetes vidékek teraszos kiképzésein – – ⟶, át a buja aljnövényzetben kanyargó ösvényeken – – ⟶, a hosszúkás ciprusokon és tölgyeken – – ⟶, mely tölgyek a természetességet képviselik – – , át a kaktuszokon és tamariszkuszokon – – ⟶, át a zivataros századosokon – ott állt ő egy ZÁRT TÉRBEN, mely sörösüvegekkel – „Teli, barátom, teli!", teli sörösüvegekkel volt feldíszítve, valamint valaminő vörösborral. A mester figyelme

ingadozott, azaz nem figyelt. Feladták neki a leckét. „Most mi a túrót?" – kérette önmagát szkeptikusan. „Talán valami Fancsikót. Az olyan kedves, nemdebárr." De aztán meglódult az este → → →, s ő megfeledkezett kínzó gondjairól. Egy Gyula úr, miközben zsebéből égő cigarettát varázsolt ki, melyet üstöllést meg is szívott, hogy a csenevész ember egész belehomorult, pedig amúgy domború, ez a Gyula úr – most már, a folyamatot tekintve, cigarettáját hebrencsen kiberántván a szájából, illetve bele, és plusz még közben a szavak! – azt mondta: „Honnét vagytok ti ilyen átkozottan szemtelenek?"

Egy kedves kislány fölerősítette a magnetofont, a morzsák – mint *megannyi* hercig balettpatkány – perdültek a parketton. András úr fölnevetett a mester mellett. A kérdés reá is vonatkozott. Gyula úr eltérő ⬇országban élt, mint a mester ⬆, és más városban, hej de azért föltettek egymásnak kérdéseket, s fölállítottak válaszokat is. „Nem értelek" – mondta a mester. Gyula úr krákogott. „Tudja, barátom, szinte ugyanúgy, mint a nagyanyám. Ez szíven talált. Meg is mondtam neki. *Remélem megértette.*„ "Hogy honnan van merszetek… merszetek, így…" „Áá, fenét" – legyintett ő, mert úgy érezte (s joggal!), dicsérik. Mindazonáltal a kérdés le volt így alibizve, amit Gyula úr a legkevésbé (SEM) érdemelt meg. „Merci, möszjő" – mondotta még ő, s a kijelentés több értelemben szivárványozott.

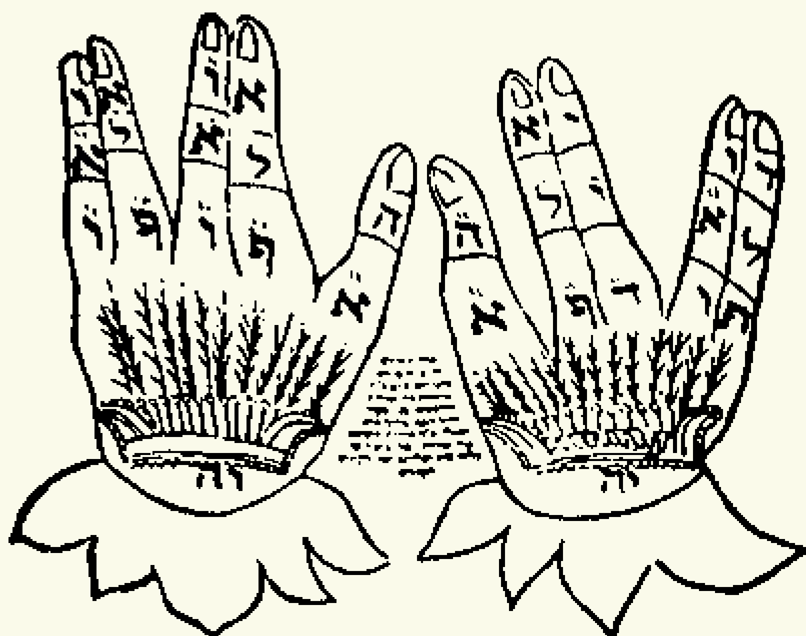
A mester ekkor jelentőségteljesen felugrott, hangja, érdekes, modern vonásként, elcsuklott, leplezetten boldog volt, és felszáguldott kényelmes lakosztályába, magamagára hagyván az estét. Előkapta híres – sőt: hírhedt – jegyzőfüzetét, s tolla szántani kezdte azt. „Na, pupákok!" Aztán már ismét lent ⬇láthatjuk őt István és Géza urak társaságában, majd fent ⬆, majd lent ⬇: szinte égette magát föl: a nagy lélek. Mint a Gyula úr cigarettája (a zsebből való kirántást le ⬇számítva) a parázslás („Andráscicám! Okán, okán okán! Az anyád."), ez a permanens ⬆–⬇, mely az ottani →–←-nek felel meg, és persze a homorulás is! Mert egy-egy „felső kirándulás" után ő teljesen →merülten ért vissza a mulatozó emberek közé, árván, horpadtan, hogy ő is egy ilyen legyen. Bebombázva magát egy fotőjbe, szusszant. „Öregem – mondta könnyedén, mert tud az is lenni, egy ilyen mérvű ember is tud könnyed lenni, mint az István úr lufija, tud bizony –, ÖREGEM, HOL A TÚRÓBAN VANNAK A KÉKHARISNYÁK?" A mester lelkesen magyarázni kezdett, orra meg-meglódult, szabályos köríveket szántva a dohányfüsttől súlyos légbe. „Hát persze, jött volna a rengeteg sok kékharisnya, az ember – és ő ekkor magára mutatott: ECCE HOMO –, az ember pedig *ellenáll napestig*!" „Kék fuszeklik" – legyintett a költő tapasztaltan.

Már máskor is, mert a munkája már előrehaladott állapotban volt, érezte ő, hogy a figyelme egy regényhősé, most pedig, a kialakult példás és laboratóriumi helyzet miatt, különösen. „Tudja, ahogy ⬇jöttem például a szobámból, hol a szorgos munkámmal töltöttem az időmet, azt éreztem, hogy hiányzik még valami. És akkor ⬇mentem, és kerestem egy illeszkedő jelenetet, hogy az aztán megtörténjék velem." Majd még hozzáfűzte: „Látja, mon ami, a regényírás csődje. Persze konkrétan rám. Úgyhogy már épp ideje… Mindenem tele van vele."

Tekintetünk, e friss szarvascsorda, ugorjék át a lépcsőházba, hol a mester állt egykor. Épp egy ⬆alkalmából. A mester István úrtól egy remek adomát hallott, mely ⬆használhatónak látszott. A költő, a mély hangján – mely önmagában véve lehetne erotikus produkció, „ha akad, barátom, fehércseléd, kinek lenne ez elég" –, elmesélte, hogy Stockholmban, 56-ban – s hangjától, mint kis kék harangvirág, megzendültek-bondultak az üvegek, az ablakéi –, Stockholmban akkor egy szálloda ajtajára ki volt írva *iromba* betűkkel: MAGYAROK! A TELEFONOSNŐT MEG LEHET EJTENI! És hogy, ezt Géza úr állítólag tanúsíthatja, ez még 10 év múlva is ott volt, ez a fölirat. Pedig akkor már hol volt, ugye, az a szegény kis telefonoslány, az ábrándos skandináv két szemével, a hetérája! De ekkor Géza úr éppen nem egy tanú helyzetében helyezkedett el (no nem is valakinek az ölében, ha-ha-ha), hanem az aggódásában. „Ebből is irodalom lesz" – mondta, s még a szemüvege is sóhajtott, az ám. „Látja, barátom, szomorúan egyszerű mechanizmus ez. Elég egy név és egy sine qua non, és dől a sok intellektus a nevetéstől. Én magam is alig tudom jókedvemet türtőztetni. Nem is tudom, hogy sikerül." Itt és most rövid nyomdatechnikai szünetet tartunk, a tördelés szessszélye folytán.

Ami Géza urat illeti, a kedves költő, mert aztán abban a szobában annyi volt a költő, mint a nyű*, talán nem is tudta, hogy mennyire igaza lesz. Láthatjuk: Géza úrnak daliás igaza lett. Irodalom lett s minő. Szívszorító, magyar, komoly, sors.

Ekkor ne feledjük: az imént okadatolt lépcsőházban elébe toppant egy hatalmas magyar, és a mester elé tette a lapát kezét neki. Valami szlávos bánattól elomló hangon szólott a mesterhez, aki látható módon rokonszenvezett a nagy mackó emberrel. „Író úr – mondta természetesen tréfából –, író úr, ezt írja meg, ezt a tenyeret!"

Aha: a nagy test sejtett valamit. A mester meg érdeklődött erről-arról, kiprovokált egy sajátos dialógust a mondott kézre vonatkozóan, de midőn a partner belefogott volna valamely derűs ávós-történetbe, elpályázott.

Kiszippantván önemésztően erőit, lerogyott ő a nedves teraszon. A nádszék roppant alatta, s az éjszaka feketéllett, mint egy „állami Mercedes". „A tükrök misztikája" mutatott Tihamér úr a terasz előtt gömbölyödő tóra, s véleménye találkozott a mesterével, aki a tükrözésről a Lukács úr véleményét osztja, de legalábbis a Hanák úrét. Oppardon. A mester nehezére esett lenni. A sötét is lassan ⬆száradt, kezdett lenni egy átmenet éjszaka s hajnal között.

Aludni tért ő. Lakosztályát testvériesen megfelezte a jó András úrral, akinek keze a feje és a párna közt volt. „Aludjunk!" De nem aludtak. A mester pihenni nem akaró szelleme sercegve töltötte be a tért. Ezt megmondta ő a társának. Mert András úr viharos gyorsasággal az lett neki: társ. (Lírai szépségű rész ez.)

„Hülye" – mondta András úr. (Tüneményesen bírta szidni a művészeti élet képviselőit.) „Várj. Fölírom." S valóban ugrott ő. „Megcsináltad?" – kérdezte most már a szeretettől meglágyított hangon a magas, gótikus fiú. „Szoszo." Aztán felröhögött (bocsánat: de ez a hív szó: ⬆röhögött) ő: „Nyitott mű lesz, kíméletlenül." Aztán felelősen hozzátette: „Persze a zenében más." „Aludjunk." De túl fáradtak voltak ehhez. Kisvártatva a mester fölkelt, s dolgozott, dolgozott…

Ej, a karikás szemei, a karikás szemei! A nagy szálában gyűltek már az emberek, s rendeződtek őköréje, mint mágneses térben a reszelék. Ő még odament a díszvendéghez, s kezet csókolt, mint egy ifjú mágnás (ha-ha-ha), úgy lehelte: „Kezcsókolom. Öö… előadásomban majdan… öö… megemlítem az Ö nevét, majd, ne haragudjon érte akkor." A nagy idők tanúja megpaskolta a mester nyakát, akár egy lóét, s a mester Örült ennek. A szünetek nagymestere bejelentette a mestert. CsÖnd lett, hatalmas

cscscs psszt

pszt **csitt** **csitt**

ide-oda lapozgatott ő – s majd végig ugyanígy, fontosan – a jegyzet lapjai között, majd kifeszített tenyerét iszonyú erővel az asztallaphoz nyomva, nekikezdett. Mielőtt amolyan lábjegyzetként, de hűségesen közölnénk az ott mondottakat, néhány megjegyzést fűzünk a szöveg néhány pontjához, leírván mindenekelőtt néhány mozgást. „És a koordinátarendszer, barátom, azt ki jelöli ki, a Fedák Sári?!"

„Dóra, ez a magas, derék asszony" helyett (m. d. kérése nyomán) „ez a magasháj derék asszony" álljon;

„és azzal, hipp-hopp előkapott egy lapot" rész elhangzásakor előkapott ő, hipp-hopp egy lapot, „amolyan vendégoldalt", amit hars nevetés fogadott;

„Talán filccel kéne!" – ez akkor egy konkrét táripakodássá lett, Géza úr ijedten át is tért a filcre;

„valamely derűs ávós-történetbe": zajongás balközépen, taps jobboldalon, de mindenképp zavartan, az ezt követő „bocsánat, bocsánat, ezt talán nem kellett volna" nagy erővel hatott, *felszabadító erővel;* „Megtörtént hát bátyám a felpuhítás." Ekkor kihívóan István úrra nézett ő. István úr ezt lassan, de

appercipiálta. A felolvasást pediglen úgy intézte a mester, mintha valami magánbeszélgetést folytatna; nagy selymaság volt ez – de István úr elveszítvén türelmét, elmondta a stockholmos történetet, annak minden drasztikumával. Ugyanez az effektus játszódott le a „Palikám, ha lehoznátok stb." esetben. (© Esterházy, 1977.)

Eckermann följegyzései egyes mottó goethétől a dilettánsok barátom ha minden lehetőt megtettek azzal szoktak mentegetőzni hogy munkájuk még nincs befejezve természetesen soha be nem fejeződhetik mert soha nem fogtak kellő módon hozzá a mester néhány vonással bevégzetté teszi a művét akár ki van dolgozva akár nem máris be van fejezve **figyeljen eckermannkám ne túrja** az orrát kettes mottó **buddy glass természetesen csak az álnevem valódi nevem george fielding anti-climax őrnagy** imígyen szólott hozzám esterházy péter tudja mon ami nagyon fáradt vagyok kérjen majd elnézést ezektől az az emberektől egész délelőtt csináltam ezt a szart így mondta ő nem kímélve önmagát már-már igazságtalanul ezt a szart igen folytatta ő töretlenül és még az ebédnél azt mondta dóra ez a **magas derék** asszony hogy talán nem kellett volna azt a képregényt képzelhető hogy hatott a mester minden iránt oly érzékeny lelkére természetesen összetett fogalom ez a lélek ez a korholás dehát ilyen a művész mind ezt nekünk akik az ő holdudvaraikban élünk tudnunk kell akciónovella mondta ő aztán egy tárcanovella szintjén melyet oly szívesen fogadnak el a hazai és a nem hazai vezető irodalmi lapok dehát ez is hogy **mi a haza hagyjuk** ezt és azzal hipp-hopp előkapott egy lapot amolyan vendégoldalt **falusiak előnyben** s körbeadta ő hogy írják oda a nevüket akik vannak a nyomtatásban ez majd jobban kijön dünnyögte maga elé a nagy ember és aztán **egy anya szintjén** hozzáfűzte aggódva talán **filccel** kéne a nyomda miatt lóra egy száraz verőfényes hamisítatlan nyári reggelen esterházy péter nagy átható szemét valamely pályatársra emelte s így szólt bazmeg alig aludtam ej a szavak álsága itt őrlődöm dehát mi az ál és mi a valódi milyen kérdések ezek nagy kérdések tekintetünk e friss szarvascsorda ugorjék hát a lépcsőházba hol a mester állt egykor kérem ekkor a czigány úr elébe tette a mesternek a lapát kezét neki egy életem egy halálom nyilván valamely **szlávos bánattól** elomló hangon így szólott a mesterhez aki látható módon rokonszenvezett a nagy mackó emberrel író úr író úr ezt írja ezt a tenyeret s mozgatta azt föl-le az **adódó függőleges** szerint esterházy pétert nem olyan fából faragták aki ilyenkor elrettenne lóra kapna s köd előttem köd utánam nem igen tárgyszerűen azt mondta ő mi az a vágás a tenyereden kérlek szépen péterke nevetgélt a fogaival ez a magyar kérlek szépen elvágtam mivel de ezt úgy kérdezte ő hogy érződött arra gondol konzervval és ez fényesen beigazolódott elvágtam egy konzervval mondta czigány lóránt miközben azt felnyitottad kutakodott tovább a mester miközben hagyta helyben a másik és milyen konzerv volt az csattant az okos kérdés üstöllést élesen mint ama villám fülledt éjszakákon lóránt úr méltatlankodva huppant a lankán melyet a lépcső ez a kétdimenziós felületek raffinált találkozása okozott hogy mit nyitottam kérlek szépen válaszolok sört természetesen kérlekszépen s már-már belefogott volna valamely **derűs** ávós-**történetbe** bocsánat ezt talán nem kellett volna azonban a mester hosszú éneklő lépteivel átigyekezett a foájébа hol dúlt az este dehát a czigányi hang mégegyszer elérte ezt írja meg író úr ezt ugye **nem bírja** de hol járt ő ekkor már pihe nyakán mily tekintetek siklottak barátom hát épp ez az semmilyen tekintetek öregem mondta könnyedén mert az is tud lenni egy ilyen mérvű ember is tud könnyed lenni mint a kormos úr lufija **herzmansky 21 schilling** tud bizony tud hát hisz hol a túróba vannak a kékharisnyák a mester lelkesen magyarázni kezdett orra meglódult szabályos köríveket szántva a dohányfüsttől súlyos légbe hát persze jött volna a sok rengeteg kékharisnya az ember és ő ekkor magára mutatott ecce homo az ember pedig ellenáll napestig no de az eredmény ugyanaz próbálkozott az alkalmi beszélgető partner az eredmény legyintett ő **a folyamat cicafül a folyamat** kék fuszeklik legyintett kormos költő tapasztaltan thinsz úr hej! thinsz úr igen aggódóan hajolt egy sósmogyoró felé ebből is irodalom lesz mondta s még a szemüvege is sóhajtott az ám maga esterházy jó szívvel gondolt thinsz úrra itt közbeszúrok egy parányi nüanszot mely oly jellemző a mester mindig úgy gondolta; thinsz úr hatvan éves és együtt járt iskolába weöres úrral a költővel nagy volt hát a meglepetése látván a **középkorú férfit** szomorúan csáválta a fejét a költő irodalom lesz hát nos bizony thinsz úr nem is tudta talán hogy mennyire igaza lesz daliás igaza lett irodalom ez s minő **szívszorító magyar komoly sors** tudja mon ami ott ültem **kormossal** a költővel és **thinsz** gézu barátommal valamint **józsef attilával** attilán stílusosan nagy stiliszta volt tudniillik két soros blézer feszült még én adtam neki néhány pénzt vegye hogy meg a gerngrossban tudja attila nagyon magának való ember volt s ilyen ügyekben főleg miután kassákkal összekapott **én voltam az egyetlen** de ezt úgy értse barátom ahogy mondom az egyetlen **támasza** folytatván a múló idő bogozását kormos úr a jó kormos úr komoly ember meg van benne a lélek melege egy más terminusban azt súgta ő a kiváló sípos úrnak esz sípos bé sípos figyeled esz egy gigász **megtörtént hát bátyám a felpuhítás** de mit is mondott kormos úr hogy a mester mit mondott tudjuk irodalomtörténeti tény azt mondta barátom ezt hallgassa meg omázs egy igazi omázs ez a kor mos is s tván ha igaz centrifugáz is ő tehát rendben de kormos úr tényleg István bátyám hogy is volt végül is tegnap még nem voltál berúgva és hogy stockholmban hogyan hogy ki volt írva hogy azt a nőt hogyan és a mester forró köszönetet mondott az agg költőóriásnak a szíves történetért mely igen szép példaszerűséggel világít bele a múló idő thinsz úr a múló idő szerkezetébe amit ő már krúdy úrnál is nagyra becsült és még azt mondta most megpattintva **magyaros mintázatú** lovagló korbácsát örülök minden nagyon jól van **közép-európai kultúremberek vagytok s vagytok** íme kitttűnően dresszírozva meghatóan **sekélyes** dolog ez mielőtt kimenekült volna ő megszólította a nagy pál urat a szerkesztőt palikám ha éppen lehoznátok ezt a műhelyben ó ravasz róka már a mester hogy lehet egy szerkesztőt presszionálni palikám öregem öregem akkor a baszni szót úgy szedjétek hogy bé pont pont pont i fontos lenne kössz és máris lábát

lógatva találunk rá a kinti szemerkélő esőben a nádszék titokzatosan roppant alatta s az éjszaka feketéllett mint egy állami mercedes no ezen ne bánkódjunk mondta természetes hangsúlyokkal ő s se nem örült se nem bánkódott észrevette a kicsinyke halastavat kör döbbent rá x kvadrát plusz y kvadrát egyenlő r kvadrát mert első ijedtségében origó középpontú körre gondolt de aztán felágaskodott benne a kivagyiság az énnek a klasszikus előre törése és az arra reppenő dedinszky kisasszonynak már egy általános kanonizált alakkal kedveskedett s tüstént csapkodni kezdte a térdét a mester a születő tréfán mely térd bújt a viseltes **író-farmerba** ezt hallgassa meg barátom tűz tamás meg kanonokizált alak és imigyen vadászta az egyik pompás tréfa a másikat a kora hajnali órákig de uram ez az ötlet már bocsánat a logikai szóért oly ismert ehh mit számítanak az ötletek azok végesek **a szív** mely bennök dobog **a szív** az végtelen evvel elhallgatott hogy aztán annál nagyobb empörtséggel csapjon a taps magasra.

Az előadás véget ért, ő üres volt, mint ama konzervdobozok. Dehogy aztán betoppant a családja körébe, vissza Európából (Európába), Gitti asszony ott csüngvén az emberen, azt kérdezte: „Hiányoztam, hiányoztam?" A mester nem vette észre, mire vonatkozik a kérdés, így válaszolt, durván: „Finom volt." Vonjuk mi is, ami ránk tartozik, humanista, akkurátus emberekre, a pozitívumok és negatívumok kavalkádját, mely e kettős „dologból" háramol.

Negatívum: Egy fakulásnak vagyunk a tanúi, mert amit nyerünk a zizzenő fehér papír és néhány morálisan *sovány* betű szentsége által, az elvész az idő által, az a kihajolása neki az Irodalomból, mely egyszersmind annak s az Életnek frivol szimbiózisa, melyet ő oly furtonfurt és áradón megvalósít mint klasszikus avantgarde álmot, ennek lőttek. És most térjünk át a pozitívumokra.

Pozitívum: Viszont egy produkció fonnyadásának lenni részese – az egy szép és hasznos dolog. Na és még valami: látni, ahogy egy szöveg a saját farkába harap, ci, ci, ci. „Sicc, randa macskák, mes amies!"

A hivatkozás helye

[20] Kedves Péter!

Alig hogy elhagyta a szobámat, eszembe jutott, amit még mondani akartam, de én már olyan vén vagyok, hogy minden kimegy a vén fejemből. Nemritkán összekeverem, amit álmodtam, tudniillik avval, amit nem álmodtam. Sokszor járok gondolatban a maguk jegenyéi alatt, de a kerítéseken túlszálló labdákat már ott sem tudom visszahajítani. Ahogy elhagyta a szobámat, milyen szépek a virágai. Maga tudta, hogy én ezeket szeretem a legjobban? Vagy csak ráhibázott? Amikor hogy becsapódik a liftajtó, eszembe jutott, amit még okvetlenül akartam mondani magának: az hogy különösen megköszönöm, hogy eszébe jutott szegény nagymamát az utolsó kenettel ellátni.

Kaptam egy nagyon jól sikerült photo-t a hercegprímástól. Sok minden kimegy az eszemből, de a virágjai jól tartják magukat. Hogy találta J-t? Biztosan nagyon örült maguknak? Én is nagyon örültem a látogatásának, mely mint mindig, túl rövid volt! Régen egy rokoni látogatás nem volt ilyen rövid. A lovast pihentetni kellett!! De nagyon örültem neki.

Csak egyet meg kell mondani (ha rossz néven nem veszi!), a mostani foglalkozása nem tetszik: miért kell az emberek hajlamát így alátámasztani? Szinte magam előtt látom. Akkor miért nem cukrászda? Ott is keverni kell vagy palacsintát csinálni. Édes Péterem! ne vegye rossz néven – de szép virágait látva eszembe jutott ezt megírni.

De mind azonáltal sokszor öleli magát

a vén Jolánkája

A mellékelt soraimat adja át, kérem, édesapjának.

A hivatkozás helye

[21] Kedves Péter!

Részletes levelét nagyon köszönöm. Átéltem. Barátja micsoda könyveket vitt, hogy elvették? Felforgató könyveket? Vagy Joyce-t? A kis Cousine azt mondja: „Gitti irtó rendes" (micsoda kifejezések! dehát én már maga után, kedvesem, semmin nem csodálkozom!), hogy a piros kis ruhához szegélyt és cérnát is küldött. Már rá is varrta, mondja, nagyon aranyos. Mániája az öltözködés, mindent magára aggaszt. Most itt volt, elárasztott a híreivel, az orrom se látszik ki belőlük, pedig az nagy szó. Hogy például most vasárnap „terveznek egy kirándulást" az Öröm Völgyébe. Ez egy gyönyörű tó lenne állítólag, köröskörbe fenyvessel. Saslikot lehet sütni. Cousinod nemrég fejezte be a Skócia lánya „című alkotást". Nagyon tetszik neki. Tetszik a stílusa, mondja. Elég ebből.

Bár nagy a hőség, jól érzem magam. Várom Karlát, amíg a 2 „Perlo" a vadászházba megy kitakarítani. – Vagy az csak egy bla-bla volt?! Az itteni szocdemek ping-pong versenyt rendeztek az öregeknek, bénáknak. (Ezt a feltételt 100%-ig teljesítem.) Egy ping-pong meccset megnyertem.

Elképzelem Dóra csokoládés arcát! Vajon tényleg annyira csokoládés lett?! Annyi a svung a maga Gittijében. Jól választott. – Egyetértek Mamival, hogy a tenisz sokkal elegánsabb, nem oly durva, mint „a foci”. Bár volt egy idő, mikor lenézték, mert csak úri játék! Én rosszul játszottam, de szerettem nézni a nagy, fehér mozdulatokat.

Sokszor öleli magát

a vén Jolánkája

P. S. Most kaptam meg 7-iki levelét, E. kapitányról. De engem sokkal *inkább* érdekel, hogy hogy van a maga édesanyjának a lába? Vannak-e még fájdalmai? Meddig fog a gyógykezelés tartani? Hetenként hányszor jön az orvos stb. stb. stb. Érszűkülés a baj? Kielégítő hírek nincsenek. Akkupunktúrás? Az egészség mégiscsak érdekesebb, mint a „foci”. Haragszom. – Tudja, kedves Péter, elhaltak mellőlem az embereim, és kicsit elfáradtam. A maguk országa és hát az én országom eléggé fárasztó. Nem tudom, ért-e engem, hogy *fárasztó?* Nyilván nem. Nyilván nem érzi, mert az olyan fiatal embernek, mint maga, még megvan, hogy miért.

Jolánka

– – – – –

Olyas nyári csónak-útról volt szó, közte a csónakázásnak és a csónak-túrának. Ha nem is az Öröm Völgyébe, ha nem is saslikkal!

Ő óvatosan leeresztette a fenekét a padról az aljzatra, majd az így lerögzített pont körül leforgatta a felső testét a zöld festék szerint kopott deszkákra, hogy fejének ily módon kijelölt iránya a felhők legyen, s telhessen kedve a fent láthatók kavalkádjában: a nap bújócskájában, az ebben a játékban résztvevő büszke felhők alakváltozásaiban, amint pl. De Gaulleből Olaszország lesz, és abból meg egy nagy… stb. stb. – mulatságosan. Az elébbi helyzetben fújt a szél derekasan, ő ki volt emelkedve, itt, most a ladik alján kellemes meleg és szélcsend. („Nem kódolt szöveg!” És: „Tudja, barátom, az az igazi szimbolika, ha a különvaló az általánost nem álom és árnyékképpen helyettesíti, hanem a kifürkészhetetlennek pillanatnyi, eleven kinyilatkozásaként.”) Lehunyta a szemét, s átadta magát a napfénynek. De midőn a hullámveréstől beröcögött a vízi alkotmány, fölhajolt hirtelen, hogy kérdezze a kapitányt, András urat. „Mi van, göcsörtös az út?” Pislogott ő. „Erre mondják – mondta András úr kecsesen hátranyúlva a motor felé, hogy annak elfordításával kedvezőbb ráfutást biztosítson a ladiknak a hullámokra –, erre mondják az öreg vízi emberek, hogy fűzfáztatják a csónakot.” Fölnevetnek a bent ülők: mondottakon kívül: Tihamér úr, a szobrász.

„Tihamér bácsi” – mondta Dongó Mitics a parton. „Nem bácsi” – oktatta apa a lányát: noha a „Tihamérba” is nyugodtan beleköthetett volna. „Nekem?” De ekkor már sírásra állt a helyzet. Ott álltak himbálódzva. De Ávdottya Jegorovna megmakacsolta magát. A kedves András kapitány nagyon kedvesen invitálta a kislányt, a mester pedig az apai szigorral próbálkozott. „Na! Fiam! Eljött az idő, hogy dönts, mi akarsz lenni: tengeri medve vagy szárazföldi patkány!” Az éles tekintet megnyitotta a sírási zsilipeket, úgy mondta hüppögve „az arany kis csocsó”: „Akarok! Száhárahazföldi pahatkáhááány! Akarok!”

Mikor András kapitány, a szabályok és előírások (igazolvány, zebra stb.) óriás-tisztelője, visszament a házba *iratért,* és az idő így haladékot adott, a lányka megnyugodott; gyűrte-morzsolta kis kezecskéjét. „Mér kell félni a *kis* Dórának? *Hát* a gyerekek se félnek. Mér kell félni?” Evvel biztatta magát szorongásosan. A mester és András kapitány alakja feltűnt a kikötő vékony betoncsíkjának kezdetén; hozták az iratokat. Útjuk során 3 említésre méltó dolog történt – velük. általuk. 1. Ott feküdt egy döglött angolna a forrós betonon, hasán elsárgult, fénylő forradás. „Mint egy seblázas száj.” „Ugyan.” „Csak hosszú; hosszúkás.” Majd a mester még azt mondta, hogy az *angolna* valahogy nem magyaros hal (nem úgy értve persze, hogy angolna, franciázna stb. – nem ily bagatell a szituáció). „Hát nem is őshonos” – mondta András kapitány, mint őshonos persze. (Ne kerteljünk: tengeri medve.) 2. Valamely műről szólva András kapitány így beszélt (papucsban!): „Sok biztosítótű erősíti ezt a tételvázlatot a mai társadalomhoz, de az ártatlanság határát súroló célzások analitikus feltárás helyett csak címkéket ragasztanak, azokat sem mindig jó helyre. Az ideológiai építmény egyik pillére a seregek ura, a másik a húsos fazék.” Ő távolbavesző tekintettel bólintott, maga is rühellte az ilyest. S noha – látszik – súlyt vetett ő arra, hogy a múló jelenetben is autentikusan részt vegyen, nyughatatlansága már valami mást észlelt. Az állhatatos hunyorgása! „Állj!” – mondta némi rémülettel, és rámutatott a móló temérdek ostorlámpájának egyikére. Vimm-vumm, az bizony mozgott, rezgett, mint annak a rendje. A két művész egyszerre szólalt meg: „*Berezonált.”* Érzékeny radarokkal felfogták a kijelentés humorát, de a bemozgott tárgy tragédiája erősebben hatott. A tény tény maradt, hál' Istennek. „Majd majd kiszakad a betonból” – csóválta ő a fejét. „Láttad azt a hidat?” (Egy bizonyos hullámzó, amerikai hídról készült filmre utaló szűkszavú megjegyzés, mely híd aztán lezuhant a folyóba. A kis pálcika-emberek rohantak, hogy mentsék az irhájukat.) „Láttam.” „A katonák is ezért nem lépnek hídon egysz…” „Tudom.” A mester úgy beszélt, mint egy fizikatanár, ez érthetően bosszantotta a zenetudóst, aki amúgyis kevés híján matematikus lett. Ekkor tettre szánta el magát ő, és teljes testével átölelte a lámpa hosszú vasát, s elébb együtt remegett emevvel, hogy aztán egyre kevésbé mozduljanak, és hogy ő majd mozdulatlanul ziháljon. „Talán… talán a szellökésektől…” András kapitány szeretettel csóválta szép gótikus fejét, kezét a mester vállára tette: „De segg vagy!” Pardon. 3. A kis kanyart maguk megett hagyva szembeötlött az ELADÓ nevű, míniummal lekent hajó – tömzsi riasztó tárgy, mint valami ósdi monitor (őrnaszád) –, melynek tatján és mind az egész fedélzetén szorgosan dolgoztak a tulajdonosok vagy azok megbízottai.

E hármas-kalandot követően érkeztek vissza az anya-ladikhoz, hol addigra (épp az „addig" tartama miatt) kiderült: csak a férfiak indulnak az útra (wie gewöhnlich), Mitocska s a feleségek vissza a halászléhez! („Oh Blanka! Az a halászlé!" – csak úgy billegtek az érzelmek az egyik oldalról a másikra. De aztán megmondta ő nyíltan a véleményét, és tört egy kis kenyeret.)

Nos éppen a halászlé, a maga szövevényes következményhalmazával, illetve feltételrendszerével vált már bent a tavon értékes pillanattá! Nézzük, mi történt! Hogy András kapitány olcsó tréfával nekimenvén – megengedjük: bátran – a hullámoknak, „fűzfáztatta" a csónakot, a mester, engedve a természetes kíváncsiságnak, megkérdezte, hogy föl lehet-e ezt a csónakot borítani. Erre a szobrász és a zenetudós kikezdte a mestert. „Aha elébb egy potyka csak… később meg… dehát magunk láthatjuk a történelemben az össztövér eredményt… egy lépés és Arbeit macht Frei… kétségtelen ez a vonal." Összenéztek amazok, hogy sajnálják őt.

Még a csónak-program előtt bent a kerti fűzfa* alatt látva a kerti tavacskában lustán, de életvidáman mocorgó pontyokat, nagy tanakodás állt be. „Szóljunk a Kolcsáknak" – mondta András kapitány mamája nekikeseredetten. (A szomszéd; egy ezermester; a névért nem állok jót.) „Mi a baj?" – mondta a mester ifjontian. Úgy, mint aki rögvest segíteni akar. Hát ilyen ő. „Ki csapja agyon a halat?" – súgta az András kapitány mamája. (A papája fogta a halat. Abban még nincs semmi, elvileg. „Kiváló haja van, barátom, mintha bizony a haverom lenne.") András kapitány türtőztetve elfordult. „Ohó. Egy halat?! Agyoncsapom én, ha ez kell" – mondta ő, mint egy *naturbursch.* Az emberek iszonyodva tekintettek reá, mindazonáltal aktívan, „Éhes vagyok – mondta ő egyszerűen –, és ti is éhesek vagytok." Ez igaz volt. „András bátyám, csak azt mondd meg, hová kell csapnom!" Hóhér-kezét meglóbálta, Frau Gitti felsikkantott. „Vadállat." Új oldaláról ismerte meg a férjét. „Az orrára" – mondotta távolról András kapitány, és némileg ellentmondásosan a mesternek nyújtott egy afféle gumibotot, fából. A mester lelke rezzenetlen maradt. András kapitány – már eddig is észlelhető volt – e napon negatív szereposztást kapott: vödörbe gyűjtötte álnok szívvel a halakat. A mester kivette onnét az egyik potykát, a gyepen az élére állította, baljával csitította, „no, no, nem szabad, na édes kicsikém", mert meg-megrándult a rossz-sorsú állat, a másik kézben látványosan megforgatta az ütőt, mint a kurucok vagy más progresszív csoportosulás, és boing!!! lecsapott. Á, á, így csinált a potyka. Még kétszer odasózott ő, valaki felkönyörgött: „Elég! Az isten szerelmére!" „Széplelkek" – dünnyögte, aki dolgozott. A kopoltyúk tövéből vér csorrant majd fröccsent, s lett a mester bokája és környéke ettől ilyen-olyan. Csúsztatgatta a lábfejét a fűbe, úgy törülte. A szemek le voltak sütve. A konyhából később kritikusan, vérszomjasan feljajdult: „Hogy lett ez agyoncsapva?! Még mozog!" „A nőknek aztán magyarázhatja az ember, hogy ez *reflexmozgás*."

A nyílt vízen a két férfi kötekedésére ilyen háttérrel replikázott ő. „Tessék. Ez a hála! Ez!!! Elvállalom, megcsinálom *igényesen,* és most megköpnek érte!" „Ki kért rája, ugyan ki kért rája" – danászták azok. „A gyilkos az gyilkos." „A halászlé meg halászlé" – avval felugrott ő a kis lélekvesztőben, hogy az már-már tragikusan megbillent (majdnem válaszolván az elfeledett, de azért eredeti föl-lehet-e-borítani kérdésre), és villogó sértettséggel – melyről csak később derült ki a játékosság – kiáltotta: „Valakinek úgyis meg kell csinálnia, az úristállót! És még mindig jobb, hogy én csinálom, mintha egy más, hozzánemértő, tisztességtelen paccer! Ti meg megköpdöstök! Háládatlan népség!" Avval, zumibumm, vissza az aljzatra, hogy aztán már ne csak a hullámverés, hanem a művészemberek ütemes kacaja „fűzfáztassa" a ladikot a hallott parafrázis miatt. (Talán ő még belepottyant a vízbe, de vagy kihúzták, vagy nem volt mély. „Így megy ez.")

– – – – –

Kedves barátom novellája érdekes szellemes egyéni világlátásról gondoskodó de közlésére nem vállalkozhatunk mert jóidőre elegendő elfogadott anyagunk van hozzánkvaló bizalmát köszönve kéziratát mellékelve kedves barátom az ön tehetsége iránt nincsenek kételyeim új írás-beli novellája kevésbé tetszett azért a 4-5 mondatnyi lényegért nem volt érdemes előzőleg annyit nyöszörögni szerkesztőségünknek az a megérzése hogy ön beleszeretett a saját stílusába a hozzánk küldött novella-füzérre ez már határozottan jellemző ezek közt egy a sikerült a legutolsó de a poenért ezúttal nem mondjuk el a viccet ha kiábrándul kétségtelenül szép stílusából ha célratörően és ökonomikusan szerkesztett novellát ír azt szívesen fogadjuk és közöljük kéziratát mellékelve kedves péter novellád kitűnő sajnos főnökeim óckodnak ártatlan magyarság az ingerszó a mégegyszer hangsúlyozom írásod igazi tiszta élményt okozott mióta a lapnál vagyok ilyet nem olvastam küldjél másikat lehetőleg ne legyen tíz flekknél több persze mondanom se kell nem ez a főszempont barátsággal ölel.

Micsoda esemény! Ő csak áll, mint akinek földbe gyökerezett a lába, a papírlapok pedig szállonganak alá. Mi történt? Az történt, hogy a mester – mint mindig – utolsónak baktatott be az öltözőbe, hogy ott együtt töltse csapattársaival a szünetet, amely a két félidő között helyezkedett el (az a „között"); utolsónak, mert először meg kell keresnie a futballcipőjének a nyelvét, az ugyanis ki volt szakadva, s aztán a mérkőzés hevében mindig kilazult, félrecsaklott és leffegett, ilyenkor kirántotta ő és elhajította a partvonal irányába, miközben a helyet jól megjegyezte és a félidő végére „menetrendszerűen elfelejtette".

Együtt tehát a MEGGYÖTÖRT NYELVVEL (fessek így ők ketten) baktatott ő befelé, amikor… „Barátom, egy hatalmas helikopter sötétíti be az eget, árnyéka súlyos, hangja zuhog, hrummog, zomorít, és szórja lefelé ezeket a papírokat." Mint hatalmas hópelyhek, szállongtak alá a fejléces, famentes papírok: a mester megáll, beletartja fáradt, csatakos arcát az esésbe.

Kedves péter keress majd meg hogy személyesen beszéljünk röviden nem de nagyrabecsülésünk változatlan könyvedről írunk barátsággal üdvözöl megtisztelve éreznénk magunkat ha újonnan születő munkáival szerkesztőségünket Ön is megkeresné elsősorban olyan írások közlésére vállalkozhatunk, amelyekben a helytállás az áldozatkészség jut kifejezésre és amelyek nem haladják meg a 8-9 gépelt oldalt tisztelettel, barátsággal üdvözli.

„Figyeljen föl, cicafül, erre az *és*-re. Döntő lehet." Révedezve áll hát a műhó-viharban. A helikopter, a nagy szitakötő, elsurrogott, hirtelen nagy a csönd. A nézőség figyel. Aztán hátulról, ott ahol a Beállós családja szokott állni (ha jó az idő, és mindenki józan), valaki békiált: „Mi van, Peti! zuhanyozz le!" „Tudja, barátom, nem egészen jószándékú megjegyzés volt. A petiből lehet látni." „Menj csak a többiek után, és zuhanyozz le!" „Ne törődjön vele, Péterkém, ilyen alakok vannak mindenhol." A középkörtől a bejárat felé marad ő. Menne is, marad is.

„Megolvastam" – mondta búgó hangján a híres-ember. A mester izgatottan ült egy ragacsos műbőrszéken, benne akkor még az ismeretlenség homályában, két kezét két lába közé szorította, s várta a neves ítéletet. Rutintalansága kiütközött: úgy képzelte a „megolvasás" már valami értékítélet is az „elolvasással" szemben, bár arra nem volt ötlete: milyen jellegű ez az ítélet. „Kérlek szépen, nagyon tehetséges vagy." A mester bólintott. (Nem mert helyeselt, de mert megértette! Dehát ki tudja ezt ma már ellenőrizni? Ki?) A bajuszka megmozdult. „Nézd. Nagyon érdekes, amit csinálsz, de hidd el, hogy én magam is már megtapasztaltam *némely* zsákutcát." A mester ezt szó nélkül elhitte (olvasott ember ő végül is). „Mert amit csinálsz, zsákutca. UGYANAZ AZ ÖNCÉLÚ ZSÁKUTCA, AMIT A JOYCE, SZENTKUTHY ÉS A GYULA, A HERNÁDI, CSINÁL" A mester elpirult, mert nem számított ekkora dicséretre. De aztán az derült ki, hogy az szidás volt.

Tisztelt Eszterházi Péter főnökeim egyetértenek abban hogy ez az írás tehetséges ember alkotása, akivel tartani kell a kapcsolatot ha írását kicsit tömörítené az jót tenne az írásnak és akkor számunkra is közölhetővé válnék péter ne hülyéskedj ezt napilapnál küldj azonnal mást és ne szórakozz velem üdv egyébként marha jó túl jó kedves barátom nem volt már alkalmam leadás előtt telefonozni vagy levelezni ezért jelzem most a korrektúrával együtt hogy két sort ki kellett húznunk kéziratodból kérlek légy megértő és ne állítsd vissza őszinte üdvözlettel.

Ott feküdt előtte a szagló korrektúra. Másfél esztendeje, hogy odaadta ő az írást, és most itt a gyümölcs. És tessék: férges! Föl alá járt ő indulatos vadállat módjára, csapkodott és sajnosan szentségelt ő. „A széjjelkapkodós…!" Ott küszködött a nagy ember. „Tudja, barátom, felháborító! Hogy jövök én ahhoz, hogy ilyenen gondolkozzam!" Már bocsánat, de ugye hogy ő a saját gyávaságával és megalkuvásra való készségével küszködjék, ahelyett hogy örülhetne ennek a lapályos ügyletnek! Kénytelen volt jogos (!) érvek tömkelegét előbányászni magából, arra vonatkozóan, hogy miért lehet valóban kihúzni a jelzett két sort. Pl.: „Nem olyan jó novella ez, hogy két sor megbillentené." De ekkor megrázta a tűrhető borítékot: „Igen ám – rázta –, igen ám, de ez el is érte a célját." Csüggedten handabandázott ő. „Mit számít! A Kötetben úgyis benne lesz." Satöbbi – így a késői órákig. Egyszer fent, egyszer lent; ilyen kiszámíthatatlan egy művész-ember! Oly váratlanul keletkeznek bennük púposodások és lappadások; ember legyen a talpán, aki kedvükre tud tenni! Szegény Frau Gitti és mindazok, kik ezért kapják a fizetésüket!

Nagyon megviselte őt ez a marcangolódása saját magával; az a folytonos *malheur* teszem azt, hogy a tisztességes érvei tisztességtelenek lettek, és egyáltalán: hogy minden a tisztesség próbája lett. És micsoda dolgok! „Tudja, barátom, egy akárhanyadrangú novellista másodrangú novellájának ötödrangú mondata egy – meghajtotta a fejét csikorgó tisztelettel –, egy elsőrangú folyóiratban! Ennél pitibbet! Na és akkor majd a két jelző egyike bent maradhat, és én hősként mehetek haza, előbb metrón. aztán autóbuszon." Az volt tehát a helyzet, hogy hős sem akart ő lenni, áruló sem akart ő lenni, prózaíró akart ő lenni. Aztán eltalált a már sok esetben jó szolgálatot tett gondolatmenetéhez.

Bement halál-karikás szemekkel a szerkesztőségbe, és azt mondta barátságosan, hogy nem húzza ki. Rendben, mondta a főszerkesztő (anélkül, hogy köszönt volna!!!), rendben, ha a mester így, akkor ő is úgy, és akkor nem tudja „lehozni" az anyagot. A mester azt válaszolta, hogy jól van, de nem mozdult. Nagy férfias csönd keletkezett. „Az isten áldjon meg! – kiáltott föl keservesen végül a főszerkesztő, és ez az emberi vonás rokonszenvessé tette egy minutumra őt a mester előtt. „Olyan fontos neked az az átkozott mondat?" Aha: ezt már ismerte ő. A kérdést is, a választ is (a válaszit is). „Nem. Olyan fontos, mint bármelyik másik." Kedveskedve még hozzátette: „Amelyik persze ugyanilyen hosszú. Mert kilóra fizettek." „Nem értelek! Miért nem? Hisz…" – és elmondott a felelős poszton levő férfi egyet azon érvekből, melyeket a mester előző este százszámra gyártott becsületesen. „Semmi se indokolja, hogy kihúzzam." (Ez az a gondolatmenet, amire céloztam. Ha valamely tett olyan, hogy látszólag semmi negatív következménye sincs, mindazonáltal a dolog picurit gyanús, rögvest alkalmazható. Lehet próbálni.)

Megint csönd. „Tudja, barátom, ezért volt érdemes végigcsinálni! A két csöndért. Azért!!" „Nézd, édes barátom, kössünk kompromisszumot." Felderült az ő arca. A mester nagyon bír kompromisszumot kötni. Mosolyog, mosolyog, és mondja, hogy nem. „Hogy nem nagyon." De most olyan siralmassá vált az egész! „Hogy két felnőtt, ivarérett ember ott tököljön azon a nyamvadék mondaton…" Lényegében 3 jelzős szerkezetről volt szó; a 3-ból 2 maradt, 1 ugrott; ami jó arány, „gyötrelmesen jó arány".

Csöndben indul befelé a csatár, a papír surrog a bokája körül, mint miként kígyók. „Hajtsák meg, Péterkém, a második felest." Ő már épp hajtaná le a fejét, hogy beférjen az apró bejáratba, amikor mintegy ráadásként, utolsósul kis, sárgás, jelentéktelen papír szállong, elhagyja a kéményt (lefelé jön), a tribün előtt van, piruettet csinál, mintha meggondolta volna magát, s menne vissza. Mindenki ezt nézi. („Száraz ajkak, ráncok, mélyedések, pirosító, rúzs, a szemek gödre, a csipa, a borosta, a bőr ránca, a kabátkák ráncai, a szél, a por a szemben, a hajban.") A mester felnyúl, ágaskodnia kell, megfogja. Arcok veszik körül és leheletek. „Átigazolási papír" – suttogja valaki. „Anyja neve!" – kiált egy másik. És már nincs megállás, nagy kiabálás fejlődik ki. „Klubtagságának kelte!" „Született!" „Hely!" „Idő!" „Javaslat." „Új egyesület neve!" Megint csönd. A mester kezében a papír. Az ujjak feszítve.

Aztán megint csak a ballagás utolsónak befelé, a kézben a megtalált nyelve a cipőnek, a nagy zöld négyszögben papírfecniket zargat egy szél.

– – – – –

A mester fogta Gitti asszony kezét. Gyönyörű kéz ez, a pelenkamosástól kimarjult, mosószertől felszaggatott, elébb kiszárított, majd feltördelt és aztán meggennyesedő fájó-viszkető valami; ezt kézbe fogni, érezni a bőr indulatait, a megpuffadt ujjak óvatos szorítását…! Miután gyermekeiket letették aludni, a két szülő felelőtlenül nekiindult a késő nyári estének, hogy a közeli kiskocsmában szerény, de ízekben gazdag vacsorához jusson. Az anyában ugyan fel-feltámadt az izgalom, de a mester határozott ízléstelenséggel minduntalan leszerelte. „Ne izgulj, van háztartási biztosítás!" Satöbbi. A kiskocsma előtt egy lámpaoszlopon cédulát láttak, érdekest. A következő:

NYÚÚÚL!

Elveszett 1 db fehér színű nyúl

(KÜLÖNLEGES TULAJDONSÁGGAL!)

Megtalálóra értékes jutalom vár.

Máté Karikó 215-290 telefonszám

A mester hümmögött. „A nyúúúl után jobbat vártam… Bár… Mit tudhat az a nyúl *különlegesen?*" Megérintette az oszlopot: „Ez viszont kiváló *szurkos pózna!*" Ekkor valahonnét beljebbről azt mondta valaki: „Péterkém, elég talán, ha annyit mondok, az Elnök akar magával beszélni." Hopp! És a mester csak lesett az illetőnek a lebegő bő malaclopója után! „Nem vagyok éhes" – mondta ő hirtelen; de a kijelentésnek nem lett következménye semminemű.

Bent sajnálatos zene szólt. „Jól meg kell ezt gondolni." „Meggondoltam. Aláírok. Ha adnak állást, aláírok." A mester felugrott az asztaltól, az asszony még mondott volna valamit: a mester azonban távolodott, s kiabálni szemernyit sem akart. Ő a mellékhelyiség felé vette az útját, a hatalmas betűket közelről jól azonosította: NŐI. Belépve tehát a másik ajtón, a benti kellemes meleg után váratlanul érte az ottani kelleméden hideg, mely a kitört ablaküvegen akadálytalanul áramolhatott be; mikor így tehát a mester gondolkodás nélkül tüstént a zippzárhoz nyúlt, kissé kivárt, és mégis elgondolkodott: igen vagy nem: ez volt a kérdés („mint, barátom, a méltányosabb, fényesebb helyzetekben is"). A szükségszerűségek döntöttek, és a ridegséget valamelyest amúgyis kiegyensúlyozta a tisztaság, a szag hiánya. Mikor visszatért győzelmesen az asztalukhoz, kérdőleg Gitti asszonyra nézett, aki bólintott. „Megrendeltem. Nem volt májgombóc, így neked is daragaluskával kértem." „És sört?" „Azt beszéltük meg, hogy nem iszunk sört, mert az álmosít." „Én végig úgy értettem, hogy sört iszunk." „Nem." „Nem baj. És mit helyette?"

„Parádi vizet." „Parádi vizet?" „Azt. És kértem, hogy ne legyen túl hűs." „Igen" – bólintott ő türelmesen, majd azt mondta, hogy ha így kapásból meg kéne neveznie valamit a nevén, ami jobb, mint a (itt kicsit megemelte a hangját) langyos parádi víz, akkor, úgy érzi, zavartan tördelhetné kicsiny, ám formás kezét. Esterházyné sértődötten döfött a megérkezett daragaluskába. „Száraz és hideg." „Mint a jó fehér bor." „De ez daragaluska."

A mester kuncogva vette észre (azaz megint hallgatódzott ő, fürkészvén így, az úriemberség árjával szembeúszva, a valóság titkait, rejtjeles üzeneteit), hogy a mellettük levő asztalnál ülő nő habozik kimondani: *Pinot Noir*. „… azt a… azt a noárt kérjük." A férfi mellette bólintott. „Olyan furák" – mondta Gitti asszony avval a mester által nőiesnek nevezett megérzésmetódussal, melytől ő „a falnak megy"; pontosabban elismeri a gyakorlati hatékonyságát – azaz, ha valakire az asszony azt mondja: ravasz a tekintete az apróka malac-szemének, azzal szemben ő is óvatos lesz kicsikét –, mindazonáltal magára nézve („sajnos") nem tartja alkalmazhatónak. „Csak ha már belerokkantam a tényekbe." A szomszéd nő arca nagyon intelligens volt, mégis a pár együtt durvának látszott. „A nő egy…" – súgta halkan Gitti asszony. A mester nagyon mérges lett.

Midőn az úgynevezett konyhamester-tál kissé állott, de nem érdektelen, erőteljes fűszerezése miatt egymást követő két alkalommal egyhajtásra kiitta parádés vizét ő, majd az üveget felmutatva a pincérnek egyértelmű jelzést adott a pótlásra, Frau Gitti újra nyeregbe került. „Kérj bocsánatot." „Bocsánatot kérek" – válaszolt tüstént a mester. „Megbocsátok" – válaszolt tüstént a feleség. A mester megkérdezte a pincért, hogy miért rizst hozott, holott vegyes köret járt volna. Szó szerint azt kérdezte ő: „Mitől vegyes köret a rizs?" „Ha tetszett volna szólni, kicseréltem volna. Nyilván eltévesztette a szakács" válaszolta a pincér. Az intelligens arcú nő kezében gyufa lobbant. Gitti asszony átnyúlva az asztal fölött megsimultatta a mester szája szögletében tenyésző szőrszálat. (A fölületes borotválkozás

ajándéka.) „Füvecske" – mondta, olyannyira örömbe és zavarba hozva a mestert, hogy az hosszasan nézte a fizetőpincért szótlanul, aki már szolgálatkészen elhelyezkedett a tollával. Aztán összeszedte ő magát a házastársi eksztázisból. „Volt egy konyhamester tál, de vegyesköret helyett csak rizst kaptam. – Ő várt, a pincér türelmetlenül hajolt föléje. – Ezt nem a pénz miatt mondom, hanem panaszkodásképp." „Csak azt ne tessék gondolni, hogy valakinek ebből valami haszna van." Egymásra néztek. „Természetesen én sem hiszem ezt… De azt sem hiszem, hogy ez jóindulatú tévedés lenne." „Bocsánatát kérjük, uram." Fizetett ő. (A nő mellettük lecsapott egy ötvenest az asztalra és öklendezve kirohant. „Micsoda népek!" – kereste a főpincér a mesterékben a rezonáló közeget. De ő a túlsó asztalnál egyedül maradt férfi arcára meredt. Azon meglepetés volt, és valami tudás, „fura tudás, amiért irigyelhettem is, és szánhattam is".)

– – – – –

Süvített a szél, s ő az utcákat járta. Az Elnök várta. Elért egy hosszú teraszra, mely rozsdás vasajtóhoz vezetett. Sercegve, csikorogva nyílt, s várni lehetett a kedves denevérek rémült reppenését, a pókok és hálóik mozdulását. De előtte még a terasz magas, romhadékos védőfalán kihajoló fiatalemberek visszafordultak. A védőfalra könyökölvén, könyökük poros volt, téglaporos és malteros, kinek hogy – a ráeső intervallumnak megfelelően –, de mindenkinek. Ez igen nevetséges hatást keltett. Ahogy ő haladt végig a teraszon, a könyöklő ifjak úgy fordultak sorban hátra őfelé. Nem örült ennek a vonulásnak. „Éneklő" léptei most nem előnyére szolgáltak. Túl a ballusztrádon, alant, zöld gyep pompázott, hol folyt egy edzés. Ezek szerint itt fönt a sérültek, fölmentettek, csalók és bénák! A mester ettől kicsit fölényes lett. Rossz szeme dacára fölfedezett egy ismerőst, igaz, az leválván a támaszkodásról, alig két méterre került hozzá. A magas, fess fiú, a külkerület egyik legjobb hírű középpályása (azóta már profi lett – E.), a fekete trikójában, szűk olasz (bőrös) farmerében, megszólította őt. „Jó a farmered, Pepe." „Bécsi" – válaszolta ő bocsánatkérőn. Érdekes újdonságként, nem álltak meg a beszélgetéshez, a mester lassított, de mintha futószalagon haladt volna, és az ismerőse fölvette a mozgást („a mozgás-vektort"), majd később mintegy levált róla. De ne vágjunk a dolgok, bármily kicsinyek is legyenek azok (Banga úr, köszönjük drága Banga úr!), elébe! Egy kord léviről volt szó egyébként, bár nem akarnék a részletek közt elveszni. A magas fiú biztatóan súgta: „Most?" „Ühüm." „A Móka helyére hoznak?" Ő megvonta a vállát. Nem szívesen gondolt arra, hogy neki esetleg Móka dr.-t kell helyettesítenie. Bár… valakit nyilván… „Tudja, barátom, az egy nagy csatársor volt, nem is értem, mért akarták *megbolygatni.* Talán Oszvald és Móka dr. közt támadt valami? Vagy a vegyészmérnök *egyszerűen* leöregedett? Hús, Basa, Oszvald, Móka dr., Ugróczky. Ide kell bekerülni. Az Ugróczky magyarosított, Urinból. Biztos megmondták neki." „Vágd le őket *derekasan."* A mester – már kicsit hátrafelé, a rozsdás monstrumhoz közel – bólintott. A két leendő csapattárs mosolyogva egymásra nézett. Végig futott most a tekintet; a többiek őket nézték. A teraszon mindenki farmerban volt, fiatalosan. Ő felfogta a pillantásokat s néhány szófoszlányt. („Az Esterházy." „Az." „Ki ez?" „A gyerek csillaghegyről." „Hátvéd?', „Kicsoda?" „Az Esterházy bátyja.") Nehéz lett volna itt az értékelést elvégezni, illetve csak prekoncepciózusan lehetett; ezt meg is tette ő.

A nehéz, bő és avítt ajtó megett azonban korántsem poros bőregérek lakoztak, hanem új, tisztán tartott folyosó tárult föl, melyből irodahelyiségek nyíltak. Az első ajtónál, ahonnét hang hallatszott, megállt. Hitetlenkedve hallgatózott. „Ebben az időben a sarabolónak van *igazán* nagy böcsülete." Ámulva a kulcslyuk felé hajolt; lényegileg csupán a szándék látszott, mégis a folyosó végéről, számára követhetetlen távolságból, feldörrenő „Erre, Péterkém, erre!" felszólítás hátrányos helyzetben találta. „Hoppá" – hajolt ő vissza önkritikusan az egyenesre, a szándékot tekintve ismét. „Szervusz" – fogta meg a kezét az, aki kiáltott. „Szervusz" – mondta a mester elkötelezetten. Az sem tudta ki, akinek a kezét fogja. „Gyere, gyere… akkor hát megvíjjuk nagy csatánkat." „Kell víni?" – kérdezte a mester bizalommal. „Tudod, hogy van…" Terelte a mestert. „Engedjék meg, hogy bemutassam az urakat egymásnak." Ő szívélyesen, alkalmazkodókészségből jelesre vizsgázva mosolygott.

„Részint hát az új reménységünk, őt talán be sem kellett volna mutatni, hisz éppen rád vártunk, Péterkém. És akkor sorban. A főmérnök elvtárs, a szakosztály elnöke, parancsolj, oppala egy szék, parancsolj, a vezérigazgató elvtárs, ojjaj, itt kellett volna kezdenem, elnézést, a vezérigazgató elvtárs a klub elnöke, ő a klubelnök, úgy, két lelkes aktivistánk, őket, he-he-he, már ismered. (Fölrémlett a mesternek a malaclopó, egy Polski Fiat, mely hosszan motoz a sötét mellékutcában, »mint a szerelmespárok«, a fojtott hangú, szisszenő, jószándékú figyelmeztetések…) Íme, két elvtárs a szövetségből (amolyan potentátok; »két darab potentát, barátom«), és hát jómagam. Szervusz." „Szervusz." Leülve a kényelmes és mély fotelba, szinte eltűnt ő a sok kövér ember közt.

A szóvivő beszélt, a két fél érdemben hallgatott. „Fröccsent a szó"; a mester hiába figyelt (az elején), nem értett semmit, csak annyit, hogy evvel a nem-értéssel nem veszít semmit. A zsongásban elkapta őt a dézsavű. Ült ő nemrég ugyanígy, a fogadáson az európai körútján. „Na anyukám – mondta az, aki a fogadást adta határozott feleségének –, egy igazi gróffal ehetsz." „Jó hecc" – tört utat egy nyelvérzék. Beszéd beszédet követett ott, s ő élvezkedve fülelt. „Műremek mindahány, túlzás nélkül. Hogy ez a sekélyesség soha nincs felborítva, mondhatom!" El volt hát részint ragadtatva ő ettől az esztétikai élménytől, részint viszont a hányinger kerülgette, hogy mit keres ő egy ilyen fogadáson. „Miklós bátyám – súgta a mellette levő igazi férfinak –, Miklós bátyám, tűzzünk innét. Elrágcsálunk egy kiflit, és nézegetjük Európát." („Mert erre ment ki a játék.") A férfi bölcs mosolyba burkolva bólintott. Ekkor a kommunista Magyarország egy kommunistája jobboldalinak nevezhető merész és megfontolt tréfával csalt mosolyt a sok nyugati entellektüell ajkára. De a mester nem volt egy ilyen. Egyszerű szigorúsággal mondta az aperitif bástyája mögül: „Én ezt a viccet Carterral ismerem." (Mondanom sem kell, ez nem volt igaz, amennyiben azt a viccet ő sem

Carterral ismerte.) A mester állítása bonyolult állítás volt, nem lehetett tudni: támad vagy támaszt. (A mesternek sok van ilyen; mert egyiket se! ez a megoldás! mert egyiket se.) Itt-ott értő szusszantás hallott, de inkább csak a talpas poharak döccenése. „Jó – heherészett a viccmesélő –, nagyon jó. Talán – kacsintott magát-árulón és kuncogott –, talán nekem is jobb lett volna, ha én is… khm… Carterral ismerem." Mire a mester, akár a kés vagy húsklopfoló: „Nem hiszem." S kihajtván a túl édes aperitifet mosolyog erre-arra… „Istenem" – mondta aztán a magyaros leves után. „Mit dörmöléaszel" – vetette oda Miklós úr. Kb. ekkorra ért a nyelvekre s olvadt ott széjjel a „Fogosch Orly Art". Miklós úr teliszájjal súgta: „Kiflivégakció halasztva." „Én meg keményen, fiatalosan visszavágtam: Rendben!" De azért nem volt minden rendben, mert ahogy föl- és kiértek, megtántorult ő – alkalmasint a fényi lüktetéstől és a tompa levegőtől, nem pediglen a gazság áradásától –, és mondta megint halkan: „istenem." András úr magasan bólintott őmellette. Kezüket egymás vállára téve kotródtak (miután mindenkitől, ahogy illik, elköszöntek; a mester szántszándékkal nem csókolt kezet, pedig az ott dívott; „utcán amúgyse!").

„Nézd, ami a készpénzt illeti, csak részletben tudjuk adni, dehát azt hiszem, Péterkém, ez nem akadály. A kedves mamát… hogy is… igen: a kedves Lili mamát felvesszük takarítónőnek, fél év alatt megvan a tízes." (Ha-ha: akkor már a jó asszony a Marci úr számára volt takarítóasszony!) „Mik a feltételei a sporttársnak?" – kérdezte az elvtársak egyike, egy elvtárs a szövetségből. A szóvivő szeme a mesterre villant. Értette ő. „Lényegében semmi." Amaz a napszemüveg mögül („ó, mily túl-jellemző!") bólintott. „Állás kell" – mondta a csatár. „Matematikus a fiú" – magyarázta a szóvivő. A főmérnök elvtárs igenelt. „Meg lehet kártyázni." A mesterre nézett: „Négy." A mester megrázta a fejét. „4 ezer magyarázta a mérnök, majd látván a mester mimikáját, tovább finomított –, havonta tudniillik." „És mi a munka?" kérdezte ő. A főmérnök elvtárs legyintett. „De arra kérlek, hogy a fizetésnapot ne téveszd el, és lehetőleg már délelőtt vedd föl a pénzt." A mester arca várakozást árult el, még az És mi lesz a munka?-kérdésre vonatkozóan. Az arc megmaradó nyitottsága, eldöntetlensége zavart hozott a szobába. A mester meg mintha ringlispílben ült volna: „a geometria összetörve", apró, összefüggéstelennek látszó részletek jutnak a tudomására: a vezérigazgató elvtárs szusszant, a főmérnök elvtárs a hajába túr, egy korpadarab esik fehéren lefelé, az egyik potentát az orrát piszkálja, kívülről a sportolás felhangjai hallódnak be. „Lajos, repülj a szélen!" „Ez Hús" – ismeri föl a mester. Hús őstehetség, gyors, kemény, jól ad be, csak rapszodikus. A vezérigazgató elvtárs épp szólásra nyitotta a száját, midőn a potentát megszólalt (mintha szinkron volna). „Akkor hát beszélgessünk erről az átigazolásról."

Villant a helyzet. „Ez kérés vagy ultimátum?" – kérdezte a mester nyugodtan. „Ultimáhátum? De kedves Eszterházi sporttárs?!" „Tudja, barátom – tört át a mester jóindulata a jeges vidékeken –, tudja, az volt itt a hátborzaló, és mindig is az!, hogy nem hittem, nem hihettem el neki, hogy csakcsupán csevegünk. Pedig – lóbálta ő okos fejét – *lehet,* hogy tényleg csak csevegtünk." (Ó, uram, a lehet, a lehet. Alkalmaznék egy frech közbeszúrást. A mester azt állítja: lehet, hogy minden az volt, aminek látszott. Lehet. De aki már sok hatalmat megjárt, elmondja, mi a lehet, bárha tudni való. Merthát mi annak a valószínűsége, hogy Napóleon fehér lovon, kirántott hallal bevágtat egy fürdőhab sistergő pamacsai közé? Tudnivaló; 50%. Mert lehet, hogy bevágtat, és lehet, hogy nem vágtat be. Na ez a „lehet", ó szegény uram.*)

A vezérigazgató visszaragadta a hangot. „Tudjuk, hogy hívja a Láng is. Vagy az Erdért. Mindegy. *Megkap mindent,* Péterkém, *amit csak akar.*"

Nyilván van abban humor-forrás elegendő, látni, ahogy két NB III-as klub verseng őérte. („Ne túlozzon, mon ami, csak az egyik.") Dehát ha az ember – ő tudniillik – benne áll egy világban, akkor az a világ teljes. Ily módon nincs különbség a Népstadion, mondják, remek gyepszőnyege és a Goli pálya talpatpróbáló kemény, agyagos felszíne között. „Barátom, arra a pályára külön időjárás kell." Viszont a szituációs-hasonlóság és amannak társadalmi fontossága miatt óhatatlan bekerül Marci úr is az asszociációs körbe; egyébként is szereti ő őt.

És hát nagyonis humoros, hogy amikor „Marcika" körül megindult a hajcihő, és beállított egy neves klub megbízottja a szülői házba, ott is ez hangzott el: *„Megkap* a Marci *mindent, amit csak akar."* Ott ült a család feje, a megszeppent édesanya, a mester és… de ez legyen meglepetés. Az ősz hírlapíró nevetni kezdett, mint egy jókedvű ló, szép sárga fogai *kilógtak.* „Nézze, uram, elmondok egy történetet… Az egyik fiam (az olvasó tudja meg: György úrról van szó, nyilván) két éves korában felnézett a teliholdra – alig tudta türtőztetni a kedvét a tehetséges fordító –, fölnézett, és azt mondta: Ezt akajom. Nem tudom, ért-e engem." *Ép* szemüvege aggódva csillogott. A megbízott kissé nervózusan, mert nem tudta, handliznak-e Esterházyék vagy hülyék, azt mondta: „Nézze, uram. Felnőttek vagyunk. Svarc auf vejsz." „Svarc auf gelb" kotyogott közbe a mester igen szellemesen, ezúttal a történelmies gondolkodásból vizsgázva jelesre, ám amazok a gyakorlat véres dolgaival voltak elfoglalva, őrá fittyet hánytak. Sőt a mester atyja még oda is szisszent: „Nem kell őket lebecsülni." „Nézze, uram. Beszéljünk nyíltan." Nagy levegőt vett. „A dupláját megadjuk, mint a Fradi." Ekkor az ágy alól – és ím az ígért meglepetés! manónevetés tört ki: „Ne szívd magad, haver" mondta onnét Marci úr, aki ravaszul odabújt: a velejéig fradista ilyen leleményekre képes: az ágy alá is akár! „Ó a Marcika nagyon rendes gyerek, avval nem lenne semmi baj" – mondta gyorsan és ártatlanul a mester édesanyja.

Mulatságos jelenet volt, a sok sarj sehogyse értette meg a vendéget. (Nem volt meg a közös nevező) És közben a Marci úr folytonos kuncogása az ágy alól! A megbízott – noha megbízatása másra szólt – megkérdezte, mi ez. „Elbújt a Marcika" – válaszolta prompt a mester, aki szerette az igazságot. *Ezen* aztán jót nevetett mindenki. A mester atyja még összetegeződött – mint minden küldöttel – a küldöttel, aki aztán lassan ki lett dobva. „Jaj, hát

nagyon örülök" mondta a mester édesanyja, és búcsúzóul, mint minden küldöttel, elmondatta a lesszabályt; hogy mi a les. „Fiam – gurult a nevetéstől később a szent nő –, nem értem én ezt." „Mert nem figyelsz sose, tyúkanyó." „Nehem háát" – és csorgott hepehupás arcán a hahota könnye. („Az elrúgás pillanata számít.")

„Mi lesz a munkám a munkahelyemen?" Próbálta ő ezt nem agresszíven kérdezni, kevés sikerrel; arra gondolt ő, hogy túl sokat tanult ahhoz, hogy alibi-állása legyen. Plusz még a magas erkölcsisége! „Nézd, kérlek én megértelek – mondta bosszús szívélyességgel a főmérnök elvtárs –, de momentán *per ekszeláns* munkakört, úgy értve, hogy matematikai munkakört nem tudunk biztosítani. De nézd. Ez *csupán* idő kérdése, én beszélek Baittrokkal a központból, nekik van egy számítástechnikai osztályuk." „Valami ilyesmi kéne" – mondta a diplomás csatár. A vezér zuhogva fölnevetett. „Ha annyira akarod, én el tudom intézni, hogy be kelljen járnod. Még edzésre sem engednek ki." Ezen jól derült boldog és boldogtalan. Elülvén a zaj, a mester helyesnek látta, helytelenül, rögzíteni a meggyőződését. „Nekem nem munkaidő kell, hanem munka." A szövetségi ember türelmetlenül kapta le a napszemüvegét. A mester – mert mondanom sem kell: tekintetét rosszindulatúan rögtön ő odamélyesztette – tiszta, kék szemeket látott. Mint Paul Newmanéi. Sajátságos. „Mi azt szeretnénk, ha a sporttárs itt, ezen egyesület égisze alatt játszana." „Hát – emelte meg ő kissé tanácstalanul keskeny, kecses vállait – ezért vagyok itt, s nem másutt." „Hát akkor, Péterkém – nyomult oldalról a szóvivő –, itt légy szíves." Már beletolódott a mester kezébe egy toll, előtte a papír, rajta tömpe ujj szolgálatkészen, hogy hol. Ráterpesztette ő szabad kezét a papírra (a tömpe ujj sürgősen távozott), rátette szeretettel, amiként minden papírral tenni szokta. De a hangja nem ilyen volt; noha leplezte. „Ráérünk erre még" – mondta derűsen. „Minket megnyugtatna, ha a dolog el volna intéződve" – mondotta a potentát már ismét a szemüvegben. „Szeretnénk, ha aláírnál" – kapacitálta kedvesen a vezérigazgató elvtárs. Ő könnyedén a fejét rázta. „Várjuk meg a központ híreit az állás ügyében." „Kérlek szépen, azt vedd úgy, hogy megvan." „Ennek nagyon örülök" – mondta az igazat ő. „Minket megnyugtatna, ha a sporttárs…" A mester itt felugrott – érezvén ismét, amit az európai fogadáson –, s lett határozott. „Nézzétek – mondta, kiterjesztve gálánsan a per tu-t –, a dolog nagyjából rendben. Ide fogok jönni." A közlés okozta örömet kiegyenlítette a toll lerakása. (Azért ez nem mindennapi jelenet! Ahogy ő, a toll mestere, lerakja a tollat. Fájdalmas helyzet, akárhogyis.) „Mihelyst megvan az állás, amiről beszéltünk, telefonoztok, én jövök, s aláírok. Időnk van, ha nem is sok." (Ez oly jellemző fordulata őneki, ahogy a mindennapi élet apróságait egy játszi mozdulattal kitágítja valami végtelen irányába: Időnk van, ha nem is sok. S ez a végtelen aztán mégis oly szerény rendben simul a gyakorlat ügyletei közé, honnét épp kiemeltetett.)

„Hát ha így gondolod…" „Így." Felállt mindenki. „Nagyon örülünk, hogy a sporttárs ilyen felelősen gondolkodik a munkáról" – mondta a hallgatagabb (:kisebb) potentát. A másik potentát hangsúlyosan hallgatott, majd midőn a mester kicsiny keze őhozzá ért a búcsúzásban, beborította azt a maga súlyos, az ujjakon is szőrös párnásával, és barátságosan így szólt: „Aztán ezt ne írja meg, Eckermannkám." Az történt ugyanis, hogy néhány irodalmi folyóiratbeli közlés után, a dolog többé-kevésbé kitudódott, ismert lett. A mester húzta volna vissza a kezét, de az szorult, mintha satuban! „Mindent megírok" mondta ő maga elé tekintve, halkan, hangsúlytalanul, veszendőn. A vastag tenyér kicsit megmozdult, de ez nem jelentett a mester számára lehetőséget. „De ne gondolja, hogy mi most magát lefűzfáztuk." „Hisz nem is fűzfáztak le" – derült fel ő. „Ezt mondom, igen, hogy nem fűzfáztuk le. Majd ha lefűzfázzuk, akkor azt majd úgyis másképp…!" Hopp, kibújt most a kicsiny kéz az izzadó vasmarokból; nem gondoltatott róla, hogy ilyen kicsiny. „Ohó, természetesen, nagyonis persze, mindenképpen" – vigyorgott ő, s helyeselt hangosan, avval a szeretnivaló tahósággal, melyet Marci úrtól tanult ő, s otthagyta a meglett férfiakat. „Majd, mon ami, még egyszer jól seggberúgnak" – és két kis virágkezét összedörzsölte, mint az üzletemberek…

Megtörtént hát. Könnyűséget érzett magában és kis bánatot. Vajon ki játszik majd a helyén? És ki lesz a csapatkapitány? Talán a Beállós. De remélhetőleg a Balhátvéd. Dehát csapongása hamar gyakorlatibb lett. Hús, Basa, Oszvald, Móka dr., Ugróczky. Melyik? „Na? Aláírtál?" – kérdezte a magas fiú. A korláthoz támaszkodók most megint őket nézték. „Még nem." „Világos, örezsem. Hoci, nesze." „Valahogy úgy." Már elbúcsúztak, amikor a mester hirtelen visszafordult. „Töröld már le a könyöködet, az isten áldjon meg." A középpályás megemelte a könyökét, vállat vont, nevetve mellbevágta a mestert. „Látom, ma hülye vagy." Megint elbúcsúztak.

Lent, a pálya mellett haladt el. Az edzés vége felé járt. Hús ívelgetett középre, Oszvald és Móka dr. kapásból rátűzték. Móka dr. egy elguruló labda után futva, közel jutott a mesterhez és fölismerte. Együtt fociztak egyszer a kerületi válogatottban. „Zsíroskenyér-meccs volt az árvízkárosultak javára." „Mi van, kicsi, idejössz?" „Úgy néz ki." „Jól van" – bólintott Móka dr., és ment vissza lődözni. Ahogy felsandított ő az emeletre, ott látta nagy meglepetésre tömörülni elébbi tárgyalófeleit, amint azok leskelődtek. Őt lesték. Egymást tolták-taszigálták. „Tudja, barátom, mint a gimiben, ha a Szentkirályi utcán valami jó maca végigment, a napos oldalon." Megállt ő, kissé terpesztve s hátra hajolva felbámult, fel arcátlanul. „Mi van?" – kurjantott. Válasz fentről nem jött persze, csak a zavart kapkodás és negatív tolakodás el az ablaktól, mint mikor az a bizonyos kisasszony (a Szentkirályi utcában vagy másutt) visszaszól a pelyhes gimnazistáknak: „Na mi van, fiúkák?!" Hosszan elhagyta a sporttelepet ő. Nem is sejtette: utoljára járt itt.

A hivatkozás helye

22 A mester fölemelte az ujját (az ország elcsendesedett), és megmozgatta azt. „Látja, barátom, úgy cseréljük az írói síkokat, mint más az alsógatyáját. Ez egyben magyarázat." De már félszemmel a törülközők melletti nylonzacskót

figyelte: van-e gumi a sportszárhoz. Aztán miközben karmosra hajlított két hüvelykujja közt húzogatott egy befőttes gumit, melyet talált, vizsgálva kellőképpen rugalmas-e, méltányosan így szólt: „Tudja, barátom – és közben lemondóan cupflizta a gumit –, azt szeretném, ha az idő csak úgy becsorogna a regénybe. Mintha… Eh, túl öreg!" És eldobta a repedezett, túl öreg gumit. Nagy tanító kedvében volt épp, nagy elődök következménye volt ő ekkor. A csapat lélektelenül játszott az edzőmeccsen, s valamit tenni kellett. Erre ő szólásra jelentkezett, és kilátásba helyezte, hogy ha ez továbbra is így megy, meccsek után együtt marad a csapat, és ő részleteket fog felolvasni az új ezeroldalas regényéből. Persze nem volt ilyen regény, de biztosra nem tudta senki. A fiúk mindenesetre megneszültek, csöndesen fogadkoztak. A Jobbhátvéd komolyan mondta: „Akkor inkább rámegyünk a bajnokságra."

„Mintha – folytatta regényelméleti fejtegetését ő az idő becsorgásáról –, mintha az ügyetlenül kinyitott tejeszacskóból a tej az asztalra folynék. Lágyan, természetesen; érződjék még a tehenek lehelete is. A politúr vagy a zsírosság kis tavakba rántja a folyadékot, mondhatni: itt-ott felbukkan. Csak szép nyugodtan. Semmi didaktika, hanem a tej." Eltűnődött ő, szép „piszkosszürke" szemeiben bölcsesség fért meg kétellyel. „Barátom, a regény alanyi epopeja, melyben a szerző kikéri az engedelmet arra, hogy a világot a maga eljárásmódja szerint tárgyalja. Csak az a kérdés, hogy van-e bizonyos eljárásmódja; a többi majd elválik."

E sorok írója, amint az már az eddigiekből egyértelműleg kiviláglott, komolyan veszi az irodalmat. Vett tehát – az adandó alkalomkor – 10 liter tejet. 16 db félliteres és 2 db 1 literes flakont, és kiment a konyhába, hogy ott azokat *ügyetlenül* felbontsa. Mondhatja, sok dolog eszébe jutott a módszereket illetően. A fogával marcangolta a közepén, s a tej az arcába fröccsent. „Hogy az idő… így?" – csóválta ijedten tejes fejét. Rángatta, nyiszitelte, tépte. Vadállati sanszok és kondíciók. Mármost maga a tejcsepp, már ott lenne, annak szelídsége az vitathatatlan. Nem tudom, tört fel ez az élmény egyszer kérdés formájában, tetszett-e a mesternek látni egy ilyen megszaggatott, -becstelenített műanyagtasakot? „Tetszettem" – mondotta ő zárkózott hűvösséggel.

A hivatkozás helye

[23] A mester edzésre igyekezett, ezúttal héven. Orlovi ménjét Gitti asszony birtokolta egyre gyakrabban. Roppant melegedés volt. A mestert – mint értelmiségit – enyhe főfájás kínozta; az emberi testek párolgása, a nyirkosság mind-mind csak rosszabbította helyzetét. „Ekkor" odafordult hozzá Mikszáth Kálmán, és megkérdezte, hány óra van. A mester megmondta. „Köszönöm, fiam" – mondta Mikszáth úr, aki módfelett izzadt és szuszogott. Rövid haja közt, tengerszem módjára, izzadság csöppek csillantak („szelíden!!!"), bajsza lucskos volt, mintha fürdőzött volna, domborodó mellénykéje föl-le járt, akár egy kovács-fújtató. „Szegény gombok" – gondolta a mester aggódva. Egyik zsebből meggyötört szivar látszott ki. „Barátom! Akár egy lóláb!" „Ezek a szabadelvű jó urak…" – csóválta a fejét Mikszáth úr a mellény mozgásával azonos ritmusban. A mester lehunyta a fejét. Nehezére esett a beszéd és a hallgatás. Mikszáth úrból csorgott a színes mese, wie gewöhnlich.

„A képviselőházból jövök. Ezt hallgasd meg, ecsém. Elég az hozzá, hogy elhatároztam valami perfekt órához igazítani a magamét. E célból megszólítom a folyosón Tisza Kálmánt, aki beszélgetésbe volt merülve Láng Lajossal.

– Kegyelmes uram, hány óra? – Tisza szórakozottan felelte:

– Egy bizonyos, és ez az, hogy dél elmúlt. – Hanem eszerint persze mégsem tudtam, az órámat megigazítani." A kalauz a jegyeket kérte. A mester odanyújtotta havi bérletét, melyre az intézetétől ő 65 forint hozzájárulást kap. Mikszáth úr addig sürgött-forgott, míg *megúszta*. Ők ketten – most először – egymásra néztek, mint két… ember. „folytatnám… Szerencsére arra fut Hegedűs.

– Hány óra, kérlek alássan?

– Mingyárt, mingyárt! – kiáltá szaladás közben, és még most is szalad, ha azóta meg nem állott. Sarkon fordultam, a miniszteri szoba felé lépegetve. Útközben szembe jött Széll Kálmán.

– Kegyelmes uram, hány óra? – Ő unottan felelte:

– Hát már ezt is én mondjam meg? – Ezen réven se tudtam meg az időt, de hiszen ott ül egy szögletben László Mihály, majd megmondja az.

– Mennyi az idő, Miska? – Miska barátunk gyanakodva nézett rám.

– Hm – szólt óvatosan körültekintve –, mért kérdezed éppen éntőlem? Kérdezd meg Horánszkytól!"

A hév a filatorigáti megállóhoz ért. Sok nő szállt fel, jórészt szövőgyáriak. Mikszáth úr orrcimpája, miként a mesteré, megremegett. „De Kálmán bácsi" – mondta ő halkan, miközben tekintete elbújt egy kartonruha karkivágásaiba. Mikszáth úr zavartalan volt. „Meg is kérdeztem volna Horánszkyt, de sehol sem láttam a csoportban, hol Gajárit hallgatták, aki egy vadászkalandot mesélt el.

– Ödönkém, lelkem, hány óra? – Gajári, az örökké figyelmes, udvarias Gajári minden gondolkodás nélkül feleli: – Hányat parancsolsz?

Mire kielégítetlenül fordulok a fel s alá magorván sétálgató Veszter Imréhez, hogy hány óra.

– Tudja a fene – dörmögi keserűen. No már látom, hogy itt semmire se megyek, s megfogom a korridóron Apponyit.

– Ugyan mennyi idő lehet most? – Apponyi kiveszi az óráját, és így szól:

– Tekintettel arra, hogy tegnapelőtt tíz óra húsz perckor igazítottam meg órámat a politechnikum órájához, de már tegnap déli tizenegy órakor kilenc perc differencia mutatkozott, föltéve már most, hogy e differencia permanens jellegű, jelenleg még nincsen egészen egy óra; de miután a differencia valószínűleg fokozatos, mert a differenciák fejlődésképesek, véleményem szerint, a konkrét esetet véve, ugyanazon eredmény jön ki in ultima analysi, hogy még nincs egészen egy óra.

Ebből sem lettem okos; mégiscsak jobb lesz egy régi szabadelvűhöz fordulni. No, ahol döcög Fluger Károly.

– Hány óra, öreg? – kánya bajusza le van konyulva, bánatosan int a kezével:

– Nekünk már ázt se nem mek mondják! – Otthagytam a borongó szászt, s előtaláltam Jókait, aki átjött a főrendiházból egy kis beszélgetésre.

– Hány óra, Móricz bácsi?

Jókai tréfás kedvében volt. – Hát órád vagyok én neked? Járok, ütök, de nem mutatok.

S ezzel jól hátba ütött, és tovább ment. A föld is remegni látszott e pillanatban. Szilágyi Dezső jött ki a tanácsteremből, fújva, lihegve, mint a bölény a bozótból.

– Kegyelmes uram, kérlek hány óra? – Rám nézett lesújtón, és felförmedt.

– Miféle szamár kérdés ez?

Elsompolyogtam onnan, és a sok közömbös, hideg alak közt az egyetlen nemeskéri Kiss Pál nézett rám nyájasan, ismerősen.

– Méltóságos uram, hány óra van?

Gondolkozott, kihúzta az óráját, rátekintett, majd hirtelen visszacsapta a fedelét.

– Ha éppen tudni akarod – szólt habozva –, megkérdezhetem Darányitól."

A hivatkozás helye

[24] Édes Péterem!

Hát ide ejtett a jó Isten! Elég nagyot estem, még sokmindenem „fáj", de legjobban a szívem. Fáj a körülöttem lévő szépségtől és a magánytól. Úgy ide kívánom magát és azt a kedves Gittát.

Tíz órás vonatozás után érkeztem ide. Csodálatos a völgy! Vadgesztenyék, rhododendronok. A nap 9-kor megy le. Most búcsúztam el tőle. A kakukk még szól a parkban. Hajnalban vadgalamb-búgásra és rigófüttyre ébredek. Itt a színes ablakok egész pünkösdiek. A sok piros szinte lángol bennük. A holnapi zenés és énekkaros nagymisét közvetíti a rádió. – Egy nagy pápai misén már voltam. Maga csak kalózkodjék!

A Biblikus Teológiai Szótárt megküldettem. Istenem, mennyi köszönni valónk van. – Ezt nem a Szótárra mondom. – Tegnap, augusztus 20-ára, gondolatban Budapesten voltam; vajon hogy sikerült és mikor tartották meg a „kenyérnapot"! Volt-e tűzi játék? jól lehetett maguktól látni? Milyen az állása? Előkerült a Bucsányi Guszti képe. Hogy az bajusszal milyen fess ember! Most meg vén öreg.

Isten áldjon, fiam.

Jolánka

A hivatkozás helye

[25]Édes Péterem!

Itt küldök magának két mulatságos papírt, Karla 50-es pöréről. Maga akkor még nem is élt. De talán érdekli. – Semmi ürügy miatt, ahogy ültem a Kurhotel kertjében (nem napon!), rosszul lettem és segítségért kiabáltam. Jobb ízlésük volt a hajdani embereknek, mint a mostaniaknak. – A pincérek nagyon kedvesek, bár úgy látom a citromot lespórolják. Azt hiszik, hogy olyan öreg vagyok. Ma délben érdeklődtem a citromok után. Ravaszul úgy kérdeztem, mint aki jószáradékú. A pincér fiú nem pirult el, pedig biztos voltam benne. Katalin sírdogált.

Öleli a maga vén Jolánkája

P. S. Az iratokat kezelje bizalmasan. Vagy ahogy akarja, engem ez már nem érdekel. Karlának meg mindegy. Ha találok még, küldök. Maga ért a számokhoz, nyilván rájött volna, elég a dátumokat nézni. Április 7-én volt a felmentő

ítélet, 8-án (!) az internálás, és jogerős felmentő végzéssel (okt. 24.) tartott 3 évig. Szegény Karla. Én nem csodálom, ha elfogult, bár roppantul idegesít.

Jolánka

1. Főtárgyalási jegyzőkönyvi kivonat, 1950. április 7.

Tanúvallomások

U. Ferenc, cs.-i lakos: Csak látásból ismerem a vádlottat. F. évi februárban O.-ba mentünk szénért Nagy Jánossal. A szénosztályozó előtt várakozott vádlott is kocsijával, s eközben összeszólalkozott a Défosz titkárral. A titkár azt mondta, hogy nem fuvarozhat szenet, mert nincs benne a Défoszban. Erre vádlott azt mondta, ha nem is vagyok a Défoszban, eszem olyan kenyeret, mint maga. Ezután a Défosz titkár eltávozott, s vádlott F. Józseffel beszélt tovább, s azt mondta W. Défosz titkárra, hogy lesz ez még kisfiú is, és kezével a föld felé mutatott.

Vádlott: W. nem is volt ott, akkor már rég lebukott.

Tanú: Én úgy tudtam, hogy azt, aki ott volt Défosz titkár, W.-nak hítták.

B. József: Vádlott összeszólalkozott a Défosz vezetővel, és ezen közben azt a kijelentést tette, hogy megváltozik majd a helyzet, lesznek még ezek ilyen kicsinyek, s kezével lefelé mutatott. Háborúról nem volt szó. Défosz vezetőt nem ismerem.

H. János, Défosz elnök: F-nak mondtam, hogy vádlott szívesen fizetné a tagsági díjat, de nem fizetheti, amire vádlott azt kérdezte: miért talán kulák? Erre azt mondtam, hogy nem kulák, hanem osztályidegen. Vádlott ekkor azt kérdezte: Hát én nem is fuvarozhatok. Erre én azt feleltem: Én azt nem mondtam, és távoztam.

B. József: Úgy történt, ahogy U. mondta.

H. János: Nekem senki nem említette, hogy vádlott ilyen kijelentést tett volna rám, akár távollétemben is. – Előttem W. volt a Défosz elnöke. – Vádlottat a fuvarozásról ismerem. Télen rönköket is szállított a vasútnak és szenet is a m.-i munkások részére.

K. Gusztáv: Cs.-n azt a hírt hallottam, hogy a gyógyszerész és az állatorvos behívót kapott. Tanakodtunk, hogy vajjon mi lehet az oka. Hogy a hírt ki terjesztette, nem tudom.

P. István: Nem tud semmit, vádlottat nem ismeri.

F. József: Elnök elébe tárja a vádbéli kijelentéseket. Ezeket én nem hallottam. Azt hallottam, amikor a vádlott H.-val beszélt először. H. engem kérdezett, hogy miért nem lépek be a Défoszba. Vádlott bekapcsolódott a beszélgetésbe, hogy ő is szeretett volna belépni. Mire H. azt mondta, hogy ő nem léphet be.

U. Ferenc: Ezen beszélgetés után, mikor H. elment, vádlott F.-hoz fordult, és azt mondta: Majd megváltozik a helyzet, lesz ez még kisfiú is. És eközben a távozó H.-ra irányítva a kezét, kezével a föld felé mutatott.

F. József: Vádlott ezen kijelentésére nem emlékszem. Én nem hallottam háborús híreket. Demokrácia ellenes kijelentést nem hallottam, azt tudom, hogy vádlott télen rönköt szállított a vasútnak.

K. Gusztáv: Ott álltam, de U.-t és B.-t nem láttam, F.-t igen.

U. és B. egybehangzóan kijelentik, hogy nem a mázsatartánynál, hanem a mázsától körülbelül 15 méternyire folyt le a beszélgetés.

Vádlott: Nem a mázsa sarkánál, hanem attól kb. 10 méternyire folyt a beszélgetés. – Az igaz, hogy többen álltak körül, de mindegyiket névleg nem ismerem. K. Gusztávot nem ismerem. Ha látnám, tudnék nyilatkozni.

2. Másolat

Belügyminisztériumi Államvédelmi Hatóság

Bpest, VI. Andrássy-út 60.

Távb. 127-710

Postahiv. 509.

VÉGHATÁROZAT

(átgépelés) volt gróf, nagybirtokos

fuvaros alatti

lakosnak a 8130/1939 M. E. sz. rend. 1. §-ának b) pontja és a 228010/1948 IV/1 B. M. sz. rend. 2. §-a alapján rendőrhatóságú őrizet alá helyezését (internálását) rendelem el.

MEGOKOLÁS

Nevezett a demokrácia ellen izgatott, mely alkalmas volt arra, hogy a demokrácia ellen gyűlöletet keltsen, miért is internálása államvédelmi szempontból indokolt. Ezt a véghatározatot az 1929. évi XXX. tc. 56. §. b.) pontja alapján fellebbezésre való tekintet nélkül azonnal végre kell hajtani.

15 napon belül a Belügyminiszter úrhoz címzett fellebbezésnek van helye.

Bpest, 1950. április 8.

3. Másolat

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága B. IV. 5984/ 1950-8. szám

( ) Azt hogy a vádlott a tényállásban megállapított kijelentésével nem a demokratikus államrendnek megváltozását helyezte kilátásba, hanem kizárólag egy olyan, esetleg a legközelebbi Défosz vezetőség-választással kapcsolatosan bekövetkezendő változásra célzott, amely csupán a Défosz akkori elnökének személyére lesz kedvezőtlen, akivel neki bizonyos összetűzése volt – megerősíti az, hogy a vádlott által használt szavakkal („Lesz ez még ilyen kis fiú is!") kapcsolatos az az említett kicsiséget mutató kézmozdulat is, mely ilyen személyi változásra utal. Ha a vádlott valódi rendszerváltozásra gondolt volna, ez esetben a demokratikus alapintézmények funkcionáriusainak sorsában bekövetkező változást nyilván nem a szokásos, kicsiséget jelző mozdulattal jelképezte volna, az ilyen kicsivé válás ugyanis távolról sem felel meg annak a sorsnak, ami a demokratikus funkcionáriusokra egy feltételezett rendszerváltozás esetén várakozna.

Ehhez képest a fellebbezés alaptalannak bizonyult, ezért azt a Legfelsőbb Bíróság elutasította, és a felmentő ítéletet jóváhagyta.

Bp. 1950. október hó 24. napján

4. Kistarcsa, 2. ezred Édes Mamikám!

A 22-i beszélő technikai okokból elhalasztódott. Majd pontosan megírom, hogy mikor lesz. A 2-i lapomon kért dolgokat *postán* kérem. A ruhafélékhez még vegyen, kérem, mamikám, egy nagyságomhoz mért tréningruhát, lehetőleg sötétkéket, és két csomag Trisót. Az élelmiszert *külön* adja fel, kérem, és a nagy csomagot is külön. Legjobb, ha valami zsákfélébe varrják be, és az apró holmikat is, nehogy szétpotyogjanak. Ceruzát nem kérek. Remélem, Mamikám, otthon mindenki jól van? A csomagot úgy adják fel, hogy lehetőleg a jövő héten mind a kettő befusson. Várom a 2-i lapomra a választ, a viszontlátásig csókolom, édes Mamikám:

A hivatkozás helye

26 „A helyiérdekű vasút megy tovább." Az ínyenc felsóhajt, látván e pazar egyezést, élet és alkotás strukturális viszonyát. „Tetszetős." – Ahogy egy ilyen mindennapi, szürke, de mindenképp dolgos tényhez, a hév elindulása, kapcsolódik, és micsoda ékes bilincsekkel, a létezés teljességét, töretlen egységét invokáló, bár kissé ismeretes, optimista felismerés, az élet tovább-menése!

„A helyiérdekű vasút megy tovább" – dörmögte a mester halksággal; a hévkocsik meglódultak, az Árpád-híd szürke masszívumja lassan lemaradt. A mesternek jó helye volt, meg nem is – a napos oldalon állt, roppant nagy melegedésben, cserébe viszont az ablaknál –, ekképp jól érezte magát, meg nem is. De mindent megtett, hogy jól érezze magát: nem vett levegőt, „lapjára fordult", orrát, e híres darabot, úgy helyezte-forgatta, hogy a keletkező jelentékeny árnyék hűse szolgáljon vigaszul. Nem nagyon ment a dolog. Esterházy alkotó módon volt elégedetlen; tudta, hogy az írónak most már nem kell lelencgyerekek sorsáért szót emelni és a rövidebb munkanapért, a több szabadidőért sem kell a munkás-paraszt hatalom *ellenében* tollat ragadnia! De már például a szabadidő valódi fölszabadításának, értelmének, embert gazdagító tartalmainak kiküzdésében nagy, semmivel sem pótolható szerepe van a művészetnek.

A hév az ecetgyár mellett futott, bedőlve a kanyarban fordult el a Dunától. A mestert enyhe főfájás kínozta. A kanyar kissé megmozgatta az embereket, az emberek egymáshoz dörzsölődtek. Ő jól tudta, mire van szüksége egy fiatal írónak. Nem vállveregetésre van szüksége, hanem bizalomra és egyben szigorú ítéletre, hogy ne fulladjon ki sokszor már a második kötet megjelenésére, de legjobban talán arra, hogy ne fullasszák őtet bele azokba az álvitákba, amelyek már így is mindenképpen anakronisztikusak.

„Sajnos – húzta ő fel vékonyka vállait enyhülten –, sajnos a sorskérdésekhez nem tudok felnőni." De ez helytelen. Már akartam is megjegyezni, hogy a mesternél sosem lehet tudni, mit vesz komolyan, mit nem. És ez nemdebár… helytelen. A mester szemében pajkos fények gyúltak, jókedvűen mondta, miközben orcámat, mint a gonosz tantik, két, karmos ujjával megcsavarintotta. „Na, na rosszaság – a ság-ra csavarintott –, azt azért lehet tudni." Ismétlem: igen jókedvűnek mutatkozott. Ez később csappant. Udvariasan szólt: „Ejnye. Teljesen a saját niveaumra süllyedek."

De vissza a hévre, ne szaladjon már el vélünk az a bizonyos ló; „arccal a hév felé". „Micsoda hév, barátom." (Önirónia.) Az ecetgyár előtt ott rostokolt a régi, kis mozdony. Kávédaráló. A kanyar azt is eltüntette. Ám aznap őt minden érzékeny, közéleti elmélkedésre serkentette. A gombamód szaporodó, világos, tágas, praktikus beosztású lakásokat tartalmazó épületek tövében félig lebontón régi házak (Krúdy stb.). Árnyékuk keletkeztek: „A szocializmus mai problémáinak megértéséhez, mon cher ami, újra meg újra át kell világítanunk a múltat. Sokféle kérdés vetődik fel a mi múltunkkal kapcsolatban is. Az irodalom döntés, vállalás, választás. ítélet. Vagy Dózsa vagy Verbőczy. Itt nincs alku! Itt nem lehet elnézés, feledés, megbocsátás! Mindenkinek választani kell."

Az élet tüstént frivol helyzet elé állította őt: hogy kifordultak a kanyarból, elérték a Szentendrei utat s fordultuk volna rá a Filatorigát előtti egyenesre, a mester választhatott. Ha a nő felé csosszan, egy óvatlan pillanatban elveszítheti a sarkot (a Benedek Elek utcánál, hol „fordítva" nyílnak az ajtók, szinte biztosan), ha viszont a megjelenésével csöppet sem vonzó, köpcös, szuszogó férfi felé, akkor a helye biztosnak tetszik, és a nap is azt az orcáját süti, melyhez tartozó homlok nem fájt. A mester a köpcöst választotta.

Mozdulván, mozdult a karja is, és ő érezte az orrával, hogy izzad erősen. (Tudom, hogy ez nem irodalmi téma, de látni fogjuk, hogy az ő fénye mivel vonja be az ilyen alantas testi – vagy más esetekben: szellemi – „dolgokat".) A saját izzadtságát nem találta undorítónak ő, sőt tán hamisan, úgy képzelte: az izzadtság: férfiszag. „Barátom, oroszlánszag." Meglehet őt érteni a gyakorlat felől, a nehéz gyermekkor bevésődése jelentős, és nyilván akkoriban a desodor nem játszhatott főszerepet a család életében… Mármost ennek ellenére, igen érzékeny közösségi érzékenységével fogva mélyen és drasztikusan átélte ő, hogy ő nemcsak sajátmaga, hanem – mások számára mindenképpen – idegen test is, ezért mégis viszolygott, ha fölismerte hónaljában a jellegzetes nyirkosságot. A fekete, narancsos trikót viselte. „Kiváló trikó. Igen szép vagyok benne" – mondotta bizalmasan ő egy ízben, Gitti asszonytól szerzett információkra támaszkodva. Az anyaga is jóféle, szellőzős, formatartó. Télen napokig lehetne hordani. De ki hord télen nyári trikót? Ez megint olyan jellemző fordulata az életnek.

A hév pirosat kapott, zökkenve megállt. Ekkor odafordult őhozzá Mikszáth Kálmán – mert a kis köpcös ő volt –, s megkérdezte, hogy hány óra van. Ímmel-ámmal akadozva, sokat köhécselve kezdte mondókáját. Nem nagyon vonzó, rekedtes hangját, ráncokba futó csúnya arcát, lelógó harcsabajuszát (melyről Marci úr kicsinyég később azt mondta: „Micsoda *kányabajusz!* De nekem vúúú, *rozmárbajuszom* lesz!"), állandóan félrecsúszott nyakkendőjét elfeledtette a szellem szépsége. A hízásra hajló, köpcös termetű Mikszáth úr, akinek tatárosan kerek feje szinte nyak nélkül („nyakasincs") emelkedett ki a széles vállak közül, s akitől csodálkozva kérdezte meg egyszer egyik olvasója: „Ön írta ezt a novellát, ezzel a termettel?" – megszépült beszéd közben; megszépítette a gazdagéletű s a gazdaglelkű emberek belső varázsa. „Hány óra?" A mester megmondta. Amaz szuszogva megköszönte. Módfelett izzadt és szuszogott Mikszáth úr. – Sípoló lélegzete, állandó köhécselése egyébként is mind, jelezte, hogy rakoncátlankodik benne az élet motorja, a szív és a tüdő.

„Valahonnét ismerős" – hunyta le fáradt didaktikával a mester a szemeit. „Csenevész vagyok" – célzott ő a lüktető homlokára. (És a zsufa Mikszáth úr mellett ez többszörös igazságként pompázott.) A gyors ismerős – az ismeretlen ismerős! aki mindenki – széles taglejtéssel, színesen beszélt. A mester bólongatott. Mikszáth úr tüsi haja közt izzadságcseppek fejlődtek, afféle későn érő, zamatos, nyárutói gyümölcs módjára, bajusza vizenyős volt („mint az ecsedi láp a nagy és szívet-lelket formáló közös munka előtt"), mellénye domborodott is, gyűrődött is, és föl-le járt, mint egy lanovka. Szivarzsebéből jókedvű szivarvég kandikált ki. (Szivar és szivarzseb pontos találkozása megnyugtatta a mestert.)

A kalauz a jegyeket kérte. Ő odanyújtotta havi bérletét (melyre az intézettől, hol biztos állású értelmiségi ő havi 2700 forintért, hozzájárulást kap); Mikszáth úr addig ügyeskedett – „Nagy selyma vagy te!", mondta néki egy ízben Tisza Kálmán –, amíg megúszta: a kalauz fölismerte a mestert, jószerével kezet csókolt neki. „Vasárnap kivel játszotok?" „A Cérnával." „Itthon?" „Ott." „Jók?" A mester biggyesztett. „Tavaly lezúztak." De ekkor már szigorú maszkban a diáklányok előtt állt a kalauz-fiú; a mester derűvel észlelte a szcénát. „Ez érvénytelen" – mondta egy kis feketének („amolyan *druzsbamaca");* a fiú tekintete úgy billent a civil és hivatalos közt, miként a szivárvány két szomszédos színe. A fekete valamit cserfesen válaszolt, mire a kalauz visszaadta a bérletét, és továbbállt. „Impotens tréfa volt" – jegyezte ő meg fanyaran.

A mester – átlendülve személyes fájdalmain – rátekintett Mikszáth úrra. A két férfi cinkosan egymásra nézett. A mestert megcsapta a Mikszáth úr szájából barátságosan előkanyargó bor- és szivarszag elegyéke. A pufók orca és az áll borostásnak mutatkozott szemernyit, a kissé dülledt szemeket „kettős árok körözte be", akár egy *várárok*.

A mestert elkapta az írói véna. „És kihajol a várból világszép Dásenka meg a tölgyfa." A Mikszáth úr véreres szeme a felelős ezért az asszociációért, no és az ő olvasottságból eredő műveltsége. „Magas tölgyfán, magas tölgyfa száraz ágán, kakukkmadár üldögélt. Kakukk! Kakukk! Bal felé menj, kisleány!" Mikszáth úr szeme sarkából vastag ránc, amolyan húsdomb szaladt az orcák felé, ott szétterült – mint lelassult folyók hordaléka –: magát az orcát magasította, illetőleg lett azzá. Most fénylett a melegtől. „Dásenka elindult balfelé. Honnan, honnan se, egyszerre előugrott, honnan, honnan se, hirtelen előtoppant Miska medve, rendes nevén Mihail Ivanovics. Mancsa közé kapta Dását, és már futott is vele."

A hév csak most ért a filatorigáti megállóhoz. Műszakváltás lehetett, sok nő állt az állomás kicsinyes, komor épülete előtt. „Ó a könnyű kartonruhák" – sóhajtott fel a mester, s látta, ahogy mellette a kis borostás, borszagú öreg szeme a nőket keresi. „Hííí, a rabok vérit!" – bökött a fejével Mikszáth egy magas nő felé; a nő kezében cekker,

hónaljában, a ruhakivágás peremén, a peremmel *majdnem* párhuzamosan sápadt kis félkör. „Kiült a sziksó.” Fekete, súlyos haja mozdulatlanul borult alá, akár a megfagyott Niagara. A szemét nem festette, de a körmei csúnya pirosak voltak. Mégiscsak a természetesség a legszebb, neszpá?! Mikszáth úr a nőt nézve beszélt.

„Szép, akárcsak a kinyílt rózsa. Úgy is hívják valahogy, Búzás vagy Téglás Rózsa. Hogy tud ez rezegni, riszálódni, szent isten. Minden izma mozog, s csiklandozza a férfiszemet. Látod, fiam magos, egyenes, mint egy liliom, s mégis kerek, formás minden testrésze, mintha piktor pingálta volna.” A cekkerből Esti Hírlap magaslott ki, és a cekker rácsozatán meghorpadt joghurtpohár mutatkozott át. „Esti Hírlap, joghurt” – mondotta főfájástól nehezen forgó nyelvvel a mester. Búzás (vagy Téglás) Rózsa elébb erre indult, aztán arra; föltehetően az egyik ajtónál mutatkozó helyzet előnyösebb volt a másikénál. Mikszáth Kálmán izgatottan forgolódott, mert számára is előnyösebb volt az egyik ajtó, mint a másik. (Kérdés mármost stb.) A mester írói vénája megint beütött, akár a villám. (Akár a villám a szülői házba. „Bumm – mondotta az éppen idejét ott töltő Dongó Mitocska, és nevetett. „Ötezer” – mondta a maszek, és kezetcsókolt a mester édesanyjának. „Ezek…! – legyintett –, csak a sok duma, bocsánat, a nép, kezcsókolom, meg elégedetlenkedik.” S noha a mester édesanyjánál – ki szelíden reakciós [nem úgy az apa!], és személyes okokból a kommunistákat nem állhatja – ezek a szavak termékeny talajra találtak, az asszony mégis jócskán elégedetlen volt. „Ennyi pénz, te jó isten!” – Egy kései terminusban az asszony így „bugyogott”: „Édesfiam, én nem szoktam veled kiabálni, de ezt azonnal töröld ki.” „Mit töröljek ki?” – mondta ő huncutkás mosollyal és ordenáré mozdulattal. „Töröld ki, mert mióta látom, hogy ezek is ugyanúgy öregednek, mint én, nézd meg a vén Tocskát, egészen megnyugodtam. És azt hallom, hogy József Attila is kommunista volt…”)

Visszatérve a vénára: „Egy magas tölgyfán, magas tölgyfa száraz ágán kakukk madár üldögélt. Kakukk! Kakukk! Jobb felé menj, kisleány! Másenka elindult jobb felé, honnan, honnan se, egyszerre előugrott, honnan, honnan se, egyszerre előtoppant Miska medve, rendes nevén Mihail Ivanovics. Mancsa közé kapta Mását, és már futott is vele. Szalad vele, szaladt.”

A hivatkozás helye

27 „Én például akár egy millió arcot láthatok, mégiscsak Reén Gittát tartom a legszebbnek.” „Te drága.” „Jó veled élni.” A MESTER ÉS GITTA – ám ne ízetlenkedjünk.

A hivatkozás helye

28 A szélsők beadtak, a belsők meg rárajtolván, igyekeztek a labdát a hálóba továbbítani. Ő hosszasan csóválta nemes fejét: „Hogy egy mozgó labdát… nagyon nehéz… nagyon nehéz.” Gondterhelt luftokkal próbálkozott kezdetben. Özsen úr, a szertáros – kinek viszonya a derék Armand úrhoz feszült volt – hitelezett Mikszáth úrnak egy üveg Kőbányait. „Pincehideg” – nevetett az apró Özsen úr (úgy értve, hogy a pince meleg ez benne a vicc). Azt elszopogatta a nagy palóc: nézegette a mestert, amint az az ötösről sorban majdnem eltalálja a beívelt labdákat. A szertáros nem adott több sört. „Elég lesz papa.’, Özsen úr kicsi volt, de határozott természetű. (Bizonyos bajok kezdtek ez időtájt megpendülni, s az Özsen úr határozottsága ekkor is kiütközött, ami – átvitt értelemben – vérre menő marakodásokhoz vezetett közte és Armand úr között. Fertőzött levegőben szükségszerűen tenyész az alaptalan gyanúsítás és rágalom. A dolog lényege a szegénység volt.)

Mikszáth Kálmán intett a mesternek, hogy megy. „Spiccer bár?” – kiáltott ő, loholván egy elugrott labda után. A nagy anekdotázó, aki néhanapján* elképesztő élességgel mondta meg a véleményét a kormánynak is, a pártnak is, akinek realista ösztöne, eleven valóságérzéke megóvta, hogy a meghasonlottak, kiábrándultak útjára lépjen, akinek lelkére nyomasztóan nehezedett saját korának riasztó sivársága, mindazonáltal cinizmusba tokosodva ugyan, de az öregedő íróban is ott rejlett fiatalkori másának szép hősiessége, és akinek Tisza Kálmánhoz fűződő kapcsolatából a polgári irodalomtörténetírás mítoszt teremtett (igen, mert így akarta veszélyteleníteni metsző kritikáját: hisz hogyan lehetne az úri társadalom kegyetlen tollú szatirikusa az, aki a Jókai svábhegyi villájának a teraszán csaknem minden szombaton és vasárnap Tiszának kibicel), nos ez az ember megvonta a vállát, és visszaintett a sportoló mesternek, hogy „bedob még valahol néhány decit”. Ő bólintott, majd figyelmesen végighallgatta, hogy mi a következő gyakorlat; ún. játékos gyakorlat következett, de ő, mint mindig, nem értette. „Ne haragudj, fűzfa, nem értem.” Mire elmagyarázták neki, lassan, mint a gyerekeknek. „Érdemes volt kitaníttatni téged, haver.”

A hivatkozás helye

29 „De Kálmán bácsi!”

A hivatkozás helye

30 „Ki ez a faszi?" – kérdezte György úr hanyagul (pedig György úr mindenkit ismer, egyszerűen mindenkit), mintegy átnézve a mesteren, miközben a keze járt, mint a motolla: sebtiben elmosott egy poharat, a mesterék mellett álló anyókára bökött. „Kettő vörös, ugye, drága?" „Az, az, aranyom, csak harminc fillér hibádzik." Az öregasszony zavartan toporgott. Fekete, koszhadt ballon kabát lógott rajta. nagy ráncokat vetett, csak a hajlott háton feszült meg. „Mint egy szerencsétlen boszorkány." (A mestert a kinézés tekintetében a nagyanyjára emlékeztette ez. Csak ebből az öregasszonyból „tüntetően hiányzott az erő". De a nagyanyát is így meghorpasztotta az elmúló idő. Fekete parasztasszony lett, ő is jóságos boszorkány. Ha hajlottan, már csak a földet nézve, a mester számára alig követhető gyorsasággal végigtipegett a kis településen, az egyforma házacskák közti résen, az utcán, nagy tisztelettel köszöntötték. Jogosan. Nagyon mulatságos volt aztán, ha egy-egy tán nem is okvetlenül nagyképű nyugati turistát valamely megfelelő világnyelven eligazított.) György úr vidáman a mesterre pillantott. „Hogy *hibádzik?* Nem baj, mamikám, majd elhozza holnap." De már ez alatt az öreg nő reszketeg kezével megmarkolta a poharat, egy pillanatig kitartotta, s aztán villámgyorsan lehúzta a bort; György úr felé motyogott valamit, és iszkolt kifelé. „Ágyő, hölgy*eim,* ágyő" – szólt utána a nagy hírű csapos.

„Ki ez a faszi?" – bökött ismét a mester mellett igazán szerényen, bár tömötten állongó Mikszáth úrra. „Bocsáss meg. Kálmán bácsi" hunyta ő le a szemét céllal, majd hasonlóképpen nyitotta ki György úr számára: „Nem mindegy', haver, egy akárki." „Két sör?" „Két sör" – mondta ő testvéröccsének bizonyos érzelemmel eltelve.

Az idő telt-múlt, s ő egyszerre, miért, miért nem, úgy gondolta, hogy megengedhet magának egyet és mást (az őt űző felelősségérzet és tudásszomj következményeként), s ezért ahogy egy ízben letette korsaját a fémpultra, és letörölte – mint a hegyormokról a Kéz a felhőket – orráról a sörhabot, neki támadt Mikszáth Kálmánnak, aki (pedig) láthatólag szerette a mestert. (Alant kicsit fakóbb az esterházys irónia. Véletlen ez? A tudatosság csillag-jele vagy a fegyelem áramszünetéé? – Ó, ó, mondták a vitrinkatonák.)

„Mondd, Kálmán bácsi, te önként vállalkoztál bizonyos feladatokra vagy a miniszterelnöki sajtóiroda főnöke, Bercsik Árpád szólított fel?" Így, direkte a közepébe! Fantasztikus! Mikszáth úr még nem végzett a sörével. Akkurátusan itta, kézfejével megtörülte a bajszát. Addig azon, mint dér, fehérlett a hab. „Önként. Úgy éreztem, ez a helyes. Hittem." „Ne fűzzél, Kálmán bácsi. Mindenki hitte volna?" „Sokan." Révedezve kortyolt az öreg. Most több volt, ami elválasztotta őket; mintha nem is folyna a dialógus. „Nagyon sokan." „Na de Kálmán bácsi" – csapott a mester dühösen, türelmetlenül a levegőbe. (Most látszik csak a szerencse, hogy a korsó letéve.) Az öreg csak mommogott magában, mint aki beszélne is, nem is. „Úgy vagyunk mi ezzel, hogy ugyanúgy nem tudunk erről beszélni, ahogy nem tud az ember az első szerelmes éjszakájáról beszélni." „Na de, Kálmán bácsi, hát épp ez az! Hogy töke van a menyasszonynak!" Mikszáth úr ritkán nézett a mester szemébe; de most igen. És mi minden tükröződött ebben a fátyolos, barna szempárban: az a nagy tudás, hogy mitől döglik a légy. „Nagy mameluk vagy te öreg" – mondta a mester ifjún. Mikszáth Kálmán visszafordult. „A szó nem tör csontot."

A mester féktelen lobogásra gerjedt. (Mert épp a szóra oly érzékeny ő, az avval történő visszaélésre. Attól igen kedvetlen lesz. „Jóllakottan üdegélni és hazudni, barátom, a legrosszabb verzió." Erről még a következőket szerette mondani a jó ember: „Barátom, a grammatika erkölcstelen." S ha nagyon rossz a kedve, hozzáteszi: „Kultur ist Parodie." Meg tudja ezt élni erőteljesen ő.) Kurucz és labancz ősei (mert Esterházyból annyi, mint a pelyva) csaptak össze benne, toledói penge a kiegyenesített kaszával, villogott a saját szeme, zászló volt ő, melyet bontani lehet és zászlórúd; definiálható. Mikszáth Kálmán nem jött izgalomba. Intett György úrnak újabb sörért. „Jó huzatja van, fater" – nevetett a nagy csapos. Mikszáth úr figyelmes tespedtsége lelohasztotta az e századi alkotót. „Tudod, fiam, a kurucaid legyenek bátrak, ne az író." (Dehát a mester se bátor, se nem-bátor nem akart lenni.)

A kocsmában vékony, szőkés fiúcska jelent meg, maga mögött madzagon egy kis zongorát húzott. Egyenest a csaposhoz ment, kérdezett valamit, de az tagadólag rázta a fejét. A törzsvendégek az asztaloknál ültek, s nem sokat ittak, de állandóan. „Apádat keresed mi?!" De fel sem néztek a kártyából. Ez nem volt szám: néhányukért mindjárt jönnek, másokért meg soha senki.

A mester publicisztikus hevülettel tovább kutakodott. „Na de Kálmán bácsi, bizonyos jelek azért gyanúsak…" „Hagyjál te engemet békén. Öreg fa vagyok én már… Romlik a memóriám." „Jó, omlós memória, az a jó!" – pattogott a mester, aki nagy ínyenc hírében áll. György úr intett: csendesebben vigadjanak, szegény édesanyám beteg. (De aztán javult az állapota.) Mikszáth úr vonogatta a vállát. Sok minden eszébe juthatott. „Na ja: die fényes szelek!" – Te Jóisten, haraphatok az ajkamba; és emlékeztettem a mestert a sok pozitív sorsra, melyet ez az ironikus mondatocska sért. „Ha én nem sértődöm…" – mondotta ő laza hetykeséggel. Emlékeztettem a mestert az ő szituációjára, sőt azt találtam mondani, hogy talán ő végülis, történetileg nézvést, mégiscsak amolyan hercig (nem herceg, ha-ha-ha!) kakukkfióka a szocializmus pihe-puha fészkében. Persze hasznos, jóravaló kakukkfióka. „Te pedig te kakukk, bizony a te jó édesanyád!" – üvöltötte ő könnyen, elegánsan (miként a viccben Móricka bátyja). Miután tehát ő ilyen frappánsan kivédte a feléje nyújtott, általam közvetített, sikló tőröket, ismét Mikszáth urat ciceréIte. Valamit meg akart tudni ő, és valamit nem tartott helyesnek ő. „Le van ez betlizve, barátom."

György úr eközben dolgozott rendesen. Szerették őt a vendégek; kár, hogy György úr úgy fölülemelkedett rajtuk. Megadta nékik, amire vártak – ha a féldecikből és két decikből lecsípett is –: a nőkkel, bármilyen *szakadtak*

voltak is, flörtölt, a férfiakkal férfias volt. Csak… Mindegy: György úrban megvolt a „lélek melege”. „Gyurikám, egy hosszúlépést.” Az illető észrevette a mestert. „Szervusz, Petikém. Te itt? Végre hogy jó útra tértél.” Nevettek, a mesternek halvány dunsztja sem volt, ki az, akivel beszél. „Nyertek vasárnap?” „Nyerünk.” „Múlt héten is ezt mondtad.” „És nyertünk?” „Nem.” „Na.”

Mikszáth úr arrébb húzódott, a flipper mellé. A mester követte. Ez a kérlelhetetlen bizakodás és optimista cinizmus! A mester óvatosan kerített. „Sivár, átmeneti kor írója voltál.” Mikszáth úr bólintott; erre? vagy a flipperkirály újabb ingyenjátszmájára? „Persze, azokban az *ínséges* időkben…” De a mester itt túllőtt. „Jegyezd meg, fiacska, az idők mindig ínségesek.” Mikszáth úr figyelmét az ide-oda pattogó golyócskának szentelte.

„Mondják, Kálmán bátyám, hogy fiatalabb korodban volt benned valami kedves hősiesség, valami erkölcsi erő, mely ott festékezett szavaidban.” A flipperkirály megett álltak, úgy susmorgott a mester. „Persze… értem én… nagy korok hősi jellemeket szülnek, de a mozdulatlanság néma évei kikezdik a jellem acélját.” – „Látja, mon ami, ez marhaság. (Pedig ő mondta. – E.) A mozgás relatív; koordinátarendszer kérdése, egy ideig. Nincs mozdulatlan kor, ha én *vagyok!”* – és szemével diadalittasan előretekintett. – A mester kissé alálavkázott, pardon, Mikszáth úrnak. Ki akarta a nyulat ugrasztani. „Barátom! A nyulak…! Egy fenét! Csak füvet rágnak és híznak.” És a zsemlegombóc?; de hiába a kajánkodás.

„Kálmán bácsi, kérlek szépen, ugyebár bízvást remélhetem, hogy benned, általad, a különbség a rothadó burzsoá világ kicsinyes, dekadens én-kultusza és azoknak az embereknek a büszke öntudata közt, akiket megcsapott a demokratikus szabadság-mozgalmak hősi pátosza – kimutatható volt. A te vonzódásod, Kálmán bácsi, a dzsentrihez sohasem jelentett azonosulást vele.” A mester elégedetten összedörzsölte rágottkörmű kis-kezét. „Tudja, barátom, ez a regény rosszat tett a körmeimnek.” (A regény most: de már a régi időktől kezdve: a gyerekkor hideg félelmei, a szűkölés a mélyi sötétben, a fej túrása bele a párnába, a lepedő kaparása, az ökölbe szorított kéz – mindez odakonkludált, hogy a mester nem gyöngye a manikűrösöknek.) De csak a flipperkirály fordult meg. „Százas?” „Parancsolsz?” A flipperkirály ebből rögtön tudta, hogy a mester nem otthonos e játékban, és kapacitálta. De nem volt kapacitálhat ő. Mikszáth úr szuszogott, mozgolódott. Aztán súlyos szó hangzott el, lassún, megfontoltan.

„Mit akarsz.” Mikszáth úr hátrafordult, miként egy kivénhedt söröslegény. A mester megint megértett valamit, szegény. De György úr csitítólag ott termett: „Na, na, nem szabad, na, na. édes kicsikéim.” Óvott ő mindenkit. „Nehéz, édesfiam, magyar írónak lenni.” Mikszáth úr békülékenyen nézett. De a mester még mindig akart valamit.

„Egy galád, népellenes rendszer…” A mondat félbetörött. „A túróba! Képzelje, barátom, nem találtam állítmányt.” Hát igen: ahogy vicsorog ő néha írás közben, simogatva mindazalatt az állát. (Mint néha a meccsen, ha erőt vesz rajta bizonyos „bénultság”.) A keze ilyenkor a papír fölött, a bal, erőszakosan terpesztve, akár a ragadozó madaraké. „Jogos. Reszkessetek egerek!” – Nos ha ily helyzetben a kis Mitocska rózsás kezecskéivel kopogtat a mester hátán, és még sok más – egyenként igen züsz – módon tudomására hozza apjának a szeretetigényét, akkor az esetleg elveszti a türelmét. „Kedves Ávdottya Jegorovna – üvölt ő ilyenkor kimérten –, menj anyádba, illetve hoz – bizony sajnos ilyen direkt is lehet ő –, már ötször kezdtem neki ennek a nyamvadt mondatnak.” Kissé engesztelésül, mintegy megosztva gondját a csöppséggel ezt mondja: „Egy árva fija állítmány nem jut, kicsikém, az eszembe.” Egy ízben a lányka ezt mondta: „Papácska. – Közben szokása szerint hevesen mutogatott, nyitott tenyerét forgatgatta. – Papácska, írj rövid mondatot.” „Barátom! Mit tehettem. Megígértem, hogy ahogy mélyül, úgy egyszerűsödik majd a stílusom.” (Megnyugodhatik hát, aki irodalombarát!) (Szaporodnak a jelek.)

„Na de Kálmán bácsi, hogyan lehet, hogy senki nem ismerte föl, miről van szó? Hogy a hajlamos úri agyvelő az úr! Az úri svihák! S hogy a generális hideg, fénytelen szemének szapora pislogásában ott az úri bitangság!” És aztán egészen halkan: „Vagy féltetek.” „Hagyjál. Öreg vagyok. Mi vállaltunk mindent. Mindent. Tévedtünk, ezt is vállaljuk.”

„Na még szép” – mondta a fiatalember. Mikszáth úr megint elfordult a flippertől. Pedig az izgatottan zsongott; emelkedtek a tétek. „Fiacska. Ha te ott akkor… akkor te ott ugyanúgy.” „Akkor én börtönben lettem volna!” – kiáltott keményen ő. Mikszáth úr bólintott. „A rabok vérit, perszehogy! Nem lett volna nagy kunszt. De ott bent a börtönben, ott bent, ott ugyanúgy, te akkor… Másképp nem tudtál. Csak azt vagy azt tagadva, de mindenképp ugyanúgy! A sablonok beléragadtak az elmékbe, mint a bogáncs a juhok gyapjába. Nem juthat az észbe, hogy másképp is lehetne.” „Van ilyen” – gondolta mélyen magában a mester. Mert hányszor előfordult, hogy hirtelen, már talán a 16-os vonalnál, olyasféle kedvező pozícióban, nem jut eszébe semmi. („Méltányos csúsztatás.”) „Te, jó isten – pillant a csatár a labdára, mely gurul –, nem jut eszembe semmi.” Miért, mit, minek, kinek s főképp hogy. „Talán spiccel, zamek, a reketyésbe!” – lehet gondolni kiábrándultan. Ám aztán bonyolult birkózásba keveredik természetszerűleg ő, és nehéz, fáradságos *munkával* kiharcol egy szögletet, majd bocsánatkérő arccal a társaira néz.

„Ilyen nincs” – mondotta hangosan. „Fiatal vagy.” „A fiatalság erkölcsi fór.” Tetszetős. „Tévedés.” Ekkor ő bölcsességhez folyamodott. „Tévedni igen helyénvaló dolog, míg fiatalok vagyunk, de öreg korunkra fel kell hagynunk ezzel.” Majd rögtön ezután a publicisztikus hevületre tért vissza. „Én még nem követtem el semmit, s az elkövetettekért nem is vállalok felelősséget.” „Arra nem kell *annyira* büszkének lenned, hogy nem követtél el semmit… Egyébként lassan-lassan azért ti is követtek… De fiacska. Már mondtam, mi vállaljuk a felelősséget. Ezt magad is táthatod.” „Egy kicsikét leszámoltok, egy kicsikét szembenéztek, és szemetekben csillog a régi derű. Nagyon meg vagytok hatódva.” Tanító-ujját fölemelte: „Pedig valamely új igazságra nézve semmi sem ártalmasabb,

mint valamely régi tévedés!" „Mit tudsz te erről?! Hogy itt hittel és meggyőződéssel éltek nemzedékek, amelyek akkor mély meggyőződéssel vállalkoztak a társadalom átalakítására! Mit tudsz te erről, árnyaltan." A mester utcájába bele lett sétálva: „Hát persze. Ezt mondom én is! Én beszéljek? Én, aki akkor – 1, 0, l, 2, 3, 4, 5, 6 éves voltam, így *sorban?!*"

György úr hívatlanul előugrott a pult mögül, két dús korsóval. „Igyatok, pupákok." „Hasonlítotok ahhoz a bizonyos Bodónéhoz, aki mindig másról beszélt, mikor a bor árát kérdezték." Lehúzták a sört. Ekkor Mikszáth Kálmán elnevette magát, oly bukdácsolva, hogy az már röhögés volt. A mester elpirult, majd ő is így tett. Igen: Esterházy Péter egy nagy negatív hős, akiről csak a tisztelet hangján lehet beszélni!

A hivatkozás helye

[31] Drága Jolánkám!

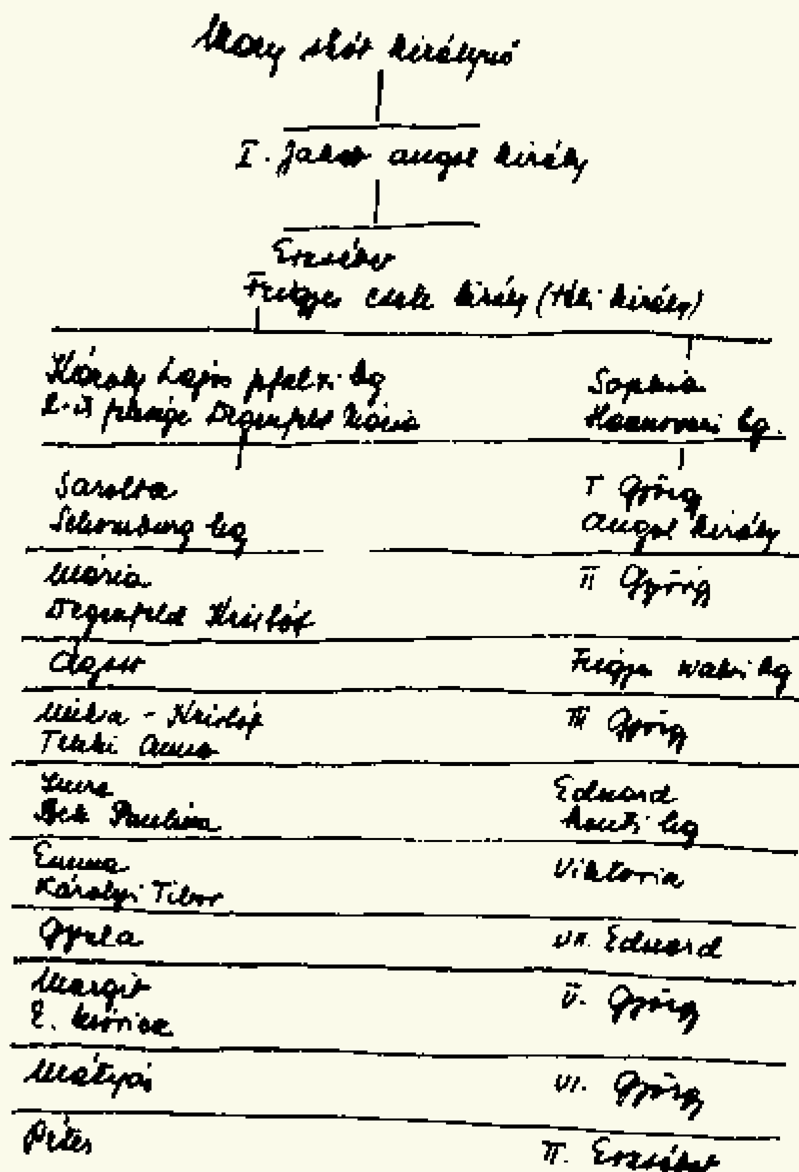
Legyen szíves a családfát, amit múltkor küldött, filccel újra írni. Köszönöm magának. (Elvesztettem, azért kell.)

Kezét csókolja:

péter

(Szaporodnak a jelek. – A filc!? Mert a nyomdába így kell! Elvesztésről szó sincs. Itt ő hazudáshoz nyúlt; a családfa túlnan pompáz – nyomdailag *így, persze, immáron:* kifogástalan. Hol hát az ártatlanság?! Hogy hol? Sehol, világos. És mit nyertünk cserébe? A látványt, ahogy az irodalom tevőlegesen belealakul a világ menetébe.)

Ld. még a 7-es jegyzet.

A hivatkozás helye

[32] E ponton fölmerültek a fölgyülemlett bizonyos közérthetőségi kívánalmak, melyeket ő nem látszott – hangsúlyozom: véleményem szubjektív! – kielégíteni. A mester így szólt sroff: „Aki valamely írónak, barátom, homályosságát felhánytorgatni akarja, vessen pillantást előbb saját bensejébe, hogy ottan van-e kellő világosság. A nagyon világos írás olvashatatlanná válik szürkületkor.” Pricc-pracc, ennyi. Így dobta ő vissza a labdát e pompás svédcsavarral a feladónak. Volt ebben a kijelentésben tartás, kétségtelen, de nem kevés ridegség is. De aztán szokás szerint keresztény melegség váltotta föl a hőmérsékletet. (Műhelyi titkok birtokosai leszünk; újgazdagok – mondaná talán ő, háta megett őseivel.)

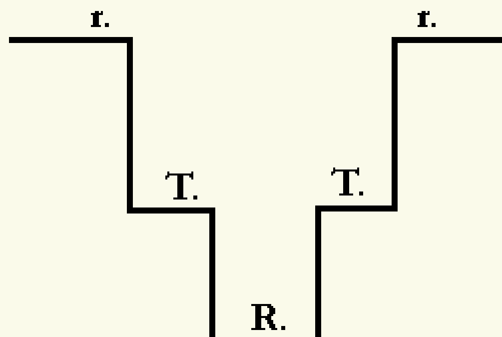
Talán téglát kellett cipelni, és a mester oly hosszan nézte a poros és a csorba tégláktól enyhén, de fájón felszaggatott tenyerét, hogy nem maradt hely a sorban, vagy talán a mozgatható kapu vivését nem tudta elősegíteni ő, vagy talán a ponyva sarkainál mindnél volt ember, mely ponyvával a lenyírt fű kerül kívülre („Civil a pályán!”), vagy a medicin labda fogyott *épp* az orra előtt el – mindenesetre valami nyugodt szigeten álltunk, mely körül serénykedés folyt, mely jó közérzetet teremt. Ő tenyerét tapogatva, dresszét gyűrögetve, elszórt fűszálakat rugdosva beszélt:

„Tudja, barátom, olyan ez a fejezet itt a szöveg közepén elrejtve, fölfúrva, mint egy mélységes mély, szépséges szép, titokzatos veszélyes kút.” Elképzeltem. És vajon vize iható? és legelőjén fű kövér? Mire ő kifakadt, hogy „egyesek” legszívesebben víziadót vetnének ki a kútjára. Feldúlt volt: már-már helyet szorított magának a hatalmas ponyvánál.

De aztán mégis inkább a salak felé vette az útját. Kissé – a fű után! – undorkodva állt meg a fekete terepen, mely oly sok hosszú vagy irgalmatlan gyors futás emlékét őrzi. Az új cipője volt rajta, magas, veszélyes stoplikkal.

Ezekkel kezdett el rajzolni oda. Furán féloldalra kellett a lábát tartania, hogy csak egy stopli „fogjon”. „Tudja, barátom, ez a kettős-kút konstrukció.” És elmondta az érdeklődőnek, hogy ugye ahogy az eredeti regényanyagba vájódik a *T*isza-kor, úgy abba a *R*ákosi-beszéd. „Projekció, haver.” No, mondtam én magamba kajánul és büszkén, azért egyéb *horhosok* is vannak a mester esetében.

Maga a rajz ilyen volt:

Nagyon szép rajz. És lábbal! Én – tudható és soha nem is tagadtam – úgy de úgy szeretem a virágokat és általában a művészi dolgokat. De például egy utat is, kerti utacskát, hol a gereblyével karmolászott sóder párhuzamosaiban könnyű női topán tapos (jel! nyom!), az utacska kanyarog, elrohan a festői sziklakert mellett, érinti a kevély rózsalugast etc. etc., nem kell tán bővebben magyaráznom. Jó érzékem alakult ki így a szimmetriára. Vessünk egy pillantást a rajzra. Szimmetrikus! Ezért szeretem.

– – – – –

A mester megjelent a kocsmában. Ócska kis hely volt, a padlóból durva petróleumszag áramlott, a konyhából meg a pacal émelyítő illata, és minden átitatva a sör pállott leheletével. („Igen, barátom, ez ugyanaz a kocsma.” Mulatságos a téridő szerkezete.)

A mester intett György úrnak, az visszavillantotta asszonyvadító, bús, barna tekintetét, s mérte a sört. Ekkor a Sanyi, a flipper-király hangosan felkiáltott: „Igen!” Valami rettenetesen nagy pénzt nyert. Mégis mennyit? „18 rongyot.” Nem hiszem. „Én sem. De annyit nyert.” (Mj.: 18 rongy = 18 ezer; mai szleng.)

„100 szál lafransz rózsát a kakmutternak!” A flipperkirály örült, pedig hozzá volt szokva – csakhát a tét! „Ma mindenki az én vendégem!” – kiáltotta. „Éljen” – csattantak a tenyerek, de nem olyan lelkesen, mint „gondoltam volna”. Nem volt nagyon népszerű a flipper-király. Állítólag csalt. Egy ízben hárman elhatározták, hogy megverik. „Élesben.” Leszólították a K. utcában, az önkiszolgálóval átellenes sarkon. Jó sötét volt. „Sanyikám, fűzfa, van egy staubod?” Ő persze már „tudta a témát”. Elővett egy forintost, felpöckölte, majd, ahogy az – várhatóan – visszatért, két ujjal meghajlította. A megnyavalyított pénzdarabot a három „támadó” felé indította. „Fiúk, tessék. Ezen vehettek cigit.” Mint díszsorfal közt, ment el köztük.

„Egy sörre!” – intett most György úr felé. A csapos bólintott. A flipperkirály együtt járt a mesterrel nyolcadikba. „Nagyon irigyeltem a kislabda-technikáját… Az én csúcsom, barátom, 32 méter volt.” A lányoknál föltételezem ez elegendő lett volna az első helyezéshez. „A másodikhoz.”

A flipperkirály fölfedezte a mestert, aki még ott állt szinte az ajtóban, mert mióta belépett, mindig történt valami, amire figyelnie kellett. „Ha valamire figyelünk, nem szerencsés, ha velünk is történik valami. Mert megváltozunk, és akkor már nem tudni, hogy az észlelet kinek a számlájára írandó.” (Heisenberg úr ötletéből – E.) Eztán egy igen szemrevaló, az alkotás mélybarlangjaiba vezető megjegyzéssel élt ő: „Olyan hamar leváltozom a dolgaimról.” (Én ne tudnám! Aki e változásokat követem, és *ezáltal* létrehozom a dolgokat! És ezáltal egyre inkább tempó-hátrányba kerülök; szaporodnak a jelek.)

„Szervusz, Petikém. Mit iszol, fűzfa!” „Szevasz, öreg.” „Mi van, öreg? Fűzfa, de régen láttalak… Mi van veled?” „Megvagyok. Nők, pia, kábítószer.” „Gyerek?” „Egy lány, egy fiú.”*

„Nekem meg két fiam van.” „Nem is tudtam, hogy megnősültél.” „Hajaj, de még hogy! Öt éve rajtam a bilincs. Lehúztam a két évet a seregben, akkor utána volt egy kis lébec, dolcse vita, aztán hipp-hopp: kaloda. Asszonnyal, gyerekkel már nem lehet ugrálni.” „Hát nem.” „Ide lejövök, játszom ezen a vackon. Kis kereset-kiegészítés.” „Látom, megy.” „Petikém, fűzfa, tudhatod, a kezem az egy műszer. Fürge ujjak technikája.”

Nevettek. A mestert többen üdvözölték, a flipper-királyt elhívták, és elment. A mester nagyon szerette ezeket az ostoba beszélgetéseket, ezeket a felületes kapcsolatait, mert ezekben érezte ő legerősebben a „megismételhetetlenséget”. Egy ízben nyugatra készülő, csontos barátjának (Tátrus) a haza fogalmát is így, ezzel járta körül. (Hiába. Van ilyen.) „Az a Fancsikó és Pinta, fűzfa, nem vágott a földhöz” – mondta neki egy ilyen félismeretlen egy kispályás meccs szünetében, s ő napokig örült ennek. „Triviális vagyok, barátom.” Ekkor hirtelen, mint a villám, meglátta ő az egyik játékosügynököt. Ez idő szerint már jócskán gyanakodott ő, nem mozdult az

átigazolási ügyben semmi. Sajnálta. „Na, mik a hírek, nagyfőnök! – csapott a mester nevezett vállára, vidáman, mint egy titkosrendőr. – Mik a hírek? Védekezünk vagy támadunk?" A kis köpcös írd és mondd: elpirult. „Hát megmondom, Péterkém, én még ilyent nem pipáltam, megmondom őszintén, hogy egy futballista olyan munkahelyet kért volna, ahol…" Ki se mondta a szót: dolgozni. Lehajtotta a fejét. „Meg aztán a vezetőség bizalmat szavazott Móka doktornak." „Jól van, öregem" – mondta ő, és faképnél hagyta a nem túl rokonszenves figurát.

(Az esetet emlegetik külvárosszerte: „Tudod, hogy miért nem igazolt el az Eszterházi bátyja?" stb. Így nyert a hűség – a véletlen és a lelkiismeretlen sportvezetők talmi alakjában – csatát. Vége. – „Barátom, ez az átigazolási-motív, úgy ért véget, mint pisi a Szaharában." A mester dicséretében a „homok" szót használta, én azonban a vállalkozás fontossága és mérete miatt a fenti változást tettem. Hűség és igazság közt történt a választás. „Nos, mon ami. Ugye. Ha én vagyok a leg ——— magyar ——— egyike, akkor ez a könnyed nagystílűség, ahogy a művészetet tisztába teszem – ez nagyon is nyugtalanító" – és borzasztóan simogatta az állát.)

Az események központja a belső terem lett, a munkaszoba, a négy királyok országa. Meglehetősen rozoga asztalok álltak a kártyások rendelkezésére, melyeknek lába alá papírcsomókat rakott György úr. (Ilyenkor haragusznak a kártyások.) Ha kevésnek bizonyult a hely, odatelepedtek a szenvedélyes firmák a biliárdasztal mellé is, kitévén magukat a golyó általi halálnak. (Értem az elefántcsontgolyót, melyet Fluger bátyánk – Szolnok megye bajnoka – messzi kiugrat a dákójával.)

Tarokk a skartban. „Tarokk fekszik." „Segít a 20-as tous les trois-val." „Contra!" „Rekontra Pagat Ultimo!" „Recontra!" „Supercontra!" „Hirsch!" „Pápa!!" „Északi összekötő vasúti híd!!!"

„Nyugodjanak meg az urak" – mondta György úr foghegyről fenyegetően, és kijött a pult elé. „Ki ez a faszi?" – kérdezte a mestertől. Ő Mikszáth úrra nézett, aki nagy kártyacsatában vitt, homloka fénylett, kihallatszott a nagy szuszogása. Előtte vörösbor. György úr nem várt választ, derekát fájlalva a dolgára sietett vissza. A mester magához vett egy poharat a pultról, széket húzott Mikszáth Kálmán mellé, és gibicelt. „Tudja, barátom, az volt aztán az ingyen bor." Akkoriban Marci úr Budafokról kapott az aranylábai díjazásképp hellyel-közzel bort is, és juttatott a mesternek is; de azért a Mikszáth bora mégiscsak *ingyenebb!* A mester pénzügyi helyzetben volt. – Nem sokkal ezen időpont előtt esett meg igen szórakoztatóan a két bor-szolgáltató találkozása. A mester és Mikszáth úr jött végig a jegenyesoron nagy, baráti beszélgetésben. A mester hamar szívéhez nőtt Mikszáth úrnak, vehemens gyorsulással akkor, midőn Mikszáth úr megtudta, hogy a mester (is) először tudott palócul s csak aztán magyarul, a történelem tisztító vihara folytán. A családi ház előtt a járdát söpörte Marci úr felületesen éppen. (Nem a járda felületéről beszélek, hogy a humor eszközével éljek.) Volt nagy hajcihő; amit ott a por meg a levelek csináltak! Hogy csak föl, föl, a lenyugvás meg soha! Marci úr, ahogy meglátta Mikszáth urat, engedte, bumm, a seprűt ledőlni, mintha az elájult volna. „Micsoda kánya-bajusz!" mondta leplezetlen irigységgel. (Nem véletlenül használtam az elájulás kifejezést az imént. Mert ha Marci urat járdasöprés vagy hókotrás közben meglepte az egészségügyi szakközépiskolából a hévhez irányuló bakfis-csapat, akkor Marci úr, ha kedve ilyen irányba szottyant [és mondják: nagykedvű ő], szeme fehérje kifordulván, egyszerűen elájult. Azok meg élesztgetik, élesztgetik [mesterséges légzés, az anyai természet elemi megnyilvánulásai stb.]. Ő meg csak éled. A mester édesanyja így aztán nem is tudja igazán, örüljön-e, búslakodjék-e fiai példátlan lustaságán…! – Hogy pl. nem akarják a járdát se söpörni.)

„Melyik utcát mondod, haver? – élt a mester az öcséi szófordulatával. – Bajusz utcát?" „Micsoda harcsabajusz! – variálta Marci úr, és megveregette a Mikszáth Kálmán vállát. Mikszáth úr meglehetősen tanácstalanul álldogált a vibráló családi életben. – De nekem, vumm! rozmárbajszom lesz!" A kezét karmosra hajlítva, majdani bajszához emelte, felső ajkát felhúzta, mint a haragos nutriák, és a *vumm* hangutánzó hangsor diktálta mozdulattal két kezét, mintha egy óriásbajusz lekonyuló ívén siklanék, előre rántotta. „Vumm! Ilyen!" Mikszáth és Esterházy, e két, sokat megélt világfi, egymásra mosolyult. „Fiatalság, bolondság!"

Mikszáth úr igen elemében érezte magát, hogy összejött a kártyaparti és hogy fogy a bor. „Ülj ide, fiam, az öreg fa árnyékába." „Ott szlopáltunk, barátom, kettecskén." De nem ilyen bagatell a szituáció! Két rendőr lépett be a kinti szürkületből. A flipper körül támadt egy kis mocorgás, kezek moccantak zsebben tele, azontúl nem történt semmi, csak György úr pattant szolgálatkészen, tudatát a lét határozta meg. „Parancsolnak a biztos urak." „Szolgálatban vagyunk." György úr odafintorgott a mesterre, s szaladt tölteni a sört. Mikszáth úr kedéllyel keverte a varázsos lapokat. A fiatal, szöszke rendőr a mesterre erősen nézett. „Mondd, Kálmán bácsi – fordult ő tapasztalatért az idősb kollegához –, te soha nem vagy ideges?" „Hogy nervóz lennék? A rabok vérit, már mér lennék a'?!… Nem vagyok én olyan kis ember, hogy a kormányt lássam vagy ne lássam. Nekem az teljesen közömbös. Én csak Magyarországot látom." Osztottak, belenézett a lapjába. A lapját is látta. „A dolgok így vagy úgy, előbb-utóbb úgyis megtörténnek. És ahogy az erőviszonyokat ismerem, és azokat jól ismerem – párnás kezével szeretettel végigsimított a zsíros kártyalapokon –, még nyerhetek is."

A rendőrök megitták a sört, elmentek. György úr odaszólt a mesternek. „Tudod, ki volt a szőke fakabát? A Csuresz. Emlékszel még az ifiből." – A mesternek hirtelen eszébe jutottak a citromok. „Az ifiben mindig kaptuk a citromot." Papírzacskóban hozta az akkori Balösszekötő apróka édesapja. Ott vágta késsel előttük, az egész szünet alatt csorgott a nyáluk, és lényegében a szünet végére lett kész az öreg. Akkor aztán sorban megkapták az adagokat, és pofákat vágva megették. Lehetett repetát is kérni. A mester sokszor nézte a vékony szeleten át a napot. „*Manapság* miért nincs citrom?" „Ki lett mutatva – válaszolta egy ízben Armand úr –, hogy nem hasznos." Armand úr

összeráncolta a homlokát. „A sózott paradicsom sokkal többet ér." „Ezt úgy mondod, fűzfa – támadt a mester edzőjére –, mintha azt kapnánk."

„Szóval a Csuresz. Jó *balosa* volt, csak sokat trinyózott. Tőle is csak örökölni lehetett a golyót." – György úr szerette a szólás-mondásokat. És ha egyre rászokott! Hetekig fújta Marci úrral egyetemben! Mikor például a Felvidéken volt a csontkovácsnál, és jött a nagy hidegben vissza, a hideget így érzékeltette: „A jegesmedvék csak úgy rimánkodtak, öregem, hogy hadd szálljanak be." Mutatta a kezével a rimánkodást. Napokig visszhangzott a ház: „A jegesmedvék… stb." A mester azt kérdezte: „És meggyógyultál?" „Nem tudom" – nyöszörgött az óriás. – „A múltkor a Sanyi faterját szondáztatta. Az öreg jól be volt állítva. A bicikli a saját lábán ment haza, mint a ló. A Csuresz meg tartja *zordonan* a csövet. Né, a Csuresz, böffent az öreg. Emlékszel, mennyit kiabált még régen a pályán. Emlékszel? *Passzolj, Csuresz!* Majd bedugult az ember füle. Szívja, Sanyi bácsi, ne fújja, szívja, súgta aztán a Csuresz. Így megúszta… Tudod, mennyire vágták volna meg? Három rongy, fűzfa, három rongy. A téglagyáriak már kétszer is elkapták a Csureszt, mert szemétkedett. Marhára megverték." A mester tartózkodóan bólintott. (Kissé el volt idegenedve az egyenruháktól.)

Mikszáth úr szenvedélyesen kártyázott. „Megmondtam én a Jókainak a szemébe, hogy én sokkal jobb tarokkista vagyok, mint ő. Te meg, Móricz bátyám, sokkal jobb író vagy, mint én – *és az is valami.* Ezt mondtam neki." A mesternek felötlött a sok kacsos, visszeres irodalmi láb, és azt gondolta a futballal kapcsolatosan, amit a tarokkal Mikszáth úr. *„És az is valami."* Ekkor kezének egy váratlan furfangos kanyarával, mely titkos, mély zsebet érintett, egy teniszlabdát hozott felszínre ő. Ott *pihent* a labda a tenyérben. Bolyhai csapzottan simultak. Mire véljük? „Nézze, barátom – tágított ő egyet a horizonton, egyszerű természetességgel, mint más a gatyáján –, voltaképpen csak oly könyvekből tanulunk, melyeket nem tudunk megítélni. A szerző – elmosolyodott szerényen ő –, akinek könyvét megítélni tudnók, tőlünk tanulhatna." Hát nem mondom!!!

„Nézd, Kálmán bácsi, itt van a te hasad." „Hát… itt van." A mesterből feltört egy vallomás. „Kálmán bácsi, én beleszerettem a pocakodba." Mikszáth úr beleprüszkölt a pohárba. „A kirielejzomát!" – hunyorgott, mert a szeme is boros lett. „Kálmán bácsi, édes öreg előfutárom, egy kísérletet szeretnék veled elvégezni." Földobta fejmagasságba a teniszlabdát, aztán mikor kicsiny tenyere megint körbefogta, engedte csuklóját egyet-kettőt rugózni; ajkát biggyesztve méregette a súlyát. A mester nagyon értett ehhez. „Egy kísérletet." Mikszáth úr malacosan apró, de élénk csillogású szemében félelem volt tapasztalható. A teniszlabdát továbbra is dobálva valami furcsa ritmusban, melyről egyszer valaki kimerítő részletességgel és elemző pontossággal azt mutatta ki, hogy az nem más, mint az ún. szívritmus, s ez olyan meghökkentő, hogy eláll – szinte – az ember szívverése, valami furcsa ritmusban beszélni kezdett ő, úgy mintha leckét mondana föl.

„Ülj, légy szíves, mozdulatlanul. A pocakod tetejére, íme, teszem a labdát, íme, mely majd legurul. A vizsgálat célja kideríteni, hogy mikor hagyja el a labda pitykés mellényedet. Nagyon kérlek, édes öregem, ne böfögj, és egyáltalán: biztosítsd a körülményeket." Mikszáth úr a megszeppenéstől nem kapott levegőt. „Ez az" – ismerte föl a mester a laboratóriumi viszonyokat. „Ez az! Mikor már levegőt se!" – azzal megigazítva a Mikszáth úr mellényét, a pocakra helyezte a teniszlabdát, hátrébb rukkolt a székkel, fejét oldalra hajlította. Ekkor már sok nép állt az asztal körül. „Hogyhogy" – mondta Mikszáth úr. A nép tudta, mi az ábra, és mosolygott. A mester csendet kért. „Hajta!" – kiáltotta, azzal a kinyújtott kezében tartott golyót egyszerűen elengedte. Tenyere köré töviskoronát rajzolt az öt terpesztett ujj. A labda elindult frivol útjára, majd hozzávetőleg a pocak felső harmadánál elvált attól. „Most!" – kiáltott a mester vidáman, mert *eddig* úgy ment minden, mint a karikacsapás. „Látja, túrókám, stimmel! – Ő tanult szakmájára támaszkodott. – Barátaim! R sugarú nyugvó félgömb tetejéről, kezdősebesség nélkül, súrlódásmentesen csúszik egy tömegpont."

A mester kérdése természetesen nem volt se több, se kevesebb, mint az, hogy hol válik el a tömegpont a gömb felszínétől. Tekintsük a következő ábrát:

A tömegpont akkor válik el a felszíntől, midőn a centripetális gyorsuláshoz szükséges erő nagyobb lesz a tömegpont súlyának a gömb közepe felé mutató komponensénél.

A centripetális gyorsulás: ; ekkor tehát:

(1)

Másrészt a helyzeti és mozgási energia egyenlőségéből:

Ez utóbbi egyenletből v^2-et kifejezve, (1)-be írva, s onnét cos α -t kifejezve, kapjuk:

(2)

Az ábrából közvetlenül felírható:

(3)

(2) és (3) összevetéséből adódik:

Mikszáth úr lassan magához tért. „Buggyant vagy te, fiam, miként a Széll Kálmán bora." A mester kerülte a tekinteteket, és újraállította a teniszlabdát. Az kissé billegett, ő apró, köröző mozdulatokkal kereste a helyét. Suttogott. „Tudod, Kálmán bácsi, gyönyörű egy ilyen pocak. A kedély és tekintély testet öltése…" Lekapta a labdát, kezén az izmok kidülledtek. (Egy ér is, mint az eres embereké.) „Mondd, Kálmán bácsi, te tényleg tarokkoztál tudván tudva Tiszával?" „Hát, ha nem voltak ki négyen" – mondta nyugodtan a maró anekdota mestere, aki kikerülte Jókait és a dekadenciát, eredményes küzdelmet folytatott azért a hangért, mely alkalmas volt rá, hogy a kor valóságának visszatükrözője legyen. „Hát, ha nincsenek ki négyen, hogy játsszuk a Paskievicset?*" – folytatta hangyányi sértődöttséggel. A mester megértőn bólogatott. „Hát igen… Tiszával tarokkozni… Komoly verzió!" – révedezett

folytatólag. (Ez lenne a megoldás? „Barátom, a megoldás – mondta ő leverten – ott van: Miközben rémülten szorította a sokat próbált teniszlabdát, szabad kezével – mert egyik keze az volt: szabad – legyintett. „De én semmilyen kártyajátékot nem ismerek. Csak a PIROSVISZ-t."

(*Nos,* ez ismét érdekes hely – mint egy női napozót védő palánk lyuka, indokaink természetesen nem hasonlíthatók! – megfigyelni a művészet titkos hajlatait, az ernyedt, de koncentráló szellemet, a szem lesütve, a végtagok dobálódzva, és minden, minden nyitva a csudás, áradó arany-napfényre. „Volt már, szerencsétlen barátom, női napozóban!? Mondhatom, kevés dolog gusztustalanabb." – Itt egy rejtett vallomásról van szó: ő autentikusnak érzi magát a női napozók tekintetében, lévén ő, s itt a szemérmes hódolat, egy test s lélek Gitti asszonnyal! Zavartalanul visszatérve mármost a művészet titkos hajlataira, párálló tisztulására, a színek, szagok illanó és tudatos szépségére: a tisztelt és figyelmes Olvasó tudhatja: ő snapszlizni – vagy sznapszerezni? – is tud! Önök ugyanúgy tudják, mi az adott szó, mint én. Én tudom, hogy a viszonyok megváltoztak – a termelési eszközök, a termelési viszonyok, a termelő erők kapcsolata stb. –, de a gentlemanlike az az, ami. Megrendülten fogalmazok egy pillanatra: ő nem mondott igazat [merthogy snapszlizni is tud, nemcsak pirosviszt játszani]. De tegyük kezünket rögtön diadalmasan a szívünkre: Az nyilvánvaló, hogy a tévedések nem egyenrangúak. Vannak merőben szubjektív, esetleges botlások. Tudjuk, hogy még az irodalom olyan óriásai, mint Tolsztoj sem voltak mentesek a hibás nézetektől, Tolsztoj mégis hű tükre volt az orosz forradalomnak! – azt hiszem, amit tisztázni lehetett itt, tisztáztuk.)

György úr kezdett nem teketóriázni. „Hőőlgyeim, Urraim! Csak folyevást, csak folyevást. Szommorrú pilanat." Bánatosan ránézett akárkire. „Faterkám, majd holnap – szipogta –, majd holnap találkozunk." Aztán felcsattant, mint egy bő lére eresztett őrmester. „Záróra, a kutyahiétszázát! Hazafelé, kifelé, fölfelé, szétfelé, vár mindenkit az otthon melege. S holnap a Zsorzsó!" Szedelődzködés volt, csak a flipper kattogott tovább. György úr itt egy igen egyszerű, ám annál hatásosabb fegyvert választott. Kihúzta, hoppá, a dugót. Fenyegető felzúdulás keletkezett: „Mit szórakozol, gróf!" „Nem féltél?" – kérdezte a mester egy kései terminusban öccsétől. „Betakartam volna" – válaszolt a nagy darab legény. „De az nagyon bír verekedni." „Nyugi. Ha éles a móka, volt ott egy-két haver." „Hümm-hümm" – hümmögött a mester.

„Tudja, barátom, én még soha senkit nem ütöttem meg. Csak az öcséimet." Ho-hó, a régi szép idők, amikor a mester agyba-főbe gyepálhatta a kicsiny testvéreit! Például odáig ment, hogy Pofázási Versenyt hirdetett! Hogy ki bír őtőle több pofont kapni! „Mintha, barátom, én lettem volna az Élet." A versenyt nagy fölénnyel nyerte Mihály úr, aki elkékült ajakkal tűrte 212 pofon csattanását, puffanását stb. Jellemző a mester lelki előkészítésének minőségére, hogy Mihály úr – szíve szerint nem állt volna meg 212-nél, csúcsot javított volna; erre végül is nem került sor. Ő unta

is, szégyenkezett is. Marci úr 56-ig bírta, akkor „kifújt". György úr pedig el sem indult, azt mondta félénken: „Nem." Akkor már fizikailag erősebb volt a mesternél, de jó egy évig nem mert visszaütni, beleivódott a (jobbágyi) tudat. A mester előtt sem maradt titok az erők alakulása; nyilván ezért volt még agresszívebb, provokatívabb György úrral kapcsolatosan. „Nyomorult év volt." Valódi elnyomást honosított meg ő, rendőrdiktatúrát, spionokkal, kivégzéssel, koholt vádakkal, pörökkel, pofonok garmadájával, cikkáztak a csendőrtollak, mígnem egyszer visszakézből akkora pofont („pofontot") kapott György úrtól, hogy arról kódult. Söpört ő mindent, ágyat, szófát, vázát, könyvespolcot, mindent. Utána egész délután együtt sírtak György úrral a kertben, a hengematte alatt, és avval a helyzet meg lett oldódva. György úr annyival erősebb a mesternél, hogy a verekedés szóba sem jöhet. Bezzeg Marci úr! Ott már nincs ez a felhőtlenség, Marci úr amúgyis kevésbé tekintélytisztelő, mint György úr. Marci úr képes mai napság, az elismerő kritikák után is kicsavarni az ő amúgy tollat tartó jobbját, s hogy a mester begörbül S-be, homlokával a Marci úr híres jobb lábához ér, azt sziszegi: „Gazember! Most minden szenvedésért megfizetsz! Lakolni fogsz bűneidért, melyeket ellenem elkövettél az idők hosszú során." „De Marcika – nyüszít a toll avatott kezelője; bizony szánalmas jelenet őt így látni: talán a testvéri szeretet az, ami bearanyozza a képet –, de édes Marcikám, már a múltkor is *meglakoltam* már." Marci úr elengedi a mestert, lök egyet rajta kénye-kedve szerint, hogy amaz felborít két széket, és érkezik a radiátorra; Marci úr elgondolkodik a mester szavain. „Nem baj – jut eszébe. – Megint meglakolsz" – s fölemelt öklével a földön kúszó-mászó mesterre indul. „Bolondok" – mosolyog a mester anyja szárazan.

„Tudja, barátom, az a pofon épp jókor jött. Bár kisebb lehetett volna azért. Nagyon fárasztó volt már a meghonosított terror. És unalmas." Jegyzem meg itt – noha tán másutt kevesebb félreértést okozna, de néha, bocsánat! bocsánat!, elegem van ebből a tili-toliból, hogy a mester úgy cikázik egyik csöbörből a másik vödörbe, hogy a tisztességes, megbízható szerkesztés, azaz a dolgok lineáris ügymenete idestova kósza álom már, ami mégiscsak több, mint furcsa, mindenesetre fárasztó, és mivel nem szeretném, ha a helyezett bizalom megrendülne: ami tematikailag vagy időrendileg együvé kapcsolódik, azt igyekszem együvé kapcsolni; oppálá, de elszaladt a szám –, tehát azt kell itt idefűznöm, hogy a György úréhoz hasonlót még egyszer kapott ő, 1968 augusztusában a magyar tenger partján: miután kis társaságukkal („fiúk, lányok praktikus keveréke") átmásztak egy sorompón, egyszercsak ott termett a tűzoltóság, kis, édes, piros kocsijával, a megfelelő személyzettel. „140 Ft" – mondták. A mester a gyakorlat talajáról civódni kezdett, sokallta a bírságot (megjegyezzük: sok is; másrészt: sorompón fegyelmezett állampolgár szinte sose…!). A keletkezett vita éles hangnemben folyt, a mesternek „nagy volt a pofája". Ekkor, mintha csak a földből nőtt volna ki, előlépett a platánfa árnyékából egy férfi, sietősség nélkül) a mester felé lépett, aki épp kedvenc teóriáját osztotta meg az egyenruhásokkal, azt nevezetesen, hogy kikéri magának az alkalmazott hangot, ők nem felettesei a mesternek, a mester nekik nem beosztottjuk, s noha ők sem beosztottjai a mesternek, mindazonáltal a mester rendjének őrei, ezért fizeti ő, a mester, az adót. (Roppant kedves túlzás volt ez, hisz akkor még nem fizetett adót ő, épp érettségizett, s úgy érezte: övé a világ. Ezt a gyerekes hozzáállást itt lépten-nyomon tapasztalhatjuk.) A platánfás nyugodtan a mesterhez lépett, s lendület nélkül egy akkora pofont kevert le őneki, hogy – ahogy képregényekben egy gorcsevi pofon után – kissé elemelkedett a földtől, aztán lágy ívben hátrarepült, egyenesen neki egy fakerítésnek, melyet hosszan kidöntött. „Tudja, barátom, másnap sokáig álldogáltam ott, kezemben egy *pacsnival,* és a teljesítménynek kijáró tisztelettel gondoltam magamra. De a következő nap már állt a kerítés, nem lehetett látni semmit, én is csak egy platánfából következtettem." A kerítés kidőlt, lassan, mintegy leheveredett a mester után (mert ő azért gyorsan tört át). A pofon nem fájt, sőt a mester, ha nem látta is reptében egy bizonyos „kis szöszke" ijedt, nagy madárka-szemét, de el tudta képzelni, s egy pillanatig úgy gondolta: jó boltot csinált, igen olcsón lett hős, az objektív szemlélő („Nos, nem én, mon ami! Megígérhetem, hogy őszinte leszek, de nem azt, hogy pártatlan.") a helyzetet kellően bonyolultnak találhatta, ennek se volt igaza, annak se volt igaza, nem is lett volna semmi baj, de akkor aztán ő hirtelen nagyon félt akkor, nagyon. Ez a pofon tehát nem jött jókor.

„Mit szórakozol, gróf. 5 ingyenjátékom bent maradt." „Jól van, haver. Csak el ne sírd magad. De hogy a kutyák, haver, le ne pisáljanak, gyere ide holnap 5 perccel nyitás előtt, lebuzizhatod az 5 játékod. Még egy pohár sört is fizetek" – vetette oda György úr fölényesen, s gondolkodás nélkül kilökte a társaságot az ócska, kinti sötétbe. György urat a kicsinyesség bármilyen formája fölzaklatta; áldott jó szíve volt, ami nagymérvű önzőséggel párosult. „Na öreg" – fordult a mesterre való tekintettel nyájasan Mikszáth úrhoz, aki bírta ugyan az italt, de most kissé „meg volt fogva". Bizonytalan mozdulatokkal elbúcsúzott a partnerektől, megsimogatta a zongorás fiúcska szőke fejét, aki a *jesszőrt* játszotta virtuózan. „Mjuzik" – bólintott elégedetten Mikszáth úr, az igazi tehetség, aki sorsának kovácsa tudott lenni, s nem foglya, miként a féltehetség; bizony útja nehéz volt: sok volt a bénító, lelkét gáncsoló hazugság, s nem állt mellette segítő erő, ő mégis – viszonylagosan bár – ki tudta vívni belső függetlenségét: a nép ügyének szószólójává tudott lenni; őt másolva tovább folytatni nem lehet, de lehet és kell alkotóan tanulni tőle, nemcsak a mesterség műhelytitkait, hanem írói magatartást is. A kisfiú kihúzta a zongoráját, ügyesen kerülte el a cipőket, a mester lehajtotta a fejét. „A sör habja apró pukkanásokkal oszlik!"

„Na, öreg, a vörösből még leszívna egy spriccert… nincs aprója, mi?… majd holnap behozza a 40 fillért" – György úr évődött, kissé produkálta magát, a mesternek ez tetszett is, meg nem is; ott nevetgélt velök a nagy, délceg ember, aztán, mint aki egy gyors nyári záportól egy pillantás alatt csuromvizes lesz, hirtelen rászakadt a fáradtság, s gerincét fájlalva ment megcsinálni az elszámolást. „Kedves fiú" – mondta Mikszáth úr, ahogy kiléptek a súlyos nyári éjszakába. A mester föltűnés nélkül, de nagy érdeklődéssel vizsgálta meg György úr ott veszteglő Trabantját. Tréfára fordítva a szót, azt nem tudta meg, hogy van-e az ABC-ben friss macesz; de hosszas figyelemmel nézte a piszkos ablakra odafirkált PISZKOS feliratot. „Látja, barátom. Az autó kétséget kizáróan piszkos. Oda is van írva PISZKOS.

És ott, ahol a betűk vannak, a p, az i stb., ott milyen? Ott, éppen ott tiszta. Nagyon érdekes, mon ami, hogy épp a tisztaság adja a piszkos-t." Lehet ezt úgy értelmezni, hogy a feddhetetlen tiszta mutatja meg a mocskot, az árulást stb.? „Ehh, minek mindenben tanulságot keresni."

A hév-megállóig kevés szó esett a két realista író között, lekötötte erejüket a járás, ez a bonyolult, testet-lelket megtáncoltató kívánalom. Egy ízben szakadt meg a folytonos haladás, Mikszáth úr belemarkolt a mesterbe, mint egy stanecli amerikai mogyoróba; úgy nézett a mesterre, hogy az érezze, tanulságos valami következik. De aztán tovább mentek ők. A héven Mikszáth úr halkan dudorászott. A kalauzgyerek megállt mellettük: „Az utolsó fordulóm." De látva amazok lezárt arcú bólintását, továbbállt. Visszaszólt. „És a sportszerű életmód, Péterkém?" „Majd fele gázsiért játszom" – válaszolta ő ernyedt derűvel. (Mikszáth Kálmán megint bliccelt.)

Megállt a jármű. Mikszáth úr kipislantott, majd ijedt sebességgel rántotta fel az ajtót. „Filatorigát." Lekászálódott. Megfordult. Ránézett a mesterre. „Szervusz, fiacska." Most mindketten éberek voltak. „Túró – mondta az idősebb lentről fanyar nevetéssel –, nem okos világ ez a mai, dehát istenem, a tegnapi sem volt okos. És bizonyára a holnapi sem. Ebben van valami vigasztaló."

A modern, automatikusan csukódó – de kézierővel nyíló! – ajtó nagy csattanással, mint egy szabadnapos guillotine, bezúdult. „Vigaszta puff!" – szinte leharapta a Mikszáth úr szavát. A szó farkát; ez ilyen nyaktiló. Az ajtók becsukódtak, de a hév még nem indult. A félig-meddig tükörré lett üvegben a mester egyszerre láthatta saját magát és Mikszáth urat. A mester a szeme szerkezetét figyelte, azt, ahogy a rövidről a hosszúra vált: a loncsos, göndör fürtjeiről az öreg tüsi hajára.

A fekete háttér előtt az ő hajának világa, annak keretében az arca, mely áttetsző. És akkor ebben a keretben megjelenik a Mikszáth úr arca! Néha az ő pufók két orcáját osztja a mester ormánya, s néha – minő parádé! – a mester rózsás ajkai fölé kondorul a bajusz (kánya? harcsa?). És a szemek! Villognak egymásra, mint két drágakő a kirakatban. („Mellettük, mon ami, a borsos árcédula.") A hév meglódult, a mester beleütötte a vakszemét a fogantyúba. Odaugrott az üveghez, nyomta hozzá a homlokát, kinézett. De nem látott senki ismerőst, csak nagy nyüzsgést, mert az éjszakások most igyekeztek a szövőgyárba. Mikszáth úr sehol. A selyma! Biztos már utánanyomozott egy ringó fenekű fiatal lány után, aki itt szövőnő, és most emelhették az órabérét 13,50-ről 15-re; bár a szövőnők („korán…") inkább teljesítményben dolgoznak.

– – – – –

Terveztem beilleszteni egyet az ő temérdek céduláiból, melyek úgy körülveszik a mestert dolgozása közben, „akár egy kis család". (Lám, ebben a csöpp hasonlatban tetten érhetni azt a művészi kíméletlenséget, melyet ő magával szemben alkalmaz, és önzőséget, mely tulajdonságok biz néha a családját, most már hús-vér embereket, hozzák hátrányos helyzetbe. – Mindazonáltal a mester komoly, megbízható és önzetlen *férfi*. Megvan benne a magányosság, a szabadság, a lélek szenvedélye, a nagyszabású optika, az önmagába vetett hit, meg a bűn és az őrület közelsége is; ám nem hiányzik belőle az emberi vonás, egy kevés érzés, vágy, szeretet. De ez csak teljesen rögtönzés. Ilyen hát ő.) A mester a beillesztés helyett elvonult mondott cédulákkal övezett szentélyébe, hogy órák szorgos munkájával – filccel! – előállítson egy ún. SPONTÁNCETLIT. Amin azért én magamban jól mulattam, hogy ti, egy ilyen mérvű embernek is megvan a maga kis hiúsága.

A hivatkozás helye

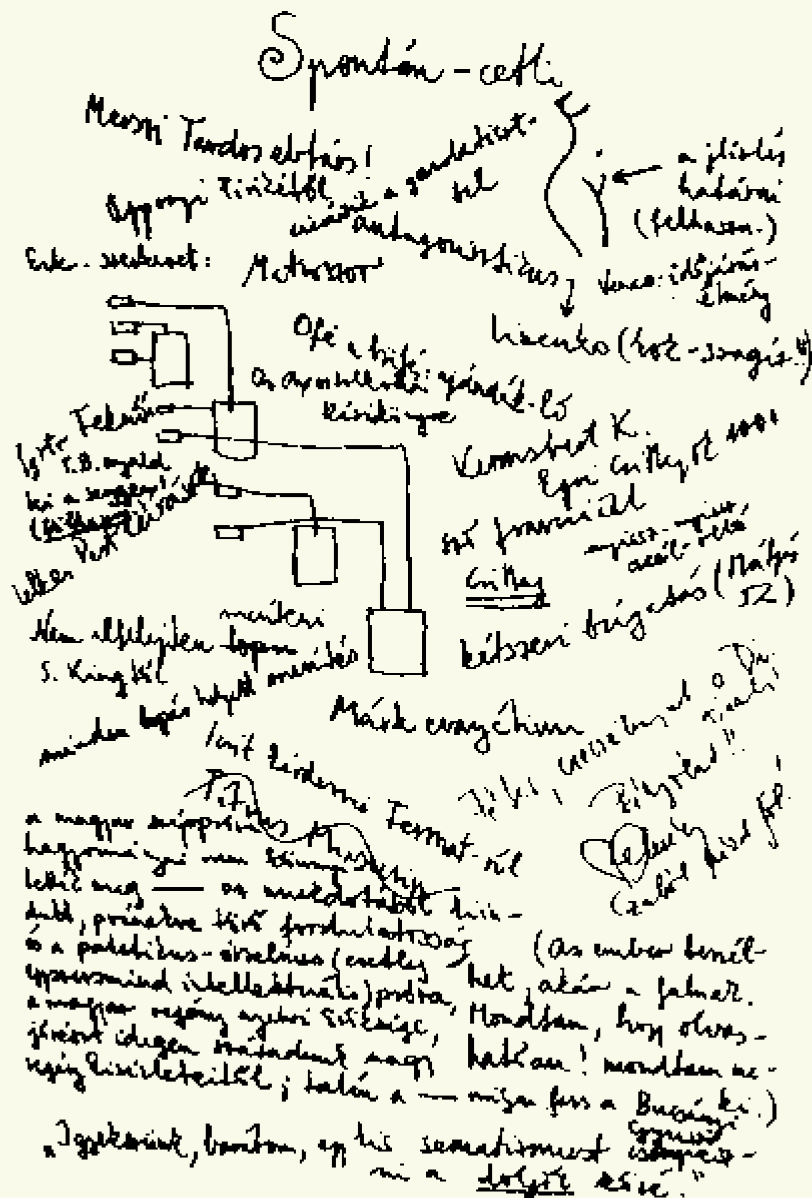
33

Cirmos cica haj!
Hová lett a baj?
Ott látom a bajuszodon,
Most lesz neked jaj!

A hivatkozás helye

34 (here-vasárnap) Dongó Mitics vigyorgott, a mester teljes apaságában állt ott. A lányka selymes, vékony kis haja beleszóródott könnyed homlokába, illetőleg hátul a nyakába. Orcáján az egészségesség és életkedv rózsái virultak. „Neem, papaka, neem" – keletkezett egy ellenkezés. A mester behízelgő hangjával dalra fakadt. (Kapcsolata leányával őszinte, baráti alapokon nyugodott, de nem volt ment néhány didaktikai fogástól.) „Cirmos cicca, haj – sóhajtotta –, hová lett a vaj?" Jól álltak ekképp az elterelő dolgok, midőn Mitocska elővigyázatlanul

A hivatkozás helye

rálépett a gumikutyára (nagyfejű zordonbordon legjobb barátjára), és emlékezetesen nagyot esett. Rózsa szájacskája legörbült; a sírás készen állt. „Ne ríjjá, Berija – parancsolt állj-t a fiatal papa a sírásnak, egy kevéssé ízléses és jócskán történelmietlen csacsi-pacsival –, ne ríjjá, az élet goromba… Ám folytassuk!" (Oh, az emlékezés, ez a csalfa asszony darázsderékkal! *No* most én inkább emlékezem szituációra, személyre: szerénytelenül szólva: a lényegre! De a szavak! A szavak már csak, mint málhás szamár az én életemben, közvetítenek. – A mester nem éppen így áll ezzel a dologgal. – Mindez eszembe kellett jusson a logika keménysége folytán. Vajon valóban így mondotta ő: Ám folytassuk? Nem pedig azt: *Ámlag* folytassuk? Vagy egészen egyszerűen [?], csupán folytatta? És mennyire visz ez félre? Vajon önök épp annyira a *tartalom* rabjai-e, mint jómagam, *megbízható* entellektüell, vagy szívesen mártóznak a forma, a stílus kétséges habjaiban??? – Én, ha egy dologra gondolok, és aztán máskor is gondolok rá, akkor hirtelen nem tudom, hogy ugyanarra gondoltam-e… De aztán, ha béhunyom a szemem és a *mesterre* gondolok, üptre kezdem a bekezdéseket imígy: 19… szeptember havának egy hűvös, napos vasárnapján – és így tovább. Látja, Dezső úr! Én ilyen szerencsés kéz vagyok. Legnagyobb örömömre az szolgálna, ha minél többen gondolnák: ez és ez történt vele [ez ő maga volna], most elmondta, és… [ez a három pont is ő volna]. Reménylő szív vagyok. Ám folytassuk! [Sic!])

„De lásd, én tenéked jó édesapád vagyok: csicseri puszira tartsd a homlokod." Felvidult a kis lélek arca, és egy bumfordi lépést ötvözvén ágaskodással, homlokát apja szájához presszionálta. Mondhatom, csodálatos koncert keletkezett. „Tudja, barátom, Haydn *bizonnyal* örült volna nekem." „Látod, Deynám, ez egy valódi, papácska féle gyógycsók volt! Kérdezd meg anyádat, milyen jó!" „Péter!" Gitti asszony időközben bejött a fürdőszobából, leguggolván farmerszoknyája ígéretesen kanyarodott.

„Összefoglalom tehát eddigi eredményeinket – így a családfő –: cirmos cicca haj, hová lett a vaj. Egyszersmind folytatom: ott látom a bajuszodon." Ekkorra már mind a férfi, mind az asszony, mind a kis Dóra-bóra

mosolygott, valamire készültek, sőt Esterházyné selymesen végighúzta mutatóujját Dongó Mitics orra alatt. „Most lesz neked” – mondta a mester izgatottan, és várakozón előrehajolt. „Most lesz neked” mondta a házaspár összeszokottan. Mitocska (egyébként: a legjobb leó, fő süket-hal, esetleg *kis vágómarhám)* hősiesen érlelte a pillanatot. Egy, ké, há, négy: „JOJJ!” – kiáltotta végül, és néhány J bizony a nagy kacagásban odalett. Ávdottya Jegorovna elnézően simította meg szülei arcát. „Olyan a kiejtése a gyerekednek – mondta ironikusan a mester, mint egy rossz disszidensnek.” „Henye” – harapta el a szó

– – – – – – – –

Eszterházi

(fogalmazás)

Eszterházi az főnév. 1 család neve. Keresztények. Jó emberek. Egyszer 1 Eszterházi meghalt. Papus eltemette. Szegénynek 2 kis gyereke volt. Isten nyugosztalja!

Miért nincs igaza annak, aki disszidál?

Sokan kimennek külföldre élni. Ez, hogy elhagyják szülőföldjüket, nagyon helytelen. Mi lenne, ha mindenki elhagyná Magyarországot? Legtöbben azért disszidálnak, mert fizetésük, esetleg munkájuk jobb, mint itthon. Pedig külföldön is vannak hibák! S ha azt akarják, hogy Magyarország se maradjon le, akkor inkább segítsék a hazát. Itt minden egyes emberre szükség van! Itt a munkásság becsület, nyugaton pedig pénz. De miért akarnak még külföldre menni? Talán a szép tájakért? Hiszen az idehaza is van, itt kéklik a Balaton vize, s a turistákat vonzza a Kékes orma. Ezeken kívül: az egészségügyi szolgáltatás a szocialista országokban kimagasló. Ha külországban megbetegszik valaki, akkor egész vagyonát elveszíti. Nálunk meg itt van az SZTK. S mennyi észt adott Magyarország a világnak! Kulturális sikereink egymást érik. Most szerepelt tomboló sikerrel a Magyar Gyermekrádió énekkara. Népi táncaink világhírűek. A kis Magyarország is föltört az évek folyamán! S mennyi a külföldi látogató! Nyáron hemzseg tőlük a Balaton s a Hortobágy. Érdekes, hogy egyes embereknek csak más ország szép. Én azonban úgy vélem, hogy „a nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely, áldjon vagy verjen sors keze, itt élned s halnod kell”.

Egy kuruc táborban

Az erdőben sündörgő nyomorult németek felfedezték a tisztáson a kuruc tábort. Lelkendezve pattantak fáradt lovaikra, és vágtába indultak parancsnokukhoz, a darulábú, szarkaorrú, nyomorult horda vezetőjéhez.

A kurucok mit sem sejtve énekeltek, főztek. A farkasbőr zekét, fekete csizmát és szép bársonysüveget viselő őrök éberen vigyáztak a tábor nyugalmára. A vezérek sátrukban ülve beszélgettek a labancokról. – Milyen galád gazemberek ezek, segítés helyett elfoglalni jöttek hazánkat! Micsoda fajzat!

De mi ez?! A lovak nyugtalankodtak. Érzik a labanc szagot – vágott közbe tréfásan az egyik katona. Amott zörög a haraszt! Riadó, lóra! Véres küzdelem kezdődött. Majd két órai öldöklés után leverték a labancságot. Ez sikerült, de milyen lesz a következő? – sóhajtott valaki. A halottakat eltemették a nekik járó tisztelettel.

Ebből láthatjuk, hogy milyen bátor, hazaszerető nép volt ez. Családjukat képesek voltak elhagyni, hogy kis hazánkat megvédjék, sajnos eredménytelenül.

Felszólalásom a lakógyűlésen

Tisztelt lakótársak! Először is köszönetet szeretnék mondani Máthé Károlynak, amiért elintézte, hogy a buszjárat érinti a Kalászi utat is, azonban sajnos hibák még vannak, bár egyre kevesebb. Újabb problémákat kellene megoldanunk. Elsősorban a buszjáratot. Amióta az árvíz volt, nem közlekedik a régi úton. Ez nagy hátrányt jelent. Új mérleghintákat is fel kellene szerelni. Köszönöm szíves figyelmüket és kérem az ügyem tolmácsolását a felsőbb szerveknél.

– – – – – – – – – –

t az asszony, és szerelmesen visszanézett. (Ez részemről a tömörítés eszköztára: mert tehát ennekelőtte a mester szerelmesen *oda*nézett.) Mitocska klasszikusan vigyorgott a házaspár között, kicsit előttük, hogy jól lehessen fényképezni.

Hát mitagadás, a mester fura szerzet. Ül vagy áll akárhol, mindenesetre komoly emberek között, akik pénzért vagy lelkesedésből vagy más jól követhető okból végzik – esetleg nem is mindig kifogástalanul! – a munkájukat, s akkor egyszerre csak megszólal ő: „Tegnap a sükethalban végre első lettem.” Sóhajt, és rejtett büszkeséggel oldalt pislant. Ne részletezzük az ilyen kiragadottság következményeit. Miről van itt szó? „Egy Mester-Mitocska kompozícióról.” „Mi vagyunk a két sükethal.” „Ponty.” „Rendben, csak jól tartsd az uszonyaidat.” Jól tartja. „És akkor, barátom, el kell kezdeni járkálni a szobában, csöndben, tipegve, s közben kétségbeesetten tátogni. Ez a sükethal.” A zsűri Frau Gitti, szigorú, pártatlan. Mitocska az első, mester a második. És ilyenkor ő részletesen elmagyarázza az ezüstérem értékét, mert „galambocska, egy ilyen igazságos zsűri *esetében* könnyen előfordulhat, hogy te leszel a második. Azt is meg köll *böcsülni.”* Így készíti ő fel a kislányt az életre. És valóban eljött az idő, és a mester lett az első helyezett. Ohó, de ebből mégse lett tanítás, mert viszont Mitocska Deyna nem lett második. „Papácska, én nem sükethal, én Dóra.” Piff.

Visszatérve szamárvezetőnkhöz, a szeptemberi hónap egy hűvös vasárnapjához – az a nap már reggel elkezdődött. „Nem egy hülyeség. Hisz hány olyan, amelyik még éjfélkor se…” A mester pontban fél nyolckor ébredt.

Nagy nyújtózkodását ismeretlen roppanás kísérte. „Tudja, barátom – mondta ő egy kései terminusban –, tudja, háborúban érezheti ezt a katona: nyúlna már a markotányosnő ajándékáért, mely maga a markotányosnő, amikor: ratatatatata. A fiatal katona haja megrezzen, mintha futó szél érintené, de amúgy nem történik semmi.” Semmi? „Semmi. De mindenki nagyon fél.”

„A túróba – mondta a döbbenet csendje után ő –, az ágy!” Frau Gitti álmos szemekkel nézett föl. A mester újólag megcsodálta a nő arcának reggeli simaságát, a száj friss pirosát, a szemek vakító (nem úgy értve persze!) feketéjét, a szemöldök pihe ívét, az orrtő bizalmas semlegességét („kittűnő!”) és a homlok fáradt tisztaságát; ő, a mester, gyűrödten ébred mindahányszor, akár egy bulldog. Bizony, megjelent már néhány felszántás az arcon, oda a gimnazista évek hamvassága. „Szépülsz.” „Az eresztékek” – suttogta az asszony akkor szakszerűen. „Micsoda?!” „A facsapok.” Ettől megenyhült ő. „Jó szó. Facsapok.” De most nem volt helye a művészetnek, sajnos – tegyem hozzá.

Nagy óvattal kimászott az ágyból. Futó pillantással fölmérte a terepet: a papucsok sehol. A szoba végében Bolygó Dikics az ébrenlét és az aludás határáról szöszmörgött. Csend (a csend) volt ajánlatos. A mester nem örült ennek a fordulatnak, a papucsokénak: nem szerette, ha a W. C.-kagyló előtt állva – várva vesszeje reggeli merevségének lanyhulását – jobblába kaszálós körözésével a sárga, szivacsos kis szőnyeget (melyről a mester minduntalan azt hiszi: törülköző, egy *leesett* törülköző) a kagyló tövéhez kell vonszolnia, merthogy a hideg a hideg kőkockákról a térdéig kúszott lesz föl. „Tudja, mon cher ami, állni, míg átállítódnak a vezetékek.” (Ismét bizonytalanság tolul. Vajon feladata-e a krónikaírónak a személyes történések ilyenvaló nyomonkövetése? Tán már említettem: mi sem áll távolabb tőlem, mint egy amolyan „nagyember mamuszban” irat összeállítása. De én inkább azt remélem, hogy előbb-utóbb fölfénylenek a magánélet humanista tartalékjai is. És akkor aztán… „Reszkessetek egerek!”)

„A szék alól két öreg tornacipő iramodott a fal felé. A bolyhos, elnyűtt cipőfűzők hosszan nyúltak utánuk. A *balos* eleje fölszakadt, mintha viselője ballábas lenne. Rémült pillantásaink találkoztak. Azanyátok! Ők is féltek, én is féltem, de ők jobban. Ott nyiszogtak a sarokban, szinte egymást és a falat harapdálva. Büdösek.”

A mester már épp belenyugodott a megváltoztathatatlanba, midőn észrevette, hogy egy ejtett kéziratlap és a *gyűrt* NAGYVILÁG alól egy tornacipő meggyötört sarka kandikál ki. Papucsszerűen beléjük bújt, úgy csoszogott kifelé. A ballábas cipő orrán a szövet, mint egy seb, fölfeslett, azt a látszatot keltve, mintha a mester ballábas lenne, noha ő jobblábas, és épp az evvel a lábbal történő belépés vonja maga után a másikat, mely így rombolódik. „Egér?” – kérdezte halkan Esterházyné. „Micsoda?!” – mondta a forma szerint ingerülten ő. „Hogy ez a sustorgás egér-e?” „Nem. Nem egér. Papucs. Illetve tornacipő.” „Papucs?” A mester reáhagyta: „Papucs.” – A kérdések, indulatok, félreértések és gyöngédségek ekkora csárdása magyarázatra szorul. Ez időben a mester szülei házában elszaporodott az egér. Minden évben megjelentek, de most elszaporodtak. A mester édesanyja, ez a sokat megélt s megért, s mondhatom kitűnő asszony, rafinált szerkeretekkel kísérletezett. Először természetesen a mester „ősz, öreg édesapját” küldötte hivatalos egérfogóért. De ez nem vált be. „A pöcök” sóhajtotta az édesanya a mester számára, midőn az egy fárasztó edzés után lepihent. „Nézd, fiam – mondta az atya szaladva felesége segítségére, mert a mester arca nem sok feldolgozott információról adott hírt –, nézd, azt hiszem elegendő, ha annyit mondok: az egérnek, ahhoz hogy halálát lelje, félkézzel a rugó ellenében kell tartania a csapdát, miközben, ha van benne kurázsi, majszolnia az ízletes csalétket.” „Se dió, se mogyoró?” röhögött fel az ifjabb Esterházy. A szülők nem erőltették a dolgot. A mester édesanyja finoman átkötött. „Nem vagy éhes?”

A mester felnőtt, ennek nem örül ő, de nem is bánkódik miatta. „Nem vagy éhes?” „Hát, anyókám, ha lenne valami *finomság?* Valami kis *könnyű.”* „Parizeres kenyér” – mondta lesütött szemmel az édesanya. A mester legyintett. „Jöhet.” Hát igen: egy anya és a fia viszonya már csak ilyen. Ilyesféle. Grandiózus vállalkozásom – melynek nagysága épp a mesterről visszaverődő fénynyaláb – kissé megkergített: magamról írok: a mester édesanyja hozzámlépett, és azt mondta: „Péter.” Inkább így szólít, mint Johannak. „Péter, muszáj ezt?” Nagy tisztelettel beszéltem az őszülő hajú, igen rokonszenves teremtéssel, aki egy-egy zsíroskenyérrel, de több más dologgal is már sokszor volt a segítségemre, amiért hálával tartozom neki. „Higgye el, kedves asszonyom, az ön fia evvel csak nagyobb lesz.” „Hogyne, igen – mondotta ő figyelmetlenül –, de ezek… amik itt írva vannak… valahogy annyira nem irodalmi…” Nem tagadom, rosszul esett. Dehát ki nem hordja nehezen a korholó szót? Ki? „Asszonyom, ez nem lehet szempont” – válaszoltam halkan, és ráhajoltam halvány erekkel átszőtt, vékony, áttetsző bőrű, a sok mosogatástól meggyötört csodálatos kezére, és megcsókoltam. Ő lesütötte a szemét, arca, mely már kissé puffadt volt az időtől, szomorú zsírossággal fénylett. Majdnem sírt, mint mostanság annyiszor. „Csak vigyázz magadra” – mondta aztán. Nagyon szeretem őt, hisz mégiscsak a mester édesanyja!

A fő egérfogó masina ravasz volt, mert egyszerű. A *dióscserép!* Dióval alátámasztott cserép egy kartonlapon: ennyi. „És mondd, szépséges anyám, beváááaaálik?” „Be.” Azért ez a bonyolultabb, erről tudomásom van. Mert a diók, az önmozgásuk (?) révén az éjszaka folyamán elmozdulnak, a cserép pedig, bumm! leesik. Az édesapa ugyan alszik tovább, mint a bunda, de az éber anya ijedt-vigyázón föl-fölhorkan. „Mi az?! Ki az?! Tessék! Pétergyörgymihálymarci! Te vagy az?!” (Ezek közt nem mind reális eshetőség! A mester el, György úr látástól a vakulásáig dolgozik, Mihály úr Bécsországban, Marci úr pedig sportszerű életvitelt vezet. „Ezt nézze meg, barátom! Fradi, Kocsma, Bécs, Irodalom: ki tudna mondani *mást* ?”) Mentségére legyen mondva, ekkor már – cirádáinak végére érve – újból alszik a jó asszony. De aztán reggel! Az a vérszomjas hallgatódzás reggel! „Kaparász, ez bizony kaparász!” A hóhér György úr. Óriás termetével megragadja a cserépdióegérkartonlap kompozíciót, s majd ennek egyik megfelelő elemét (az egeret!)

gyakorlatias mozdulatokkal vízbe fojtja. Marci úr, aki érzékenyebb kedély, a György úr nadrágjába csimpaszkodva sír, könyörög a kis párák életéért. „Ne, ne!" De György úr kiszabadítja lábát Marci úr fogainak villámló öleléséből, és végzi a dolgát. Marci úr pedig lebúslakodik egy karosszékbe, hogy kedvenc könyvei egyikével vagy másikával vigasztalódjék. (Marci úr két könyvet olvas: Jack úr Vaspatáját és Dezső úr sárga könyvét. Semmi mást. Néha a mestert, illendőségből.) Egy ízben teszem azt György úr arra lett figyelmes, hogy az ágyával szemben lévő ajtóra akasztott nadrágja szárában „egy vadállat dívott". György úr megmarkolta jó öreg 38-as Smith and Wessonját, a papucsát *, és becserkészvén az ajtót, rettenetes mozdulattal a fakó kordbársony nadrág térdére csapott, s nyomta, szorította a szuszt kifelé. Csekély idő múltán vitte a tetemet a papucson, mint egy vérten. „Ezen vagy ezzel" mondta György úr, akinek megvolt a klasszikus műveltsége, és jegenyelépteitől döngött a ház. „Jaj, de éédi" – sóhajtott Marci úr egy emberöltő alatt immáron másodszor, mutatván az egérre. „Dög" – adta meg a felvilágosítást György úr. „Kár."

A mester tehát azon a szépnek induló, száraz, késő nyári reggelen, kikanyarodván a fürdőszobából, gondterhelten megállt a konyha előtt. Tűnődve csosszantott a tornacipőben, végül a konyha mellett döntött. (A választás helyes volt: míg kimegy az újságért, a teavíz felforr.) A harmadik gyufával sikerült meggyújtania a gázplatnit, s föltette a teavizet forrni. Kiment az újságért. A mesterre rövidlejáratú pánik tört: vajon az újságos („az újságosgyerek") bedobta-e a Népsportot. „Néha elfelejti, bár egyre ritkábban." A friss levegő üdítően *hatott.* „Fölébred az arcom." A mester arca fölébredt. Az évszakhoz képest hűvös idő volt, mint egy valóságos őszi reggelen (amikor süt a nap). A lassan felszálló ködben, mint a Renoir-képeken, sejtelmesen tűntek fel s bújtak alá a tárgyak, az emberek. Ezt a bizonytalanságot egyensúlyozta az, hogy a köd és a hűvösség által „barátom, a levegő láthatóvá vált". Nem akarnék sokat *időzni,* de ha tehetjük, képzeljük el őt egy pillanatra ezeknek a kettőségeknek a szorításában, ott a postaláda előtt, hónaljában az összehajtott újságokkal, az enyhén rövidszárú pizsama nadrágjában (melyet kissé elfordított magán, hogy a sliccrész – bocsánat, bocsánat – ne a céljának kijelölt helyen tartózkodjék, ezáltal semminemű hoppá ne adódhassék valamely találkozó szomszéddal), félkézzel összefogva a pizsamakabátka nyakát, ahonnét hiányzik a felső gomb, félkézzel szokás szerint valamelyik idegen ládában idegen újságért turkálva, melyet aztán hihetetlenül gyorsan és gátlásosan *átfut,* egyre frissebb, ám az éjszakától még jócskán felszántott arccal figyelve a láthatókra és láthatatlanokra, mígnem vacogni kezdett; amennyire a kötöttségek engedték, nyújtózkodott: nem is mozdulattal, inkább az izmaival, az izmai akaratával. Amint elszállt a test álmossága – ami egy ideig tekinthető pihentségnek –, kiderült: fáradt, a mester fáradt. Különösen a vádlik létezése volt bizonyítható. Egy izom a comb és a far találkozásánál hírt adott magáról. A fáradtság jó volt, a fájdalom nem volt jó.

Kicsit rájátszott a vacogásra, nagyokat csattogott, úgyhogy beledöndült az állkapcsa. A kilépő asszonyra furdalásosan összerezzent („az idegen újság!"). „Jó reggelt!" – köszönt az asszony; a kiskaputól még visszanézett, szeme nagy zöldekkel volt körbefestékezve, ízléssel, mégis tömegesen, a mester fölemelte a kezét, amolyan kezdődő búcsúcsókra: a pizsama ettől szétnyílt, az áhítat szétfoszlott, a libabőr dúlt".

Vasárnap volt, az earl gray ideje. A mester csipetnyi *ilyen* teát szórt a teáskannába. A szobából bentről kihallatszódtak az élet apró, követelő neszei. „Kuss!" – kiáltott be ő nagy kedvében. „Szerelmem!" – finomított aztán. (Mennyivel más ez az akkurátusság, mint a hétköznapok reggeli sietségei. Ahogy ő nap mint nap kitápászkodik, szakítva magát alvó családja köréből, csoszogón elérve a fürdőszobát, hunyorogva megtalálja a tükört és benne – ő igen! – az arcát, és hosszan néz át az üvegen, hogy valahogy elkezdődjék a nap. – „Azt úgy kéne, barátom – tört fel őbelőle egy ízben a családi *tapasztalat –,* hogy a *kora* reggeli párás, napsütötte *óriáskertben* hosszan sétálnánk, elmerülten lehetne olvasgatni egy 1920-as kiadású Spinozát, már túl lennénk ter-mé-sze-te-sen rajta, hogyne, de még mindig nagyon kedvelnénk, az idő nem lenne több 8-nál, mert nem restségről lenne szó, ellenkezőleg, könnyű szél sodorná hajunkat, és néha mintegy belelapozna a könyvbe, a kert lényegileg rét lenne, hatalmas zöld ábra, nem kéne attól tartani, hogy beleütköznénk valamibe, és akkor az egyik fordulat után ott találnánk magunkat a kis kerti asztal előtt, körben indokolatlanul sok nádfonatú szék; dzsem, sonka, ropogós, barnafénylő zsemle és a vaj kis rolnikban! Azt hiszem, barátom, egy napot így hasznos kezdeni méltón." – Ha a tükör előtti báva nézelődésének időbeli kiterjedését két részre osztja ő, akkor az a jó, ha legalább a második rész legelején az eszébe jut: a teavíz. Ha három részre osztja ő, akkor viszont a második rész közepén [„*tehát* kicsit később"] kell ennek bekövetkeznie. Ez az utolsó olyan pillanat, amikor még érdemes föltenni a teavizet. Aztán a szappan siklása, a hideg víz törtetése, majd a mohó fogmosás, és a *tevékenység* közben a szájból folydogáló Odolos víz rózsaszínre váltása… És a tea! Ha nem is fehér tea, ahogy – tudomásom szerint – a kínaiak nevezik a forró vizet, de abból a sötétségből és olajosságból, mely oly kedves a mester számára, semmi sincs. „Mégis jó, mert jó meleg." És fél nyolcra aztán hajszálpontosan betoppan ő komoly munkahelyére. Pedig késhetne. „Péterkém – kacsintott a portás –, 8-10 percet bármikor. *Bármikor."* A portás, állítása szerint [azért formulázom így, mert *ő* gyanakvó: „Hogy ennyi kondás lenne?!"], a mester atyjáéknál volt kondás, de „ügyes és rátermett legény" lévén stb. „Látja, Péterkém, ha nem olyan jó hozzám a nagyatyja, sokkal jobb lett volna, he-he, hozzám." „Bocsáss meg, Laci bácsi." De ezt nem gondolta komolyan ő.)

„Ma lágytojást eszik a család" – jelentette ő a világnak. (Aggályos fogdosása a stoppernek…!) A fonott fatálcára tette a sótartót, kis kosárba a tojásokat, a teáscsészét, a kannát, vágott kenyeret és azt is, és bevitte a szobába, és rátette az ágyra. „Íme a tökéletes férj" – hajolt meg foghíjas eleganciával a mester (a pizsamanadrág ugyanis *visszaforgott).* Az asszony cselesen mosolygott, majd hálatelt szívvel azt mondta: „Kanalak, alátét, kistányér, dzsemm, parizer, alma." Hogy ez, ami hiányzik. A mester megbántottan bólintott, elismerte asszonyának tárgyszerű igazát, de ebből nem támadt distancia. Sőt!

Töltött a teából Frau Gitti számára. Ismét egy nüánsz. Van néhány apró dolga az életnek, melyben ő, hogy így fejezzem ki magam: nem feddhetetlen – már ha ezt feddésnek lehet *egyáltalán* nevezni. Ő igen kuncogva ismeri föl emberségének ezeket a kedves hátrányait. Idetartozik az ő teaöntése; mert per absurdum lehet, hogy az udvariasság mozgatja őt, de inkább „a kis sunyizás", mert ki elsőnek kap, halványat kap. Mert bármily összfonódásban él két ember, maradnak megközelíthetetlen terrénumok, idegenségek, titkok, sajnos. Ő se mondta még el a tea-trükköt Frau Gittinek. „Na, na, mon ami!"

Miután a mester aprólékosan megvárta, míg a tányérok kiürülnek, a hulladék terei megtelnek – és maga is táplálkozott egy keveset –, fogta és vigyázva, hogy az ágy megbolondult statikája ne legyen a kárára, ágynak döntötte a feleségét, és kezet csókolt neki. „Te drága." „Te drága." Gitti asszony szép volt, mint egy festmény. Barna bőre és a szeplők csak úgy sugároztak, illatos, színes légbuborékok szálltak a város fölé, a mester behunyta a szemét, az emberek pedig mindenütt megálltak, s bámultak, bámultak… „Tudja, barátom, evvel a két szememmel láttam, én személyesen, a feleségemet!"

Ennekutána a mester hosszadalmasan birkózott Luigi Dongóval, akinek vidám kacajai és a bernáthegyi kutyákat utánzó horkanásai betöltötték a lakályos szobát. Amíg a mester óvatosan beágyazott, a gyerek bepelenkázódott és a kávé megfőződött. „Van benne cukor?" – kérdezte lágyan ő. „Miért lenne." „Nem szemrehányás: kérdés" – válaszolta gyorsan ő, de ahhoz nem elég gyorsan, hogy a cukor tételét a kávéba megakadályozhassa, igaz, nem is akarta megakadályozni. A kávézás észrevétlenül váltott át újságolvasásba. Már egy igazi délelőtti nap fényei villództak a levegőégben. A szoba kivilágosodott, a porszemek tündököltek, a szőnyegen néhány hosszú aranyhajszál csillant bűnösen. A vasárnapi mellékletben elolvasta a novellát. „Szép – mondta a hallgatag falaknak helyesen –, szép: alig van elrontva." Mert ilyen kíméletlen és jószívű tudott ő lenni, ha akart. Fölemelte a sportújságot. „Jaczina, ej Jaczina" – dörmögte ő. Karnyújtásnyira lévén egy elsőrangú irodalmi lap, az is bekapcsolódott a *rondóba:* az edzők nyilatkozata a szakszervezeti bizalmik új jogaiba torkollott, melyek egy krúdys novellát finomítottak. „Tudja, barátom, gyönyörű volt: egész nap az égadta világon semmit nem csináltam. Csak döherkedtem. Jó here-nap volt." (Mit here! Mily önigazságtalanság ez! Hát hisz ahogy sétafikázik, szotyolázik és vakaródzik ő, s hunyorogva belehallgat érdektelen beszélgetésekbe, mondhatni: a Világ Konverzációjába, az mind, nemdebár, lerakódik őbenne, s ő meg puha léptekkel, a ragadozó tigris szerint várakozik…! Kemény munka ez. És a szotyolászás, hogy viszi a nyálat! Te jóisten! „Egy nyári délután nagyon viszi a nyálat!" – Lám. Merem azért hinni, hogy a rajongva szeretett Esterházy munkásságát, életét, életének folyását és halálát, ha a szeretet kissé homályos lencséjén át nézem is, de avval a távolsággal – hisz mily nagy ez a távolság! –, amely biztosíték.)

Délben a mester elugrott a katedrálisba, hogy ott hálaadó misét mondasson. A színes ablakok néha elvonták a figyelmet. Visszanézve, már a lépcsőházban megcsapta a krumpliszag. „Tudja, barátom, én láttam egy szerkesztőt, aki mikor egy novelláról, bizony mondom: az enyémről, valaki azt állította: de öregem, hisz ez *reálista* mű! akkor orrlyukai, mint a harci ménnek megremegtek, és reménykedve azt válaszolta: Gondolod, Imre bátyám?… Miért is mondtam ezt el? Ja. Én is így remegek a krumpliszagra." A hagymás-olajos krumplit a mester a falusi-korszakában szerette meg még. (A szükség vitte rá.) Ragaszkodása nem tűrt határt! Már régesrég telt húsra, midőn egy születésnapi díszebédül ezt kérte. (Az ebédek a szülői házban, mint falun, 12-kor kezdődtek. Ez is egy amolyan maradék. De a modern idők ezt is lassan eltúrták. Mindenki akkor eszik, mikor hazaér.) Képzelhető György, Mihály és Marci urak fölháborodottsága! De akkor még a mester volt a fizikai erőnyerő, nem ment bizony a szomszédba néhány pofonért, afféle fülesért. – Azóta, tudjuk, változott a helyzet! Ajvé, hányszor láttam őt megalázott helyzetben könyörögve, míg mellkasán egy óriás-térd nyom vészes lyukakat, s egy kéz kíméletlenül facsar meglévő orrot. Még szerencse, hogy a mester oly csenevész, hogy igazán *nincs mód* őt torolni.

Vállával nekidőlt a csöngőnek. Amint az ajtó kinyílt, rögtön észrevette: itt most már kolbászról is szó van. „Paprikáskrumpli?" – vonta fel ő a szemöldökét. „Miért, talán nem jó?" – mondta a nő látszólag támadón. „De." Végül is az történt, hogy a vártnál több *lé*-t tartalmazott az étel, de viszont paprikásabb is volt annál; mindkettőt szóvátette ő, – ill. + előjellel.

„Kibombázom magam a Marci meccsére" – emelkedett föl az asztaltól, szinte már rögtön bele a koszos ballonkabátba. „Vigyél magaddal egy almát" – mondotta Gitti asszony, miközben benyúlva a kabát alá, megropogtatta a mester derekát.

„Jó veled élni" – mondta zavartan ő. „Vigyél magaddal egy almát." És ő vitt. Mitovics Kazimierz óriási papírlapon lomhult, melyet még előző nap a mester hozott a pucerájból. A kisegítő kislány sokáig kereste a kabátkát. „Nem találom – mondta – pedig kinézem a szemem." Ahogy nyújtózkodott, a rövid köpeny valóságosan a derekáig iramolt, úgyhogy ott állt bugyiban, sötétkékben. A mester – akkor – megköszörülte a torkát, és udvariasan így szólott: „És, ha maga így nyújtózkodik, én is kinézem a szememet." A csönd nagyobb lett annál, mint amekkorát a mester várt (ő semekkorát sem várt), és a lány elpirult; a kabátka meglett, tévedésből a szoknyák közé került. „Hogy ki tehette" – suttogta a lányka.

„Sietek" – mondta a mester fölületesen, és elkanyarodott kiváló paripájához, melyre fölpattant. A lendülettől, mint egy vasgolyó, az alma meglódult. Langyos trappban indultak az egyre kiteljesedő fényben. „Kiváló nap. Jól lehet hunyorogni." Kényelmesen hátradőlt, lábát szórakozottan tologatta a kengyelben, a ló ritmusára bízta a sebességet. „A lóra." Ó jóformán csak az indexszel törődött. Testét ismét felszeletelte a fáradtság, mely most egyértelműen jó volt. A rázkódást gondolhatta jótékony masszázsnak és középkori kínzásnak is.

Marci úr nem volt képes biztosítani a mester számára a pályára való ingyenes belépőt, ezért a mester jegyet vett; majd tökmagot. A tökmaghoz kért staniclit is elzárkózott a „Melyik zsebbe öntsem, fiatal úr', problémától, a fiatal cigánylány láthatólag bosszankodott, de a mester úgy érezte, nincs más választása. A rövid emelkedő tetején nagy, fekete hátak mögül – felbukkant a pálya: a fű zöld, a kapufa fehér, a nap süt, a háló feszes: rendben; a mester bólintott. Lassan körbesétált a túlsó oldali betonlépcsőkhöz. A közeli képek élessége és a túlsó kör elmaszatolt karéjának együttessége kedvező volt. Beletapogatott a zsebébe, a benti sötétben tenyere figyelmetlen örömmel gömbölyödött a hibátlan almára (melyről később kiderült, hogy van benne egy *furat,* egy keserű furat), majd csuklójával a zseb falához szorítva az almát, elérte a szemüveget, és kivette. A hüvelykujjával körülményesen végigtörölte az üveget – először körkörösen, majd függőleges párhuzamosokkal –, mely zsíros tapintású és karcolt volt. Az ujjlenyomat, „mint egy szántás, légifelvételen". – Nem értek hozzá, természetesen, csak azt tudom: annál mocskosabb, koszosabb, elhanyagoltabb, *siralmasabb* szemüveget! Vagy Marci úr hajdani szép szavával: *szemügét!*

A mester a szemüveg egyik szárát a szájába vette, lóbálgatta (egykori, már halott, fizika tanárjának mozdulataival), és ráérősen sétált túlnanra. „Tudja, barátom, a pályát már földíszítette az a zsongás, amely nélkül igazi mérkőzés nem kezdődhet." Egy-egy olvasó felismerte őt, s ha kezét sebtében nem mélyeszti az alma és a tökmagos zacskó mellé, hát megcsókolják. „Ejnye, ejnye" – mosolygott ő, és gyanítom, bizony gyanítom, hogy azt már észre sem vette ő, hogy néha valaki a lába elé bukik, és a cipőjét kitisztítja. (Amelyre ez, köztünk szólva, ráfér. Néha György úr tíz egység ellenében hajlandó a pucolásra. Volt is már rá praecedens.) „Hány *bajor méter* lehet ez a pálya hosszában?" – gondolta ő mindezalatt.

György úr már ott volt. Elegáns lódenkabátja, mint egy fenyves! Zordon fenyves. S ott a mester öreg édesapja is! Ősz haját a homlokára lefetyelte a szél, és a laza hajtincseken át kilátszott a védtelen halánték. A férfi fázósan görbült meg. Vállánál – ahol a boszorkányoknak a púpja van; családi vonás? – megfeszült a kabát; idegesen toporgott. Oly vékony, oly soványka volt, mint egy madár. „Jaj, jaj, szegény édesapám: mint egy soványka gebemadár." Arcán a csontok nagyon közel voltak a levegőhöz, a szája szinte sírt. Én nagyon szeretem a mester édesapját, hisz mégiscsak a mester édesapja!!! „Hideg van" – mondta György úr. „Süt a nap" – mondta a mester, és végigsimított a haján, amelynek sajátos, érdes tapintásán érződött a szél.

Közben a csapatok kifutottak a *gyepre.* „Na dolgozzunk" mondta volna ő egyébként, de Marci úr által fura görcs kerítette hatalmába mindig, s így szerényebben látott ő hozzá egy ilyen sportrendezvénynek. A két testvér mindenesetre elköszönt az édesapjától, s arrébb állt. Hát ami igaz, igaz: ahogy a mester édesapja szurkol! Az botrány.

Elővette az almát ő, beleharapott. „Hideg." A hideg fölszaladt az egyik fogba. Ekkor hirtelen egy fölhajtott gallérra lett figyelmes. Parányival ennekelőtte beleakadt a tökmag a két foga közé. Miután a nyelvével kiügyeskedte ezt, kiköpte, az előtte álló vállára. „Kapnék szépen" – intett György úrnak, mutatván a tökmag elhelyezkedését. „Nyugi" – mondta György úr hatalmasan. „És akkor ott látom azt a zakót felhajtott gallérral." A filc, a filc és a szövet találkozása a gallér visszáján és a találkozás horhosában: piszok. Mindenféle piszok. És akkor *hirtelen* („most mondja…!") a mester emlékezni vélt bizonyos zakók felhajtott gallérjaira, a szürke filcre: „Élénken él az emlékezetemben." Egy 33-as villamos külső peronjain, kékülő szájjal, fölhajtott gallérral, mely épp eléri az *aláborotvált* hajat. „A filc: ennyi állítható!"

A mester egyre merevebb lett, minden mozdulatról azt hitte: rosszabbít. „Selten kommt was besseres nach." A játékoskijárónál megvárta Marci urat ő. „Volt egy taccs. Azt szépen dobtad" – kiáltott szeretettel a csapzott játékosok közé, azután a parkolóba sietett, ahová a lovat kötötte. György urat és édesapját behozta a Batthyány térig, onnét ők hévvel mentek haza. A mester vágtára ösztökélte a paripáját. Nem hinném, hogy ügyelt volna a sebességkorlátozársa…

Hazaérvén és visszarázkódván a mindennapok vérkörébe, a mester megpróbálkozott a pelenkával. A pelenkát, ha *már* síkba terítettük, többféleképpen lehet rosszul elhelyezni. Mondhatom, a mester nem ismert akadályt. A kis Mitovics megérezte a kezek bizonytalanságát és rutinból fölrítt. Majd ezt mondta: „Dadekom." Ami annyit tesz, hogy a világ egy idő óta már nem az ő kedve szerinti rendben halad. De ha lelógott is a tákolmány a gömbölyke térdekig, ha a pelenka széle alul kilógott is – biztos utat mutatva az anyagnak, ha majd eljő az idő –, ha a parányi derék csupaszodott is és néhány patentgombnak a végén egy ugyanazon helyre kellett csatlakoznia, mert már csak ott maradt hely, miáltal a szimmetria felbomlott – a mű elkészült, s a mester ugyan izzadságban fürdött, de jelenthette: „Kész."

Frau Gitti, amint bejött, észlelt. Ráhajolt az ágyra, úgy suttogta: „Te árva, te kis árvám." Előre rukkolt, hogy gyermeke nyakánál „garázdálkodhassék", s közben térdével, mely a nő súlyának jelentős részét képviselte, a rokkant ágy „gerincére" térdepelt. Reccs! „A kapkodós riherongy kurva élet!" – ugrott a mester, aki amúgyis zokon vette a finom, de egyértelmű kritikai magatartást. Az élet persze most sem állt meg. Dóra elaludt, a mester hallgatagon enni kezdett. Ez este rossz formát árult el ő. Hallgatását színes szavakkal cserélte föl, azokkal dicsérte a kapott ragulevest, fölemlítvén, hogy lám, az évek nem nyomtalanul múlnak el, rutin és a szeretet tüze csak-csak kialakul, a levesbe kerül immár só is, nem langyos, és az a vízízűség, mely a kezdetekben, az anyai dús levesek után, annyi (átvitt értelemben) keserűséget okozott, amikor… amikor az asszony csöndes fájdalommal azt mondta: „Ne szívd magad, haver. Konzerv." „Finom" – mondta ő visszaburkolódzva. (Mint minden titán, a mester is boldogtalan.) De nincs még vége: volt még egy kis „meglepetés". Mogyorós torta. „Édesanyád küldte" – mondta mellesleg az asszony. Midőn a mester már a második egybefüggő (folytonos) vajdarabra bukkant a krémben, teliszájjal dünnyögte: „Azért a muter se

a régi” – és előretolt nyelvén felmutatta az inkriminált darabot. Gitti asszony hahotázni kezdett, vele együtt szolgaian a mester is, csak már mikor csurgott ettől a férfi könnye, árulta el, hogy a tortát ő maga csinálta, a hang megszakadt, s az asszony elment fürdeni. Micsoda *gaff!*

Ő szomorúan beült kedvenc, böhöm karosszékébe, és a gyűrött NAGYVILÁG híreit olvashatta. A lámpa sárga köröket rajzolt a parkettra, és fönt a plafonon meg-megreccsent egy spiccvas formájú fényfolt (amely a lámpaernyő varrásrésze által képződött), mint egy madár vagy nagyobb szúnyog.

Majd besomfordált a fürdőszobába. Bedugta a fejét. Előbb az orrát, aztán a fejét. „Tudja, barátom, ez a sorrend olyan bűnbánó.” Frau Gitti a kádban olvasott. A kiszögellés, mely mögé bekúszott a kád, eltakarta a fejét. Nagy alakú újság vége leffegett: de a tartó kar nem látszott már, csak a kéz pipiskedése, ahogy óvja a víztől. De így is habos lett a szél. A hab peremén, körbekörbe a vizes papír, mint valami gennyes seb. „A Goli pályán lehet, ha *előtte* elég száraz napok *jártak*, ilyen sebet szerezni.” De a hab, mint a hó fehérlett. „Hadd nézzelek.” Az újság széle megrendült, de amúgy semmi. A visszahajláson ezt látta ő: Do You Wanna Dance – csak fordítva. „Fölajánlok egy döntetlent.” „Elfogadom.” A vízen habszigetek úsztak, nem célszerűen. Az egyik comb, az óriás tengeralattjáró, kiemelkedett. A hengeredő felületről – melyet szeplő jegyzett el – vonakodott lefutni a víz. A lapos has ezüst tányér, felső széle szintén partra került, alul egy gyűrődés futott körbe, mint valami díszes ékszerlánc. A lankás csípő egy mozdulatától a víz megfodrozódott, s vele együtt beleértve a mestert is – mindent remegés hatott át. A fürdősótól zöld vízben, lentebb, csodás hínár mozdult… „Ne nyeljen akkorát! Vakondok a torkában?!”

– – – – –

(kinagyítás) A mester felnőtt, ennek nem örül ő, de nem is bánkódik miatta. (Nem akarja „megőrizni gyermeki érzékenységét”, de nem is vesz tüstént pénztárcát.) (Nem mintha nem vesztett vagy nyert volna ezáltal ő.)

Mindenesetre csak mostanság fordulhat ilyen elő: azt gondolhatni az ő részéről, hogy most pedig *beugrik* a szülőkhöz. Edzés előtt vagy edzés után; vagy meccs előtt vagy meccs után. Lám mi mindennek ágazódási pontja nála ez a játék. Lekászálódik a maga körülményes módján a hévről, avval a szájbarágós udvariasságával, mellyel többet árt, mint használ. Végigcaplat a jegenyesoron. Ügyel arra, hogy ne nézzen se jobbra, se balra. Az a két sarok, míg elér a mester az ősi rezidencia (sőt ne féljünk: rezidenciák) mai visszfényéhez, ezernyi veszélyt rejt. Az itt az alapnehézség, hogy a mester azt fölismeri, hogy egy szembejövő amolyan *ismerősféle*, ezért erősen nézni kezdi, amitől persze nem lesz „okosabb”, hiába hunyorog veszettül, vagy sőt két kezének hüvelykjeivel és mutató ujjaival rombuszos rést képezvén hiába készít magának szemüveget; a szembejövő ezzel szemben látván látja, hogy a mester őt észrevette, joggal csudálkozik, hogy az őt egyre csak nem köszönti. Ha mikor a tárgy aztán mintegy 2 méterre ér, a mester kivirul és hadarva megteszi, amit várnak tőle, úgy, hogy a másik ezalatt még semmiesetre se hagyja el arcának vonalát. Mindez igen fárasztó. (És sokak számára gyanús. Poor Esterházy!)

A házőrző komondor – sok kedves novellájának hős mellékszereplője – elpusztult, öregség miatt. „Sió alszik. *Örökke*” – foglalta össze Mitovics. A mester ugyan bal kezével magafelé ránthatja (és rántja is!!) a kétszárnyú kertkaput, jobbal meg kilökheti a támasztó rudat, s rögvest utána – mint egy nyakat – elkaphatja, de mozdulatainak erőszakossága, lendülete már nem bosszantja a kutyát, amely már egészséges ösztöneire hagyatkozva sem kezd el el nem kötelezetten vicsorogni, azaz fogai nem fénylenek föl sárgán, figyelmeztető kurrogás sem hallatszik indulat nélkül – egyelőre. Nem kell tudatni vele, hogy kik vagyunk (hogy a mester ki), és ez persze nem egyszerű.

A manőver létrejön most is, csak fegyelmezetlenebbül, csattogva, puffanva; és különösebb jóstehetség nélkül is megjövendölhető, hogy a támasztórúd majd egyszer – mindhiába a mester édesanyjának hol aggódó, hol meg szigorodó, mindenképpen szaporodó kifakadásai – nem fog fölkelni többé tetszhalott voltából, egyre mélyebbre süpped a sárba, a *feltöltött* puha földbe. (Mert itt régen ingovány volt, zsombék és gácsér. Ezért nincs pince. Ahol – a szén mellett – ping-pongasztal is állhatott volna…! Feltöltött talaj! Milyen rejtélyes! Mintha a föld felett járnánk valójában! *No*, ez reá érvényes is; az ő költői-művészi viszonyulása! Mintha bizony ő intézné el a fekete fuvarokat, hogy jöjjön a *humusz*, azaz termőföld!)

Elhatározhatja – ha reggeli ez a fura vendégesdi, ott hol mindig otthon volt ő –, hogy majd Marci úr szobájába settenkedik, aki még nyilván alszik, s ő állva a csatár ágyánál, azt suttogja: „Édes falábúm!” – majd szerényen megsimogatja az alvó gyerek-arcát. Marci urat a 11-re rendelt reggelinél láthatja újra. „11-re kérem, tyúkanyó – így a Marci úr rendelkezése –, a *vasvillás* regelit.” (Marci úrnak nagy nyelvérzéke van. ~~Lop~~P-merít is ő. A testvérek anyanyelvi szépségeinek a gyökerét az anyjukban kell keresni. A szent nő a kétféle e-t is tudja. A nagy ember már nem…) Marci úr rengeteget eszik. Elfogyasztván a soktojásos ham and eggs-et, vágyakozva átöleli az ősz asszonyt. Megropogtatja. Az visong, mint egy diáklány. Micsoda jelenet! Ejnye-ejnye. „Nincs valami *husi,* anyóka? Hirtelen-sütve?” És akkor még 3–4 szelet hús! Ennyit eszik Marci úr! Pedig egy deka túlsúly sincs rajta, hála az MLSZ*-nek!

De elképzelhető, hogy Marci úr valami kideríthetetlen oknál fogva korán ébred. (Vagy a mester atyja valami kideríthető oknál fogva későn…) És akkor bizony: javában áll a bál: Marci úr kiadta a jelszót: PAJK! Egy PAJK a következőket jelenti: A reggeli napfény csíkokban tör a szobára. Fénytőr. A gyermekek atyja alszik. A hátán fekszik (mindig), jobb lábát felhúzza, a balról lecsúszott már a takaró, egy feslett szélű, aranysárga paplan; a szája nyitva, az álla lelóg, mintha törött volna, s ettől arca beesetté vált, várni lehet, hogy az arccsont kiböki a sápadt és borostás bőrt: a járomcsont alól kilopták a húst. Akár egy halott: a fénytőr vége már az ádámcsutkán kúszik. Lévén Marci úr jó

ember, megbontja a helyzetet (nem híve az oktalan halálnak). Erre a legkínálkozóbb kiszögelési pont az apa nagylábujja. Marci úr összedörzsöli a kezeit – senki, de senki nem gondolná, hogy azok akkorák, mint György úré, lapátnyik –, tövig lerágott körmei (hozzá képest a mester egy manikűr-reklám!) bele-beleakaszkodnak a bőrbe, ajkát koboldszerű nevetés hagyja el. (A mester sokat tanult öccsétől.)

És megcsavarintja. Az atya felhördül satöbbi. („A brutálisan erős apákat felváltották a dekadens unokák." – A 3. generáció törvénye.) Ekkor kis szünet következik, az éberség elalszik, az atya fürdik. De aztán Marci úr meglengeti a fürdőszoba ajtót, ahogy egy könyvet lapozna (kettőt!), lábujjhegyen – tipegve – becserkészi a mesterrel közös apját, akinek fehér teste, mint színehagyott moszat lebeg a kádban. A test körvonalai meglazultak: gyanús átmenetek képződtek egyik-másik vízhullámmal; igaz, az a néhány kemény kontúr a fej környékén sem biztatóbb. Azt azért nem gondolhatják, hogy egyszerre csak feloldódik az apjuk a fürdővízben. A nyakával egy szinten, a derék vonalában deszkahíd ível a kád fölé. Valahonnét, sok ütközés után, marék napfény kerül ide; s teszi láthatóvá – a porszemek által – a levegőt. A porszemeken senki. („Kell? nem kell!") Jobb kézről, két bakelit edényke fog közre egy pemzlit. A deszka közepén a tükör, ép, csillogó fémkeretben, enyhén hátrahajolva, mintha fájlalná a derekát. Az üveg hézag nélkül betölti a keretet, legföljebb párás. Bal felé, a mélységben arányosan elszórva, a tubusok hevernek, félig önmagukba visszagöngyölve, mint a nyomorékok nadrágja.

A mester, bocsánat, vihogva nézi a küzdelmet: Marci úr odolos vizet köp atyjára, majd a kérdőleg fölemelkedő jelentős homlokot – csihi! puhi! – kétszer megcsapja a bőrpapuccsal. De mivel ezek csupán „gyerekes vihorászást" váltanak ki az öregedő férfiból, Marci úr hideg vizet ereszt *oda.* „Támadunk, fiatal úr, támadunk?!" – és széles, cséplésben, útkaparásban edzett tenyerével belepaskol a vízbe. Az öcs mintegy tussol.

„Sunyítva kuporogtam a W. C.-dekli tömbjén." (Még ilyet…! Hogy így lekopjon az a kevés pátosz is őróla… Vagy talán egy új valaminek új bajnoka ő? A mindennapiságokra fröccsenti a magasztos fényt!? – „Mit fröccsentek én? Nem én voltam. A György. Vagy a Marcos. Vagy, édes mamácskám, ne zárjuk ki a megaláztatásból férjedet sem, jó édesapánkat. Sőt… te talán a priori gyanún felül, galambocskám?!")

A papucs elhalkuló homlok-robbanásaival zárul a pajk.

Marci úr leleménye mindig is nagy szerepet játszott. Teszem azt: a tea megsózása! Pazar munka volt. Az atya egy húzásra kiitta, ők meg csak prüszkölték, prüszkölték a sajátjukat! A kalucsniba tej! Tejeszacskó. Siető szülőnél az egyik legbiztosabb fogás! Csak utána… Nagynéninek damil, unokaöcsnek merészen lengő hinta, és egyáltalán: a szék kihúzása. „A legintellektuálisabb tréfák, barátom, egyike." De minden indulhat lágyabban is.

Az ágybebújás! Az az egyik legjobb dolog volt. Sorra járni az idegen ágyakat egy kis *pótszundira.* Ilyenkor jő elő egy nagy család előnye! Mert most nézzük a mester, e hajdani gyermek szempontjából: a „mami" – hogy az átélés fokát én is prezentáljam –, a mami ágya már biztosan üres (ti, a mami által üres). Olyan korán egyszerűen nem lehet fölébredni! Ha ténylegesen üres, rögtön el lehet foglalni. Ez nem a legjobb eset, mert lévén a mami ágya a legmelegebb („bolyhosmeleg"), *ettől* csak rosszabb következhetik, mélyponton a papi ágyával, mely hideg és nikotinszagú – mindazonáltal, tán épp e férfias ridegségéért, viszonylag nagy a népszerűsége. Hanem sokkal jobb, ha valamelyik szemfüles kistestvér már oda betelepedett, mert akkor annak az ágya üres. S mivel olyan időkről van szó, melyeket a mester erőszakja igazított, s bizony igen jó irányban, így az ittvaló heverészés bármikor megszakítható volt. Sőt még a papi ágyát is meg lehetett szerezni: vagy halogató taktikával, megvárva míg enszántából elvonul, vagy kitartó PAJK-akcióval, esetleg megosztva. Ekkor rövid pörölés támadhat, ki feküdjön belül, illetőleg kívül. „Hogy ki megy: *bebelüre* és *kibelüre.*"

Ilyenkor lehetett megkérdezni a világ dolgaiban jártas édesapától a fontos dolgokat. Például, hogy ki jó ember, és ki rossz. Illetve konkrétan, hogy valaki jó ember-e. Hogy például Kennedy jó ember-e? A mester édesapja sóhajtva fölnevetett, sárga, fogköves (ahogy azt Glass úrtól tudjuk: szép) fogai kilátszódtak. „Az embereket nem lehet beskatulyázni." De hogy a kis mester kötötte az ebet a karóhoz, azt mondta: „Jó ember." Vagy azt: „Rossz ember."

A mester édesapja, *ez a négylábon járó szótár,* ahogy egy ízben nevezte őt, tiszteletlen precízióval, mely a mestert szerencsésen jellemzi, nemcsak ember-, hanem kutyaszeretetéről is hírhedt volt. A sufni körül kóbor ebek jelentek meg. Nem véletlenül. Mert a mondott férfi Sió pusztultán is kitett – és épp a sufnihoz – egy kis ezt, azt. Jöttek is a dögök *szép* számmal: a mester kettőre emlékszik konkréte: egy dakszli és egy farkaskutya ötvözetére, brrr!, és egy puliszerűre, három darab lábbal.

„Iszonyatos" – sápítozott a mester édesanyja évtizedek rutinjával, de a mester édesapja szorgalmas egykedvűséggel hordta az ételmaradékot (csontok, krumpli pl.) és a tejbe mártott kenyeret (csemege!). De aztán felmordult az élet egyensúlya, és a kutyák falkába tömörülvén megostromolták a sufnit. A belépő mester nagy izgalomba került bele. A mester édesanyja kétségbeesve tördelte a kezét a mester számára. „Föleszik a szenet!" „De Mamácska!" – mondta tájékozottan ő. A sokgyerekes asszony kihajolt az ablakon, úgy mondta, nem túl hangosan: „Márs, kutyák!" (Az „a" betűt valamelyik külföldi nyelvből kölcsönözte az asszony. Mikor például jöttek haza egy ízben a szemészetről – „Szeme, mint a sasé. 100 forint." – onnét is emlékezetesen emlékezik ő egy ilyen „a"-ra. „Táxi!" – kiáltotta az anya. De aztán buszoztak. „És arra emlékszel, muterkám, hogy álltunk messze egymástól, úgy csináltunk, mintha idegenek lennénk, közben *kéjsóváran* kacsintgattunk egymásnak!" „Micsoda botrány volt, micsoda!")

De akkor aztán fölemelkedik az atyai alak az írógép mögül, int legnagyobb fiának, s a két férfi – kurta, férfias mozdulatokból is remekül értvén egymást – elindul. Lélegzetvisszafojtva betüremkednek – oda, igen, a mellékhelyiségbe! „Óh, mon ami, hát ennyi maradt az ősi vadászszenvedélyből?! Ennyi a nagy hajnali vadászatokból, a kürtösök seregéből, a hajtók seregéből, a lovak párálló hátából, a ziháló rókatüdőkből, a killből? *Pirsolni* a W. C.-ben, a sufninál bagzani szándékozó, elvadult kutyák után?!"

Nincs idő a sok sóhajra, a mester édesapja, valahonnét nagyon belülről, óriását üvölt. „Nem miccc az anyád hiétszencségit!" „Volt egy erdész – mesélte egy ízben a mesternek atyja –, az zavarta ilyen istentelenül a hajtókat. Nem míccc a bukorba, te szőrőstalpú vadoláh. Hosszú évekig úgy értettem: *vadalany*." Az atyai hang, mely főúri szalonok kéken derengő fényében (mely persze, tudjuk, árnyék) trenírozhatta magát, megteszi a magáét: a sok korcs iszkiri! Az öregedő férfi büszkén hajol vissza a W. C.-ablakból (a W. C.-deklit – ugyanaz mint fentebb – térdével meglökvén, az méltatlanul csattant), s fia büszkén tekint atyjára, rá.

Ekkor pédául Marci úr megunja a söprést. Nem valószínű, hogy kész lenne, inkább elmentek már az egészségügyis lányok. „Mik a hírek?" – csap le a mester, hiszen őtőle is nap mint nap számonkérik a Marci úrral kapcsolatos aktualitásokat. Ő hátradőlt egy ízben karosszékébe, íróköntösét maga alá gyűrte vehemensen, s hörpölt jóféle szivarjából. „Tudjátok, kedveseim, immár a sportorvosok sem az igaziak." Régebben könnyű dolga volt őneki. Oly flottul ment minden. „Hercegi ág? grófi ág?" – tette föl a kérdést a kedvesen reakciós, ám feledékeny doktor – és már bent is volt a pecsét: VERSENYEZHET (dátum). Azonban, hogy Marci úr megjelent a fényben, néki tüstént színes részleteket kellett volna mesélnie arról, hogy Marci úr pontosan mit és mennyit *vett föl.* „Mennyit, Péterkém?" A mester, rosszat sejtve, mondta, hogy semmit. Valóban, ez rosszul esett a doktor úrnak, hogy a mester nem vallja be. Elárulja őket. „Péterkém, mi hallgatunk, mint a sír." Kezében az igazolványt lóbálva. A mester nem tudott mit tenni, csak a fejével intett nemet. „Zavartak is rögtön ekágére, röntgenre azonnal."

De Marci úr kitért mindig a mesternek. „Szállj le rólam. Mik a hírek?! Olvassál újságot." De aztán azt mondja: „Snapszlizzunk." „Faterkám – szóltak ők édesapjuknak, mert bizony ők már elszemtelenedtek, mint a piaci legyek –, faterkám beveszünk a partiba." „Egy *tízesbe,* haver." Édesapjuk bólintott, leült közéjük, kevert és osztott. De hiába: tök utolsó lett. Talán mert tök volt az adu? Korántsem. Mert a két testvér csalt. A mester átadta az asztal alatt a makk alsót Marci úrnak, ő pedig átcsúsztatta a mesternek a tök királyt. „Tudja, barátom, az asztal fölötti részünk, főként az arcunk, jól nevelt volt, tisztességben és becsületben őszültünk. Én lehívtam a tök ászt, aztán bemondtam a negyvenet, és kész." Dúdolva nyertek ők. Amaz csak gyűrögette a homlokát. Mint tudjuk, félelmetesen jól tudja gyűrni a homlokát.

„Ti csaltatok" – mondja aztán mégis, csodálkozva. Ekkor Márton úr marokra fog egy váratlan készséggel ott termő papucsot (!), és tűnődő arckifejezésének ellentmondó erővel homlokon csapja atyját. (Mai fiatalok! Mai szülői tisztelet! Modern, gonosz idők!) „Kuss" – nevet Marci úr kissé megszeppenve. Az öreg a megroppant vállai közül fölnéz. „Miért" – jelenti ki halkan. Föláll, s ők azt mondják: „Faterkám, vesztettél." „Mamlaszok" – mondja az, s visszaül írógépe mögé vagy elé, hogy A burgonya Magyarországon című lélegzetelállító tanulmányt német, angol vagy francia nyelvre ültesse át; mert neki ez a dolga.

– – – – –

Nagyot nyújtózkodott ő. Munkával telt megint az idő, s ezt nagyon szerette: úgy fölkelni, hogy tudja, mi a dolga. Egy ízben, térdepelvén a szép, színes ablakos katedrálisban, erről részletes hálát mondott. Egy másik alkalommal meg kinézett az ablakon, homlokát, mint rendesen, az üvegnek nyomta (mely ettől számonkérhető módon „zsírosodik"), és belenézett a mély, térhatású sötétbe, midőn elfogta a fenti jóérzés; az, hogy ez már majd 2 éve így megy. Jól belenézett a sötétbe akkor.

Ha ő dolgozik, akkor se lát, se hall. És ha dolgozik, akkor a leglehetetlenebb körülmények közt is tud dolgozni: mindenek közben kiugrik pelenkázni *valakit,* vagy kiszabadít egy hurkás-rózsás lábacskát, mert arra rádőlt a Nagymaci, vagy egy akkora szobában, mint egy közepes konyha, hajlik a munkája fölé, hol még másik 5 biztos állású értelmiségi fecseg, dolgoz, cigarettáz, s ő nagynéha ugrik csak fel szakkönyvekből álló (Software tájékoztató, A paraméteres programozás stb.) bástyái álcája mögül a Tamás úr kérésére fölszerelt táblához (melyről majd úgyis az ő nyakába szitál a krétapor), hogy arra egy-egy eligazító jellegű kettős integrál jelet rajzolván, bizonyítsa szakmai jelenlétét. (A helyzet nem ily cinikus, hanem: ily derülátós.) (Az ő önuralma nagy volt, sőt lénye kimagasló jellegzetességét alkotta; a megfontoltsággal egyetemben, amivel mindig sikerült úrrá lennie anyagán.)

Se lát, se hall, de függönyökből képzett pompás, hatalmasan parányi szobácskájából (ohó, mely ellen mennyit küzdött, harcolt, fúrt és faragott ő! – de majdan elismerte: „Maca, lényegesen igazad volt!"), *nos* innét révülten időnként kikiált. „Szeretle-ek!" Tolla közben szántja a papírt, feje s lelkének látható darabja mozdulatlan. Aztán: „Úgy kellesz nekem, mint egy falat kenyé-ér!" Sűrű kudarc érheti azonban a lelkesülő személyt. „Barátom! A lelkesség, mely *szavakban* jelentkezik…!" Ez is egy vesszőparipája. „Sokkal nyugodtabban" – int ő indulatosan asszonyának, ha az valamely önmagában valóban értékes, esetleg csak tágasabb összefüggésekben eltörpülő eseményt ecsetel. „És képzeld…!" „Galambocska – mondja ő vészjóslóan – *egyszerűen* a falnak megyek, hogy úgy adod elő a történeteket, mint X. Isten áldjon meg, ne *árnyalj, nekem,* és főként ne lelkesedj!" Az X neves prózaíró jelzésére szolgál; de nem konstans. Hol ezt mondja ő ifjún, hol amazt. És ezen megenyhül; nem úgy Gitti asszony.

Egy ilyen „szeretlek” vagy „úgy kellesz” után vajon mit gondolt Gitti asszony a házasság induló éveiben? Kérem: a vérére hallgatott, s bezúdult a kis függönyszobába, átcaplatott a kéziratlapok, szótárak, cetlik, jegyzetek halmain, át Apponyi emlékiratain, a Mikszáth-összesen, a Borsszemjankón, át a Látogatás a világ legfejlettebb országában című füzeten, egy Asterix-képregényen (nagy formátum), a Fűszer könyvén, Nemeskéri-Kiss Sándor vadásztörténetein, át a Szabad Népek Dalai kiadványon, át néhány Vigilián, melyet két SEXY magazin (micsoda célzatos frivolság!) ölel forró nő módjára körbe, mint valami délvidéki szendvics: új hagyma, paradicsom, olívabogyó, hal, rák, saláta, saláta, saláta! – át mindezeken, hogy megérkezzék Esterházy Péter, fogadott társa ölébe; hogy azután a mester irdatlanul kifakadjon, meglepődvén s nem értvén, hogy kerül a nő hirtelen oda, ide, szólván: „Mi a túró! *Itt* aztán *végképp* nem lehet dolgozni!” Az idő azonban fakul: 4-5 év házasság: az annyi, amennyi: fogja magát hát az asszony, „a lomha tündér”, átcaplat az új Vigíliákon és a két régi SEXY-n („tetszetős!”), be fogadott társa ölébe, s csókkal látják el egymást; a mester kezéből hullik Pelikan tolla ki (melyhez a patronokat, darabját 2 forintért, Járay úr szaküzletéből szerzi), amely hullást követő koppanás magához téríti az alkotót, s távozásra szólítja föl a szép nőt, aki ennek vonakodva – mert a mester vonja – tesz eleget. („Az asszony csak szeretnivaló míg szép – aztán kapálni való, ha megöregszik.”)

Ez történt, de aztán ő is pattant máris. Hívta a kötelesség: a labdarúgó-játék. Megszűnvén a nagy belső feszültség, kiderült, hogy fáj a feje. Tetejében még jó orlovi ménjének is folyása támadt – talán a benzincsap? ki tudja? („a Bór Jóska tudja, de hol a Bór Jóska? ki tudja?”), így a busz, majd a hév várhatott a sorára.

„Huszadik századi önkéntelen szokásként” kicentizte az időt; nem volt újdonság, hogy az utolsók egyikének érkezett az edzésre. A vaskorlátnak támaszkodtak a fiúk. Nem tudta volna megmondani ő, hogy mi az mégis, ami más, ami megváltozott s fordult hátrányára, de rögtön érezte a feszültséget, melynek egyetlen megnyilatkozása a köszönések merevsége volt. Ünnepélyesen kezet fogott mindenki vele, pedig ez csak vasárnap szokás, illetve hétköznap csak a Balhátvéd. „Mi van itt?” – mondta ő egyenesen. A csapat felröhögött, alibiből, mint az iskolában, *más* miatt. „Mi ez a szertartásosság?!” Piff. Csönd.

Három dolgot észlelt egyszerre a nagy szellem, köztük a kapocs az idő, így laza, de vészjósló. A szertárban – a szertartásosság! ez volt a láncszem – ült, karját a „hatalmas kannák” alatt egybefonva Szüzan asszony, a szertárosné. Úgy ült, hogy nem lehetett kintről köszönni. Ez volt egy. A hatalmas asszony morcsága nem ismeretlenség, de most mégis másképp… „Végérvényesebben?” A kettő: ahogy épp beljebb hajolt a mester a szertárba, hogy ezt az asszony-ügyet kiderítse (vagy *belülre* kerülve talán köszönni lehetne), akkor mint egy hihetetlen álom: nincsen az öltöző.

De úgy értve, ahogy mondom; nem stílus! Egy kiszögellő, azaz az épület hosszanti síkjából kiugró téglafal innenső (bocsánat) oldalán álltak a személyek és a szertár; hogy történetében (múltjában) megvilágosodjék a szituáció: a szertár úgy lett, később, az eredeti épülethez ragasztva; ennek az épületnek – hol tehát az öltözők és a fürdő helyezkedik el – volt a szélső fala annakidején ez a téglafal. Mely mögé most hullott a művészi tekintet! S aztán döbbenten parádézott alá. Mert ahol „tegnap” még szerényen málladozó öltöző és az el-elduguló lefolyójú fürdő álldogált, ott… ott most nem volt semmi, lényegileg. Haj, az áruló arci kifejezés! „Mi van, haver” – nevetgéltek kényszeredetten a sportoló fiatalok. Jobban voltak tájékozódva, nemcsak mert előbb értek ki a pályára, hanem mert egy ilyen omlás, intézkedés és vernichtung bentről, a gyárból gyökeredzik, ahol a nagyrészük a „gyerekeknek” dolgozik, ki teljesítménybérben, ki órabérben. A mester tehát már csak a súlyos, mézes-zsíros gyümölcsöt konstatálhatta, a lomb ezernyi susogását, a levelek reszketőn tündökletes mozgását, a „nyári rezgést”, de ott a mélyben, hol ásványi sók, vízerek komor lehetőségeiről esik szó, ott ő idegen. Ritka eset ez nála, ki oly otthonos e világban. Az előbbi dolog szemére is lett neki egy kései alkalommal hányva, igen depresszív hangulatba kergetvén a jeles embert. – Ahhoz, hogy valahol otthon legyünk, másutt idegennek kell lennünk. „Tetszetős.”

A téglafal mögöttest mintha bombatámadás érte volna. „Jesszusom” – mondta persze a pacifista mester, s most már – merevségéből lobbanva – arrébb állt, hogy mindent szemügyre vegyen. A többiek nem sokkal előbb állhattak így és ott.

„Bizonyos közfalak álltak, ez kétségtelen.” Ennyi. Ennyit tudott mondani, ő, a szó ura s rabja, ennyit. A látvány nem olyan volt, amitől megeredne a nyelv; inkább a bénultság volt a jellemző okozat. Leverték a mennyezetet, az mint téglák volt látható lent, a hajdan fölötte trónoló tribünre csak a vastraverzek sovány siralma és a deszkaanyag felhalmozása a padlózaton emlékeztetett. A téglákkal együtt hullt a malter. Mindent por borított. Ez igen jellemző mozzanat. A statikai szerepük szerint annyira fontos betongerendákból, úgy álltak ki a vékony vasdarabok, miként megdermedt belek. „Hol van már a tavalyi Hóden?” – dörmögte ő művelten. Kívülről, félig leesve, ficamodva lógott a piros feliratos tábla: BECSÜLD MEG AZ ELLENFÉL CSAPATÁT IS! Rozsdás, nagy, száraz szög lógott belőle ki. Falak tűntek el, s eltűntükkel az egész alaprajz megváltozott. A mester nem ismerte ki magát. Ez fájt neki a legjobban; így történhetett, hogy visszafordulván, emberi szó helyett így szólt: „Hol *volt* a fürdő?” A nagy csönd a válasz és a szertartásosné erős nevetése.

Ekkor esett meg a harmadik észlelet. A szertárosnéi kacagásra, mely inkább volt cinikus, mint örömes vagy meglepett, ő idegesen megrántotta a fejét, mint a ló a zablát, ha rántják; ez a hirtelen mozdulat vezetett a hatáshoz: meglátta ő hátul a kazánnál Özsen és Armand urakat. Az erős alkatú Armand úr és a cingár s koros Özsen úr, ahogy hajlongva ágáltak, mint egy bozót s fűzfa* elegyedése, és melyik kinek a karja, ha épp a karról van szó, megmondhatni nehéz lett volna.

A mester rövidlátó szeme és az ő élénk asszociációs bázisa ezt összekapcsolta egy régesrégi eseménnyel, mely annak idején nem kevésszer megismétlődött, és ők, az apró-cseprő kölyökisták, ha hosszú nyári estéken lent maradtak a pályán lesni az egyistákat és hörpölni a maradék keserű söröket fintorogva, akkor ők is láthatták, ahogy Özsen úr, ez a semmi kis ember, nyüszögve harapdálja ezen ősanya kezét, aki a harapások szüneteiben, szeretettel végigsimít a selymeske hajon. Szüzan asszony hatalmas volt, mint egy köztéri szobor, a sonkák, a mellkas, a vállak – királynői bőség! Úgy emelte a nagy zsákokat, teli (vizes) szereléssel vagy medicin labdákkal, mint egy férfi.

De nő volt. Jól emlékezik a mester egy esetre, még a hatvanas évek elejéről, mely a pubertás lélekbe mélyen beivódott. Hasonló érzéki erővel egy strand jelenet van meg neki (fújt a szél): ahogy neki nyomja ő a térdét J. hátának, aki gerincével kitartja a nyomást, pedig ott a vőlegénye, mellettük a kék korlátnál. (Vagy akkor még mínium?) Kicsit improduktív a történet, de azért már örökre megmarad a térde érzetében a J. gerincének a lenyomódása, a háta simasága, a fürdőnadrág gumijának nyoma a csípőnél. Utólag inautentikusan gondolkodva: elég girhes egy nő volt J. Szüzan asszonyról mondhatunk, amit akarunk, lehetünk finnyásak stb., de ilyen eredményre sehogyse juthatunk. Az ő csodás nőiességéhez nem fért kétség; még most sem, hogy pedig már várja a nyugdíjas-postást. Aki egyébként a Jobbhátvéd immár, „a mázlista”.

De vissza a hatvanas évekre, a primer élményébe! („Velem 10 éves koromig minden megtörtént” – mondta Sándor úr, a költő.) Egy hétfői reggel, nyáron, kiment a pályára ő, kicsi kordéban kitolta az előző nap elhasznált szerelést a Gáz-pályáról, mert másképp nem lehetett megszervezni, neki egyébként is iskolai szünete volt már, s amúgyis segítőkész ember. Azonfelül otthon forró lett talpa alatt a talaj. Az történt ugyanis sajnálatosan, hogy a négy ördögfióka („a sáskák”) vehemens esti játszadozása odafordult, hogy a szófa támlája alá került a Marci úr lába, és a másik három ugye a szófán. Így aztán Marci úr lába, reccs, eltörött. (Ha tehát egy-egy labda elpattan tőle, tudható az ok. A mester vállalja a felelősséget.) De a testvérek ráparancsoltak, hogy hallgasson, mint a sír. – A szülők légó-tanfolyamon vettek részt. – Marci úr hüppögött, de kellően meg volt ijesztve. Le is feküdtek szépen a gyerekek, a jó mester pedig bekasszírozta a hazatérő szülők dicséretét. Ám reggel Marci úr lába forróra bedagadt, lázas lett, és nyüszített, ami nem vetett jó fényt a mesterre. Sic transit gloria… Helyesebbnek látszott az otthon ideiglenes fölszámolása.

Kétkerekű kis kordén húzta-tolta a két hatalmas zsákot. Honnét a kordé? A Tocska bácsitól kapta talán vagy a testőrtől? Vagy akkor még volt családi kordé? Mindenesetre jellegzetesen nyikorgott. Sőt: nevetségesen nyikorgott; így az az öröm, melyet a *kormányzás* és a két keréknyom kanyargó *párhuzamosa* jelentett, semmivé foszlott, sőt az ABC-közért előtt, ahol a téli alapozáskor a Nagy Kanyar kanyarodik föl a hegy felé, kifejezetten szégyenérzet fogta el, pedig az eladó-kisasszonykák (olyik épp eladókorban; „vehetőben, barátom, vehetőben!”) most nem is vihogtak gúnyosan.

A Nagy Kanyar nem volt népszerű. „*Picikét* hosszabb, mint kéne. Tudja, barátom, az ember azt érzi, hogy *éppen* nem bírja végigfutni. S nem javul a helyzet, ha végigfutotta se, mert továbbra is ugyanezt gondolja. Bizony, mon ami, nem lehet tapasztalatot szerezni.” A pálya körüli futás fölé a lányok és a kutyák emelték. „Tudja, barátom, létezik.” Létezik a futók és a kutyák között egyfajta rejtett, titkos kapcsolat, melynek meghittségét a gazdik s edzők jelenléte semmiképpen sem veszélyeztetheti, s melyet nem jelez más, csak időnként egy rosszalló tekintet, suhanó kézfej, csahok és zihálások. „Nyugi, fater, örüljön, hogy ugat az öleb.” „Majd, ha a valagadba harapna, nem járna a szád!” „Na. Ezt mondom én is, fater.”

És mikor – sajnos már elég kései fázisban – a közért elé ér a csapat, ziháló tüdővel, a betontól már elmerevedett vádlikkal, az eladó lányok a nagy hidegben fázva, összebújva várják őket – mintha mindig, kölyökista koruk óta ugyanaz a 4 lány lenne: az a cigányos, az alacsony, sárga trikós, a *feszülő* trikóval (itt mennyi obszcén szórontás használtatott ki!: „mennyi? egy!”) az egérképű szöszi a hosszú táncos lábaival és a kapafogú dundi, a „dundiégó” –, a talpak egyre érzéketlenebbül csapódnak, a lányok pedig érdeklődve kinevetik őket, ők meg valami rövid, levegővel alátámasztható választ adnak, konkrétat.

Most, akkor, nem állt kint senki, a kis fekete volt a pénztárnál, kihallatszott a pénztárgép csattogása, ez okossá tette a kisfiú (ez ő) szemében a lányt; az egérképű valakivel beszélt, a megtükröződő üvegen át csak örök fintorgása látszott, állandóan fintorgott – mégis úgy sietett, hogy eltűnjék a nyavalyás nyikorgással ő, mintha minden lépését figyelnék azok négyen. Valahogy olyan volt, mintha ő maga nyikorgott volna. „Szégyenletes. Nyílt utcán! A nyílt utcán!”

Futásba váltott, nagyokat zöttyengetett mögötte a kocsi, a zsákok dülöngéltek, mint a részegek, helyzetük a kanyarokban nem volt irigylésre méltó. Zihálva, űzve-hajtva magát, mintha fontos mérkőzés hajrája érkeznék el, érkezett meg egy merész kanyarintással a szertár elé, vidám huppanással ejtette előre a kordét – a rúd funkcióellenes beverődését egy tartóvas akadályozta meg szerencsésen, ez vált most fékező hatásúvá is –, és ő, mint ahogy az ember egy nagy zöld színű réten („ahol a fonott székek és a reggeli vaj rolnikban stb.”) a kék színű ég felé fordul hanyattdőlve széttárt karokkal, ily önfeledtséggel hajolt hátra harmadik részegként a zsákokhoz, és pihegett, szuhogott, zihált. „Kijátszom magamból a bánatot” – szokta mondani az országos művész néha mérkőzés előtt, s akkor ugyanez történt lényegében: kifutotta magából a szégyenkezést. (Néha persze mérkőzés után, úgymond attól, lesz rossz a kedv. Ülnek akkor ők viaszsárgán Csucsu úrral valami „tornapadon”, csak ülnek, és nézik a talpuk alatt gyüszkölödő mezt vagy nadrágot. Ülés.)

Egyszercsak, hopp! kopp! ki a háttámasz, a zsák, s ő fejjel hátraesett, puftili! a kordé meg veszéllyel visszabillent, vivén magával az ifjúi testet, amely hanyattdőlt a kemény, *szemcsés* deszkán, és széttárt karokkal a kék színű ég felé fordult. Ám, hogy kinyitotta a szemét – mert behunyta –, hatalmas felhő magasodott fölé: Szüzan asszony. A mester ült volna sebtiben fel vissza, de az asszony, vállán a nagy zsákkal, amely fizikai okozó volt, fogta s nevetve előrenyúlt, ahogy a mester a kritikus ponthoz ért, ujjával éppen csak megérintette, és a fiúcska huppant tüstént a kiindulási helyzetbe. Ez vagy háromszor megismétlődött, Szüzan asszony erősbödő kacajai mellett. Csak úgy rengett a zsák. Az a fordított perspektíva, ahová a mester ott keveredett, az igen eszébe véste az íveket, metszésvonalakat, hornyokat s homorulatokat, kezdve a felé legközelebb eső tréningnadrág bonyolult viseletességén (és a nézőponton egy extrém érzékelés: a homloka odaért a térdnél lötybedő nadrághoz!), és aztán följebb…! Hogy fönt mi volt, az csak később derülhetett ki! Mert először – és főleg, hogy a nap hátulról odasütött – úgy látta ő, hogy az asszony meztelen („MEZTELEN!”): látta biztosan a pucér hasat, mely pelyhesen domborult (mint egy sörhas, vagy tán egészen az), fölötte a sok hús szikrázóan félreérthető volt, a váll tisztán, a hónalj, a hónaljak „csüngése”: meztelen!

De nem. „Keljen már föl, Péterke, a hasára vagy hová süt a nap” – vetett véget amaz a fura játéknak, s megragadván a zsák nyakát, egy a vállán, egy vonszolva, ment a szertárba. Ő legott utánanézett, láthatta a lapockáknál a hátat ketté szelő ívelést: nem volt tehát meztelen. De, hogy *melltartó* lett volna, arra egy percig sem gondolt ő. „Fürdőruha. Két részes. És az volt persze a *felseje.*” Pedig melltartó volt az.

A fiú ott gubbasztott ismét elöl a kordén, nem mert segíteni kipakolni, és nem is akart. A nő végzett a munkával: kiemelt az egyik polcról két törülközőt, a vállára csapta, ahogy tette volna maga a mester is. „Viszlát, Péterke. Köszönöm, hogy kihozta. Én megyek fürdeni, még nem fürödtem. Viszlát.” „Csókolom.” Az izgalom haladt egy megoldás felé. Ami ott a mesterrel történt, az minden képzeletet fölülmúlt.

Ahogy csípőjének egy földrengésszerű rándulásával eltűnt a nagyasszony a kicsinyes körülmények között, nevezetesen bement egy ajtón – fölötte friss mázolású tábla: BECSÜLD MEG AZ ELLENFÉL CSAPATÁT IS! –, megindult a mester osonása, szíve a torkában dobogott, próbált volna nem vagy másutt! óvatosan megkerülte az épületet, akkor még széntüzelésű volt a kázán, nem olaj, mikor közelről nyekkent a fürdő ajtó, hasravágta magát, mint jó Banga úr Tüske Pistája, kit tollunknak volt már módja könnyedén, „akár partizán leányok haját egy-egy eltévedt fasiszta golyó(bis)*”, érintenie. Homloka a salakot érte és amint szuszogott az izgalomtól, a por arca előtt felcsapódott, amitől köhöghetnékje támadt. Ágyékát erősen a földhöz szorította. Jól esett várnia. Az ágaskodás azután a szénportól maszatos, párás ablaknál, az az összefonódás, a víz és a test összefonódása, és hát a szappan! A szappan, ahogy megült a fekete hajtásokon! „Mint a dér!” Jól megnézte ő magának a lehelyezett ócska mosószappant, melytől ő ezidáig finnyásan visszahúzódott, se a szagát, se nyúlós állagát nem bírta, és azóta nagy szeretettel siklatja magán a barnás-szürkés, elégtelen minőségű, olcsó mosóanyagot. „Tudta.”

Bucskázván vissza az asszociációs szálon, mint a pók, mely magából szövi a szövendőt, ami mily objektív – akár kerül bele légy, akár nem –, érünk a két férfi pörölését megtekintő mesterhez. Közelebb lépett hogy ő, fejeződött be a harag. Özsen úr még sápadtabb volt, Armand úr még veresebb, őszülős hajai közt az izzadság. Fiatalabb volt Özsen úrnál *mindig,* de nem annyira, hogy ez fékezte volna az indulatokat. Özsen úr – miközben a bőszárú klott nadrágjában idegesen vibrált csontos, vékony lába; volt hely – azt mondta: „Ki az úristen fizeti ezt meg nekem!” Armand úr belecsapott a levegőbe, láthatóan ismert fordulata volt ez a vitának. Özsen úr sarkon fordult. „Szervusz, Péterkém” – mondta nyugodtan, mintha nem is lenne felindult, majd persze felindultan, lendületes lépésekkel és karmozgással elindult, murrant valamit a csapatnak, intett a feleségének a fejével, hogy „utánam”, s a nő szó nélkül követte, a lyuknyi szolgálati lakás felé. „Nem kullogott és nem tréfált: követte.” (Szüzan asszony, mint egy pankrátoros nő, Özsen úr meg, mint egy pászentos öleb. „Úgy tetszett: szeretik egymást.”)

„Á, fűzfa – legyintett Armand úr, miután köszöntötték egymást –, fűzfa.” „Mi van” – mondta a mester, pedig láthatta volna. Az okozatnak az okra való visszavezetése pusztán történelmi eljárás. S hogy a derék Armand úr a „maga partikuláris igazától fűtve” füstölgött, a „gyáva vastraverzeken” át, a volt-lelátó fölé hajló tető szakadásain át kétségbeesetten látszott az ég újra és újra. „Beszéltem az új vezérigazgatóval. Rendes krapek, régebben focizott. Pörgettünk egymás ellen, emlékezett rá.” „Biztosan azt mondta, hogy jól ledöfted őt azon a meccsen, és nevetett.” Armand úr kiperdült a lendületéből. A mester finoman meghajolt; az életismerete! Armand úr bizonytalanabbul folytatta, de aztán hamar elérte az elébbi vehemenciát, amint azt az arc színessége jelezte. „Beszéltem vele, s megígérte, hogy lesz pénz.” „És?” „És akkor le lehet bontani ezt a szart, és lehet helyébe egy újat felhúzni.” „És akkor most mi a baj?” „Mert, hogy már hétfőn szétszedték az öltözőket, és két napja, hogy nem jönnek a kőművesek. A szertartásos úr, aki ugye itt a tótumfaktum ugye, mert hát ki legyen más, az *tudja,* hogy nem is fognak jönni, mert le van állítva az egész.” „Valójában pedig” „Hát nem tudom! Mit jössz te is ezzel! A kutyaúristenit, hát ha van egy kis nehézség, mindjárt ríni kell, mint egy fürdős? Mindjárt, hogy nem megy? És mindjárt, hogy ki fizeti meg? Hát hogy lesz így valami? Hoci-nesze alapon? Hogy?” A mester hallgatott. Rokonszenves volt természetesen számára edzője idealizmusa, ez a töretlen tettvágy, közösségi gondolkodás. „Ez irigyelhető ettől a nemzedéktől. Pontosabban: a *fiatalságuk* közösség-élménye.” „De a helyzet nem ilyen egyszerű.” Nem, mert Özsen úrnak ez a munkahelye, és mert nincs pénz, hiányoznak a megfelelő munkafeltételek. A centrifuga rossz, a fűnyíró romlik, a henger…! a hengert 5 évvel ezelőtt látta egy szemfüles valaki mozogni, a fürdőlefolyó bedugul, a talajvíz feljön, s ilyenkor téglákra helyezett *veszélyes* pallókon lehet a közlekedés, a szertár kicsi, a falak nyirkosak, a vakolat hullik, a kábelek beáznak, a fű kiég, a

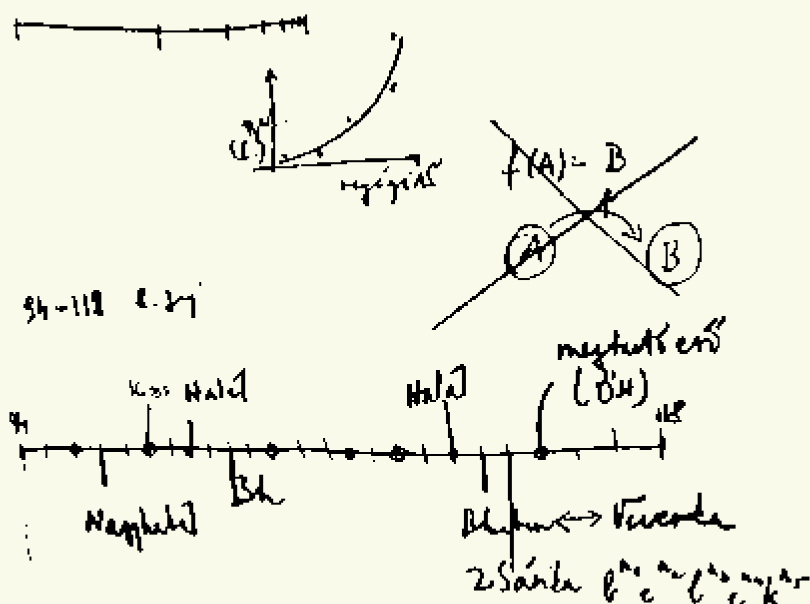
locsoló satnya, a hálók mállanak, az edzőpályát benőtte az öles gyom, a tornacipők lassan elfogynak, kevés a törülköző és kicsik, istenem, milyen kicsinykék, az ifistáknak alig jut szerelés, a szerelést nem viszi ki senki a bajnokikra, vagy rossz helyre – „az UFC pályára Solymár helyett, mert a Kohut Laci is mindennel törődik inkább, mint a kocsik diszponálásával" –, a zoknik lyukasak, a melegvíz kevés, kevés, kevés.

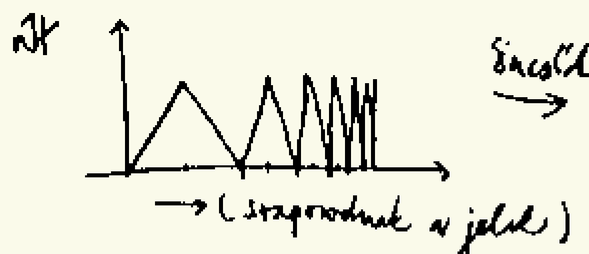
Így hát ő megértőn hallgatta Armand úr kifakadását, de nem állt rá a hullámhosszára, ekképp nem is rezonált vele. Hanem inkább egyre szomorúbb lett. „Elvégeztetett…" Zavartan turkált a lábaival, hümmögött az Armand úr parázsló szavaira, s egyre inkább átérezte az ismert tragédiát: a vesztesek marják egymást. „A szegényemberek." Özsen és Armand urak nem voltak abban a helyzetben, hogy *másra* haragudjanak, „csak egymást ölhették". A célból, hogy véget vessen a csöndbe hatoló rosszkedvének, az álcselekvés egy hasznos változatához nyúlt: odaállt a polcok elé, s kezdte osztani a szerelést. Avval a szöszmötöléssel, többszöri próbálkozásra szedett össze egy-egy garnitúrát – mez, nadrág, zokni, cipő, törülköző –, melynek egyszerű (részvéttel teli vagy anélküli) szemrevételezése is fölvidíthatta a társaságot; pedig nem azért tette ő.

A hivatkozás helye

35 Ismét egy spontáncetlit alkalmaz ő.

A hivatkozás helye

A hivatkozás helye

36 A mester szerint már délután elkezdődött. „Tudja, barátom, ott álltam a 903-as szoba közepén, kezemben egy szakújság, benne az én szakcikkem. Rettenetes volt *úgy* a szoba közepén!” A gépírólányok nevetgéltek, tetszett is nekik a mester, meg nem is. Kihasználván előjogait a portánál, idejében kiért a pályára. Az edzés tulajdonképpen elmaradt, mert Armand úr bejelentette, hogy a Középhátvéd előző nap meghalt, így csak kevés kiskapuzás folyt, ahol a mesterék 6:5-re kikaptak; éppenhogy.

Már leszállt az este sötét madára, mikor ő csöngetett, vállával a csengőnek dőlve, finoman egyet. Közben észrevette, hogy valami fehérlik a postaládában. Míg a mester Európában önfeledten sétált, Marci úr elkótyavetyélte a láda kulcsát. (Ejnye, ejnye, Marci úr, kérem! Már bocsánat. Dehát annyi óvást csak megérdemel a mester energiatartalékja!) A kibányászás még a mester miniatűr kezeivel sem volt egy egyszerű ügy. Többszöri nekirugaszkodásra végre sikerült. De Gitti asszony így már régóta állt az ajtóban, várta „mit szerencsétlenkedik” a férje. „Tudja, barátom, nem is tudom, de amikor kértem, hogy hadd nézzem meg a Jolánka lapját, akkor már… Ehh!”

„Miért? Miért kell azonnal olvasnod?!” „Ne haragudj, de úgy izgat.” Látva az asszony érthetetlenül dühös arcát, bizonytalanul hozzátette: „Elolvasnám…” Midőn azonban nem enyhült a nő, dühösen folytatta. „Azonkívül nem tartod viszolyogtatónak, hogy így tartom a kezemben a lapot, *kissé kifelé billentve*?” Frau Gitti legyintett. „Péterke, ne színezd” – mondta a fúria. A mester érzékenyen felhorkant. „Légy szíves, akkor ma többet ne szólj hozzám” – mondta igen erőteljesen. Majd még könnyű hangon, mint egy „pedevaszta filmvendező” így szólt: „Köszi. Mára ennyi.” De a könnyű hang nem hozta meg a könnyűséget. *A szív az mélyen van.* Kerülgették egymást a kis lakásban. (Máskor megérkezhetett Mitocska, és mondjuk azt mondta: „Nem, nem, papácska.” És akkor ő magába néz, és elküldi Mitocskát Gitti asszonyhoz, mondaná neki: „Gyönyörű vagy mamácska” – és jőne vissza a lányka boldog, moncsos képpel: „Mondtam neki, papaka” – és vigyorogna. De már aludt.)

A mester hogy később feküdt le, helye üresen árválkodott Gitti asszony mellett az ágyban. Félig befészkelte magát oda, amikor önironikus közeledésre szánta el magát, de rosszul lett értékelve. „Felolvasnám az első mondatot. Roppant kedves.” „Ne! – kiáltotta az asszony, egy csoda, hogy Mitovics Bulanzser nem ébredt föl –, nem érdekel, nem érdekel, nem érdekel!”

Reggel ő korán fölkelt, elment bevásárolni, nem felejtvén otthon a csecsemőtej-utalványt – emlékezetes nap volt. Hazaérve letette a szatyrot a konyhába. Az kissé megdőlt, de szerencsére a fal felé. „A Tejföl helyzete így is… hm… válságos volt.”

Esterházy kivitte a szemetet. Eközben Gitti asszony elkészítette a reggelit: kenyeret vágott, néhány sajtot vett elő, fromage-t, ami még maradt, még a felolvasó körútból, és retket (Noah Webster úr ajándékát). „Mi a túrót tettél ebbe bele? – rohant vissza a mester a szemetes vödörrel. – *Féktelenül* büdös.” „A lecsót.” Fintorulva a konyha sarkába tette a vödröt ő. „Mosnád talán le.” „Hogy miért kell a lecsót idetenni?! Az ember elhányja magát” – avval erős sugárban meleg vizet engedett a sárga műanyag vederbe.

„Kávézzunk a kertben” – ajánlotta a mester a reggeli után, mely nagy és rossz csöndben telt el. „Mindegy.” De azért kimentek. Az erős reggeli napfény a mestert hunyorgásra késztette, a tárgyak vonalai egyszerre voltak bántóan egyértelműek és párásan remegők. („A szokott látomás.”) Minden fényes volt. „Talán.” „Van cukor a kávéban?” „Miért, születésnapod van?” „Nincs. Egyébként.” A mester az asszonyra nézett; együtt mondták, nevetés nélkül: „Nem szemrehányás, kérdés!”

Mitics óriásit „dörgölt”. De még előbb formálisan is helyreálltak a viszonyok, mert Frau Gitti komolykodva így szólt: „Fölolvasnám a Jolánka néni lapjának első mondatát, *oly kedves*.” „Olvasd” – hagyta jóvá az ember, s letette a farönkre a kávéscsészét. (A kert betontól felszabadított csík; de a farönk az *állhatna* abban a kertben is!) „Kedvesem, mikor a levelet elkezdtem forró nyár volt, most pedig késő nyár van.” A mester kezét az asszonyéba tette. „Te drága” – gondolta. „Te drága” – mondta szemérmesen Gitti asszony.

Mitics háromkerekű biciklije sajnálatosan megbillent, és Dongó Mitics beleharapott egy betonpadkába. „Jesszusom” – ugrott fel a gyorsabb reflexű szülő, mert gyermeke szájából vastagon ömlött a vér. A mester persze a grammatika és a történelem felől oldalazott a jelenbe. „Blut muss fliessen knüppeldick, vivat, hoch, die Republik!” morogta, és ugrott ő is másodiknak. Amint Mitocska kinyitotta a száját – a vér első áradása lefutott –, ők rémülten látták, hogy az egész alsó fogsor kifelé hajol. A mester a feleségére nézett. „Egykarú emelő – bólintott –, itt megütötte, ott kihajol.” Gitti asszony merészen, egy mozdulattal, visszanyomta a fogakat. Mitics sokáig zokogott: „Mamaka, mamaka.”

A hivatkozás helye

37 (előtte) „A Nagyhalál fog.” Valami kellemes, de látható tétre menő mérkőzés elébe nézett ő. Elhúzott a nézők falzata mögött, kissé késésben volt, és még a mellékhelyiségre is gondolnia kellett. Hirtelen visszafordult a hátsó sorból valaki – „megint az irdatlan nagy, fekete kabáthátak” –, és a mester vállára tette a kezét. Ő mintha egy falba ütközött volna. „A Nagyhalál fog.” A mester persze szokásos költői útját ötvözte a látható, praktikus mozgással, így

lassan ért vissza, oda, hol *mindketten* álltak. „Mit fog?" A másik fölnevetett. „Ez az, Péterkém! Nem kell betojni!" – avval útjára engedte a tájékozatlan mestert. Gyorsuló sebességgel futott ő el, izgatottan az öltözőbe, a békésen pipázó, szemét csak nagyritkán, teknősmódra felnyitó öreg szertáros mellett. (Egy idegen, de ismerős sporttelepről van szó.) „Ne haragudjék, Józsi bátyám – mondotta ő már dresszben, s mily szeretnivaló ő eme pironkodásért –, de annyira kellett pisilnem, hogy elfelejtettem köszönni." „Nagy úr a muszáj" – felelte az öreg egykedvűen sütkérezve a bágyadt lehetőségben. (Volt egy szertáros a G. pályán, az sose adott semmit. Félszemű volt. Barátságosan hunyorgott mindig és a kezét is tördelte. „Nincs, fiacskám, *elkötő* sincs." „A szemét! Mert volt neki mindene!") A szomszédos templomban harangozni kezdtek a hatos misére, a nagy bongás – az induló meccs bonyolultságában – alig volt elviselhető. Néha például két kezét a fülére tapasztotta; úgy futott, lehet képzelni. De aztán csönd is lett.

– – – – –

„*kísérletiesen* azonos idő" – akkor még játszott György úr, nagy szerencse; őt pedig falkában űzőbe vették; megcsinálta a két cselet, mint a bomba vágódott be melléje egy-egy hátvéd, s ebből ő kitalálta: a bőrére megy a dolog; hagyta elcsorogni a labdát, s hosszú, „éneklő" futásával kitört a körből, s a menekülés szűk ösvényét György úrhoz irányította, aki mint egy természeti jelenség uralkodott a 16-oson; pedig György úr pályaíve ekkortájt már lefelé igyekezett; pl.: derékmelegítővel játszott – „röhej"; megható volt György úr gondoskodása bátyja iránt, aki törékeny lépéseivel bizony sok haragost szerzett magának, hiába játszott tisztán: a bosszúság s a gól indulatot kölykez, és György úr testvéri szeretetből aztán mindig leterítette (földbe taposta, lyukat rúgott a mellébe, bedarálta, megkente, fölnyüszítette, szétszedte) azt az illetőt, aki a mestert előtte leterítette stb. „Volt szépen pakoljpista!"; egyszer meg máskor az Acél pályán villámlott: és György úr kijelentette, hogy ő így nem sportol, mert lévén ő a legmagasabb, bizonyosan belécsap majd a villám, mire a mester feladva kapitányi méltóságát, dehát öccse feltételezett élete kedves volt neki, javasolta a mérkőzés bírájának, hogy ültesse a nyakába a két partjelzőjét, lennének rögtön ők a legdaliásabbak, s megoldódna a középhátvédi dilemma; „tudja, barátom, a kapufa vagy a legutolsó balhátvéd is fontosabb, értse bátran úgy: lényegibb, mint a bírók"; így esett aztán meg, hogy még pályára sem lépett ő, mert mindez még a pályát övező jegenyék egyikének a tövében történt, máris *sárga lappal* sújtották: még egy ízben nyerte el ezt ő, az is hasonlóan marginális helyzetből, de legalább láthatta a mester, hová vezetnek „olykor már felületes gegjei"; ácsorgott a szélen, arrébb futballoztak a többiek, midőn egyszercsak látja, hogy megmozdul a föld, illeg-billeg a fűcsomó, és nicsak, snüf snüf-snüf, egy vakondtúrás emelkedett ott, „mester – hívta fel a mester a partjelző figyelmét a jelenségre –, mester, integessen már, lesen van a vakondok"; „tudom, nem nagy tréfa, de tényleg lesen volt"; a partjelző odahívta a vezetőbírát, s aztán sárgalapos figyelmeztetést róttak a mesterre, mondván – isten bizony –: „ne csúfolódjon egy *kispénzű munkás*egyesülettel"; „látja, látja, mon ami, minő szociális érzékenységek grasszálnak" – – – – egyszer meg két óra alvás után kényszerült ő mérkőzésre („úgy alakult"); két óra alvás az ő fejlődésben lévő szervezetének: kevés; úgy érzi ő ilyenkor, hogy *horpadt* a tér, s néki oldalsó mozgással kell két láthatatlan valami közt áttuszakodnia; hasát, mint egy indus egészen behúzta, fejét oldalra fordította, hogy az orra ne képezzen akadályt; mint egy egyiptomi ábrázolat! viszont a labdával való foglalatosság ilyen helyzetben nem kis gond! szerette volna ő, ha Banga úr vagy Dóra, ez a magasháj derék asszony egyszer lerajzolná ezt a horpadtságot – – – – – hosszú, térdelő átadás

(utána) A mester belepillantott az üvegajtó tükrébe. Csatakos haja szépen lobbant, mint a holdvilág vagy egy „tábortűz". „És a sok kis édes nő mackóban, kezükben rőzse, és mozgalmi dalokat dúdolnak, kicsit hamisan" – robogott ő azonnal tovább rá jellemzően a költői képen. Lehajtotta a fejét a mester – „ez az én szeretett fiam, akiben kedvem telik" –, s anélkül, hogy gyors sietésén lassított volna, begyűrte kikószált dresszét a nadrágjába, majd helyesbítve visszakozott, s kiemelvén azt onnét, megtörülte a homlokát, és tuszkolta vissza-vissza megint. Könnyű győzelem aratása volt, s ő is jól szerepelt. „Legalább hetesre."

Már ott tapicskolt sajgó lábával a ledobott csíkos dresszen, mely szokásáról lemondani a sok intő szó ellenére sem tudott (vagy nem akart?!), amikor mellette megszólalt a Nagyhalál. (Már tudta ő.) „Tudja, barátom, én meccs *előtt* bárkiről azt *bírom* átélve gondolni, hogy mily jó." *Valóban:* tejfelesszájú gyereket titánnak lát, aki dúl az erőtől, széjjelszaladja az embert, a totyakos öregben meglátja az észt, „ennek már szaladnia se kell, bokából elosztja a zsugákat, mi meg loholhatunk, lekésve mindenhonnét". „A szemét állatja" – mondta az ellenfél, aki úgy fésülte a haját, mint a korai Elvis Presley. „Taréjosan." A mestert igenmód érdekelte, mintegy kordában tartotta az, hogy vajon hátul a frizura alá van-e borotválva. Ezért néhányat oldalra csusszant a dresszel, miként egy vikszoló nő. (Renoir: A vikszoló nő) „A szemét" – dühöngött amaz tovább. „Tényleg" – helyeselt a mester váratlanul, s ahogy erre a Nagyhalál felkapta a fejét, ő a tekintetét, mint egy bérgyilkos, villámgyorsan a Nagyhalál nyakszirtjébe vágta; de hiába, hiába: a világítás sekélyessége (nem kellően erős, nem káprázatmentes stb.), valamint a hiányzó egy, de inkább másfél dioptria, semmi bizonyosságot nem mutatott, de persze cáfolni sem cáfolt semmit. Ő azt szerette volna, ha alá van borotválva. A mestert ritkán osztották úgy le, mint ezen a meccsen. „Az első 5 percben 3-szor padlón voltam." A Nagyhalál nem válogatott az eszközökben. „Szépen bedarált." A mester nem ettől jött izgalomba, elfogad ő néhány undorítóságot. „A hátvédnek ez a dolga." Például kifejezetten ingerült, ha az ő hátvédjük „nyuszi", és „nem lép oda". Most neki odaléptek, eddig rendben is volna, de az öreg hátvéd részint büszke volt erre, mondta ti, a mesternek, részint pedig túl ment bizonyos határokon (belerúgott a fekvő mesterbe, belecsípett a derekába stb.). A mesteren látszott tehát a dühe – a haj iránt való esztétikai érdeklődése ebből semmit nem mosott el –, mégis nyájasan ő azt mondta „Tényleg szemét volt a bíró." Nagyhalál gyanakodva pillantott őreá, miközben lassan – mint aki ütésre készül, jelképesre – húzta lefelé a gatyáját. A mester kivágta: „Szemét volt, mert nem állított ki előbb." Nem mert

közelebb lépni ő, pedig most úgy érezte, megtudhatta volna a helyi igazságot. Az ellenfél kitalálta, hogy honnét fúj a szél, hogy eddig csalárd játék áldozata volt.

„Mit akarsz te – támadott rögtön élesen Nagyhalál –, azt hiszed, te olyan nagy spíler vagy?" A mester őszintén válaszolt: „Nahát azt aztán nem." A beszélgetőpartner kifejezetten acsarkodott. „Mellettem nem rúgtál volna egyet se." „Már megbocsáss, öregem – mondta ő áspis-lélekkel –, dehát ki az úristen mellől rúgtam akkor?" „Akkor, mikor már kiállítottak engem." Vadult el a dolog. „Lehet, haver – mondta »kés-szájjal« ő –, de addig is kúsztál-másztál." „Mire vagy vagány? Hogy ötödosztályba menősködsz? Örülhetnél, ha olyan csapatban játszhatnál, amiben én voltam." Nagyhalálon látszott, hogy dicső múlt elé néz. „Haver, emlékekből nem lehet megélni." Az dühösen kecmergett, fölemelte, majd lecsapta a törülközőjét. „Csak azt ne gondold, hogy te sose nem fogol megöregedni." A mester vállat vont, tett egy lépést az öltözőből közvetlenül nyíló tusoló felé, mely épp megszerezhetőnek látszott. „És te soha nem fogol, soha, érted, olyan csapatba nem fogol játszani, mint én." A mester teljes egyéniségével visszafordult. (A tusolási sansznak persze lőttek.) „Mér. Hol játszottál." „Akárhol. Nézz utána. Ennek utána lehet nézni." Az Ellen lihegett, villogva nézett őrá. „Utánanézek – mondta a benne egy szempillantás alatt megnyíló szomorúságban ő. – Hogy hívnak?" „Annak is nézz utána!!" „Jól van, haver" – mondta a mester, és ment a tusolóhoz. Hogy visszatért, az öreg játékos már indult. „Szervusztok" – mondta általánosságban. „Szervusz" – válaszolta a mester ugyanígy.

Már kint jártak ők a nyirkos, hűvös levegőben, a vizes hajtincsek egy csoportja a homlokához csapódott, egy másika pediglen a kabátja kapucnijától késztetve előre incselkedett a nyakba; a templom mellett, a sarkon álltak, a nyálkás aszfalton noszította ő föl-le a cipőtalpát, s már többedszer mondta Icsi úrnak, hogy az az érzése, mintha hibázott volna, kíméletlensége – itt – nem volt indokolt a Nagyhalál múltbéli illúzióival szemben. „Biztos majd jól összevész a feleségével." „Mit akar ez a feleségtől?" – mutatott Icsi úr a mesterre, és fordult a többiek felé. Icsi úr még a hátvédek alap-durvaságát sem hajlandó elfogadni, így értékelte hát azt a tragédiát, ami azért a jó kapus előtt sem marad rejtve.

(A mestert sokáig foglalkoztatta ez a disszonáns eset, *főként* azért, mert úgy érezte, az öreg annak idején tényleg „jobb spíler" lehetett, mint ő. Mesélte fűnek-fának a történetet, árnyaltan, pszichologikusan, Gitti asszonynak, édesanyjának, György úrnak, édesapjának, sőt még irodalmi foglalatba is megkísérelte helyezni. „Szemét volt" – mondta szomorúan ő.)

A hivatkozás helye

38 A mester a homlokát ráncoltatta. Cuppogott, csücsörített, sistergett közben, s eközben pedig még hallgatózott is. Gitti asszony többször benézett, kell-e valami segedelem. „Nem! És nagyon megkérlek, hogy ne suttogj a gyerekkel, ha dolgozom! Nyugodtan randalírozzatok, csak maradjatok csöndben! Csöndben!" De hogy megjött a megoldás, megjött a család nyugalma is; így van a fonódás. („Gittuskám, valahol ahol kijön az emberi nagyságod, beírnám, hogy izzad a lábad. Afféle művész kontrapunkció." „Nem. Akkor én sírok, és könnyeimmel öntözöm *tentád*.„) Iszonyatos árkok képződtek a szemöldök felett, hol Frau Gitti ujjai fájdalmas szeretettel tudnak siklani. Az árkok apai örökség: hogy *az* a homlok milyen *hosszú!* Mint egy kisebb futballozó hely!

A sssok sssusssogásss végül meghozta a békét, a szellem és az ajkak csöndjét. „Sss. Faggyúzza, mon ami? Ssss. – Lehet próbálni a hang-effect-et. – Mint a szél. Kisssregény. Hideg szél, és sssivít. *No,* persze van mindenütt konvektor, de legalábbis kandalló!" Igaz, minő igaz! Annak ropogó hangjánál s barátságos rőtt fényénél csak úgy rajzanak a sok gondolatok! „Ami, köztünk szólva, barátom, ránk fér." Bátorkodtam még fölvetni, hogy a „kisssregény" alak tartalmazza az angol nyelvterületre honos „kiss" szót… „Hüm, hüm – gondolkodott ő el felszínesen –, hogy ez egy *csolkos regény* lenne?!" Ez tetszett neki

A hivatkozás helye

39 A mester profán bosszankodással állapította meg, hogy azzal, hogy sorra veszik ők fel a fehér mezre a gyászszalagokat, úgy lesz, gyászszalagonként, mindenki csapatkapitány, pedig az a mester az. A gyászperc a meccs elején volt. „Az a barom bíró kimérte az egy percet. Tudja, barátom, milyen hosszú egy perc? Én tudom már." Áll a 23 ember, mert persze partjelző megint nincs, a szél meg fújja a *fekete* salakot! Micsoda szertartás! Ebbe az éles, hangnélküli jelenetbe csördültek bele az egyik kapu mögött lévő dombról a szeméthordó autó *reálista* zörejei. „A hangok, a képek és én szétszaladtunk, mint a csirkék." – Nem játszottak rosszul, az ellenfél mégis simán vezetett. Mikor már minden veszve volt, ő fölöslegesen betört a büntetőterületre, mert valamit csak kellett csinálnia, ahol őt leterítették. A játékvezető habozás nélkül sípjába fújt. Ő feküdt a tizenhatosi tájon, feje a földön, majdnem harapja azt, majdnem sír, s ajkán csak fekete por, por.

A hivatkozás helye

40 „Jön a Veverka nagy puffadt arca kúszik kúszik s elvesztvén tartó körvonalait folyik árad mint a *bősz* Tisza aztán szőrös hasa tolul elébbre s iramlik be egy magába maradt szobába fölveszi az alakját kitölti súlyos férfi parfümje ódalog mindenütt és a nyakkendő vészterhes libegései meg az erőszakos jól borotvált tokák hopp épphogy csak felugrottunk téged pedig különösen nem akarunk zavarni péterkém te péterkém csak írjál szépet s nemeset a sötétek és világosak puhák és kemények táncából emelkedik ki mint egy hal hirtelen sírni szeretnék de megkeserülöd szeme szemölcs orrában fagyálló szája korhadt fatuskó orrlyukaiban keresztespók Veverka úgy ám Jenő mondom mondja Veverka ez csillár rádméretezve meg is vette mi már megyünk is öntözd a pandánusz vejcsit öntözd vejcsit."

A hivatkozás helye

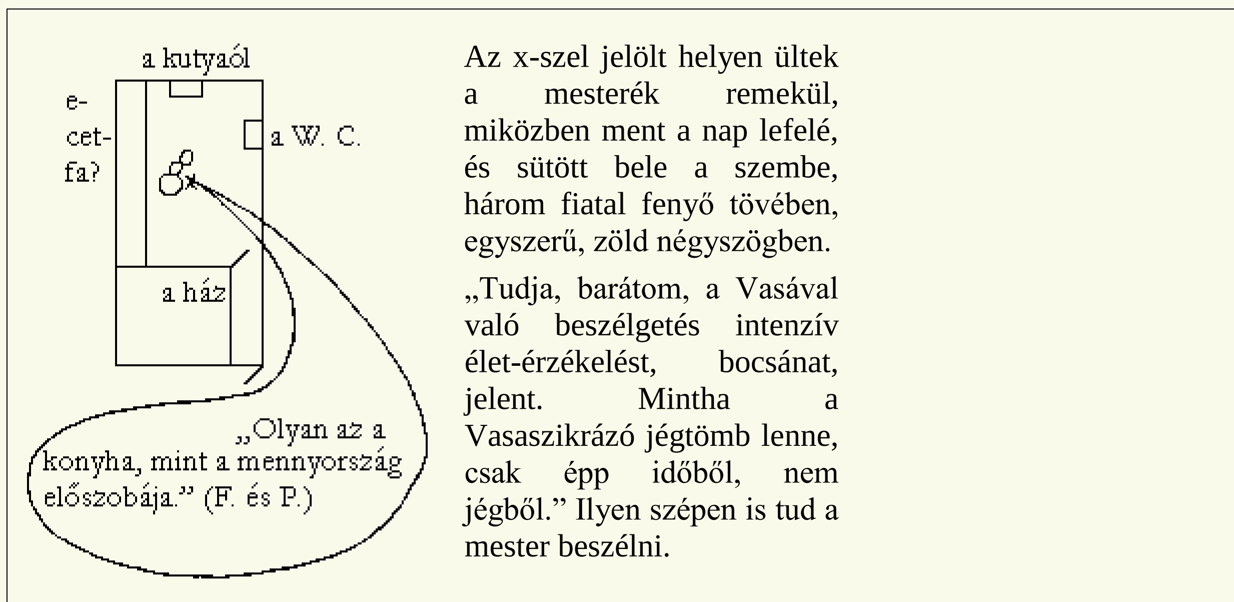
41 A mester lassított lova futásán, hunyorgó szemmel nézegette a járdán szemben közeledő vékonyka alakot, mely a felszín fölött mintegy fél méterre suhant, akár egy angyal. Midőn – szokás szerint az utolsó pillanatban – a jelenségben fölismerte ő Sándor urat, a költőt, beletaposott a fékbe, és a hű orlovi mén szinte belegyökerezett a meglehetősen rossz állapotú aszfaltba. Kiügyeskedte a kengyelből a lábat, ruganyosan – a sportos test! – leugrott, s üdvözölték egymást. Ő nagyon örült a találkozásnak, mert már rég halogatott egy „fölmenést" Sándor úrhoz, így egyre többet gondolt rá. A köszönés gyors gesztusai után azonban Sándor úr újra indult angyali száguldásában, a mester mellette loholt, gyors léptekkel. „Tudja, barátom, én még sose *mentem* ilyen gyorsan, anélkül, hogy *futottam* volna… Illetve egyszer. Egy gépírónővel a Marx térig… Ahogy az rohant! És kerülgette az embereket! A gyönyörű macskapofija!" De a folyt beszélgetés mégis olyan volt, mintha kedélyesen ácsorognának az őszi ilyen-olyan időben. Sándor úr a családra és a mester munkájára vonatkozó kérdéseket tett föl, s ő szabatosan válaszolt. (Gitti asszony beteg, Mitocska csodálatos, a regény vastagszik. „Megnyugtatók a mennyiségi mutatók.") Mikor aztán a költő céljához („mely őt megtalálja"), az ABC közérthez értek, az ajtó előtt a mester hozzáfogott egy nem nagyon aprólékos, mindazonáltal személyes búcsúzkodáshoz. Ám Sándor úr ellenszegült – anélkül, hogy a prózaíró feje környékére nézett volna, s az érezhette azt, amit már sokszor, hogy Sándor úr nincs ott, vagy ha igen, akkor ő nem. „Várj csak, várj csak, a kis Dórinak veszünk valamit…" „De ne, Sándor…" – hömmentett a mester (a 3 pont itt a legjellemzőbb *szó*fordulat), de Sándor úr már, mint egy angolna besiklott a bő áruválasztékba. A mosóporok közé keveredtek; Tomi Star, Tomi Super. „Talán valamit innét" – mondta halkan Sándor úr a polcok közti együttszáguldásban. „De nem, Sándor… Fölhívlak, és majd Dórával együtt…" Sándor úr egy tarhonyás-csomagot vett a kezébe, ő automatikusan nemet intett. A szerencse a csokoládékhoz vezette őket. A mester, mint akinek már minden mindegy, rámutatott arra a mogyorós (nem töltelékes!) csokoládéra, amit ő szeret (!) a legjobban, vegyék azt a lányának. A pénztár előtt ácsingózó sor láttán ő egészen elkámpicsorodott. „De Sándor… ezt végigállni" s majdnem elpityeregte magát.

De Sándor úr a belőle ki nem nézhető határozottsággal odatulakodott a pénztárosnőhöz, aki erősen verejtékezett, csépelte a gépet, szemét csak a kosarakig emelte föl, s keze boszorkányos gyorsasággal számolta újra és újra a pénzeket, Sándor úr érdekes modulációjában megszólította őt, fölmutatván a két csokit (mert persze a nagy adakozókedve rögtön kettőt vett): „Ezt majd tessék hozzászámítani." A pénztárosnő föl se nézett, s ugyan mire nézett volna föl? Sándor úr kezet nyújtott a mesternek, örömének adott hangot a találkozást illetően, s hogy a fölismerő tekintetek kereszttüzében beállt a teljes sor végére, a mester úgy ott maradt, mint az ujjam, egyfajta kiszolgáltatottságban. („Önkiszolgáltatottságban, ha-ha.") Toporgott, majd slisszolt.

„Tudja, barátom, ott álltam a dombon, magamhoz szorítva a két mogyorós csokit – messzebb paripája kapart türelmetlenül –, és teljesen össze voltam törve." S aztán még később is vissza-visszagondolt erre az „embertelen jelenetre". „Az a rohanás! Ahogy kiűztek az időmből!" Hátborzongató volt tehát neki Sándor úr nagysága néha.

– – – – –

„A vasáék kertje – vizuális novella"

„Azért nem tudom elbagatellizálni neked a választ, mert én úgy beszélek veled, mintha magammal beszélnék.”

(Edit gyönyörű)

Odaát a szomszéd udvarában áll a nagykoronájú ecetfa, a nap és a hold útjában. Az utóbbi években egyre jobban átlátok ághálóján, mert levéltelen lett, lombtalan; guta ütötte. Még él. Ráteríti árnyékát udvarunk nagy, néha zavartalan csöndjére. Nincs illata, fanyar, majdnem büdös. Főleg ősszel, amikor sárga port hullat. De lefelé, úgy mondják, nagyobb gyökeret ereszt, mint a koronája.

– – – – –

– a mester még érezte kezük melegét a tenyerében, s ennek nem tudott örülni szívből*, és Frau Gitti igézően belemászott a fürdőkádba, már csengetett is Imre úr, mert ő volt az, aki csöngetett. Ott csaholt mellette játékos ebe. De Pam vagy Pami nevű kutyája az Imre úrnak – a játékos eb – nem nyert bebocsátást, mert Gitti asszony úgy fél a kutyáktól, mint a *tűztől!* (Hány, ó hány göcsörtös szorítására emlékezik ő asszonyának, melybe belesajdult a karja igazán, s a halk rettegésre, melyet ő ingerült ridegséggel szerelt le. „Csak egy kutya.” „Én is azt mondom” – mondhatja még a félő asszony.) „Tudja, kedves Imre – mondotta a szép fiatalasszony egy későbbi terminusban –, én a kutyát csak *kerti háttérrel* tudom elképzelni.” Ezen jót mulatott Imre úr akkor, miközben diót tört.

De hát előbb még ki lett a kutya utasítva. „Ez a te kutyád?” „Persze.” Álltak feszülten az ajtóban. A kutya ki-be grasszált, Gitti asszony még megneszülve a fürdőszobában. („Anyaszült neszülve!”) „Meztelen” – súgta a költőnek a mester. „Derék” – bólintott az, és várta az újabbnál újabb kérdéseket, melyek nem is várattak magukra sokáig. „És tud parírozni?” „Nem” – mondta keményen Imre úr. Ő biccentett, ezt várta. „Még szerencse, hogy nern fajtiszta.” Azután fitogtatva hozzátette: „Echt promenad-mischung… *No* és hogy hívják?” (Ez igen érdekes rész lesz:) Imre úr a maga szárazan pontos, de oly életteli modorában válaszolt: „Pam vagy Pami.” A mester, úgy ahogy nagyapja némely reá maradt fényképén láthatni, felvonta a szemöldökét. „Ez lenne a neve? Pamvagypami?” Imre úr rögtön elértette (azaz a burkolt értelmét tüstént felfogta), mi a probléma. „Hallgat arra is, hogy: Pam. És hallgat arra is, hogy: Pami.” A mester legyintett, mint aki egy nagyon nem fontos dolgot tudott meg. „De a neve? Mi a neve?” Ekkor a kutya kifutott a külső térbe, az ég alá. Imre úr, a jó anya, utána kiáltott: „Pa-am!” „Aha” – szűrte le ő a tudást. Pam kisvártatva visszatért, Imre úr pedig komolyan azt kérdezte: „És én – itt saját magára mutatott, egy halvány-szép franciás mozdulattal –, és *én* bemehetek?” „Be.”

De akkor váratlan fordulat állott be, amennyiben mégsem bementek ők, hanem kimentek, szólván a vendég így: „Van egy elemlámpád?” Kiment hát a két ember, a próza és vers ezen ikercsillaga, megnézni, hogy milyen olaj folyik a Zsiguliból. Ott hasaltak, és miközben Pam rendesen randalírozott az enyhe emelkedésű, de annál kanyargósabb utcában, ők elemezték a helyzetet. „A folyás radiális irányú” – állapította meg a mester. Tegyem hozzá: helyesen. A poros, saras gumikon szinte szabályos, „gerezdekben” sötétebb sötétedések! „Az az olaj” – mondta Imre úr komoran. „Talán a differenciálműből” – próbálkozott határozottan a mester. Imre úr ekkor értette meg, kivel fekszik egy Zsiguli alatt: egy – bocsánat a szóért, de speciális irányban használom –, egy *antitálentommal.* „Nem szimmetrikus” – mondta még ő jelentősen, s ide-oda villogtatta a lámpát, a zárlatos apparátot. Tanácstalanul felálltak. Pam a hátsó ülésre ugrott. „Belementem egy gödörszerűségbe.” „Horhosba” – használta ő kedves szavát. „Sok a fölfagyás.” Imre úr úgy vélte, miután már lezárta a kocsi ajtaját, hogy Pamnak kellene talán folytonosan friss levegő (akár a hideg árán is), ezért – hogy a kurblit kurblizhassa (le) –, kinyitotta a kocsi ajtaját. Hogy nyílt a Zsigula ajtaja, ért a sarokra a tűzoltóság, kis édes, piros kocsijával. „Érthető, barátom, valahol tűz mindig akad néha.”

(Egy ízben a mester és hű társa egy kis tűzvészt csinált. A vacsorával szöszmötöltek, a Moncsos Gazember már szendergett. A mestert egy szürrealista képsor ragadta el. Hatása a teaöntésre nem volt kívánatos. Asszonyi hördülés figyelmeztette a túlfolyó forró vízre. A képsor azonban mégis a gyakorlat sekélyes, általunk támogatott nézőpontjából volt hasznavehető. Úgy ám!

Az akkori költészet egy jól definiálható, hajnali, disznóvágási jelenettel rajtolt; és hogy a vért meg lehet enni: ez volt a tanulság! – A pörkölt disznószőr vezetett egy húsvéti templomba, a mester által fogott gyertya lángja belekapott a mester akkori hajának előre kanyarodó vitorlájába; a sok asszonyi sopánkodás mellett az ő, mondhatni, szent nyugodtsága, ahogy marokra fogván a lángot, tudományosan elvonta az oxigént attól. – Tömjénszag, ezüstök, ünnepélyes szélfúvás. Itt azonban megakadt a mester, mert a kép időrendi elhelyezése, és főként a szagoké, gondot okozott. Hirtelen kiderült azonban, hogy a most-ról van szó!

Felugrottak, a mester tanácstalanul indult volna erre is, arra is. Végül búsan a teáskannára nézett vissza: „Ez is már csak langyos leszen." Milyen érzékenység a langyosságra, mikor pedig ott a tűz! Gitti asszony fölfedezte a fészkét. A gázboyler mellett a lepedő égett. A tusoló! A spricc! És a szag!! A mester ezután sokat akadékoskodott. „A pernye" – mondta sopánkodva. „A szomszédok" – mondta sopánkodva, mert tartott a szellőzést követhető tapintatlan kérdésektől. „Na most már aztán hagyd abba" – mondta az asszony, aki vezette a helyreállítási munkálatokat.)

Kicsapódtak a tűzoltóság autójának ajtói, ketten kiugrottak, s miután a félutat erőltetett menetben megtették, továbbra is határozottan, de már *ráérősen* folytatták útjukat a két fiatalember irányába. A kis piros autó harmadik utasa civil ruházatot öltött fiatal testére, s amint kiszállt a kocsiból, elkezdett *őgyelegni.* Talán ha 20 méterre állt meg két hősünktől az autó, a civilruhás azonban minden zavar nélkül őgyelgett. „Ott őgyelgett, barátom, este háromnegyed tízkor. Tudna erre magyarázatot, ha épp az kéne?" Mit mondhatnék erre, szűkös szerepemből? (Az őgyelgő fekete, erős haja kékes fénnyel lobogott, a feje búbján fölmeredő, ide-oda lengő néhány hajszál a kisfiússág hatását keltette.) „Vadkárok" – mondta Imre úr kelletlenül, még visszautalva a fagy *árkaira,* többrétűen.

„Kié a kocsi?" – tette föl a célszerű érdeklődést az egyenruhás, s kutató tekintetét a két kimagasló férfira függesztette. A mester és Imre úr egymásra néztek, s időben egyszerre válaszoltak. A mester azt mondta: „A barátomé" – mert Imre úr az volt nekiLd. rajz; jó ideig *majdnem a barátja* volt, ezt is igen kedvező állapotnak ítélte ő, de aztán egyszer, mikor Imre úr hiánya véglegesnek látszott, s ettől ő – ha nem is egészében, de afféle lukként – üresnek érezte magát, akkor úgy döntött: Imre úr: a barátja. Imre úr pedig azt mondta: „Az apámé" – mert az apjáé volt a Zsiguli.

„Aha – mondta a kérdező, s tekintete ide-oda ugrott. – Aha." Most ismerte föl a két vallomásban (!) az ellentmondást, s időt nem hagyva, lecsapott. „Az igazolványokat!" A mester a földre nézett, a papucsaira, mert már papucsban volt az esti órán. Most kicsit fölemelte a lábfejét, sarkát megtámasztva visszahúzódott a papucs elejéből. „Barátom! Egy *motív!*„ Majd elemelvén a felszíntől a lábfej s papucs kettősét, az utóbbit az egyik lábujján, jelesül a nagylábujjon, meghintáztatta. Pam ekkor (nem ezért) csaholni kezdett.

Ez a két esemény – az otthonosságnak és a tulajdonviszonyoknak e két kifejeződése – egész gondolatsort indított el a kérdezőben. „Aha." Ők meg sem tudtak szólalni, akcióképességük ez irányban, azt hiszem, az átlagnál lassabb volt. „Aha" – mondta az egyenruhás tovább, mint egy monológot; látszott, sok mindent megfontol, mérlegre tesz, dönt, olyik eseményt, mint lényegtelent, elhagyja, mást kitalál: gondolkozik. Gondolatai – és mondanom sem kell: milyen megnyugtató ez általánosan szólva! – a jó helyre érkeztek meg. „Aha. Akkor ez mégiscsak a maga kocsija… Hogy a kutya így benne… A magáé…" Imre úr bólintott, noha az apjáé volt. „Na viszlát" – mondotta a mester és Imre úr tüzének őre, és a közben odaosonó kis édes piros kocsihoz lépett. A kedves *bel ami,* kékes üstökével már bent ült.

Imre úr humanistán a fejét csóválta. „Hogy eszébe se jut, hogy valami baj van! Csak az, hogy lopnánk! – Tovább csóválta: – És még örülünk is, hogy megúsztuk!" E pillanatban ám-azonban a mester lábujjáról leesett a papucs, ő amúgy fölrezzent, s azt mondta az idegennek (bár ki nem idegen kinek? ki?): „Bocs, nagyfőnök. Nem nézné meg mi *folyik* itt?" Ez a pazar kétértelműség, ami az olajfolyás és valami *újabb* disznóság közé perdült! Elegendő! Imre úrhoz így cisszent ő: „Kúszni-mászni fog, miként a Volán SC jobbhátvédje!" „Mi a probléma?" – kapta be a horgot visszafordulva a hivatalos személy. „Mintha az olaj folyna… És nem tudjuk: veszélyes ez vagy nem veszélyes?" Amaz lehajolt. A mester szinte érezte, ahogy a pisztolytáska a hasba nyomul. „Na így aztán nem lehet látni semmit – szögezte ő le. – Majd én világítok" – és valóban megtartotta a szavát: világított: elébb az egyik kereket, majd hogy a letérdelt helyzetű embert „lejjebb engedje", hátul valamit, s végül – hogy minden gyanún felül álljon ő – a másik kereket. „Radiálisan olajos" – mondta a mester. Ahogy mikor az egyenruhás szuszogva előmászott, arca fényes volt, sapkáját már előzőleg levette, s most világosbarna haja előre csapódott, és úgy mondta: „Á, semmi, csak, tudja, egy kis zsír. Túl lett tömve, de semmi" – akkor a mesternek olybá tetszett, mintha egy szakemberrel beszélne, egy hétköznapi szerelővel, aki érti a szakmáját, és megbízhatóan dolgozik. De azután elhessegette a gondolatot, amit megkönnyített, hogy a férfi megigazította a derékszíját, s fölvette a sapiját. „Minden jót" – mondta az szenvtelenül. „Köszönöm." Aztán hogy a kis, piros autócska halkan elódalgott a kanyargó estvéli utcában, ő – kevéssé rokonszenvesen – összedörzsölte két kis virágkezét: „Hi-hi-hi. Kúszott-mászott."

„De, barátom, mi ez a súletlenség!?" Már bocsánat, hogy mi a happy end, azt én tudom… És vajon minő történet az, amelyik úgy végződik, hogy kérem az iratokat, és kész. „Nagyon jó kis történet." És nem-e a mester

mondta, hogy ami ebben igaz, az mind nem valószínű, csak az valószínű, amit én gondoltam bele, azaz ami meg nem történt. „Nem én mondtam.” És amúgy is, ha a művészetben nincs művi, mi marad? Ő enerváltan parírozott: „Vész.” Egy bölcs terminusában aztán így szólt: „Dichtung und Wahrheit” – s ő tudta miért. Majdan így jellemezte a művészi törekvéseket: „Der Drang nach Wahrheit und die Lust am Trug” – vagyis: hogy az igazságra való heves törekvés ugyanakkor a csalás öröme; hogy ez a kettő hozza létre a művészeteket. Piff.

Visszatérve mármost az *eredeti* szituációba, Esterházy fölöttébb megelégedett volt magával, amiért is ő ilyen kiváló ember, de mikor az elfele tartó autó hátsó, nagy ablakán a belami visszanézett, s arca a sírás és mosoly közt félúton állván teljességgel olyan volt, mint a Kabaré konferansziéjáé, akkor a már a bejárat felé igyekvő költő vállára tette a kezét ő, s azt mondta: „Hű, fűzfa,* erre ráfaraghattunk volna.”

Valóban.

Gitti asszony eközben hosszú slafrokba költözködött, és aggódva kérdezett a kutya iránt. Imre úr, hangjának bravúros kezelésével, hosszú ideig kétségek közt hagyta a csinos fiatalasszonyt, aki aztán – hogy kiderült a turpisság – annál jobb kedvre derült.

Sőt: sós sütemények és almák is sorakoztak már a kisasztalon a visszatérők számára. Imre úrnak ez föl is tűnt. De a mester leintette: „Az áldott jó keze” – súgta. Mikor hogy babrácni kezdett Imre úr a hamutartóval, az asszony szabályszerűen megfenyegette. „Ha a padlóra hamuzik…!” „De én nem dohányzom.” „Akkor meg egyenesen megbocsáthatatlan, ha a padlóra hamuzik” – mosolyodott el pallérozott okosságával a nő. „És van mézes dió is.” Ennek Imre úr örült; vékony, értelmiségi fejét, melyet lent szakáll tett változatossá, lendülettel kapta föl. Amint később – immár csalódottan – közölte, azt gondolta, hogy ez valami ínyencség (Marokkóból), mézzel töltött dió vagy efféle. Képzelhető hát egy ilyen alapállás után a rökönyödés, hogy a mester – aki az összejövetel folyamán igazi családatyaként viselkedett, minden fogást ő tálalt, darabolt, méghozzá különleges ügyességgel, és nem felejtett el körbe-körbe töltögetni sem – behozta a diót, s külön kis fajansz edénykébe a mézet. „Mitől *mézes dió* ez? Megenni a mézt, megenni a diót. Mitől?” „Az idő-faktor.” „Aha – kapott a szón a költő –, akár len *és* kender.” „Stan és Pan.” „Fancsikó és Pinta.” „Na!” – bődült el ő.

Imre úr nem sokat köntörfalazott, előrántotta a verseit, és a mester kezébe nyomta őket. Ő rögtön tudta, mi a teendője, és dologhoz látott. Arca szigorú volt és szép lett. (Félfüllel hallgatta csak Frau Gitti és Imre úr dévaj szóváltását; Imre úr roppant gyönge tréfákba öltöztetve – miket a mester mostanság egyre jobban szeret – a mester apaságát kérdőjelezte meg – gázóra stb. –, úgyhogy az, befejezvén a versek olvasásit, elsőre e szavakat presszionálta ki ajkai között: „A nevét kívánom! A gazember hajcihőnek, a nevét!” A feleség csak nevetett. „A tevét” – válaszolta, vagy valami hasonlót. Imre úr szomorú idegenségének a magyarázata *ekkor* a következő: részint, jogosan, zokon vette a mester figyelmének osztódását, részint az efféle – bizony szükségszerűen kialakuló – házastársinyelv hallatán érezte azt a zavart, mely közeli rokona a dühnek.)

Ő olvasott. Szigorú arca ha nem volt is álarc, de a szívébe melegség került. Arra gondolt, hogy milyen megnyugtató az, hogy Imre úr van; szavatolja a dolgokat. „Engem legalábbis nagyon megnyugtat” -csavarta lejjebb ő a lángot. Ezt a mester nem sok emberrel kapcsolatosan gondolja, de azért van néhány. Majdan hogy a lapokat szétterítette, mint a kártyát, s egyszerre nézte őket, aztán újra vissza nézni egyenként, majd a visszájáról, hogy ismét egymás mögé paskolva őket szétterpesztett kezét, mintha áldást osztana, a lapokra tegye – amolyan szabályos kis beszédet rögtönzött ő. „Szép.” Aztán visszaadta a dossziét, akkurátusan becsukva. (Ahogy valaki, egy filmrendező, egy alkalommal megjegyezte: „Milyen szeretettet bánsz a papírokkal! Ahogy nyitsz vagy csuksz egy füzetet.” A mester nagyon mérges lett erre, de nem mutatta.)

Datolyát ettek, majd almát, közben lazán fecsegtek erről-arról, s roppantul érezték magukat. Az egyik fordulatban kezébe vette ő Galgóczi asszony egy könyvét, kire ő mindig tisztelettel gondolt, s fejcsóválva azt mondta: „Olyan sodró a mulandósága.” De ekkor már álltak, búcsúzkodtak.

Kint az autónál Imre úr fölvette a szemüvegét. „Hányas?” – kérdezte azonmód a mester. „Miért? – fordult arccal őfeléje a magas férfi –, miért kérdezi ezt mindenki?” De a mester jól megadta a választ. „Nekem is van! Én ezt úgy kérdezem, mint holló a hollónak!”

Imre úr hosszan, aggályosan melegítette a motort, amit a mester nem bírt kivárni, mert szabályosan vacogni kezdett. Imre úr utolszor még kihajolt az autóból, s a didergő prózaírónak egy Artmann-idézetet kiáltott ki, a holdról, aktuálisan, mert fent az égről jóságosan mosolygott le reájuk a nagy, sárga tányérképű. „Hosszú árnyékok. Hosszú árnyékok.” (Nem ez az idézet, ez egy gondolat.)

A hivatkozás helye

42 „Meghalt” – mondta az edző a pénteki edzésen. Álltak. És kicsit közben: „Két kört tessék futni!” Futás közben szűkölt, mint a kutyák. A szája csukva; belülről hallja hang nélküli sírását. Kerülte a tekinteteket, de azok is az övét. Futottak, gyorsabban, mint egyébként. Nem szerette ő igazán a Középhátvédet, mert nem volt jó szakember; helyezkedés, rúgókészség stb. A vasárnapi gólok is tisztán… („Az ő lelkén száradtak. Abban az esőben!”) Kapcsolatuk tehát meccs előtti tréfálkozásokból állt (a Középhátvéd jó humorú volt, de legalábbis vicces), és a

morgolódásokból utána. Nem ismerték egymást. De ez a felületesség még durvábbá tette az egészet. A két kör után kiskapuztak, az edzés lényegileg elmaradt, lassan kijátszották magukból a rémületet (ahogy ő rendszeresen a rosszkedvet), a negyedik kapott gólukat már meglehetősen nagy vita követte. Épphogy kikaptak, 6:5-re. „Dehát mégis mi történt?" – kérdezte valaki a tusolók alatt, mert már nem bírta a hallgatást. „Semmi nem történt!" – kiáltott fel a Középcsatár (egy házban lakott a Középhátvéddel; volt egy közös nőjük is). „Semmi!" – alá állt a tusoló alá, és szőke haja lassan, csatakosan sodródott előre. Csíkokban folyt a víz az arcán. (Kicsit be volt kapva, mint máskor, szájonvágta az Ágit, mint máskor, otthon fél kiló kenyeret fölevett, rágcsálva hozzá sok téliszalámit, mint máskor, aztán összeveszett az anyjával is, rácsapta az ajtót, és visszakiáltott neki, hogy örökre elmegy; ez minden héten így zajlott kevés módosításokkal.) – – – – – Következő vasárnap már harisnyában volt, a hideg kőpadlóra jól emlékezik ő, és a lyukra a harisnyán, amikor a Balhátvéd komolyan elővette a gyászszalagokat. „Ott voltak a bokagumik mellett! Ott voltak!!" Elébb, még a harisnyákkal bajlódva – melyik lyukelhelyezkedés a kedvezőbb –, arra gondolt ő, hogy talán illő lett volna gyászszalagokat csinálni vagy csináltatni, de rögtön – időegységgel el nem választhatóan – még azt gondolta, hogy jobb ez így, „legalább nem áll belénk a görcs, hacsak egymásra nézünk". De volt gyászszalag. Végig, mialatt a Balhátvéd egy ziherhejctűvel fölerősítette bal karjára a szalagot (a tű rendre kipattant az összefogott szövetből, a Balhátvéd a körmével nyomkodta át), végig *állati félelmet* érzett, hogy a tű átszúrja az *erét.*

Középkezdés után – meg lett beszélve – az ellenfél kirúgta a labdát taccsra, és a bíró fütyült. Sok néző jött ki, jórészt téglagyáriak, parázs hangulatot teremtve; lassan értették meg, miről van szó, addig sajnos oda nem illő megjegyzések is fölreppentek, de aztán csönd lett. „A kezdőkörön álltam, jól láttam, ahogy a vigyázzban álló bíró lassan-lassan elfordítja a csuklóját, és lepislant, hogy mennyi van még vissza a percből. Mert a barom pontosan kimérte. Nem tudtam hova nézni. Szemben az ellenfél középcsatára rágógumizott." A mester letekintett a cipőjére. Megmozgatta benne a lábát. (Mióta György úr grandszenyőri nonsalansszal ajándékozott jellemzően néki két pár cipőt, egy „éleset" s egy „kondit", azóta ő alig-alig tudta eldönteni, hogy melyiket vegye föl konkrétan; csúszós fű, kemény talaj, kemény ellenfél – a stoplik módozatai.) A fekete salakon üvegcserepek fénylettek. A szél fölerősödött: zizegve szállt a fekete salak, és zizegve szállt a fiúk haja a homlokok előtt. Saját szuszogását hallotta, mintha orrpolipja lett volna. Hátul, a kapuk mögötti óriási szemétdombon egy ZIL csapott zajt. „Ekkor néztem a taccszászlóra." (A célból, hogy ne zokogjon fel ő.)

A hivatkozás helye

43 „Hahóhóhó a Dóhórika, kicsi lányunk, hahó." A bérceken túlról zúdult be a hang, s őt úgy érte, mint mindig: mintha letaglózták volna. Veverka nagy, ápolt arca megint benyomult. Ő ült füzetei társaságában, remek kis függönyszobájában, fáradozó volt az egész naptól (a pelenkák, kenendő kenyerek és szemetesvödrök adtak csak pihenő szünetet), az egész naptól, mely most elmúlni látszott. Jozef Veverka már terebélyesedett előtte új irhájában! „Vonyarcvashegyen csináltattam." („Becsszó." És?!) Rákacsintott a mesterre, aki borsódzik ettől: „Így olcsóbb." Kibújt belőle az ördög: „Mennyivel?" „Oszthatnék, szorozhatnék és az annyi mint annyi lenne, egy szó mint száz, Péterkém, megérte. A benzint persze beleszámítva." „Akkor jó" – és hellyel kínálta a házaspárt. „Bár nem maradunk soká, de a kabátokat levennénk." Nevetett mindenki, ő hátba lett atyaian csapva, s állhatott leforrázva. „Gitti is nevetett." (Szegényke, őrlődött ott a két tűz közt, a klasszikus konfliktushelyzetben.)

Lesegítette tehát Veverkánéról a kabátot. „Milyen fess ma, drága" – búgta ő bele fáradtan az apró asszony hajába. Egy törékeny valaki, túl munkán, férfiakon. „Jaj, Péter, Péter, ne bolondozz!" (Szegényke – ez is –, ahogy ravaszan, megalázottan – a Veverka! –, nyomorultul, pajkosan a mester hátsófele alá szokta csusszantani a fehér lepedőt – féllepedőt –, hogy az új koloniál védőhuzata ne piszkolódjék… Egy ízben példaként hozta fel Jozefét, hogy az még a zokniját is maga mossa hajnalonként, mivel a mester épp azon kesergett öntetszelegve, hogy ő még gombot se tud varrni. Bizony. „Naja – mondta ő –, ha úgy izzadna, mint Jozefnek a lábam – erre nagyon büszke: hogy nem izzad a lába –, akkor én is átvándorolnék mosómedvébe." „De ugyan" – pirult el Veverkáné. Nyilván igaz volt a mesteri állítás. „Még hogy nem?! – esett a ló túlsó oldalára a tréfák terén, mint annyiszor, melyre már föl is hívták az ő figyelmét, akkor konkrétan Gitti asszony vállalta a hálátlan feladatot. – De hisz az egész S. utca erről panaszkodik nékem. S ha már itt tartunk, ne csípj belém Gitti – mert a jó asszony véget vetni szándékozott a tapintatlan költői áradásnak, de ő úgy válaszolt, ahogy néki válaszolt hajdan György úr, ha, valamiképp, úri társaságba keveredvén a jó báty asztal alatti lábtaposással figyelmeztetett valamely vágóeszköz rendeltetésszerű használatára, árnyaltabb kifejezésekre buzdított stb., s az eredmény: György úr nyers visszautasítása, amely mindig nagy sikert hozott a felnőtt-körökben; a mester világ életében egyszerű, rendes jó tanuló fiúcska volt és jól nevelt tűzön-vízen át, de ez nem lett lényegében honorálva megfelelően –, ha már itt tartunk, azt is *zokon* veszik az utcában, hogy miért akasztgatja Jozef a villamosvezetékre a *zoknijait,* zárlatos lesz a járat, esetleg még a munkájukból is elkésnek, azt ki téríti meg? Azt hiszem, ez érthető. Mondja, mama, de őszintén, maga megtérítené?!" Lehet képzelni a szcénát.)

A mester elszórva böhöm karosszékében, nem volt épp comme il faut. Jozef Veverka ekkor gyors egymásutánban azt mondta: „Miért nem fordítod, Péter, a nap felé a pandánusz vejcsit?" „Hol a virágnak a váza?" A mester összeszorított kedvességgel lerázta magáról a kérdéseket, mint kutya a vizet, s a csönd eztán nőttön-nőtt. (Veverkáné Frau Gittivel tett-vett a konyhában. Hoztak mondjuk 6-10 db tojást, wie gewöhnlich, 3 kg répát, zellert,

egy kis húslevest s krumplit szatyorban. „Édeske – kommentálta ő a konyhai látványokat a dolgok elmúltán –, dehát miért nem mondtad, hogy még a múltkori 100-ból… Á, a francba!" Bocsánat. Egy ízben ő intim szituációban így jellemzett melegen: „Gittuskám, azért ez mégiscsak egy *mezaliánsz!*„) A csöndben Veverka folytonosan fanyalgott. Sértődötten fanyalgott. Az érzékeny mester megsimogatta a halántékát s fölugorván elbődült. „Mit akar, kedves Jozef Veverka?! Van két gyerekem, katonaviselt vagyok, és írt rólam a Népszabadság.* Menjen kérem a picsába a pandánusz vejcsijával!!"

A hivatkozás helye

44 A metódus bemutatása.

A hivatkozás helye

45 Az nem volt egyszerű dolog, hogy ott áll az öltöző, amely nincs. „A paradoxon, barátom, épeszű embernek nem tesz jót." A pusztulást látni így egy az egyben, ez megroppantott valamit, és ő érezte, hogy a csapat zuhan lassan széjjelfelé. Egy klubház, az öltözők rendje: olyan küljegyek voltak, melyek klub, csapat látszatát keltették. „De tudja, cicafül, ez a szegénység megerősítette az amatőrséget." A focistákból focizók lettek. Maga a mester is…! Ezt is meg kellett érnie! Ugye ő például sosem mérgeskedett, ha nyirkos volt az öltöző (az a régi), s ha ott a rozoga padon, melynek ülődeszkái egymás mellett elmozogván könnyen becsípték a húst, ha ott figyelmetlenül hátradőlt, akkor hullott fejére, nagy, busa hajára a vakolat, és még 3-4 nap múlva is került az öntudatlan vakargatást végző köröm alá fal-rész, vagy ha a tavaszi olvadáskor vagy az őszi esőtől vagy más nyomós indok által feljött a talajvíz, hát zokszó nélkül balanszírozott ő az ingatag téglákra emelt pallókon. „Kis egyesület vagyunk" – és ő ezt vállalta.

De hogy egy nagy vájling körül kelljen szerencsétlenkedni plusz a slaug: és ez legyen a fürdés! Ez sok volt. Ezt még az sem pótolta, hogy a kazán mögött egy másik vájling körül a kézilabdás lányok legyeskedtek! – Persze hogy nem, hisz ez a lehetőség egy létező fürdő esetében még fokozottabban fönnállt! Olyan öltöző vagy fürdő még nem született, melybe ne lehetett volna bekukucskálni. Ott fent például, ahol kijött a kályhacső! „Mozizzunk – mondta valaki „nagy" annakidején, s fölállt a padra (a pad ugyanaz), meglazított egy téglát, arrébb tolta a csövet, és rajta. – Még csak a híradó megy!" De a mester soha nem mozizott. Szerette volna nagyon, csak sajnos nagyon sajnálta a lányokat ő. „Tudja, barátom, ahogy úgy mosakodtak, akkor sajnáltam őket." És hát az is igaz, hogy akkortájt elég későn került volna rá a sor. Holubka úr sokat kérdezte őt a lányokról. „Főleg egy Móni nevűről." „Majd küldünk nekik sárgarépát! Ajándékba- ígérgette. – Ha meg kikapnak, akkor reszeltet!" De csak ígérte. Rossz fogai ilyenkor sötéten mozogtak, és a nyál kicsapódott közülük. A mester szerette Holubka urat, de ilyenkor nem szerette, érteni pedig semmit nem értett. Ez volt akkor a mozizással. Most meg hogy kiteljesedett az egyénisége, mi van? „Lessük meg a csajokat" – mondta a Fiatal Fedezet, aki abban a korban volt, amikor még természetesen gondolhatni: futballista lesz, nagy. Flegma volt, és kicsit sokat cselezett. „Töröcskei fiam – mondta ő óvólag –, számoljad. Számoljad, és az (n–1). cselnél add le." Na a foganat… „Hát ezek még nem is szőrösek" – fúrta meg saját tervét a tehetséges ifjonc. Ahogy a mester fölkapta a tekintetét – kedvenc problémaköre volt ez néki is egykor –, elpirult. A mester csóválta a fejét, bölcsen és szomorkásan legyintett mindenre; előre indult, hogy kikeressen egy jó labdát: amely viszonylag gömbölyű – sokukon kis, kedves dudor van; ezeket simítja meg a Szúnyogcsődör, mondván: „A kis szancsó!" –, tehát úgy-ahogy gömbölyű, nem túl könnyű, nem túl nehéz, de parányit puhább a kelleténél, mert a mester azt úgy szereti.

Armand úr a pálya szélén állt, erős alakja tömpe árnyékot vetett a *zöld* fűre. A mester a kiválasztott labdával dekázgatva közelítette meg az edzőt. Annak szőrös karján szikrázott a fény, kivéve a csuklóján, ahol az órája helyezkedett el, vastag, ócska, repedezett szíjjal, olyannal, mint amilyen a mester édesapjáé. Az edző kezében az elmaradhatatlan spirálfüzet – spirálfüzet! milyen jó-rossz ismerősei ezek a mesternek, ismét egy nüansz, aminek örömére ébresszük készségeinket, ő is, mint például Déry Tibor úr, hogy egy példával világítsam meg, a mester is füzetbe ír, és ó nem gépel ő, nem, ebben a technokrata világban betlire játszva, hallgatja a csízek, sármányok, vakondok örökszép dallamait, míg felelős szkepticizmusával gondolkodik a (szocialista) világról –, amolyan edzésnapló, s kezében a toll tétován moccant, a spirálon zongorázott végig stb. – ezt is ismerte ő.

„Nincs nagy nyüzsgés" – mondta az Esterházy. Az edző vehemensen legyintett, és a legyintés szele, a szándéknak megfelelően a mestert is elérte, merthogy e megjegyzése *egy kicsit* lezser volt. Armand úrnak minden, ami fontos volt: szent volt. Csak mellékes dolgokban jött felszínre amúgy érzékletes humora, sváb képésága. Pl.: „Olyan vagy, mint a tárogató, messziről és este szép" – mondotta egy játékvezetőnek, hogy félévre felfüggesszék aztán emiatt. A mester nem így állt a tréfákkal, ahogy azt sajgó és féltő szívvel oldalról oldalra konstatálhatjuk.

A mester bíbelődött a labdával. Tekintete a tornacipőjére esett, s ahogy periodikusan kiillant a labda (vagy a gravitáció, ha-ha-ha), ő láthatta a cipő elfeslését, különösen a balon, alatta a zoknit, alatta meg ha nem látta is, de tudta meggyötört nagylábaujját: a feslés *minden* rétegen át terjedt lefelé. A labda egyre magasabbra szállt – a produkció nehezült; mondják, lám mimindennek utánanéz az, aki a szorgalommal halad előre, mondják, hogy Göröcs Titi úr 30-

szor is felrúgta 20–30 méter magasra –, neki lett ideje Armand úrra tekinteni, akar-e-mondani valamit, de az hallgatag akaratossággal csak írt a füzetbe (a mester majd sírva fakadt, látva az *aránytalan* – de nem fölös! hohó, nem ám! – igyekezetet: „Mit írsz, szegénykém, az isten áldjon meg!", és e mondat oly szépen általánosítható *személyekre*), így aztán nagy, átható szeme tovasiklott a háttérbe, a törmelékhalmok és téglarakások közé. A megbontott épületből céltalan vasak lógtak a külvilágba, mindent vastagon borított a por. Száraz náddarabok is voltak, csomókban. „Honnan, miért?" „Főleg azok a *hájas téglák!*„ Az a malter-maradék a téglákon biz nagyon deprimálta a mestert. A zokni lecsúszott a cipőre. Ő szerette, ha a zokni – még edzésen is – fedi a sípcsontot, nem volt híve a „legyűrés"-nek, de a zoknik az évek hosszú során úgy megrövidültek, hogy a befőttes gumi, kikerülhetetlen, használata nehézkes és fájó lett volna: a gumi okozta mély, vöröslő árokra gondolunk. A bejárat, a hajdani bejárat mellett tornacipők garmadája feküdt. Az átalakítások hatással voltak a szertárra (megszűnt), az átrendezés eredménye lett ez a kiállítás. „Micsoda *facsar* cipők!" Akik láttak már nagy tömegben viseltes tornacipőt – meggyúrva, széttaposva, a szélben lebbenő bélésekkel –, azok tudhatják, milyen siralmas látvány az! Mint egy közös sír.

Az edző becsukta a füzetét. A toll, két könnyű, vékony papírlap közt, majd összeroppant. „Megmondtam nekik, hogy szemetek." Armand úr úgy beszélt, mintha már eddig is beszélgettek volna. A nap sütött, a szél fújt: a levegő hűvössége által a kontúrok – a nyomorék épületé, hátul a hegyé, az izgő-mozgó fáké – jelentősek voltak. A kazánfüst kellemetlenül lecsapódott. A szél által okozott sustorgás olyan hatást keltett, mintha egy filmező gép surrogna; mintha amatőr keskenyfilmre most mondanák rá a szöveget; a szinkront; volt valami „elcsúszás" tehát. „Megmondtam nekik, hogy szemetek vagytok, és hogy ilyet nem lehet csinálni." Most engedte el a mester magától kedves szerszámát, a labdát: akár egy könnycsepp, fordult le az a rüsztjéről. „Hogyan?" – rázta a fejét a csatár. Armand úr, látva, hogy ő nem au fait a híranyagban, elnevette magát. „Mik a hírek? Védekezünk vagy támadunk?" „Legjobb védekezés a támadás" – biggyesztett ő, hogy így reá pirítottak (mert így is föl lehet fogni: rápirításnak). Aztán hirtelen, mint a gazdasági dolgokban annyiszor, fény villant neki: „Nincs pénz?" Armand úr felszíni jókedve is odalett, ismét a komor tisztességesség lett rajta úrrá. „Én nem tudom, hogy mit képzel egy ilyen igazgató? Ki egy igazgató? Én meg egy művezető vagyok." A mester kissé dekadensen bólintott; ezer szerencse, hogy hanghatással nem kísérte ő. „Érted, ez a szemétség. Ott haverkodik, vagy jól van: haverkodunk, ma meg azt mondja, hogy sajnálja, magyarázat nélkül. Sajnálja." „Mit? Hogy haverkodott?" „Francot. Nincs pénz. Hogy nincs pénz. De a hétszázát, hát akkor ne bontassa le azt a szar régit." Armand úr egyedi indulatosságát jól jellemzi a szóhasználat, az ürülék vulgáris fölemlítése: nagy gonddal kerülte amúgy a csúnya szavakat; időnként még a mestert is megrótta, aki a játék hevében vagy néhanapján stílusokokból nem veti meg a használatukat. „Lebontja, aztán azt mondja, hogy sajnálom." A mester erőt vett elfogultságain, és nehezen megkérdezte: „Kacsoh nem tud pénzt szerezni?" Kimondta a nagy alak. „Leváltották. Sajnos" mondta Armand úr. (Véleményük Kacsohról közeli volt; lám milyen kitaszítottságban lettek.) Nagyot fújt a derék ember, és meglengette a kezét; Armand úr szerszámkészítő és nagyon büszke volt a két kezére: „Fiiinom két darab – utánozta szeretettel a mestert (ő szokta mondani: fínom írás, fínom maca, fínom penge – hogy végigfussunk a sarkalatosságokon) –, fínom két darab" – forgatta meg tömpe, vastag kezeit, melyeknek mély ráncaiban ős-fekete kosz és olaj; most pont ezt a két kezét lengette meg.

Hangyányi tétovázás után – mondja-e hangosan vagy ne – hangosan azt mondta: „Munkásököl vasököl, odasújt, ahova köll." Armand úr nem tett úgy, mint aki azt hiszi, a mester tréfál (vannak elválasztó és vannak azonosságot sugalló mozzanatok!), és legyintett. Egymásra néztek most ők. „Odasújt ám. Na. Tudod te, hogy kivel kell nekem nap mint nap megharcolnom? Hogy a srácokat elengedjék edzésnapon, hogy a sportalapot arra fordítsák, amire kell, hogy legalább cipő legyen, és a szerelést kivigyék, akkor és oda ahova kell, hogy ne égjen az ember pofájáról a bőr." Igen: ez olyan, mint a vájlingos fürdés. A szerelésnek kint kell lennie. Evvel talán mégsem a játékosoknak kellene foglalkozniok!!

„A Lacival." A mester hitetlenkedett. „A Kohut Laci?" A „gyerekektől" – lassan a mester lett bizony a majoreszkó! – már hallotta, hogy valami „baj van" a Kohut Lacival. Hogy egy „genny állat" (pardon), ahogy a csendes Balhátvéd fogalmazta; de ő elfogult, vagy éppen tárgyilagos, mert Kohut úr kikezdett a Balhátvéd feleségével. „Pedig akkor már a 3. hónapban volt az anyag." A sehajú lány az ABC közértből. „Mi van, fiam, hát mégsem hiába alapoztunk?" – csúfondároskodott a mester, hallván az esküvőt. A kis koraszülött a 4 kilóval! De aztán elszomorodott ő. Egyszer fürdés közben – „elég tahó módon" – meg is kérdezte: „Mondd, havri, és egyébként is elvetted volna?" Mert hisz ez az átkozott kérdés ami van. A fiú elzárta a csapot. Ők fürdőztek már csak. A mester nehezen tud egy gyönyörű, fájó-forró vízsugár alól kibújni. Csönd lett. „Okos gyerek, barátom, civilben. Amúgy precíz, furkó hátvéd." A mester homlokára nézett (tehát nem a…), és okosan mondta: *„A kérdés így nem merült fel."* – És heherészett, amit viszont ő már szíves-örömest elengedett volna. A verzió az volt, hogy a Balhátvéd felesége, az újdonsült asszonyka Kohut urat éppen hogy csak visszautasította.

A mester még játszott együtt Kohut úrral. „Jó hajtós krapek volt." Armand és Kohut urak olyanok voltak, mint Góg és Magóg (hogy egy ilyen kultúrkör kedvébe is járjak) vagy mint a *mézes dió* stb. Az ifitől kezdve együtt játszottak, ők voltak a fedezetpár – „a Lacika meg az Armand!" –, nagy lokális hírük csak úgy szállt egyik külvárosi pályáról a másikra. „A hátukra vették a pályát, mint Rákosi Gyuszi." „Mi még meghaltunk egymásért a pályán" – hallhatták ők oly sokszor. És a mesternek rémlett is valami efféle; egyszer ahogy a Cérna-pályán ráüvöltött reá szinte magán kívül az akkor még aktív játékos, Kohut úr: „Gyerek, itt halj meg vagy menj be fürdézni." „Így mondta: fürdézni." A fölidézést ő fanyar mosollyal kísérte, mint aki fölismeri a saját korlátait: „*Ezért* emlékszem az egészre, csak."

„Kohut elvtárs jó elvtárs – mondta röviden az edző. – Gyárrészleg vezető, és ott tesz keresztbe, ahol tud." „De miért" – kérdezte ő gyermekien. Az edző keserűen vállat vont. „Így egyszerűbb. Nem-csinálni az mindig egyszerűbbnek látszik. És mivel mindent, amit ellenem vagy hát ellenetek csinál, az azt jelenti, hogy valamilyen pénzt nem fizetnek ki, így még népszerű is ezekkel." „Dehát mennyi pénz az? Semmi." „Ezt mondtam én is. Sok kicsi, sokra megy, ezt meg ő mondta. Erre úgy rácsaptam az ajtót, hogy a kis titkárnő, na persze…, félrenyelte a parizeres vagy milyen zsömléjét, ahogy a lépcső után visszakanyarodtam, még mindig hallottam, ahogy köhécsel, közben meg mondogatja: Jahaj, Kohut elvtárs, ihejet, Kohut elvtárs…"

A mester megint emelgetni kezdett a labdával, *finoman,* halkan, hogy ne zavarjon. „A tanfolyamok, az megy neki." A mester a szél zúgását hallgatta, amely beleépült abba a páratlan geometrikus esztétikába (kapufa, derékszög, zászlólobogás, háló hullámzás, zöldek stb.), amelyhez minden sporttelep juttatta őt. „Ja. Szóval a Kohutot küldted el. Az előbb úgy értettem: az igazgatót." „Nem értesz te ehhez. Látszik, hogy egész életedben csak tanultál. – Köztünk legyen szólva, tisztelte ezért a mestert, ez itt most részint szófordulat, részint valós kritika kifejeződése, egy árnyaltabb elemzés helyett az Armand úr részéről. – Lépcsőzetes megdolgozásban részesültem. Először ugye hívatott Kohut elvtárs." „Ne hülyéskedj. Téged is *hívat?*" „Odatelefonált, hogy nézzél már fel, öregem." A mester megnyugodva bólintott. „Minek örülsz. Mi változott meg így? Most tegeződve csaptam rá az ajtót! Udvariasnak lenni, az a legkönnyebb. Így egykomám, úgy egykomám." Ebben egyetértettek. „Jó. És akkor tehát utána hívatott az igazgató, kivel kora gyermekkorod óta…" „Nem. Fölmentem én azon melegébe hozzá…" „Fölengedtek?" – kérdezte tájékozottan ő. „A *mámi,* az öreg titkárnő, sipítozott volna, de nyitva volt a puffos-ajtó, láttam, hogy bent ül, és hogy nincs nála senki."

„És föleleveníttettétek a régi…" – mondta ő triviálisan, és hasonlóképp hallgatott is el. Armand úr büszkén lóbálta nagy fejét. „Á, á. Ott most már elvtárs szépen orrba-szájba és önözés is…" „És?" „Mondtam neki, hogy ácsi. Én nem azért jöttem ide, hogy a szűk keresztmetszetről halljak, és hogy így a vetítési alap, úgy a központi keret. Én csak azt akarom mondani, hogy ez szemétség, hétszáz."

„Ezt nem hiszem el" – mondta a mester, mert ezt gondolta. A labda megállt. Armand úr fölnevetett. Nem volt nagyon spontán a nevetés, de helyénvaló – mindkettő látszott rajta. „Én nyugodt vagyok. Meg merek mondani bármit. Variálhatnak, amit akarnak, én melózok." „Hüm-hüm" – mondta ő. „Érted. Melózni mindig kell." „Igazgatónak is kell lenni mindig" – mondta ő halkan, dehát eszébe jutott. „Persze – nevetett Armand úr, és világos lett, hogy a szerszámkészítő már várta ezt az ellenvetést, ő ekképp csakcsupán belesétált ebbe a várakozásba –, persze hogy kell igazgató. Csak nem mindig ugyanaz." „Téged is kirúghatnak." Armand úr mulatott végig. „Persze. De én akkor is az maradok, aki vagyok. Szerszámkészítő."

A mester lesütötte a szemét. („Ha nincs vesztenivaló, az az erkölcsös állapot" – dörzsölte ő az ajkát egy másik ízben.) Túl rövid harisnyája összerolózva lecsúszott a cipőjére. Hirtelen, maga se tudta miért, lehajolt, mintha a cipőfűzőjét kötné, közben végigsimította göcsörtös sípcsontján. Az összekuporgó mester előtt magasodó Armand urat, akár mint hatalmas tölgyet, akár mint egy élő szobrot lehetett volna fényképezni – csak a mögötte vonuló Napra kellett volna ügyelni, ami, gondolom, egyszerű szakmai ügy.

A hivatkozás helye

46 –! (Lehet olvasni mégegyszer: [Imre] hirtelen úgy érzi, mindent szeret itt, mindennek örül: [Janka] közelségének, a füveknek, a térnek, a kopott zebráknak, a közlekedési lámpáknak, a mulatságos, sárga fejű, hosszú lábú gyermekláncfűnek, az izgatott kalauzoknak, a koszos vécélejáróknak, a tahó tűzoltóknak, a mohácsi vésznek, *a kápolnai csatának,* a magányos telefonfülkéknek, gyakorlatok mogorvaságának és fehér bárányfelhőnek a láthatáron.) (ld. még 54-es jegyzet)

A hivatkozás helye

47 Kedves Péter!

Tegnap kaptam meg a levelét a fényképekkel. A vigyori Dóra ennivaló, Marcellka gyönyörű. Nem láttam ilyen szépnek álmomban. – Sajnos megint készül egy nagy zumhihi, s könnyű szél fúj. A pincérek nagyon kedvesek, bár úgy látom, a citromot lespórolták. Azt hiszik, hogy olyan öreg vagyok. Ma délben érdeklődtem a citromok után. Ravaszul úgy kérdeztem, mint aki jószándékú. A pincér fiú nem pirult el, pedig biztos voltam benne.

A teraszon tudok feküdni, egy cseresznyefa. Most orgonaszó mellett írom a pár sort, azért olyan rossz az írásom. Itt volt Niki! Természetesen magyarul beszéltünk. Sidneyben 11 segéddel dolgozik, és mind magyar.

A Nachtschwester-Zimmer kezdettől ellenszenves. Egy helyiséggel odébb van a gépház. Nem tudom, hogy beletörődjek-e. Tudja, Péter, én már kifele megyek a dolgokból, és nem tudom jogom van-e még a változtatáshoz. De inkább az álmomról:

Leszögeztem, hogy mégiscsak lehetetlenség, amit teszek. Itt laknak lent, és nem megyek le hozzájuk. Lementem. Becsöngettem. A maga Gittijének a hangja messziről: Már jövök! Már vártam! A bejárat melletti füves parkban alig felöltözött nők hevertek. Pfuj, de rondák vagytok! mondom nyugodtan magyarul. Döbbenetemre az egyik visszafelesel… magyarul. Erre nyílik a kapu. Péter bent fekszik, mondja Gitti és átadja a gyereket. Én nem tudtam, hogy a kisgyerek Marcell. Csak a szemeiről állapítottam meg. A maga szemei voltak. Bementünk. A kicsit a maga mellére ültettem és magát homlokon csókoltam. Maga akart üdvözölni, de nem tudott felülni a mellén lévő gyermektől. Valamit mormogott, ami nagyon hasonlatos magára vagy a stílusára. Nem értettem jól, de ilyes valamit hámoztam ki a morgásból: a fene egye meg! Ez a maga részéről önmaga elmarasztalását jelentette. A meztelen nők bekopogtak az ablakon. Dörömböltek és diót ráztak a kezükben! Erre jött Gitti és elvitte a kisgyerekeket. Fölébredtem… Az élmény szinte fogható volt.

Adventre már otthon leszek. A könyveket igyekszem megszerezni. Köszönöm Gitti áldozatkészségét.

Öleli vén Jolánkája

A hivatkozás helye

48 Kedves Péter!

Végre megint itthon vagyok, a lakásban föl s alá járok. Bot nélkül!! De még gyenge vagyok. Étvágyam jó. Kishon elbeszéléseket olvasok, ha el nem alszom.

Magukat szívből öleli:

Jolánk

a

P. S. Drágaságom, vigyázzon magára. Maga olyan „szerencsétlen”. De ez jó. Ezt értse meg, és őrizze meg. Persze maga jobban tudja, „mitől döglik a légy”. Látja, tanulok magától. Rettenetes stílusa van.

J.

A hivatkozás helye

Tante Jolan am Sonntag verstorben.* Michael

A hivatkozás helye

A mester napjai reprezentatívak; ez rá nézvést hízelgő, a magasztos és triviális keveredése, a végsőségeké és a mulandóságoké. Mert mi is történt azon a borongós, nyirkos délutánon? Már indult volna ő a Középhátvéd temetésére, hol a csapat testületileg vett részt, amikor odalépett hozzá Kisteleki úr, a jobb napokat látott* középpályás, és megkérte a mestert, venné ha be őt valahogy be a jegyzeteibe (az én jegyzeteimbe! – E.), néki az most, még a téli pihenő előtt (mert a csapatok téli pihenőre fognak térni) a publicitás szempontjából igen jót tenne, mivel a múltkor fölszórta a pályát Carbamid műtrágyával, és a terítés hiányosságai miatt a tizenhatoson belül, a tizenhatoson kívül és a vonalon nagy, rút forradások keletkeztek a gyepen, amit – noha Kisteleki úr jól kezeli a labdát – néki szóvá tettek, sőt ahogy kiér a pályára, már gúnyos megjegyzések röpködnek feléje a tsz-tagoktól. A mester fölcsillant az irodalom hatásfokán. („Nahát, tudja nagyságosasszony – mondta egy ízben Máriácska, aki segít *kissé* rendben tartani a szülői házat, mikor az anya, hogy levezesse büszkeségét, elolvastatta Máriácskával a mester egy parányi remekét –, tudja, grófnő, én alig jutok szóhoz. Ami sok az sok. Én igazán nem vagyok egy olvasatlan valaki – tényleg nem az –, dehát ennek se füle, se farka. Hogy kifordult a világ! Hogy ma ezt nevezzék művészetnek! Már ne haragud*jék* a nagyságosasszony, de úgy dühbe gurultam.” A mester szokása szerint *nem igen* tanult az esetből, de persze mint ember elgondolkodott. – Egyébként ez a trükkje. – „Vajon mi késztette Máriácskát ilyen szókimondásra? Miért nem fanyalog szőrmentén? Megfoghatatlan. – Ti, az asszony amúgy meglehetősen hunyász. Még 45 előtt megroppant a szolgaságba; van ilyen; és van másmilyen. – Miért egyenes, mint a Kalinyin sugárút?!”)

Egy későbbi ízben a mester bizonyos fennhéjázással mesélte Csaba úrnak, hogy mivel Kisteleki úr – Vasas kapcsolataira bazírozva – bevitte őt a legutóbbi kettős meccsre a stadionba, beleszerkesztette ő őt a regénybe. Csaba úr, a decsi prózaíró, aki gyerekkorát a helyi (decsi) fényképészműhely idegen arcokról készült fotográfiái között töltötte, arcmások között, amelyek a kívülről látható embert mutatták, aggodalmának adott hangot. „Annyi meccs van. Most minden jegyüzért beveszel?” A mester csudálkozva vigyorgott. „Dehisz annyi regény van! – Lesz. – És dehisz amelyek épp így születnek.” (Szaporodnak a jelek:)

Elment a temetésre ő. Koszlott ballonkabátja kicsit elütött. Sokan voltak. A sáros levelek egymásra préselődtek. A rézfúvósok két szám között kirázták a nyálat a hangszerükből. A vállalati vezetők külön karéjban álltak, véletlenül. Kohut úr köszönt a mesternek szívélyesen, miként ha egy parkban. Ő visszaköszönt. A Miatyánkot az asszonyok mondták és ő. „Bonyolult dolog ez, mon ami." Amikor elindult a menet, eleredt az eső. Ő lehajtotta a fejét, a felhajtott gallér ellenére is elérte a vizesség védtelen-meleg nyakát. A mester csakcsupán arra ügyelt, hogy tócsába ne lépjen. Nyilván állandóan *abba* lépett. „Hetekig ott maradt a sár a cipőmön." A sír körül is végig friss agyag volt. – – – – –

: amikor aztán a lelkiismeretes dolgozás által az idők elhúzódtak – a dolgok kissé elfajultak, és lassan már minden zajlás helyet kapott, és konkrétan az történt, hogy a mester összetűzésbe került Apró János (a névért nem állok jót) a.-i lakossal és villatulajdonossal, akitől ő jó pénzért kibérelte a villát az Ibusz fizetővendégszolgálatán keresztül, mert azt akarta, hogy Gittuska – ha élhetek evvel a kifejezéssel: Gittuska – kicsi pihenést nyerjen, mert magunk közt szólva hiába az állítás: mintaférj a mester, a munka dandárján csak a nő osztozott, a regény pedig egyenesen szégyenletessé tette a mester által elvégzett mosogatások számát*, összetűzésre került tehát sor, mert a villatulajdonos, aki egyébként láthatólag parancsoláshoz szokott ember volt, azt hitte, hogy már vasárnap elmennek a mesterék, de pedig ő direkt úgy vette ki, hogy ne kelljen vasárnap este a sok koca-vezetővel együtt utazniok, hanem majd „dúdolva" hétfőn, megmutatta hát a 205.189 sorszámú, technikai jel: 211, szobautalványt, melyről 100% biztonsággal kiviláglott a helyzet, azonban nagy meglepetésére a villatulajdonost ez nem győzte meg, futólag rápillantott csak, és a mester számára igen érzékeny és megviselő módon már a második szóváltásra már úgy beszélt, ahogy egy őrmester a beosztottal (a mester lett volna a beosztott), és ő azon vette észre magát, hogy „példátlan gyerekességgel" acsarkodik („nem lehetett kikerülni, mind azt hiszi, övé a világ!"), s ő közel volt ahhoz, hogy azt mondja: „Fűzfa, vigyázz, szólok az öcséimnek!", és de aztán ahogy a tulajdonos átkozódva elhaladt, biztosítván a mestert, hogy hétfő hajnalban kiveri őt majd az ágyból, ő meg azzal biztatta, hogy rendben, de akkor ő meg kétnapi hideg élelemmel bezárkózik a lakásba és kész, és hogy erre vihogott csak a tulaj, ő azt mondta: „És még valami, nagyfőnök. Figyelje az úgynevezett irodalmi lapokat. Merthogy beleírom valamibe, hogy arról kódul, azt vegye fiksz egyesre" – ami elérte a kellő hatást, mert ugyan nem volt értve belőle semmi (a mester népszerűsége nem tört át minden barikádot), de a mutatott bamba arckifejezés az volt, amire szüksége volt a nagy szellemnek „e szellemi mélyponton",

akkor aztán azt mondta, miközben megadóan kiterítette spirálfüzetét, elfordulva a futó és lezáródni készülő helyzettől: „Gittis, ez így nem mehet tovább. Ezt így nem lehet bírni lineárisan (?). Eztán csak írok és focizok, míg kész nem leszek. Beszüntetem, ami van." Így is cselekedett ő. (Lehet utánavizslatni. Persze midőn az olvasó ezt olvassa: ő már ismét a totális életét éli – ha mást is, mint „előtte".)

A hivatkozás helye

51 (egy árulóból megtartó erő – bocsánat, bocsánat) Látva az állapotok vészes és főként mértéken túli romlását – a kölyökcsapat szereléshiány miatti feloszlását, a kettő törlését a tartalékbajnokságból, a leszakajtott öltözők laza, „napfénnyel átszőtt" árnyékában történő edzések látogatottsági szintjének süllyedését, Özsen és Armand urak reménytelen pörlekedéseit – a mester bensejében tudatos pozitív vállalások erjedtek. S ő, aki a nyarat – engedelmet – az árulás jegyében múlatta, mindenesetre a hűtlenségében, és tudjuk: nem rajta múlt! ő most fogcsikorgatva…! Mint egy pánt, ölelte körbe a zajló eseményeket és a zajló eseménytelenségeket; a csapatot, a pályát. Ne valami látványosságra gondoljunk, fényes csodára, mely fentről „az Internacionálé hangjaira" alászáll, hanem a mindennapok apró lelkességére; a munkára, mely nem egy leányálom. A mester azt tartotta, hogy ez a lelkesség senkin nem segített, csak a mesteren, ő szívott ebből erőt – „a nép mindig egyforma erős". Hát bizony, némileg leegyszerűsítve, azaz a bonyolult gyakorlat felől közelítve, a csapaton csak egy dolog segített volna: *a tégla.* (Téglák! persze.) Mert ha jönnek a hűvösebb idők, és azok jönnek, a vájling nem tartható… Az első 5 hazai bajnoki mérkőzés pálya-jogát elcserélték. Illetve egy, a Mahart nem ment bele. Vagy a Tesi. Erre a közeli iskolában kellett öltözni; és másztak a kerítést! Lehet képzelni! Egy csapat! A kerítéseken! Mint holmi baracktolvaj! Meg a cipők kopogása az aszfalton! Ez utóbbira mondta a mester: „Widerlich." Akárhányszor ha eszébe jutott e jelenet, lényegében a kopogás, ez a szó jött ajkára. Jelentése: ellenszenves, undorító, visszataszító (német). Bosszúból Özsen úr úgy intézte, hogy a mahartosoknak ne jusson meleg víz. Pedig jár, anélkül nem lehet lejátszani a meccset, de akkor már le volt. Hogy káromkodtak! „Van ilyen, haver" – kukucskáltak ki ők az ideiglenes öltöző-ajtón, miközben hátuk még kópé módjára párállott a meleg víztől.

Nos egyszercsak, száraz őszi napon, Özsen úr morcosan beállított egy kocsi téglával. Farkas bácsi ült a bakon, és csitítgatta a lovakat. „Te, ne te ne!" Özsen úr durcásan a szertárba sietett. Farkas bácsi csettintett az ujjával. „Fiúcskák. Le kénye rakonnyi." Armand úr áthágván a személyes korlátokat – fittyet hányva a „ki hozta a téglákat?" kérdésre –, rögtön a helyzet ura lett. Csatárláncot alkotott a fiúkból (a védőkből is – ha-ha-ha), és máris röpült a tégla, mint bumfordi madár, a helyére. Az intézkedés slágfertigségéből kiderült, hogy Armand úr már sokat gondolkodott ezen: a mit hován. Bár hogy Özsen úr odavezette a kocsit, ahová; az meg az ő előre gondolkodását jelezte. Mily tragikus ez az egyezés! Pedig, meglehet maguk is okozatként, de az ok: ők, a dolgok széthullására nézve; mert oly

elszántan acsarkodtak egymásra, hogy az odavezet! Mert az egyik feladja! Armand úr állt az elvi síkon, esélyei így…! És egy csapat edző nélkül?! Persze előbb-utóbb lesz másik! De ki pótolja azt a mániákus sportszeretetet, mely Armand úrban, ebben a szívemberben lakozik, s melynek sugárzása oly fontos volt…

A mester a György úrtól ajándékba kapott új cipőjében állt a sorban; épp most akarta betörni a lábbelit. A cipő csillogott-villogott, ez feszélyezte őt. **P**UMA **P**ELE **K**ING. „Kár beléd." „Kár" – bólintott ő két tégla között. Nagy igyekezettel végezte a munkát, nehogy kibújjék a szög a zsákból, hogy nem ért hozzá. (Nemrégiben Icsi úrnak segített ő, ott volt ez élménye néki; hogy ő életében még nem dolgozott! Ez aztán ki is ütközött. Pedig egyszerű trógerolásról volt szó. Icsi úr lakásához. Egy ízben például törmeléket kellett szállítani, kb. 10 m3-t. És az nagyon érdekes és szívhez szóló volt, ahogy az estében egyre-másra bukkantak fel a fiúk, innen-onnan, volt osztálytársak is, valaki a csapatból, egy másik valami grundról [ellenfél] stb. és váltva egymást, cipelték a sok sittet. Szép volt.)

De aztán a tégla-szünetekben annyira fájdalmasan és kétségbeesetten vizsgálta téglaportól rózsaszín és lassan-lassan bizony megrojtosodó kezét, hogy az előbb-utóbb szemet szúrt (kibújt a szög a zsákból, és az). „Te – mondta valaki barátságosan –, te, mutasd csak, mekkora a kezed?" A mester mutatta, de az a büszkeség, ahogy a nőknek forgatgatja ama fogadások alkalmából, most elszállt belőle rendesen. Az, aki kérdezett, hitetlenkedve rázta a fejét. „Ez a *rendes* kezed?" – és óvatosan fogdosta, mint csodát, a mester felhorzsolt, poros, gyötört kezecskéjét. Felbomlott a rend, megszakadt a csatár-lánc. „Ne cicizzetek annyit" – mondta ingerülten a kis Jobbszélső. Nem gondolta, hogy edzés helyett orvul ez lesz; és pedig már edzésre sem szeretett járni. Már lett volna válasz hasonló, talán Özsen úr részéről, s akkor Armand úr sem maradt volna szótlan – a lánc két végén dolgoztak, Özsen úr ugyanis alig észrevehetően kióvakodott a szertárból, s beállt a kocsihoz leadagolónak, Farkas bácsi állt ott, pöfékelve elfeketedett pipájából, beszélgetve a lovával úgy, ahogy ma már kevesen –, kerekedett volna tehát perpatvar, úgyis melynek égisze alatt működtek ez idő szerint ők, amikor Icsi úr a már épp eléggé felbomlasztott sort tovább bomlasztva előreugrott, letérdelt a mester elé (sokáig ott volt a térdén a göcsörtös talaj elképesztő lenyomata; „ragyás"; sőt még az öltözéskor is látott ő egy kis darab kavicsot a bőrbe nyomódva), letérdelt, és felnyúlva megragadta a főszereplő kezet, a mesterét, és felsóhajtott. „És mondd, haver, evvel… evvel tartod a *tollat?*„

"Takarodás" – kiáltotta a mester imitálva ezen a rögtönzött író-olvasó találkozón, s kirántván kezét a kézből, szabaddá tette azt a téglák számára. Mily *finom* jelképiség volt ez az ő részéről, plusz még a munka is megindult újra… És a tollat tartó kéz – mert mondanom sem kell, az volt az; Icsi úr jól sejtette meg – csak rojtosodott, rojtosodott (a szolgálatban)…

A téglák fogytak lassan – a felét újra sihtolni kellett, mert rossz helyre tették, hiába a kettős gondolkodás! –, és lassan a szürkület homálya borult az együttesre. A téglák reppenése meglanyhult, a nyelvek megeredtek, mint este a fonóban…

„Tegnap voltunk avval a fűzfa Józsival a Ferinél." „Kinél a kulcs? A Ferinál" – szúrta közbe ő példátlan sikert aratva, jó példaként arra, hogy a közös-ség milyen szűkszavúságot is elbír (nyári alapozás, lányos KISZ-tábor, faházak, faházak kulcsokkal, kulcsokkal, kulcsokkal; a kulcs pedig a ferinál). „Bemegyünk. Jön a Feri, nagykutya ott, nyakkendő…" „Brillanti." „A Feri az egy igazi úr." „Jön, hogy mi kell srácok. Erre a fűzfa Józsi, a tengersok figura közt, azt mondja, hogy *bazmegferikém* (bocsánat), kéne valami jó olasz gatya, ami szűk, fűzfa, de nem szorítja a tökömet. Ezt úgy egy az egybe a vásárlóközönség feje fölött." „Örülhetett nektek a jó Ferenc." „Be volt gazolva. Minden fűzfára riadtan körülnézett, és azt mondta rá: kérlekszépen." „Hogy mintegy felitassa az elébbi rossz szókat" – gondolta ő megértőn. „Aztán persze, kérlekszépen, nagyon gyorsan, kérlekszépen, beterelt ezekbe a kabát-utcákba." „És volt gatya?" „Hogyne, szerzett pult alól, aztán tuszkolt kifelé. Kint az utcán meg jól lefűzfázott." Lehet képzelni. „Csak mutatta, hogy ő is tud." „Tud."

Egy-egy tégla megindult, majd megállt, előbb-utóbb azonban célhoz ért, Armand úr értő keze alá. „Képzeljétek a Snecit. Elcsaklizta valahonnét az igazgató agancsát, tudjátok, amit lőtt, és végigszaladt vele a feje fölé téve a gyárudvaron, és kiabálta, hogy ezt is kikötötték a vén fűzfának, ezt is kikötötték a vén fűzfának! Mi meg, fűzfa, kiálltunk a műhely elé szép sorba, aztán röhögtünk. Föntről meg kihajoltak a macák az irodaablakokból, aztán kiabáltunk föl, de hamar becsukták az ablakot. Jó majré volt." „És mi van? A Snecit lapátra tették?" „Dorgálást kapott." A Másik Összekötő rejtélyesen elhallgatott. Nógatták, kötelességszerűen. „Dorgálást kapott, merthogy sokszor elkésik." „Szemétség." „Tényleg elkésik" – nevetett a Másik Összekötő. „Hoppá, hoppá, hoppá."

A Jobbhátvéd csöndesen, majd a növekvő figyelemmel (egyenes) arányban erősödő hanggal, de konstans kárörömmel mesélte azt, amikor – a munkásmozgalom egy nagy ünnepén – a darupályára vízzel telt „lufikat" aggattak, s ha valami jó vagy rossz vagy közepes nő arrament, piff a csúzlival, a nyakába! „De egyszer, bizonyisten tévedésből, épp a Kohut Laci…" „Tévedni emberi dolog" – sajnálkoztak ők. Máskor meg előfordult, hogy mivel Kohut úr szeret váratlanul műszakvégzés előtt a zuhanyozóba toppanni, a fiúk meg ekkor már szeretnek zuhanyozni, megvárták, míg Kohut úr hátra megy, akkor aztán a hátak kifelé fordultak, hogy a zuhogó forró víz róluk a megfelelő irányba pattanjon, Kohut úr meg ázott, ázott a nyakkendőjében, és még menekülni is nehéz volt, mert néhányan középen szappanoztak. „Sajnos, sajnos." „Azok a nők is megérik a pénzüket a műhelyben." „Megkérik a pénzüket?" „Hülyeség. Mikor én tanoncként odakerültem, csak tátottam a számat, hogy mennyi anyu… Szinte összeértek. Mikor először beléptem, káprázott a szemem; ott ültek két sorban, és aztán, ahogy mi a csajoknak, két ujjal odafütyültek rögtön. Elindultam a művezető felé bejelentkezni, az meg a terem túlsó végén volt… Néznek mind, megyek

közöttük, amikor az egyik nő kiteszi a lábát…" „Tizenegyes! Ha istent ismer, megadja…" „Megadta. De mintha összebeszéltek volna, mert én elestem, a következő meg kifordult székestül, a Móni, nagy bitang nő, bele arccal az ölébe." „Egy null." „Az meg simogatni kezdi a fejemet, hogy jól van, jó helyen vagy. Közben mindenki nevet. De nem nevettek ki. Alig kaptam levegőt. Illetve az a levegő, amit kaptam, az már átjött a nő két combja között. Jó forró volt."

A mester mosolyog, mosolyog (mint egy aprócska színésznő).

Amikor azután az utolsó tégla is *ideiglenes* helyére került, a csatárlánc még egy furcsa pillanatig háborítatlan maradt, a kezek fáradtan lehulltak, a vállak meggörbedtek, az ujjak igyekeztek egymást nem érinteni, kifeszülve szúrtak a sötét levegőbe, volt térd, mely remegett, és a magabiztos terpeszek sem erőt sugároztak. Épp időben – mielőtt még magyarázkodni kellett volna – harsant az Armand úr sípja. „Fröccsent a nyála."

És mintha valóságos edzés befejezéséhez értek volna, futottak ők egy levezető kört. A többség szokás szerint végigvágtázta a négyszázat, hogy hamarébb végezzen a tusolással, a mester szokásához híven csak úgy „lazán" poroszkált, most meg még kajánkodva arra gondolt: „Bah! Fürdés! Vájling, fiacskáim, vájling." Kétszeres megfontolással rótta ő így a kört.

A szakmai szempontok szerint túlontúl magas fűben futva, a fűszálak vékony, kanyargós csíkokat rajzoltak a poros PUMA PELE KING orrára. „Mintha *sovány* csigák mászkáltak volna ottan." Mintha ott randevúztak volna. Néha megszüntette az amúgyis lassú futást, és kicserélte sétálásra. Az este zümmögött, és ahogy ő egyre jobban leszakadt a botor módra futást választó többiektől, úgy érezte egyre erősebben az egyedül-létet ebben a mély-sötétben, és evvel egyidejűleg valami merész összefonódást a természettel. (A mester édesatyja van evvel teljesen ellenkezőleg: ahogy az az ember egyik írógéptől a másikig elér – akár egy holdkóros.) A túlsó kanyarhoz érve szembe került a heggyel, annak nagy, fekete tömbjével, mely szinte összeolvadt az éggel, ez utóbbinál a csillagok, az előbbinél pedig imbolygó lámpák fénye tette változatossá és különbözővé a látványt. Fentről kutyák csaha hallatszott. Az *elégikus kör* rövid vágtával ért véget.

Bent egy megdöbbentő fordulattal magára kapta ruházatát (György úrtól kapott, a mosásban összement inget stb.) az izzadt és kicsit viszkető testére. „Ezen a héten már mosdottál?" Ő fölemelte tanító-ujját (melyen még kevesebb a köröm, mint a többin: tán a feladat, hogy amiatt), csönd lett a szertárnak nevezett hajdani kis-öltöző öltözőnek nevezett zugában. „Bele tehet szokni a koszba" – mondotta jelentősen ő, amit már más helyről tudhatott. Mennyire keserű igaza lett!

A hivatkozás helye

52 Gitti asszony ágynak dőlt. A család motorja. Egyszer este hirtelen fölült az ágyban, az álmot osztó angyal még ott ült az arcán bambára préselve vonásait, s azt mondta a „Varga Jóska", perui úr könyvét olvasó mesternek: „Te, fűzfa(!), ez a Tabacskó egy olyan művészember féle. Fest, könyveket gyűjt. Szereti a művészetet." (Jelzem, volt a mesternek még az általánosban egy Varga Jóska nevű osztálytársa, az osztálycsapat kapusa. Jó reflexű kapus volt, de nem megbízható. Mindenesetre időnként nagyokat védett. Ilyenkor levonuláskor kezét tördelve „sunyizott" föl s alá, és elégedetlenkedett. Ilyenkor oda kellett menni hozzá, és őszintén azt kellett mondani: „De nem, Józsikám, *kimondottan* jól védtél." „Gondoljátok" – kezdett Varga József reménykedni. „Ez a vargajóska-effektus." A mester néha Gitti asszonnyal szemben alkalmazza. – Látjuk, effektusa annyi van néki, mint a pelyva.)

Odaugrott az asszony mellé, kisimította arcából a csapzott hajat. Simogatta. „Édes öregem" – azzal elment a gyógyszertárba ő. A kasszásnő megkérdezte a mestert, lenne-e 50 fillérje. Ő azt válaszolta: „Van" – és kotorászni kezdett lódenja – a György úr ajándékos színe! – komfortos zsebében, és valóban talált 50 fillért, amit maga sem gondolt volna, átnyújtván a pénzegységet tehát mosolygott ő, és azt mondta: „Pedig nem is gondoltam komolyan." Elhagyta az így barátságba torkolló terepet, s mint szokás, oldalról, a kasszás-sor elejéhez állt. Akkor valaki ellenségesen így szólt: „Tessék a végére állni." „Aki fizetett már, az álljon előre" – kelt az ő védelmére a gyógyszerésznő; aki igen tetszett a mesternek. („Ez meg milyen nő?" – kérdezte Gitti asszony. A mester mismásolva legyintett. „Havri, én egy *lírai én* vagyok.") Ő már épp megverten kullogott volna, mert sajnos ő ilyen típus, amikor többen megjegyezték, hogy itt mindenki fizetett. Földerült erre az ő képe, utat tört a nyelvérzéke, és az előtte álló éltes asszonynak azt mondta elégedetten: „Akkor ez a sorban nem állók sora." Látta, hogy kettővel előrébb a fiatalember elmosolyodik, és hogy az, aki legelőször küldte őt hátra, megvonja a vállát – – – – –

A mesterre kötelességek hárultak. „Nagyon összejöttek a dolgok". (Szaporodtak…) Hajnalok hajnalán megkérdezik a mestert, hogy alszik-e; s az idő haladtán ő egyre kevésbé élvezi a kérdés dodonai ravaszságát. „Papaka, alszol?" Átfordult ő a másik oldalára, elhessentvén a dilemmát; és már jól tudta, feszülő izomzattal várta a kis nőcske következő trükkjét. „Papaka! Ee! Ee!" – kacarászott az boldogan. Én még ilyet nem láttam: mint akit rugó röppent ki, pattant fel az előbb még oly tohonya szellem, és álomittasan elindult az Edényért; aztán hogy kitántorogván a konyhából, mert szinte elájult a dögszerű elmosogatlan edények akkora tömegétől, különösképpen egy ezüst-, de inkább alpakka tálcától, melybe teljesen beleragadt a sárgás tojásmaradék, s bemenvén a fürdőszobába nem talált semmit, az arcát sem a tükörben, majd onnan a belső szobába imbolyogván látta az ágyát feltúrva, benne a sárga hajú

kis nőt, mint egy macskát gömbölyödni, akkor odament az ágyhoz, rádőlt kissé s egyben megtámaszkodott, majd erősen a Mitovics szemébe nézett (a lepedő nyirkosan sötétlett, a lányka szája csücsörítve), és azt mondta: „Elúrhodott, nagyfőnök, rajtad a kevélység."

(Lehet mosolyogni. De azért ez a helyzet – ahogy a mester az ágyra s gyermekére omolva, tehetetlenül járatja a tekintetét körbe-körbe, hogy mihamarabb megtalálja az Edényt a *közelben,* s reménytelen dühvel és szeretettel nézi a kis rosszcsontot, valamint édesen szuszogó asszonyát, miközben a szorgos szomszédok most húzzák a rolókat, és vágják nyakon nyűgösen lassú gyerekeiket, nehogy elkéssenek az óvodából, majd ezt követően a munkahelyükről –, nos, ez a helyzet, beleszámítva a szagok elidegenítő hatását, jól jelzi egy lét kilátástalan magánylehetőségeit, amiről már mások is írtak, és én is már másutt.)

A mester a nagy életerejétől hajtva végül is ráeszkabálta a kicsinyt az Edényre, úgy téve, mintha a bekövetkezett *malheur* ott sem lenne a maga matt sárgaságában az édes asszony mellett, „mint valami perverz férj".

Ő meghatódottan nézett körül, a lányka trónolt, Frau Gitti édesdeden szuszogott. „Tudja, barátom, ekkor odaléptem az ablakhoz, nekinyomtam a homlokomat az üveghez, nyomot hagytam, és az jutott az eszembe, hogy emlékezzek majd mindig erre az időre, merthogy ekkor… – szemérmes harákolással téblábolt picikét – … ekkor boldog voltam." Hej!

S így pontosodik a leírásom, Gott sei Dank.

Ám elég volt ez a parányi kitekintés az ablakon át a nagyobb összefüggésekre, és máris a körmére (!) égett a munka. A csemete fölrítt, mert vizes volt a karima, az asszony meg se szó, se beszéd azt mondta: „Föltetted a teavizet?" Nem tette még föl. „Igen" – válaszolta, s loholt a konyhába. Ekkor kezdődött a nagy kavalkád! A helyek, egyidejűségek, változások és azonosulások bosszúhoz hasonlatos micsoda láncolata!

Minthogy az elmosogatlan edények afféle törekvő bajnokként a csapig majdnem elértek ekképp a kannát csak oldalra dűlve lehetett a helyére tuszkolni   de minthogy ekképp csak félig telt meg kissé egyenesebbre kellett állítani ekképp csörrent néhány edény a mosogató aljzatán minthogy ledűltek   minthogy a mester a precíz ember észrevette hogy a folyó víz hideg   ekképp azt kiönteni szándékozta és azt tervezte hogy a gázboyler igénybevételével azt melegre cseréli föl de valahogy a csap csöve időközben valahogy belekerült a kannába   onnét se   ki se   be   csak ha oldalra fordította volna igenám de akkor kifolyik a víz amit csak az elébb töltött bele ám mint a villámcsapás ekkor hirtelen eszébe jutott hogy éppen ezt akarta.

„Eszembe jutott, barátom… Azért más az: önteni, és megint más, ha csak úgy kifolyik." Az ő büszkesége megtörhetetlennek látszott. Minthogy a melegvíz elhelyezése elcsúszást eredményezett, ekképp elhatározta, hogy a gázt nagy lángra teszi. De elébb meg kellett gyújtani. Ne részletezzük ezt, még azt hihetné valaki, élcelődöm övele. Legyen elég a néhány félbetörött gyufa, a szeszergő arckifejezés, „a széjjelkapkodós riherongy!" fölkiáltás leltározása; és a gázszagé: minthogy elsőre nem azt kapcsolta, amelyiket gyújtotta.

Majd minthogy az azbeszthálót – mint mondják, teljesen fölösen – a kandli alatt hagyta ő, ekképp az kisvártatva átforrósodott, és a rózsaszín és a tűzpiros lenyűgöző átmeneteit hozta felszínre. Ezt ő szépészetileg nézte, majd észbekapott. Le a kanna. Aztán egy hibás kísérlet puszta kézzel! A fájdalom. Majd a *fogórongy* – Gitti asszony saját kezű remeke –, és avval! A gázszagba most már bele a megpörkölt pamut szaga! („Nem pamut, Péterke, szőnyegfonál.")

Minthogy evvel kész volt, leült pihenni. És pont ekkor ért ki a feleség. Aki pedig nem jókedvében nyomta az ágyat, de gyanított valamit. „Macca – mondta ő bájjal a betegség beindulásakor –, rajta vagy a maródiak listáján." „A pettyes" – bólintott mosolyt erőltetve a lázrózsáktól színes arc. De most már lábadozott. „Mit csinálsz itt, *édes* szerelmem?" Az édest úgy mondta, hogy közben a fogai nem váltak el egymástól. Lehet képzelni. És próbálni: *édes*. Volt itt egyfajta jogosság, mely a látványhoz igazodott: a bömbölő rádiót bólogatva hallgató mesterhez („Pá-rámpá-rámpápá – á páhlávi! Karel Gott! Fölismerted?"), a szemérmetlenül nyitott frizsiderhez, a csapból még mindig zuhogó melegvízhez, a boyler búgásának „irracionális zörejéhez", a forrongó teavízhez.

„Teljesen *elforrt* a víz" – kapaszkodott a betegségben leromlott asszony ehhez a megfogalmazható konkrétumhoz. Megijedt a nagy ember tüstént, hogy esetleg hiába kelt föl hajnalok hajnalán… Alámarkolt hát ő az „asszonyi húsnak", és a pilledten ellenkező asszonyt visszairányította az ágyba. Karjaiban a nővel szuszogva megállt az ágy fölött, aztán bumsztili! kivette a test alól a kezét, mely nagy körültekintéssel huppant az ágyra. „Te álnok!" „Itt maradsz – parancsolta a család feje.

– Egy rossz mozdulat…" – és mutatta a hagyományos nyekket.

Ki vissza a konyhába presztízsből! Kisvártatva bevonult egy tálcával ő, azon a produktumok. „A reggeli, nacsasszony." „Köszönöm, jóember. A napisajtó?" „Késésben van, kérem tisztelettel, már ott van!" A férj összedörzsölte vajtól, szalámitól, kormos gyertyavégtől, teadaraboktól, forróvíztől megviselt kis-kezét. „Megy ez, mint az ágyba reggeli" – mondta végül; íme!

– – – – –

Frau Gitti felriadván éjszakai foglalatosságából, az alvásból, nem mulasztja el tejes ajakkal megjegyezni: „Te drága!" – és a puhán rezgő szavak, rezgések a térben, felröppenve, mint a lampionok, látni ezt, fájdalom, senki nem látja, hisz ő, mint a bunda – – – – pirulva Gitti asszonyra pillantott! Ó ez a melegség! ez a keménység! ez a tántoríthatatlan

szelídség! öröm és keserűség! a mindennapok végtelensége és az a kicsi sansz! – – – öreg vagy, öreg. öreg, öreg,* szélesedik a csípőd, izmos a vállad, gyűlöllek*, úgy jársz, mint egy úszó; *billegsz!* nagy az arcod, szarkalábos a szemed, semmilyen az orrod, csúnya vagy, rosszindulatú vagy, elegem van Igen: egy művész – „vagy egy férj, mon ami, vagy egy férj" – az ő ösztönösségével-tudatosságával a pillanatba sűrítve is felfoghatja a mindennapok pusztítását! Romlott létünk minden monotóniáját! te drága, gyönyörűen asszonyosodol nagyasszonyosodol, mindig más vagy, szarkalábjaid csokra az enyém, a legapróbb hájfodralék a hasadon is te vagy, egyetlenem Istenem, és vajon ebből mit érez meg Frau Gitti, *és viszont**; ebből az alfából és omegából?!*

A hivatkozás helye

53 Húzta-halasztotta ő a fogorvosi kötelességet. Csöppet sem félt ugyan (mert a gyermeki esetek az aranykezű nagybácsi jóvoltából nem váltak görcsös emlékké, hanem családi látogatások maradtak – sőt: még volt egy meztelen női kép is ott, mint kifejezett plusz), nem félt tehát ő, hanem belenyugodott, mert a kezdeti vészhelyzet elmúlt, bár néha belobosodott hátul jobboldalt, és ilyenkor ott picuri gennyzacskó is létrejött, amit avval a kegyetlen kíváncsisággal nyomkodott ő, ahogy kamaszként kérlelhetetlenül szedjük a vart innen-onnan, de lényegében – eltekintve a reggeli kellemetlenebb szájszagtól – a fog elviselhető volt. Igenám a fog elviselhető volt, de kezdett *elfogyni.* (Kis szilánkok váltak le a használattól. Másnap a nyelv aztán igyekezhetett elkerülni a szilánkos-éles terepet. Aztán megszokta. Vagy legömbölyödött a fog. Egy szint alatt – fölött – mindegy.) A megszűnés már nem volt gyerekjáték, elment a fogorvosnőhöz.

A szép fogorvosnő teletömte a száját gézzel, pöcökkel, mimindennel. Ekkor mindig egy nagyon érdekes helyzet áll be (megint egy olyan, hogy valami attól szűnik meg, hogy lesz): mihelyst a teletömés megvan, ő, aki addig vékonyan üdegélt a monstruózus széken, térde között a kezével, felszabadultan beszélni kezdene, könnyedén és tartalmasan csevegni erről-arról (jelzem – vagy ez ugyanaz? –, a doktornő is ettől kezdve mond olyanokat, amire úgy válaszolni lehet), sőt nem marad meg a vágynál ő, és elkezdi, ahogy tervezte (ld. fent). Dehát ezt akkor már lehet képzelni: „Aöaéiaőó!" – így, csak így. A doktornő elmesélte, hogy a fia szerint Marci úr és a mester olyanok, mint Kasparek és Cserniczky. Ő fölpeckelt szájával, a nagy, sápadt fényerőben elkeseredett jelenség lehetett. Ezért vagy másért a doktornő azt mondta: „Persze maga nyilván nem olvas Mikszáthot." „Iaőáó." „Maga persze modern író." „Auöéoi." A nyálelvonó rokonszenvesen (kibírhatatlanul) szörcsögött. „Véríz" „Mondja, barátom, hogy van az, hogy némelyik fehér köpeny alól kisejlik a bugyi, némelyik alól meg nem?" Nem tudom.

A hivatkozás helye

54 A portásfülke előtt gondosan fölaggatta a kulcsokat ő, váltott néhány barátságos szót az öreg portással, akivel *már,* akkor jó viszonyt alakított ki, mikor *még* nem volt állandó kilépője.

Frissen és fiatalosan – fiatalságáé a jövő! („ó nem, barátom, a jövő az öregségemé, illetőleg előbb a középkorúságomé!") – fülugrott orlovi ménje hátára, és elindult… volna, ha indult volna. Mégegyszer indítózott. Hallván azt a jellegzetes, egyre töredezettebb, széttrancsírozott és halk nyihahát, összeszorult az ő szíve. Újabb két próbálkozás után, már csak egy reménytelen nyihh volt az eredmény. Szerencsétlenül álldogált, paripája borúsan tekintett reá, ő pedig telítve lett indokolhatatlan kisebbségi érzéssel, melyhez hasonlót Gitti asszony előtt érzett utoljára. Végül rászánta magát a megszólításra.

„Ne haragudj, betolnátok?" – A két fiatal fiú összeröhögött, mert elfelejtette ő megmondani, hogy mit. Tolták, tolták aztán, mindhiába. A mester hallotta a zihálásukat. Aztán kissé indulatosan elnézését kérték a mesternek, s eltűntek. „Azt hiszem a Kossuthba mehettek." Ő nehézkesen belavírozott két autó közé, leakasztotta a nyeregkápáról a lódingját, és ott állt! Ha valaki maradt már így állva, az tudja, milyen megalázó ez. A lélek törvényei szerint az önmarcangolása aktív dühbe váltott. Szabályszerűen vicsorgott szegény mester az elsuhanó autók után. „Csikorgott a fogam."

Lassan elindult a buszmegálló felé. A házak lefegyverzőn egyforma, súlyos szürke tömbjei mennyivel mások, mint voltak reggel. Egységesebbek, magabiztosak. – A mester jobban szereti a kis, nyeszlett korai utcákat. A reggeli nap ferdén világít be a házak közé. „Valahogy a házak maguk is ferdék. A vonal, mely két jogos házfal találkozásából születik, szabadságot élvez: mindig van mersze valamelyiknek, hogy elrontsa a távlatokat." A piszkos járdákat már fellocsolták, de nem szép „porhanyósra", miként azt a mester édesapja teszi, inkább csak odaloccsintottak – hogy meglegyen. Ez a fölületesség is kedvére való a mesternek. Meg a szagok. A zöldségesé, a szemétteleppé lett grundé, ahová, mindig, akkor érkezik a magas asszony a farmerszoknyában, mikor a mester bekanyarodik a grund mellett osonó ösvényre, és ha midőn a tűzfal bozótos tövénél visszanéz ő (egy-kétszer már megtette), akkor fog dolga végzéséhez a rosszképű juhászkutya, melyet az asszony nem sokkal elébb kapcsolhatott le a pórázáról (az, hogy a nő még egyetlenegyszer sem nézett a mesterre, teljesen valószínűtlen; de igaz lévén, „reménykeltő"), a némely ablakba kitett ágyneműé, mely mögött zárt asszonyarcok látszódnak, az önkiszolgáló étteremé, rögtön a grund utáni sarokházban, az öregasszonyé az önkiszolgálóban, aki miközben benyúl a pamutharisnyája alá, és megvakarja a

vádliját, Josefus Flavius leveleiről beszél, és mindenki, a mester is, arrébbhúzódik, a trafikosé, aki minden alkalommal 20–30 fillérrel becsapja a rágógumit vásárló mestert, amit az mindig szóvá tesz, de a trafikos frappáns magyarázattal szolgál, a villamosé, a síneké és különösen a váltóké (a váltók eltéveszthetetlen szagot árasztanak), az autógumisé, ahol bizonyos Tamás úr (a fali táblánál találkozhattunk vele) egy ízben kétségbevonta az ottani nyomásmérő hitelességét, s midőn a tulajdonos a nyomásmérő angol voltára hivatkozott, a jeles számítástechnikai szakember fess zakója bensőjéből kézimérőt húzott elő, „angol, nem angol, ez vízzel működik, amaz meg rugóval", a mester, aki szemtanúként volt ott, biz kényelmetlenül érezte magát, úgy érezte, az „öreg szaki" ránézésre is megmondja, mi hány atmoszféra, azonfelül – egy érzelmi motívum – meghatotta őt az öreg szántott arca, a keze, melybe belevette magát az olaj, az évtizedes kosz, és e kéz mellett („itt a csúsztatás, barátom, amibe belesétáltunk") feszélyezetten jól öltözöttek voltak ők ott a kollégájával (aki egyébként +0,1 atm. eltérést kimutatott!!!), ezért szívesebben megy ő a grund után nem egyenesen, hanem jobbra, egy téglalap két-két oldala között választ, ami szimmetrikus lehetőség*, és nem szól semmi egyik vagy másik útvonal mellett – a napos és árnyékos intervallumok összessége nem különböző, a parkírozás lehetőségei érdektelenek, a dunyhaszagot kompenzálja a bezárt zöldségesé, az emberek a járdán véletlenszerűek.

A szél végigpöffent az utcán, papírdarabokat és leveleket sodort a levegőbe. (lelkes Pest-leírás) (Egy ízben állt a mester a jegenyék alatt, a ház előtt, ott, ahonnét ellátni a Tocska néni O-lábai között a hév-megállóig, és az édesanya ráripakodott a mesterre, hogy azonnal keressen meg egy cédulát, melyet szerinte a mester veszített el – és valóban –, akkor végigpöffent az utcán a szél, ő becsukta a szemét, könnyei és a por csípett, előre nyújtotta a kezét, mint a tényleges vakok, és az a papír volt az!)

A hivatkozás helye

55 Az öltöző felépült, és lett egy fürdő, jobb, mint az előző. Akkor derült ki, hogy micsoda egy öltöző és egy fürdő. Semmi. „Tej és kenyér." És a mester jól érezte – hisz ugyanazt a levegőt szítta (s ha-ha-ha: szidta) ő is – ezt a lefelé tendáló légkört; mintha mindenki *kívülre* került volna; tegyem hozzá: helytelenül. „Fortwursteln" – mormogta ő reménykedve, álmait racionalizálva; s jobbat nem tudott, mint – „az elődök nyomán, mon ami" – meghalni a pályán, költői képpel szólva. Minden héten azt lehetett gondolni: vége. Mindenki hazamegy, Özsen és Armand urak pedig szétroncsolt fejjel feküsznek az oldalvonal mellett, kezükben fejetszétroncsoló eszközzel. A dögkeselyűk meg a kapufákba mélyesztik karmaikat. „Szép." Ahogy azonban telt az idő, mert telt, beleszoktak ők az új helyzetbe, így elhullott annak a méregfoga: a régi helyzet lett. Viszont ez ismét deprimálóbb, mint lenni a dolgok legalján: a katarzis híján miatt.

– – – – –

„Tudja, barátom, két dolgot szeretnék elérni biztosan az életemben (-ra fenem a fogam): Egyszer be szeretném rúgni a Dunába a labdát a Goli, pályáról." – György úrnak, a 70-es évek elején, már egyszer sikerült. Bizonyos Tibor úr pedig háromszor! Egy meccs alatt. Majdnem kiállították. Ez már mondjuk elérhetetlen vágyálom. Ez az egyik. A másik meg az lenne, hogy egy olyan hamisítatlan fair play situation-ban, midőn néki kötelezően vissza kéne adnia a partdobást, akkor ő fogná magát, bimm, elrobogna a szélen, aztán „a szeme közé"! „És utána, persze, bocsánatot kérni. Gyönyörű." – – – – Egy ízben Marci úrral sétált ő egykor a félpályánál. Előre voltak tolva. Föl-le téblábolták (helycsere stb.), néhány hátvéd kísérgette őket. Marci úr fölvetette a *láthatatlan sipka* gondolatát. Ez közös gyerekkori élményük volt, és ez katalizálta most a két testvért. Nagy kedvvel és leleménnyel forgatták a *sipka* felhasználhatóságát. Pl. hogy 11-esnél nem elpöckölni az ellenfél elől, hanem a labda elé tartani a lábat, és akkor az olyan, mintha betonba rúgna! „A labda meg, mint akit seggbe rúgtak, oldalra letottyan." Ott *kuncogtak* a középkörnél. A hátvédek összenéztek, az idő múlt (90 perc).

– – – – –

Mikor megépült az öltöző meg a fürdő, tartottak ők egy szalonnasütést, ünnepi szalonnasütést az edzés után. Komplex helyzet volt. – Ő igen kedvelte, ha néhanapján a nagy családi kertben szalonnasütésre összejöttek! A kormos zsír émelyítése, a vörösbor ellentámadása, az égett-édes szalonnaszag napokig a farmernadrágban – háttérben az öreg cigány, az il silencióval, *atletában,* mint valami *ravasz olasz!*

„Mester – hazudta a mester Armand úrnak az edzés előtt –, fájdalmas vagyok." „Mi van?" „Megszeglett a bokám." Ez a táji fordulat derültséget váltott ki. Armand úr oldaláról a következő kérdés-állítás ütötte föl a fejét. „Mi van, Pepe, ráesett a toll a lábadra?" Nevetett mindenki mindenkin. Armand úrnak ez a könnyedsége, ismerve Armand urat, sírni való volt.

Az edzés – könnyű átmozgatás – elkezdődött, a mester pedig elindult, hogy néhány megbízható nyársat becserkésszen. Az akácos felé vette ő sajnosan az irányt; de becsülettel kitartott. Bár ha a Jobbhátvéd nem segít be, talán föladja. A Jobbhátvéd később jött, igazoltan, két gyerekét kórházba kellett fuvaroznia, mert nem kaptak levegőt. „Petikém én még ilyet nem láttam. Csak dobálták magukat. Néztük egy ideig az asszonnyal, szabadnapos vagyok, tudod ilyenkor néha egész nap az ágyban vagyok, csak egy jót kajázni kelek föl, de néha azt is behozza az asszony, aztán akkor ott is tartom, érted?!… Terülj-terülj, asszonykám, mint a mesében." A Jobbhátvéd értő-kézzel farigcsált.

„A vastagabb végit hegyezd, grófom." „Tudja, barátom, olyan csenevészek voltak azok a nyársak, nem volt ott vastag meg vékony!" És amit a mester akkor még nem is tudott: a nyereség, a majdani füstölés a tűzben tartásban, a sistergés, a gyöngyözés! Ez a vastagabb vég amúgyis újdonság számba ment neki! Mert hiába a kerti rutin az il silencióval, ott György úr profin mindent előkészített, a drága. (A kis mester egy ízben György úrral járta a cigánysort, valami értékes, rozsdás bicikliláncot kajtattak. Azonban egy fogatlan, hájas, de szépséges szép hajú asszony rikácsolására futásnak eredtek. Kergették is őket, mert szaladtak. György úr, azóta klasszikussá nemesedett kiáltozást vitt végbe: „Jó szomszédok, segítsenek! Jószomszédok! Segítsenek!" Ez a jószomszédok évekig visszatért, csúfondárosan. A mester ugyanúgy iszkolt. Ekkor állítólag az üldöző cigánycsapatból valaki azt kiáltotta volna, hogy a mester és a még parányibb György úr édesanyja egy *grófné*. Egymásra nézett volna ekkor a két megfélemlített gyerek, és egyszerre lassítottak. Bevárták őket. „A te anyád grófné" – mondták volna valamely szurtos képű, mindazonáltal így utólag szeretetreméltó fiúcskának, és szétvették a pofáját és viszont.)

„Azt hittem, hogy hisztiznek, azért dobálják magukat. A nagyobbik az olyan is. De aztán, te, ez marha érdekes volt, Petikém, ott fekszünk az asszonnyal, te öregem, én nem tudom, te hogy vagy, de én 7 éves házas vagyok, de engem még most is elönt a vér, ha meglátom az asszonyt." „Engem is elönt a vér" – mondta a mester együttérzéssel, és elpirult. „Egészen hirtelen, és pont egyszerre ijedtünk meg. *A túróba!*" A mester elégedetten hallotta vissza a szót, a tanítási eredményt. „Föl a gatya, hónom alá a két gyerek, le a lépcsőn, de sok lépcső volt, mint egy alapozás, irány a motor, tűz a kórház. Még szerencse, hogy közel van." „Megvan még a *horgolt* gatyád?" „Hülye vagy?"

Szótlanul dolgoztak, a mester szeszergett, ha tövisbe markolt. A Jobbhátvéd türelmesen magyarázta a lombelhajtás, vesszőlevágás fortélyait. „Olvastam ezt a könyvedet" – dörmögte a Jobbhátvéd. A mester szomorúan bólintott. A másik farigcsált. „Én ilyeneket nem szoktam (szokok) olvasni. Hajtok a pénzért, van kire költeni, aztán meg alszom. Megérdemlem, nem?!" „Gondolom" – mondta ő zárkózottan. Lehántotta az ágról a gallyakat. A kés meg-megugrott, ilyenkor kicsit megijedt ő. „Volt benne, ami tetszett, volt, ami nem." „Ez így szokott lenni." A Jobbhátvéd rázta a fejét, a válasz se tetszett, és talán ő is mást akart mondani. („Így megy ez.") „Várjál csak." Apró szemeit még összébb húzta, szinte bandzsított. „Várjál csak. Nem is az, hogy nem értettem, Pepe, persze nem értettem is, hanem, hogy magamat nem értettem."

A mester kezében megállt a veszélyes szerszám, ránézett erre a hízásnak indult, konszolidált, a harmincadik éve felé járó fiatalemberre. (Akire pedig ez idő szerint *megorrolt* ő, mert hónapokig hitegette, hogy elhoz számára egy galambász könyvet, mert néki arra múlhatatlanul szüksége van. – Megdolgoztatta ő a csapattársait. Nemcsak hosszú, és kizárólag kitartó futás után megállapíthatóan elérhetetlen labdákkal futtatta őket, hanem adatokért is. A Másik Összekötőnek a szövőnők bérezéséről kellett hírt hoznia. „Jól keresnek, de szar meló" – mondta a Másik Összekötő. „Pontosan, fiacskám, nekem teljesen pontosan kell." „Mér?" „Mér, mér?! Zsírér." Ezzel el volt a fonal vágva. De elég lustán dolgoztak a megbízottak a motiváció híján. Lett is záripakodás. Ő mérgesen megszólított egy mulasztót: „Fűzfa, olyan [-]hőst csinálok belőled, hogy *leshetel!*" A fiúk nevettek, nevettek – de azért kicsit megneszültek.)

A kés tehát állt, a mester tekintete végigfutott a Jobbhátvéd árulkodó, testes figuráján, és csendesen azt mondta: „Köszönöm." Meghatódottságát hogy elrejtse, felkiáltott: „Odanézz, haver." De ehhez szerencse kellett, „ezeket a szerencséket barátom, én eddig mindig megkaptam a világ részéről", az, hogy épp jöjjön két kézilabdás lány. A két legjobb átlövő. „Micsoda fűzfa sport – mondogatja a mester hálás témaként –, hogy a szabálytalanság egy *bevett* szerelésforma legyen?!" (Ez tényleg így van. – E.) „Mi van gyönyörűségek, ikrek vagytok?" – kiáltott a Jobbhátvéd, s közben kacsintgatott a mesterre. A kisebbik válaszolt volna (mondta volna, hogy: igen, vagy: nem, vagy: egy kicsit ikrek vagyunk), de a nagyobb, noha ő is nevetett, megbökte könyékkel, és így nem szólt. Piros rózsás karton ruhában voltak, és egyforma zöld cipőben. Rettenetesen néztek ki: gyönyörűek voltak. „Miért nem fáztak?"

„Ikrek vagytok?… Mert mi a Petykával ikrek vagyunk." Erre még a nagy is megállt. Ezt nem gondolták volna. „Ti?" A Jobbhátvéd, mint egy rossz színész – „mint egy jó színész, barátom, aki azt játssza: rossz színész", átölelte a mestert. „Mi hát. Ugye Petyka? Egy ikerpár vagyunk." Ezt úgy hangsúlyozta – *egy, pár* –, mint aki ellentmondást lát a dolgok mögött. A mester nevetgélt. A lányoknak hirtelen nem lett olyan érdekes az egész. „Jó nektek" – mondta elindultában a nagyobbik. De a Jobbhátvéd nem hagyta lepörögni így a kalandot, nagy hangon *süvöltött* utánuk: „Persze, hogy jó nekünk. De jó lehetne együtt is! Na?!" Ekképp megint *jóra* fordult: a lányok visszafordulva kacagtak, a kicsi is, a nagy is. „Tök szerelmesek belénk" – mondta még a hátvéd mellékesen, és számolni kezdte a nyársakat.

A mester az órájára pillantott. Mennie kellett. (Mi dolga lehetett? Mi dolga fontosabb? Talán… talán írnia kellett? És mit? Nyilván nincs annyira szerencsénk, hogy pont *azt* ment írni, de ez lényegében mindegy is. Olyan, mintha tényleg *azért* ment volna… Az örökzöld tragédia, és mily sekélyes!) A fiúk már felöltöztek, gyanakodva gusztálták a nyársakat. „A legfinomabb darabok, neves mesterek készítései…" „Melyiket csináltad *te"* – kérdezte óvatosan Icsi úr. „Ó, a legszebbeket *készítettem* én." "De mégis, konkrétan?" „Látni fogod, amelyikek majd olyan esztétikusan himbálódznak…" „Aztán reccs" – szólt közbe Icsi úr. A mester boldogan bólintott a rejtett ars poeticára: „Igen, igen. Aztán reccs."

A szalonnák a botokra kerültek, és előre a hegyibe, mint „valami kis kacér, dundi dáma": a hagymák. „Mennem kell." De a friss sercli – *domó* – szaga megvadította őt. Nyeszetelt kis darab szalonnát. A hüvelykujjával megtámasztotta. A tömb megremegett, ujja neki besüppedt, sűrűbb lett az anyag, az oldalfelületen, mint veríték, zsír

csillant. Kése nehézkesen haladt lefelé, megugrott, megtorpant, akár egy hepciás ló, s ritmusára ringott a szalonnahasáb, félhetett ő: szétszakad.

Durván, másokra jellemző sietséggel, szétmarcangolt egy hagymát, egy részét „helyben” megette, néhány nem ép karikát a szalonnára tett, majd ezeket a dombra (tette). Falt. A többiek vagy még készülődtek, vagy már a tűz mellett ülve, amatőr módon a tűzbe lógatták a nyársat. „Parázson, csakis parázson.” Közös volt bennük: nem ettek. A mester állt a háttérben, a rozsdás korlátnál, és sietős nyeldekléssel tömte magába a dolgot. Disszonáns jelenség, méltó a helyzethez. „A legsiralmasabb dolgok egyike, barátom, szalonnasütéskor nyers szalonnát enni. Egyike a legsiralmasabbaknak… Talán még teát *porcukorral,* ahhoz hasonlítható.”

És hát a lehelete! Hogy bűzlött e finom szellem, istenem, istenem…!

– – – – –

Egy mindent eldöntő meccshez kétféleképpen lehet eljutni: és („A hepiend előre vetítette árnyékát. Nagy, fekete árnyékát.”)

– – – – –

Még javában tartott a mérkőzés, de már eldőlt. Futkározás persze azért volt. Maga a mester is, noha nem volt nála a labda, „beindult”, nem ész nélkül, bár meglehet: fölöslegesen, helyet csinálván a Másik Összekötőnek, aki ezt – a mester jól ismeri őt –, habozás nélkül észleli majd, és (enyhe ívben) a mester hűlt helyére fut: hogy Csucsu úr, akinél alkalmasint a labda, ebből mire következtet: ez az, ami felettébb homályos. De még mielőtt kétség és remény fölvirágozhatott volna, Esterházyt egy hátvéd, végső nyomorúságában, felrúgta. – Hová, kérdezhetné egy outsider; e sorok írója némi *jártasságot* tételez föl. – Groteszk jelenet! Ő, aki az, aki és ami, rövid és esetlen bukdácsolás után a salakra fog zuhanni, és hogy esése – nem kertelek! – nevetségességét csökkentse, két kezét előretartja, hogy már-már úgy tűnjék, csupán a tenyéren nyílik fel itt-ott a bőr (és „merészkedik” oda „rögvest” a „szép salak”), de aztán mikor valamivel később és valami ismeretlen helyről megérkeznek a lábak°, akkor legalább egy alkar kifelé fordul, melyet a mellkas vagy tüstént maga alá temet, vagy rövid körívén elébb a test végiggördül: így vagy úgy: a könyök több sebből vérzik majd.

° A mázos olvasó kényelmére beiktatok ide egy kis történetet, nem *láb*jegyzetként, pedig bizonyisten stílusos lenne épp most, egy kis történetet, mely úgy a mestert, mint a világot jellemzi. Történt, hogy tudtam: valamikor valahol találkozunk – a lélek hasadékos útjai! –, gondoltam, kedveskedem neki, és szereztem „ágyúlövéseket és fehérkaringes szüzeket”, legalábbis annak mondták magukat, s nem volt okom kételkedni. – Soha nem céloztam neki, még oly tapintatosan sem, a Jus primae noctis-ra. – Ő azonban puritánul elhárította ezeket magától. „Barátom, nyugodjék meg. Magánemberként vagyok most itt. Ekképp ne reszkessen, mint a nyárfa.” A lábát föltette, és bokából forgatgatta. Az sajátos hangot adott, mintha minden egyes alkalommal ízzé-porrá törne minden csont ott. „A Danuvia meccsen történt… Le kellett volna jönnöm… Rögtön a reccsenés után…” Áhítattal – „barátom, ez a narcisztikus öntetszelgés, miként olvasom Hahn-Hahn grófnő tollából, helyénvaló ez?” –, áhítattal hallgattam. Micsoda részletek, micsoda részletek! De ő akkor hirtelen eldugta a lábait, maga alá kapta azokat, oly mohón és siedelemmel, mint ki haragszik, éspedig magára, hogy túlságosan „kiadta magát” „ha-ha-ha: a Magvető! az!” –, és energikus mozdulattal megragadta *camparis* poharát. („Barátom – szólt ő hozzám a végső napok egyikén, midőn már készületbe lettek téve az indigók és papírlapok merész halmai –, barátom – kérdezte ő pergő nyelvvel, miközben szívét átjárta a *jeges rémület.* „Csitt” – mondtam én tisztelettel, magam is a *papírokat* nézve. Mert valóban korlátja vagyok én őnéki, de ő mint az árvíz átzúdul rajtam. Az ő *hús-vére!* Szegénykém.)

Beszéljünk másról. Ő a fény felé fordította a szép poharat.

„Mindig másról beszélünk.” „Tetszetős.” A zavart csönd helyett azonban a lendület következett. *„Emlékszik,* barátom, a háború alatt, zimmm-zummm, sss, pufff, potyogtak ám a bombák, és akkor valaki felkiáltott: *a mieink!,* és rongyolt katonasapkák, polgári fejfedők együtt emelkedtek, föl, föl!” Bizony, a légnyomás… „Fenét a légnyomás. Ehh, maga…! *Nem a légnyomás: az ünneplés!”* A camparis pohár gyöngyözött a hidegtől. „No látja, én mikor lábaim könnyed egymáshoz pöccentése vagy más, esetenként durvább ötlet által landolok, akkor, midőn valami ismeretlen helyről megérkeznek a lábak, szinte felkiáltok: *a mieink!* És ez az érzés független attól, hogy az eset a 16-oson belül történt vagy kívül vagy éppenséggel a vonalon.”

A hivatkozás helye

(partenogenezis) A mester a gépírásból eredő nyomorúságában fölkérte édesapját, az ősz hírlapírót, hogy gépeljen. Balszerencséjére épp egy *vonatkozó* rész jött. Az apa akadékoskodott. „Kétségkívül művelt; taníttatták, miegymás…” „Mi az hogy *gebemadár? Mi az hogy* gebemadár?” Meg volt ütközve. „Faterkám – szabadult el a pokol –, fogd vissza a műveltségedet, és gépelj”. Mi tagadás: kemény szó! Aztán midőn a gépelés odaért, hogy „én szeretem a mester édesapját, hisz mégiscsak a mester édesapja” –, akkor a mester, aki mondja az írásjeleket is, azt mondta: „A mester édesapja, két felkiáltójel”. „Evvel engem nem lehet lekenyerezni” – horkant föl a mester édesapja. A világ(a) ura legyintett. „Rendben. Legyen három felkiáltójel!!!”* „Látja, barátom, itt elmondható: ebben aztán benne van *apai-anyai!”* – – – – – A kazalnyi levonátot vizslatta. De ez már olyan kései terminusban történt, hogy már alig *iktatható.*

Csak így utólak, a nyomdai bosszúságra (és költségre). Amolyan későn érő, zamatos, nyárutói gyümölcs módjára vagyunk. „A szaporodó jelek, barátom, ahogy valami kezdi fölenni magát. A jelen-idő nyeglesége, galambocska; s ha más lenne a közegünk, kemény, bánatos orgiát csapnánk, devernyáznánk hajnalokig, akár a *hanyatló* Rómában… Az elmuhuláás" – danászta még ő. Volt ebben a kijelentésben *valami* önostorozó szomorúság; íme, a problematikus individuum élete. (Olvasunk.) Bizony, ezek itt már az alkony színei: gazdagabbak, harmonikusabbak, mint a nappal színei, és bennök borong már az éjszakai árnyék. Tehát a hasáblevonat. „Nézd, Gittus, mennyi nő *szedett* engem!" Mert egy hasáb tetején például ott állt: 78 8943 0017 001 Bursits Veronika 78 8943,17. Termelésiregény VII.31.9. gép – és ezekből kifirtatta ő, hogy július 31-én és augusztus elsején *9 nő őrá lett állítva.* H. Éva, Sz. Magdi, Urbán Éva, Ács J., Sziklafiné, Bellér Judit, Szabóné, Gombos Irén, Bursits Veronika. „Remélem Ács Jé is nő" – mormolászta, s igen-nagyon örült ennek az egész *dolognak,* boldogan lóbálta a levonatokat a hölgykoszorújával. „Bellér Judit nyilván magas – révedezett ő. – Vagy alacsony." „Vagy ún. középmagas" – lett pikírt Frau Gitti. „Hümm – vonult hátra Esterházy a belső, szakmai tájakra –, ez, itt, csakcsupán az első kiadásra áll. *Mennyire kötődünk!"* És a hori*c*ont, jóuram!? – – – – – „Bodoni félkövér" – mondotta ő „a nagytestű, élveteg cseh nőre" egy ízben a Solymári Tégla pályáján. – – – – – A figyelem föl lett híva a korlátozott javításra. Gátlásosan kilépett a páternoszterből, a Czibor úr (balszélső) fiára gondol ilyenkor mindig, annak a bokáját vitte volna el egy ilyen aparát, s ettől indult lefelé a Czibor úr pályafutása, a mester álla sercegett a borostától, s ő kedves-ijedten körbepillantott, hallja-e valaki, „akár a füvek növését". Hunyorászva megtalálta a megfelelő kiadói ajtót; akit keresett, telefonált, eltartotta a mesteri látványtól a szájától a kagylót. „Csak vicc" – súgta, s pillanatra lezárta a szempilláit. Rúzsozása friss volt, hivatali. „Mit néz" – kérdezte az, akit a mester keresett. „Magát" – suttogta ügyesen ő úgy, hogy mindenki nevetett, csak az nem, akit a mester keresett. Erről-arról szó esett aztán, s ő közben fortélyosan megtudta: „szavanként, írásjelenként, szóközönként háromharminc hasábban, tördeltben hatötven". Furcsállva lett, hogy felírja. (Sok mindenkinek nem gyöngye ő.) „Mindez talán nem is pontosan így igaz." „Igaz az, ami előrevisz." „IMHOL, ÍGY MULAT EGY MAGYAR MŰGOND!" – – – – – „Tudta ön, barátom, hogy Claude Garamond 1480-ban látta meg a napvilágot, és két végén égetett élete 1561-ben hunyt ki!?" Csetleti-botlatja.

A hivatkozás helye

Az, hogy ő szükségesen a tolla után nyúl, ez ezerféleképp megtörténhetik és megtörténik is. Mégis érezhető a zavarbaejtés, ha ezt valami *váratlanság* hozza „össze", ami talán *felboríthat* esetleges *elképzeléseket.* Ezt itt lépten-nyomon láthatjuk. A pohár akkor telt be (másodszor), amidőn egy izgatott üzenet miatt sietősen elvégzett telefon után, miatt ismét *nyúlás* következett. „Barátom – fakadt ki ő őszinte kisebbségi érzéssel –, ez rémes. Vastagabb lesz, mint…" Ki se merte mondani.* Máskor viszont szokott kisfiús felületességgel teszi tisztába ugyanezt: „Hej, Bennünk egy Jókai Mór nem veszett el." (Égben, pokolban otthonosak ők!) De a telefon után így szólt: „Látja, barátom, minden mily esetleges! A regény, amint írja önmagát. – Elrévedezett. – Vajon filozófia és pletykálkodás hol válnak el?"

A hivatkozás helye

58 Kedves mon ami,

egy számomra kellemes ízben, kérdezett módszerekről, matematicitásról stb. Én szokott modoromban kitértem. (A természetes zeneiség, dünnyöghettem.) Most is csak a szükség visz rá; de nem panaszkodni akarok, hanem elvi alapvetést tenni. Pardon. Ami következik, az nem „fölismerés", hanem egy „periódus hangulata".

Amit mondok, sajnos még remekművekre is áll. (Kötelező: hát még…) Az hogy „ugyanaz" ezerféleképp megcsinálható *ugyanolyan* jól. Az „esetlegesség ezen tombolását" úgy véltem kivédeni, hogy hagytam hadd sodorja akkor ez, íródjék az írás, alakítsa a „személyes nap" szeszélye. Ez megoldja tényleg a „hozzáállást" (nem kevés, hohó! de nem ám), ám nem a praxist. A világnak meg kell felelnie a róla szóló leírásoknak, hallhattam legutóbb épp Imre úrtól. De akkor meg ott vagyok megint a leírásnál.

Ez persze nyilvánvaló volt mindig – ha volt kis esze valakinek –, az hogy mindétig *verzióról* lehet csupán szó, és ülhetek átkozott nyelvérzékemmel a szavak mellett, és vakra írhatom a szemem, mint tanult barátom, Jakab úr (ír), és cserélhetem egyik szót a másikra, és az vagy jobb, vagy rosszabb, pontosabban nem jobb. Ott – eddig, e könyvet bezáróan – a „hozzáállást" az oldja meg, hogy remélni lehet valami *csönd* (stb. stb.) „megfogalmazódását", létre jövését, amely – átsuhanva a szövegen – utólag teszi többé-kevésbé érdektelenné egy-egy szó helyét.

Máskor (ezért mondom, hogy nem „igazság", amit mondok, hanem „érzékenykedés") viszont marad az ingerültség a szabadság miatt; merthogy ez valami nem kívánt felelőtlenséggel ruházza föl – a világot (nem is engem!). Ez lett most. Most tehát valami „kalodában" látom a megoldást, valami „szívünkhöz közelálló függvényben" (ami megadná a hozzárendelést egy bizonyos szókészlet és egy jól definiálható totalitás között). Amit elmondtam, számomra gyakorlat. (Úgy értve: nem elmélet, és: úgy értve: lesz.) (Mindez nyilván nem „forma", úgy értve, hogy ha van „és tartalom".) – Megjegyzem, a helyzet a függvénnyel nem oly riasztó: a szív mindenen túl mégiscsak remélni akar.

Öleli: péterje

P. S. 1. Látja, ezt is gépelhetem le, hogy mint eredeti dokumentumot illeszthessem.

2. Írására ügyelne ha, nem lennék ősz korán.

3. *Itt*[*] küldök egy részt a könyvből.

A hivatkozás helye

59 Egy *környék,* meccs előtt, könnyűszerrel felismerhető. A fekete emberek – mert kellő távból feketék – lassú szállingózása. „Elfektetett hóesés: de tényleg!" Persze nem a közvetlenül megelőző percekről van szó, nem a dulakodásos futólépésekről! Nem, hanem leginkább az előmeccs első félidejének vége feléről! Sétafikálni, pofa sörre betérni, kertkapuba kiálló ismerőssel szót váltani, a fürdőnél a kelet-német kisasszonyok után fütyülni, a gyereknek a farkaskutyákat és bárányfelhőket mutogatni. „Na pupák, ez a bárányfelhő… Most már a szecskavágót is tudod."

A mester hogy elkerülje e laza vonuláshoz való csapódásával a ráosztott *bennfentességet,* hosszú, „éneklő" lépteivel ugyancsak nekiiramodott. A sarkon, előtte, egy ismeretlen köszönésre emelte a kezét. Ő is föltette nyitott tenyerét viszonzásul. Az ekképp köszöntött azonban nem mozdult (négy irányban: előre a pálya felé, hátra a hév felé, elfelé és a mester felé); ami azt jelentette, hogy az ismeretlen: ismerős(!), és a mestert várja.

A Balhátvéd volt az. „Szia, Pepe." „Szervusz, fiam." Kezet fogtak, erősen, férfiasan. A Balhátvéd igen szertartásos fiú volt, kézfogáskor az arca kifeszült, barna bőre mondhatni ünnepélyesen csillogott. És mindig mindenkivel kezet fogott. Komoly ember, vasmarka volt. (Adva van egy bíró, sok meccsüket vezette. „Szemét." Sokszor kérdezték jelzem őtőle, hogy miért fogott kezet egy-egy konkrét bíró sporttárssal. Ő egyszerűen mondta: „Ez a dolgom." [Csapatkapitány.] Visszatérve mármost arra a bizonyos bíróra, feltűnt a mesternek a térfélválasztást megelőző ceremóniánál, milyen lagymatag a kézfogása a nevezettnek. „Mint az ömlesztett sajt. Csöpögött, haver, a kezem a kézfogástól." A mérkőzés után aztán a mester, miután negatív véleményt fogalmazott meg a működésről, különösen azt vette zokon, hogy: „velem egykorú volt, barátom, és tudja, ahogy beszélt… úgy beszélt mint egy… és velem egykorú", *nos* a mester ördögi tervet eszelt ki. A Balhátvédet küldte oda, mondta is neki, hogy miért. Hát azt látni kellett volna! „Köszönöm" – biccentett a Balhátvéd, és capp! összecsapódott a vasmarok. Szinte nyüszített a másik, ficánkolódott, vörösödött, ők meg nézték. „Köszönjük, bíró sporttárs." – Jellemző, hogy később a sörösüveget a másik kezével tartogatta, emez élettelenül lifegett. De őt akkor már az foglalkoztatta, hogy miért adtak *ennek* sört; ellenezte, és mások is.)

A Balhátvédnek most született egy fia. Cserélte a két apa a büszkés tapasztalatokat! Ilyenkor a hátvéd nagyokat nevetett, széles ínye föltűnően kilátszott, és mindeközben csapkodta a combját. Egy ízben meg együtt vitték be a Szúnyogcsődört a kórházba. A mester vigasztalta a ballábas csatárt. „Igazad volt, öregem, egy *vérbeli* csatárnak bele kellett mennie!" Volt is mit vigasztalni rajta: az orra most *arrébb* helyezkedett el, mintha a jobb szeméből lett volna kilógatva. A mester külön együttérzéssel figyelte az orr vándorlását. Érthető. Vigasztalt, de megőrizte az őszinte vonást. „Igen, egy vérbeli csatár, kétségkívül. – Lóbálta a fejét. – De, fűzfa, akinek egy kis esze van!" A Balhátvéd csapkodta a térdét. Az orlovi mén jól meg volt pakolva. Még a Balhátvéd felesége is ott ült. Ha a mester a nyeregben a visszapillantó tükörbe nézett, bizony a forgalom fénylő változása volt a legutolsó, amit ott megpillanthatott. Hanem hát mi? Nem volt az más főleg, mint a Balhátvéd feleségének a pofija! „Hömm – mondta ő megfontoltan pillogva –, milyen jó ma a tükör! Ritkán mutat ilyen remek képet!" A mester mint széptevő; erre mondja ő, hogy ő férj-típus! De a Balhátvéd felesége kacarászni kezdett. A mester gyorsan kérdezte. „Fáj?" A Szúnyogcsődör bólintott – – – – – ott könyökölt ő a meccs előtt a korláton, a nézők már gyülekeztek, ment a „fakó", s oda-odaszóltak neki: „Petikém, nyertek?" „Nem nyilatkozhatom" – válaszolta tréfásan ő és figyelmetlenül; mindenki bízott mindenkiben; a mellette tébláboló, a rideg vascsövét markolászó Csucsu úr arcára tekintvén, ott ugyanazt a feszességet találta; mint a magáén, s gyengéden így szólt: „Csucsuka, mondd, itt neked is az nyomja, ami nekem?!" – és mutatott valahová a szív és gyomorszáj közé. Csucsu úr kicsit nevetett, kicsit.

A hivatkozás helye

60 „Mi a túró, hát nekünk már semmi sem szent?!"

A hivatkozás helye

[61] „Olyan nehéz a szívem." „Hallgassunk Joplin anyut." „Nem érzed, hogy ez a dzsoplinanyuzás ugyanaz, mint az az átkozott attilázás?!" Hadonászott. „Ne mutogass nekem. Nem vagy te egy Karaján." (??)

A hivatkozás helye

[62] Leereszkedett a sötét. A mester valahogy „alul" érezte magát. Úgy látta ő onnét, hogy szemben a jegenyéknek nincs kiterjedésük, mintha papírból lennének *kivágva*. Törzsüknél a gyár fala húzódott hosszan, fehéren, csendesen. A vasárnap miatt a csendesség. A falon a fölirat nem látszódott, de ő tudta ez áll ott: LJEN A UNKÁSOSZTÁL . Aztán meg óriásseprűket látott a fákban. „Hogy ilyen nagy kinek kellhet?" – nem tudta ezt elképzelni. Fájt a lovagló izma.

Jobboldalt feltűnt a kocsma, ő ekkor – mintegy sietve, hogy még a megérkezés előtt túl legyen rajta – azt mondta a vele baktató Beállósnak: „Te olyan üres itt belül, alig kapok levegőt." Mutatta is. A Beállós már az ajtóban bólintott. „Fűzfa."

Körbeülték a kettős-asztalt, a sörök meg csak jöttek, csak jöttek, mintha győztek volna. Ült szótlanul; de hogy meg ne kérdezze ezt valaki, néha mondott ezt azt. „Ki az öregebb a bobiorr vagy a fileszpozitó?" – ilyeneket. De ezt is vagy 3 részletben. „Megyek – mondta 1 óra múlva –, fürdetni kell a Miticset." Már kabátban állt, lehajtott állával, ill. tokával tartotta a keresztbe tett sálat, midőn valaki hangosan rákérdezett, hogy meg tudná-e a mester mondani, mi módon kell mérni, hogy jó-e a fürdővíz? Ő rezzenéstelen arccal fölmutatta a könyökét, majd a zúgó taps közepette kikecmergett a székek közül, és hazament.

„De kocsmaszagod van" – snaufolt a levegőbe otthon kedvesen Frau Gitti. „Ne szólj hozzám" – mondta ő vadul. (Ennyi erőt gyűjtött azóta! Mondhatom!) Gitti asszony megértően elhallgatott. Odalépett férjéhez, nagy szánalommal és segítőkészen simította meg a férfi homlokát. „Tudja, barátom, ez sok volt. Ez a tutujgatás." Nagy indulatában belemarkolt egy NAGY VILÁG-ba – valahogy mindig azok esnek áldozatul –, majd szó nélkül kivágtatott a lakásból, s leülve kint a kerítés hideg tövébe, honnét bámulta az eget. Majd visszasomfordált. „Ne haragudj" – mondta egyikőjük – – – – – „Gittuska – mondta ő a konyhai garázdálkodásban a déli csirkére vonatkoztatva –, ez nem *beefsteak!*"

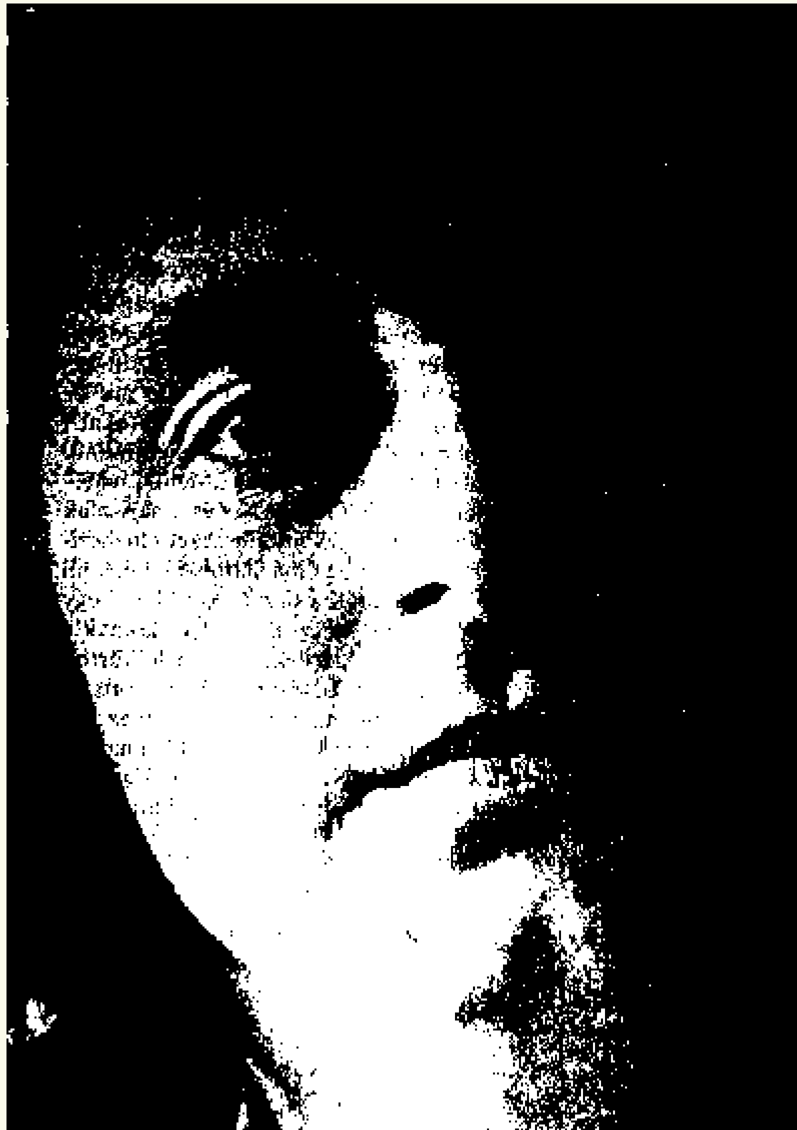
A hivatkozás helye

A mester ült csüggeteg lelkiállapotban a tartalékok padján. Összenőtt vele; mindenesetre semmi nem mutatott arra föl fog állni. A meccsnek régen vége volt, a sör körül állt néhány ember, és szidták a világot. Piszkos tavaszi kabátját – ebben a rossz őszben – maga alá gyűrte! Még soha nem látta ember őt eligazítani kabátot maga alatt! A tartalékok padja! A fája! – Egy ízben, miközben lefejtett magáról egy hátvédet*, kinézett a padra, ahol a tartalékok keserű kenyerét ették a tartalékok, és a fényben kihívóan megcsillanó sárga melegítők, valamint a műanyagszálaktól amúgyis fényes alsók – rabul ejtették. Mikor aztán egyszer *sárga* dresszben és *kék* nadrágban játszhatott – jól vagy rosszul –, örült percekig, mint egy gyerek. „Sárgában és kékben?" – kérdezte délután a mester édesapja, és finoman elmosolyodott (a fogkövek).

A földet nézte, kezében lógott egy üveg sör. Arca vékonyult, bőre a csontokhoz tapadt, az arcvonásait a szájában érezte ő. Ettől a száj rajza kicsit lefelé tartó lett. Szép rajta ez a tragikum. (Péter úr – belőlük annyi! – csinált egy ízben képet róla. Nagy délután volt. Ő falból csepülte a „szűk blendéjű fotográfust", de ő meg igazán fényképezett. Nagy örömet okozott azután a mesternek a fotó [ld. a fotó]. „Megfeszített arc" mondta Vasa úr; szereti a nagy erejű keresztény hasonlatokat.)

Megrázta a fejét, mint ki magában beszél és épp ellentmond. (Gebemadár – ez most róla is mondható volt.) „Mehr Licht!" Hajának természetes hullámainak lendületes ívét és a hajszálak önkéntes csoportjait, az amúgy mozgékony tincseket elnehezítette valami, valami nehezen megfogalmazható valami, ami nem nevezhető így: a kosz; nem mintha tiszta lett volna – egy *elmúlt* két hét után erről nem lehet szó -; de a hajszálaknak a merevsége, bánatos töredezettsége, az összetapadó hajfürtök félelme, az így kivillanó fül, „nincs, barátom, elhagyatottabb egy *hajbozontból* kivillanó pucér fülkagylónál!" – mindez milyen megfoghatatlan! Mint ahogy a szél is megőrződik a hajon: nem a kócosság, hanem a tapintás! Nem kevésszer előfordult, hogy álltak Csucsu úrral valahol, nem messze egy haragosan

A hivatkozás helye

lobogó taccszászlótól, és attól függően, hogy nézőként vagy játékosként álltak, húzta ő össze magán a dresszet, marokra fogva és kicsit megemelve, fölfelé a nyak felé, vagy hajtotta föl a viseltes kabát gallérját, és ahogy a süvítő szélben összehúzódtak, sőt szájukat széjjel feszítvén mondhatni vicsorogtak, a mester végigsimított a haján, majd hangsúlyosan maga elé tartotta a tenyerét, a hozzá tartozó ujjak („az ön-ujjak, barátom, az ön-ujjak!") visszahajolva végigdomborultak a tenyéren, ő meg azt mondta: „Fúj a szél." Íme, egy bizonyíték.

Érezte a korhadt ülőke nyirkosságát. „Nyirkos, nyirkos." Öntudatlanul kaparászó keze „kibontott" egy fadarabot. Szétmállott mozgó ujjai közt. Egy „festék-lemezke" az ujjára ragadt; lesodorta. Közben a sörösüvegen csúszkálni kezdett a címke. Az is le: 10,5 B° 0,51 MSZ 8761 FOGYASZTÓI ÁR BOLTBAN ÉS SÖNTÉSBEN: 5,20 NEM PASZTŐRÖZÖTT SZAVATOSSÁGI IDŐ: 8 NAP.

Nem volt kedve hátramenni a helyiségekhez, másrészt mennie kellett. Nem menés volt az, hanem ódalgás. Megállt az agyagdombon, hátul a kazánnál, itt készült az alábbi fölvétel.

(Nem akarok valami múzeumot felállítani nyilván, ahol esetleg a teremőr szalonnázik, és zsíros tenyerét meleg, vastag flanellnadrágjába törli, a mestert fogom fel mint embert, és adom tovább esendőségében és óriásságában; igyekszem, tolakodom, visszahúzódom, kiterjedek, figyelek, kitartok! Bocsánat: ismét magamról! Akár Babits úr.) A képen e Kőbányai Világost fölemelintő mestert látjuk, háttérben a futballpálya – „a szörnyű téglalap!", jobboldalt az alapozások idejéről jól ismert hegy. A Nagy Kanyar! „Tudja, barátom, az alapozás lényege, hogy az ember éppen ne

bírja a teljesítendő anyagot." A mester álmába ne jöjjön elő a Nagy Kanyar. Nézzük az arcát! Allen Gipfeln ist Ruh. Egy ilyen 90 perc után is képes volt felvillantani valamit a végső derűkből! Mellette az összetört Pék úr.

A hivatkozás helye

64 Föl kellett hívnia az édesanyját, mert az – egy bizonyos helyről érkezett semleges tartalmú telefonüzenet („Megkérném, mondja meg Péternek, hívjon vissza. Lehetőleg még ma".) következtében – félteni kezdte, aktívan és tárgyszerűen, a fiát. Sokáig babrált a kallantyúval, a fogantyúval és a tárcsával. S közben meg a buszok, daruk, zilek hegymenetben! Ahogy így ravaszkodott ő a sorrendekben, a *periferikus látásában* (Armand úr szava) megjelent egy nő. A mester nagy és átható szeme elemelkedett a fekete fakó, cigarettaszagú, nyirkos kagylótól, majd széles, egyezményes mozdulatokkal kérdezte: telefonálni akar-e? A nő igent bólintott halk tapintattal, mint aki nem akar zavarni, pedig még vonal sem volt. Aztán lett, és a tárcsázás után, várva a hívott szám jelentkezésére – „nem tudom, barátom, megfigyelte-e már, de *ez* a pillanat olyan felelőtlen!" –, azt mondta: „Nem találtam volna ki, hogy telefonra vár. Olyan – ekkor kezdődött a kicsöngés, s ő gyorsított –, olyan szerényen áll. Itt. – A nő arca nem árult el semmit. – Tudja kissé rövidlátó vagyok, és így nem tudtam…" Itt beleszólt a mester édesatyja: „Tessék!" „Én vagyok az, várj egy kicsit, öreg – és hirtelenkedve még a nő felé súgta: –, így nem tudtam olvasni a tekintetében!"

Az atya ekképp érthető ingerültséggel fogott hozzá a telefonbeszélgetéshez. Aki ám azt hiszi, hogy a mester sokkal nyugodtabb volt: téved. Olyasfélét mondott, hogy néki éppen elég a saját rémülete, semmi szüksége sincs családirémületre. A mester atyja, örégkori szokásához híven megsértődött, mondván, milyen beszéd ez, jobb lenne talán, ha nem is aggódnának: az talán jó lenne? „Add a mutert" – mondta ő korántsem békülékenyen. „Tessék" – mondta az édesanya előítélettel telt hidegséggel. (Hallotta nyilván az elébbi perpatvart.) A mestert hirtelen melegség öntötte el, mint orrvérzés után. „Csitt, anyácska, egy hangot se – mert érezte ő, hogy az anya kifogásolna ezt-azt –, nincs baj semmi, ezt akartam mondani. Csók, csók, csók." „Szervusz, fiam" – mondta az anya, tartózkodón is, feloldódva is.

– – – – –

Ő hevesen hallgatott. A bíró már másodszor fütyült, sürgetőleg. „Barátom, maga mit oldalaz itt semelyikfelől maga s más egyenesszögében? Ne terpessze óvó kezét rám! – Párás lett a tekintete. – Nézze, mon ami, én az igazságra szerződtem. Ezért kapom az államtól a pénzt… – Megigazította a lábszárvédőjét, melyet soha nem volt képes rendesen „fölrakni": felhúzta, mint egy harisnyát, az elkötőt meg befűzte a gumi alá. Hát… Ajka kicsit elfehéredett. A mester egy életvidám figura, de néha elfehéredik. – És azért az ijedelemért, amit láthat az édesanyám szemében, akár most is, barátom, ebben a pillanatban, most, amikor e sorokat mutatom, a zöldes-szürke csodálatos szemeiben, azért az a kor minden kíméletlenséget megérdemel! Mindent, tőlem is. – Mondanám, hogy… – Nem!" Kilépett a parányi öltöző ajtaján, ösztönösen lehúzta a fejét – ha ide valaki egyszer beleveri, összedől az épület –, kiléptekor felharsant a lelkes, ösztövér „Hajrá!", a Beállós apja pedig elvette a sört a szájától: „Petikém, lökjetek be kettőt, aztán mehetnek haza. Anyuhoz."

A hivatkozás helye

65 A Beállós épp azt mesélte a mesternek, hogy olyan babája van Pécs*ett,* hogy a legjobb nő Pécsett. „Csak egyet mondok: fekete a melltartója. – A mester szótlanul ment. – Zsigával vár az állomáson. És mindent ő fizet." „Aha." Aztán a mester – bocsánat – felröhögött. „Feleséged jól van?" De a kívánt hatás nem lett elérve, mert a fiú megütközve a mesterre nézett, hogy miért „vidám" az, ha az ő felesége beteg. „Nem, sajnos. Marika rosszul van. A veséje." „Igen, tudom." Tudta, mert a mester édesanyja segített a Beállósnak szerezni külföldi gyógyszert. A mestert lényegében érdekelte az a pécsi nő, és méltányos szünet után megkérdezte. „Milyen?" „Ilyen" – mutatta a Beállós ökölbe zárt kézzel, aki tehát maradt a hullámhosszon. „Tudod, Pepe, én szeretem ezeket az *érett* nőket." Ő növekvő rosszkedvét tréfával tartotta kordában. „Szóval öreg." A mesternek fölidéződött a Beállós feleségének az arca: a kis baba pofi, a tokácska – „a szétfolyás kezdete" –, a sima bőre és a fáradt szeme. „Egy lányka, akinek a szeme felnőtt." „Szegény" – mondta félhangosan. A Beállós nevetett a „szóval öregen", így ezt a „szegényt" nem hallotta; bonyolódott volna a dolog a megoldás kecsegtetése nélkül.

A hosszú gyárfal mellett jöttek el. A meszelt falon piros, fakult, töredékes betűk álltak. Így közelről olvashatatlanok voltak. Más kérdés, hogy a mester ismerte az*eredeti* föliratot.

„Mindig is szerettem az öregebb nőket!" – mondta kihívóan a Beállós. Két kezét előrenyújtotta, mint aki belemarkolt egy valamibe. „Megfigyelte már, barátom – mondta ő egy kései terminusban –, hogy a tenyér mily végtelen jószág? Nem hinném tudniillik, hogy lenne olyan női fenék, jóságos tompor, melynek domborulatát ne lenne képes fölvenni!"

Régebben talán belement volna ő – kissé kényszerítve érezve magát – egy kevéssé ízléses konzervációba az élemedett nők pozitívumaira vonatkozóan, de ahogy más téreken „radikalizálódott", e téren is, és egyáltalán: szerette

volna, ha néhány dologra rá tudná venni a népet. Ez úgyis mindkettőjük dolga. (A mai magyar író a jövő magaslatáról nézhet a mába: mindenütt látja az új nagyszerűségét, legyőzhetetlen erejét. Mennyivel szenvedélyesebben kell hát harcba szállnia minden idejét múlttal ezért a megtervelt jövőért. „Stb. stb.") Így hát csendesen azt mondta a kocsma-bejáróban. „Én feleség-párti vagyok." „Na nem kell ez a rossz duma" – mondta a Beállós. „Ez van, haver" – mondotta ő szerényen.

Leültek egy asztal mellé, illetve elébb összetoltak kettőt, és úgy ültek le. A jó György úr keze, a hatalmas lapát, a tektonikus repedésekkel, körbefont egy-egy korsót, és már penderítette is nekik. „Nésztek." Kisvártatva megérkeztek a többiek is, a Jobbszélső kéredzkedett el, „drótja volt". Sör, sör után, mint a nagy vigasságokkor. Lassan szétszaladtak a mondatok és mozdulatok, a Beállós azt mesélte, hogy pénteken „fölmarkolt a haverral két varnyút", de a „haver macska lett", a Beállós hiába kereste ivócimboráját, „a haver fényt kapott", és ő ott maradt a két nővel, s mindhiába kérte az egyiket, hogy küldje haza a másikat, egyik se állt kötélnek, mind a kettő a fűzfán maradt (a nyakán), de aztán a 2. már „csak füst volt és korom", „olyan volt a nemi életem, mint egy közepes népszínmű: ihaj, csuhaj – aztán búslakodtunk" (micsoda irály, micsodaság!); az egyik sarokban bánatos danászás kezdődött, Armand úr mintegy maga elé mormolászta, amit oly sokszor szokott („Cipóra kell… bizonyos csapatokat cipóra kell verni!"*), a mester szeme is kissé már aláfutásos volt, s hallgatása is remegőbb, akkor odafordult az Armandhoz, és reménykedve azt kérdezte: „MOST MI LESZ!" Armand úr ránézett a mesterre. Forgatgatta a korsóját. „Mi lenne." – – – – Most mi lesz? Mi lenne. Most mi lesz? Mi lenne. Most mi lesz? Mi lenne. – – – – Midőn indult volna ő haza – a fürdetés! –, György úr megállította, és rákacsintott. „Ezt figyeld meg! – Avval átkiáltva a zsongást, így kiáltott: – Papa!… Maga! Maga! Figyeljen csak papa! Amennyit maga az életében, papa, megivott, azzal egy kisebbféle vízimalom azért elmenne?!" Egy öreg emelkedett a hátak fölé. „Aha, a Farkas bácsi." „Gyurikám! Még hogy egy vízimalom!? *A nagy orosz tolatóhajó* megfordulhatna benne". „Jól van, papa" – intette le a csapos a jelenetet; a mester megköszönte öccsének a produkciót, György úr pedig barátságosan rávert a mester vállára. „Neked mondattam el, direkt." „Kösz." „Föl is használhatod." (Mert addigra a mester már mindenkit megfertőzött.)

A hivatkozás helye

66 A mester a kezét a tarkója alá fektette kispárna gyanánt. „Gittuskám – szusszant –, ma annyi jó nőt láttam." „Jól van, vén facsavar" – dicsérte az asszony a férfit, avval, zumm! akár egy pofon, szájon csókolta. A mestert – s legapróbb tagjait! – elöntötte az ismert, forró vérhullám. Erőszakosan visszakanyarodott a nő felé, s ők frontálisan ütköztek, de nem felébőlharmadából, csattant ám a húsuk, és mélyen belerendültek ebbe. Egy pillanatra, mint aleset utáni sokkban, mozdulatlanul fonódtak egymásba, de csak azért, hogy aztán annál kavargóbb legyen.

Az asszony lábai hirtelen elszabadultak, különösen az erős, feszes combok útja volt kivehető, mert a mester, kapcsolódván azok a derekára, sőt kissé a bordákra, ropogtatva, alig kapott levegőt; de amint dühödten szabadult volna – már nem volt honnan: cserében a vállaiba kapaszkodott „valaki" (persze Gitti asszony volt az), fújtatva, szöszmötölve a mester nyakába. Satöbbi, satöbbi, lehet képzelni.

De az a szorosság! Az együtt-lélegzés és a forróság, a tódulások, visszaereszkedések, tombolások, hatolások, húzódások, elhagyások, emelkedések, a távolodások és hajlongások, gömbölyödések és görcsszerű kimerevedések korszakában! És a fáradt, fájdalmas elomlás az ájulásszerű alvásban. „Nagyfőnök, szeretlek – mondta ő az alvó asszonynak. – Szeretlek, mert gyönyörű vagy, van sok eszed, és iigen kíívánló a segged." (Jujj! Itt most nem tudtam kontraképp, a hűséggel szemben az igazság szoknyája alá bújni, ahol nagy a sötétség, még a combok közt se süt be a nap!)

A friss karácsonyfa sötéten rezdült. *„Karácsony az utolsó időpont."* Egy szaloncukor megpördült a tengelye körül. A mester a tarkója alá tette az egyik kezét, mert a másikat forró combok szorították, no nem erőből, csak saját súlyuknál fogva – – – – Egy reggeli órán már kabátban állt ő menésre készen, amikor akarva-akaratlan azt hallotta a szomszéd lakásból: „Az isten szerelmére, most mit *sunnyogsz* itt a szobában?" A mester igen szeretett hallgatózni. Fő terepe a Zeneakadémia volt. Lábujjhegyen, kezében lazacos szendviccsel cserkész ő. S ha már forró a lába alatt a talaj, mert a kilesett társaság minden eleme nemcsak visszanézett már reá kutató szemmel, hanem már megkezdődött bizonyos feszélyező susogás, akkor ő nagyon szerényen, de nem kevés elementarizmussal – persze: mindenkinek és senkinek – azt mondja: FIÚK, AZT HISZEM, KROÓ GYÖRGY ÉL-HAL AZ ILYES ZENÉÉRT.

Kilépett ő a lakásajtón, a szomszéd is épp akkor, elöl tolult a férj, mögötte magasan, elegánsan az asszony; nagy, zöld *kalap* árnyékolta az arcát. („Menő fodrásznő." „Menő, menő" – legyintett erre Frau Gitti.) – Egy ízben kezetcsókolt ő neki, hosszasan elhelyezte a saját kezében a nőét, nem túl szemtelenül, de gyöngéden megszorította, majd forró és parodisztikus csókot lehelt a jószagú kézre. De a nő elpirult, és ahogy hosszú, seprős pillái alól reánézett, végigfutott rajta a hideg vagy a meleg, és a mester megijedt, mert azt hitte, nyilvánvaló az, ami. És ha a nő is tréfált? „Aha – gondolkodott el ezen ő –, tényleg. Az lehet, tényleg, hogy csak tréfából vette komolyan." Egyébként ez a hálacsók (vagy minek is nevezzem) nemcsak úgy lógott a levegőben, oka volt. Mert a mester – „mivel egy emlékezetes éccaka után leszakadt az ágy" – kölcsönkért a szomszédból egy kalapácsot. A mesterék szerszám dolgában nem foglaltak el előkelő helyezést. Volt egy ún. képszögbeverő-kalapács amellyel ti. Gitti asszony a falra erősíti az „eredeti Csontváryreprókat". (Bizonyos passzírozott halászlé után állt a mester és Tsa a víz mellett. A tó

tükre alig mozdult, ő és András kapitány vertek föl némi mozgást. A páratelt távolban panoráma kínálta magát… Ő akkor semmihez se kapcsolódva hirtelen azt mondta: „Tudod, mit szerzek, András fiam?” A magas ember fölvonta magát. „No?” „Egy hatalmas James Joyce képet. – És aztán úgy, ahogy Marci úr a bajuszt mutatja: – Vumm! Az egész szobafalra!” András kapitány bólintott, majd szakértelemmel egy fölficánkoló halra *pillantott.* „Amur, ez amur.” „Megeszi a nádtorzsát, neszpá?” – mondta a mester, mint egy gyermek. „Az, az” – bólogatott kedvesen a kapitány. Ezt nagyon szerette benne ő: hogy úgy örül, ha valakinek valamennyi igaza van. „Ahelyett, hogy a hínárt enné. Csak nőnek… De igen jó a húsa.”)

Visszatérve a kalapácsocskára, amikor az nem állta ki a gyakorlat próbáját – pedig, talán nem szentségtörés, a gyakorlat minden kalapács próbaköve –, és a valódi, enyhén rozsdás, de egyenes szög az ágydeszkában meg sem mozdult, akkor a mester, miután egy ún. melléveréssel kellő lendületbe hozta magát, földhöz csapta az anyányi szerszámot, mely eltörött. (Mai napig látható a kalapácsfej a rövid nyélmaradékkal, mely oly szép-szálkásra tört, mint valami kristály. Egy valóságos kaktusz!)

A fodrásznő a kulccsal bajmolódott, félszemmel a mestert figyelte, akit láthatólag el akart kerülni. A kizúduló férfi már kiért szinte a lépcsőházból, ott érte utol a mester köszöntése, és onnét a válasz is, de a szomszéd el. A nő egyedül. És a férfinak e látványosan feldúlt elrobogása után – „függetlenül, barátom, hogy a veszekedésben kinek volt, ha volt egyáltalán! igaza” – a nő vereségben maradt ott, kiszolgáltatódva! Irodalmon nevelt fantáziám arra gondol: a nő *kissé* lemeztelenedve érezte magát.

Ő még hosszabban „kulcsozott”, hagyta az egész házaspárt maga elé. „Tudja, barátom, kevés dolognak örülök úgy, mint annak, ha valaki épp előttem ér reggel a garázshoz, és nem nekem kell gémberedett ujjakkal a lakat kulcsával *babrácni,* s feszülni neki a tolóajtónak… Bár a tolóajtó még istenes.” Hasonlóan egyszerű öröm fogja őt el, ha irodalmi lapot kap ajándékba. Nem gyakori ez, de néha egy-egy szerkesztő feledékeny udvariasságból ad. Órákig nem lehet bírni vele akkor! „Barátom! Ingyen! Figyeli, ingyen! – s rázogatja az öklét. – Mert sajnos, ezt, *amúgy,* megvenném!”

A kulcs zsebbéli elrejtésekor felpillantott, a nő akkor ment el a kerti ajtó előtt: oldalról látszott az erősen festett szemhéj („Profi!”) és a lekonyhadó *kalap*szél, mint egy *másik* profil. Az asszony tekintetén látszott, hogy szándékosan nem néz vissza. „Butaság. Mintha odanézni és pont oda nem nézni, nem lenne ugyanaz.” A sudárszép alak eltűntén benne felötlött: „Hogy ez sunnyogna?” És erőteljesen csóválta a fejét.

Már hiába sietett; mert a teljes örömforrás az az, midőn „a magunk előtt beengedett személy előtt húzunk ki, mert az még vízhűtéses, négyütemű gépkocsijának melegítésével kell foglalkozzék”. A mester mégis jókedvűen intett a garázsból kifelé tartó házaspárnak; a kifestett szem és a sebesség: mintha egy vonalat alkotott volna! „A kifestett szem vonulása.”

Amikor oda lépett hű lova állásába, s a ló unottan nyúlt egy csipet szénáért, a mester nem hitt a szemének. „Barátom, rajta maradt a gyújtás.” Ennek persze egy paripa se örül hivalkodón. „Nem is mozdult a dögje.” Vont egyet a vállán ő, és a buszhoz irányította az útját. De szerencséje nem sok volt (technikailag), mert a buszvezető épp javítgatta a kocsiját.

Ott meg egy kifejezett Szüzan asszony úrinőben! „Egy debella, barátom. És mégis…” *Nos* igen: mert a nő nagy darab volt, de *formás!* A hosszan fölmetszett *könnyű,* zöld télikabátból kivillant a vádli erős vonala, mely aztán, feljebb, úgy tűnt el a szintén kilátszó szoknya és a lustán rengő kabát közös takarásában, mint egy nyíl: célzatosan, határozottan. „Barátom: utat mutatva a tévelygőknek és tétovázóknak!” Nem a méret volt a megdöbbentő, pedig lehetett volna: az a tompor! és elöl az áradás! nemcsak a vonalak dús barokkja, de az „egy szentély, mon ami, az”! „Hanem az, hogy a *kabát* ugyanúgy feszült, mint egy blúz vagy szoknya.” Nagy élmény volt ez.

A nő ülése mellett szerelt a sofőr; gumilapot emelt, fémlapot csúsztatott, s ahogy a mester előrehajolt – mert mondanom sem kell, hogy *valahol* a nő közelében vert ő tanyát –, a nyíláson át lelátott a földre. Ez olyan nevetségesnek tűnt.

A sofőr, vékony, száraz ember, lenyúlt egy csavarhúzóval e lukba, miáltal kis szikrácskák röppentek föl, afféle nappali göncöl! Amire ez az „ős-nő”, ez a „paraszt-vénusz” hisztérikusan felsikoltott, hogy azonnal hagyja abba a férfi ezt a szikrázást, ő már 40 éves, és amúgyis *megviselt* az idegrendszere. A sofőr már visszatolta a fémlemezt, a talpával tuszkolta a gumilapot. Ránézett a nőre. „Ezt én nem tudhattam, hogy megviselt az idegrendszere.” És ment előre a kormányhoz; elindultak.

„A fancsali Szindbád” átszállt később egy 15-ösre, igyekezett a város szíve felé, mert arrafelé látott a minap egy fa-árusító helyet, mely megnyerte a tetszését. „Megnyerte a tetszésem. Van ilyen. Valaki meglát valamit, és kész: vége: elkezdődött.” Egy nagy NESCAFE felirat eszébe juttatta néki Péter urat. (Péter úr – az öngyilkos telefonjaival! „Már egyenesben a fiú” – mondta a tapintatlan mesternek arról, akit ő, a mester, nem is ismert, csak egy ízben „lehallgatott”. „Egyre inkább azt gyanítom, hogy én *valóságon* azt értem, ami a rendőrség által lenyomozható. Minden vagy semmi.” Sajnálatos.) Péter úr neszkaféi legfönnebb Banga úr Egér Kávéihoz mérhetők. Már régóta tervezik ők ketten, hogy kiülnek majd egy *teraszos térrészbe,* és sörözgetve locsognak majd. „Azóta, *édes öregem* – mondta ő a halk embernek –, minden egységet (vendéglátóipari e. – E.) aszerint nézek, ki lehet oda ülni veled vagy sem. Sőt. Már a hőmérsékleti tényezőket is figyelembe veszem. Hogy például ha odasütne a nap és elég meleg a kabát, lehetne-e satöbbi; sok a *változó…”* „Na majd megint meleg lesz” – mondta Péter úr.

Az ég beborult, fura délelőtti sötétség támadt: ünnepi és félelmes. „Barátom, ez, ahogy a német igen kedvesen mondja: doppelt gemoppelt. (? – E.) Az ünnepi mindig félelmes." Hogy gondoljunk csak a rikító drapériákra, és fent a letakart asztalon, műanyagtálkán a kancsó és 6 vizespohár! „Barátom, a vizespoharak! Ivott azokból már valaki egyáltalán?!" Hogy az ünnepi karácsonyfa *anyaga* megegyezhet a keresztfáéval…

Folytatva a természet leírását: és lám a kereszténység e legnagyobb ünnepén még a téli természet is ünnepi csuklyát ölt. Átmeneti nehézségek vannak: a hó inkább havas eső volt, de legalább lett. A boltok és kirakatok tündéri fényben csillogtak a sok gazdag ajándéktól. A Váci utcában elegáns nők promenádoztak. „És akkor, barátom, az az eset avval a nővel, a nagy karimájú, tüneményes, sötétkék *kalap*ban!" A nagy karimájú *kalap* az ő gyengéje, főként az árnyék miatt, amely rávetül a fél orra és orcára! (Istenem, mennyi *motívum!* Ha más lennék, háborognék: ez már nem motívumok, ez egy *kalap*-szalon! VAGYOK, AKI VAGYOK.)

A nő sudársága, a púder- és festék-kezelés, az öntudatos *ingás* – amolyan *elérhetetlen nő* benyomását keltette. „A férfiszépség, barátom – adta tovább a megszolgált tudást ő –, a férfiszépség nem más, mint a tekintet egyfajta csillámlása! No de ez a nő! Mit mondjak, ez olyan szép volt… hogy csak okosnak bírtam elképzelni." Ez nem egyszerű tréfa, hanem a teljesség kisugárzása, tehát egy mély dolog.

A mester mintegy előbukkant a Régiposta utcából. Ezt nem mentségképp mondom. A megindult havazás vagy havasesőzés amolyan igazi semmi különös volt, leszámítva a karácsonyt. A mondott nő akkor haladt el előtte. Az arca nyugodt volt és derűs és távoli; ez föltűnt abban a szent tülekedésben! Halkan dúdolt. „Barátom, maga szíjazza le magát, és ne ájuljon el… Azt énekelte halkan, inkább ritmikus kantálásban, mint valóságos énekben: Esik a hóó, fingik a lóó…"

A mesterben fölszakadtak a gyermekkor tájai, legkivált nagyanyja rengeteg-ráncos arca került elő, ahogy esik bele a hó, és ő látja, ahogy a pelyhek elolvadnak, s megtöltik a ráncok mélyedéseit „igazi vízzel", mint az árkok az utak mentén. Sokat nyaralt ő az idők során egyre hajlottabb idős asszonynál. Fekete, piszkos ballonkabátja úgy feszült a hátán, mint a boszorkányoknak. A nagyanya tanította a mestert először a munkára. Fát kellett vágni és vizet hordani. A vízhordás 50 fillér – a legnagyobb üzlet, csak véges! Fa volt – vastagság, ill. keménység szerint – 10 filléres, 20 filléres, 50 filléres, 1 forintos és 2 forintos. A kis mester és György úr ránézésre megmondták egy fáról az árát; és nem csaltak soha. Kicsit ellenőrizték is egymást. (Ebből az időszakból van a következő megható dokumentum: Szombathy Viktor úr Vértes-Gerecse című könyvében, Bp. Gondolat 1960, megjelent 2400 példányban, ott az egyik fényképen látható a szöszke mester, előtte a súlyos két kancsó. A fölvétel aláírása: Egy címer a remetelakon. A fölvételt ifj. Tildy Zoltán készítette.) A szigorúságra is emlékszik ő, főként annak következetességére. Egy ízben, úgy mondták, nem lett leforrázva a sóska, és ezért az – ez már biztos – olyan keserű volt, mint az epe. Próbálta a mester magába tömni, tengernyi kenyér alkalmazásával, de minduntalan okádékhatnékja keletkezett, így azt mondta, hogy rosszul van. Ami egyszerre volt igaz is tehát és hamis; de lényegében hazugság volt. „Beteg vagy?" A nagymama ránézett. A sparhert körül füst, gőz. A székekről macskák ugráltak. Mert az külön attrakció volt! Ahogy ott a macskákkal lett bánva! Mint egy élőlénnyel! A mester egy ízben tanúja volt, ahogy az ő édesapja egy macskát, miután az egy óvatlan pillanatban belenyelvelt a vízízű levesbe, az atya a farkánál fogva kivágott az udvarba. Akkora nyekk volt, hogy ő elnevette magát és az édesapja is, hangosan. De akkor csúnyán összekülönbözött a mester édesapja a mester nagyanyjával. „Igen, beteg vagyok" – válaszolta ő, bár megérzett valamit a csapda jellegből. Amely foglyul is ejtette őt mert három napig feküdnie kellett az ágyban, de ez lényegében házi áristom volt. Különösen azért lett nagy érvágás ez, mert ekkorra esett az ejtőernyős bemutató. Az udvarról jól lehetett (volna) látni. Sokan jártak hozzá: nagyon vendégszerető volt. Emlékezetes a vendégkönyv! Mindenféle híres emberrel! A mester is többször beírta magát. És mindegyik unoka mérve az ajtófélfához; rendszeresen. A búcsú csóknál keresztet rajzolt a jobb hüvelykujjával a homlokra. „Olyan volt ilyenkor, mint egy pap." A beszédbe, miként mint Gyula úr töltelékszavakat kevert – Gyula úrnál: *gö-gö,* a nagyanyánál pedig: *dn-dn* –, ez kezdetben mindig nevetésre ösztökélte az unokákat (csak jóval később vette ő ebbe észre a rokonszenvességet, az „állítás hiányának" önkéntelen gesztusát egyfelől, és e fura dadogás dadogás-szüneteiben: a védtelenséget). A mester édesatyja nagy haragra gerjedt mindenkor. – Hasonlóan érthetetlen volt az indulat, mikor a környéken tett egyik kirándulás alkalmával Marci úr megkérdezte, hogy mi az a nagy madár a hegy tetején. „Turul-kecske" – válaszolta a kópé mester. „Mozgott a pofacsont." „Ezt meg ne halljam mégegyszer." „De mér" – nyelvelt ő. „Van amivel nem lehet viccelni" – mondta az atya, és maradt fölindult. „Volt ebben, barátom, valami magyaros."

A mester rögtön meglátta a Fát. Tudta: ezt vagy semmit. A kicsiny fa a hunyorgó messzeségben és az ellenőrző közelségben is formásnak mutatkozott, az arányok meghittséget jeleztek, nem valami pöttömséget, volt benne tartás, nem büszkeség, de etika; evvel a szerény tudatossággal dőlt bele egy sarok ölelésébe, egyedül, magányosan. Mellette se fa, se ember! Micsoda szerencsés ez is. Kissé távolabb folyt a nagy dulakodás. „A jótékonyság – piff az anyád! – könnyeket csalt a jelen – apám, én már mióta! – lévők szemeibe, az elérzékenyülés nemes könnyűi voltak ezek – disznó! legalább az állapotját vegye figyelembe! – ékesen tolmácsolva, hogy milyen szép a jótékonyság; és mégis mily kevesen gyakorolják!" Erre idézhető Marci úr tömör kis maximája: „Te, te állat az emberben!" (Mert egy ízben – „érünk lassan körbe" – Marci úr még reggeli sziesztáját töltötte, *alvásigénye* az van néki!, midőn a mester beosonván a szobájába, nagy körültekintéssel, „nehogy szálka menjen a kezébe", megsimította a Marci úr sípcsontját, elérzékenyülve suttogva: „Édes falábúm!" Marci úr úgy felpattant; a mester sokáig remegett

később a félelemtől. A középcsatár, kit annyian szeretnek és utálnak, elüvöltötte a fenti rövidséget. A mesterre vonatkoztatta.)

A Fa körül csend honolt. A mester egy tűlevelet, közelhozva az orrához, eldörzsölt két ujja közt, a jó szag és a fa jelentette sziget-béke együtt volt: a karácsony. A mester elszántan állt a „pöpec fogás" mellett, tapodtat sem mozdult. Az eladó, magas, fiatal fiú, kezében colstokkal sehogyse vette észre az *embert.* („Voilà un homme!" – kiáltott fel a nyár derekán annak a klubnak az Elnöke, hol a mester próbát tett, miután elhagyta a mester a termet; íme, egy ember: és ebben van a legfontosabb, amit Esterházyról mondani lehet! Olyan, mint egy ember.)

Föl-föllebbentette ő magas mutatóujját, hasztalan. Úgy intett ő, ahogy a pincérnek; ez lehetett a hiba. Dehát egy fizetés az előbb-utóbb megtörténik, és áttörvén az örvénylő emberiségen, addig tuszakodott, míg állhatott hátul a buszon: ő és a fája. Az emberek megnézték, mosolyosan bólintottak. „Az elismerés!" Biz', az így szerzett tartalékra szűkség is lett.

„Mi. Ez?" – kérdezte vészterhes szünnel az asszony. „Mi lenne." „Mi ez a csenevész, korcs bozótos?" A mester ajkán volt már a sértődés; merthogy tavaly a Jozef Veverka beállított egy akkora fával, mint egy erdő. „Vagyunk mi az Országház díszterme?" – kérdezte ő hajdan a lányt. Dehát egy lány az elfogult ilyenkor. Most viszont Gitti asszony nem esett a feje lágyára, átlátta a mester pszichikai szituációját. „Így akarod egalizálni?… Vedd tudomásul, hogy az egy igen *stramm* fa volt!" „Hogyne. Levágtunk 1,5 métert belőle, és még mindig *stramm* maradt" – replikázott a mester, s közben nagy ravaszan bontogatta a spárgát, hogy majd a forma kárpótolja a feleséget a nagyságért. „Nézd, szerelmecske. Micsoda formátum!" – azzal az utolsó bogot is leaplikálta, leleplezte az alkotást. Még egy piruettet is csináltatott a fával, s meghajolt.

Állva ott meggörnyedve, gyomrába tolulva a nadrág ö*ve*, illet*ve* a csat, várva az elismerő és meglepett felkiáltásra, tekintete a szőnyeg alól előcsúszó parkettra vetődött, a rejtélyes rácsozatra és a résekre, amelyek – ez volt a nyeremény a nehéz látványban! – pontosan ugyanolyan szögben kanyarodtak, mint maguk a lécek. Ekkor az asszonyi sóhajtás hallatszott, ő egyenesre rúgta ki magát, „mint a balmazújvárosi bicska". „Na ugye" – mondta rögtön. A diadalittasság kérész-életű volt. „Mi ez, Péterke? Ebbe a fába beleharaptak." Ő ránézett a fácskára – „tökkkéletes!" –, majd kérdőn az asszonyra. „Forgasd csak, szépségem" – így a cinikus hang. Ő cselekedett, amidőn, hirtelen…! „Barátom, ott volt egy rész, amelyik nem volt." (Mint az öltözők, ha jól emlékszem.) Beleharapni egy fenyőbe! Ilyet! Ő bólintott; maga volt a megtestesült…; lehet képzelni. Erre Frau Gitti volt aufwärts! „Nem számít, majd a fal felé fordítjuk…" „Gipszangyal" – murrantott a leforrázott alkotó. „Gipszangyal, gipszangyal – marháskodott a párja. – A miénk!" Evvel kimondta a döntő szót – – – – A szűk ebéd után őt beparancsolták hatalmas fotőjébe, de nem ám hogy tallózzon az irodalmi csemegékben, vagy hogy fejének élénk vakarása közepette valamely történetének szabjon új medret, vagy a régit mélyítse vagy laposítsa, vagy akár csak ejtőzzék; nem! Pedig ilyenkor hogy tud egy irodalmi lapot *lobogtatni*!

„Kötözd!" – mondta Gitti asszony az elhelyezett mesternek, és a szaloncukrokra mutatott. Ő nagy örömmel vette ezt, világ életében örült az olyan házimunkának, melyhez nem kellett az eszét használnia. Ezért érthető az ijedt kis felhang a kérdésben: „És a fiszellák?" Frau Gitti épp ízléses csomagokat készített. (A tavalyi karácsonykor volt egy nagy csomag, híján minden kecsnek: spárga meg csomagolópapír! Igenám, de az egy nagyon jó cselekedet volt. Név szerint az asszony érdeme, a mesterből sem hiányzik ugyan a jószándék, de a lebonyolítás képessége néha igen. Gitti asszony tudomására jutott, hogy van egy mérnök, aki egyedül neveli a 7 lányát. Nosza Frau Gitti ment fűhöz-fához, kinek van fölösleg. Majd elérkezett a nagy nap. De ahogy azt ők eltervezték! Hogy az az ajándék személyes is legyen, de ne legyen nyomasztó! Hogy a mérnöknek éppenhogy csak kelljen megköszönnie! A sötét mellékutcába rejtették a lovat, a mester meghagyta neki, hogy legyen résen. Jól is jött ez! Mert gyors bicebócázás után jöttek örülve, de sietős lépésekkel. „Te édeske – mondta ő, miközben lába, a vak, a kengyelt kereste –, én is 7 lányt akarok. Így állnának azok is egymás mellett, mint az orgonasípok, te, és mindegyiknek *rettenthetetlen* nagy orra lesz!" – Tudjuk, másként stb.)

„A fszllkot mndod?" A nő a szájával tépte a csomaghoz a kötözéket. „Azt. A fiszellákot" – mondta a mester kétségbeesve. „Az isten szerelmére, mire vársz, ott a *gomolyag,* ott az olló, kész!" – szakadt föl a párban a baj, mert épp elszakadt neki a kötözéke, de tegyem hozzá: nem ott, ahol kellett volna. Dehát a mester épp a *mérlegelést* akarta elkerülni, hogy milyen hosszú legyen a fiszella, elég-e szimplán, és még el akarta kerülni a kézügyességet is: mert a pamutszálak összetapadnak, megkunkorodnak és vissza stb. „Ha erő kell, és csak az, vállalom" – mondogatta ő büszkén. (Bár az Icsi úrnál megejtett siht-rakodás, mintha ellene mondana ennek… „Ott plusz még csenevész is voltam." No én már csak amondó vagyok, hogy akkor nem sok marad…)

Gitti asszony hogy látta a szerencsétlenség gyökerét, megsimogatván fölélesztette a mestert teszthalott reménytelenségéből, aki már csak azt konstatálhatta, hogy a méretre vágott fiszellák ott hevernek szorosan egymás mellett, mint „halott kukacok", csíkozva a karfát. Ő tettre készen összedörzsölte kezecskéit, és háládatlanul azt mondta: „Nem hosszúak ezek?" Kicsit aggódott. „De Péter, hosszúak." „Ugye-ugye. No nem baj. Majd csak *kieszelünk* valamit." „Hosszúak, Péter – folytatta még a Frau Gitti kimérten –, pont jó hosszúak." Kötözött, kötözött ő.

Végezvén, kiment a Fáért a loggiára, kétszer is fennakadt az ajtóban, törés nem következett be, csak a levelek újabb hullása. Akkor aztán kiderült, hogy a kis fa alul túl vastag, nem fér be a tartóba. „Kis ember nagy bottal jár" – adta alább a mester. Az asszony előrehajolt, nézegette a problémát, ruhája elöl meglobbant, s a mester rögtön

odafúrta nagy és átható szemét, e nem hivatalos dekoltázsba. „Gittus, te nekem *kebelbarátom* vagy." – Egy ízben ők ketten egy félnudista strandra látogattak el. Ő tüstént körbejárt, majd visszatérve asszonyához elmondta, hogy véleménye szerint az asszony „jól áll", „biztos középmezőny" vagy „az élmezőny alja", ami „nem kis szó". Egy másik séta után lélekszakadva rohant a nagy ember. „Édeske – lihegett-, ezt nézd meg." A mester ugyanis egy bombasztikus néger nőt látott, ülve a szabadtéri (!) bárpulton. „Barátom, mint a maga feje! De úgy képzelje, mintha a maga feje rugós lenne!" Elment a derék asszonyka, lássa a néger csodát, de mikor visszatért azt mondta: „Nem találtam." „Nem is olyan fontos" – mondta a homokba ágyazott mester, anélkül, hogy a szemét kinyitotta volna.

Nyeszetelte, gyűrte ő a fácskát, csoda, hogy maradt rajta örökzöld levél. „Egy nyeszlett jó kis fa ez" – mondta végül győztesen ő, s az asszony nem ellenkezett – – – – A természet – a délelőtti nekirugaszkodás ellenére – nem öltözött ünnepi díszbe. Nagy, tehetetlen hófelhők szolgáltak sötétítő függönyként.

„Tudja, barátom, ahogy kimentem a konyhába a lányomért, hogy majd a benti »angyal-csilingelésre« *elkezdjük* az ünnepet, s ráléptem egy kibicsaklott konyhakőre, hirtelen megvilágosodott, hogy már rég karácsony van." Talán nem figyelt ő, vagy általában az idő, illetőleg az ünnep trükkjeire gondolhatunk, de tény, hogy ő már benne járt jócskán a karácsonyban. „Gittus! – kiáltott be, miközben lehajolt, hogy megigazítsa a porladó követ – Gittus, karácsony van!" De mivel az asszony kiszorult a gondolatmenetből, azt hitte, froclizzák, és eszerint is válaszolt. A mester az övező értetlenségtől kedvetlenül Leszerelte Mitocskát az Edényről, s közben-közben sugdosott a kicsiny fülébe, „vázolta a helyzetet", fölemlítvén, hogy a karácsony kimeríthetetlen bányája a költészetnek; mennyi minden esik e napra! a gyermekeknek ajándékot ad a kis Jézus, még úgy is, ha előtte való hetekben ugyancsak rájuk ijesztett a Mikulás, illetve a Krampusz, és mialatt a kedves mama éléstára összes kincseit felrakja, ostyát, diót, almát sat.; a betlehemesek éneke megzendül az ablak alatt. – A mester is betlehemezett, igaz csak a III. Pásztorig vitte. Jártak egyik katolikus családtól a másikig. Egy ízben ő hogy szerepe szerint elkurjantotta: akisjézusmegszületettörvendjünk, és előretoppantott, érezte, hogy megsüllyed a padló, mintegy kiugrik alóla. „Szabályosan hullámzott a parkett." Ez még nem szült volna nagy bajt, mert fegyelmezett kis társaság volt az övék, ha a felnőttek, akik álltak izgulva körben, nem csináltak volna úgy, mintha semmi se történt volna. „Szó nélkül integettek, *biztatóan,* hogy nem történt semmi, csak nyugodtan… Már hogy a túróba ne történt volna! Szegény szentjózsef (sajnos azóta disszidált az NSZK-ba; nem ezért – E.), mint egy részeg matróz dülöngélt szentek és királyok közt, megbillenve meg lezúzta a szűzmáriát!" Erre az Esterházy, a vékony fiúcska-hangján, elröhhentette magát! „Valahogy lefutott azért a dolog. De abból már csak a rettenetes melegre emlékszem, de nem a suba miatt – a III. Pásztor suba nélkül: az elképzelhetetlen! –, hanem az arcom. Mint egy pofon után." Ehhez vagy egy másikhoz közel is állt ő: úgy tetszik, a fiatal, pirospozsgás káplán tenyere ugyancsak viszketett!

„Na, fiam – mondta a mester fáradtan, mert hát a pelenkázás, így állva, megviselte őt; nemkülönben az áldozatot: a *begyűrés* elégtelensége a teljes lucskossághoz vezetett –, na, most majd csönget az angyalka, illetve az ő megbízásából az anyád, és mi bemegyünk." Vártak apa és lánya az orrfacsaró bűzben, de nem ám karácsonyiban, az Edény maradt a hokedlin. „Csöng angyal" – mondta a kislány. „Épp most móndom a Mitocsnak – üvöltött befelé ő –, hogy ha csönget, Gittuskám, *ha csönget!* az angyal, akkor mi indulunk." „Jól van, jól van." Valósággal frappírozva volt ő.

„A csöng" – vidult fel a gyereki arc, s ők bevonultak. A fiatal pár meghatódottan leste a kicsit, akinek szemeiben ott tükröződött a sok gyertya és a nekilendülő-bonduló csillagszórók. „Akkor most imádkozunk." „Imi, imi – mondta Mitocska. – Papaka gugol, mamaka gugol" – hogy ti, térdeljenek le. Valóban. „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miként a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, bocsásd meg a mi vétkeinket, miként mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vigy minket a kísértésbe, hanem szabadíts meg a gonosztól."

„A fa" – mutatott Mitovics Kázmér a fára, miután sebtében megvizsgálta a vitababákat, nagymacikat és pucérleókat. „Hibátlan okfejtés" – gondolta ő, és felkapta a kicsinyke teremtést, s forgott, pörgött vele az egekig. Midőn letette, és mindketten tétován lépegettek a szédüléstől, amaz egy tűlevelet emelt zsíros-párnás kezébe. „Papaka! Kis papaka – nézett kérlelve apjára –, vissza!" – és nyújtogatta a fa felé a levelet. A mester tehetetlenül simogatta az arany fejet. „Ne haragudj." – – – – Bizony minden évben az egész háznép apraja-nagyja felkerekedik, hogy jól felcsizmázva, a csikorgó havat meglábolja az istenházáig; az apró-cseprő népségnek majd a szeme vész az álmosságtól, de azért mégsem maradnának el a világért, hogy a kis Jézuska ajándékát meg ne köszönjék, s a kizárólag e célra fogott verebet ki ne eresszék a templomban. Gyönyörű idilli kép, mely amily naiv, épp annyira magasztos.

Bahh, csikorgó hó! Wo ist der Schnee von vorgestern? De persze „meglábolták az időt" a kicsiny katedrálisig ők, megemlítvén a fehér karácsony pozitívumait – dehát: az adott időjárásba kell minden évben az ünnepet beletenni. A templom belül úgyis olyan, amilyen; biztos pont. Menet találkoztak a testvérekkel és az atyával. A mester édesanyjának még mindig fájdalmas volt a lába, s a szent asszony egyébként is kicsit finnyás a sok emberre. „Olyan *turbulens* ez, fiam." A férfiak toporogtak a templom előtt, körbedongták Frau Gittit, György úr tiszteletlenül hátbavágta, Marci úr stb. Az ősz hírlapíró aggódott. „Tudja, barátom, nevezett szemére lehet egyet és mást hányni, ne kurziváljuk, barátom, de annyi szent: két dologban verhetetlen: a homlokát ahogy gyűrögeti és az aggódás." Azt az aggódást tanítani kéne. „Gyerekek, talán helyénvaló lenne bemenni, akkor hely is jutna." „Ne izgulj, fater" – mondotta György úr erősen.

Végül hely mindenkinek jutott, csak a mesternek és Marci úrnak: álló. Sok nép érkezett, a sűrűségre jellemzésül annyit, hogy úrfelmutatáskor nem lehetett letérdelni. Kedves öccse karját karjába fűzve, szinte babusgatva támogatta, s állva a temérdek rendes-katolikus ember közt, torka összeszorulhatott volna a közösségi érzéstől (melyre jó esélye volt, hisz a kevéske tülekedés, a kicsiny, végzetszerű tipegés a tömeg önmozgása következményeként, mert elég, ha nyílik a gyóntatószék ajtaja, sőt elég egy mélyebb sóhaj az elmulasztott gyónások miatt – mindezen mozgásokat követő törleszkedések, súrlódások és suhanások mintegy a közösségi érzés fizikai kifejeződése voltak – „46-ban lehetett így, barátom, egy-egy zsúfolt *kolesz*-szobában" –; néki nagy vonzódása van ehhez az érzéshez, legpregnánsabban a strandon tehet megélni – minő mondén díszlet! –, ülni kell a zöld füvön, fáradtnak kell lenni *bizonyos* labdajátéktól, kevés a pokróc, így néhánynak a füvön kell ülnie, néki hallgatnia kell, de nem is kérdezik, éppenhogy ismerik csak, majd valakinek elé kell tolnia egy korsót, ekképp beszélvén „nesze, fűzfa, jól játszottál", érteni kell persze *eleve* ahhoz a labdajátékhoz, és hajtani kell, hogy ragacsos legyen a test az izzadástól, és a kéz is csússzon meg elsőre a korsó zsufa testén, ugyanemiatt), mindezek helyett azonban – már bocsánat a vígjátéki fordulatért – összeszorult a torka a magánytól, „a tekintete levált a szeméről", ott látott mindent és mindenkit, *„s neki kevés indoka maradt".*

De jön a szó: „Tudja, barátom, bármely létező minden létezőnek megfelelője; ezért a létet mindenkor egyidejűleg elkülönültnek és összekapcsoltnak látjuk. És tudja, édesem, ha túlságosan követjük az analógiát, minden azonosként egybeesik; ha pedig azt kerüljük, minden szétszóródik a végtelenbe. Mind a két esetben megakad a szemlélődés, egyszer azért, mert túlontúl élénk, másszor azért, mert megöltük."

Érthető rémülettel imádkozni kezdett ő, melyből igen hétköznapi eset zavarta fel az áldozáskor, Marci úr egy helytelen, nem odavaló megjegyzése, egy „lila nyuszi" esetleges „elrablásának kívánásától". Méltatlan volt ez Marci úrhoz, és kimondom kereken: méltatlan a mesterhez is – főként az a visszafojtott, diákos nevetés, melyet a hát erőteljes rázkódása jelzett, ami azután átterjedt a Marci úréra is, kedvetlen megbotránkozást keltve a hátrébb ülő édesapában. „Ne rázd magad, öreg" – mondotta most Marci úr tiszteletlenül, már a templom előtt, és piff! hatalmasat csapott az ősz hírlapíró hátába. „Fájt" – mondta az apa. „Mit vártál?"

Álldogáltak még ott, néhány szót váltva a szomszédokkal. Marci úrnak odaköszönt valaki, Hús úr. „Hús és Basa jöttek le a lépcsőkön." A jobbszárny az éjféli misén! „Össze vannak szokva, mi?" – vigyorgott Marci úr a visszaköszönés után a mesternek. „Fater – mondta az épp édesapjának –, szereztem neked egy kis csemegét." És elmondta, hogy sikerült szereznie *igazi keserű* csokoládét, bittert. Tűvé tette ő a várost. Jól emlékezett a gyermeki évekre, hogy az apa: a keserű csokoládét kapta, mert azt szereti. Ugyanígy volt az édesanya a csirke háttal. Furcsállta ezt már érett fejjel és ízleléssel, dehát istenem! Ha azt szeretik! „Szereti ám majd megmondom kicsoda" – tört ki az édesapából jókedvűen a sok év keserűsége (tréfa – E.). Micsoda elrejtése az igazságnak! Így derült ki, szinte a véletlen folytán, igaz, lehetett tudni máshonnét is, hogy a mester szülei önfeláldozó típusok. „Csak mellet és combot akarok" – mondta a későbbi ellenőrzéskor az édesanya.

Elbúcsúzott a két család egymástól, ki erre, ki arra, álmosan. Gitti asszony belekarolt a mesterbe; az, mint egy idegen. A hótalan szenteste a végéhez közeledett; de a kis konyhában – melynek hideg kövezete utálatos hőmérsékletű volt; „csúf", szokott topogni Dongó Mitics – még utolszor felvillant, hogy aztán átadja, a természet örök rendje szerint, helyét a holnapnak. Mezítláb, elforgatott pizsamában cicerélte ő az ünnepi kocsonyát, amikor Frau Gitti (papucsban!) egy már folyó, de a mester előtt ismeretlen beszélgetés eleméül azt mondta: „Talán nem túl sok a hús benne." A mesternek illett válaszolnia, de nem tudta pontosan, mire vonatkozott a szó. „*Tobzódunk,* rendesen" – mondta végül tartózkodóan, és az ecet után nyúlt. Villáját beledöfte a kocsonyába, apró ide-oda mozdulatokkal megbontotta a felszínt, és a szörnyű szakadásba ecetet öntözött.

A hivatkozás helye

67 „Szerzünk bort, búzát, békességet, és csapunk egy kis murit" – mondta a mester keserűséggel. (az utolsó vacsora) A szertár előtt álltak az utolsó edzés után. A mestert igen megviselte az a processzus, az tehát, hogy minden edzés után vissza kell vinni a szerelést. Kezdjük ott, hogy mindig elfelejti. „Van ilyen. Nincs a véremben." No de azért akad rendszerint olyan, aki mikor ő lehajolván a kicsi öltöző bejáratának alacsonysága miatt, távozna, figyelmezteti. Ez őt rosszul érinti. És aztán ahogy viszi! Mintha költözködne! Pedig hát miről van szó: egy nadrág, a mez, két zokni, egy pár cipő! Mondhatni: semmi. És mégis, ahogy a cipő meg-megugrik a kezében, mint egy tüzes *csincsilla,* a zoknik „döglött sálként" tekerednek a csuklójára – és ő célhoz ér: az már valami! Arra a célszerűségre pedig, ahogy a nadrág bele van tekerve a mezbe – „két legyet, barátom, annyit!" –, arra kifejezetten büszke ő. És akkor a szortírozás!! A szortírozást elhagyja. Körbenéz, mint valami kis ünnepi szónok, és ha Özsen úr nem figyel, a kis gomolyagot gyorsan valamelyik kupacba rejti. Özsen úr persze pontosan ismeri a mester mester-kedéseit (szójáték), és: „jót röhög magában". Parány kezével megpaskolja a mestert: „Jól van, Péterkém, hajtsatok!" Ő felkapja a fejét: „Hétköznap, Özsenkém? Nincs meccs." A szertáros lesunyja a fejét: „Mindig." Tetszetős.

Toporgott a csapat a túlfűtött szertárban, mentek is volna, maradtak is volna. A szezonzáró vacsora részleteit kellett megbeszélni. „Hová menjünk?" „Fiaim" – terjesztette ő ki öntevékenyen a kezeit. Armand úr – amúgy a helyzetek ura – a háttérben szöszmötölt, mint már régóta, hogy a dolgok nem mennek, hanem állnak. Valami eltörött

Armand úrban. Egy edző, bárhogy is alakuljanak a környezetek, felelős a csapatáért. És ők most… „Tudja, barátom, sőt, mon ami, én sokkal szerencsésebb helyzetből indulok. Nincs kollektív bűntudatom.” Igen: a mester maga a kecsegtetés. Armand úr túl sok mindent képviselt, ami csődöt mondott, és noha Armand úr személy szerint makulátlan, ez benne („ezért!”) töréshez vezetett, lám most is hangsúlyosan eltűnt a polcok között, igen fontosnak látszott számára, hogy rendbe tegye le a szerelést. „Az apák helyzete.”

A mester hát tovább. „Fiaim. Menjetek a városba. Találkoztok ott egy söröskorsót vivő emberrel. Menjetek utána, és ahová bemegy, ott mondjátok a házigazdának: a mester kérdezteti, hol az a terem, hol csapattársaimmal elfogyaszthatom a vacsorát? Ő mutatni fog nektek egy tágas, étkezésre berendezett termet.” Ez hangzott el a lepusztult, kicsinyesen újjá épült öltözők tövében. A Jobbszélső pofát vágott. Hogy ő odakapta a tekintetét, azt mondta: „Petikém.” – – – – A megoldás, mint annyiszor, György úr kocsmája lett. Ő előbb érkezett, ült György úrral a „halott” flipper mellett. A nagy testvér fáradt volt. „Szereztem húst és olcsón krumplit.” „Saláta? Saláta lesz?” (Bármilyen közös vacsora kilátásba helyezésekor ő tüstént a saláta után kutakodik. Pl.: „Ha megveritek a Tesit, a Bárányban egy vacsora!” „Köszönjük, Pék úr! Saláta lesz?”; „Ha, akkor.” „Ubi-saláta?” stb.) György úr nem válaszolt. Néha unta a mestert.

Bejött egy nő. „Figyeled a mamát – mondta a csapos –, szerelmes belém.” „Természetesen.” De talán tényleg lehetett a dologban valami, mert az asszony nagyon rászállt György úrra. Mikor elment, sietett vissza a trafikjába, a mester így szólt: „Ez úgy beszélt veled, mint egy rosszféle feleség.” „Láttad? – válaszolt gyerekes lelkesedéssel György úr, aminek ő megörült, de azután az öcs egy figyelmetlen, gyors oldalpillantásából látta, hogy kicsikét unja, inkább a mester kedvéért van az érzelmi dagály –, láttad? Ezzel leplezi.” „Úgy szokták” – dörmögte az országos hírű író. Megállt mellettük az anyóka a vödörrel és felmosóronggyal. A feje erősen röcögött. „Egy húszasért kitakarítja a vécét – súgta György úr. – Megéri. Tudod, milyen iszonyatos meló?” A mester nem árulta el sanyar tapasztalatait (előfelvételi). Az anyóka fogatlanul rávigyorgott György úrra. (Az öregasszony távoztával nem állta meg a mester, hogy meg ne jegyezze: „Haver, én azt hiszem, ő is… ő is kedvel téged.” „Helyre fehérnép” – csippentett a fiatal férfi a szemével, mivel tréfaszerető ember volt.) Az anyó beszélt, és beszélés közben, annak és a fejének ütemére, ütemesen rázta a vödrét, mely „istentelenül nyiforgott”. „Gyurikám, nem csodálom én, hogy nem kell ez a nő *mágának…”* A kakmutter *kísértetiesen* úgy beszélt, mint Kassák úr. „Gyurikám, én mondom, igaza van. Ha én férfi lennék, oszt ezer *karóm* lenne – itt úgy vihogott, hogy a hidegek futkároztak a hátakon –, ha ezer karóm lenne, az 1001.-re se bíznám ezt a nőt.” „Jól van, anyám, döntsön be egy fél cserit, aztán tűz haza.” „Haza, haza…” – motyogatta megint magába zökkenve az öreg, de György úr kíméletlenül a pult felé terelte. A mester bűntudatosan megkönnyebbült.

Felállni készült ő, de György úr a tenyerét a mester vállán tartván, az elgondolás kudarcba fúlt. „Ülj már le, beszélgessünk egy kicsit.” A mester igazán nem tudta, hogy sírjon-e vagy nevessen. „A *vagy,* barátom, pont az.” „Nagyon kis baba *bájz*lit csinálok ebből” – és körbemutatott. „Fele királyságom” – fordította le a karmozgást az ember nyelvére a mester. „Először is a tűzfalat benövesztem futóbabbal. A mutert már kérdeztem, hogy mikor kell a futóbabot ültetni.” „És tudta?” „Ötölt-hatolt, de mikor aztán mondtam, hogy ne lavkázzon, hanem kivele, arra megsértődött, kizavart, hogy ne szemtelenkedjem.” A mester levegőt vett, hogy hozzáfogjon kifogásai láncolatához, mely György úrnak a világhoz való viszonyát vette volna, szokás szerint, célba, de amint ismét a gyors oldalpillantással találkozott, csak kiengedte a levegőt. „Ffff.” György urat a kellemetlen dolgok következetesen hidegen hagyják. „De a vacsoránál már béke volt, és megígérte, hogy megkérdezi azt a colos pofát, az ért hozzá.” Az bámulatos, hogy György úr ki mindenkit nem ismer – a mesterhez viszonyítva. „Az a magas, aki régen csendőr volt, azt hiszem.” Őneki rémlett valami. „Nem testőr?” „De.” „Egy igazi muskel-tier.” (Így jár kedvében ő német fordítóinak. Egy úr.) „Mindenesetre a család régi tisztelője.” „Szóval először a futóbab, aztán egy zongoristanő.” A mestert elkapta a gépszíj: „Kis fonnyadt öregasszony, cigarettás, francia hang, az ablakon tábla: MINDEN ESTE MARGÓ, nagy arany betűkkel…” „Úgy valahogy” – élte át György úr. „És nagyon *bír* játszani.” A mester, állítása szerint, a bír szóval szemben teljesen elvesztette a nyelvérzékét. Lássuk in statu nascendi e nyelvi elfogultságát: Mászkálnak mondjuk Csucsu úrral egész délután, szó nélkül, mert igen tud (bír!) ő Csucsu úrral hallgatni, de aztán valamelyik pálya szélén, betonfélkaréjban vagy betonlépcsőn vagy csak egy kidöntött villanyoszlop betongerendáján – mely utóbbi úgy áll a pályát körülvevő dombban, mint miként egy hatalmas fogpiszkáló – egyikőjük azt mondja, fejével bökve valamely érdemes játékosra: „Bír.” A másik (ha tehát stb.) bólint: „Bír.” És megy a világ a kerékvágásba.

„És nagyon bír játszani” – lelkendezett tehát ő a leendő zenész iránt, de György úr valóban lehűtötte. „Az nem számít – mondta szürkén –, csak zene legyen. Más a kulcs.” A mester épp rossz kedvre cserélte volna jó kedvét, midőn György úr kezébe nyomott egy papírt. „Piszkozat. Nézd meg, te mégiscsak nagy *stiliszta* vagy” – és visszafojtotta a nevetését. A mester nekilátott.

T. T. O!

Azzal a kéréssel fordulunk a T. O. vezetőjéhez, hogy üzletünk nyitvatartását az eddig 10-22-ről 11-23-ra módosítani szíveskedjék. Kérésünket az alábbiakkal indokoljuk: Az üzlet forgalma felmérésünk alapján 10 és 12^h között max. 500 Ft. Ez a nagyarányú bevételcsökkenés a nem régen megnyílt büfék forgalomelvonó hatásának tudható be. Tapasztalataink viszont azt mutatják, hogy 22 és 23^h között nagyobb lenne az üzlet bevétele és ezzel némiképp pótolni tudnánk a délelőtti bevételcsökkenést.

Kérjük elképzelésünk támogatását.

Tisztelettel: + +

Most meg őt fogta el a sebes érdektelenség, bólintva visszaadta; csak annyit mondott: „Az *és* elé vessző kell." „Dögölj meg."

Ahogy lassan szállingózni kezdtek a fiúk, úgy nőtt György úr munkaköri kötelessége, és ennek arányában „sápadt szét" a két testvér bensőséges, bár feszültségtől nem ment együttléte. „Uraim – hajolt meg az üzletvezetőhelyettes –, sikerült önöknek a különtermet rezerválnunk." Azzal a sarokba mutatott a három összetolt asztalra. Még el sem ült a visszafogott mulatás a dolgon, mikor György úr már újabbal kedveskedett. Mert odalépett hozzá Farkas bácsi, hogy hajszál van a korsójában. „Hol?" – kérdezte György úr hangos jóságossággal. Az öreg mutatta. „Papa, az nem hajszál, hanem jelzés az üvegen." „Jelzés? Belülről?" „Persze, jelzés, hogy addig kell tölteni." „Na, kisapám, akkor vidd szépen vissza, és töltsd *addig*." Állhatott György úr leforrázva, hogy a jogos igényt kielégítse. A mester úgy érezte, öccse ismerte a legelején is a végét. „A Farkas bácsi lányai!" – szőtte aztán tovább ő a gondolatát. Edit és Klári. A mestert sokáig mardosó bűntudatba kergették. Örökzöld katolikus bűntudat volt: még iskolás se volt, mikor belebújt a két lánnyal egy zsákba! Elébb az egyikkel, aztán a másikkal. Nagyon jó játék volt, „öngyilkosdi-játék vagy mi", kipirult az arca, emlékezni lehet a forróságra. Csak aztán felmerült a bűn lehetősége, és vége lett a hancúrozásnak. Meg volt ő szeppenve sokáig; „sajnos". – Később Farkas bácsi rossz pászba került, elivott mindent. Meg- amikor a két ballagó lány bankettjére beállított, a sok puccos, turnűrös pesti dáma közé! Hihetnők, micsoda jelenet, író tollára való. „A jelenet, a botrányos, talán egy régebbi (idősebb?) író tollára való… Tudja, mon ami, Farkas bácsi fenséges volt. Jelzem, ma is az. Velem szemben is őrzi ezt például. – Tiszteli is ő! – Ahogy ott megjelent rongyosan, soványan, borostásan, és mégis valahogy úgy, hogy nem kért számon semmit, se szalámit, se sonkát. Én én vagyok, ti: ti; nem haragszom. Ilyen volt. Konkrétan persze enni akart, szalámit, sonkát. Azt állítani, hogy a lányok *repestek* volna, nyilván túlzás. És persze volt skandallum is; a felszínen mindig skandallumok vannak" – vágta ő el a színes fonalat.

Közben megérkezett Armand úr, mint egy a sok közül. Leült az asztalhoz, ahol már néhányan ültek, köztük a mester is. De a leülés nem lépett a jópéldák sorába, volt, aki felállt és elment nézni a flippereseket, vagy maga is beállt játszani, vagy György úrral kvaterkázott, míg az a korsót bűvölte, miközben mások is érkeztek, ugyane sorssal. A flippernél állt egy lány. „Omlós." De Csucsu úr azt mondta: „Együtt járt velem általánosba." A mester tapintatos volt (mint egy őrgróf, ha-ha-ha). „De most mintha csekély díjazás ellenében is…" „Egy korsó. De ha megkéred, jókedvből is." „Nagyon szakadt." „Velem egyidős" – ismételte, mint egy érvet, Csucsu úr. „Fehérmájú?" „Dehogy. Rendes kurva."

Az asztal az állandó változás állapotában volt. A mester nyugtalanul pillantott végig e „formátlanságon". Megmondom őszintén, ahogy van – jellemző „hep"-je ez –, attól tartott ő, hogy a búcsúvacsora nem fog *elkezdődni*. Valaki szerzett egy üveg román konyakot, mely körbejárt. (A Sérült Balszélső hamar becsiccsentett.) „Én nem tudom, mon ami, más hogy van vele, de én vártam valamire." („Lehet idézni.") A mester ezt, az előbbit *persze,* elmondta a Balhátvédnek, aki ezt jóindulatúan félreértette, és sürgetni kezdte György urat a vacsoráért.

A sörök jöttek automatikusan, az arcok pirosultak, Armand úré is. Kibontakozott a vészterhes jókedv. A mester abban bízott, hogy a vacsora – „a biológia elemi ereje" – majd összetereli az embereket, és majd Armand úr feláll, megköszörüli a torkát, és kis meghatódottsággal – mely, láttuk, nem idegen tőle, és a közösségi feladatok ki is hozzák szépen belőle – elmondja Évvégi Beszédjét, azaz értékeli a teljesítményeket, közli a statisztikákat, a legjobb átlagteljesítményt; a legeredményesebb góllövőt (ez a mester lenne 24 góllal), aztán pedig bejelenti… Igen, bejelenti, hogy lemond vagy nem mond le. Mert valahogy ez sem volt világos.

De a mesternek csúful csalatkoznia kellett. Első etapban önmagában, aztán az alakulásban. „Tisztességes sorrend." „Urak, a kaja" – harsant György úr, s karján mint gyöngysor a tálak. „Te, mint egy igazi pincér!" – ámult ő csodálattal az öccsére. A pincérekhez nagy az affinitása neki. „A savanya – varázsolta elő a pincér a kis szürkés-fehér porcelán tálakat az ecetes paprikával és csalamádéval. – Jó erős. A Holubka küldi a csapatnak." „Kezdődik" – dörzsölte össze a kezét ő, mert a szagokra megindult a fiúk áramlása, a visszaáramlás. Látta, ahogy Armand úr rövid (de új) bőrzakójának külső („!") zsebéből kiveszi a kockás papírt, széthajtja, simít rajta, összehajtja, és megköszörüli a torkát.

A tálak megnyugtató folytonossággal érkeztek, nem mézesmadzagról volt szó, mint annyiszor, és oly gyorsasággal, hogy aki előtt már volt étel, az értelemszerűen várt. Igazi harmónia lett ez így, mert, aki előtt semmi, az is értelemszerűen várt. Mint minden harmóniát azonban, ezt is kuszaság követte.

Puffanás hallatszott váratlanul, rögtön utána meg a Csucsu úr volt osztálytársnőjének a sikoltása („Tudja, olyan volt, mint egy filmben, és hogy ez egy *szinkronizált* hang.") és még egy reccsenés is. „Mintha ruha szakadt volna, csak súlyosabban. Vagy mondjuk: mintha egy nagyon drága ruha szakadt volna föl."

A mester eddigi gyakorlatából úgy vélte, hogy ő a borosták, kavargó csípők, lapos, megemelt mellek, a kátrányozott falú W. C., eldugult lefolyó fölé emelkedő zavaros, sárga tó, elmázolt szemöldökök, fölrepedt, vérző ajkak, vérerek által körbejárt szemgolyó, savanykás száj- és áporodott hónaljszag, elgurult sliccgombok, soha nem záruló cippek és a sok női far – mint megannyi humanista rekvizitum – között jól eligazodik, most azonban, hogy a

földön fekvő férfi arcát látta, és a másikat, hátulról, csak a széles vállat, amely *alól* néha kiliffentek a lábak a rúgásra, és rúgták is a földre tett arcot, ő mozdulni sem tudott. Pedig az ő helyzete volt a legelőnyösebb. „Tudja, barátom, féltem. Egy ilyen arc… főleg a reccsenések…" Armand úr kilökte maga alól a székét, ott is termett a viadalnál, de ekkor hirtelen György úr – bűbájjal megszabadulván edényeitől – megmarkolta a széles vállat, s mint miként egy macskát, fölemelte a köpcös támadót az áldozatról; maga felé fordította, és egyben óvatosan eltartotta. „Ne legyél buta" – mondta neki az öles termetű ember. „Rendes kis taxisgyerek – mondta egy későbbi terminusban György úr –, sokszor vitt haza, ha mák voltam." „Dekát így rúgni" – mondta a rémülettől finnyásan ő. „Tudod, mi van. Elöntötte a vér az agyát."

A jelenet még húzódott-halódott; jellemző adat erre, hogy egy félóra múltán a mester megpillantott a cipője mellett egy közepes méretű gombot. Fölemelte. „Egy sliccgomb" – mondta botrányos nyíltsággal. „Add oda a macának" – mondta kajánul valaki. Ő tiszteletteljesen kitágította ezt a kis apróságot, szólván: „Ereklye. Piff" – és elpöckölte a gombot. Amit mindenki érthet, ki így, kí úgy. (Egy mondat körmönfont megidézése.)

Az asztalon voltak a húsok, kevés kivétellel, és hűltek. A natúrszelet, a rántott hús és a krumpli. „A legjobb fajta törtkrumpli." „Megöltelek volna, Gyurikám, ha rizsát hozol!" – mondta a Beállós. „Ez van." György úr, úgymond, „nem karmolta" a Beállóst.

Ekkor a mester, ahogy szokása volt, akár a legjobb éttermekben is, kézzel megfogott egy krumplicskát, és bekapta. „Az etikett én vagyok" – mondta ő az idő, a történelmi idő által aládúcolva. De most nagy hiba történt. Mozdulatára elszabadultak az indulatok: a fiúk enni kezdtek. „Várjunk talán" – próbálkozott ő. És ami a legfantasztikusabb, eközben – nyilván tudat alatt – újabb krumpli után nyúlt, sőt mintegy teliszájjal beszélt.

Teljes lett a zűrzavar. Volt, aki már nem evett, volt, aki még nem evett, volt, aki most kezdett hozzá. A Beállós csontokat gyűjtött a kutyájának. A Fiatal Fedezet tréfából ellopta Icsi úr egyik húsát, aki ezt nem vette észre, így nagy volt a nevetés, midőn a Fiatal Fedezet teliszájjal megkérdezte Icsi urat. „Elég?" Icsi úr, mint mindig, udvarias volt, végigsimított jellegzetes, drótszőrű haján: „Köszönöm kérdésed. Mind beszédek után, azon kapta magát, hogy mellette suttognak, konspiratívon suttognak. „A módozatokról." hogy jelentsék ők be, mennyiségileg, mind minőségileg…" „Hülye." (Köztudott volt: „Icsi úr az ízlelőbimbóit a talpán hordja".)

A teendők némelyhol megszűnvén, kis beszélgető csoportok keletkeztek. A mester megkövülten észlelte, miközben köré is egy csoport kerekült, hogy az este nem hogy elkezdődött, de túl van a delelőjén. Az ilyen-amolyan hogy ha Armand úr nem maradhat edző, akkor leállnak. „Hogy-hogy leállunk'?" – gondolkodott el ő. „Ez csak ijesztgetés lenne – világosították fel halkan –, csak tanúsítani kéne, hogy Özsen így meg úgy." „De ez nem igaz" – mondta ő döbbenten. „Hát így szóról szóra nem történt meg – mondta a Másik Összekötő –, de lényegileg Özsen miatt megy az Armand." „Ez igaz." „Komoly vereség volt, barátom. Egyrészt a suttogás… Csoportosultunk, suttogtunk jó ügyért, de senki nem állt föl, hogy az asztal fölött egy az egyben elmondja… Aztán ez a sok beszéd nem tett jót a gyerekeknek. A cselekvéseikben megfoghatók: kemények például vagy sunyik, ki hogy. De tudja, mon ami, itt ezekkel az *elméletekkel,* amikkel *előálltak*…!"

Szívét mindazonáltal, egy rövidke intervallumra, melegség öntötte el, hogy mégiscsak ő az, aki köré e vitatható csoportosulás megtörtént; érezni, hogy ha más is, de egy közülük. (Hohó, itt még várja meglepetés!) Játszani kezdték a pöckölőst; ez az italok előrehaladt állapotára utalt. „Tudja, kedvesem, kinézni két sörösüveg között, úgy hogy egyik se dőljön el, nem kis dolog."

A mester odament Armand úrhoz, hogy végre is tiszta vizet öntsön a pohárba. Félrevonta a meggyötört edzőt, s *halkan* beszélni kezdett. „Nézd, Armand, maradj." A beszélgetés hamar véget ért. „Hagyjuk ezt, Péter." Nézték egymást. Talán mások is megéreztek valamit a pillanatból, de azért a sör fogyott, a pöckölők pöcköltek. „Próbáljátok meg. Tartsd össze őket." A mester mérgesen belecsapott a levegőbe. „Hagyjuk ezt" – mondta most ő. Megint csak álltak. Dühük ellenére nem haragudtak egymásra: ismerték egymást. „Tudja, barátom, az én helyzetem *szerencsésen* könnyű: én játszom!" Istenem, de könnyű! mondhatom.

Ő visszaballagott a helyére. A zsíros tányérokon összegyűrt szalvéták csomósodtak. A Jobbszélső már várta. „Mit fűzöd! Végre, hogy elmegy." Ő nem jutott szóhoz. Nem gondolta, hogy Armand úrnak ellenségei is vannak! A suttogásokból úgy tetszett, egy emberként állnak az edző mögött. („No dehát épp ez a suttogások sajátja!") Ezt megmondta a Jobbszélsőnek. Az vékonyan fölnevetett. „Petikém! Mit tudsz te itt a dolgokról." „Hogy-hogy" – hebegett ő. „Úgy! Hogy te itt vagy az edzéseken meg a meccseken, aztán kész, mész haza." „Miért? Mi van még?" – kérdezte ő sértődötten. A kis fekete fiú ránézett a Beállósra. Ő is? „Hogy micsoda? Mi egész héten bent gályázunk a gyárba. – Kicsit várt, aztán tovább mondta: – Mit képzelsz?! Neked nincsenek ellenségeid? Téged nem dumálnak ki?" Állt. „Ez így van mindenütt, Petikém" – szólt a Beállós.

A hivatkozás helye

68 György úr siettette a véget. „Záróra!" Ekkor Armand úr fölemelte a kezét. Csönd lett ott. Esterházy Péter szíve megdobbant. Kicsit hiába, mint rendesen. „Az első edzés időpontja: január első vasárnapja, délelőtt tíz óra – mondta Armand úr, tekintetét az asztalon tartva. – Legyetek ott."

VÉGE

Kedves olvasó!

Könyvem végére értél. Arra törekedtem, hogy ez a könyv érdekes, izgalmas, szórakoztató legyen, s hogy elolvasása után többet tudj, mint amikor a kezedbe vetted. Mert a könyv csak akkor ér valamit, ha szórakozás mellett tanulságot meríthet belőle az olvasó.

Kíváncsi vagyok a véleményedre. Írd meg, hogy én is tanulhassak: hogy lássam, mit csináltam jól, mit rosszul. Bátran írd meg, hogy melyik fejezet tetszett a legjobban; melyiket találod feleslegesnek vagy hibásnak, mit nem értettél meg a gépek, a gyárak stb. leírásából; milyen gyárról, bányáról, népgazdaságunk vagy az ember milyen részéről olvasnál még szívesebben; milyen munkához kaptál kedvet a könyv olvasása közben.

Leveledet a Magvető Könyvkiadó címére küldd: Budapest V., Vörösmarty tér 1. sz.

Szeretettel köszönt:
Esterházy Péter